ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
1
VENDREDI
1er MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր. Հատը	1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.237

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.237

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՄԻ՛ՇՏ ՊԱՏՐԱՍՏ»

(Հայ Արիներու հանդէսին առթիւ)

— o —

Հայ Արիներու Միութիւնը, հաւատարիմ երկար տարիներու աւանդութեան, իր տարեկան հանդէսը (44րդը) այս տարի եւս կը կատարէ Մարտի առաջին Կիրակի օրը (Մարտ 2), Սալ տը լա Շիմիի մէջ։

Հայերը առաջիններէն եղան, որ (Պոլսոյ մէջ) յարեցան սկաուտական միջազգային շարժումին, որուն հիմը դրուեցաւ 1909ին Անգլիոյ մէջ Ռոպէրթ Պէյտըն Փաուլի կողմէ, վաստակաւոր զինուորական մը, որ տարիներով ծառայած էր Հնդկաստանի եւ Հարաւային Ափրիկէի մէջ, մանաւանդ մասնակցած Պուէրներու դէմ մղուած կռիւներուն։

Սկաուտական շարժումը շուտով տարածուեցաւ զանազան երկիրներու մէջ, ստանալով համաշխարհային հանգամանք։ Անիկա կը բերէր նոր շունչ եւ ոգի նոր եւ նորագոյն սերունդներուն։ Նպատակն էր երկու սեռէ փոքրիկներու եւ պատանիներու բարոյական, ֆիզիքական, գործնական եւ քաղաքացիական կազմութիւնը։ Հիմնադրին որակումով «սկաուտութիւնը դաստիարակութեան մեթոտ մըն է, որ կը ձգտի կազմել գործունեայ, ուրախ եւ օգտակար քաղաքացիներ»։

Նախապէս միայն մանչերու համար ծրագրուած, նպատակ ունենալով լաւ զինուորցուներ պատրաստել անգլ. բանակին, շարժումը շուտով ընդգծեց նաեւ իգական սեռը։ «Պոյ-սկաուտ»ներու կողքին կազմակերպուեցան «կըրլ-սկաուտ»ները։ Հայերը, ինչպէս շատ ուրիշ բաներ, այս բառերն ալ հայացուցին, մանչ-սկաուտները մկրտելով Արի, աղջիկները՝ Արենոյշ զուտ հայկական անուններով։

Համաշխարհային սկաուտներու նշանաբանն է «Մի՛շտ պատրաստ», զոր իւրացուցած են նաեւ Հայ Արիները։

Ներկայիս քսան միլիոն երկսեռ սկաուտներ կան աշխարհի մէջ։ Ֆրանսայի զանազան հոսանքներու պատկանող սկաուտներու ընդհանուր թիւն է շուրջ երեք հարիւր հազար։

Հայ Արիները պատնէշի վրայ են 1928էն ի վեր։ Քանի մը տարիէն պիտի ողջունեն իրենց յիսնամեակը։

Անկախ Պետութիւն ունեցող ազգերն են, որ իրաւունք ունին մաս կազմելու սկաուտներու համաշխարհային ընտանիքին։

Շնորհաւորելի են Հայ Արիները, որ Անգլիոյ կեդրոնին կողմէ ճանչցուած են պաշտօնապէս իբրեւ հայկական ճիւղ եւ անկախ Հայաստանի խորհրդանշան եռագոյն դրօշակով կը մասնակցին միջազգային բոլոր հաւաքոյթներու, մասնաւորաբար քառամեայ «ճէմպորի»ներուն, Հայութիւնը ճանչցնելով օտար ազգերու նոր սերունդներուն։

Հայ Արիներու ընդհանուր պետը՝ Գուրգէն Մեծատուրեան՝ կենդանի կապ կը պահէ սկաուտական կեդրոնին եւ օտար կազմակերպութեանց հետ, զգացնելու համար Հայոց հաւատարիմ ներկայութիւնը համաշխարհային այդ շարժումին մէջ։

Հայ Արիները իրենց կազմութեան առաջին օրերէն՝ Լոնտոնի ընդհանուր բանակումէն ի վեր, մանաւանդ երկրորդ աշխարհամարտէն աւելին մասնակցած են գրեթէ բոլոր «ճէմպորի»ներուն, ներկայանալի երկսեռ պատուիրակութիւններով, ուշադրութեան եւ շնորհաւորութեան արժանանալով կեդրոնին եւ քոյր կազմակերպութեանց կողմէ։

Ներկայ տարուան Յուլիս 30էն Օգոստոս 7 պիտի մասնակցին Նորվեկիոյ Լիլհամըր քաղաքին մօտ տեղի ունենալիք համաշխարհային սկաուտական բանակումին, կազմակերպուած սկանտինաւեան հինգ երկիրներու կողմէ։ Հայկական 35 հոգինոց պատուիրակութեան մաս պիտի կազմեն 12 սկաուտներ Լիոնէն, ուր Նոյեմբերի սկիզբը երեք օր տեւող խորհրդակցական հաւաքոյթ մը ունեցած են Փարիզի եւ Լիոնի շրջանի խմբապետները, խմբապետուհիներն ու առաջնորդները։

Փարիզի շրջանին մէջ անցեալ տարուընէ ի վեր կազմուած են նոր մասնաճիւղեր եւ շրջանի Արենոյշները, Արիները, Գայլիկներն ու Թեւիկները շարունակած են իրենց գործունէութիւնը։

Նորվեկիոյ ճէմպորիէն ետք Քոփէնհակի մէջ տեղի պիտի ունենայ սկաուտական համաշխարհային ժողովը, որուն 80–90 ազգերու պատուիրակներու շարքին, Հայ Արիներն ալ հրաւիրուած են մասնակցելու վեց հոգինոց պատուիրակութեամբ մը (Յառաջ, 1975 Փետր. 21)։

Մեր հայրենակիցներու անվերապահ քաջալերութեան արժանի է Հայ Արիներու Միութիւնը, որու շարքերուն մէջ հայկականութեամբ ներշնչուած են հազարաւոր հայ փոքրիկներ, պատանիներ, աղջնակներ եւ դեռատի աղջիկներ աւելի քան չորսուկէս տասնեակ տարիներէ ի վեր։

Յաջողութի՛ւն իրենց հանդէսին, որուն մեծ բազմութեամբ ներկայ ըլլալով, մեր հայրենակիցները պէտք է մաղթեն Հայ Արիներուն եւ Արենոյշներուն ըլլալ «միշտ պատրաստ»։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼ

— o —

ՏԷՖԷՐԻ ՍԻՐԱԼԻՐ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

— o —

Իսկապէս անակնկալ էր Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի այցելութիւնը Մարսէյլ, Հինգշաբթի։ Ժիսքար կ'ուզէր մօտէն ծանօթանալ գաղթած բանուորներու կեանքին եւ բնակութեան պայմաններուն, քանի Մարսէյլ այն քաղաքն է որ ամէնէն շատ օտար բանուոր ունի։ Նախագահը այցելած է պիտոնվիլներ եւ հետաքրքրուած կարգ մը ընտանիքներու պայմաններով բայց ամէնէն յատկանշականը այս այցելութեան քաղաքապետարանի ընդունելութիւնն էր։ Ընկերվարական երեսփոխան – քաղաքապետը բարի գալուստի իր ուղերձին մէջ շեշտած էր թէ Ժիսքարը կ'ընդունի այս քաղաքին մէջ որու քաղաքապետն է 22 տարիէ ի վեր յանուն բոլոր անոնց որոնք քուէարկած են Ժիսքարի համար եւ անոնց որոնք չեն քուէարկած Ժիսքարի համար, ինչպէս ինք։ Այս է հանրապետական աւանդութիւնը։ Ժիսքար շահած էր վերջին «սփրինթը» բայց կարեւորը, քաղաքականութեան թէ մարզականին մէջ, ժամանման գիծը անցնիլն է։ Տէֆէր յայտնեց նաեւ թէ եթէ Պետութիւնը լայն վարկեր տայ, կրնան լաւ քաղաքականութիւն մը ընել գաղթող բանուորներուն համար։

Ժիսքար տ'Էսթէն պատասխանելէ ետք թէ մօքէն կ'անցնէր որ Տէֆէր իրեն քուէ չէ տուած, աւելցուցած է թէ գաղափարական եւ քաղաքական տարակարծութիւնները պատճառ պէտք չէ ըլլան որ կենսական հարցերը միասնաբար չքըննուին։

Նախագահը եւ Տէֆէր կէս ժամէն աւելի գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը ունեցած են, Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը չուզեր սակայն որ որեւէ քաղաքական մեկնութիւն տրուի։ Գալով Միթերանի, յայտարարած է. իշխանութեան ըրած այս «սիրաբանութիւնը» կրնայ ծանր յուսախաբութեան մը յանգիլ ինչպէս յաճախ կը պատահի երիտասարդներու եւ աղջիկներու։ Համայնավար կուսակցութիւնը շատ դժգոհ է եւ Պուշ տիւ Ռոնի Դաշնակցութիւնը եւ քաղաքին Կոմիտէն կը դատապարտեն այս «գաղտագողի» այցելութիւնը եւ կը մատնանշեն Տէֆէրի «ծանր պատասխանատուութիւնը» այս գործողութեան մէջ։ Արդարեւ, Մարսէյլի Համայնավար խորհրդատուները լուր չէն ունեցած այս այցելութենէն։

Նախագահ Ժիսքար ուզած էր այս այցելութեամբ մօտէն տեսնել, մանաւանդ ալժերացի բանուորներու վիճակը, Ալժերիա կատարելիք իր այցելութենէն առաջ։

Բանի մը տողով

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, օր-ցերեկով արիւնալի հոլտ-ըփ մը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին եւ վերջ գտաւ միայն Ուրբաթ առտու 5ին առտենները։ Երեք գողեր յարձակած են Ավընիւ տը լա Ռեփիւպլիքի մէկ դրամատան վրայ, սպաննած 59 տարեկան արկղակալը, մինչ ոստիկանութիւնն ալ կրակ կը բանար եւ կը սպաննուէր գողերէն մէկը։ Այն ատեն խուճապ կը ստեղծուէր եւ միւս երկուքը կը վերադառնային դրամատուն, ու եր կը փակուէին հինգ պատանդներով եւ կը սկսէր բանակցութիւնը ոստիկանապետին հետ։ Գողերը տաք ու պաղ տեսած տղաք, աչք առած էին ամէն ինչ։ Ի վերջոյ, կէս գիշերին կառք մը կը տրամադրուէր (Ալֆա-Ռոմէօ) եւ 200 միլիոն ու գողերը նախ ազատ կ'արձակէին երկու պատանդ — այր մարդիկ — ու ճամբայ կ'ելնային երեք կիներու հետ, Փարիզի ամայի փողոցներուն մէջ, կը կեցնէին պոռնկուհիի մը կառքը, ժակուար, եւ ազատ արձակելէ ետք երեք կին պատանդներն ալ, կը շարունակէին մինչեւ Թեռն, հոնկէ անհետանալով։ Ոստիկանութիւնը, անշուշտ, չէր ընդհատած իր հետապնդումը բայց Ուրբաթ առտու հետքը կորսնցուցած էր։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Անատոլի Մարչենկօն, որ վերջերս գրութիւն մը յատկացուցած էր արգելափակման կայաններու։

ԱՆԳԱՐԱ կը ծրագրէ իր հիւլէական ռումբը ունենալ կը գրէ Լոնտոնի Ֆայնէնշըլ Թայմը, հիմնուած Անգարայէն հասած հեռագրի մը վրայ։

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ նախագահը նոր զէնքեր ստանալու համար դիմում կատարած է Մոսկուա։ Ուկանտացի բարձրաստիճան սպաներ առարկած են դիտել տալով, թէ նոր ապսպրանքներ ընելու ժամանակը չէ, երբ սպաներու մեծ մասը երկու ամիսէ ի վեր թոշակ չի ստանար։ Միւս կողմէ Ուկանտա դեռ չէ վճարած գնած իր ռազմամթերքը Խորհ. Միութեան։

ԱՊՐԻԼ 24

— o —

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԹԻՒ 2

Մեծ Եղեռնի Ոգեկոչման Կազմակերպիչ Յանձնախումբը, հաճոյքով կը ծանուցանէ որ իր Թիւ 1 հաղորդագրութիւնը սկսած է արձագանգել հայ հոգիներուն մէջ եւ արդէն իսկ առաջին նիւթական նուէրները կը հասնին Կոմիտէիս։

Նկատի առնելով որ այս տարի ծրագրուած է բացառիկ պատրաստութեամբ մօտենալ Եղեռնի Վաթսունամեակին, հանդէսով եւ հրատարակութիւններով, ծանօթացնելու եւ դատապարտել տալու համար 60 տարի առաջ հայ ժողովուրդին դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը, Մեծ Եղեռնի Ոգեկոչման Կազմակերպիչ Յանձնախումբը, 1975 Յունուար 28ի նիստով, կազմեց յատուկ մարմին մը որուն պաշտօնն է կեդրոնացնել իր մօտ այս վեհ նպատակին համար կատարուելիք դրամական նուէրները։

Առաքումները կատարել յիշելով միշտ նուիրատուութեան նպատակը՝ այսինքն՝ Եղեռնի 60ամեակ, չէք փոստալով կամ չէք պանքէրով՝ ուղղուած առ

Պ. ԱՐԱՄ ՏԷՏԷԵԱՆ
12, Rue des Marais
78220 VIROFLAY

կամ անձամբ յանձնելով Յանձնախումբիս կողմէ յատուկ վկայագիրով լիազօրուած հանգանակիչներու։

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Մեր Այցելուները

ՈՒԻԼԻԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

— o —

Հինգշաբթի օր, խմբագրատուն այցելեց գրագէտ՝ Ուիլըմ Սարոյեան, անգլիագիր թատերագիր Եդուարդ Յակոբեանի ընկերակցութեամբ, եւ քանի մը ժամ հաճելի խօսակցութիւն ունեցաւ խմբագրութեան հետ։

×

Խմբագրատուն այցելեց նաեւ Յակոբ Թահան, Պէյրութէն, նախագահ «Մուսա Փրէնս Հիմնարկութեան ցեղասպանութեան դէմ պայքարի համար», որ շահեկան տեղեկութիւններ տուաւ Մուսա Փրէնսի նոր գործին մասին, ցեղասպանութեան նուիրուած, հինգ հատորներով, որուն երկրորդը նուիրուած է «Հայասպանութեան»։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ հսկայ ցոյց մը տեղի ունեցած է, աւելի քան 30 հազար մասնակցողներով։ Ցուցարարները կը պահանջեն որ «սպաները ժողովուրդին յանձուին» եւ կ'ուզեն որ Աւերօֆը հրաժարի։ Ըստ իրենց Պաշտպանութեան նախարարը շատ չափաւոր քաղաքականութիւն տարած է այն սպաներուն նկատմամբ որ կը դաւեն ժողովրդավարութեան դէմ։ Զինուորականներու մօտ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ ծայրայեղ – ձախ տարրեր անգամ մը եւս փորձած են արգելք հանդիսանալ քրիստոնեայ – դեմոկրատներու մէկ համախմբումին։ Ամբոխը ցրուած է, երբ ոստիկանութիւնը միջամտած է։

ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՏԻԵԶԵՐԱՆԱՒԵՐ Ե՞ՐԲ ԵՐԿԻՐ ԵԿԱԾ ԵՆ

Բ.

Առաջինը չէ, ո՛չ ալ վերջինը պիտի ըլլայ, բայց շատ հաւանական է, որ առարկայական օժանդակութիւն մը բերէ աշխարհը նախամարդը մօտէն ծանօթացնելու աշխատանքին: Մեծ գիտնական մը չէ ոչ ալ ապարէզով եւ ուսումով պատմութեան նուիրուած հնագէտ մը: Անհաւատալի է թերեւս, բայց խեկալէս իր յայտնութիւնները եւ գիրքերը գրած է իր ազատ ժամերուն:

Վերոյիշեալ խօսքերը կը յատկանշեն Էրիք ֆոն Տենիքընը, որ ծնած է Զուիցերիոյ Տոֆիկըն քաղաքը, 1935ին, եւ յաճախած է Ս. Մայքըլ գոլէժը, Զուիցերիոյ Ֆրիպուրկ քաղաքին մէջ: Ս. Մայքըլի մէջ վերջացուց Տենիքընի պաշտօնական ուսումը: Ատկէ դուրս Տենիքըն խոր հետաքրքրութիւն ունեցաւ մարդկային կեանքի հոլովոյթին ճշմարտութիւնը գտնելու եւ ինչպէս յաճախ կը պատահի, հետաքրքրութիւնը առաջացուց հարցումներ, որոնց անպատասխանի մնալը զինք մղեց գիրքերու, հին գիրքերու, ինչպէս՝ Աստուածաշունչը, Հարաւային Ամերիկայի Մայա եւ Ինքա քաղաքակրթութիւններու քարէ փորագրութիւններն ու քանդակները, Անգլիոյ Սթոնհենճը և Հիւսիսային Ափրիկէի քարայրներու նախապատմական քանդակները: Տարօրինակ տեսակէտ մը տարօրինակօրէն կը պաշտպանէ Տենիքըն, եթէ Թոյլատրուի տեսակէտ կոչել իր անպատասխան մնացած հարցումներու անվերջ շարանը. ինք գէթ կը խոստովանի, թէ պաշտպանածը տեսակէտ մը չէ, ուստի Տարուինի եւ Հաքսլէի նման կատարելագործուած տեսաբանութիւն մը պատրաստելու ստիպուած չէ:

Տենիքընի գինանշանը, դրօշակը, գըրչանունը եւ մարտական անունը կըմխան, կը նոյնանան խոշոր հարցման մը մէջ, որ մարդկութեան առաջին անգամ երեւցաւ իր առաջին հրատարակութեան «Աստուածներու Զինակառքերը» գրքի կողքին վրայ եւ մեծ իրարանցում յառաջացուց զանազան շրջանակներու մէջ: Գըրքին հրատարակութենէն ետք, նոյնանուն ժապաւէն մըն ալ պատրաստուեցաւ, փաստելու համար, թէ գրքին մէջ յիշուած տեղանունները, քարտէսները, յիշատակարանները եւ կոթողները իսկապէս գոյութիւն ունէին:

Տենիքընի հատորները լեցուն են «ինչու»ներով, «ինչպէս»ներով եւ կախման կէտերով: Անսպասելի տեղ մը յանկարծ ընթերցողը կը հանդիպի մարգարէներու գիրքերէն մէջբերումներու, Նեղոսի ափերու վրայ ապրող հին Եգիպտացիներու նկարներու, սովորութիւններու, մոմիաներու, չինական կոթողներու նկարներու, քարտէսներու, որոնք կը մնան չլուծուած եւ չտեսնուած յայտնութիւններու՝ ուռճացելու համար իր տեսակէտը: Ի՞նչ է իր տեսակէտը կամ պատգամը. ըսինք պատգամ, որովհետեւ այդ որակումին աւելի կը հակին:

Տենիքըն կը հաւատայ, թէ աշխարհի կեանքը, քաղաքակրթութիւնը եւ գիտութիւնները ներածուած են, այսինքն եկած են դուրսէն, այլ մոլորակներէ: Ըստ իրեն, «հիները» գիտէին այս եւ պարբերաբար հանդիպումներ կ'ունենային աստղանաւորդ աստուածներու հետ: Փաստեր շատ ունի Տենիքըն.— Հարաւային Ամերիկայի եւ Մեքսիքայի Մայա, Ինքա եւ Ազդեկ քաղաքակրթութիւններէն մնացած հնութիւններ, բրգաձեւ հաստատուն կառոյցներ, օրացոյցներ եւ հարիւրաւոր գծագրութիւններ եւ արձանիկներ, որոնք երբեմն զգալի, երբեմն աղօտ նմանութիւններ ունին արդի աստղանաւորդի զգեստաւորումին հետ:

Փաստերու կողքին, Տենիքընի մեկնաբանութիւններ ընելու արկածախնդիր կարողութիւնն է, որ կը յայտնաբերուի իր գործերուն մէջ:

Իր յիշած փաստերուն մեծ մասը գոյութիւն ունէր եւ զանազան պատմագիտական վերլուծումներու եւ մեկնաբանութիւններու հիման վրայ դասաւորուած էին:

Տենիքընի մօտեցումի նոր ձեւն է, որ ընթերցողէն կը պահանջէ իր մասնակցութիւնը բերել այս նոր մեկնաբանութեան: Փարաւոններու Եգիպտոսի պատմութեան պատահական ընթերցողը պիտի վարանէր քննարկելու Պըրքհարթի եւ Ֆլինտըրզ Փեթրիի նման հռչակաւոր եգիպտաբաններու տեսաբանութիւնները եւ մեկնաբանութիւնները: Տենիքըն զուրկ է ընդհանրապէս բոլոր պատմաբաններու լեզուական եւ հնաբանական հմտութիւններէն: Սակայն կը համարձակի առարկել, թէ մեռած փարաւոններու մարմինները մոմիայի վերածելու 70 օրուան ծիսակատարութիւնը միայն կրօնական սովորութիւնները պահելու համար էին: Ինչո՞ւ շինուեցան բուրգերը, ո՞վ սորվեցուց բուրգերու շինութիւնը, որովհետեւ, այդ օրերու պայմանները նկատի ունենալով, Տենիքըն կ'եզրակացնէ, թէ մինչեւ 20 թոն կշռող աւազաքարերը մարդկային բազուկի ուժով եւ պապիրոս բոյսի պարաններով տեղափոխելը անկարելի է: Տենիքըն ապա կ'անցնի բուրգերու մէջ գտնուող փարաւոնին յատուկ սենեակները, որոնցմէ մէկը կը պարունակէր կրանիթէ շիրիմը իսկ միւսը՝ փարաւոնին կեանքի բոլոր առարկաները: Ինչո՞ւ այս պատրաստութիւնը, որո՞ւ եւ կամ ի՞նչ բանի կը սպասէին Եգիպտոսի փարաւոնները իրենց արքայական մահաքունին մէջ: Արդեօ՞ք մէկը պիտի գար զիրենք վերապրեցնելու կամ փոխադրելու եւ եթէ այդպէս է՝ ինչո՞ւ չեկաւ:

Տենիքըն Եգիպտոսէն կ'անցնի Մեքսիքա, Ազդեկ քաղաքակրթութեան օրրանը: Հոս կը հանդիպի խիստ մանրամասնօրէն պատրաստուած օրացոյցներու, ամսացոյցներու, լուսնային շրջաններու գրութեան թուարկումին եւ հարց կու տայ, թէ ինչո՞ւ Ք. Ե. 12րդ դարու այս ժողովուրդը, որ կենսական ցորենին համար եղանակներու կլիմայական փոփոխութեան կ'ապաւինէր, այդչափ բծախնդրօրէն պատրաստած եւ պահած է օրացոյցներ ենթադրաբար կրօնական ծիսակատարութիւններու համար:

Դէպի հարաւ ճամբորդելով, Տենիքըն կը սաւառնի Փերուի ընդարձակ դաշտավայրերէն մէկուն վրայ: Ընդարձակ, հարթ – հաւասար դաշտ մը, գրեթէ անծայրածիր, որուն հաւասարութիւնը մէկ կողմէն կը վերջանայ պատի նման լեռնաշղթայի մը ստորոտը: Այս լեռներէն մէկուն վրայ կ'երեւին իրարու զուգահեռ, նիզակաձեւ երեք հաստ գիծեր, քաշուած հինէն, հաւանաբար նախամայա ժողովուրդներու կողմէ: «Քմահաճո՞յք թէ անհրաժեշտութիւն», հարց կու տայ Տենիքըն եւ օդանաւէ մը կը նկարէ ամբողջ դաշտավայրը:

Արդիւնքները ապշեցուցիչ, գրեթէ անհաւատալի են: Ամբողջ դաշտը ուղիղ գիծերով բաժնուած է հսկայական քառակուսիներու եւ իւրաքանչիւր քառակուսիի մէջ գծուած է մեծ թռչունի մը նկարը: Դաշտի ամբողջական պատկերը կը յիշեցնէ... օդէն նկարուած արդի օդակայանի մը օդանաւերով լեցուն շրջափակը: Տենիքըն կը խորհի, թէ այդ դաշտավայրը հսկայական օդակայան մըն է, ուր տիեզերանաւեր կ'իջնէին եւ կը շարուէին թռչուններու նկարներուն վրայ:

Զուգադիպութի՞ւն, թէ իրականութիւն: Տենիքըն ու՛ր որ դառնայ, տիեզերանաւի եւ աստղանաւորդի հետքերու կը հանդիպի, այն տեղերը, ուր հազարաւորներ եկած, դիտած եւ անցած են, առանց իսկապէս դիտելու: Կարծէք ոստիկանական պատմուածք մը ըլլայ եւ հերոսը՝ միայն Տենիքըն, որ կրցած է տեսնել իւրաքանչիւր փոքր փաստերն ու հետքերը եւ անոնց հիման վրայ լուծել ոճիրը:

Օրինակ, առնենք Պոլսոյ պետական թանգարաններէն մէկը՝ Թօփքաբուն: Թանգարանը իր բոլոր բաժանմունքներով բաց է այցելուներու: Սակայն Տենիքընն է միայն, որ այս թանգարանի քարտէսներու բաժնին մէջ կը հանդիպի 17րդ դարու Օսմանցի ծովակալ Փիրի Ռէյիսի քարտէսներու հաւաքածոյին, եւ այս առիթով ուշադրութիւնը կը գրաւէ Ատլանտեան Ովկիանոսի քարտէսը, որ նոյնութեամբ արտատպուած է իր գրքին մէջ: Տարօրինակ ոչինչ պիտի ըլլար ատոր մէջ, եթէ Տենիքընի նման նկատի չառնենք, թէ այս քարտէսի վարի մասը, հոն՝ ուր Հարաւային բեւեռը նշուած է, յստակ գիծերով Անթարթիքա 6րդ ցամաքամասը ցուցադրուած է: Աշխարհի վեցերորդ ցամաքամասին ՛Անթարթիքայի գոյութիւնը միայն անցեալ դարու վերջաւորութեան գիտցուեցաւ, իսկ ծովակալ Պիր 1930ական թուականներուն յաջողեցաւ Հարաւային բեւեռը երթալ: Անցնող քըսանամեակին է, որ ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան տակ զանազան ազգեր ներկայացնող գիտնականներ հոն բնակութիւն հաստատած են եւ փորձեր ու պրպտումներ կը կատարեն: Տենիքընի հարցումը տեղին է, ինչպէս այս սառցակոյտի հըսկայ խաւերուն տակ ծածկուած ցամաքամասը կ'երեւայ ծովակալ Փիրի Ռէյիսի քարտէսին վրայ, այդ օրերուն ոչ մէկ առագաստանաւ կը յանդգնէր բեւեռային շրջաններ երթալ. աւելին՝ այդ քարտէսը գծելու համար, հարկ էր հարաւային բեւեռը բարձրէն, շատ բարձրէն դիտել: Բացատրութիւնը, զոր հեղինակը կու տայ այն է, թէ այդ քարտէսը կրնայ գծուած ըլլալ մէկու մը կողմէ, որ անջրպետէն դիտելու կարողութիւնը ունեցած է:

ՍԵՊՈՒՀ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Մ. ԽՈՐԵՆԱՑԻ ԵՒ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԴԻՑԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մովսէս Խորենացի իր ուսումը շարունակած է Հայաստանէ դուրս՝ Աղեքսանդրիա: Ուսումնասիրած նիւթերն են յունարէնը, ճարտասանութիւնը, պատմութիւնը, յունական դիցաբանութիւնը: Աղեքսանդրիոյ աշխարհահռչակ մատենադարանը հնարաւորութիւն ընձեռած է իրեն կարդալու յոյն բանաստեղծներու, փիլիսոփաներու եւ պատմագիրներու գործերը, որոնցմէ, յետագային, յաճախ օգտուած է, երբ գրած է Հայոց պատմութիւնը: Խորենացի, բնականաբար, սիրած է յունական մշակոյթը եւ նախապատուութիւն տուած է անոր. «Ես չեմ վարանիր ամբողջ Յունաստանը գիտութեան մայր եւ դայեակ անուանել»:

Խորենացիի Հայոց պատմութեան աւելի քան 40 աղբիւրներուն շարքին են նաեւ յունական դիցաբանութիւնը եւ Հոմերոսի պոէմները. «Եւ այս ճառերէն որո՞նք պէտք է առաջին տեղը գրաւեն, եթէ ոչ Հոմերոսի պատմածները, այն որ կը պատմուի Իլիական պատերազմի մասին Ասորեստանցիներու Տեւտամոս թագաւորին ժամանակ»: Ծանօթ է, որ յունական դիցաբանութեան չվերադանցուած գրական մշակումը Հոմերոսի «Իլիական» եւ «Ոդիսական»ն են: Կան, սակայն, յոյն պատմագիրներ, ինչպէս Դիոդորոս Սիկիլացի, Սուտ Կալիսթենես եւ Եւսեբիոս Կեսարացի, որոնք իրենց աշխատութիւններուն նիւթը քաղած են յունական դիցաբանութենէն: Խորենացի յունական դիցաբանութիւնը օգտագործելու ժամանակ,

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ա.— Գրեթէ երկու ամիս Տէրսիմի Քիւրտերուն մէջ մնացի. այդ միջոցին երկու ուրիշ փախստականներ ինծի միացան, որոնցմէ իմացայ թէ Խարբերդ ալ ջարդ եղած էր: Երեքս միասին լեռներու եւ գիւղերու մէջէն փախանք. օրեր եղան որ միայն խոտով ապրեցանք: Ընկերներէս մին՝ կ'երեւայ թէ թունաւոր խոտ մը կերած էր, ճամբան մեռաւ: Ընկերներէս երկրորդը բաւական կրթեալ մարդ էր եւ կ'ըսէր. «Եթէ այսպէս միշտ յառաջ քալենք, անշուշտ Պարսկաստան կը հասնինք եւ անկէ Կովկաս»: Ուստի մըտքերնիս դրինք լեռնէ լեռ ու ձորերէ քալելով Պարսկաստան անցնիլ: Ցերեկը կը քնանայինք, իսկ գիշերը յառաջ կը քալէինք, այսպէս գրեթէ երկու ամիս քալած էինք, երբ տեղ մը հասանք, ուր ռուս զինուորներ կային: Մենք Քիւրտի զգեստով էինք, բայց ոչ կօշիկ ունէինք եւ ոչ ալ գլխարկ: Մեզ բռնեցին եւ հարցաքըննեցին. ընկերս Ֆրանսերէն եւ անգլերէն գիտէր եւ ջարդերու պատմութիւնը պատմեց եւ ըսաւ թէ ես ջարդերէն ազատած էի, ասոր վրայ մեզ ազատ թողուցին: Ես կ'ուզէի Կովկաս անցնիլ, բայց թոյլ չտուին. այն ատեն Պարսկաստան անցայ, ուր պատերազմ չկար: Պարսկաստան հիւանդացայ եւ Սալմաստ մնացի. իսկ ընկերս Թիֆլիս գնաց. վերջէն ես ալ հոն անցայ եւ գրեթէ մէկ տարի մնացի:

Ն.— Հոն ի՞նչ կ'ընէիք:

Ա.— Հասնելուս պէս հայկական եկեղեցին գացի, հոն ինծի զգեստ, ուտելիք եւ դրամ տուին: Հոս ընկերս ինծմէ բաժնուեցաւ գիս վաճառականի մը յանձնելէն ետքը, իսկ վերջինս զիս իր խանութն առաւ:

Ն.— Հոն ո՞րչափ մնացիք:

Ա.— Մէկ տարի կամ քիչ մը աւելի:

Ն.— Յետոյ ո՞ւր գացիք:

Ա.— Այն միջոցին լուր ելաւ թէ Ռուսները Երզնկան առած են, կ'ուզէի հոն երթալ ծնողքս եւ ազգականներս փնտռելու համար: Բայց ասոր շատ լաւ գիտէի թէ մեր տունը դեռ դրամ կար զայն կ'ուզէի առնել: Իսկ աչքս կը ջանար զիս ետ կենցնել:

Ն.— Երզնկա ե՞րբ հասաք:

Ա.— 1916ի վերջերը:

Ն.— Հոն ի՞նչ գտաք:

Ա.— Երբ հոն հասայ, բոլոր դռները խորտակուած գտայ, տան մէկ մասը կործանած էր, իսկ երբ տունը մտայ՝ գետին ինկայ:

Ն.— Ուշաթա՞փ եղաք:

Ա.— Այո, ուշաթափուեցայ:

Ն.— Այս անգդայ վիճակը երկար տեւեց:

Ա.— Չեմ կրնար ըսել թէ որչափ երկար:

Ն.— Երբ ուշքի եկաք՝ ի՞նչ ըրիք:

Ա.— Երբ ուշքի եկայ, երկու խլամացած ընտանիքներու գացի, ասոնք ամբողջ քաղաքին մէջ միակ ազատածներն էին:

Ն.— Ուրեմն դուք միայն երկու ընտանիք գտաք քաղաքին նախկին հայ ազգաբնակութենէն, որոնք խլամացած էին. իսկ երբ Ռուսները Երզնկան գրաւեցին, դարձեալ քրիստոնեա՞յ եղած էին եւ իրենք զիրենք քրիստոնեա՞յ կը զգային: Ուրեմն Երզնկայի բնակչութենէն մնացածն ա՞յս էր միայն:

Ա.— Այո՛, այս երկու ընտանիքն էին եւ ասդին անդին քանի մը առանձնականներ, ընդամէնը քսան հոգի, բայց միայն երկու ընտանիք:

Ն.— Ձեր հօրենական տան մէջ ուրիշ բան մը գտա՞ք:

Ա.— Գտայ քանի մը իրեր. մնացածը թալանուած եւ այրած էր. գտայ նաեւ պահուած դրամը:

Ն.— Այդ ձեր ծնողքէ՞ն գիտէիք:

Ա.— Երկու եղբայրներս, հայրս եւ մայրս եւ ես գիտէինք դրամին տեղը. քոյրերս չէին գիտեր:

Ն.— Որչա՞փ դրամ գտաք:

Ա.— 4.800 թրքական ոսկի:

Ն.— Այդ դրամը առի՞ք:

Ա.— Ի հարկէ:

Ն.— Անկէ ետքն ո՞ւր գացիք:

Ա.— Քիչ մը ժամանակ դեռ հոն մնացի, վասնզի յոյս ունէի թէ դեռ աւելի թուով տարագրեալներ ազատած կ'ըլլան, եւ հնարաւոր կը համարէի թէ գուցէ ազգականներէս մէկուն կրնայի հանդիպիլ:

Ն.— Որչա՞փ մնացիք Երզնկա:

Ա.— Գրեթէ մէկուկէս ամիս:

Ն.— Անկէ ո՞ւր անցաք:

Ա.— Թիֆլիս:

Ն.— Հոն ի՞նչ ըրիք:

Ա.— Հոն դպրոց յաճախեցի ռուսերէն սորվելու համար:

Ն.— Ո՞ր դպրոցը:

Ա.— Հայկական դպրոց մը՝ Ներսիսեան, այդտեղ գաղթականներու եւ ազատեալներու համար բաժին մը բացած էին, ուր կարելի էր ուսանիլ:

Ն.— Այդտեղ ռուսերէն սորվեցա՞ք:

Ա.— Հինգ ամսուան մէջ որչափ որ սորվիլ կարելի էր: Շատ բան մը չկրցայ եւ սորվիլ, վասնզի խելքս գլուխս չէր եւ միշտ ցրուած էի:

(6 – Շար.)

Հոմերոսէն շատ օգտուած է նաեւ այդ հեղինակներու գործերէն:

Հայաստանի մէջ հաւանական է, որ Խորենացիէն ալ առաջ արքունի եւ իշխանական շրջանակներու մէջ կարդացուած եւ արտասանուած ըլլան յունական դիւցազնութեան գլուխ գործոցները: Այս ենթադրութիւնը կը հաստատուի Խորենացիի հետեւեալ տողերով, Արշակ Թագաւորի մասին. «Ինքնահաւան ձեւով կը պարծենար միշտ կերուխումներու ատեն եւ վարձակներու (երգող–պարողներ) բերնով Աքիլլէսէն աւելի քաջ կը ներկայացուէր, իսկ գործերով ալ կը բաղդատուէր կաղ եւ տաքգլուխ Թերսիտեսի հետ»:

Խորենացի գլխաւորաբար երկու նպատակ ունեցած է յունական դիւցազնութենէն օգտուած ժամանակ. նախ՝ Հայոց պատմութեան անուանի դէմքերը յունական դիւցազնութեան տիպարներուն հետ համեմատելով բարձրացնել, ճանչցնել տալ զանոնք եւ, երկրորդ, շատերու ծանօթացնել իր նախասիրած յունական դիւցազնութիւնը, քանի որ «Յոյներու պերճ եւ սահուն, տրամաբանական առասպելները այլաբանական ձեւով իրենց մէջ կը կրեն ճշմարիտ իրողութիւններ»:

Խորենացիի տուած բացատրութիւնը առասպելներու մասին կը բացատրուի պատմահօր Եւհեմերեան ըմբռնումով: Քրիստոսէ չորս դար առաջ Մակեդոնիա ապրած Եւհեմերոս փիլիսոփայի համաձայն աստուածները նախապէս մարդիկ եղած են եւ իրենց մահէն ետք ստացած են աստուածային պատիւ եւ անոնց գերեզմանները դարձած են պաշտամունքի վայր: Այսպէս, օրինակ, պատմահայրը Հայոց Վահագնի եւ Յոյներու Պրոմէթէոսի պատմութիւնները համարած է առասպելներ, իսկ Վահագն ու Պրոմէթէոս՝ պատմական անձեր: Խորենացի նոյն ըմբռնումով Հոմերոսի պոեմները նկատած է գրական–բանահիւսական կոթողներ եւ թէ պատմական աղբիւրներ: Պատմահայրը Դիոդորոս Սիկիլիացիի երկրորդ գիրքին 22րդ հատուածին տարբերակներէն է հաւանաբար, որ քաղած է Հայոց Զարմայր Նահապետի Տրովադայի պատերազմին մասնակցած ըլլալու փաստը. «Եւ մեր Զարմայրը, որ Ասորեստանցիներուն հպատակն էր, քիչ մարդոցմով Եթովպիացի զինուորներով Պրիամոսի օգնականը եղած է և հոն (Տրովադա) հելլէն քաջերու կողմէ վիրաւորուելով մեռած է. սակայն ես կը փափաքէի, որ վիրաւորուած ըլլար Աքիլլեսէն եւ ոչ թէ ուրիշ քաջէ մը»: Հայոց պատմահայրը մեծ հիացում ունեցած է Աքիլլէսի հանդէպ եւ զայն համեմատած է վարժ նետաձիգ Վարազդատ քաջասիրտ արքային հետ: «Վարազդատ հասնելով, վազելով Թուէ Եփրատի վրայէն՝ աւելի քան Լակոնացի Քիոնեսի ոստումը 22 կանգունի չափ. հոս նոր Աքիլլէս մը ի յայտ եկաւ»:

Խորենացի երբեմն հայ երեւելի կիները համեմատած է յունական դիւցազնութեան հերոսուհիներուն հետ: Պատմահայրը, որ հաւատացած է, թէ Շամիրամ թագուհին պատմական անձնաւորութիւն մը եղած է, բաղդատութեան դրած է Շամիրամի եւ Նիոբէի շուրջ հիւսուած առասպելները: Հայկական առասպելով Շամիրամ քարացած է, իսկ յունական դիւցազնութեան մէջ Թեբէի Ամփիոն թագաւորին կինը՝ Նիոբէ, նոյնպէս քարացած է: Նիոբէ, ըստ առասպելին, ունեցած է եօթը տղայ եւ եօթը աղջիկ, որոնցմով պարծենալով ծաղրած է Լաթոնը, որ միայն երկու տղայ ունէր: Ասոնք իրենց մօրը վրէժը լուծելու համար նետահարելով մեռցուցած են Նիոբէի 14 զաւակներն ալ: Դժբախտ կինը սարսափէն քարացած է: Բերենք ուրիշ օրինակ մը: Պատմութեան երկրորդ գիրքին 37րդ գլուխին մէջ Խորենացի պատմած է հետեւեալը. «Արշակունեաց ցեղէն հսկայ եւ խոշորատես կին մը, որուն ոչ ոք սիրաբար կին առնելու, երկու մանուկ ծնաւ ապօրինի կենակցութեամբ, ինչպէս Պասիփայ ծնաւ Մինոտավրոս»: Հոս պատմագիրը նկատի ունեցած է Կրետէի Մինոս թագաւորին կինը՝ Պասիփայ, որ համաձայն առասպելին, կենակցած է Պոսէյդոն աստուծոյ կողմէ Մինոսի ուղարկուած սպիտակ ցուլին հետ, որմէ ծնած է Մինովրատոս:

Խորենացիի Պատմութեան ամէնէն գողտրիկ հատուածներէն մէկը նուիրուած է Տրդատ Բագրատունիի եւ գեղեցկուհի Նազինի սիրոյ պատմութեան: Այստեղ պատմահայրը շատ հետաքրքրական համեմատութիւններ կատարած է հայ եւ յոյն պատմական դէմքերու եւ դէպքերու միջեւ: «Օր մը Սմբատ Բակուր Նահապետը ընթրիքի հրաւիրեց Տրդատ Բագրատունին: Երբ գինիով կ'ուրախանային, Տրդատ կին մը տեսաւ, որ շատ գեղեցիկ էր եւ կ'երգէր ձեռքի շարժումներով՝ անունը Նազիկ: Տրդատ փափաքեցաւ ունենալ այս կինը եւ ըսաւ Բակուրի. «Այդ վարձակը ինծի տուր»: Ան պատասխանեց. «Չեմ տար, որովհետեւ հարճս է»: Իսկ Տրդատ բռնեց կինը եւ քովը քաշելով սեղանակիցներուն աչքեւ պգուեց, համբուրեց սիրահարած անզուսպ երիտասարդի մը նման: Բակուր նախանձելով վեր կեցաւ, որպէսզի կինը խլէ անոր ձեռքէն: Բայց Տրդատ ոտքի ելլելով ծաղկամանը իբրեւ զէնք գործածեց, սեղանակիցներն ալ սեղանէն վանեց: Կարծես նոր Ոդիսեւս մը հրապարակ ելած էր, որ կը ջարդէր Պենելոպէի սիրականները կամ Ղապիթներու եւ յուշապարիկներու կռիւ տեղի կ'ունենար Պերիթոսի հարսնիքին ժամանակ»: Ղաթիպներու Պերիթոս թագաւորի հարսնիքին գինովցած յուշապարիկները յարձակած են Ղաթիպցի կիներու վրայ: Այդ պատճառով կռիւ ծագած է Ղաթիպներու եւ յուշապարիկներու միջեւ:

Հայոց Տիրան Թագաւորը, որ վարժ որսորդ եղած է, ունեցած է երկու սրընթաց նժոյգներ: Խորենացի զանոնք բաղդատած է առասպելական թեւաւոր ձիին՝ Պեգասոսի հետ: Քաջագործ Պերսեւս հեծնելով ձին գացած, ազատած է Անդրոմեդը: Տիրանի նժոյգներու մասին Խորենացի գրած է. «Պեգասոսէն աւելի թեթեւաշարժ եւ այնչափ արագընթաց, որ կը նկատէին, թէ անոնք ոչ թէ գետնի վրայէն կ'երթային, այլ կը թռչէին»: Ինչպէս կը տեսնուի, Խորենացի ոչ միայն հայ եւ յոյն ազգերու պատմական դէմքերու եւ դէպքերու նմանութիւններ ցոյց տուած է, այլեւ անոնց կենցաղին զանազան երեսները:

Ուշադրութեան արժանի է կէտ մը եւս: Դարեր շարունակ Յոյները Հոմերոսի պոէմներով ոգեշնչուած ու քաջալերուած են: Հայերն ալ Խորենացիի, հայագէտ Պ. Ֆեթթերի արտայայտութեամբ՝ հայ Հոմերոսի, Պատմութեան ընթերցանութեամբ խանդավառուած եւ քաջալերուած են: Հոս տեղին է յիշել Ալ. Իսահակեանի հետեւեալ խօսքը. «Գիրքեր կան, ժողովուրդներ են դաստիարակում, կռում նրանց կամքը, պահում, պաշտպանում»: Իսկապէս այս կարգի մատեաններ եղած են Յոյներուն համար Հոմերոսի «Իլիական»ը եւ «Ոդիսական»ը, իսկ Հայերու համար՝ Մովսէս Խորենացիի Հայոց Պատմութիւնը, որուն կապը յունական դիւցազնութեան հետ բացայայտ է:

Կ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԵՍՊԱՆ ՄՈՐԿԸՆԹՈՅԻ ՀԱՅ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախկին դեսպան Հենրի Մորկընթոյի Պատմութիւնը Ա. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Օսմանեան Թուրքիոյ մէջ պատահած քաղաքական եւ զինուորական դէպքերու շուրջ անկասկած ամէնէն հեղինակաւոր վկայութիւններէն մին է: Վկայութեանց այդ գիրքին եօթը գլուխներէն վեցին մէջ յատկապէս Հայ ցեղասպանութեան մանրամասնութիւնները կը նկարագրուին որոնք շուտով նոր հատորի մը մէջ լոյս պիտի ընծայէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը «ԱԶԳԻ ՄԸ ՍՊԱՆԴԸ» – Մըրտըր Օվ է Նէյշըն – խորագրով:

Դր. Մորկընթօ Օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ գործող դիւանագէտներէն ամէնէն անուանին էր, որ օժտուած էր մարդկային կարեկցութեամբ եւ գութով, բարձր նկարագրով եւ բարոյականով, եւ որ համարձակեցաւ նոյնիսկ ոճրագործներուն ձեռքերը բռնելու փորձեր ընել: Երբ ձախողեցաւ, ան պարտականութիւն համարեց հրապարակել իր անհերքելի յուշերը որոնք օրը օրին կատարուած արձանագրութիւններ էին եւ Օսմանեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներու, Ամերիկացի, Եւրոպացի, առեւտրականներու, ինչպէս նաեւ Ամերիկեան Դեսպանատան պաշտօնեաներու ականատեսի վկայութիւններու վրայ հիմնուած էին:

Դեսպան Մորկընթոյի Պատմութիւնը հրատարակուած էր 1918ին Տապըլտէյ, Փէյճ հրատարակչականին կողմէ: Ներկայիս տակաւին սպառած հրատարակութիւն մըն է եւ նոյնիսկ չի յիշուիր Միաց. Նահանգներու շատ մը մատենադարաններու գիրքերու նիւթոց ցանկին մէջ:

Նկատելով որ Դր. Մորկընթոյի գրքին մնացեալ մասերը գրեթէ ամբողջութեամբ կը վերաբերին շրջանին քաղաքական եւ զինուորական ընդհ. դէպքերուն, յարմար տեսնուեցաւ զատէն հրատարակել մի միայն այն բաժինը որ Հայ ցեղասպանութեան մասին էր՝ անուանելով նոր հատորը Դր. Մորկընթոյի գրքին գլուխներէն «ԱԶԳԻ ՄԸ ՍՊԱՆԴԸ» խորագրով:

Սոյն հրատարակութեան ծախքերուն մասնակցեցան Եդուարդ Մանիշակեան՝ ի յիշատակ իր եղբօր Վահան Մանիշակեանի որ ծնած էր Իզմիր, եւ աւարտած՝ տեղւոյն Ինթըրնէշընըլ Գոլէժը: Ան Ամերիկա եկած էր 1922ին եւ շատ գործօն կեանք մը վարած էր: Ան մեռաւ 17 Մայիս 1974ին: Հրատարակութեան համար նուէրներ ըրած են նաեւ հետեւեալ ազգայինները.— Ժօրժ եւ Ալիս Պաշեան, Ֆլօրա Սարգիսեան, Բիւզանդ Ճերեան, Վահան եւ Մարի Նաճարեան, Նազար եւ Արտեմիս Նազարեան եւ Ժօրժ եւ Ալիս Փիլիպոսեան:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՆԻՒ – ԵՈՐՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

O

— Հաց կայ՝ բերան չկայ, բերան կայ՝ հաց չկայ:

— Գլորաւ խուփ՝ գտաւ պտուկ:

— Շունը պէտք է հաչէ, մինչեւ սատկի:

— Թափած իւղը չի ժողվուիր:

— Նոր աւելը լաւ կ'աւլէ:

— Ոտաւորը իշաւորի վրայ կը խնդայ:

— Աստուած մէկ դուռը գոցէ՝ միւսը կը բանայ:

— Խենթը ըսաւ՝ խելօքը հաւատաց:

— Խենթին հացը խելօքին փորն է:

— Ծերանաս՝ ծերին վիճակը իմանաս:

— Աստուծոյ չինածը մարդ չի կրնար քակել:

— Աստուած ցաւ տայ՝ դեղն ալ հետը կուտայ:

— Երկու լսէ, մէկ խօսէ:

— Մարդ մարդու երեսը կը նայի, Աստուած մարդու սիրտը:

— Այսօրուան –գործը վաղուան մի՛ ձգեր:

— Օձը որքան շապիկ փոխէ՝ նորէն նոյն օձն է:

— Խնդալու վերջը լաց է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕԻ ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Ոչինչ: Անցեալը միշտ թաղուած էր մոռացութեան եւ ոչնչութեան մէջ: Ձեզ պատմած տեղեկութիւններուս ամբողջ պատմութիւնը գրած եմ: Պարոն արքունի դատաւոր, կ'ուզեմ, կը փափաքիմ որ Տիւթիա Ռաճան փնտռեն, ոճիրս անոր իմացնեն եւ իրեն վերադարձնեն այն աղջկան դիակը, որ իրմէ գողցայ...: Երդում ըրէք որ գերագոյն կամքիս պիտի հնազանդիք:

— Բայց դուք օրէնքը գիտէք, պարոն տը Վիլֆոր: Ձեր ըսած անձը Վիլֆոր անուամբ մեռած է. վճռակագիրը օրինական պահանջներ ունի, որոնք դժուարութեամբ կրնան թոյլատրել որ ձեր պահանջած սրբագրութիւնները կատարուին:

Պ. տ'Ավրինեի ոտքի ելաւ:

— Հապա եթէ Վալանթին տը Վիլֆոր կոչուած աղջիկը ողջ ըլլա՞յ, ըսաւ հանդիսական ձայնով մը:

ԺԱ.

ԳԹՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՆԵՐՈ՛ՒՄ

Թերահաւատները ինչ կ'ուզեն թող ըսեն, մանաւանդ անոնք, որոնք մարդուս ջիղերուն եւ ուղեղին վրայ ըրած ազդեցութիւնը ուրանալ կը յաւակնին — ստոյգ է թէ մահամերձ խելագարի մը բերնէն գիշեր ատեն լսուած այս տարօրինակ պատմութիւնը, ունկնդիրները զարմանալի կերպով տրամադիր ըրած էր գրեթէ մըտացածին տպաւորութեանց:

Նոյնիսկ Պ. տը Ֆլանպուէն, որ կը յաւակնէր Ովրատիոսի յիշած անայլայլ մարդը ըլլալ, եւ որ ամենամեծ պաղարիւնութեամբ պիտի տեսնէր իր շուրջը գտնուած ամէն բանի տապալիլը, միայն թէ իր անձնական կացութիւնը վտանգի տակ չըլլար, նոյնիսկ Պ. տը Ֆլանպուէն տեսակ մը ջղային դրդման վիճակի մէջ էր, որմէ ազատիլ իսկ չէր մտաբերեր:

Ասոր համար Պ. տ'Ավրինեիի բարձրաձայն ըսած պարբերութիւնը, որ ուրիշ ոեւէ պարագայի մէջ եթէ լսած ըլլար՝ ուսերը պիտի ցնցէր եւ յիշեցնէր թէ պարտաւոր են զինքը յարգել սարսռեցուցեր էր զինքը տղու մը պէս, որ դայեկին պատմութիւնները մտիկ կ'ընէ:

Գալով Վիլֆորի, ան այն աստիճան գրգռման վիճակի մը մէջ էր որ, բնաւ բան մը չէր կրնար զարմանք պատճառել իրեն:

Որովհետեւ շատ լաւ հասկցած էր Պ. տ'Ավրինեիի ըսածը, երբ սա որոշեր էր վերջին հարուածը տալ:

— Կենդանի՛, պոռաց Պ. տը Ֆլանպուէն ոտքի վրայ կանգնելով, կարծես ելեքտրական ցնցում մը զգալով:

Վիլֆոր պարզապէս գլուխը վեր առեր էր եւ բժիշկին երեսը նայելով՝

— Կենդանի՛ ,ըսեր էր: Աստուած տա՛ր որ այդպիսի հրաշք մը կարելի ըլլար.

— Պարոն դատախազ, յարեց Տօքթէօրը եւ դուք պարո՛ն տը Վիլֆոր, զիս մտիկ ըրէք: Ես երիտասարդ մը չեմ: Իմ տարիքս ունեցող մարդ մը, այսպիսի հանդիսական պարագայի մը մէջ, անվայել կատակ մը չի կրնար ընել: Ասկէ զատ ո՞վ կրնայ համարձակիլ մահուան հետ կատակել, մանաւանդ երբ խնդիրը Վալանթինի նման մաքուր եւ կատարեալ էակի մը վրայ է.

— Ուրեմն, թոթովեց Պ. տը Ֆլանպուէն, որ ի զուր կը ջանար իր պաղարիւնութիւնը գտնել վերստին, կ'ըսէք թէ այն մանկամարդ աղջիկը. որ մեռած. ու թաղուած է...

Այս վերջին բառերը ըսած ատեն՝ հարցական նայուածք մը կ'ուղղէր Տօքթէօրին:

— Ես ներկայ էի այն տխուր արարողութեան, ըսաւ Տօքթէօրը:

— Կ'ըսէք թէ կենդանի՞ է...

Պ. տ'Ավրինեի Վիլֆորը իր աչքէն չէր հեռացներ. թէեւ հաշուի առնելով հիւանդին մտաւորական վիճակը՝ կը գուշակէր թէ ոչինչ անկարելի կ'երեւնար անոր, սակայն կը վախնար թէ մի գուցէ այլայլական պայթիւն մը տեղի ունենայ:

Բայց Վիլֆոր արքունի դատախազին խօսքը ընդմիջելով՝

— Պարոն, ըսաւ ծանրութեամբ, Օր. տը Վիլֆոր մեռած է: Բայց ինչո՞ւ համար Տիւթիա Ռաճային աղջիկը՝ Նէյա կենդանի պիտի չըլլայ...

— Յիմարութի՛ւն է այդ, գոչեց Պ. տը Ֆլանպուէն, քանի որ երկուքը մէկ անձ են:

— Սակայն, ըսաւ տ'Ավրինեի, Պ. տը Վիլֆորի ըսածը ճշմարիտ է:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ճիլէմէտեան եւ զաւակնե-րը, Պ. Պերճ Տէմիրճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան

ԳԷՈՐԳ ՃԻԼԷՄԷՏԵԱՆ

մահուան քառասունքին եւ

Պ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի (Մարտ 2) առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 6 Ռիւ Շարլօ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Պերճուհի Մա-մուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար-ուի Կիրակի Մարտ 2ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին

ՅԱԿՈԲ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կիրակի Մարտ 2, ժամը 15.30ին, Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ 32, Ռիւ Փօլ–Տէրուլէտ:

Կազմակերպուած ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Պուա – Քոլոմ – Քոլոմպ – Անիէռի մաս-նաճիւղին կողմէ:

Բեմասիրաց Թատերախումբը կը ներ-կայացնէ

«ՀՆԱՐՔԸ»

զուարճալի կատակերգութիւն մը

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

Հայաստան կառուցուելիք Յուշարձանին ի նպաստ նուէրներ

Մարսիլիոյ Վասպ. Հայր. Միութիւն 2000 տոլար, Ջրբաշեան Արծրունի ընտա-նիք 5000 Ֆր., Հրաչեան Յովհաննէս եւ զաւակները 2000, Մկրտիչեան եղբայրներ 2000, Պանտիկեան Վարդան 1000, Պան-տիկեան Դաւիթ 1000, Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակներ 1000, Աջիբաշ-եան Յարութիւն ընտանիք 500, Հրաչեան Ֆէրտի ընտանիք 500, Հացագործեան Վարդուհի եւ Սապունճեան ընտանիք 500, Տէր–Պօղոսեան Տրդատ ընտանիք 500, Րաֆֆի Նազարեան ընտանիք 500, Նա-զարեան Պետրոս ընտանիք 300, Դաւիթ-եան Եղիա 200, Հիւսեան Արմենակ 200:

ՊՈԼՍՈՅ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐՈՒՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Տամլամեան 500, Արխեան 100, Գէորգ-եան 500, Վալանսի համայնք 26.462 Ֆ., Միւթէվէլեան 10.000, Գ. Պագըրճեան եւ որդի 6.000, Լիոնի համայնք 43.350, Տի-կին Բապուճեան 100, Շահպազեան 200, գումար 87.212, ընդհ. գումար 158.452:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 6ին, ժամը 20.30ին ընկերուհի Պապիկեանի բնակա-րանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆոսէ տը լ'Օմոն, Ա-նիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրա-ժեշտ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները Երկուշաբթի Մարտ 3, ժամը 14.30ին տեղւոյս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կա-րեւոր օրակարգ.— Հաշուետուութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

կազմակերպուած

շրջանային Սկաուտներուն, Գայլիկներուն, Արենոյշներուն եւ Թեւիկներու կողմէ

Մասնակցութեամբ

Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի շրջանի Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն

կիրակի, Մարտ 2, կէսօէ վերջ ժամը 14.30ին

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, P aris (7e) — Métro : Invalides

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑՈՒՄ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Հրաւէրս ուղղուած է բոլոր հայ երիտասարդներուն անխտիր հաւաքուելու ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԵՐԵՔ ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ 20,30ին Լատինական Թաղին մէջ գտնուող Մշակոյթի այս նոր Կեդրոնին մէջ, միասնաբար խորհրդակցելու համար անոր գործունէութեան մասին: Ծրագրուած են եւ փութով կը սկսին հայ լեզուի, գրականութեան եւ մշակոյթի շաբաթական դասախօսութիւններ:

Մուտքը ազատ է:

Պատասխանատու

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

INAUGURATION DU CENTRE CULTUREL DE L'ASSOCIATION SAINTE CROIX

10 bis, Rue Thouin — Paris (5e)

Dans le but de définir les activités du Centre (cours de langue et civilisation arménienne) une réunion amicale aura lieu le 3 Mars (Lundi) à 20 h. 30

Tous les jeunes Arméniens sont invités participer à cette réunion et à apporter leurs idées pour la réalisation de cette initiative.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուրկ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պաղտասարեան ընտանիք 100 Ֆր., Քէօ-միւրեան ընտանիք 20, այրի Տիկին Գե-ղեցիկ Գալուստեան 50, Պր. Պօղոս Կարա-պետեան 30, Պր. Րաֆֆի Նազարեան 50, Պր. Ժանօ Սէֆէրեան 20, Պր. Յակոբ Ղա-զարեան (Լիոն), Տիկին Էրինազ Մխիթար-եան 50ական, Պր. Վրէժ եւ Էկոյեան ըն-տանիք 100, Պր. Յարութիւն Տէրոյեան 20 (եւ ղպրոցին 20), Պր. Յակոբեան Փօլ 100: Հանգուց. Հայկ Պալըկեանի թաղ-ման առթիւ Պր. Յովհաննէս Պալըկեան 30, Բարսեղ Պալըկեան 10, Տէր եւ Տիկին Մխիթարեան 200, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Քէօսէեան 80, Յովհաննէս Յ. Պալըկեան 10: Տէրտէրեան ընտանիքի հոգեհանգիս-տին առթիւ Օր. Մարի Սազըեան 20, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 30: Հանգուցեալ Փիզափիս Պլանշի հոգեհանգիստին ա-ռթիւ այրի Տիկին Եսթեր Սարգիսեան 10, Պր. Արշակ Միրոյեան 30 Ֆր.:

(Շար.)

OFFRE D'EMPLOI

Recherchons mécaniciennes en atelier pour confection féminine.

S'adresser :

MAIDA

180, Rue St. Denis, Paris 2e

Tél. : 508-16-04

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

45 տարի առեւտուրի մէջ եղած, վստա-հելի անձ մը, որ վեց տարի շարունակ նոյն տան մէջ աշխատած է, Ֆրանսա, իբրեւ մակազինիէ – մանիւթանսիոնէր, աշխատանք կը փնտռէ հայկ. հաստատու-թեան մը մէջ:

Գրել «Յառաջ»ի որ կը փոխանցէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Cherche ouvrier dans la chaussure, soit condonnier-bottier, soit monteur en chaussures. Place à l'année. S'adresser à :

KEKLIKIAN

25, Rue Allard

83990 SAINT-TROPEZ

(Tél. 97-14-26)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խը-նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Ժ. Գարաճեան 100 Ֆր., Տիկին Լիւսի Էմիրզեանի (ծնեալ Սէմէր-ճեան) մահուան տխուր առթիւ: Տիկին Ա. Սարգիսեան 100 Ֆ., Տիկ. Ջրբաշեանի յիշատակին: Տիկին Ժ. Պէխս 100 Ֆր.:

Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՃԱՇ – ՊՏՈՅՏ ՍԷՆԻ ՎՐԱՅ

Շաբաթ, Մարտ 15ին ժամը 20էն 2

Նախագահութեամբ Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՅԷՐՃԵԱՆԻ

DINER - PROMENADE

à travers Paris à bord du m. s. « BRETAGNE »

SAMEDI 15 MARS de 20 heures à 2 heures le matin (départ à 20 h. 30)

sous la présidence de Monsieur M. DJIERDJIAN

au profit de

L'ECOLE DE JEUNES FILLES ARMENIENNES « TEBROTZASSERE »

La soirée sera animée par l'ensemble tzigane dirigé par le célèbre

GEORGES STREHA

Chaque invitation numérotée permettra de participer à une Tombola pour laquelle les artistes peintres

CARZOU, JANSEM, PAPAZ, SHART

ont offert leurs œuvres

S'inscrire sans retard, en téléphonant le matin avant 9 h. et le soir après 20 h. à Mme Kouyoumdjian : 757-57-64

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

PRINTEMPS EN ARMÉNIE

1) Spécial Match retour de l'Equipe de Football BAYERN de MUNICH contre Equipe ARARAT, à EREVAN

du 17 au 24 mars

prix Paris - Paris 2100F

2) DU 22 MARS AU 5 AVRIL

3) DU 1er AU 15 AVRIL PRIX : PARIS/PARIS 2.580 F.

Logement première classe à EREVAN, hôtel ANI ou ARMENIA, en pension complète et excursions quotidiennes

Renseignements et Inscriptions

A PARIS : Sonia Coumryantz — MEDIONI-MONDOTOURS

2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-30-64 073-32-64

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — Lyon

Tél : 60-13-66

A MARSEILLE : MEDITAIRE (Dicran Kazarian)

6-8 La Cannebière — 13000 MARSEILLE — Tél. 39-72-66 39-67-50

Licence Voyages : A. 721.

Taverne Maubeuge

chez EDDY

KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9

Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
2
DIMANCHE
2 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·238

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.238

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր· 21–24)

ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆ

Հայաստանի բնութեան, կենցաղին, ղիւցազնութեան եւ պատմութեան հետ հայկական արուեստին ունեցած ներքին կապը ցոյց կուտայ «Գարնան երկար օր» ժապաւէնը, պատրաստուած բեմադիր Մարատ Վարժապետեանի կողմէ: Ասիկա բեմադիրին 11րդ ժապաւէնն է: Վերջին տարիներուն պատրաստած է արուեստագէտներու նուիրուած ժապաւէններ՝ Մ· Սարեան, Ալ· Բաժբեուկ–Մելիքեան, Հր· Ներսիսեան, Վարդան Աճէմեան, Գոհար Գասպարեան:

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԼԻՃ ՄԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Իջեւանի շրջանի Ջողազ գիւղին մօտերը սկսած է նոր ջրամբարին կառուցումը, որ տասը տնտեսութիւններու անջրդի հողերուն համար կենարար փրկութիւն մը պիտի ըլլայ:

Այս ջրամբարը Հայաստանի ամէնէն մեծերէն մէկը պիտի ըլլայ: Ոռոգումի ժամանակաշրջանին լիճին կրադիւսեայ թասին մէջ 45 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պիտի կուտակուի Ջողազ գետէն· Ամբարտակի բարձրութիւնը պիտի ըլլայ 60 մեթր, երկարութիւնը՝ 1270 մեթր: Եօթը զօրաւոր ջրհաններ վայրկեանը երեք խորանարդ մեթր ջուր պիտի հանեն 300–350 մեթր բարձրութեան վրայ:

Ամբարտակին շինութենէն ետք պիտի փոխուի շրջանին գիւղատնտեսական արտադրութեան պատկերը: Ջողազ, Աղաջուր, Դիտաւան, Ծաղկաւան եւ միւս գիւղերու տնտեսութիւններու աւելի քան 2000 հեկտար հող կը յատկացուի խաղողի եւ պտղատու ծառերու տնկումին: Ջրամբարէն պիտի օգտուին նաեւ Նոյեմբերեանի շրջանի Շաւարշաւան եւ Դոստլու գիւղերը, ինչպէս նաեւ Ազրբէջանի սահմանին մէջ գտնուող հարիւրաւոր հեկտար հողեր:

×

ՋԵՐՄԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԳԱՐՈՒՆ Է

Թէեւ դեռ ժամանակ կայ գարնան համար, սակայն երկրագործները արդէն սկսած են ցանքը ջերմանոցներու մէջ: Արարատեան դաշտին մէջ 8·000 շրջանակներու տակ, ինչպէս նաեւ նախալեռնային գօտիներու մէջ արդէն աւարտած է վաղահաս կաղամբի ցանքը:

Այս տարի ջերմանոցներու մէջ բանջարեղէն պիտի աճի 600·000 քառակուսի մեթր տարածութեան վրայ· անցեալ տարուընէ 20·000 աւելի է:

×

ՏԱՍԸ ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ

Դասական ըմբշամարտի համամիութենական մրցաշարքին Հայաստանի խումբը առաջին հանդիսացած է: Խումբին 12 ըմբիշներէն տասը տուն վերադարձած են մրցանակներով, իսկ անոնցմէ վեցը իրենց հաւասարը ունեցած չեն: Առաջին մրցանակի արժանացած են Արմենակ Ասլանեան (Երեւան), Սեդրակ Ուչպամակեան, Վաղինակ Յակոբեան, Վանիկ Կարապետեան, Երուանդ Զոյեան, Խաչիկ Ստեփանեան (բոլորն ալ Լենինականէն): Երկրորդ տեղերը գրաւած են Լենինականցիներ Սերեոժա Մարտիրոսեան եւ Սամուէլ Գէօզալեան: Երրորդ տեղերը գրաւած են Երեւանցիներ Լեւոն Յովհաննիսեան եւ Յակոբ Զարուբեան:

×

ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դասագիրքերու տպաքանակը տարեկան չորս միլիոն է, Հայաստանի մէջ:

Վիճակագրական տուեալներու համաձայն ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը հաւասարապէս բարձր է թէ՛ արձակ, թէ՛ չափածոյ երկերուն նկատմամբ: Դժուար կը ճարուին ոչ միայն դասական, այլեւ երիտասարդ հեղինակներու բանաստեղծութիւններու հաւաքածոները: Աւ· Իսահակեանի արձակը, որ անցեալ տարի լոյս տեսած է 60·000 տպաքանակով չուտով անհետացած է խանութներու վաճառասեղաններէն: Առաջին օրէն իսկ հազուադէպ գիրք մը դարձած է Յովհ· Շիրազի «Քնար Հայաստանի» երրորդ հաւաքածոն, որ հրատարակուած էր 50·000 օրինակով:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՅՈՅՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԳՌԵՆ ԵՂԵՐ ՀԱՅԵՐԸ...

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

ԽՄԲ·— Թուրքերը սկսած են «ա լա թուրքա» պատմութիւններու, որոնց կարգին նաեւ կը գրեն թէ Յոյները կը գրգռեն Հայերը···: Ըստ Թուրքերուն ուրեմն, Հայերը ծանօթ չեն իրենց պատմութեան, չեն ճանչնար Թուրքը եւ··· յունական գրգռութեանց կը կարօտին:

Վա՜յ մեզ, ուրեմն···:

Ահա թէ ի՛նչ կը գրեն Թուրքերը Փետր· 22 եւ 25 թուականով·—

« ՀԱՅ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ » ՊԱՅԹՈՒՑԻԿՆԵՐ ՆԵՏԵՑ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ԹՈՒՐՔ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾԵՐՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Անգարա·— Նախընթաց գիշեր, ուշ ատեն պայթուցիկներ նետուեցան Պէյրութի Թուրք Օդային Գիծերու գրասենեակին, այդ ճամբէն անցնող ինքնաշարժէ մը: Գրասենեակը եւ շրջակայ պանդոկ մը եւ ճաշարան մը կարեւոր աւերներ կրեցին: Անձի կորուստ չկայ:

Թուրք Արտաքին Նախարարութեան Լրատուութեան դիւանը դէպքին շուրջ հետեւեալ տեղեկութիւնը տուաւ·

— «Պէյրութի Թուրք Օդային Գիծերու գրասենեակին վրայ պայթուցիկներ նետուած են Փետրուար 20ի գիշերը, ժամը 22·30ին, ճամբէն անցնող փոխադրական միջոցէ մը: Անձի կորուստ չկայ, միայն գրասենեակը, պանդոկ մը եւ ճաշարան մը կարեւոր աւերներ կրած են: Լիբանանեան ոստիկանութիւնը գտած է նամակ մը, որուն մէջ հետեւեալը գրուած էր·— Հայ գաղտնի բանակին «դերի Եանըգեան խմբակը» պիտի շարունակէ իր պայքարը աշխարհակալութեան դէմ, Հայոց արդար դատին համար: Այս դէպքերը իրենց թիրախ ունին Թուրքիան, Իրանը եւ Ամերիկան: Այս դէպքը սկզբնաւորութիւն մըն է:

Պէյրութի Թուրք մեծ դեսպանը հարկ եղած ձեռնարկները կատարած է լիբանանեան իշխանութեան մօտ, որպէսզի այսուհետեւ այսպիսի դէպքեր չպատահին:

ՅՈՅՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԳՌԵՆ ՀԱՅԵՐԸ, ՈՐՈՆՔ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

«Կիւնայտըն» կը տեղեկանայ Պէյրութէն·— Յոյները, որոնք աշխարհի զանազան կեդրոններուն մէջ տենդոտ գործունէութեան մը լծուած են, Թուրքերու դէմ քարոզութիւն ընելու համար, հիմա ալ սկսած են գրգռել Հայերը եւ կը ջանան զանոնք իրենց գործիք ընել: Ինչպէս որ անցեալ Ուրբաթ օր, Պէյրութի մէջ հայկական կազմակերպութիւն մը ռումբ արձակեց տեղւոյն Թուրք Օդային Գիծերու գրասենեակին, Յոյներու գրգռութեանց հետեւանքով: Այդ կազմակերպութեան պատկանողները թերթերուն հեռաձայնած էին եւ ըսած·— Մահ Թուրքերուն: Պիտի շարունակենք այս գործը:

Պէյրութի թերթերը լայն տեղ կուտան այս դէպքերուն եւ կը գրեն թէ Հայոց յարձակումները պիտի շարունակուին: Լիբանանեան կառավարութեան մէջ հայ նախարար կայ եւ Պէյրութի թերթերուն մէջ աշխատողներէն շատեր Հայ են, եւ այս պատճառով Թուրքիոյ աննպաստ գրութիւններ եւ նկարներ դիւրաւ կը հրատարակուին: Դեսպանատան պաշտօնատարները չեն կրնար որեւէ հակազդեցութիւն ցոյց տալ:

Թուրք Օդային Գիծերու գրասենեակին ռմբակոծումէն առաջ, փորձուած էր օդը հանել Պէյրութի Թուրք գրօսաշրջիկային գրասենեակը, բայց կարելի չէր եղած: Մէկուկէս քիլօ կշռող ուժանակը ատենին գտնուած եւ խափանարարութիւնը ձախողած էր: Ներկայիս ոստիկանական ուժեր պահակ կը սպասեն Պէյրութի Թրքական դեսպանատան, գրօսաշրջային, օդանաւային եւ այլ հաստատութիւններու առջեւ:

ՀԱՅԵՐԸ ՏՐԱՊԻԶՈՆԸ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Կիւնայտըն»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հաղորդէ·— Սելանիկի մէջ, Սեւ ծովեան Յոյներու Ակումբը, այլ անուամբ Պոնտոսի Յոյներ, արտակարգ ժողով մը գումարեց եւ քննեց Հայերու պահանջները՝ Տրապիզոնի մասին: Այս առթիւ տարակարծութիւն ծագեցաւ Հայերու եւ Յոյներու միջեւ, որոնք առարկեցին թէ թէեւ Հայերը իրաւունքներ ունին, բայց եւ այնպէս Տրապիզոնը չեն կրնար տալ Հայերուն, որովհետեւ Պոնտոսեան նահանգ մըն է եւ 1500 տարի առաջ հիմնուած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ծանօթ եւ գնահատուած նկարիչ՝ Մինաս Աւետիսեան իր մահկանացուն կնքած է առջի օր, Երեւանի մէջ, զոհ կառքի արկածի մը:

Ողբացեալ արուեստագէտը ծնած էր Ջաջուռ գիւղը 1928ին: Մասնագիտական ուսումը ստացած էր Խորհ· Միութեան Գեղարուեստից Ակադեմիայի նկարչութեան, քանդակագործութեան եւ ճարտարապետութեան հիմնարկութիւնը՝ աւարտելով 1960ին: Ուսանողական տարիքէն մասնակցած է ցուցահանդէսներու: Ձեւաւորած էր քանի մը բեմադրութիւններ՝ «Երեք բալէտ նովել», «Սպանացի աղջիկը», «Խամաճիկներու աշխարհում», «Նեկրօ թաղման» եւայլն:

Քանի մը տարի առաջ, Աւետիսեանի գործերու մէկ կարեւոր մասը հրոյ ճարակ եղած էր, իր աշխատանոցը զոհ գացած ըլլալով հրդեհի մը:

Դեռ վերջերս (Դեկտեմբերին) իր գործերն ալ կը ներկայացուէին Պէյրութի հայ թէ օտար արուեստասէր հասարակութեան Մոտիւլարի կազմակերպած հայաստանեան 12 նկարիչներու ցուցահանդէսին առթիւ:

Աւելի մանրամասնութիւններ՝ յաջորդով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԻՋՏ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՂՔԻՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՈՐ ԱՆԳԱՐԱ «ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԻ»

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը ոչ մէկ նորութիւն բերաւ եւ Մակարիոս Արք· անգամ մը եւս կրնայ անդրադառնալ մեծերու ապիկարութեան եւ միջազգային քաղաքականութեան ապաբարոյութեան:

Ի վերջոյ արդարեւ, Ապահովութեան Խորհուրդը, յետաձգեց Կիպրոսի վերաբերեալ վիճաբանութիւնները ցնոր տնօրինութիւն եւ այս հարցն ալ անել կացութեան կը մատնուի: Ի՞նչ անցաւ դարձաւ: Եւրոպացիները բանաձեւի ծրագրի նախադիծի մը մէջ (տես «Յառաջ» Փետր· 28) կ'առաջարկէին որ Վալտհայմ նոր առաքելութեան մը ձեռնարկէ, որպէսզի բանակցութիւնները վերսկսին: Այս բանակցութիւնները պէտք չէ Նիկոսիա ըլլան այլ նախընտրաբար Վիէննա, որ լաւ հող է անշուշտ ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարին համար: Ամէն պարագայի մէջ Եւրոպացիներու նախագիծն ալ շատ զգոյշ էր (ոչ ոք կ'ուզէ Թուրքիոյ սիրտը կոտրել) եւ ձեւով մը կը թաղէր կատարուած իրողութիւնը: Մակարիոս իր կողքին ունի ոչ–ուղեկիցները որոնք շեշտը կը դնեն ազդարարութեան մը վրայ, Թուրքիոյ ուղղուած, պահանջելով որ Անգարա մինչեւ երեք ամիս քաշէ իր զօրքը Կիպրոսէն: Բայց նման բան մը, նոյնիսկ թուղթի վրայ (արդէն ՄԱԿի բանաձեւներուն ճակատագիրը թուղթի վրայ մնալ է) գործին չի գար Միացեալ Նահանգներուն: Եւ Ուաշինկթընի ներկայացուցիչը բացէ ի բաց կ'ըսէ որ ինք կը համաձայնի այն բանաձեւին, որ կ'ընդունուի «շահակից բոլոր կողմերուն կողմէ»: Ասկէ աւելի յստակ կերպով կարելի չէ ըսել թէ Ուաշինկթըն կը մերժէ որեւէ դատապարտում կամ յանդիմանութիւն Թուրքիոյ, այլ խօսքով Ուաշինկթըն չընդունիր ինչ որ Անգարա չընդունիր: Եւ ըսել թէ այս Ամերիկան է որ «ազատ աշխարհի» ախոյեանի տիտղոս ալ կը վայելէ···

Գալով Թուրքիոյ, անոր համար Մակարիոսի կառավարութիւնը ապօրինի է:

× Միւս կողմէ դեմոկրատ եւ հանրապետական ծերակուտականներ առաջարկ մը ներկայացուցած են որ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը վերսկսի Թուրքիոյ, առաջքն առնելու համար երկու երկիրներու յարաբերութեանց վատթարացման:

ԱՂԷՏ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ՇՈՒՐՋ 50 ՄԵՌԵԱԼ

Լոնտոնի մեթրոյի մէջ անբացատրելի արկած մը պատահած է Ուրբաթ օր եւ կը թուի թէ աւելի քան 50 մեռեալ կայ:

Կառախումբը չէ կեցած Մուրկէյթի կայարանը եւ արագութեամբ բախած է փապուղիին մէջ արգելքի մը: Կառքերը ճզմուած են եւ զոհերու թիւը մեծ է, մեռեալներէն զատ կան ծանր վիճակի մէջ վիրաւորներ:

ՎՐԻՊԱԿ·— Մարտ 1ի մեր թիւին վրայ տպագրական թիւրիմացութեամբ Ուրբաթ գրուած է փոխանակ՝ Շաբաթի: Թուականը ճիշդ էր:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

[ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ]

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

[ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ]

Զ. ԴԱՐՈՒ ՀԻՆԳ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԵՒ «ՅՈՒՆԱԲԱՆ» ՇԱՐԺՈՒՄԸ

— Օ —

Հայոց պատմութեան ամէնէն խռովալի հարիւրամեակներէն մէկն է 505 – 605 շրջանը՝ Վահան Մամիկոնեանի մահէն մինչեւ վրացական եկեղեցւոյ Հայ Եկե – ղեցիէն բաժանման տարին: Հայաստան ենթակայ է պարսիկ մարզպաններուն տի– րական իշխանութեան, հելլէն – պարս – կական պատերազմներու աւերին: Մի – ջեկեղեցական բուռն վէճեր, Քաղկեդոնի ժողովէն բխող խոր տարակարծութիւն – ներ եւ հելլէն – օրթոտոքս եկեղեցւոյ տե– ւական ճնշումը Հայ. Եկեղեցւոյ վրայ՝ մեզ կը դնեն հարկին տակ պաշտպա – նելու նուիրապետական մեր անկախու – թիւնը եւ դաւանական ազատութիւնը:

Սակայն, հակառակ ներքին ու յարաբե– րական դժխեմ պայմաններու, մէկ կող– մէ հայ հոգեւոր գրականութիւնը ու միւս կողմէ մանաւանդ դաստիարակչական շարժումը կ'արձանագրեն նոր յաջողու– թիւններ եւ նուաճումներ, ու հայկական ճարտարապետութիւնը կ'ապրի ծաղկու– մի իր առաջին շրջանը՝ 475 – 525 թուա – կաններու կիսադարեան տեւողութեան:

Կրթական ճակատի վրայ յատկանշա – կանը՝ իմաստասիրական գիտութիւննե – րու եւ առհասարակ «յունաբան դպրոց»ով ըմբռնելի լեզուական յեղաշրջումի երե– ւոյթն է՝ շրջանի մտաւորականութեան (հոգեւորականութեան) մօտ եւ բարձրա– գոյն դաստիարակութեան յատուկ հաս – տատութիւններու (դպրեվանքներու) մէջ:

Ուսումնական գլխաւոր կեդրոններ են Տարօնի, Բագրեւանդայ եւ Արշակուն – եաց դպրոցները, Սիւնեաց վարդապետա– նոցն ու Դուինի կաթողիկոսարանի դպրա– տունը՝ Հայաստանի մէջ, ինչպէս նաեւ արտասահմանեան դաստիարակչական ամ– րոցներ՝ Երուսաղեմեան դպրոցն ու Եդես– իոյ եւ Պոլսոյ կրթարանները, որոնք մաս– նաւորաբար թարգմանչական եռուն աշ – խատանքի փեթակներ եղած են:

Վերապատուելի Եղիա Քասունի, իր «Պատմութիւն Հին Հայ դաստիարակու – թեան »անուն գործին մէջ (էջ 84–86) կը փորձէ մօտաւորապէս ճշդել վեցերորդ դարու գլխաւոր այս հինգ ուսումնական հաստատութեանց վայրերը՝ յաւելուա – ծական կարգ մը տեղեկութիւններով:

ՏԱՐՕՆԻ ԴՊՐՈՑԸ, կ'ըսէ, հաւանօրէն կը գտնուէր Մշոյ մօտ, Առաքելոց կամ Ղազարու վանքին մէջ:

ԲԱԳՐԵՒԱՆԴԱՅ ԴՊՐՈՑԸ հաւանաբար հաստատուած ըլլայ Ալաշկերտի Թուխրագ– Գալէ անուն շրջանի Ս. Յովհաննու վան– քին մէջ (Իւչքիլիսէ)՝ ուր Սահակ Պար– թեւ հայրապետ փոխադրած էր իր կա– թողիկոսարանը, ըստ Օրմանեանի («Ազ– գապատում», էջ 300):

ԱՐՇԱԿՈՒՆԵԱՑ ԴՊՐՈՑԸ կը գտնուէր Վիշապաձորի Թաթլոյ վանքին մէջ, հիմ– նուած՝ Գիւտ կաթողիկոսի օրով (Ե. դար):

ՍԻՒՆԵԱՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆԸ, Շաղատ աւանին մէջ, հիմնուած էր Մեսրոպ Մաշ– տոցի ձեռքով եւ գործակցութեամբ Սիւն– եաց եպիսկոպոս Անանիայի:

ԴՈՒԻՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ ԴՊՐԱ – ՏՈՒՆԸ, ուր իրենց պատրաստութիւնը ստացած են Մովսէս Բ.ի (Եղիվարդեցի), Կոմիտասի եւ Եզրի նման կաթողիկոս – ներ, մանաւորաբար ճարտասանական արուեստի ուսման կեդրոն մը եղած է:

Մասնաւորաբար Սիւնեաց եւ Բագրեւան– դայ դպրոցներուն մէջ զարգացած է «հել– լենաբան» կամ «յունաբան» վերադիրով յայտնի լեզուական–իմաստասիրական ու մտաւոր–թարգմանչական շարժումը (572– 603), որ նախ գրաբարին ապա նաեւ հայ լեզուին տուած է բառակազմային, շա – րահիւսական, քերականական ու գիտա– կան լայն կարելիութիւններ:

Մեր հպանցիկ ակնարկներու տարո – ղութենէն դուրս կ'իյնայ լեզուական յե– ղաշրջումի այս երեւոյթը իր հիմնական գիծերուն մէջ ներկայացնելու որեւէ փորձ: Պիտի գոհանանք հաստատելով որ մին – չեւ հինգերորդ դարու վերջին տասնամ– եակը գործածուող մաշտոցեան հայերէնը՝ որ գրական–բանաստեղծական յատկանիշ– ներով զարգացած էր, գիտական – թեք– նիք տարրերու պէտք ունէր՝ մանաւորա– բար հելլէն իմաստարանական գործերու թարգմանութեան լծուած հայ մտաւորա– կանութեան համար:

Շարժումը իր որոշ անպատեհութիւն – ները կ'ունենար անշուշտ, որովհետեւ յու– նարէնի պատուաստումով նոր դիմագիծ առնող հայերէնը որոշապէս անհասկնալի կը դառնար ժողովրդային խաւերու. սա– կայն, անկասկած, կը բարեշրջուէր հե – տըզհետէ, կը բիւրեղանար, եւ յետագայ դարերու հայերէնին կը փոխանցէր նոր բառերու, քերականական նոր ձեւերու եւ շարահիւսական կերպերու հարուստ ժա– ռանգութիւն մը:

Հայ լեզուի պատմական հոլովոյթի ու– սումնասիրութեան նուիրուած որեւէ փորձ պիտի հաստատէ անվրէպ՝ որ «հելլենա– բան» շարժումը առաջին... փորձու – թիւնն ու քննութիւնն է Մեծասքանչին, զոր պատուով եւ յաջողութեամբ անցու– ցած է ան. պատուաստուած է ու զարգա– ցած՝ սակայն երբե՛ք խորթացած կամ ապասերած:

Մ. Թ.

ԾԱՆՕԹԱՑԷ՛Ք ՄԻՒՆԻԽԻ

— Օ —

Շարաթներէ ի վեր բոլոր Հայերու բեր– նին մէջ «Արարատ» եւ «Պայէրն» անուն– ներու կողքին կը հնչէ Միւնիխ, որ Մարտ 5ին հայկական դիմագիծ ալ պիտի ստա– նայ, քանի այնքան շատ են հոն գացող Հայերը:

Ուրեմն ծանօթացէ՛ք Միւնիխի:

Արեւմտեան Գերմանիոյ երրորդ մեծ քաղաքն է Արեւմտեան Պերլինէն եւ Համ– պուրկէն ետք եւ ունի 1·260·000 բնակիչ, համաձայն 1968ի վիճակագրութեան: Միւնիխ նաեւ մայրաքաղաքն է Պավա – րիոյ Լանտին (գաւառ): Քաղաքը կը տարածուի Իզար գետի երկու ափերուն, պաւառեան հովիտի սիրտին (530 մեթր բարձր ծովու մակերեսէն), որ կուպայ բախիլ աւստրիական Ալպեաններու առա– ջին յենարմներուն:

Քաղաքը, որուն անունը (Միւնխըն) կուգայ Թեկէրնզէի Բենեդէկտեան ար – բայարանի վանականներէն, իր բախտը կը պարտի Հանրի Առիւծի, որ զարկ տա– լու համար առեւտուրին, զայն օժտեց Սահմանադրութեամբ մը եւ կամուրջ մը հաստատեց Իզարի վրայ (1158): Դքսա– կան կեդրոն դառնալով 1255ին, Միւնիխ նոր զարկ առաւ ԺԴ. դարուն, Լուի Պա– վարիացիի ազդեցութեան տակ, երբ այս վերջինը քաղաքը վերաշինեց 1327ի հրդ– դեհէն ետք: Կաթողիկէ Լիկայի առաջ – նորդ՝ Մաքսիմիլիէն Ա.ի իշխանութեան տակ «գերմանական Հռոմը» տառապեցաւ Երեսուն Տարուան պատերազմէն եւ ժան– տախտի համաճարակէն, որ աւեր գործեց 1634ին եւ 1635ին:

ԺԹ. դարուն է, որ Միւնիխ իր փառքի գագաթնակէտին հասաւ շնորհիւ Լուի Ա.ի (1825 – 1848) եւ Լուի Բ.ի (1864 – 1886), որոնք քաղաքը հարստացուցին ճարտա – րապետական հոյակապ յուշարձաններով (Նոր Բնակավայր, Մայր եկեղեցի, Ռուհ– մեսհալը, Ֆելտերնհալը) եւ արուեստի թանգարաններով (Կլիպթոթէքը, Հին եւ Նոր Փինաքոթէքը, Պավարիոյ ազգային թանգարանը): Թափը շարունակուեցաւ մինչեւ դարավերջ, եւ բնակչութիւնը, որ 100·000 կը նկատուէր 1854ին, կէս մի – լիոնի հասաւ 1909ին:

Օրրանը ազգային – ընկերվարութեան, Միւնիխ 1923 Նոյեմբեր 8ին, Թատերա – բեմը դարձաւ Հիթլերի եւ Լիւտենտորֆի կազմակերպած պետական հարուածին, ապա՝ 1938ին, իր անունով ծանօթ խոր– հրդաժողովին: Համաշխարհային Բ. պա– տերազմին քաղաքը քանդուեցաւ յիսուն տոկոսով. այժմ վերադարձած է իր նախ– կին դիմագիծը եւ տնտեսութեան նախա– պատերազմեան մակարդակը: Աւանդա – կան գործունէութիւններու կարգին (Նէմ– Ֆրնպուրկի ճենապակիի ճարտարար – ուեստ, ուտեստեղէնի ճարտարարուեստ եւ յատկապէս աշխարհահռչակ գարեջրա– տուները) քաղաքը կը համախմբէ այլա– զան բնոյթի ճարտարարուեստներ — մե– տաղագործութիւն, քիմիագիտութիւն, ճշգրտարանութեան, օփթիքի կազմածներ, հրատարակչութիւն եւայլն: (Միւնիխ վե– րահաստատման գլխաւոր կեդրոնը դար– ձած է այն ձեռնարկութիւններուն հա – մար, որոնք Պերլինէն եւ Արեւելեան Գեր– մանիայէն տեղափոխուած են, յատկապէս ելեկտրական շինութեան մէջ): Վերջա – պէս քաղաքը արուեստի եւ մտաւորական շարժումի կեդրոն է (նկարներու թան– գարաններ, Տոյչէս Մուզէում, համա – լսարանը՝ հիմնուած Լանտսհութի մէջ 1472ին Միւնիխ տեղափոխուած է 1826ին Լուի Ա.ի կողմէ. 1967ին 22·700 ուսանող ունէր):

Միւնիխ նաեւ զբօսաշրջիկութեան քա– ղաք է:

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒՄ

— Օ —

«Անգլերէնը անհրաժեշտ է», «նախըն– տրութիւն այն թեկնածուին, որ երկու լեզու գիտէ»: Կը բաւէ աչք նետել գործի փոքր ծանուցումներուն վրայ հաստատե– լու համար, թէ այսօր անգլերէն խօսիլը փաստօրէն պարտադիր դարձած է բոլոր անոնց, որոնք կարեւոր պաշտօն մը ձեռք կ'ուզեն անցընել: Արդ, հակառակ ու – սուցման կատարելագործուած արդի մի– ջոցներուն, լեզու մը սորվելու, զայն կա– տարելագործելու լաւագոյն կերպն է ար– ցելել այդ լեզուին երկիրը: Ասով կը բա– ցատրուի այն իրողութիւնը, որ ամէն տարի կէս միլիոն Փրանսացի երիտա – սարդներ օտար երկիրներ կ'երթան ար– ձակուրդներուն:

Գիտնալով որ կէս միլիառ մարդիկ այս մոլորակին վրայ անգլերէն կը խօսին եւ կը ներկայացնեն տնտեսական, դիւանա – գիտական ու գիտական շրջանակը, պարզ կը դառնայ, թէ ինչո՛ւ Փրանսացի երի– տասարդներու 80 տոկոսը Անգլիա կ'եր– թայ: Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Գերմա– նիա:

Ե՞րբ կ'երթան: Ամառուան արձակուրդ–

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ն.— Ետքը Փրանսերէ՞ն ալ սորված էք:

Ա.— Սորվեցայ, բայց յուսացածիս չափ ոչ:

Ն.— Ո՞րչափ մնացիք Թիֆլիս:

Ա.— Մօտաւորապէս երկու տարի:

Ն.— Ե՞րբ ելաք Թիֆլիսէն:

Ա.— 1919ի սկիզբը, կարելի է փետր– ուարին:

Ն.— Ո՞ւր գացիք:

Ա.— Կ. Պոլիս:

Ն.— Հոն ի՞նչ ըրիք:

Ա.— Լրագրի մէջ յայտարարութիւններ գրի եւ կը կարծէի այդ կերպով ազգա– կաններս գտնել, որոնք գուցէ Միջագետ– քէն փախած ազատած էին:

Ն.— Այդ ժամանակ արդէն Կ. Պոլիս մեծ յեղաշրջում մը տեղի ունեցած էր՝ ո՞րչափ մնացիք Կ. Պոլիս:

Ա.— Գրեթէ երկու ամիս:

Ն.— Անկէ ո՞ւր անցաք:

Ա.— Սալոնիկ:

Ն.— Իսկ անկէ՞:

Ա.— Սերբիա:

Ն.— Անկէ՞:

Ա.— Դարձեալ Սալոնիկ:

Ն.— Անկէ՞:

Ա.— Անկէ Փարիզ:

Ն.— Կենաց որոշ ծրագիր մը չունէի՞ք. ինչո՞ւ համար էր այս թափառական կեանքը:

Ա.— Ես ուսանիլ կ'ուզէի, բայց միտքս միշտ խառնաշփոթ էր եւ չէի ուզեր տեղ մը հաստատուիլ, վասնզի որեւէ որոշ կոչման հակում չունէի:

Ն.— Սալոնիկ եւ Սերբիա դպրոց մը յաճախեցի՞ք եւ կը սորվէի՞ք:

Ա.— Ոչ. Սալոնիկ ազգականներուս գացի՝ բժշկուելու համար:

Ն.— Ի՞նչ հիւանդութիւն ունէիք:

Ա.— Ջղային բռնկումներ:

Ն.— Քանի՞ անգամ կրկնուած են այն բռնկումները, զորս ունեցաք առաջին ան– գամ, երբ ձեր հայրենի տունը վերստին տեսաք:

Ա.— Երդնկա երկու անգամ ունեցայ, բայց չեմ կրնար ըսել թէ ինչպէս էին այդ բռնկումները. ամէն անգամ որ ջար– դելու պատկերներն աչքիս առջեւ կը պատկերանային այդ բռնկումները կ'ու– նենայի:

Ն.— Սերբիա, Կ. Պոլիս եւ Սալոնիկ եղած ատեննիդ այսպիսի բռնկումներ ու– նեցա՞ք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Փարիզ ե՞րբ անցաք:

Ա.— 1920ին:

Ն.— 1920ի սկի՞զբը:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Կ. Պոլիս, Սալոնիկ եւ Սերբիա շատ յարաբերութիւններ ունէի՞ք:

Ա.— Այո՛, ազգականներուս հետ:

Ն.— Ազգականներու եւ տարագրեալ – ներու հետ այս դէպքերուն վրայ խօսա՞ծ էք եւ արդեօք ասով անոնց յիշատակը ձեր մէջը վերակենդանացա՞ծ է:

Ա.— Այո՛, անոնց վրայ շատ կը խօսէի:

Ն.— Այս խժդժութիւններու հեղինակը ո՞վ կը համարուէր:

Ա.— Խժդժութիւններու հեղինակներու ո՛վ ըլլալը իմացայ լրագիրներէն, Կ. Պո– լիս եղած ժամանակս:

Ն.— Աւելի առաջ գիտէի՞ք թէ ո՛վ էր այս ջարդերուն հեղինակը, կամ ձեր հայ– րենի տան մէջ ո՞վ կը համարուէր հե– ղինակը:

Ա.— Այդ մասին բան մը չէի գիտեր:

Ն.— Ե՞րբ այն համոզման եկաք թէ Թալէաթ փաշան էր անոնց հեղինակը:

Ա.— Կ. Պոլիս եղած ժամանակս լրա– գիրներէն այդ համոզման եկայ:

Ն.— Արդեօք տեղեկութիւն մը առի՞ք թէ այդ ժամանակ Թալէաթ փաշան ուր կը գտնուէր:

Ա.— Կ. Պոլսոյ մէջ՝ ո՛չ. կը կարծէի թէ Կ. Պոլիս է եւ տեղ մը ծածկուած է:

Ն.— Այն ժամանակ արդէն մտքերնիդ դրի՞ք որ վրէժ կը լուծէք այն մարդէն, որ ձեր ընտանեաց տխուր բախտին մե– ղապարտն էր:

Ա.— Ո՛չ:

Ն.— Լաւ է, կարծեմ այժմ կարդալ բացման վճիռը:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— *Ամբաս– տանեալին այս ալ կ'ուզէի հարցնել, թէ արդեօք լրագիրներուն մէջ կարդացա՞ծ էր որ Թալէաթ փաշան այս խժդժութիւն– ներու համար Կ. Պոլիս զինուորական ատեանէն մահուան դատապարտուած էր:*

Ա.— Կարդացած էի եւ Կ. Պոլիս կը գտնուէի, երբ ջարդերու հեղինակներէն Քէմալ կախաղան հանուեցաւ. լրագիրնե– րը այդ միջոցին գրեցին թէ Թալէաթ եւ Էնվէր փաշան ալ մահուան դատապար– տուած են:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— *Երզըն– կայի մէջ որչա՞փ հայ բնակչութիւն կար:*

Ա.— Գրեթէ քսան հազար:

(7 Շար.)

ներուն, բայց նաեւ Զատկուան օրերուն: Համաձայն երիտասարդներու մօտ կատարուած քննութեան մը, 1973 Յուլիսին, Անգլիա գացած երիտասարդներուն 35 առ հարիւրը «սքանչելի», 33 առ հարիւրը «չատ գոհացուցիչ» գտած են եւ միայն երկու տոկոսը «վերապահութիւն» յայտնած է իր այցելութեան արդիւնքին մասին:

Ո՞ր տարիքէն սկսեալ պատանի մը կրնայ օգտուիլ օտար երկիրներ կատարած ճամբորդութիւններէ: Կարգ մը դաստուներու եւ ծնողքներու կարծիքով անհրաժեշտ է, որ երիտասարդը օտար երկիր մեկնելէ առաջ լաւ ծանօթ ըլլայ այդ երկրին լեզուին, այլ խօսքով 13–14 տարեկանին, երբ 4րդ կամ 3րդ դասարան կը գտնուի: Սակայն ուրիշներ կը պնդեն, թէ տասը տարեկանին արդէն պատանին պէտք է վարժուի առանց օտարականի հնչումի խօսիլ տուեալ լեզուն, իւրացնել անոր դարձուածքներն ու ոճերը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՃԱՇԸ

Փետրուար 23ի ճաշը տեղի ունեցաւ ընտանեկան եւ բարեկամական չատ հաճելի մթնոլորտի մէջ:

Կազմակերպող եռանդուն տիկինները խոստացած էին անակնկալներ, որոնց ամէնէն հաճելիներն էին հին ծանօթներու անսպասելի հանդիպումները եւ նորօք սկսուող բարեկամութիւնները: Ամէն ուղղութեամբ նայելիս հանդիպում էիք հայ տիկնանց եւ օրիորդների վառվռուն սեւ եւ խելացի աչքերի փայլին:

Սրտի անհուն ուրախութիւն էր նկատել ընդհանուր եւ իշխող բարեկրթութիւնը հայկական եւ տաք ու սրտաբաց մտերմութիւնը: Արդեօք ե՞րբ է ընդհանրանալու այս վաղուց պապակած մտերմութիւնը առանց դասակարգային եւ գոյների խտրականութեան: Մեր մէջ չատերս յոգնած ենք այս խտրականութիւնից: Մի՞թէ բաւական չէ միմիայն, սոսկ Հայ լինելը:

Ճառախօս Պ. Դաստուրեանը չատ տեղին եւ հաճոյքով նչեց, որ մեր հայ կանայք, ժամանակի հետ քայլելով, առանց վհատելու, կորովով չարունակում են իրենց վաղուց ստեղծած մեծ աչխատանքները — հայապահպանում, դպրոց, մանուկների օգափոխութեան կայաններ, կարօտեալին օգնութիւն:

Երգերը, արտասանութիւնները, մենապարերը առանձին փայլ տուին հաւաքոյթին չնորհիւ Անտոնեան ամոլի, Պարոն Պետիկեանի, բամբիռ նուագողի եւ միւս կատարողների:

Շնորհակալութիւն բոլորին եւ մանաւանդ կազմակերպող հայ տիկիններին:

Մ. ՄԱՌԱՆՋԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՆՐԳԻԾԱՆՔ

ԵՐԱԽՏԱՄՈՌՈՒԹԻՒՆ

Ժամը ութին դուռը ծեծեցին: Մտաւ հարեւանուհիս՝ Սիլվան:

— Սիկարէթ չունե՞ս:

— Ունեմ, — ասացի

— Ես ու Ռուբիկը ծխելը թարկել ենք, — ասաց նա:

— Շնորհաւորում եմ, — ասացի: Այստե՞ղ ես ուզում ծխել, թէ զուգարանում:

Սիլվան տեղաւորուեց բազկաթոռին եւ սկսեց ծխել:

— Մարդուս բան չասես: Նրա առողջութիւնը թոյլ է: Ալքոհոլ եւ նիքօթին բոլորովին չի կարելի:

Ես գլխով արեցի: Սիլվան աչքը գցեց սեղանիս թղթախոյտին եւ ասաց.

— Դու լինձ ուչք մի դարձրու: Աչխատիր: Ես կը ծխեմ կը գնամ:

Նրա գնալուց հինգ րոպէ չէր անցել, երբ նորից դուռը ծեծեցին:

Մտաւ Ռուբիկը եւ համեստօրէն նստեց բազկաթոռի եզրին:

— Կարելի՞ է մի հատ ծխել, — ասաց գլուխս ինչ-որ...

— Ծխիր, ի հարկէ, — ասացի ես սիկարէթի տուփը մեկնելով նրան: Մոխրամանը բազկաթոռի տակ է: Ներիր, որ չեմ կարող զբաղեցնել քեզ: Գործ ունեմ, — եւ մէջքս դարձրի նրա կողմը:

— Ես ու Սիլվան ծխելը թողել ենք: Ինը ամսից երեխայ ենք բերելու: Ծխելն ու խմելը նրան խստիւ արգելւում է:

— Օդին պահարանում է: Բաժակը ձախ կողմում: Խմիր, քեզ էլ հօ չի արգելւում:

Ռուբիկը կուլ տուեց օղին եւ ծածկեց պահարանը:

— Շիշն ու բաժակը դիր յատակին, բազկաթոռին մօտիկ, — ասացի ես:

— Ինչո՞ւ, — զարմացաւ նա:

— Հէնց այնպէս: Շիշը յատակին աւելի տպաւորիչ եւ արդիական է:

— Ա՜ա՜ա՜...

Նա մի բաժակ էլ խմեց ու գնաց:

Ես բազկաթոռը մօտեցրի լուսամուտին, դօղին դրեցի մի քանի պատկերազարդ ամսագիր, մի տուփ կոնֆետ, միացրի օդափոխիչը եւ նստեցի աչխատելու:

Սիլվան եւ Ռուբիկը երկար չսպասեցրին: Նրանք թափով ընկան սենեակ, ծխեցին, խմեցին, մի կտոր բան կերան եւ գնացին: Ըստ երեւոյթին իմ տունը նրանց չատ էր դուր գալիս: Այսպէս թէ այնպէս, բազկաթոռը անընդհատ զբաղուած էր:

Ժամը տասնին մօտ իմ ծխախոտի եւ օղու պաչարները սպառուեցին: Ես վերցրի մի թերթ թուղթ ու գրեցի.

«Բարեկամներ, ես գնում եմ օղու եւ ծխախոտի: Շուտով կը գամ, համբերութիւն: Ձեր Լեւոն»:

Այնուհետեւ թուղթը փակցրի դրան դրսի կողմը, հանգցրի լոյսը եւ պառկեցի, որ քնեմ:

Հինգ րոպէից կողքիս սենեակում լսուեց կոտրտուող ամանեղէնի ձայն: «Ա՛ռ քեզ» ճիչերը խլանում էին կապիտալ պատի եւ իմ ոչ պակաս կապիտալ խուլ փոցի միջեւ: Ես քնեցի, քնեցի փոքրիկ երեխայի երջանիկ քնով:

Սիլվան եւ Ռուբիկը ինձ չեն բարեւում: Զարմանալի մարդիկ են: Չէ՞ որ ես հոգ էի տարել նրան եւ նրանց ապագայ երեխայի առողջութեան համար:

Չէ, աչխարհում արդարութիւն չկայ:

ԼԵՒՈՆ ԲՈՅԱՋԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԸ, ՌՈՒՄԲԸ ԵՒ ԳԱՐԿԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

Շուրջ ամիս մը առաջ Պէյրութի Թուրք հիւպատոսարանին առջեւ ռումբ մը պայթեցաւ: Այն ատեն Թուրք մամուլը միահամուռ Արաբներուն վերագրեց: Սակայն տասնըհինգ օր վերջ Թուրքերը լուրը թարմացնելով, յայտարարեցին թէ «Այդ ռումբը Հայերը զետեղած էին»... առանց յայտնելու թէ ո՞ր Հայը, ինչո՞ւ եւ ի՞նչ առիթով զետեղած էր:

Հարց է թէ տասնըհինգ օրուան մէջ ի՞նչ անցաւ դարձաւ, որպէսզի Թուրքերը այսպիսի վոլթֆաս մը ընելու պէտք զգային: Ասոր պատասխանը Թուրքիոյ արաբ քաղաքականութեան մէջ պէտք է փնտռել: Թուրքիա ներկայիս, երէկ իր սորուկը նկատած Արաբին հետ բարեկամութիւն ընել կ՚ուզէ, Կիպրոսի հարցին մէջ գոյն զօրավիգ ունենալու եւ նաւթ ապահովելու համար: Ուստի Արաբի մը ռումբ զետեղած ըլլալը կը խանգարէ այս անկե՜ղծ... սիրաբանութիւնը: Ուրեմն պէտք է հերքել այդ լուրը, ամէնէն դիւրին ձեւով, զայն վերագրելով Հայերուն, որոնք թէ՛ անպաչտպան են, եւ թէ այս առիթով անգամ մը եւս զանոնք անարգած կ՚ըլլան:

Սակայն Արաբներուն հետ ամբողջ աչխարհ գիտէ թէ, եղածը Թուրք անպատկառ մտայնութեան, խայտառակ մէկ արտայայտութիւնն է: Հայը այսօր ամենուրեք ճանչցուած է որպէս պարկեշտ, աչխատասէր, ստեղծագործ եւ մշակոյթի տէր տարր մը, մինչ Թուրքը՝ Աթիլլա մը, Թիմուրլէնկ մը կամ ցեղասպան Թալէաթ մը կը յիչեցնէ:

Թուրքը ինքն ալ գիտէ այս ճչմարտութիւնը: Երբ տկար է իրաւունքի, արդարութեան եւ բարոյականի անունով բերանը կը բանայ, ու երբ զօրաւոր է, եաթաղանը միայն կը խօսի, խժդժութեան ձեւերուն մէջ խտիր չդնելով: Պարկեշտութիւնը իր նկարագրին խոտոր կը համեմատի:

Հայերուս, եւրոպական քաղաքակրթութեան եւ պատմութեան ծանօթ է այս ճչմարտութիւնը: Դէպքերը ցոյց կուտան թէ, այս օրերս Ամերիկայի կարգ մը դէմքեր ալ կրցան ծանօթանալ Թուրքին այս դիմագծին:

Յ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ԳԱՐՈՒՆ » ԱՄՍԱԳԻՐԸ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ Է

Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահութիւնը քննութեան առած է «Գարուն» ամսագիրի ներկայացուցած նիւթերը, արծարծած հարցերը: «Երիտասարդութեան հայրենասիրական եւ ինտերնացիոնալիստական դաստիարակութեան հարցերը Գարուն ամսագրում» հարցին չուրջ զեկուցած է ամսագիրին գլխաւոր խմբագիրը՝ Վ. Պետրոսեան:

Զեկուցումէն պարզուած է, որ խմբագրութիւնը մեծ տեղ կը յատկացնէ թարգմանութիւններու, որոնք բացառապէս կը կատարուին բնագիրներէ: Այդ նպատակով խմբագրութիւնը կապեր հաստատած է խորհրդային այլ Հանրապետութիւններու բազմաթիւ թարգմանիչներու եւ բանաստեղծներու հետ: Այժմ աչխատանք կը տարուի ընդլայնելու այդ չրջանակը փոխադարձ կապով մը թարգմանական փոքր հաւաքածոներ հրատարակելու համար:

Ժողովին մասնակիցներէն չատեր, իրենց կարգին, հաստատած են ամսագրին կատարած լուրջ աչխատանքները եւ նոր ձեւեր ու միջոցներ առաջարկած են:

Ժողովին մասնակցած են Վ. Մնացականեան, Եդ. Ջրբաչեան, Հր. Թամրազեան, Հ. Սահեան, Պ. Միքայէլեան, Ս. Կապուտիկեան, Ստ. Կուրտիկեան, Զ. Դարեան, Հր. Յովհաննիսեան:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրի եւ չրջաններու Հայրենակցական Միութեան անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ Փետրուար 16ին Հայ Ռազմիկներու սրահին մէջ:

Վաթսուն ընտրողներու մէջ մեծամասնութիւն չահեցան եւ դիւանի մաս կազմեցին Հրանդ Սարեան (նախագահ), Տիկին Ռոզին Նաւասարդեան (փոխ-նախագահ), Հրանդ Գույումճեան (քարտուղար), Վահրամ Արսլանեան (փոխ-քարտուղար), Լեւոն Գապազեան (գանձապահ): Տիկիններ Այտա Թորոսեան, Ազնիւ Մարտիկեան, Մարի Ֆէրմանեան, Էլիզ Փափազեան եւ Պարոններ Դանիէլ Ճիզմէճեան եւ Վահրամ Ոսկանեան (խորհրդականներ):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ ՏԱՐԵԳԻՐՔ, 1974, հրատարակութիւն Այնճարի «Յառաջ» – Կիւլպէնկեան գոլէճի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԱ.

ԳԹՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՆԵՐՈ՛ՒՄ

— Անկարելի է, յարեց արքունի դատախազը տեսակ մը բարկութեամբ, կարծես բոլոր այս բաներուն մէջ իր տրամաբանութեան դէմ անձնական յարձակում մը տեսնելով, որպէսզի Օր. տը Վիլֆոր կենդանի ըլլայ, պէտք է որ կենդանութեան թաղուած ըլլար:

— Այդ բանը հազուագիւտ չէ, ըսաւ տ'Ավրինեի:

— Լաւ, բայց երբ այդպիսի սոսկալի աղէտ մը պատահի, կամ այդ բանը կը նչմարեն քիչ կամ չատ ժամանակ վերջը, եւ կամ անմիջական դէպքեր կը պատահին, որոնք մեծ աղմուկ կը հանեն: Հասարակաց հետաքրքրութիւնը այնքան գրգռուած է որ, այդպիսի տարօրինակ անցք մը անտես չի մնար: Հազիւ փակուած գերեզմանէ մը հծծիւններ լսուած են. մեռելաթաղները եկած են, զոհը աւելի եւս սոսկալի մահէ մը ազատած են. ահա ասանկ բաներ տեղի կ'ունենան: Այս պարագաներէն մին կրնա՞ք ցոյց տալ ինծի:

— Այո, պարոն արքունի դատախազ, յարեց բժիչկը: Իրաւունք ունիք, այդպէս կ'ըլլայ, երբ այդ առերեւոյթ մահը բժիչկներու սխալման արդիւնքն է. երբ այդ աղէտին միակ պատճառը դիպուածն է:

— Արդեօք ըսել կ'ուզէք թէ այս մահուան երեւոյթը կանխաւ պատրաստուած յատակագծի մը արդի՞ւնքն էր:

— Պարոն տը Վիլֆոր, ըսաւ տ'Ավրինեի, անկեղծութեամբ պատասխանեցէք հարցումներուս: Ձեր խոստովանութենէն վերջը այս վերջին յայտարարութիւնն ալ դիւրին է ձեզի համար:

«Վալանթին ի՞նչպէս մեռաւ»:

— Կնոջմէս, իր մօրմէն թունաւորուելով:

— Տիկին տը Վիլֆոր ի՞նչ նպատակով կ'ուզէր Վալանթինը անհետացնել:

— Նոյն պատճառներով, որով թունաւորած էր Պ. եւ Տիկին տը Սէն-Մէրանները, որպէսզի հօրս՝ Պ. Նուարթիէի եւ մեռած կնոջս՝ Ռընէ տը Սէն-Մէրանի ամբողջ հարստութիւնը իր զաւկին մնայ:

— Բայց անուանարկութեանց հիւսուածք մըն է ասիկա, ըսաւ տը Ֆլանպուէն հառաչելով:

— Թողէք որ խօսքս աւարտեմ, չարունակեց Պ. տ'Ավրինեի: Պարոն տը Վիլֆոր, ձեր յիչողութիւնը ամփոփեցէք: Մեր յիչած սոսկալի եղելութեանց նախընթաց օրերուն մէջ չէ՞ք յիչեր թէ մարդ մը տեսաք, որ կարծես իրեն բան գործ ըրած էր չարերը պատժել եւ բարիները վարձատրել. մարդ մը, որ գերագոյն զօրութեամբ մը օժտուած ըլլալ կը թուէր եւ որ այդ զօրութիւնը միմիայն արդարութեան իչխանութիւնը հաստատելու կը գործածէր. յանցաւորներուն համար դատաւոր մը... հարստահարեալներուն համար ալ մխիթարիչ մը...

Երբ տ'Ավրինեի կը խօսէր, Պ. տը Վիլֆորի աչքերը կը բացուէին: Տեսակ մը սոսկում իր դէմքին բոլոր գիծերը կը սեղմէր, եւ յանկարծ կոկորդային աւա՜ղ մը խոյս տուաւ կուրծքէն:

— Ա՜ն, Ա՜ն... ո՜հ, գոչեց, կը յիչեմ:

— Կ'ուզէ՞ք որ այդ մարդուն անունը ըսեմ ձեզի:

— Ոչ, ըսաւ Վիլֆոր եռանդով: Ոչ. որովհետեւ դուք այն անունը չէք գիտեր: Դուք զինքը Մոնթէ Քրիսթոյի կոմսը պիտի կոչէք, այնպէս չէ՞...

Տ'Ավրինեի գլուխը խոնարհեցուց անմիջապէս:

— Մոնթէ Քրիսթոյի կո՛մսը, ըսաւ Պ. տը Ֆլանպուէն արհամարհանքով: Բախտախնդիր մը չէ՞ միթէ...

Խօսքը չաւարտեց:

Վիլֆոր անհաւատալի ուժով մը անոր դաստակը բռնեց:

— Լռեցէք, պարոն, Աստուած կը նախատէք...: Այո, Աստուած, որ Ղազարոսին յարութիւն տուաւ, որ Յայրոսի աղջիկը ողջնցուց. Աստուած, որ խորտակեց այն դամբանական քարը, որ ես, այն ատեն չարիքի ամենազօր, թչուառի մը վրայ ձգել տուած էի: Պարոն տ'Ավրինեի, այդ ձեր Մոնթէ Քրիսթոյի կոմս կոչած անձն է որ փրկեց աղջիկը, այն աղջիկը, զոր իմ աղջիկս կը կոչէի:

— Այո, պարոն տը Վիլֆոր:

— Ուրեմն հրաչքը կատարուած է. կը հաւատամ, գիտեմ, կ'ընդունիմ: Ամէն բան կարելի է այն մարդուն համար: Ա՜հ, պարոն արքունի դատախազ, մեր բովանդակ օրինագրքով, մեր ոստիկաններով եւ երկրիս վրայ ունեցած մեր իչխանութեամբ, որ մեզի սեփականացուցած ենք, ո՜րքան փոքր ենք անոնց քով, որոնց զէնքը իրենց անդրդուելի կամքն է եւ օրէնքը՝ ճչմարտութիւնը եւ արդարութիւնը: Պ. տը Մոնթէ Քրիսթօ ալ անոնցմէ է: Բաւական է որ ան կամենայ՝ որպէսզի Վալանթին չմեռնի...

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վաալ. Հայր. Միութիւնը եւ երիտասարդաց յանձնախումբը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէսինի Հայր. Միութեան նախագահուհի Տիկին Գադէլին եւ ընտանիքին իրենց սիրելի մօր կսկծալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Յ. Պէնլեանի թաղումին՝ Թ. Աղամ-եան 10, Ղ. Կիւլեան 20, Մ. Կիւզէլ, Տիկին Պետրոսեան 10ական, Ա. Սահակեան 30, Ե. Ջիջէքեան 10: Կ. Խօզիկեանի հոգեհանգստեան Խօզիկեան ընտանիք 50:

(Շար.)

ETMEKDJIAN

Vous prie d'honorer de votre visite son exposition d'aquarelles qui se tiendra à la Galerie

LES AMIS DES ARTS
26, Cours Mirabeau
Aix-en-Provence

du 28 Février au 13 Mars.

Le vernissage aura lieu le Vendredi 28 Février à 18 heures.

La Galerie est ouverte tous les jours de 10 à 12 h. et de 15 à 20 h. excepté le Mardi.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Cherche ouvrier dans la chaussure, soit cordonnier-bottier, soit monteur en chaussures. Place à l'année. S'adresser à :

KEKLIKIAN
25, Rue Allard
83990 SAINT-TROPEZ
(Tél. 97-14-26)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պէյրութէն Տիկ. Տոքթ. Անուշ Մաճառեան Մշակոյթի Տան իր այցելութեան առթիւ կը նուիրէ 500 Ֆր.:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 9ին, ժամը 15ին Աճառեան ակումբը:

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեն

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան, ինչպէս ամէն տարի, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տիկին Ա. Շահրիկեանի (Փարիզ)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Ողբ. Տ. Զարուհի Փափազեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, Տ. Աստղիկ Փափազեան 20 Ֆր., ողբ. Տ. Ռոզա Եկաւեանի մահուան քառասունքին առթիւ Պր. Կարապետ Եկաւեան 20, Տ. Ռոզա Տօրոսեան 10, ողբ. Յովհաննէս Մարգարեանի թաղման առթիւ Պր. Բիւզանդ Փափազեան կը նուիրէ 20 Ֆր. նաեւ Տիկ. Մառի Զաքարեան 15, ողբ. Պր. Յակոբ Շահինեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պր. Սահակ Շահինեան 100, Պր. Հայկ Մարգարեան 10, Պր. Աբրահամ Լուսիկեան 20:

Այս առթիւ վարչութիւնս կուզայ յայտնել իր խոր ցաւակցութիւնները Շահինեան ընտանիքին:

×

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, ողբ. Սարգիս Պօղոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Երուանդ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թորոսեան, Միսաքեան ընտանիք 50ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թուրեան 30, Տէր եւ Տիկին Ն. Օհանեան, այրի Տիկին Փոհար Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Էժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սրապեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զթրեան Ծուրիկեան Յովհաննէս 10ական, Կիրակոս Հեւլաճեան 20 եկեղեցւոյ (20 դպրոցին) եւ 20 «Յառաջ» թերթի բարգաւաճման:

ԲԱՑՈՒՄ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Հրաւէրս ուղղուած է բոլոր հայ երիտասարդներուն անխտիր հաւաքուելու ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԵՐԵՔ ՄԱՐՏ ԺԱՄԸ 20,30ին Լատինական Թաղին մէջ գտնուող Մշակոյթի այս նոր Կեդրոնին մէջ, միասնաբար խորհրդակցելու համար անոր գործունէութեան մասին: Ծրագրուած են եւ փութով կը սկսին հայ լեզուի, գրականութեան եւ մշակոյթի շաբաթական դասախօսութիւններ: Մուտքը ազատ է:

Պատասխանատու
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

INAUGURATION DU CENTRE CULTUREL
DE L'ASSOCIATION SAINTE CROIX
10 bis, Rue Thouin — Paris (5e)

Dans le but de définir les activités du Centre (cours de langue et civilisation arménienne) une réunion amicale aura lieu le 3 Mars (Lundi) à 20 h. 30 *Tous les jeunes Arméniens sont invités participer à cette réunion et à apporter leurs idées pour la réalisation de cette initiative.*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 6ին, ժամը 20.30ին ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆոսէ տը լ'Օմոն, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը ժորժ Սէնքի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Ապրիլ 13:

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Զուտ հայկական մեղեդիներու նուիրուած, Մարտ 9, կիրակի օր ժամը 15ին,

Salle Molière, 18-20 Quai de Bondy

Դաշնամուրով կ'ընկերակցի Պ. ՏԸԼԼԷՕՅԼ (Մարսէյլի օփերայէն)

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝

Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Մելիքեան, Սաթեան, Օհան Տուրեան, Յարութիւնեան, Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Գալանտարեան, Աճէմեան, Աւետիսեան եւ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն խելագարութեան տեսարանը:

Տոմսերը նախօրօք ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, Պարոն Թիրեաքեանին, Լիոնի եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ եւ երգահանդէսին օրը Սալ Մոլիէռի կիշէն, ժամը 14էն սկսեալ:

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE
AGENCE DES INVALIDES
2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

10 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ: Գին 2600 ֆ րանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել.—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենեանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի:

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն.— Ա) Յուլիս 12–27 (Լենինգրադ – Երեւան – Մոսկուա): Բ) Օգոստոս 8–21 (Մարսէյլէն) եւ 8–23 (Փարիզէն): Գ) Սեպտեմբեր 12–25 (Մա րսէյլէն) եւ 12–27 (Փարիզէն):

ՖԻԼՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

DIX JOURS EN ARMÉNIE

Film en couleur préparé par MM. Vahé Tchilinguirian et Kévork Kévorkian

Avec le précieux concours de
BERDJ MESROBIAN
Professeur à l'Université d'Erévan

MUSIQUE ARMENIENNE — COMMENTAIRE EN ARMENIEN

Vendredi le 7 Mars à 20 h. 30

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, Rue Bleue, Paris 9e, Métro Cadet

PROGRAMME

PREMIERE PARTIE

1. Introduction
2. Place Lénine
3. Exposition Nationale
4. Hripsimé
5. Etchmiadzine
6. Marché Municipal
7. Le Stade Hrasdan
8. Le Soir

DEUXIEME PARTIE

1. Jardins de l'Amitié
2. Garni
3. Kéghart
4. Usine de Textile
5. Gare/Tzitzernagaperte
6. Dilidjan
7. Sévan
8. Quartier de l'Opéra

ENTR'ACTE

TROISIEME PARTIE

1. Quartier Soundoukian
2. Université/Bibliothèque
3. Institut Pédagogique
4. Ecole Groupskaya
5. Sardarabad
6. (Erévan) Erébouni
7. Ochagan
8. Puragan
9. Zevartnotz
10. Phliharmonia

FIN

Visa No 42926

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
4
MARDI
4 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ		90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը		1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.239

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.239

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—— o ——

«ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԴԱՏԻ»

—— o ——

Ընդառաջ երթալով Մեծ Եղեռնի վաթսունամեակը համազգային ստուիճանաչափով ոգեկոչելու եւ այդ առթիւ Հայկական Դատը վերարծարծելու մասին երեք հայ կուսակցութեանց Պէյրութի վերին մարմիններու 1974 Սեպտեմբեր 2 Թուակիր միացեալ Կոչէն, Սփիւռքի զանազան երկիրներուն մէջ ամիսներէ ի վեր կը կատարուին զանազան ձեռնարկներ: Հայաշատ կարեւոր քաղաքներու մէջ կազմուած են յատուկ Յանձնախումբեր՝ մասնակցութեամբ անխտիր հայկական քաղաքական, մշակութային, եկեղեցական, երիտասարդական, բարեսիրական, հայրենակցական եւ այլ կազմակերպութեանց:

Ծրագիրներ կը մշակուին պատշաճ հանդիսաւորութեամբ ոգեկոչելու համար մեր մէկուկէս միլիոն անմահ նահատակներու խնկելի յիշատակը: Պատրաստութիւններ կը տեսնուին նաեւ Հայ Դատը ծանօթացնելու օտարներուն, մասնաւորաբար մեր ապրած երկիրներու քաղաքացիներուն: Ու ինչպէս Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ, այս անգամ եւս Յուշագիրներ պիտի ներկայացուին Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող Պետութեանց եւ աշխարհի ճակատագիրը վարող ՄԱԿի մեծ ու փոքր անդամներուն, արդարութիւն պահանջելու համար բազմաչարչար ու անիրաւուած հայ ազգին:

Նախ քան միացեալ Կոչը, իբրեւ նախապատրաստութիւն վաթսունամեակի, ուրիշ ձեռնարկներ եղած էին արդէն:

Այս ուղղութեամբ յիշատակութեան արժանի գնահատելի ձեռնարկ մըն էր Հայ Դատի Մատենագիտութիւնը

Bibliographie de la Cause Arménienne

393 մեծադիր մեքենագիր էջերէ բաղկացած հրատարակութիւնը, որ կը պարունակէ Հայկական Դատի, Հայաստանի եւ Հայոց ժամանակակից պատմութեան, Աբեւելեան խնդրի եւ յարակից հարցերու մասին ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն եւ իտալերէն լեզուներով լոյս տեսած գրքերն ու գրքոյկները:

Պէյրութի «Հայ Տեղեկատու Կեդրոն»ի (Centre d'Information Arménien) խմբագրած պատրաստուած եւ սահմանափակ թիւով հրատարակուած այս ձեռնարկը առաջին փորձ մըն է իր տեսակին մէջ: Կը բովանդակէ մինչեւ 1973 Մարտ 1 լոյս տեսած հատորներու ցուցակը, հեղինակի, տիտղոսի, տպագրութեան վայրի, հրատարակիչի, Թուականի, էջերու թիւի (ոչ-յաճախ) եւ յարակից անհրաժեշտ մանրամասնութեանց յիշատակութեամբ:

Մասնագէտներու կողմէ կատարուելիք սրբագրութիւններէ եւ յաւելումներէ ետք «Հայ Դատի Մատենագիտութիւն»ը գրքի ձեւով պիտի հրատարակուի, ծառայելու համար իբրեւ աղբիւր եւ աշխատանքի գործիք բոլոր անոնց — պրպտող, պատմագէտ, դասախօս, հրապարակագիր, մտաւորական, քաղաքական եւ հանրային գործիչ — որոնք կը հետաքրքրուին Հայկական Դատի ուսումնասիրութեամբ:

Տակաւին երկարաշունչ եւ դժուարին աշխատանք պէտք է տանի «Հայ Տեղեկատու Կեդրոն»ը՝ իր լրումին հասցնելու համար սկսուած ձեռնարկը: Յիշատակուած գրքերը մեծ մասամբ սպառած են եւ արեւելագիտական մատենադարաններու մէջ իսկ կարելի չէ գտնել անոնց շատերը: «Մատենագիտութիւն»ը պատրաստող երիտասարդ մտաւորականները հնարաւորութիւն չունէին անշուշտ իրենց ձեռքին տակ ունենալու խնդրոյ առարկայ գրքերն ու գրքոյկները կամ պարբերականներու մէջ լոյս տեսած յօդուածները: Անոնք իրենց կարելին ըրած են օգտագործելով «Հայկական Մատենագիտութեան» մասին լոյս տեսած գրքերը եւ զանազան հեղինակներու հրատարակութեանց մէջ յիշուած աղբիւրները:

Հայկ. Մատենագիտութեան նման ձեռնարկներ (Հայերու մասին օտարալեզու գրքերու ցուցակներ) հրատարակած են Մ. Միանսարեանց Ս. Պետերբուրգ 1874–76, Հ. Պ. Ֆէրհաթեան, Վիեննա, 1919, Արմենակ Սալմասլեան (Փարիզ, 1946 եւ Երեւան, 1969) եւ ուրիշներ:

Ցանկալի էր անշուշտ, որ «Հայ Դատի Մատենագիտութեան» յաւելեալ եւ սրբագրեալ լրիւ հրատարակութիւնը լոյս տեսնէր Մեծ Եղեռնի վաթսունամեակի օրերուն: Հասկնալի է սակայն, որ նիւթապէս անկարելի էր այդ, տրուած ըլլալով նոր աղբիւրներ գտնելու, սրբագրութիւններ կատարելու, նիւթերը դասաւորելու, հեղինակներու ցանկը պատրաստելու եւ այլ յարակից զանազան աշխատանքներ գլուխ հանելու դժուարութիւնները:

Ամէն պարագայի շնորհաւորութեան արժանի է կատարուած աշխատանքը:

«Հայ Տեղեկատու Կեդրոն»ի երիտասարդ մտաւորականներուն կը մաղթենք ուժ եւ կարողութիւն՝ իր լրումին հասցնելու եւ ազգօգուտ բազմաշխատ երկով մը հարստացնելու համար Հայկական Մատենագիտութեան Հայ Դատի վերաբերեալ բաժինը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷՆ ԿԸ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿՈՒԻ

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ՆՈՐ «ՊԱՂԵՍՏԻՆ» ՄԸ
ԿԸ ՆԱԽԱՏԵՍԷ ԵԹԷ ԹՈՒՐՔ ԶՕՐՔԸ ՉՔԱՇՈՒԻ ԿԻՊՐՈՍԷՆ

ԸՐՄԱՔ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ԿԱԶՄԷ

Կը պարզուի, ըստ Նիւ Եորք Թայմզի որ Քիսինկըր արդէն իսկ վստահ էր որ պիտի յաջողի ամերիկեան Քոնկրէսը համոզել որ ջնջէ Թուրքիոյ նկատմամբ առնուած որոշումը եւ վերսկսի զէնք հայթայթել: Նման յայտարարութիւն մը ըրեր է Կիպրոսի յոյն-կիպրական իշխանութեանց, յայտնելով թէ մէկ ամիսէն ինք ետ առնել պիտի տայ ամերիկեան Ծերակոյտին որոշումը որպէսզի Ուաշինկթըն վերագտնէ իր ազդեցութիւնը Թուրքիոյ վրայ: Երեւի այս նպատակով է որ Քիսինկէր «թելադրած է» Անգարայի, որ անկախ Պետութիւն մը հռչակէ Կիպրոսի մէջ, որու համար Ամերիկա ալ կրնայ ձեւական «ցաւ» մը յայտնել ու առիթ կրնայ պատճառ ըլլալ որ Քիսինկէր կարենայ ճնշում բանեցնել ամերիկեան Խորհրդարանին վրայ: Ասիկա կը բացատրէ նաեւ թէ ինչու Միացեալ Նահանգները այդքան վերապահ են Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին ընթացքին, ուր Շաբաթ օր, ոչ-ուղեկիցները Կիւյան եւ Իրաք բանաձեւի նախագիծ մը պատրաստած են, պահանջելով օտար զօրքերու հեռացումը Կիպրոսէն, առանց պայմանաժամ ճշդելու:

Գալով Թուրքիոյ, ճիշդ այս միջոցին աւելի քան կրկնապատկած է իր զինուորական պիւտճէն մինչ զէնք ծախողները պոչ բռնած են Անգարայի Պաշտպանութեան նախարարութեան առջեւ: Անգարա 1975ին քսան միլիոն Թրքական ոսկի (54 առ հարիւր յաւելում) կը յատկացնէ զէնքի, ինչ որ իր ընդհանուր պիւտճէին (107 միլիոն Թրք. ոսկի) մէկ հինգերորդն է: Պաշտպանութեան նախարարը օրինագիծ մը ներկայացուցած է Խորհրդարանին, որ արտօնութիւն կուտայ կառավարութեան մինչեւ 1979 36 միլիառ Թրք. ոսկի ծախսել զինամթերքի գնումի համար (երկուքուկէս միլիառ տոլար): Նախապէս մինչեւ 16 միլիառ նախատեսուած էր (մէկ ֆրանս. ֆրանքը կ'արժէ 3,20 Թրքական): Թրքական օդուժին համար 46 ամերիկեան Ֆանթոմի ապսպրանք կար, որոնց սակայն 16ը միայն յանձնուած են: Մինչ այդ Իտալացիք 18 Ֆ–104 յանձնած են (ամերիկեան օդանաւեր են...): Ծովային ուժին ալ պիտի յանձնուին իտալական Թռաններ, խօսք կայ նաեւ որ ընդծովեաներ ապսպրուին գերմանական նաւաշինարաններուն: Գալով Անգլիացիներուն, որոնք ետ մնալու պատճառ մը չունին, արդէն իսկ Հօք եւ Ճէկուար օդանաւեր առաջարկած են եւ Հիւրրիէթ կը գրէ թէ Սթերլինկ Արմըմէնթ ջանք չի խնայեր համոզելու համար Թուրք զինուորականները թէ իրենց հրասայլերը եւ «Ջրասահ» նաւերը շատ լաւ ապրանքներ են:

Քանատացիք ալ զանազան առաջարկներ ըրած են, Թուրքիան առանց զէնքի չձգելու համար, Ֆրանսացիք իրենց Միռաժները եւ Ալֆա Ճէթերը կը գովեն, մինչ Շուէտացիք կը փորձեն իրենց Վիկէնները տեղաւորել:

Այս ամբողջը սակայն չի լուծեր հիմնական հարց մը, որ է Թուրքիոյ կառավարական տագնապը: Արդարեւ, Հանրապետութեան նախագահը Քորիւթիւրք դիմած է Ըրմաքի որ ազգային համախմբման նոր կառավարութիւն մը կազմէ: Ծանօթ է որ Ըրմաք հրաժարած էր Նոյեմբեր 29ին եւ անկէ ի վեր փոխանցման շրջանն է զոր կ'ապահովէ: Հաւանական է որ Ըրմաք նոր դահլիճը կազմէ թեքնիսիէններով բայց հաւանական է նաեւ որ այդ դահլիճը Խորհրդարանին վաւերացումը չստանայ: Թրքական Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ որ երրորդ բացասական քուէարկութենէ մը ետք, Ազգ. Ժողովը կը լուծուի: Այս է արդէն կարգ մը կուսակցութեանց սպասածը:

Էճէվիթ կը խորհի թէ իր օրով եղած զինուորական միջամտութիւնը Կիպրոսի մեծ վարկ տուաւ Հալքի և ընտրութեանց ատեն, լայն մեծամասնութիւն մը ձեռք կը ձգէ:

ԿԻՊՐՈՍ

—o—

Կիպրոսի համար ոչ մէկ նորութիւն կայ: Նախագահ Մակարիոս լիբանանեան Ալ Այաթ թերթին տուած տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարած է թէ Կիպրոս «Երկրորդ Պաղեստին»ի մը կը վերածուի եթէ Թուրքիա իր զօրքը չքաշէ կղզիէն եւ յոյն Կիպրացիները չկարենան իրենց տուները վերադառնալ: Մակարիոսի համար քաղաքացիական պատերազմը անխուսափելի է ցորչափ այդ 200 հազար յոյն Կիպրացի գաղթականները իրենց տեղը չեն կրնար երթալ: Մակարիոս կը մերժէ որեւէ բանակցութիւն Անգարայի հետ ցորչափ Թրքական կատարուած իրողութիւնը կը տեւէ:

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը յայտարարած է խորայելեան Անսա գործակալութեան որ Անգարա «չի ձգտիր կղզիին բաժանման» այլ «երկու շրջաններով Դաշնակցութեան մը»: Բայց լաւ է յիշել նաեւ թէ յոյն կիպրական «Փաթրիս» թերթը կը գրէ թէ ներկայիս ամերիկացի փորձագէտներու խումբ մը կ'ուսումնասիրէ ամերիկեան խարիսխի մը հաստատումը Կիպրոսի Թրքական գրաւեալ շրջանին մէջ...:

Քանի մը տողով

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ, քրիստոնեայ-դեմոկրատները 53 առ հարիւր համեմատութեամբ շահեցան Գաւառական Ժողովի ընտրութիւնները: Ասիկա մասնաւոր նշանակութիւն կը ստանայ երբ նկատի առնուի մանաւանդ թէ շարժումին պարագլուխը՝ Փէթէր Լորէնց առեւանգուած է անիշխանականներու կողմէ: Արեւմտեան Գերմանիա տեղի տուած ըլլալով առեւանգողներու պահանջներուն եւ ազատ արձակած ըլլալով չորս անիշխանական, Երկուշաբթի առտու Լորէնցի ազատ արձակումն ալ անմիջական կը նկատուէր:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Շաբաթ օր, Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն խօսք առաւ կնոջ միջազգային տարիին նուիրուած հանդիսութեան: 1975ը կնոջ տարին է, ու ՄԱԿի հովանաւորութեան տակ զանազան ցոյցեր տեղի պիտի ունենան ամէն կողմ: Ժիսքար այս առթիւ շեշտած է. «Պէտք է ընդունիլ կիներու ընկերային ինքնավարութիւնը»:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ հրովարտակով մը լուծել կուտայ Պարսկաստանի բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները եւ անոնց փոխարէն կը կազմուի մէկ կուսակցութիւն մը՝ «Պարսկաստանի վերազարթնում» անունով: Վարչապետը՝ Հովէյտա երկու տարուան համար կը դառնայ նորակազմ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, գործադիր կոմիտէի եւ Քաղաքական Բիւրոյի նախագահը: Ցարդ չորս կուսակցութիւններ կային Պարսկաստանի մէջ եւ բոլորն ալ զօրավիգ կը կենային Թագաւորին եւ այսպէս կոչուած «Շահին սպիտակ յեղափոխութեան»:

ԻՐԱՔԵԱՆ ճամբորդատար օդանաւ մը, որ Պաղտատէն Մուսուլ կ'երթար, երեք Քիւրտերու կողմէ հարկադրուեցաւ Թեհրանի օդակայանը վայրէջք կատարել: Օդանաւին մէջ տեղ գրաւած գաղտնի ոստիկաններ կրակ բացած են օդահէններուն վրայ, սպաննելով անոնցմէ երկուքը եւ կին մը: Վեց ճամբորդներ վիրաւորուած են: Օդանաւը Պաղտատ վերադարձած է: Քիւրտ օդահէնները 25 միլիոն ֆրանք կ'ուզէին եւ 85 Քիւրտերու ազատ արձակումը:

ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ա.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉՆ ՈՒ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՆՈՒԻՐԵԱԼԸ

Աւետիս Ահարոնեանի գիտակցութեան արշալոյսը կը զուգադիպի հայ կեանքին սերտօրէն առնչուած կարեւոր անցքերու հետ: Յեղափոխական ուժգին խլրտումներ Ռուսիոյ մէջ, Լորիս – Մելիքովի մենատիրութիւն, յամառ զրոյցներ և պահանջ նոր սահմանադրութեամբ մը օժտելու ռուսական կայսրութիւնը, իսկ ազգային կեանքին ներս «Մշակ» օրաթերթ, «Նոր Դար» եւ «Արձագանգ» խմբակցութիւններ գաղափարական բախումներ, Արծրունի, Րաֆֆի, Ծերենց, յեղափոխական յանդուգն գաղափարներ: Սահմանէն անդին հետզհետէ խստացող թրքական բռնութիւններ, եւրոպական ազգերու միջամտութիւն, Պերլինի վեհաժողով, 61րդ յօդուած; «Երկաթէ շերեփ» եւ վերջապէս, Էրզրումի, Վասպուրականի եւ Տարօնի մէջ յեղափոխական առաջին ծիծեռնակներու թեւաբախումները:

«Դպրոցական էի, յիշում եմ, մեր ամբողջ սերունդը Գամառ Քաթիպայի ու Րաֆֆիի ոգով էր թեւաւորուած: Մեծ Գաղափարը, Հայաստանի փրկութեան երազը մարմին ու արիւն էր ստանում, բոլորի աչքի առջեւ իր հմայիչ պատկերով: Վարժապետեան, Խրիմեան, Արծուի Վասպուրական, Վարդ բոցեղէն անուններ էին, որոնք հովերի թեւերի վրայ գալիս էին մեր պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը ոտքի հանելու դէպի սահման, դէպի Հայաստան...», կը գրէ «Հայրենիքիս Համար» հատորին մէջ:

90ական թուականներու կէսերուն էր, որ Աւետիս Ահարոնեան անունըսկսաւ փայլիլ Հայութեան մէջ: «Մշակ» սկսած էր հրատարակել երիտասարդ գրողին «Լուրեր սահմանի միւս կողմից» յօդուածաշարքը: Հայ ժողովուրդի արեւմտեան թեւը իր ծով վիշտերով, խռովքներով ու բողոքով ներկայ էր այդ յօդուածներուն մէջ: Իր ծննդավայր Իգտիրի մէջ նստած, ան պերճախօս, սրտայոյզ եւ ինքնատիպ կերպով կը շարժէր հայ ժողովուրդի զգացական լարերը: Նոյն օրերուն գրեթէ, Թրքահայ գաղթականներու կեանքէն առնուած իր պատմուածքները կը կարդացուէին մեծ յափշտակութեամբ եւ կը հաստատէին գրագէտի եւ հասարակական մտածողի իր համբաւը:

Նոյն «Հայրենիքիս Համար» հատորին մէջ, Ահարոնեան հետեւեալ սրտառուչ դրուագը կը պատմէ իր կեանքէն:

«Երեսուն տարի առաջ, երիտասարդ ուսուցիչ էի, սահմանին մօտիկ իմ հայրենի գիւղում: Ու մի երեկոյ արեւմտեան դրանս կանգ առան երկու երիտասարդներ քրտական տարազով:

« — Փախչելու տեղ ենք փնտռում, ասացին:

«Վարդան Գօլօշեանն էր մէկը, միւսը՝ էջմիածնի ճեմարանի իմ ընկերներից: Եւ նոյն գիշերը, մութը կոխելուն պէս... դուրս եկանք մեր երկու հիւրերի հետ, իբարից հեռու, գիւղից դուրս, դաշտերով խոտոր ճամբաներով գնացինք մինչեւ մեր լեռները... խաւարի մէջ համբուրուեցինք, նրանք շարժուեցին դէպի Անդրյատը... եւ մենք, մտահոգ ու խռովայոյզ դէպի յետ: Ամիսներ յետոյ Գօլօշեանը վանեցի Ագրիպասեանի հետ ընկաւ Զըխուր Գետակում, Հայաստանի ազատագրութեան առաջին զոհերը: Գօլօշեանի մայրը տարիներ ու տարիներ սպասեց իր զաւակի դարձին, աչքը ճամբին, ականջը տան թխկոցին. մերձաւորները շարունակ պահպանեցին նրա կարօտակէզ սրտում իր սիրասուն զաւակի վերադարձի յոյսը, նամակներ յօրինեցին, մինչեւ որ գերեզման իջաւ դժբախտ մայրը»...:

1898 թուականին, 32 տարեկան ուսուցիչ – գրագէտը քանի մը ունեւոր Հայերու օժանդակութեամբ կը մեկնի Եւրոպա, ուսման բարձրագոյն հաստատութիւններու մէջ մշակելու իր տաղանդը: Կը հետեւի գրականութեան եւ իմաստասիրութեան ճիւղերուն նախ Լօզանի, ապա Սորպոնի համալսարաններուն մէջ: Իր ամբողջ ժամանակը սակայն ուսման յատկացուած չէր, կուտայ նաեւ մասնակի դասեր ,— տխուր ճակատագիրը բոլոր աղքատ ուսանողներուն, — եւ Քրիստափորի ազդեցութեան տակ՝ կ'աշխատակցի «Դրօշակ»ին եւ հանրային քաղաքական հարցերու շուրջ բազմաթիւ յօդուածներ կը հրատարակէ «Մշակ»ի մէջ:

Եւրոպայի ուսանողութեան շարքերուն մէջ, Ահարոնեան ամէնէն գնահատուած հրապարակախօսն էր: «Էջմիածնական կընիքը կար անոր սիրուն ճառերուն մէջ,– կը գրէ Վարանդեան, – վարդապետական չեշտ մը՝ ձայնի եւեւէջներում, եւ գուցէ հենց այդ հանգամանքն ալ, միացած հռետորական անվիճելի տաղանդին հետ, ջերմ ծափեր կը յարուցանէր հայրենակարօտ ուսանողութեան շարքերուն մէջ»:

1902ին, Ակնունիի ջանքերով կը հիմնուի Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը: Այնուհետեւ Ահարոնեան ամէն տեղ է, Ժընեւ, Փարիզ, Միւնիխ, Պեռն: Իր հմտալի բանախօսութիւններն ու ճառերը մեծապէս կը տպաւորեն ուսանողական շրջանակները եւ շատեր կը մղուին դէպի հանրային ծառայութիւն:

Ահարոնեանի մէջ հանրային գործիչը նոյնքան զօրաւոր է որքան գրագէտը: Եւրոպայի մէջ, իր համալսարանական կեանքի սկիզբէն իսկ, ան դարձաւ Հայկական Դատի անխոնջ քարոզիչը: 1889ի վերջերուն ճամբորդեց Կովկաս՝ քարոզչութեան եւ ժողովարարութեան նպատակով: Ապա, պարտականութիւն կը տրուի իրեն վերադառնալ Փարիզ, բանակցելու Ֆրանսացի ականաւոր անձնաւորութիւններու հետ: Քլեմանսօ, Փրեսանսէ, Փիէր Քիյառ եւ ուրիշներ կը հմայուէին երիտասարդ գործիչի տաք ու հաղորդական շունչով եւ եռանդով կը փարէին հայ ժողովուրդի դատի պաշտպանութեան:

1901 – 1902 թուականներուն Ահարոնեան կը մասնակցի միջ–կուսակցական համերաշխութեան բանակցութիւններուն: Երկար ամիսներ, ան համբերատար ու լայնախոհ ոգիով խօսակցութիւններ կ'ունենայ Հնչակեան Յովհ. Շահնազարի եւ Տոքթ. Նեւրուզի հետ: Շատ չանցած կը մասնակցի նաեւ Օսմանեան կուսակցութիւններու առաջին համաժողովին, միացեալ ճակատ ստեղծելու համար Համիտեան բռնակալութեան դէմ:

1902ին, Ահարոնեան կը վերադառնայ Կովկաս եւ կը ստանձնէ «Մուրճ» ամսագրի գրական բաժնի խմբագրութիւնը: Շուրջ երկու տարի, ստեղծագործական բեղուն աշխատանքով կուտայ գեղեցիկ վէպեր, պատմուածքներ եւ եւրոպական գրական հոսանքներու շուրջ՝ ընդարձակ եւ հմտալի ուսումնասիրութիւններ:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԳՐՈՒՐԵԱՆ

(Շար. 1)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԻՒՄՐԻԷՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) .— Կիրակի, Փետրուար 23: «Ժիփթիս – Փրոթիս»ի քաղաքը կ'արթննար իր բնական ժպիտով, գարնանային քաղցրութեան մը մէջ: Տէրունական օրերու առաւօտեան սովորական շարժումներ ամէնուրեք:

Սակայն որքան առաւօտը կը յառաջանար, այնքան եռուզեռը կ'աճէր քաղաքին մէկ կեդրոնը, ուր անցորդը կը ստիպուէր կանգ առնել: Սէն Պաւլի փողոց: Կը դիտէր թիւ 12էն 14 երկարող հսկայ կիսաքանդ շէնքը, ուր բացառիկ օրերու բազմութիւն մը զաղբեցուած էր ամէն երթեւեկ: Յանկարծ շուրջ ժամը 11ին բարձրախօսներէն յայտող առաջին բառերէն կը լսէր. «Հանդիսաւոր եւ բացառիկ է առիթը, որ մեզ կը միաւեղէ այսօր»:

Այո՛, Փետրուար 23ը բացառիկ եւ հանդիսաւոր թուական մըն է Մարսէյլի Հայութեան համար, յիշատակելի թուական մը, մարմնացումը իր տասնեակ մը տարիներու ցանկութեան՝ մշակութային եւ ազգային հաստատութեան մը կառուցման հիմնարկէքի արարողութիւնը:

Ամէն տարիքէ, ամէն գաղափարէ, ամէն դաւանանքէ բաղկացող հոծ բազմութիւնը (աւելի քան հազար հոգի), յորդող խանդավառութեան մը մէջ հեռուէն եւ բարձրախօսի ալիքներէն միայն կրցաւ հետեւիլ այն արարողութեան, որ կը կատարուէր շէնքի նոր կառուցուելիք բաժնին վրայ ուր Հայ Արենոյշները տեղ բացած էին պաշտօնական անձնաւորութիւններուն, հիւրերուն, եկեղեցական դասին: Հանդիսութեան կը նախագահէին Տէր եւ Տիկին Ճիւյէրճեան: Բացման խօսքը արտասանեց Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի անդամ Ժ. Շալճեան, որ ընդգծելէ յետոյ այն դժուարին աշխատանքը որուն լծուած է Յանձնախումբը, ըսաւ թէ՝ ինչ որ երէկ երազ էր կամ միայն ծրագիր, այսօր դարձած է շօշափելի իրականութիւն, շնորհիւ իւրաքանչիւր Հայու ջանքերուն, շնորհիւ պետական եւ տեղական իշխանութեանց ազնիւ վերաբերումին եւ հասկացողութեան: Սակայն հսկայ աշխատանք մը կայ դեռ մեր առջեւ եւ բոլորս պարտաւոր ենք վերջնական զոհողութեան մեր բաժինը իրագործելու համար մեր Տունը: Ապա, Ժ. Շալճեան յայտարարեց. «Մեր ժողովուրդի հին թէ նորագոյն պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ ամէն յաղթանակ կը կերտուի կամքի զօրութեամբ եւ միասնական ոգիով: Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը ցոյց տուաւ աշխատելու իր կամքը ու այսօր հանդիսաւոր կերպով կոչ կ'ուղղէ միութեան:

Ցետոյ Շահան Տէտէեան, Նշան Գույումճեան եւ Մակար Նաճարեան քահանաները, համաձայն մեր ազգային աւանդութեանց, օրհնութեան շարականներով եւ աղօթքներով սրբագործեցին «առաջին քարը» զոր Նախագահ Մ. Ճիւյէրճեան խորհրդանշական ձեւով խառնելով օրհնուած քարին քիչ մը շաղախ, զետեղեց Մշակոյթի Տան կառուցուելիք բաժնին կեդրոնը: Այս արարողութեան աւարտին, յարգելի Նախագահը բրաւ քանի մը հակիրճ խօսքեր յայտարարելով մանաւանդ «Խոր մաղթանքս է որ այս Տունը դառնայ համագաղութային եւ առիթ ընծայէ հայ ժողովուրդի միասնականութիւնը իրագործելու»:

Ապա կարդացուեցաւ, Նախկին Նախարար Ժ. Գոմիթէի նամակը որուն մէջ նախ ցաւ կը յայտնէր իր բացակայութեան համար, նոյն օրը հրամայական պարտաւորութիւն ունենալով ներկայ ըլլալ իր կուսակցութեան Ազգ. Խորհուրդի ժողովին, ու յետոյ, Նախկին Նախարարը կ'ըսէր. «Գիտէք թէ ի՛նչ հետաքրքրու-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Ցունիսի սկիզբը հրաման եղա՞ւ կամ կարգադրութիւն եղա՞ւ որ բոլոր Հայերը խումբերով եւ հինգ–վեց հոգիէ մէկ կարգ տեղահանուին:

Ա.— Այո՛, այդպիսի հրաման մը եղաւ:

Դատախազ.— Գիտէ՞ք թէ ումէ եղաւ այդ հրամանը, վալիէ՞ն թէ զինուորական վարչութենէն:

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Այս միջոցին արդէն պաշարման վիճակ յայտարարուած էր:

Ա.— Կ'ըսուէր թէ հրամանը Կ. Պոլսէն եկած էր:

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Ո՞րչափ երկարութիւն ունէր կարաւանը, մէ՞կ ժամու:

Ա.— Չեմ գիտեր, գուցէ հինգ ժամու:

Պ.— Բոլոր բնակչութի՞ւնը տեղահանուեցաւ եւ դուրս քշուեցաւ, եւ ձեր Երզնկա վերադարձին մի՞այն երկու ընտանիք եւ քանի մը հոգի գտաք:

Ա.— Այո՛:

Պաշտպան Դր. Նիմայէր.— Խնդրեմ հարցուցէք ամբաստանեալին թէ գիտէ՞ արդեօք որ 1908ին Հայերը Երիտասարդ Թուրքերու, ի մասնաւորի Թալէաթ եւ Էնվէր փաշայի հետ միացած յեղափոխութիւնը յառաջ բերին եւ իրենց ազգային յոյսերը անոնց վրայ դրած էին, բայց յետոյ զարհուրելի կերպով յուսախաբ եղան, երբ տեսան թէ Երիտասարդ Թուրքերը սուլթան Ապտիւլ Համիտէ աւելի վատ կը վարուէին:

Ա.— 1908ին ես դեռ շատ փոքր էի եւ խելքս չէր հասներ. բայց երբ քիչ մը հասակս առի եւ խելահաս եղայ, ինծի պատմեցին թէ Հայերը Երիտասարդ Թուրքերու հետ գործակցած էին եւ թէ յետոյ անոնք չափազանց յուսախաբ եղած էին, երբ 1909ին Ատանայի մէջ ջարդեր կատարուած էին եւ 40.000 հոգի զոհ գացած էր անոնց:

Նախագահ.— Ես կը բաղձամ նախ բացման վճիռը կարդալ տալ:

Ատենադպիրը (կը կարդայ բացման վճիռը):

Մեքենականութեան ուսանող համար – հայ՝ Սողոմոն Թէհլիրեանը — ծնած 1897 Ապրիլ 2, Բագառիճ, թրքահպատակ եւ հայ – բողոքական՝ — որ Շարլոտենբուրգ, Հարդէնբերգ փողոց 37, Դիտմանի քով կը բնակէր եւ 1921 Մարտ 16էն ի վեր բանտ կը գտնուի,

Կ'ամբաստանուի՝

1921 Մարտ 15ին Շարլոտենբուրգի մէջ թրքական նախկին մեծ եպարքոս Թալէաթ փաշան դիտմամբ սպաննելուն եւ սպանութիւնը խորհրդածութեամբ կատարած ըլլալուն համար:

Ոճրագործութիւն՝ ըստ պատժական օրինագրքի 211րդ յօդուածի.

Ցիշեալ հիմունքներու վրայ բանտարկութիւնը կը շարունակուի:

Պերլին, 1921 Ապրիլ 16.

Նահանգային Գ. դատարան, պատժոյ 6րդ սենեակ:

Նախագահ.— (Թարգմանին)՝ Հաղորդեցէք ամբաստանեալին թէ բացման վճիռը զինքը կը մեղադրէ Թալէաթ փաշան խորհրդածութեամբ սպաննած ըլլալուն համար:

Ամբաստանեալը կը լռէ:

Ն.— Եթէ այս մեղադրանքին այո կամ ոչ ըսելով պատասխանելու ստիպուէիք, ի՞նչ պատասխան պիտի տայիք:

Ա.— Ո՛չ:

Ն.— Բայց նախապէս ուրիշ կերպ կը վարուէիք. դուք կ'ընդունէիք թէ այդ գործը խորհրդածեալ կատարած էիք:

Ա.— Ե՞րբ ըսած եմ այդ:

Ն.— Ուրեմն այսօր չէ՞ք ուզեր ըսած ըլլալ: Բայց հետեւինք դէպքերուն փարիզէն սադին: Դուք զանազան առիթներու մէջ եւ զանազան ժամանակներ խոստովանած էք թէ Թալէաթ փաշան սպաննելու որոշումն ըրած էիք:

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Խնդրեմ հարցուցէք ամբաստանեալին թէ ինչո՞ւ արդեօք ինքզինքը յանցաւոր չի համարեր:

Նախագահը նոյն հարցումը կ'ուղղէ ամբաստանեալին:

Ա.— Ինքզինքս յանցաւոր չեմ համարեր, վասնզի խիղճս հանգիստ է:

Ն.— Խիղճերնիդ ինչո՞ւ հանգիստ է:

Ա.— Մարդ մը սպաննած եմ, բայց մարդասպան չեմ:

Ն.— Կ'ըսէք թէ խղճի խայթ չունիք, ձեր խիղճը մաքո՞ւր է. դուք ձեզ չէ՞ք յանդիմաներ: Բայց հարցուցէք դուք ձեզի, արդեօք Թալէաթ փաշան սաննել կ'ուզէի՞ք:

Ա.— Այս հարցումը չեմ հասկնար, բայց ես զինքն արդէն սպաննած եմ:

Ն.— Կ'ուզեմ ըսել թէ զինքն սպաննելու ծրագիր ունէի՞ք:

Ա.— Ես որեւէ ծրագիր չունէի:

Ն.— Ե՞րբ արթնցաւ ձեր մէջ այդ գաղափարը:

(8 – Շար.)

թեամբ հետեւեցայ Հայ Մշակոյթի Տան ծրագրին: Կը կարծեմ որ ան, ծագումով Հայ բոլոր Մարսէյլցի երիտասարդներուն եւ նուազ երիտասարդներուն համար, պիտի ըլլայ միջոցը վերագտնելու համար այն մենաշնորհեալ կապը որ է քաղաքակրթութիւններու յիշատակը զոր հասուցին մեզ մինչեւ մեր օրերու մշակոյթի մակարդակին: Յաճախ ըսած եմ բազմաթիւ հաւաքոյթներու առիթով՝ մեծ արժէք կուտամ հայկական մշակոյթի տարածման»:

Իր կարգին, երեսփոխան – քաղաքապետ Կաստոն Տէֆէրի ներկայացուցիչը, Օր. Իրմա Ռափուզի, ծերակուտական, յայտնեց քաղաքապետարանի համակրութեան եւ քաջալերանքի վկայութիւնը եւ շեշտեց թէ հիմնարկէքի այս արարողութենէն անդին Մշակոյթի Տան շինութիւնը նոր հանգրուան մըն է Հայերուն համար, որ ըլլալով հանդերձ այս քաղաքի հարազատ զաւակները, միշտ իրենց սրտերուն մէջ պահած են կրած տանջանքներու վէրքը ու շատ դժուարին պայմաններու մէջ երկչները կատարեալ զոհաբերութեամբ, հաւատարիմ իրենց բարքերուն, պատմութեան, կրօնքին, քալած են հայ մշակոյթի ջահը բարձր բռնած, ու այսօր անոնց յաղթանակն է որ կը տօնախմբենք:

Իրմա Ռափուզի վերջացուց հետեւեալ խօսքերով. «Մարսէյլը հպարտ է ձեր այս ձեռնարկով ու երբ աւարտէք այս գեղեցիկ Տան շինութիւնը, մաղթանքս է որ ան բաց ըլլայ բոլոր Մարսէյլցիներուն, որպէսզի անոնք գտնեն հոն հայ մշակոյթի, հայ քաղաքակրթութեան դարաւոր հարստութիւնները»:

Իրմա Ռափուզիի շուրջ կային բազմաթիւ ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութիւններ որոնց կարգին՝ Տիկին Է. Փեռասօ, Տիկին տը Լոնպարտօն, Բժ. Ժ. Ժիրպալ, Բժ. Ժ. Ֆ. Վինիօլի, Պ. Լեսխա, Ռ. Վէնսան; Ժ. Տըլաժ, Մ. Կավա, Մ. Կուտարօ, Փ. Ֆուրնօ, Ռ. Թաուզի՝ բոլորն ալ Քաղաքապետ. Խորհուրդի անդամներ, Է. Գարաճեան՝ տեղական Համայնավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը, տեղական մամուլի ներկայացուցիչներ, «Յառաջ»ի տնօրէնուհին՝ Արփիկ Միսաքեան եւ հայկական բազմաթիւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Կարդացուեցան նաեւ շնորհաւորական հեռագրեր ու նամակներ:

Հիմնարկէքի պաշտօնական արարողութեան յաջորդեց ընդունելութիւնը, որ սարքուած էր շէնքի նարոզուելիք բաժնին առաջին յարկին սրահը: Հոն ցուցադրըուած էր Մշակոյթի Տան յատակագիծը եւ ներկաները լայնօրէն առիթը ունեցան ծանօթանալու բոլոր մանրամասնութեանց եւ ոմանք ըրին տեղւոյն վրայ նուէրներ:

×

Այս յատկանշական օրը շարունակուեցաւ ճաշով մը Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, լեցուած ծայրէ ի ծայր: Հոս, արդար է վեր առնել Մշակոյթի Տան Օժանդակ Մարմնի տիկիններուն կատարած գնահատելի եւ գնահատուած աշխատանքը, նուիրումը: Մթնոլորտը չափազանց ջերմ եւ զուարթ էր, սրտերը բաց, տրամադրութիւնները բարձր ու Արամ Շէխիկեանի ձեռնհաս թամատայութեամբ ներկաները խանդավառուեցան, մասնաւորաբար երէցկին Ե. Տէտէեանի գեղեցիկ ձայնով եւ ընտիր երգերով, Տիկին Ի. Հրաչեանի արտասանութիւնով եւ Գուչարի նուագախումբի ժողովրդական եղանակներով:

Այս առիթով խօսք տրուեցաւ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի ներկայացուցչին որ ընդգծելէ յետոյ նման ձեռնարկներու առաջնահերթ կարեւորութիւնը, պահելու համար Սփիւռքը իր ազգ. գիտակցութեամբ եւ արժանաւորութեամբ, Սփիւռքը որ այսօր հերոսական դիրքերու վրայ է իր տոկալու կամքով եւ գործնական ճիգերով ու առակ՝ որակ աւելցնելու հայրենի վաստակին, ծանրացաւ մասնաւորապէս Մշակոյթի Տան ապագայ կեանքին վրայ որպէս մշակոյթի փեթակ, որպէս ազգ. կեդրոն բոլոր կազմակերպութիւններուն համար անխտիր, բոլոր մեծերուն թէ փոքրերուն, բոլոր երիտասարդներուն համար, այսինքն դարձնել զայն Տունը համայն Հայութեան:

Նաեւ խօսք տրուեցաւ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի, Իվ Գասպարեանի եւ Տ. Խայիկեանի, որոնք շեշտը դրին օրուան պատմական նշանակութեան վրայ, գնահատեցին Յանձնախումբի կատարած ճիգերը եւ հաւատք յայտնեցին Մշակոյթի Տան ապագայ դերին որպէս հայկական օճախ:

Ժողովուրդը մեծ ուշադրութեամբ ունկնդրեց փարիզաբնակ ճարտարապետ Պ. Երուանդ Մանուկեանը որ բարի տրամադրութիւններով, հայկական ազնիւ հոգիով առաջին մէկ օրէն իսկ փոխացում տուած է Յանձնախումբի բոլոր ակնկալութիւններուն: Ե. Մանուկեան բացատրեց թէ ինչ-ինչ դժուարութիւններու, ինչ-ինչ հրամայականներու առջեւ գտնուած է Յանձնախումբը պատրաստուած ծրագրին վաւերացումը ստանալու համար, այսինքն գործողութիւններու գումար մը որոնք աչքի չեն զարներ, բայց կը կարօտին երկարատեւ եւ համբերատար աշխատանքներու եւ որոնց մէջ Շայճեան ընտանիքը ունի շատ մեծ բաժին: Ճարտարապետը յոյս յայտնեց թէ մինչեւ տարեվերջ Տան շինութիւնը ապահովաբար կ՚աւարտի եթէ նիւթական դժուարութիւններ չցցուին:

Արամ Շէխիկեան վեր առաւ նաեւ Տէր եւ Տիկին Մ. Ճիլէրճեանի շուրջ ներկայութիւնը կարգ մը անձնաւորութիւններու, ժամանած յատկապէս Մարսէյլ այս առիթով, Օր. Ա. Առաքելեան՝ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան նախագահուհի եւ Տիկին Արփիկ Միսաքեան՝ «Յառաջ»ի տնօրէնուհի, որ ողջունուեցաւ շատ ջերմ եւ երկարատեւ ծափահարութիւններով, վկայութիւն մը այն գնահատութեան, համակրութեան եւ երախտագիտութեան զոյս ունի մեր ժողովուրդը հանդէպ այս օրաթերթին, եւ գիտէ դնել զայն իր արժանիքի չափանիշին վրայ:

Այս ընդհանուր խանդավառութեան մթնոլորտին մէջ, Արամ Շէխիկեանի անսպառ շունչով եւ ժողովուրդի իրապէս սրտաբուխ եւ լայն նուէրներով, քանի մը վայրկեաններու ընթացքին, բոլորին մասնակցութեամբ, երիտասարդէն մինչեւ հանգստեան կոչուած երէցը, գոյացաւ 76.690 Փրանք: Արդար է ըսել թէ Պր. Մ. Ճիլէրճեան որ քաջալերել գիտէ ամէն ազգօգուտ ձեռնարկ, երկրորդ անգամ ըլլալով մասնակցեցաւ դարձեալ 20 հազար Փրանքի (երկու միլիոն հ. փ.) գումարով մը:

×

Աւելցնենք որ յաջորդ օրուան տեղական մամուլը լայն տեղ տուաւ (նկար եւ թղթակցութիւն) Մշակոյթի Տան հիմնարկէքի այս հանդիսութեան:

Դժուար է տալ հարազատ պատկերը նման պատմական օրուան մը, որովհետեւ ապրումը իւրաքանչիւրին սրտին մէջ էր եւ պաշտօնական խօսքերը, արարողութիւնները, արտայայտութիւնները չէին կրնար ամբողջը բացատրել:

Արդարեւ, Կիրակի Փետր. 23ը եղաւ եղաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Օր Առաջինը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ՎԱՒԵՐԱԳԻՐ ՄԸ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԳԱՂՏՆԻ ԴԻՒԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԺԸ. դարը բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ համաշխարհային մշակոյթի պատմութեան մէջ. արդէն այդ ժամանակաշրջանը որակուած է՝ «Լոյսերու դար» (Սիէքլը տէ Լիւմիէր), որովհետեւ ապրած եւ ստեղծագործած են մեծ գիտնականներ:

«Ռումանացիները Հռոմի դիւանաթուղթերուն մէջ» (Պուքրէշ, 1974) Ի. Տումիթրու-Սնակով ներկայացուցած է 148 վաւերագիրներ, որոնց բնագիրները կը գտնուին Վատիկանի գաղտնի դիւանաթուղթերուն մէջ: Ասոնց մէջ գտնուած հաղուագիւտ վաւերագիրներէն մէկն ալ Էլիզապեթոպոլիսի (Տումբրվէն) Մարչելլօ Զիքի հայ քահանային 1780 Յունիս 11 թուակիր տեղեկագիրն է, որով կը պատկերացուի ԺԸ. դարու Թրանսիլվանիա հաստատուած Հայերու վիճակը:

Վաւերագիրը կը սկսի հակիրճ պատմականով մը Հայերու Մոլտովայէն Թրանսիլվանիա գաղթին, 1650ին: Շրջանի Հայերը երբ կաթողիկէ դաւանանքին կը յարին, Կարոլոս Զ. կայսրը Վիէննա կը հրաւիրէ Աքսենտիոս Վարզար հայ քահանան (այն որ ընկերակցած էր անոնց եւ աշխատած էր ի շահ իր ազգակիցներուն՝ անոնց դատը պաշտպանելով Աւստրիոյ արքունիքին առջեւ) եւ «հրաման կուտայ, որ եպիսկոպոս ձեռնադրուի, լիազօրութիւն տալով անոր հայ համայնքներ հիմնելու որոշուած վայրերու մէջ: Այս առիթով, Հայերուն շարք մը առանձնաշնորհումներ կ՚ընծայուէին»:

Անշուշտ, առանձնաշնորհումները տըրուած են որոշ նպատակով մը. Հայերը արհեստաւոր եւ վաճառական ըլլալով, կրնային իրենց գործունէութեամբ նպաստել Թրանսիլվանիոյ կեդրոններուն տնտեսական ծաղկումին: Լաւ արհեստաւորներ եւ վաճառականներ էին ու իրենց շահած հարստութիւնով եկած էին Թրանսիլվանիա: Վիէննայի արքունիքը հաշուըրած էր, որ Հայերը երախտապարտ իրենց ընծայուած առանձնաշնորհումներուն համար, դրամով պիտի օգնեն կայսեր, երբ ան պէտք ունենայ:

Մարչելլօ Զիքի քահանան կը յայտնէ իր տեղեկագիրին մէջ, որ Ֆրանչիսկ Ռաքոցիի յեղափոխութիւնը մարելէ ետք, Հայերը, որոնք մինչ այդ տարածուած էին ու կը թափառէին անապահով վայրերու մէջ, «միատեղ հաւաքուած Աքսենտիոս Վարզարի գլխաւորութեամբ» եւ կայսեր իրենց ընծայած իրաւունքներուն հիման վրայ «սկսան քաղաքներ հիմնել»:

Տեղեկագիրը կը յիշատակէ այդ ատենուան հայկական քաղաքներուն ծաղկուն վիճակը. «Առաջին քաղաքը կը կոչուի Արմենոպոլիս (Կերլա), որ իր մեծութեամբ, շէնքերու վայելչագեղութեամբ, մանաւանդ իր եկեղեցիով, կրնայ մրցիլ Թրանսիլվանիոյ միւս քաղաքներուն հետ»: 1780ին Արմենոպոլսոյ բնակչութեան թիւը 6000 եղած է:

Քահանան հպարտութեամբ գովասանքը կ՚ընէ Հայոց երկրորդ քաղաքին ալ՝ Էլիզապեթոպոլիս, որ այն ատեն ունէր 3000 բնակիչ: Մարիա Թերեզա կայսրուհին այս քաղաքին յանձնած էր իշխան Ափաֆիի նախկին կալուածը իր երեք գիւղերով: «Քաղաքը զարդարուած է երեք եկեղեցիներով, իսկ չորրորդը, որ մեծ ծախքով կառուցուելու վրայ է, նուիրուած է Ս. Եղիսաբէթի, որ քաղաքին պաշտպանն է: Երբ աւարտի, Թրանսիլվանիոյ գեղեցկագոյն եկեղեցիներէն մէկը պիտի ըլլայ»: Ահա՛ վաւերագիրով հաստատուած կառուցման թուականը պառոք եկեղեցիին, որ այսօր ալ Տումբրվէն քաղաքի զարդերէն մէկն է:

Նոյն տեղեկագիրը ցոյց կուտայ նաեւ քաղաքա – վարչական կառոյցը հայկական քաղաքներուն. անիկա հաստատուած էր իսկական ժողովրդավարական հիմունքներու վրայ: Դատաւորները կ՚ընտրուէին քաղաքացիներու մէջէն, ազատ քուէով, ամէն տարի: Քաղաքներու ղեկավարներէն շատեր ազնուականի տիտղոս ստացած են զանազան արժանիքներու համար եւ հանրային պաշտօններու կոչուած են արքայական հրովարտակներով:

Տեղեկագիրը մանրամասնութիւններ կուտայ Թրանսիլվանիոյ Հայերու քիչ ծանօթ 2 բնակավայրերու մասին ալ. առաջինը Սէնթ Միքլոշ (Սընթմիքլըուշ) բնակավայրը, որ 2000 հայ բնակիչ ունէր: «Թէեւ հողը, որուն վրայ կը բնակին, իրենցը չէ եւ չունին հարկ չվճարելու արտօնութիւն, այսուհանդերձ ունին շատ գեղեցիկ եկեղեցի մը, ծխական քարաշէն տուն մը եւ տարրական դպրոց մը, կառուցուած սեփական հողի վրայ»:

«Վերջապէս, գոյութիւն ունի նաեւ փոքր գիւղ մը, Սեփվիզ, համեստ մարդոց 20 տուներով, Հունգարացիներու կալուածին վրայ, լեռներու մէջտեղ, ուր ծանր կեանք մը կը վարեն: Փոքր եկեղեցի մը ունին միայն, կիսով փլած, առանց ծխական տունի»:

Իբրեւ բանբերը հայ համայնքին, որուն թելադրութեամբ գրած է այս տեղեկագիրը, Մարչելլօ Զիքի քահանան կը պահանջէ վերահաստատումը Հայոց նախկին եպիսկոպոսութեան կղերականով մը, որ ընտրուի հայ ազգին մէջէն, ինչպէս եղած է Աքսենտիոս Վարզարի ժամանակ, համաձայն անցեալի իրաւասութիւններուն:

Ա. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԱ.

ԳԹՈՒԹԻ՛Ն, ՆԵՐՈ՛ՒՄ

— Եւ կամեցաւ, ըսաւ տ՚Ավրինեի ծանրութեամբ:

— Բայց վերջապէս, գոչեց Պ. տը Ֆլանպուէն, որ իր սովորական ընթացքը ձեռք առած էր եւ չափազանց վիրաւորուած էր այն անփութութենէն, որով նախկին դատաւոր մը կ՚այպանէր դատական կուռքը, մենք բառերով գոհ չենք ըլլար... Շատ տեսնուած են անանկ խաբեբաներ, որ իրենց շեղող անուններ պահանջած են: Եթէ Օր. տը Վիլֆոր — կամ ինչ անուն կ՚ուզէք տուէք իրեն — կենդանի է, ինչո՞ւ մեզի չի ներկայանար: Ես այն աղջիկը կը ճանչնամ. զայն ձեր տունը տեսած եմ, պարոն տը Վիլֆոր, եւ որովհետեւ ուրուականի չեմ հաւատար, ես ինքս պիտի հասկնամ թէ արդեօք Պ. տ՚Ավրինեի կեղծ երեւոյթէ՞ մը խաբուած է:

— Պարոն տը Վիլֆոր, ըսաւ բժիշկը, ըսէք թէ այս հրաշքին կարելիութեանը կը հաւատաք:

— Այո, եւ ըսածս կը կրկնեմ. Մոնթէ Քրիսթօ կոչուած անձը ամենազօր է:

— Եւ եթէ Վալանթինը յանկարծ հոս, ձեր առջեւ տեսնէիք:

Պ. տը Վիլֆոր ոտքի ելեր եւ վառարանին առջեւ կանգնած էր. տառապանքէն կորացած հասակը կը շտկէր. անոր ոսկրոտ դէմքին վրայ յանկարծական լուսաւորութեան նման բան մը կար:

— Եթէ տեսնէի՛. զայն, սկսաւ ըսել:

Յետոյ, յանկարծ խօսքը ընդմիջելով՝

— Պարոն տ՚Ավրինեի, այս պահուս վերջին ժամերս են որ արագ արագ կ՚անցնին, եթէ կրնաք այդ ուրախութիւնը շնորհել ինծի, որ տեսնեմ անունս կրող աղջիկը եւ ըսեմ իրեն ինչ որ կ՚ուզեմ ըսել. ըրէք, շուտ ըրէք, կ՚աղաչեմ: Որովհետեւ... եւ եղունգները կուրծքին վրայ կը կարկամէին, որովհետեւ մահը հոս կը սպասէ եւ կը գոչէ որ աճապարեմ:

Պ. տ՚Ավրինեի պատուհանին մօտեցաւ, կիսովին բացաւ զայն եւ Մաքսիմիլիէնը կանչելով քանի մը խօսք ըսաւ անոր փութկոտութեամբ:

Բայց որքան ալ որ կամաց խօսած էր, Մաքսիմիլիէնի անունը մահամերձին սուր ականջին հնչեց:

— Մաքսիմիլիէ՛ն, ըսաւ: Այս չէ՞ր ձեր արտասանած անունը:

— Այո, Պարոն տը Վիլֆոր:

— Եւ Մաքսիմիլիէն Մորէ՞լն է այդ անձը:

— Այո, Պ. Մորէլ, Մարսիլիացի նաւատիրոջ որդին:

Պ. տը Վիլֆոր գլուխը ցնցեց:

— Օ՛ն, ըսաւ կիսաձայն, քաւութիւնը կատարեալ պիտի ըլլայ. հատուցումը ամբողջ պիտի ըլլայ. Մորէլ, Մարսիլիա:

Եւ աւելի եւս ցած ձայնով յարեց.

— Էտմոն Տանդէ՛ս:

Կամաց մը դուռը զարնուեցաւ:

Տոքթէօրը Պ. տը Վիլֆորի քով գնաց եւ անոր ձեռքը բռնելով:

— Ամբողջ զօրութիւնիդ ամփոփեցէք, Պարոն տը Վիլֆոր:

Այն ատեն դուռը մեղմիկ բացուեցաւ, եւ Վալանթին երեւաց սեւ զգեստներ հագած:

Վեհերոտ ու այլայլած՝ սեմին վրայ կանգ առաւ:

Յետոյ, տեսնելով Վիլֆորը որ, տըժգոյն բայց համարձակ ու անշարժ կեցած էր, դէպի անոր վազեց եւ անոր ծունկերուն ինկալով՝

— Հա՛յր իմ, հա՛յր իմ, գոչեց:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Փելֆանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գազիկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Աղաւնի Գապատայեան, Տիկին Ժօժէնի Ռէ եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ԳԱԶԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Մութաֆեան)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Մարտ 2ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Մարտ 5, ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Մէօտոնի գերեզմանատունը:

« ՅԱՌԱՋ ». — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Ա. Գապատայեանի եւ զաւակներուն:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ (1969 Մարտ 4) Զարուհի Թորոսեան կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. —

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան 50 ֆ. Սեւրի Մխիթարեան վարժարան 50 ֆր., Կապ. Խաչի կայանի շինութեան 50 ֆր., Կարմիր Խաչի կայանի շինութեան 50 ֆր., Աղքատախնամի մատուռի կառուցման 50, Որբերու Օգնութեան Տիկնանց Միութեան 50, Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան 50 ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն):

«Յառաջ»ի բարգաւաճման 50 ֆր., «Աշխարհ»ի բարգաւաճման 50 ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Ջաքրեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման իր ամուսնոյն Գէորգ Ջաքրեանի յիշատակին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Մանիկ Քոչարեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. — Կարմիր Խաչին 50, Որբերու Օգն. Մարմնին 50, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի 60, «Հայաստան» 30, Հայ Դատ 30 (ստանալ Յառաջէն) եւ 60 ֆր. «Յառաջ»ին:

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր «Ճաշ»ին մասնակցողներէն հետեւեալ նուիրատուութիւնները. —

Տէր եւ Տիկին Մ. Անտոնեան 100 ֆր., Տիկին Ա. Բագումեան 100, Տիկին Մ. Քոչարեան 100, Տիկին Ա. Սողոմոնեան 100, Տիկին Մ. Գորգիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Պ. Գորգիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Էմրինեան 100, Տիկին Է. Ջամալեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժ. Դատաւորեան 100, Տէր և Տիկ. Սարգիսեան 100, Տիկ. Իրգրանեան 100, Պր. Ս. Տաւուտեան 100, Տիկին Միւթէվէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Գըրմըզեան 100, Տիկին Լ. Սապունճեան, Ռմն 100ական, Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան 95, Ս. Արսլանկիւլեան 50 ֆրանք, Պր. Գարոյեան 50ական, Տիկին Զպուքճեան 10, Տէր եւ Տիկին Մերանկիւլեան 20, Պր. Ետիգարտաշեան 25, Տէր եւ Տիկին Տէր-Անդրէասեան 10, Տէր եւ Տիկին Նայիրեան 20 ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գտած մեծ ընդունելութեան վրայ
ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբը
որոշած է Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով ներկայացնել

ՀՆԱՐՔԸ

կատակերգութիւնը

դարձեալ Տօնու Թատրոնը
1975 Մարտ 27, Եշ. գիշեր

առիթ մը ստեղծելով անոնց, որոնք չկրցան տեսնել եւ կամ կը փափաքին կրկին տեսնել:

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն Տիկին Վ. Գալուստեան 30 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Մարսէյլէն, «Յառաջ»ի հին բաժանորդ մը՝ Դանիէլ Եղիշէեան իր ծննդեան 75ամեակին, որ կը զուգադիպի «Յառաջ»ի յիսնամեակին, առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան, Մարտ 8, Շաբաթ երեկոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը:

Օրուան դասախօս՝

ՀԱՅՐ Ց. ՊՉՏԻԿԵԱՆ (Մխիթարեան Միաբանութենէն):

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ
ՎԵՆԵՏԻԿ, ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE

29-30-31 MARS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ

(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)

Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, Կառ տը Լիոնէն

Par train-couchettes

Ժամանում Փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8·30ին

Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն.

— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)
— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)
— Հանդերձ ծնողօք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ 10 առ հարիւր

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Զուտ հայկական մեղեդիներու նուիրուած, Մարտ 9, Կիրակի օր ժամը 15ին,

Salle Molière, 18-20 Quai de Bondy

Դաշնամուրով կ'ընկերակցի Պ. ՏԸԼԷՕՅԼ (Մարսէյլի օփերայէն)

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝

Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Մելիքեան, Սաթեան, Օհան Դուրեան, Յարութիւնեան, Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Գալանտարեան, Աճէմեան, Աւետիսեան եւ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն խելագարութեան տեսարանը:

Տոմսերը նախօրօք ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, Պարոն Թիրեաքեանին, Լիոնի եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ եւ երգահանդէսին օրը Սալ Մոլիէռի կիշէն, ժամը 14էն սկսեալ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 9ին, ժամը 15ին Ահարոնեան ակումբը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ — Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 6ին, ժամը 20·30ին ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆոսէ տը լ'Օմօն, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. —

Տիկին Մարի Պեժեան 50, Մատաղօրհնութեան առթիւ այրի Տիկ. Սարգիսեան 20, այրի Տիկ. Կիրակոսեան 40, այրի Տիկին Փափազեան 25, Պր. Հայկազուն Գազանճեան եւ այրի Տիկ. Տուտուպօղոսեան 20ական, այրի Տիկին Մարիամ Սարօղլեան 25, Արիստակէս Մկրտիչեանի թաղումին առթիւ Պուլվ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչ 30, Արիստակէս Պետրոսեան 20, Պր. Ստեփան Քէօմիւրեան 10, Պր. Արապեան Մարսէլ 20, Տիկին Արաքսի Սարգիսեան 25, Մանուկեան ընտանիք 100:

×

Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ճիլոյեանէ 50 ֆր., իրենց զաւկին Մակիի ծննդեան ուրախ առիթով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆԻ

ԽՈՐԷՆ ԽՈՐՎԻՐԱՊԻՆ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ

կատակերգութիւն 4 արար

(մերօրեայ մտահոգիչ երեւոյթներէ առնուած)

Կը գտնուի ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունը

9, Rue de Trévise — 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը ժորժ Սէնքի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Ապրիլ 13:

×

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Մարտ 16ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Աշակերտական պարբերաթերթ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի

Ա. տարի Թիւ 1

12 էջնոց պարբերաթերթը կ'արտացոլէ աշակերտուհիներուն զեղումներն ու վարժարանի ներքին կեանքը

Բաժանորդագրութիւն՝

Տարեկան	25 ֆր.
Հատը	5 ֆր.

Դիմել՝ Վարժարան
1, Bd. du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

Հայաստան կառուցուելիք Յուշարձանին ի նպաստ նուէրներ

Բ. ՑԱՆԿ

Շաքարեան Բ. 250, Շաքարեան Վ. 200, Շաքարեան Բագրատ, Շաքարեան Յասմիկ եւ Դաւիթ, Շալճեան Տաճատ 150ական Հիւսեան Հ. Աւտոյեան Մ. Աւտոյեան Ս. , Խլոյեան Ա. Աւփկեան Վ. Բարէեան Ժ. 100ական, Շալճեան Վ. 50, Դաւիթեան Ա. 300, Մուրատեան Ք. (Վիէն) 200, Բարսեղեան Ր. (Վիէն) 100, Տէրտէրեան Խաչիկ, Անդրանիկ, Ղեւոնդ (Վիէն) 300.

ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

ATELIER DE TRAVAUX MANUELS
sur thèmes arméniens

Pour enfants de 6 à 14 ans par animatrice diplômée des Arts Décoratifs

TOUS LES MERCREDIS de 14 à 16 h. dans la MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, Rue Bleue, 75009 Paris, Métro Cadet

En fin d'année UNE GRANDE EXPOSITION PREVUE

DESSIN
PEINTURE
MODELAGE
TERRE CUITE
MARIONNETTE
COLLAGE (papiers, tissus, feuilles mortes, etc...)
DEGUISEMENT
MENUISERIE
TAPIS
TRICOTAGE
COUTURE
etc...

ENSEIGNEMENT DE LA MUSIQUE
théorie, solfège, piano

par Professeur de musique
TOUS LES SAMEDIS, à partir de 15 heures dans la
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
17, Rue Bleue, 75009-Paris — Métro Cadet

Արձանագրութիւններու եւ մանրամասնութիւններու համար դիմել՝
Պր. ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ, Հեռ. 842-08-57 (ժամը 18էն վերջ)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
5
MERCREDI
5 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.240 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.240

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— o —

«ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԴԱՏԻ»

— o —

Բ.— ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ

Պրոֆ. Ռիչըրտ (Տիգրան) Յովհաննէսեան, պատմութեան դասախօս Քալիֆորնիոյ Համալսարանի, Լոս Անճէլըս, մեքենագիր 13 էջերու մէջ ամփոփած է այն ոչ-հայկական աղբիւրները, որոնք կը վերաբերին 1915–1922 Օսմանեան Կայսրութեան հայ բնակչութեան տարագրութեան եւ ջարդերուն:

Հեղինակը հանրածանօթ անուն մըն է արդէն: Տարիներէ ի վեր կը պաշտօնավարէ Լոս Անճէլըսի համալսարանին մէջ, կ'աշխատակցի Ամերիկայի եւ Եւրոպայի անգլիագիր պատմա-բանասիրական պարբերաթերթերուն՝ Հայոց պատմութեան ու մշակոյթին առընչուող ուսումնասիրութիւններով:

Աւարտած է Քալիֆորնիոյ համալսարանը եւ իբրեւ մասնագիտութիւն ընտրած՝ պատմութիւնը: Մասնաւորաբար ուսումնասիրած է եւրոպական, ռուսական, միջին արեւելեան,, մանաւանդ հայկական պատմութիւնը:

Կանուխէն նուիրուած է ուսուցչական ասպարէզին: 1958–1962 պաշտօնավարած է Ֆրէզնոյի դպրոցներուն մէջ՝ իբրեւ պատմութեան դասախօս: 1960էն ի վեր Հայոց պատմութիւն կ'աւանդէ Քալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ, ուր Միջին Արեւելքի եւ Հայոց պատմութեան մնայուն դասախօս նշանակուած է 1972էն սկսեալ:

Ուսումնասիրական ճամբորդութիւններ կատարած է Հայաստան, Միջին Արեւելք (Իրան, Հնդկաստան) եւ Հարաւ-արեւելեան Ասիա:

1967ին Քալիֆորնիոյ Համալսարանը հրատարակեց Հայոց ժամանակակից պատմութեան՝ 1914էն 1921 երկարող շրջանի մասին իր կատարած ուսումնասիրութեանց առաջին հատորը՝ Հայաստան անկախութեան ճանապարհին վրայ, 1969ին արժանացաւ երկրորդ տպագրութեան:

1971ին լոյս ընծայեց անոր շարունակութիւնը՝ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, Ա. հատոր՝ 1918–1919, 547 էջ: Պատրաստելու վրայ է յաջորդ հատորները:

Իր այս աշխատութեանց համար Ռիչըրտ Յովհաննէսեան ուսումնասիրած է Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան, ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան պետական դիւանաթուղթերը եւ այլ զանազան վաւերական, պաշտօնական աղբիւրներ եւ իր գրքերը խմբագրած է առարկայական, անաչառ ոգիով:

Ոչ-հայկական աղբիւրներու իր Մատենագիտութեան մէջ Պրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան կը թուէ անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, իտալերէն, նորվեկերէն, հոլանտերէն, ռումաներէն, սպաներէն եւ պարսկերէն լեզուներով գրուած հրատարակութիւններ ու «արխիւային» նիւթերը: Զի յիշեր օրաթերթերու, պարբերաթերթերու եւ պարբերական զանազան հրատարակութեանց մէջ լոյս տեսած հազարաւոր պատմութիւններն ու տեղեկագիրները, ինչպէս նաեւ հայ հեղինակներու եւ վերապրողներու աւելի ընդարձակ գրուածքները:

Նոյնպէս Մատենագիտութենէն դուրս ձգած է շատ մեծ թիւ մը ներկայացնող այն վաւերաթուղթերն ու նկարագրութիւնները, որոնք կը վերաբերին 1878էն մինչեւ 1909 Օսմանեան Կայսրութեան հայ բնակչութեան տեղահանութեան եւ ջարդերուն:

Դէպքերէն ի վեր աւելի քան յիսուն տարի անցած ըլլալով, պետական դիւանաթուղթերը (արխիւ) այժմ մատչելի են պրպտող անհատներու:

Պրոֆ. Յովհաննէսեան անուններով կը թուէ օտար պետական եւ համալսարանական այն հիմնարկութիւններն ու մատենադարանները, որոնք ձեռագիր և անտիպ նիւթեր կը պարունակեն 1915–1922 տեղի ունեցած տարագրութեանց եւ ջարդերու մասին: Օրինակ, Ուաշինկթընի «Լայպրէրի աֆ Քոնկրէս»ի մէջ կան ծովակալ Մարք Պրիսթոլի, Զօր. Ճէյմս Հարպըրտի, դեսպան Հէնրի Մորկընթաուի, նախագահ Ուտրօ Ուիլսընի եւ այլոց ձեռագիր նամակներն ու տեղեկագիրները:

Ամէնէն շատ նիւթեր կան ամերիկեան զանազան հիմնարկութեանց դիւաններուն մէջ: Հեղինակը մանրամասնօրէն կը յիշատակէ զանոնք, նշանակելով փաստաթուղթերու թիւերը: Օրինակ, «Թուրքիոյ ներքին գործեր»ու (1910–1929) բաժնին մէջ կը յիշէ նաեւ նիւթերու խորագիրները:

Բազմաթիւ վաւերաթուղթեր միքրոֆիլմով հրատարակուած են, ինչպէս Թուրքիոյ, Պարսկաստանի, Յունաստանի, Ազրբէջանի, Ռուսիոյ, Ասիոյ, Հայաստանի, Վրաստանի եւ այլ երկիրներու վերաբերեալները:

Կարեւոր նիւթեր կը պարունակեն անգլիական պետական դէմքերու, պաշտօնական հիմնարկութիւններու եւ Արտաքին նախարարութեան դիւանաթուղթերը:

Նոյնպէս՝ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան (Քէ տ'Օրսէ) եւ Պատերազմական նախարարութեան (Շաթօ տը Վէնսէն) արխիւները:

Գերմանիոյ (Պոնն եւ Փոցտամ) եւ Աւստրեւհունգարիոյ (Վիէննա) Արտաքին նախարարութեանց եւ պետական դիւանաթուղթերու Թուրքիոյ, Կովկասի եւ Հայաստանի վերաբերեալ բաժինները նոյնպէս տեղեկութիւններ կը պարունակեն Հայոց տարագրութեան եւ ջարդերուն մասին:

«Մատենագիտութեան» երկրորդ բաժնին մէջ Պրոֆ. Յովհաննէսեան կու տայ օտար լեզուներով 1915–1922ի հայկական ողբերգութեան մասին ոչ-հայ հեղինակներու կողմէ գրուած գրքերուն մէկ ցանկը:

Ի վերջոյ կը մատնանշէ Մեծն Բրիտանիոյ Արտաքին Նախարարութեան դիւանաթուղթերու այն մասը, որ կը պարունակէ Առնոլտ Թոյնպիի գրութիւնները Հայոց եւ Ասորիներու ջարդերու մասին Թուրքերու կողմէ՝ 1915–1916: Կը յիշէ նաեւ 1916ին հրատարակուած անգլիական Կապոյտ Տետրակը (Լորտ Ճէյմս Պրայսի կողմէ ներկայացուած Արտաքին Նախարար Սըր Էտուըրտ Կրէյի), որ նոյն թուականին թարգմանուած է ֆրանսերէնի, պզտիկ յապաւումներով:

Շնորհաւորելի է երիտասարդ հեղինակը, որ անխոնջ պրպտումներով օտարներուն կը ծանօթացնէ Հայոց պատմութիւնն ու Հայ Դատը: Յովհաննէսեան միայն գրիչով չէ, որ կը ծառայէ իր ազգին, այլ գործնական օգտակար մասնակցութիւն կը բերէ Քալիֆորնիոյ Հայոց հանրային-ազգային գործերուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ հրաւէր ուղղեց առջի օր, տասը երկիրներու (Ալժերիա, Սաուտական Արաբիա, Պրազիլ, Միացեալ Նահանգներ, Հնդկաստան, Պարսկաստան, Ճափոն, Վենեզուելա, Զայիր եւ Եւրոպայի Հասարակաց Շուկայի) նախապատրաստական ժողովի մը, Ապրիլ 7ին Փարիզ, ուժանիւթի խորհրդաժողովը պատրաստելու համար: Ամերիկա սակայն հրաւէրը երբ ստացաւ, այնպիսի նախապայման մը դրաւ անմիջապէս, որ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ այդ ժողովին գումարումը: Արդարեւ, Ուաշինկթըն կ'ըսէ որ Փարիզի ժողովին կը մասնակցի այն ատեն երբ Ուժանիւթի միջազգային Գործակալութեան անդամները համաձայնին այն միջոցներուն շուրջ որոնք պիտի պաշտպանեն փոխարինող ուժանիւթի աղբիւրներու զարգացման: Այլ խօսքով Ամերիկա իր մասնակցութեան համար պայման կը դնէ որ քարիւղ սպառող երկիրները ընդունին Միացեալ Նահանգներու առաջարկած նուազագոյն գինը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ բանակը քշուեցաւ երկրին երրորդ մեծ քաղաքէն՝ Սայտայէ, երկու օրուան արիւնալի կռիւներէ ետք, որոնց ընթացքին 16 հոգի մեռաւ, հինգը զինուոր, եւ հարիւր հոգի ալ վիրաւորուեցաւ: Սայտայի ձկնորսները բողոքելու համար կառավարութեան մէկ որոշումին դէմ, որ մեծ ընկերութեան մը առանձնաշնորհում կու տար ձկնորսութեան համար, փակած են քաղաքը երկրին միւս շրջաններուն կապող ճամբաները: Վարչապետ Սոլհ թէեւ յայտարարեց, թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է քաղաքին մէջ, սակայն վերջին լուրերու համաձայն նոր միջադէպեր պատահած են:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ընդհ. հրամանատարը՝ ամերիկացի զօրավար Հէյկ Անգարայի մէջ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Թուրք բանակի սպայակոյտի պետ՝ Սեմիհ Սանջարի եւ Թուրքիոյ ծովային, օդային եւ ցամաքային ուժերու հրամանատարներուն հետ: Խօսակցութեան նիւթ դարձած է ամերիկեան Քոնկրէսին ծանօթ որոշումը:

ՉԻԼԻԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Պոնիլլա թռանի արկածի մը հետեւանքով մեռաւ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆ 31 օդանաւ եւ ջոկատ մը զինուոր ղրկած է Օման կռուելու համար արձակազէններու դէմ: Յորդանան առաջին արաբ երկիրն է, որ այս ձեւով չօշափելի օժանդակութիւն կը կատարէ Օմանի: Ցարդ միայն Պարսկաստանն էր, որ կ'օժանդակէր Օմանի էմիրին:

ՔԱՄՊՈՃԻ նախագահը՝ Լոն Նոլ յայտարարած է ամերիկացի ծերակուտականներու, թէ տրամադիր է հրաժարելու, եթէ այդ ձեւով կարելի կը դառնայ խաղաղութեան համաձայնագիրին կնքումը կարմիր Խմերներու հետ: Այս վերջինները երկար ատենէ ի վեր պաշարած են Քամպոճի մայրաքաղաքը, որ ծանր կացութեան մատնուած է:

ՔՈՐՏՈՊԱՅԻ (Արժանթին) Մ. Նահանգներու հիւպատոսը՝ Ճոն Իկըն, որ առեւանգուած էր ծայրայեղ ձախ տարրերու կողմէ, սպաննուած է, երբ կառավարութիւնը մերժած է ընթացք տալ իրենց պահանջին: Առեւանգիչները կը պահանջէին, որ կառավարութիւնը փաստէ, թէ ձերբակալուած չորս արձակազէններ դեռ ողջ են:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

— o —

Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեամբ գումարուած Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի ս. թ. Փետրուարի 11ի նիստում, քննութեան առնելով Նորին Սրբութեան գահակալութեան քսանամեակը հանդիսութեամբ նշելու հարցը, ընդունեցին հետեւեալ որոշումները՝

1. Նկատի ունենալով, որ այս տարին նուիրուած է Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի վաթսունամեակի տխուր ոգեկոչումին, Հայոց Հայրապետի գահակալութեան քսանամեակը տօնել յառաջիկայ տարի՝ 1976 թուականի աշնանը, սրբալոյս միւռոնի օրհնութեան հանդիսաւոր առիթով:

2. Մայր Աթոռում կազմել կենտրոնական յանձնաժողով, որի պարտականութիւնը լինի հայրապետական յոբելենական հանդիսութիւնների կազմակերպումը:

3. Յոբելենական հանդիսութիւնների և միջոցառումների մասին յետագայում առանձին հաղորդագրութիւն հրատարակել մամուլում:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
(Կնիք)

15 Փետր. 1975 թ.
Մայր Աթոռ, Ս. Էջմիածին

ՊԷՏՔ Է ԵՂԵՐ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԵՆՔ ...ԹՈՒՐՔԷՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԻ ՄԸ ՔԱԲՈՒՏՈՒՔՆԵՐԸ

Փետրուար 26 թուականով, Կիպրոսի թրքերէն «Խօզթիւրք» օրաթերթը կը խօսի «կարգ մը երկիրներու մէջ Հայերու գործունէութեան» մասին եւ կ'ըսէ հետեւեալը.—

«Հայերը, վաթսուն տարի առաջ իրենց պատահածին համար միակ յանցաւորը՝ իրենք են» ու կը շարունակէ.— «Հայերը այսօր կը գործեն միեւնոյն սխալները, ինչ որ իրենց հայրերն ու նախահայրերը գործեցին, փոխանակ ընդունելու իրենց սխալը եւ ներողութիւն խնդրելու Թուրքերէն»:

Այս մէկը արդէն հրաշալի է «Ներողութի՛ւն որ ջարդեցիք մեզ, ներողութի՛ւն, ներողութի՛ւն»: Արդեօք վնասուց հատուցո՞ւմ ալ պէտք է տանք եւ «գրաւած» հողե՞ր ալ վերադարձնենք: Կ'ըլլայ կ'ըլլայ: Զարմանալի ոչինչ կայ երբ աշխարհ թոյլ կու տայ որ Թուրքը այսքան լրբանայ եւ՝ ուռած իր «յաղթանակներէն» Կիպրոսի մէջ, չափ ու սահման չճանչնայ:

Թուրք թերթին խմբագիրը դեռ ուրիշ բան ալ կ'ըսէ.— «Պատմութիւնը կրնայ կրկնուիլ եւ Հայերը, եթէ շարունակեն յարձակում գործել Թուրքերու դէմ, կրնան նոր դաս մը առնել»:

Ֆրանսական գործակալութիւնը թրքական թերթին այս հատուածները տալէ ետք, կը յիշէ թէ 4000 Հայ կայ Կիպրոսի մէջ, որոնք այսօր կը գտնուին առաւելաբար թրք. գօտիին մէջ: Անցեալ Օգոստոսին ասոնցմէ շատեր իրենց տուն-տեղը ձգեցին գացին բայց դեռ շուրջ հազար Հայեր կը մնան:

Մամուլի Ֆրանսական գործակալութիւնը (Ա. Ֆ. Փ.) կը յիշէ նաեւ այս առթիւ թէ Հայերը կը պատրաստուին 1915ի ցեղասպանութեան 60ամեակը ոգեկոչել:

ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Բ.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉՆ ՈՒ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՆՈՒԻՐԵԱԼԸ

1905ի ռուսական առաջին յեղափոխութիւնը հասուն գրագէտին եւ հանրային գործիչին առջեւ գործունէութեան աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը կը բանայ: Ռուսական ծաւալուն կայսրութեան բոլոր անկիւններէն ազատութեան եւ անկաշկանդ խօսքի վարակիչ ձայներ կը լսուին: Եռուն մթնոլորտի մը մէջ է նաեւ Կովկասը: Ժողովրդական բազմամարդ հաւաքոյթներ, ճառեր, հրատարակութիւններ եւ հանրային կեանքի հետաքրքրութեանց կեդրոն՝ մամուլ: Ահարոնեան «Յառաջ» թերթի խմբագիրն է: Տարածուն եւ մեծապէս ժողովրդական այդ թերթի էջերէն, հայ կեանքի եռուն եւ ալեկոծ այդ շրջանին, ամուր ու բարձր կը հնչէ հրապարակագիր Ահարոնեանի ձայնը: Մասնաւորաբար հայ թաթարական ընդհարումներու արիւնոտ օրերուն, երբ երկու ազգերը գոյութեան կատաղի մարտնչումի մէջ էին, դաւադիր ցարականութեան նայուածքին առջեւ:

Երկու տարի շարունակ, իր գործակից ընկերներուն հետ, «Յառաջ»ի ամպիոնէն, Ահարոնեան բուռն պայքար մղեց հայ ազգի բազմապիսի թշնամիներուն դէմ, միաժամանակ, Երեւանի, Ալեքսանդրապոլի, Կարսի եւ հայաշատ այլ կեդրոններու մէջ իր հմայիչ խօսքին ուժով կ՚աշխատէր ազատութեան գաղափարը ամրապնդել ժողովուրդին մէջ: Ազատ խօսքը կը հնչէր ամենուրեք եւ խանդավառ բազմութիւններ կը լեցնէին սրահները: Հայ վշտի, պայքարներու եւ երազներու անման երգիչը, հռետորական իր անվրիճելի տաղանդով կը հմայէր բոլորը: Վառ յոյսերու երջանիկ օրեր էին: Հայ-թաթարական կռիւները վերջացած էին Հայութեան յաղթանակով: Նահանջած էր միջցեղային ատելութեան եւ բարբարոսութեան ալիքը եւ ցարական կառավարութեան նենգ դաւը չէր կրցած հասնիլ իր նպատակին:

Յեղափոխութեան վարարուն յորձանքին մէջ, ժողովուրդները կը յայտնաբերեն յաճախ իրենց ամէնէն ազնուական, մարդկային եւ հերոսական գիծերը, միեւնոյն ատեն սակայն, ազատ ասպարէզ կը գտնեն մութ ու խաթարուած տարրեր, որոնք չեն կրնար հաղորդուիլ տիրող ընդհանրական ոգիէն եւ կոնակ դարձնելով ցեղային առաքինութիւններու՝ դաւադիր ուժերու ձեռքը գործիք կը դառնան:

Միհրանական աղետալի շարժումը այս ճշմարտութիւնը ցուցահանեց նաեւ մեր յեղափոխութեան մէջ: Ցարական կառավարութեան համար հայ ժողովուրդը կայսրութեան ամէնէն անհանդարտ ու վտանգաւոր տարրերէն մէկն էր, զոր հարկ էր սանձահարել եւ զգետնել, ամէ՛ն գնով: Թաթարները ձախողած էին: Հարկ էր բերդը ներսէն գրաւել, վարձկան հայերու միջոցով: Միհրան յեղափոխական որոշ անցեալի տէր դաշնակցական խմբապետ մը՝ օգտագործելի լաւագոյն անձն էր: Դաշնակցութեան որդեգրած Կովկասեան նախագիծէն դժգոհ, ան բացայայտ պայքար բացած էր կուսակցութեան կովկասեան հատուածին դէմ, առարկելով, թէ ան շեղած է իր սկզբնական նպատակէն, դաւաճանած է Թրքահայ դատին եւ նուիրուած՝ միայն ռուսահայ հատուածին:

Դաշնակցութեան աւանդական ուղղութեան նենգափոխումն էր ատիկա: Ստեղծուած անապահով եւ դաւալից մթնոլորտը աւելի եւս կը թանձրանար շրջան ընող արտառոց զրոյցներու հետեւանքով: Միհրանականները տեռորի պիտի ենթարկէին կազմակերպութեան «դաւաճան» պարագլուխները, խնայելով միայն հին պահակագունդին, Ահարոնեանին եւ կարգ մը ուրիշ ղեկավարներու:

Ռուս կառավարութիւնը խոր գոհունակութեամբ կը հետեւէր կացութեան:

Ահարոնեան գրիչով ու խօսքով կը պայքարէր այդ անմաքուր հոսանքին դէմ: «Եւ օր մը, — 1906 Թուի ամառը, — կը պատմէ Վարանդեան, Թիֆլիսեան «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ խաղացուեցաւ մի անսովոր դրամա – անակնկալ ու ցնցող, որպէս շանթի հարուած մը խաղաղ երկնակամարէն — եւ որ այն օրէն խոր արձանագրուած է իմ յիշողութեան մէջ: Օրուան հերոսը — Միհրան, որու անունը այն ատեն կը հոլովուէր ամբողջ Թիֆլիսում, կարելի է ըսել՝ ամբողջ Կովկասի մէջ, հայ, ռուս, վրացի եւ այլ շրջաններում — մէկէն ի մէկ, օր ցերեկով, քրտական հրոսակի պէս, սպառազինուած չքախմբով արշաւանք գործեց «Յառաջ»ի խմբագրատան վրայ, ներս խուժեց «Դաշնակցութեան Բիւրոյի սենեակը եւ դիկտատորի հովեր առած, կը պահանջէր Համօ Օհանջանեանէն կուսակցութեան կնիքը եւ այլ գոյքեր ու փաստաթղթեր: Բնականաբար, իրեն մերժուեցաւ: Քովը, խմբագրական սենեակի մէջ նստած էինք Աւետիսի հետ, օրուան հոգերով պաշարուած: Իսկ շէնքի մեծ սրահին մէջ, ամէն օրուան պէս, կը խռնուէր մեր զինուորներու բազմութիւնը, որ սրտատրոփ կը սպասէր Միհրան–Օհանջանեան բանակռուի ելքին»:

Խմբագրական շէնքէն ներս եւ դուրսը՝ փողոցը, կը տիրէր աննկարագրելի ժխոր: Բազմութիւնը վայրկեան առ վայրկեան կը սպասէր ռումբի կամ ատրճանակի պայթիւնին: Շրջապատուած զինուած թիկնապահներով, մտնիչը երթալով աւելի յանդուգն կը դառնար: Ելեկտրականացած այդ մթնոլորտին մէջ, բռունցքի հպրուած մը կամ սաստող խօսք մը, կրնար ծանր արիւնայեղութեան յանգիլ: Լաւ ըմբռնելով կացութեան լրջութիւնը, Օհանջանեան կը պատասխանէր զուսպ ու հանդարտ ձայնով: Մինչ խռովարարը կը սաստկացնէր իր յարձակողականը:

Ինչո՞վ պիտի վերջանար այս անսովոր գոտեմարտը, եթէ կացութեան ծայրագոյն լարումի այդ վայրկեանին չլսուէր ազդու եւ հեղինակաւոր ձայն մը: «Այդ միջոցին, կը շարունակէ Վարանդեան, խմբագրական սենեակէն դուրս Թռաւ Ահարոնեան եւ — «Ի՞նչ է, ո՞վ է, այս ի՞նչ խրախանգում է» ըսելով — նետուեցաւ դէպի Միհրանը, քաշեց թեւէն եւ գոռաց. «Դուրս այստեղից, սա խմբագրատուն է, ես Ահարոնեանն եմ, սա իմ տունն է, դուրս հեռացէ՛ք»...

Եւ տեղի կ՚ունենայ ապշեցուցիչ բան մը: Այդ բուռն շարժումը, այդ տիրական ու ինքնավստահ ձայնը, մոգական ազդեցութիւն կը գործեն: Միհրան փլած էր: Կը փորձէ խօսիլ, կը թոթովէ, կը շուարի, մինչ Ահարոնեան կը շարունակէր կոնակէն հրել զինք դէպի դուրս: Խղճացած եւ գլխիկոր քիչ առաջուան կատաղի խռովարարը կ՚ելլէ դուրս: Զինակիցները կը հետեւին իրեն եւ ընդհանուր անարգանքներու եւ սուլոցներու տակ՝ կը հեռանան:

Այս դէպքը կը դրսեւորէ Ահարոնեանի նկարագրին յանդգնութեան, խիզախութեան ջիղը:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԳՐՈՒՐԵԱՆ

«ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ»

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ

Աշակերտական, ուսանողական եւ երիտասարդական պարբերաթերթերով, հանդէսներով եւ, նոյնիսկ շաբաթաթերթերով, հարուստ եղած է հայ իրականութիւնը: Անցեալէն ներկային փոխանցուելով՝ գնահատելի մտածումով մը շարունակուած է եւ դեռ կը յարատեւէ այդ աւանդութիւնը Սփիւռքի եւ, յատկապէս, Մերձաւոր Արեւելքի հայաշատ գաղութներու մէջ: Ֆրանսայի հայ գաղութը, դժբախտաբար, յատկապէս վերջին տասնամեակներուն, իրերու բերումով, մասնակից չէր դարձած այս շարժումին, հակառակ այն իրողութեան, որ Փարիզ երկար տասնամեակներէ ի վեր օժտուած է հայկական կրթական երկու կարեւոր հաստատութիւններով:

Այս ուղղութեամբ կատարուած առաջին օրինակելի քայլը կը պարտինք Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտուհիներուն, որոնք ունենալով քաջալերանքը իրենց տնօրէնուհիին՝ Հ. Գարաքաշեանի եւ ցուցմունքները հայերէնի ուսուցչին՝ Հ. Աճէմեանի, իրենց կրթարանին անունով պարբերաթերթ մը հրապարակ հանած են:

Աշակերտուհիները խմբագրական կարճ սիւնակի մը տակ պարզած են իրենց նպատակը՝ «այս թերթին միջոցով գաղութը տեղեակ պահել Վարժարանին ներքին կեանքին եւ ցոյց տալ անոր մեր աշխատանքները»: Ապա նաեւ վարժարանի աշակերտութեան մէջ ստեղծել «աւելի խանդավառութիւն եւ աւիւն տալ, որպէսզի անոնք աւելի հաճոյքով նուիրուին իրենց հայերէն լեզուի եւ պատմութեան ուսումնասիրութեան»: Վերջապէս, «Դպրոցի աշակերտներուն ծանօթացնել Ֆրանսայի Հայութեան կեանքը իր բոլոր երեսներով»:

Պարզ, այլ յստակ են հետապնդուած առաջադրութիւնները: «Դպրոցասէր» պարբերաթերթին Ա. թիւը, իր աւելի քան տասը լայն էջերու պէսպիսեան բովանդակութեամբ, մաքուր եւ ճաշակաւոր տպագրութեամբ եւ ձեւաւորումով, քանի մը նկարներով, առաջադրուած նպատակը իրագործելու փաստը երեւան կը հանէ: Կողքի ձեւաւորումը կատարած է արուեստագէտ Անդրանիկ Փաթանեան (*):

Կարգ մը յատկանիշներ ակներեւ կը դարձնեն ձեռնարկին գնահատելի երեսը: Առաջին առթիւ նկատելի է հաւաքական աշխատանքին կնիքը: Արդարեւ, պարբերաթերթը խմբագրուած է դպրոցին աշակերտութեան կողմէ, բնականաբար օգտակար ցուցմունքներովը հայերէնի ուսուցիչին: Ասիկա, եթէ մէկ կողմէ խթան կը հանդիսանայ Դպրոցասէրի պարմանուհիներուն, որպէսզի «գրիչ» շարժեն նիւթերու ընտրութեամբ, դասաւորումով եւ շարադրումով, միւս կողմէ հիմնական պատճառ կը դառնայ, որ պարբերաթերթը հարազատ դիմագիծը արտացոլէ կրթական յարկին, պարզէ աշակերտուհիներուն միտքերը զբաղեցնող հարցերը, անոնց տրուած պատասխանները, առաջարկուած լուծումները:

Այս իմաստով ուշագրաւ է, օրինակ, այն աշակերտական սեմինարը, որուն մասնակցած են վարժարանին Ե., Դ. եւ Գ. դասարաններու մօտ 35 աշակերտուհիներ, օրակարգի նիւթ ունենալով, թէ ինչո՞ւ հայկական վարժարան կը յաճախեն: Այլազան ձեւերով արտայայտուած կարծիքները խորքով հիմնական եզրակացութեան կը յանգին — Դպրոցասէր կը յաճախեն, որպէսզի հայերէն լեզու եւ Հայոց պատմութիւն սորվին, ճանչնան իրենց մայր հայրենիքը: Սեմինարին ընթացքին արտայայտուած միտքերը համադրական ձեւով ներկայացուցած են Հերա Մութաֆեան եւ Թանիա Քէշըշեան:

Գնահատելի աշխատանքի արդիւնք է Մարիամ Կուլեճեանի գրութիւնը 1850էն 1915 արեւմտահայ գրականութեան մէջ մշակուած սեռերու մասին: Այս գրութիւնը ցոյց կու տայ, որ Գ. դասարանին մէջ կ՚օգտագործուի Յովհ. Գազանճեանի «Պատմութիւն հայ գրականութեան» [illegible]հեկան դիրքը:

«Մեր տեսակցութիւնները» ընդհանուր խորագրին տակ Տիգրիս Պէզիրճեան եւ Եւա Զէյլիքեան նկարագրած են իրենց հանդիպումը Սերովբէ Արք. Մանուկեանի հետ: Հարցումները (ֆրանսահայ գա-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ա.— Դէպքէն գրեթէ երկու շաբաթ առաջ, ինքզինքս շատ վատ կը զգայի եւ ջարդերու պատկերը դարձեալ աչքերուս առջեւ կը նկարուէին: Մօրս դիակը տեսայ. այդ դիակը ոտքի ելաւ եւ առջեւս կանգնեցաւ եւ ըսաւ ինծի. դուն տեսար թէ Թալէաթ հոս է եւ անտարբե՞ր կը մնաս. դուն այլեւս իմ զաւակս չես:

Ն.— (Այդ խօսքերը կրկնելով երդուեալներուն). Իսկ դուք ի՞նչ ըրիք:

Ա.— Յանկարծ արթնցայ եւ որոշեցի այդ մարդը սպաննել:

Ն.— Փարիզ եւ Ժընեւ եղած ժամանակնիդ եւ կամ երբ Պերլին եկաք այդ որոշումն արդէն չէի՞ք ըրած:

Ա.— Որեւէ որոշում չէի տուած:

Ն.— Ընդհանրապէս գիտէի՞ք արդեօք թէ Թալէաթ փաշան Պերլին է:

Ա.— Ո՛չ:

Ն.— Ամբողջ 1920 տարին Փարիզ մնացի՞ք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Հոն ի՞նչ կ՚ընէիք. Ֆրանսերէ՞ն սորվեցաք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ուրիշ ոչի՞նչ արուեստագիտական ուսում չէի՞ք ըներ:

Ա.— Ոչ, ուրիշ որեւէ զբաղում չունէի:

Ա.— Բայց դուք ծրագիր ունէի՞ք Պերլին այդ ուսմանց հետեւելու:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ժընեւը օգտագործեցիք՝ Պերլին աւելի դիւրութեա՞մբ անցնելու համար:

Ա.— Ժընեւն ալ անգամ մը տեսնել կ՚ուզէի:

Ն.— Փարիզ հայրենակիցի մը հե՞տ էիք. պատմեցէք թէ ի՞նչպէս Ժընեւ հասաք եւ անկէ Պերլին:

Ա.— Ժընեւ երթալու համար զուիցերական հիւպատոսարանէն «վիզա» հարկաւոր էր. հոն մարդու մը պատահեցայ, որ թէեւ զուիցերական հպատակ՝ բայց Հայ էր եւ Ժընեւ բնակարան մը ունէր: Հարցուցի անոր թէ ի՞նչ կերպով կրնայի «վիզա» ստանալ. ըսաւ թէ «վիզա» ստանալու համար ամէնէն լաւն է եթէ ես իրեն Ժընեւ ունեցած բնակարանն առնէի, վասնզի ինքը Հայաստան կ՚ուզէր երթալ: Յանձն առի, եւ իր տանտիրոջ յանձնարարական մը տուաւ, զոր գործածեցի: Նոյեմբեր 21ին Փարիզէն Ժընեւ անցայ. Ժընեւ միայն կարճ ժամանակ կեցայ եւ Պերլին եկայ, եւ մօտաւորապէս 1920 Դեկտեմբերի սկիզբը Պերլին էի:

Ն.— Ի՞նչ քայլեր առիք հոս գալու համար:

Ա.— Անցագիրս «վիզէ» ընել տուի:

Ն.— Դուք ի սկզբան միայն կա՞րճ ժամանակով Գերմանիա մտնելու իրաւունք ունէիք:

Ա.— Միայն ութ օրուան համար:

Ն.— Հոս հասնելէն ետքը Պերլինի ո՞ր կողմը գացիք:

Պաշտպան Դր. Նիմայէր.— Կը ներու՞ի ինծի ամբաստանեալին անձնականին հայող հարցում մը ընել: — Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ հպատակ էք, ի մասնաւորի Մարտ 15ին. գիտէ՞ք թէ ի՛նչ հպատակ էր Թալէաթ փաշան. գիտէ՞ք թէ 1921 Փետրուարէն սկսեալ Թուրքիա հայ Հանրապետութեան հետ պատերազմի մէջ է, եւ թէ այդ կռիւը իր բարձրակէտը հասած էր 1921 Մարտ մէկէն մինչեւ Ապրիլ մէկ, տարածուելով 120 հազարամեթրի վրայ:

Ա.— Այո՛, գիտեմ:

Ն.— Ուսկի՞ց գիտէք:

Ա.— Լրագիրները գրած էին:

Ն.— Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ պատերազմական գրութիւնը Մարտ մէկէն սկսեալ միայն գոյութիւն ունէր, իսկ դէպքը պատահեցաւ Մարտ 15ին. ա՞յդ ժամանակամիջոցին կարդացի՞ք:

Ա.— Այո՛, լրագիրներու մէջ:

Ն.— Երբէ՞ն ի վեր պատերազմը սկըսած է:

Ա.— 1918ի վերջերը. Թուրքերը մինչեւ Թիֆլիս եկան:

Ն.— Կ՚ուզեմ ըսել թէ պաշտօնական պատերազմի յայտարարութիւն եղա՞ծ է:

Պաշտպան Դր. Նիմայէր.— Կատարելապէս:

Ն.— Ուրեմն Մարտ մէկէն սկսեալ Մեծամասնականները եւ Երիտասարդ Թուրքերը ուս-ուսի Հայաստանի դէ՞մ կը կռուին: Գիտէի՞ք արդեօք, ամբաստանեալ, թէ Հայաստանի դէմ այդ մեծամասնական Թրքական արշաւանքը Մոսկուայէ օժանդակած էր Էնվէր փաշան եւ թէ տեղին վրայ պատերազմը կը ղեկավարէր:

Ա.— Այո՛, այդ ալ գիտէի:

Իրագէտ Դր. Լիպման.— Խնդրեմ հարցնէիք թէ մայրը երազի՞ մէջ թէ կիսարթուն վիճակի մէջ երեւցած է:

Ն.— Դեռ կ՚անդրադառնամ: — Ի սկզբան ութ օր միայն մնալու հրաման ունէիք եւ յետոյ մշտապէս հոս մնալու թոյլտուութիւն ստացա՞ք:

Ա.— Այո, խնդրագիր մը տուած էի:

Ն.— Յունուարի սկիզբը Աուգսբուրգէր փողոց 51 տեղափոխուեցաք:

(10 – Շար.)

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՆՈՐԱԿԵՐՏ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

(Ցապաղած)

ՎԻԷՆՆԱ (Յառաջ)

Մէկուկէս տարուան աշխատանքներէ ետք հասաւ բացումի ժամը մանկապարտէզին Համմիէի Մխիթարեան վարժարանին: Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութիւնը ի գին ամէն զոհողութեան, որոշեց ունենալ այս նորակառոյց շէնքը, ուր հայկազուն մանկիկները — ապագան ազգին — պիտի սկսին Մաշտոցեան Ա. Բ, Գ սրբատառերը սորվելու: Մխիթարեան Հայրերու տարիներու երազը իրականացաւ: Հոս յիշելու եմ երախտագէտ սրտատրոփիւններով բարերարներու նախանձելի անունները՝ Կիւլպէնկեան Հաստատութիւն, Հ. Բ. Ը. Միութիւն, Լիբանանի Խորհրդարանի հայ երեսփոխան Պր. Արա Երեւանեան եւ դեռ ուրիշ համակիր բարեկամներ: Անմոռանալի են Մխիթարեան Սանուց Միութեան մանաւանդ յանձին ատենապետին՝ Պր. Պերճ Թազլաղեանի ճիգերը եւ իրենց կազմակերպած տարեկան Պէյրութի մէջ նշանաւոր «Մխիթարեան պարահանդէսը» ի նպաստ մանկապարտէզի շինութեան: Ծրագիր – յատակագիծ պատրաստողն էր Պր. Մկրտիչ Պուլտուքեան, իսկ ճարտարապետները՝ Տիգրան Պուլտուքեան եւ Գրիգոր Երեւանեան: Այս երեք մասնագէտներն ալ նախկին աշակերտներ էին Մխիթարեան Վարժարանին:

Մխիթարեան Հայրերու նորաշէն մանկապարտէզին բացումը տեղի ունեցաւ 1975 Յունուար 18ին, երեկոյեան ժամը 5ին, հովանաւորութեամբ Միաբանութեան Ընդհ. Աբբահօր՝ Գերապայծառ Հայր Գրիգորիս Վրդ. Մանեանի: Նախ՝ մեծ դրան առջեւ Հայաստանէն բերուած հողի մէջ Աբբահայրը տնկեց Լիբանանի խորհրդանիշը՝ Մայրիի ծառը, ապա հրաւիրեց Պր. Արա Երեւանեանը ոռոգելու նորատունկը: Խորհրդանշական այս արարողութիւնը իւրայատուկ իմաստ ունէր: «Մեր հայրենիքին, Հայաստանի հողը պիտի ուռճացնէ մայրին եւ Լիբանանի ջուրը պիտի պահէ զայն միշտ դալար ու կենսալից, յայտարարեց Աբբահայրը, նոյնպէս մանկապարտէզիս փոքրիկներն ալ պիտի մեծնան եւ օր մըն ալ կեանքի մէջ պիտի մտնեն իբրեւ ճշմարիտ Հայեր ու հարազատ Լիբանանցիներ: Կեանքը գիտենք ուր ալ առաջնորդէ, մարդկութիւնն իրենց մէջ հաւատարիմ Հայը եւ սիրելի Լիբանանի սրտով ու հոգիով կապուած մարդը պիտի ողջունէ»: Յետոյ հնչեց լիբանանեան քայլերգը:

Այս պատմական հանդիսութեան ներկայ եղան Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան փոխանորդները՝ Հ. Հմայեակ Եպ., Կէտիկեան եւ Անդրէաս Եպ. Պետրոլեան, Խորէն Ա. Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Թրթռեան Եպ., Զմմառի մեծաւորը՝ Գերպ. Ծ. Վ. Մոմճեան, դեռ ուրիշ եկեղեցականներ, Համմիէի քաղաքապետը, Մխիթարեան Սանուց Միութեան անդամները իրենց ընտանիքներով, ինչպէս նաեւ հայազգի հոծ ընտրանի մը:

Բացման արարողութենէն ետք արիներու դրօշազարդ տողաշարի մէջէն բարձրացան հանդիսականները մանկապարտէզի դրան մուտքը:

Ժապաւէնը կտրելէ առաջ Աբբահայրը այս աղօթքը կատարեց. «Թող տուէք, որ մանուկները ինծի գան, որովհետեւ անոնցն է Աստուծոյ արքայութիւնը: Տէր, քու այդ սիրելի, անմեղ փոքրիկներդ հրաւիրելու, սիրելու եւ Քեզի առաջնորդելու համար Քու օգնութեամբդ այս յարկը կանգնեցինք: Դուն Տէր, որ յորդառատ Աղբիւրն ես ամէն բարիքներու, հաճէ՛ օրհնել եւ անսասան պահել մեր այս նուիրական յարկը, պարգեւէ՛ միանգամայն մեզի ու մեր գործակիցներուն Քու շնորհքդ քալելու միշտ անվրէպ եւ անսայթաք դէպի նպատակ. Ամէն»: Մուտքի երիզը կտրեց Պր. Արա Երեւանեան: Գեղափայլ նոր սրահին մէջ խօսք առաւ Վարժարանի երիտասարդ տնօրէն վարդապետը՝ Հայր Վարդան Աչքարեան: Իրեն յատուկ ներքնաբուխ հռետորական շեշտով եւ խանդաբորբ ձայնով հայ մանուկի կողմէ արտայայտեց շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը Միաբանութեան Աբբահօր, անոր աջակից վարչութեան, Կիւլպէնկեան Հաստատութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ անհատ համակիր բարերարներու, ինչպէս նաեւ մասնաւոր շնորհակալութեան խօսքը ուղղեց Պր. Արա Երեւանեանի, որ բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ իր աջակցութիւնը բերաւ: Տնօրէն Հայրը շարունակեց իր բացման ճառը դառնալով ծնողքներուն: Անոնք պարտական են ղրկել իրենց սիրասուն զաւակները, որովհետեւ կրթութիւնը կը սկսի մանկապարտէզէն: Հրահրեց ներկաները, մասնաւոր շեշտեց, թէ հայապահպանումը կ'իրականանայ մի՛այն հայկական վարժարանին մէջ:

Համմիէի Մխիթարեան Հայրերուն յարգընծայ տուրքը ձօնելու համար, հոս տեղն է յառաջ բերել Պէյրութի «Մասիս» շաբաթաթերթի վկայութիւնը.— Հարկ է յիշել նաեւ տնօրէն վարդապետի յոգնութիւնն ու տածած խնամքը գործը կատարեալ կացուցանելու: Կարելի չէ չյիշել նաեւ իր օգնական վարդապետներու, ի մասնաւորի Հայր Օգոստինոսի ստանձնած զոհողութիւնները: Անոնք միասնաբար՝ իրենց սրտի սէրը արտայայտեցին հանդէպ հայ մանուկին. յոյսը՝ ապագային:

Այս արդիական միջոցներով կահաւորուած մանկապարտէզը կը մատնանշէ արդի եկեղեցականութեան հոգատարութիւնը հանդէպ նորահաս սերունդներուն, ի մասնաւորի հայ ազգի զաւակներուն»: (Մասիս, Թիւ 40, 1350, Պէյրութ, 1975 Փետրուար):

Տնօրէն վարդապետէն ետք հրաւիրուեցաւ խօսելու Աբբահայրը: Շեշտեց հայկական դպրոցի արժէքը, ուր հայ մանուկներ, պատանիներ եւ պարմանուհիներ, երիտասարդներ իրենց մայրենի լեզուն պէտք է սորվին: «Հայերէնը, շարունակեց յուզուած ճառախօսը, որ մանկութեան չէր գիտեր պապենական բարբառը — նախնիքներուս եւ իմ լեզուս — սորվեցուց ինծի երջանիկ օր մը այն Միաբանութիւնը, Մխիթարեան Միաբանութիւնը, որուն կը պատկանիմ: Ուրեմն հայերէն լեզուն եւ անոր հետ ազգային զգացումներով բաբախուն սիրտս հայ հաստատութեան մը՝ Մխիթարեան Միաբանութեան կը պարտիմ լիովին»: Ապա բացատրեց գաղափարը եւ նպատակը Մխիթարեան Մանկապարտէզին: Կենսական անհրաժեշտութիւն է այս: Խօսքն ալ ուղղեց այն հայ ծնողքներու, որոնք իրենց զաւակները օտար դպրոց կը ղրկեն: «Քիչ ենք, բայց Հայ ենք»: Վերադարձէ՛ք հայկական վարժարաններու եւ ինչու չէ, նաեւ Համմիէի Մխիթարեան վարժարանին, որ ունի այսօր արդիական միջոցներով իր մանկապարտէզը:

Հուսկ խօսեցաւ Պր. Արա Երեւանեան. յայտնեց իր սրտին ուրախութիւնը. «Պատիւ է ինծի օգնել», գովքը հիւսեց Մխիթարեան գաղափարականին, որմէ խթանուած՝ ինք իբրեւ Մխիթարեան աշակերտ, պայքարած է կեանքի դժուարութիւններու դէմ: «Մխիթարեան վարժարանին շատ բան կը պարտիմ: Մխիթարեան վարժարանը իմ մէջս արթնցուցած է, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, պայքարի ոգին: Աշխատանքի ոգին կերտեց իմ մէջս: Անոր համար է, որ ես այսօր Մխիթարեան վարժարանը կը նկատեմ պայքարի ոգիի, կամքի այն դրօշակիրը, որ իմ աշխարհէն ներս մեծ տեղ կը գրաւէ»:

Բարերար երեսփոխանի խօսքէն ետք տնօրէն Հայրը բացատրութիւններով առաջնորդեց հիւրերը նորակառոյց ծաղիկով, դալար պարտէզով շրջապատուած մանկապարտէզին մէջ: Հինգ տարբեր գոյներով դասարաններ արդիական սեղանիկ–աթոռակներով իւրաքանչիւր մանուկին համար. գունազարդ պատերը պատկերներով եւ մանկական նկարներով. դասարանային առանձնաւորումը երկսեռ աշակերտութեան՝ Ծիլ դասարան, Կոկոն ինչպէս Ծաղիկ ֆրանսական եւ անգլիական բաժիններով: Ամէն դասարան ունի իր լուացարանը, ուսուցչուհիներու յատուկ սենեակը, մեծ հանդիսասրահը, որ կնքուեցաւ Արա Երեւանեան, ճաշարանը իր խոհանոցով. դասընթացքին մանկապարտէզի տնօրէնութեան սենեակէն, շնորհիւ դասարաններու մէջ հաստատուած սարքաւորումին, ամբողջ օրը մեղմաձայն երաժշտութիւն պիտի լսուի: Հոս յիշելու եմ մեծ երախտագիտութեամբ, թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ներքին կահաւորումի համար յաւելուածաբար գումար մը յատկացուց:

Մանուկներու ուսուցումը եւ հոգատարութիւնը ստանձնած են մանկավարժութեան դասընթացքները վկայականով աւարտած մանկապարտիզպանուհի – օ – րիորդներ: Առժամեայ տնօրէնուհիի պաշտօնը սիրով յանձն առած է դպրոցին մեծ բարերարուհին՝ Տիկին Անահիտ Գրիգորեան:

Պաշտօնական հանդիսութենէն ետք Արա Երեւանեան սրահին մէջ քոքթէյլ մը տրուեցաւ. բարեկամական մթնոլորտի մէջ բաժակները բարձրացան: Նոյն օրը, գիշեր Պէյրութի Պրիսթոլ պանդոկին մէջ սարքուեցաւ ճաշ մը: Հրաւիրուած էին համակիրներու ընտրանի բազմութիւն մը, Սան. Միութեան անդամները, մասնաւոր գործակիցներ եւ վարդապետներ: Բոլորին ներկայութեան Աբբահայրը երեսփոխան Արա Երեւանեանը պատուեց Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան առաջին կարգի շքանշանով, որ կը ներկայացնէ հաստատութեան զինանշանը՝ Խաչ, չորս թեւերու տառերը Ո–Կ–Վ–Ա իրենց խորհրդանիշներով՝ Զանգակ – Հուր – Գաւազան – Մատեան: Այս գլխաւոր մասն ամբողջացնելով կ'եզերեն վրան՝ թեւատարած արծիւը, տակը՝ ձախ աջ, կաղնիի եւ դափնիի կանաչազարդ տերեւոտեր: Հոս այս առընչութեամբ յիշելու եմ, թէ քանի մը օր վերջ, Աբբահայրը վարդապետներու եւ ընտանիքին առջեւ Սանուց Միութեան ատենապետին՝ բարերար Պր. Պերճ Թազլաղեանի կուրծքը կախեց Մխիթարեան Միաբանութեան երկրորդ կարգի շքանշանը:

Մանկապարտէզի բացումէն վերջ, հայ կաթողիկոսները՝ Խորէն Ա. եւ Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան, առանձնական այցելութիւններով պատուեցին Մխիթարեան յարկը եւ սրտի անհուն ուրախութեամբ յայտնեցին իրենց հայրական օրհնութեան գնահատանքը: Քաջալերելով բարեմաղթեցին յաջողութիւն Մխիթարեան հայրերուն հայ մանուկին եւ պարմանիին համար ըրած իրենց ծառայութեան մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ցութ, ազգային վարժարան) գաղափար կուտան աշակերտութեան հետաքրքրութիւններուն մասին:

Գողտրիկ փոքր տպաւորութիւններ շարադրած են Անայիս Աբրահամեան եւ Գոհարիկ Եգկիւլեան մաքուր հայերէնով, յստակ, պարզ ոճով, իսկ Եւա Չէլլիքեան պատկերացուցած է Արենոյշներու շարժումը, կեանքը վարժարանէն ներս:

Վարժարանին վերջին քանի մը ամիսներու ներքին կեանքն ալ յատուկ բաժինով լրատուութեան ձեւին տակ պարզուած է:

«Դպրոցասէր» աշակերտական պարբերաթերթը գնահատելի ձեռնարկ մըն է եւ, վստահ ենք, թէ վարժարանին դեռատի «խմբագրուհի»ներն ու «աշխատակից»ները անոր էջերը պիտի ճոխացնեն նորանոր նիւթերով, գրութիւններով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Թիւ 1, 1975, տպարան «Յառաջ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԱ. ԳԹՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՆԵՐՈ՛ՒՄ

Այն ատեն այնպիսի անցք մը տեղի ունեցաւ, որով Պ. տը Ֆլանպուէն շատ յոռի գաղափար մը ունեցաւ նախկին դատաւորին վրայ:

Պ. տը Վիլֆոր երկու ձեռքը ճակտին տարաւ, գլուխը խոնարհեցուց եւ սկսաւ հեծկլտալ:

Տօքթէօրը մեղմիկ հրեց զայն մինչեւ իր թիկնաթոռը: Վիլֆոր ինկաւ անոր վրայ՝ դէմքը միշտ ձեռքերովը ծածկած:

— Հա՛յր իմ, կ'ըսէր Վալանթին, զիս չե՞ք ճանչնար: Ե՛ս եմ. ե՛ս ինքս եմ:

— Հիմա, պարոն արքունի դատախազ, կ'ըսէր բժիշկը դատաւորին, տակաւին կը կասկածի՞ք:

Դատաւորը գիւցազնական խօսք մը ըսաւ:

— Ձեմ գիտեր թէ, ըսաւ, օրինական տեսակէտով, այս կացութեան ի՛նչ անուն տալու է...

Վալանթին զգուշութեամբ Վիլֆորի ձեռքերը մէկդի ըրեր եւ իր անուշ ու անբիծ նայուածքը անոր տենդակէզ աչքերուն յառելով՝

— Հա՛յր իմ, ըսաւ դարձեալ, ինչո՞ւ հետս չէք խօսիր: Ի՞նչ, այս աստիճան մոռցա՞ք էք զիս: Ես եմ, ձեր Վալանթինը:

Վիլֆոր կարծես սթափեցաւ, կարծես երազէ մը կ'արթննար: Դէմքը գունաւորուեցաւ:

— Պարոն Մաքսիմիլիէն, ըսաւ երիտասարդին, որ ակնածանքով մէկ կողմ կը կենար, հաճեցէք մօտենալ:

Մորէլ հնազանդեցաւ:

— Դուք զիս կը ճանչնաք, յարեց Վիլֆոր, եւ գիտէք թէ որքան գէշութիւն ըրի ձեր հօրը...

— Ո՛հ, պարոն տը Վիլֆոր, ես սորված եմ մոռնալ:

— Ինչպէս միւսը, անանկ չէ՞, բայց, իրաւ է: Սորվա՞ծ էք ներել...

Մաքսիմիլիէն մէկ ծունկը գետին դրաւ:

— Կ'աղաչեմ Օր. տը Վիլֆորի հօրը որ մեզ օրհնէ:

— Ոչ, ըսաւ հոգեւարքը: Ես օրհնելու իրաւունք ունեցողներէն չեմ... քիչ մը առաջ ըրած պատմութիւնս կրկնելու ուժ չունիմ: Ոտքի ելէք, Մաքսիմիլիէն, ոտքի ելէք, Վալանթին... Եւ հիմա երկուքդ ալ զիս մտիկ ըրէք: Պ. Տ'Ավրինեի, օգնեցէք ինծի. կ'ուզեմ ոտքի վրայ ըլլալ խօսելու եւ մեռնելու համար:

Բայց Վալանթին ծերունի բժիշկէն առաջ անցնելով Վիլֆորի բազուկը բռնած էր:

Տեսակ մը ժպիտ անոր դէմքը լուսաւորեց:

— Պարոն տը Ֆլանպուէն, արքունի դատախազ, ըսաւ Վիլֆոր հանդիսական ձայնով, յանուն յաւիտենական Արդարութեան, յանուն Աստուածային եւ մարդկային օրէնքներուն, կը խնդրեմ որ խոստովանութիւնս մտիկ ըրէք: Ան որ Օր. տը Վիլֆոր անունը կը կրէր, ան որ մեռած կը կարծէի եւ որ հրաշքով փրկուեր է, իմ աղջիկս չէ: Երդում ըրէք որ այս յայտարարութիւնս ընդունիք եւ հարկ եղած օրինական ձեւը տաք անոր:

Պ. տը Ֆլանպուէն վայրկեան մը վարանեցաւ, յետոյ.

— Այս յայտարարութիւնը կ'ընդունիմ. անշուշտ Պ. տ'Ավրինեի եւ Պ. Մորէլ պիտի բարեհաճին տեղեկագիրը ստորագրել:

Բայց Վալանթին իր թեւերը Վիլֆորի վիզը նետած էր:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ես ձեր աղջիկը չե՞մ...

— Ո՛չ, զաւակս, ըսաւ Վիլֆոր, մեղմիկ ազատելով անոր թեւերէն: Տօքթէօր տ'Ավրինեի եւ պարոն արքունի դատախազը ճշմարտութիւնը պիտի ըսեն ձեզի: Դուք Վիլֆորի եւ Րէնէ տը Սէն–Մէրանի աղջիկը չէք... Պ. տ'Ավրինեի, կ'աղաչեմ, սնտուկը տուէք:

Բժիշկը բաց սնտուկը բերաւ անոր:

Վիլֆոր ձեռքերը անոր մէջ մխրճեց:

— Ահաւասիկ, ըսաւ Վալանթինի, այն թուղթերը, որոնք ձեր ճշմարիտ վիճակագիրը կը պարունակեն, ասոնց մէկ հատը միայն դիւրաւ կրնայ կարդացուիլ: Այն ալ ան թուղթն է, որ անգլերէն լեզուով խմբագրուած է եւ կը հաստատէ Տիւթիա Րաճային ամուսնութիւնը ընդ Նէյայի, քոյր Սուաճի Տալա Րաճային, որ կատարուեցաւ 1818 Յուլիսին, պրահմանի մը ձեռքով, որ Լոնտոնի մօտ Էրբին–Ֆօրէսթի մէջ Անգլիացիներուն ձեռքը գերի էր: Նէյա Տալա ձեր մայրն էր, Վալանթին, Տիւթիա ձեր հայրն էր...

Վալանթին ապշած մէյ մէկ տօքթէօրին կը նայէր, մէյ մըն ալ Պ. տը Ֆլանպուէնի, կարծելով թէ իր խելագար հայրը կը զառանցէր:

Բայց դատաւորը ըսաւ.

— Պ. տը Վիլֆորի ըսածը ճշմարիտ է, օրիորդ:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Տար.)

Տէր եւ Տիկին Փեչֆանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գազիկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Աղաւնի Գապատայեան, Տիկին Խօժէնի Ռէ եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ԳԱԶԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Մութաֆեան)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Մարտ 2ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Մարտ 5, ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Մէջոտնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր· Միութիւնը 50 Փր· կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տիկին Գազէլի (Տէսին) մօր մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Փր· Տիկին Ագնիւ Նիկողոսեանէ, նաեւ 20 Փր· Տիկին Անիձա Սարաֆեանէ Աւետիս Տիւյմէճեանի մահուան առթիւ:

×

Լիոնի Հայ Առաք· եկեղեցւոյ Ազգ· Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները·

Եկեղեցւոյ·— *Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մինասեան փոխան ծաղկեպսակի Յակոբ Մամուրեանի մահուան առթիւ 200 Փր·: Պր· Յակոբ Պօյաճեանի խաչակրութեան 100: Պր· Ռուբէն Տօնիկեան 100, Պր· Օհաննէս Գոճապաչեան իր զաւկին Ֆաբրիսի մկրտութեան առթիւ 50, Տիկ· Մաճառեան (Լիբանան) իր զաւկին Սթրազպուրկի համալսարանէն վկայուելուն առթիւ 100, Սարգիս Փողհարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պր· Օհաննէս Թումեան 50, Պր· Յակոբ Պէրպէրեան 10, Տէր եւ Տիկ· Կարապետ Մակէսեան 50, Պր· Մամբրէ Ալթունեան 50, Տէր եւ Տիկ· Նահապետեան 30, Տիկ· Թուֆայեան 20, Ոմն 20, Տիկ· Մագդաղինէ Թավշանճեան եւ Տիկ· Փոլանդի Կարապետեան 10ական, Տիկ· Վերժին Տիւյմէճեան, Մենտուհի Քէչիչեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ 20:*

Դպրոցին·— *Մելիք Գէորգեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկ· Գէորգ Գէորգեան 50, Պր· Ճիպրայէլ Պահատուրեան 50, Պր· Ղազար Ղազարեան 50, Սարգիս Փողհարեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկ· Հրանդ Թադէոսեան 30, Տիկ· Յուլիանէ Միխալիճեան 100 եւ եկեղցւոյ 150, Աւետիս Տիւյմէճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկ· Միքայէլ Խաչատուրեան եկեղեցւոյ 100, Տիկին Իսկուհի Փափազեան եկեղեցւոյ 100 եւ Աղքատախնամին 100, Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ Պահատուրեան Աղքատախնամին 100, Լուսաբեր Մանուկեան եկեղեցւոյ 50, Տիկ· Իզապէլ Պօյաճեան եկեղեցւոյ 50 Փր·:*

60e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DES ARMENIENS EN 1915

Chers compatriotes,

Le Comité de Défense de la Cause Arménienne appelle tous les Arméniens à souscrire à la collecte lancée dans le cadre du 60e Anniversaire du Génocide Arménien sur le thème

20.000 FAMILLES A 20 FRANCS

Les sommes ainsi réunies grâce à la générosité de tous, sans distinction, serviront et servent déjà à la réalisation des objectifs fondamentaux du peuple arménien à savoir :

— La reconnaissance du Génocide par les Instances Internationales ;

— La reconnaissance de ses droits historiques.

L'appel du CDCA s'inscrit dans le cadre des manifestations communes organisées en FRANCE, auquelles il entend s'associer tout en leur donnant un prolongement sur le plan politique.

En adhérant à cette campagne, vous contribuerez à créer les conditions de nature à rendre la Question Arménienne, plus actuelle et plus vivante.

CDCA

LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

Pour le Comité

HRAIR TOROSSIAN
ARA KRIKORIAN
JACKY TERZIAN

Les dons peuvent être versés au C.C.P. 3007-32 MARSEILLE

ou par chèque bancaire à l'ordre de : H. Torossian, 17 Rue Bleue, Paris 9e

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցչական ժողովի Բ· նիստը այս Ուրբաթ (Մարտ 7) ժամը 20ին, Փարիզի Մշակոյթի Տունը: Խումբերու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան, Մարտ 8, Շաբաթ երեկոյ Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահը:

Օրուան դասախօս՝

ՀԱՅՐ Ց· ՊԶՏԻԿԵԱՆ (Մխիթարեան Միաբանութենէն):

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը:

ԳՈՐԾ
ԿԸ ՓՆՏՌԷ

45 *տարի առեւտուրի մէջ եղած, վստահելի անձ մը, որ վեց տարի շարունակ նոյն տան մէջ աշխատած է, Ֆրանսա, իբրեւ* մակազինիէ – մանիւթանսիոնէռ, *աշխատանք կը փնտռէ հայկ· հաստատութեան մը մէջ:*

Գրել «Յառաջ»ի որ կը փոխանցէ:

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ
ՀՐԱԶԵԱՆ

6, Rue Lamartine, PARIS (9) *Հեռաձայն* 878-43-19

« Կե՛ր, ա՛րբ, ուրախ լեր », ըսաւ Սողոմոն արքան իմաստուն,
Բայց մոռցաւ ըսել թէ պէտք է դիմել ո՞ր նպարատուն,
Որ դուք ունենաք ճենկտար ու ամբրոս պարգեւի արժան,
Նաեւ անարատ, թարմ ու դիւրամարս, համեղ ու աժան:
Զրսածն ե՛ս ըսեմ·— Մեր ՀԸՐԱԶԵԱՆին խանութն է հանդէս,
Հոն դիմեցէք դուք որ ապրիք երկար, առողջ, լաւատես:
Հոն կրնաք ուտել ամբողջ Արեւելքն, Իրանն ու Թուրքն,
Հոն կրնաք ըմպել, շիշով կազմուած, մատենադարան:
Դեռ պանիր, պաստեղ, չամիչ ու *չաման* եւ նուշ ու կաղին,
Երշիկ, հըրուշակ, աղանդեր, թրթու եւ անմահ օղին:
Իր օղիին մէջ կան հեղուկ հրեշտակ, շուշան ու սրմբուլ,
Իր օղիին մէջ կ'երգէ հէքեաթի հազարան բլբուլ:
Հոն պիտի գտնէք Լէյլայի շունչը, խայեամի հոգին,
Սայաթ Նովան իր կոզալներուն մէջ, մէնլիս ու բագին:
Գացէք ՀՐԱԶԻՆ, ուտելիք բարձած փարթամ կարաւան,
Ու ճաշակեցէք անուշեղէններ, *լոլումն* ու *հալվան*:
Անդ ծառայողները են կիրթ, սիրալիր եւ դիւրահաղորդ,
Մըտնողին տալով բախտ ու բերկրութիւն՝ կ'ըլլեն յաճախորդ:
Խանութ չէ այնտեղ, այլ մի բուրաստան, բերան ու բաժակ,
Հոն կուշտ մըտնողն իսկ կը զգայ նօթութիւն եւ խոր ախորժակ:
Սողոմոնի խօսքն է ճիշդ բայց պակաս, պէտք է զայն ջնջել
Ու գրել այսպէս·— «Կե՛ր, ա՛րբ, ուրախ լեր միայն ՀԸՐԱԶԷՆ»:
Քանզի ՀԸՐԱԶԵԱՆ չէ սովորական նըպարավաճառ,
Այլ հարսնիք պայծառ, ընտիր ճաշակի եւ գիտութեան ծառ:

Նախկին անկուտի ՇԱՐԱՑԻ ՈՐԴԻ

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Զուտ հայկական մեղեդիներու նուիրուած, Մարտ 9, կիրակի օր ժամը 15ին,
Salle Molière, 18-20 Quai de Bondy

Դաշնամուրով կ'ընկերակցի Պ· ՏԸԼԷՕՅԼ (Մարսէյլի օփերայէն)

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝

Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Մելիքեան, Սաթեան, Օհան Տուրեան, Յարութիւնեան, Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Գալանտարեան, Աճէմեան, Աւետիսեան եւ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն խեւլագարութեան տեսարանը:

Տոմսերը նախօրօք ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, Պարոն Թիրեաքեանին, Լիոնի եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ եւ երգահանդէսին օրը Սալ Մոլիէռի կիչէն, ժամը 14էն սկսեալ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

Հայաստան կառուցուելիք Յուշարձանին
ի նպաստ նուէրներ

ՅԱՆԿ — ԼԻՈՆ, ՏԷՍԻՆ և ՇՐՋԱՆՆԵՐ

Բարսեղեան (Պրոն) 500, Օհաննէսեան (Նէօվիլ) 500, Քալոյեան (Վիլէօրպան) 500, Ալեքսանդրեան (Լիոն), Մուրատեան (Վօ-ան-Վըլէն) 200ական, Մուրատեան (Նէօվիլ) 200, Յովիկեան Պամաճեան (Լիոն) 150, այրի Տիկ· Հ· Մուրատեան (Տէսին) 200, Մուրատեան Հ· եւ Մուրատեան Վ· 100ական, Ալեքսանդրեան Ա·, Աբրահամեան Գ· Հազարեան Ս· Հերփոյեան ընտանիք 100ական, Բուլանեան Օհաննէս 1000, Մարսէյլէն՝ այրի Տիկին Ա· Պէյլէրեան եւ զաւակները 250, Խաչատուրեան Ռ· 100:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11·15ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 6ին, ժամը 20·30ին ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆոսէ տը Լ'Օմոն, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

10 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ: Գին 2600 փրանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել·—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ· Ունենեանի, *ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:*

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· Գասպարեանի — *ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝* Յ· Պօյաճեանի:

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն·— Ա) Յուլիս 12–27 (Լենինգրադ – Երեւան – Մոսկուա): Բ) Օգոստոս 8–21 (Մարսէյլէն) եւ 8–23 (Փարիզէն): Գ) Սեպտեմբեր 12–25 (Մարսէյլէն) եւ 12–27 (Փարիզէն):

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ՝
ՎԵՆԵՏԻԿ, ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE

29-30-31 MARS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ

(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)

Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, Կառ տը Լիոնէն

Par train-couchettes

Ժամանում փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8·30ին

Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն·

— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)
— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)
— *Հանդերձ ծնողօք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ* 10 *առ հարիւր*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
6
JEUDI
6 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·241
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.241

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 25-27)

ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ (*)

Երեւանի մէջ, ինքնաշարժի արկածի հետեւանքով 47 տարեկան հասակին մեռած է հայ գեղանկարչութեան ականաւոր վարպետ Մինաս Կարապետի Աւետիսեան:

Նկարիչը ծնած էր 1928ին Ջաջուռ գիւղը: Մասնագիտական ուսումը ստանալէ ետք Երեւան, շարունակած է իր ուսումը Լենինկրատ, Խորհ. Միութեան գեղար - ուեստի ակադեմիայի «Ի. Ռեպին» հիմնարկութիւնը, զոր աւարտած է 1960ին: Նոյն թուականէն սկսեալ Մ. Աւետիսեան մեծ յաջողութեամբ մասնակցած է ցուցահանդէսներու: Անհատական ցուցահանդէսներ կազմակերպած է Մոսկուա, Երեւան եւ այլ քաղաքներ:

Նկարիչը աչքի զարնող գործեր ստեղծած է նաեւ կերպարուեստի այլ բնագաւառներուն մէջ: Անոր ձեւաւորումով ըմբռնուած են գեղարուեստական ժապաւէններ և առաջին անգամ ըլլալով բեմ հանուած են «Անուշ»ի, «Հերոսական պալատ», «Լոռեցի Սաքօ», «Ախթամար» պարերը, «Կրակէ օղակում» օփերան: Գեղեցիկ ձեւաւորումներ կատարած է ազգային երաժշտութեան գոհարներ նկատուած ստեղծագործութիւններու, ինչպէս «Ալմաստ», «Երեք արմաւենի» եւ «Գայանէ»:

Երեւանի եւ Լենինականի կարգ մը ձեռնարկութիւններու, մշակոյթի կեդրոններու եւ հանրային վայրերու մէջ ստեղծած է կոթողային նկարչութեան բարձրարուեստ նմոյշներ՝ որմնանկարներ: Մարդկայնական բովանդակութիւն ունեցող եւ արտայայտութեան վառ, ինքնատիպ ձեւով իրականացուած այդ ստեղծագործութիւնները հայ բեմական եւ կոթողային գեղանկարչութեան լաւագոյն արտայայտութիւններէն են:

(*) ԽՄԲ.— Լուրը տուած էինք արդէն «Յառաջ»ի Մարտ 2ի թիւով, տես նաեւ այսօրուան թիւը՝ էջ Բ.:

×

Մ. ՍԱՐԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐ ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻՆ

Մարտիրոս Սարեանի նկարներէն երեքը եւս սեփականութիւնը դարձած են «Մ. Սարեան տուն — Թանգարան»ին: Այս երեք նկարները՝ «Ամրան օր աղբիւրի մօտ» (1908), «Ճարտարապետ Կարօ Հալաբ - եանի կնոջ դիմանկարը (1930) եւ «Նաթիւր մորթը» (գծուած 60 տարի առաջ), պանազաններու մօտ կը գտնուէին:

Տուն - Թանգարանը հաւաքուած 500 գեղանկարները եւ աւելի քան 1500 գծանկարչական ստեղծագործութիւնները կ'արտացոլեն Սարեանի արուեստին բոլոր փուլերը: Ամէնէն հին շրջանի նկարը 1897 թուականը կը կրէ, իսկ ամէնէն վերջինը՝ 1972:

×

ԽՈՍՐՈՎԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ ԼԱՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ԵՆ

— Այս ձմեռ շատ լաւ պայմաններու մէջ գտնուեցան կենդանիները, գրեթէ դժուար չունեցան, յայտարարած է Խոսրովի անտառին հսկիչներու պետը՝ Հ. Աւետիքեան:

Հարուստ է 24 հազար հեկտար տարածութիւն ունեցող անտառին կենդանական եւ բուսական աշխարհը: Հարիւրաւոր տեսակ կենդանիներ կան հոն եւ ասոնցմէ 30ը հազուագիւտ են, ինչպէս յովազը, ընձառիւծը, վայրի խոյը (մուֆլոն), անտառային կատուն եւայլն: Գեղամայ լեռներու ստորոտը միայն բնակութիւն հաստատած են նաեւ 120 տեսակ թռչուններ:

Այս տարի կեր հայթայթելու աշխատանքները լաւ հիմերու վրայ դրուած էին. ձմրան եղանակէն առաջ մառաղ, տերեւաշատ ճիւղեր եւ այլ տեսակ կերեր ամբարուած էին կենդանիներուն համար: Այս ձեւով, երբ ձիւնը ծածկած է անտառը, կենդանիները չեն զրկուած իրենց սնունդէն:

×

ԲԵՐՔԱՌԱՏ ԴԱՇՏԵՐ

Կը նախատեսուի, որ չորս տարի ետք 2-3 անգամ աւելի բերք պիտի տան 175 հեկտարի վրայ տարածուող ծառաստանները Արովեանի, Աշտարակի, Իջեւանի, Նոյեմբերեանի, Սիսիանի եւ Նայիրիի շրջանները: Ասիկա այն պատճառով, որ այդ հողերուն վրայ տնկուած են ցած խնձորենիներ եւ տանձենիներ: Ասոնց առաւելութիւնը այն է, որ մէկ հեկտարի վրայ 800է աւելի ծառ կարելի կ'ըլլայ տնկել՝ 100-150ի փոխարէն: Այս ձեւով մէկ հեկտարին բերքատուութիւնը կ'աւելնայ երեք-չորս անգամ:

Օտար երկիրներու մէջ շատոնց կը կիրարկուի այս ձեւը: Հայաստանի մէջ այս ուղղութեամբ առաջին քայլերն են, որ կ'առնուին: Ծրագրուած նմանօրինակ ծառաստաններու տարածութիւնը յառաջիկային հասցնել մինչեւ 2300 հեկտարի:

×

ԼԵՒՈՆ ՕՐԲԵԼԻԻ «ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է Ակադ. Լեւոն Օրբելիի «Դասախօսութիւններ Նեարդային համակարգի ֆիզիոլոգիայի մասին» աշխատութիւնը: 15 դասախօսութենէ բաղկացած այս աշխատութիւնը առաջին անգամ ըլլալով է, որ հայերէն լոյս կը տեսնէ: Յառաջաբանը գրած է Ակադ. Ս. Կարապետեան: Դասախօսութիւնները ռուսերէնէ հայերէն թարգմանած է Ռ. Ցարուքեան:

×

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

«Արարատ» Փետրուար 25ին Սոչիի մէջ 2-0 կէտով պարտութեան մատնած է Մոսկուայի «Տորբեդօ» խումբը: Մրցումէն ետք հայ մարզիկները Երեւան վերադարձած են Մինսկ մեկնելու նախապատրաստութիւններ տեսնելու համար:

×

ՀԱՓՈՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

«Ալ. Մեասնիկեան» գրադարանին մէջ բացումը կատարուած է ճափոն գրականութեան ցուցահանդէսին: «Ճափոն գրականութեան պատմութիւն» բաժնին մէջ տեղ գտած են այդ գրականութեան պատմութեան, բանաստեղծութեան, բանասիրութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ, մենագրութիւններ, յօդուածներու հաւաքածոներ: Այլ բաժիններու մէջ ցուցադրուած են ճափոնական գիրքեր: Հոս կան «Ճափոնական հէքեաթներ» գիրքին 1910ի Թիֆլիսեան հրատարակութիւնը, «Ճափոնական ռադկեփուն» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, ինչպէս նաեւ առանձին հեղինակներու ստեղծագործութիւններ՝ հայերէն:

Մ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի փետր. 27ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները Մինաս Աւետիսեանի թաղման վերաբերեալ.—

Մինաս Աւետիսեանի մահուան առթիւ կազմուած է «Թաղման կառավարական յանձնաժողով», հետեւեալ անձերով.— Ռ. Պարսամեան (նախագահ), Գ. Առաքելեան, Ռ. Զարեան, Զ. Նուրիջանով, Ս. Սաֆարեան եւ Ղ. Վանեան:

Փետրուար 26ին նկարիչին դագաղը զետեղուած է Օփերայի շէնքին մէջ եւ հազարաւորներ եկած են յարգանքի իրենց վերջին տուրքը տալու Մ. Աւետիսեանի: Դագաղին շուրջ պատուոյ պահակ կեցած են Գ. Արզումանեան, Լ. Ղարիբջանեան, Հ. Ոսկանեան, Հայաստանի Նախարար - ներու Խորհուրդի փոխ-նախագահը՝ Լ. Ստեփանեան, Կեդր. Կոմիտէի մշակոյթի բաժնի վարիչ Գ. Առաքելեան, Հայաստանի Մշակոյթի նախարար Ռ. Պարսամեան եւ ուրիշներ:

Թաղման արարողութիւնը կատարուած է քաղաքին պանթէոնը:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ...

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան թրքական նոր «գիւտի» մը մասին: Ինչպէս կը տեսնուի անտեսելով օրէնքներու տրամադրութիւնը 500 հազար լիրա կը պահանջեն Պէյօղլուի Թաղականութենէն (մէկ ֆրանքը 3,20 թրք. լիրա է) առայժմ, յետոյ կարգ պիտի գայ եղեր տուգանքին:

ՎԱԿԸՖՆԵՐՈՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆԸ 499·000 ԼԻՐԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԷՆ

Վագըֆներու տնօրէնութիւնը քանի մը օր առաջ գրաւոր կերպով 499·000 ոսկիի նման պատկառելի գումարի մը պահանջը ներկայացուցած է Պէյօղլուի Թաղական Խորհուրդին, ամէնէն ուշ տասը օրուան մէջ վճարելու պայմանաւ: Սոյն գումարը 1960, 1970, 1971 եւ 1972 տարիներու զուտ եւ խառն հասոյթներու տարբերութեան հարիւրին հինգի կը համապատասխանէ: Պէյօղլուի Թաղական Խորհուրդը յիշեալ տարիներու ընթացքին իր զուտ հասոյթին 5 առ հարիւրը վճարած էր որպէս Վագըֆներու իրաւունքը: Իսկ այժմ Վագըֆներու տնօրէնութիւնը իր իրաւունքը կը պահանջէ ոչ թէ զուտ հասոյթի, այլ խառն հասոյթի հիման վրայ եւ կը հաշուէ թէ 499·000 լիրայի գումար մը եւս առնելիք ունի Թաղական Խորհուրդէն, առանց տակաւին հաշուելու յապաղումի պատճառով գոյացող տոկոսները, որոնք պիտի պահանջուին . ապագային:

Պէյօղլուի Թաղական Խորհուրդը իր իրաւագէտներուն գրիչով մերժած է Վագըֆներու տնօրէնութեան վերոյիշեալ պահանջը եւ յիշեցուցած է Վագըֆներու տնօրէնութեան այս նիւթին վերաբերեալ օրէնքին այն յօդուածը որու համաձայն հաստատութիւնները 5 առ հարիւր տուրքը պէտք է վճարեն միայն զուտ հասոյթներու վրայէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Նախարարաց Խորհուրդը բացառաբար իր նիստը Երեքշաբթի կը գումարէր, փոխանակ Չորեքշաբթիի, տրուած ըլլալով որ Նախագահ Ժիսքար Սեւ Ափրիկէ կը մեկնէր: Արդարեւ, Դանկիի մէջ, տեղի կ'ունենայ ֆրանքօ-ափրիկեան վեհաժողով մը:

Նախարարաց Խորհուրդը, ուրեմն, կարգ մը որոշումներ տուաւ որոնցմէ գլխաւորն է գինուորին ամսական նին յաւելումը 75 ֆրանքէն 210ի, մէկ ձրի ճամբորդութեամբ ալ, ամէն ամիս:

Շարժանկարի մարզին մէջ, կառավարութիւնը գրեթէ կը ջնջէ գրաքննութիւնը բայց կ'որոշէ նաեւ ջնջել պետական նիւթական օժանդակութիւն պոռնկագրութեամբ լեցուած ֆիլմերուն: Տարբերութիւն մը պիտի դրուի սակայն երբ որոշ «բաց» ֆիլմեր գեղարուեստական որակ կը ներկայացնեն:

Ներքին նախարարն ալ յայտարարեց թէ հակակաճկ գունդերը պիտի զօրանան, բայց ցեղապաշտական որեւէ ձեռնարկ պիտի զսպուի: Ասիկա կը վերաբերի Պուլվար Սէն - Ժերմէնի առջի օրուան դէպքին երբ հակականկ ոստիկանական գունդեր խուժելով սրճարան մը ծանրօրէն վիրաւորած են ալժերացի փաստաբան մը: Այս միջադէպին մասին մեկնութիւնները կը տարբերին: Ոստիկանութիւնը կը պնդէ որ սրճարան մտնողը զինուած չէր, մինչ յաճախորդները կը պնդեն հակառակը:

Քանի մը տողով

ՓԻԹԷՐ ԼՈՐԷՆՑ, Արեւմտեան Պերլինի քրիստոնեայ - դեմոկրատ պարագլուխը ողջ-առողջ «վերադարձուեցաւ» առեւանգող անիշխանականներու կողմէ երբ Ատէնի կառավարութիւնը ազատ արձակեց հինգ անիշխանականներուն եւ կամաւոր պատուեցին ալ կրցաւ վերադառնալ:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ կառավարական հակասական փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած է: Արդարեւ տասնօրեայ տագնապէ մը ետք, հինգ նոր նախարարներ մտան դահլիճին մէջ, որոնք չափաւոր եւ մինչեւ իսկ ազատական նկատուած են: Աշխատանքէն զատ, Նախարարապետ Առիաս, նորեր առաւ նաեւ Արդարութեան, Ճարտարարուեստի, Առեւտուրի, Շարժումի նախարարութեանց գլուխը:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ Կիպրոսի հարցին լուծման համար կ'առաջարկէ պալքանեան ժողով մը: Յունաստանի Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ կը «գնահատէ» առաջարկը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ միջազգային գրասենեակին համար Ֆրանսայի մէջ մէկ միլիոն 200 հազար գործազուրկ կայ:

ԴԷՄՔԵՐ ԵՒ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Գ.

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉՆ ՈՒ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՆՈՒԻՐԵԱԼԸ

1906ի Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներուն, Ահարոնեան մասնակցեցաւ ռուսահայոց կեդրոնական ժողովին, որ իրոգապէս սահմանադիր ժողովի մը դերը կատարեց: Խրիմեան կաթողիկոսի կոնդակով հրաւիրուած այս համագումարին կովկասահայութեան ընտրեալ ներկայացուցիչները, Ս. Զաւարեանի նախագահութեամբ, մշակեցին ազգին կրթական եւ մշակութային կեանքը կազմակերպող կանոնագիր մը:

1907ին, Խրիմեանի կարգադրութեամբ Ահարոնեան գնաց Եւրոպա եւ Վիքթոր Պերարի ընկերակցութեամբ Լա Հէյի միջպետական խորհրդաժողովին արծարծեց Հայկական Հարցը:

Նոյն տարին վերադարձաւ Կովկաս եւ ստանձնեց Ներսիսեան վարժարանի տեսչութիւնը: Խռովայոյզ օրեր էին: Յեղափոխական խմորումները ուժգնօրէն կ'արձագանգէին ռուսական լայնածաւալ պետութեան բոլոր խաւերէն ներս: Մասնաւորաբար ուսանողութիւնը հրապարակ իջած էր ազատական իր ձգտումներով եւ ընկերային արդարութեան պահանջներով: Բողոքի եւ դժգոհութեան ցոյցերը իրարու կը յաջորդէին, անելի մատնելով յաճախ կրթական պատասխանատուները:

Ներսիսեան վարժարանը նաեւ, որ Գէորգեան ճեմարանէն ետք մեծագոյն ուսումնական հաստատութիւնն էր ռուսահայ կեանքին մէջ, ինկած էր յեղափոխութեան ալեկայոյզ յորձանքին մէջ եւ Ահարոնեանի հեղինակաւոր եւ ձեռնհաս տեսչութեամբ միայն վերագտաւ իր խաղաղութիւնը: Իր անձնական հմայքով, հին մանկավարժի փորձառութեամբ, Ահարոնեան վերջ տուաւ խռովութիւններուն, վերահաստատեց կարգապահութիւնը եւ խոր յարգանք ներշնչեց ոչ միայն ուսանողութեան այլեւ հայ կեանքի գաղափարական բոլոր հոսանքները ներկայացնող կազմին:

Համառուսական յետադիմութեան օրերուն, Ստոլիպինի ծանր թաթը իջաւ նաեւ կովկասահայութեան վրայ: Բռնութիւններն ու հալածանքը վերսկսան աւելի բուռն թափով: Հարիւրաւոր ընկերներու, մտաւորական եւ հանրային գործիչներու հետ, Ահարոնեան եւս ձերբակալուեցաւ եւ Բագուի, Ռոստովի, ապա Նովոչերկասկ-Մետեխի բանտին մէջ մնաց մօտ երկու տարի: Բանտի վատառողջ պայմանները քայքայեցին իր առողջութիւնը եւ սկսաւ թոքային արիւնահոսութիւնը: Լուրը ցնցեց ամբողջ Հայութիւնը: Դ. Վարուժան «Պատգամաւորները» քերթուածին մէջ, խոր ապրումով ներկայացուց այդ օրերու ժողովրդական բուռն համակրանքը մեծանուն Հայուն հանդէպ եւ անհուն ընդվզումի ցարական բռնապետութեան դէմ: Լուրը հասաւ նաեւ Եւրոպա: Անաթոլ Ֆրանս, Էրնեստ Լաւիս, Փրեսանսէ եւ ուրիշներ յուզիչ կոչ մը ուղղեցին ամենազօր Ստոլիպինին: Կոչը հրատարակուեցաւ նաեւ գրեթէ ամբողջ արեւմտեան մամուլին մէջ: Ստոլիպին տեղի տուաւ եւ նիւթական երաշխաւորութեամբ բանտէն արձակեց հիւանդ գրագէտը: Սակայն ոստիկանական հսկողութիւնը չվերցաւ:

1911ին, Գ. Խաժակի եւ Ա. Իսահակեանի հետ, Ահարոնեան կը յաջողի անցնիլ Պոլիս, ուր, սահմանադրական ազատութենէն օգտուելով հաւաքուած էին արդէն իր հին ընկերները. Ակնունի, Ռոստոմ, Զաւարեան, Արմէն Գարօ, Շահրիկեան, Արամ, Մուրատ, Սեպուհ, Վարդգէս, Վռամեան, Վարանդեան եւայլն: «Փըթի Շան»ի ընդարձակ թատերասրահին մէջ, պոլսահայ մտաւորականութեան եւ խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ անոր առաջին բանախօսութիւնը: Երկարատեւ ծափահարութեամբ եւ խելայեղ ցոյցերով ողջունուեցաւ անզուգական հռետորը:

Պալքանեան պատերազմի օրերուն Ահարոնեան կ'անցնի Եւրոպա եւ հայկական բարենորոգումներու հարցը լաւ ծանօթացնելու համար, Փրեսանսէի եւ Վ. Պերարի հետ կը վերսկսի հրատարակել «Փրօ Արմենիա»ն:

Կը հասնի 1914 թուականը: Համաշխարհային պատերազմ: Ռուս բանակի յաղթական արշաւ դէպի Արեւմտեան Հայաստան: Փեթերսպուրկի մէջ կը մտցուի «Դաշնակցութեան Դատը»: Ահարոնեան կը վերադառնայ Կովկաս:

Անօրինակ ալեկոծութեան մը մէջ էր հայ կեանքը: Կամաւորական բանակներ, սահմանէն անդին յաղթական կռիւներ, ազատագրուած հայկական հողեր, գեղեցիկ յոյսեր, յոյզեր. «արեւ, հազար, հազար արեւներ, միանգամից են ծագում», եւ ապա, անակնկալ նահանջ, Թուրքերու յառաջխաղացք, տեղահանութիւն, գաղթականութիւն, սով ու Հայութեան մնացորդացին համար՝ վերջնական բնաջնջումի ահաւոր սպառնալիք:

Իբրեւ Հայոց Ազգ. Խորհուրդի նախագահ, Ահարոնեան, վիթխարի այդ ալեկոծութեան կեդրոնական դէմքն էր: Պէտք էր կազմակերպել, բոլշեւիկեան քարոզչութեան հետեւանքով քայքայուած բանակը, շունչ ու ոգի ներշնչել անոր: Եւ Ազգ. Խորհուրդի նախագահը, գօտեպինդ եւ արի՝ հրապարակ իջաւ, այցելեց ռազմաճակատի բոլոր գիծերը, խօսեցաւ զօրքին ու ժողովուրդին, յոյս ու քաջութիւն ներշնչեց ամէն կողմ եւ մղեց բոլորը դէպի գործ:

Խաղաղեցաւ աշխարհաւեր փոթորիկը: Ահարոնեան Եւրոպա է դարձեալ իբրեւ անկախ Հայաստանի պատուիրակութեան նախագահ: Պետութիւններու վեհաժողովին առջեւ Հայ Դատի ջերմեռանդ պաշտպանն է ան, օժտուած՝ արտակարգ լիազօրութիւններով եւ նոր տիտղոսով մը՝ նախագահ Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանին: Աննկուն հաւատքով եւ յամառ հետապնդումներով, ան տեսակցութիւններ կ'ունենայ բոլոր պատուիրակներուն հետ, կը խօսի, կը բացատրէ կը պահանջէ, որ նորաստեղծ հայ պետութիւնը ճանչցուի իրապէս եւ իրաւապէս եւ Արեւմտահայաստանի միացումով իրագործուի հայ ժողովուրդի դարաւոր երազը՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը:

Հայոց պատմութեան վերջին դարերու ամէնէն խորիմաստ արարին գլխաւոր դերակատարը ըլլալու պատիւը կը վիճակուի Իգտիրլի անզուգական զաւակին: 1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի վեհաժողովին առջեւ Ահարոնեան կը ստորագրէ ծով արիւնով շահուած քաղաքական այն պարտամուրհակը, որուն վրայ Թուրքը եւս կը ստորագրէ իր պարտութիւնը եւ Ուիլսընեան սահմաններով ճանաչումը հայկական անկախ պետականութեան:

Սեւրի երազներու ցաւագին խորտակումէն ետք, Հայոց ազատագրութեան երգիչը, յոյսը վառ պահեց իր ցաւատանջ սրտին մէջ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան միջոցով աշխատեցաւ իրագործել գէթ Հայկական Օճախի մը ծրագիրը: Փարիզ, Լոնտոն, Ժընեւ, Հռոմ, եւրոպական բոլոր մեծ քաղաքները գրեթէ, վկաները եղան իր գերմարդկային ճիգերուն, լեռնացած խոչընդոտներու դէմ՝ իր տիտանեան պայքարին:

Հայ ցեղին հրաշալործ ուժականութեան հանդէպ իր հաւատքը երբեք չտկարացաւ եւ սրտին մէջ միշտ պայծառ մնաց ապագայի նկատմամբ առողջ ու վարակիչ լաւատեսութիւն մը:

Ու ներշնչուած առաքեալի մը կերպարանքով, կը կանգնէր հայ բազմութիւններուն առջեւ եւ իր թաւ ու առինքնող ձայնով կը պատգամէր.

«Գնա՛, գնա՛, հայ ժողովուրդ, քալէ՛... դեռ սպառուած չեն մեր յոյսերը, դեռ կորած չէ մեր հայրենիքը... մենք դեռ կը պայքարինք եւ պիտի յաղթենք»...:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԳՐՈՒՐԵԱՆ

ԳՆԱ՛ ՄԵՌԻՐ, ԵԿՈՒՐ ՍԻՐԵՄ

ԽՄԲ.— Այս դառն խորհրդածութիւնը կը ստիպուինք ընել, կարդալով Երեւանէն տրուած լուրերը (տես Ա. էջ՝ Հեռատիպ) «Գեղանկարչութեան ականաւոր վարպետ»՝ Մինաս Աւետիսեանի եղերական մահուան առթիւ: Տարաբախտ արուեստագէտը, դեռ քանի մը տարի առաջ, աչքի փուշ էր ռմանց, մանաւանդ այսպէս կոչուած «պաշտօնական» մարմիններուն: Առջի օր երբ մահուան լուրը կուտայինք («Յառաջ» Մարտ 2) կը յիշէինք նաեւ թէ 1972ին Աւետիսեանի գործերու մեծ մասը հրոյ ճարակ եղած էր: Այդ առթիւ, Պոսթընի ռամկավար պաշտօնաթերթը՝ Պայքար տոմս մը գրած էր, զոր արտատպած էինք «Յառաջ»ի 1972, Մայիս 3ի թիւին մէջ: Դարմացնելու համար յիշողութիւնները կրկին կը հրատարակենք այդ ակնարկը:

ՀՐԴԵՀ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ՆԿԱՐԻՉԻ ՄԸ ՏԱՆ ՄԷՋ

Մօտ երեք շաբաթներ առաջ, Երեւանէն վերադարձող բարեկամ մը կը հաղորդէր անհաւատալի լուրը թէ՝ հայրենի արուեստագէտ Մինաս Աւետիսեանի արուեստանոցը խորհրդաւոր պայմաններու տակ ամբողջութեամբ հրոյ ճարակ դարձած է, փճացնելով արուեստագէտին գործերուն մեծ մասը:

Ատենին չուզեցինք մամուլին մէջ անդրադառնալ, սպասելով յաւելեալ տեղեկութեանց, դժբախտաբար, այդ տեղեկութիւնները եկան հաստատելու անհաւատալի լուրը եւ արդէն լիբանանահայ երիտասարդ նկարիչ Յարութիւն Թորոսեան այս առիթով գրուած նամակով մը կը ջանայ մխիթարել հայրենի նկարիչը:

Մինաս Աւետիսեան հայրենի նկարչութեան ամէնէն յառաջապահ դէմքերէն մէկն է, գնահատուած Խորհ. Միութեան մտաւորականութեան կողմէ, եթէ ոչ պաշտօնական շրջանակներէ: Երկար ատեն տառապալի եղաւ արուեստագէտին ճանապարհը դէպի ճանաչում: Հազիւ վերջին քանի մը տարիներուն, պաշտօնական շրջանակները սկսան ընդունիլ անոր անուրանալի տաղանդը եւ Պետութիւնը իր շատ համեստ սենեակին փոխարէն իրեն արժանի գեղեցիկ արուեստանոց մը տրամադրած էր: Սակայն, ահաւասիկ, յանկարծ այս աղէտը՝ անոր մտքի ու սիրտի արտադրութեան վրայ: Դժբախտաբար, այդ ստեղծագործութեանց ամբողջական հրկիզումը կասկածներ կը ներշնչէ, որ հրդեհը պատահական բան մը չէր եւ ցաւալի գիտակցութեան մը արդիւնքն էր, հաւանաբար՝ նախանձի:

Հիմա կորուսածը կարելի չէ ետ բերել. չենք գիտեր ի՛նչ ըսել այս պարագային. միակ բարեբախտութիւնը որ կայ՝ Մինաս Աւետիսեան տակաւին երիտասարդ է — 46 տարեկան — եւ՝ իր ստեղծագործական ուժերուն լիութեան մէջ. ան պիտի կրնայ մարդոց չարութեան պատասխանել ստեղծագործական նո՛ր թա-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ա.— Դեկտեմբերին:

Ն.— Ոստիկանատունը ծանուցած էք Յունուարին. հոն ձեր հայրենակիցը Արէլեա՞նը կը բնակէր:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ցետոյ բնակարաննիդ դարձեա՞լ փոխեցիք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ե՞րբ:

Ա.— Գրեթէ երկու շաբաթ առաջ:

Ն.— Մարտ 5ին Տիկին Դիտմանի քով անցած էիք, ի՞նչ էր պատճառը:

Ա.— Երբ մայրս երեւցաւ ինծի, որոշեցի Թալէաթը սպաննել. այս պատճառով ալ բնակարանս փոխեցի:

Ն.— Այսպէս ըսելու համար դէպքը կը նախապատրաստէի՞ք:

Ա.— Մօրս ինծի պատուիրելէն ետքը երկրորդ օրն՝ ինքնիրենս ըսի թէ պէտք է զինքը սպաննել:

Ն.— Եւ այդ վայրկեանէ՞ն սկսեալ կը ջանայիք այդ որոշումը ի գործ դնել:

Ա.— Երբ նոր բնակարանս անցայ, քիչ մը մոռացութեան տուի մօրս ըսածը:

Ն.— Մոռացութեա՞ն տուիք. բայց ես կարծեմ միայն անոր համար նոր բնակարանը վարձեցիք, վասնզի ձեր մայրը ձեզ յանդիմանած էր թէ դուք անտարբեր էիք:

Ա.— Այդ միջոցին մտմտուքս բռնեց եւ ես ինքնիրենս կ'ըսէի, թէ ի՞նչպէս կրնամ մարդ մը սպաննել:

Ն.— Դուք ձեզի կը հարցնէիք թէ ի՞նչպէս ի վիճակի պիտի ըլլայիք Թալէաթ փաշան սպաննելու:

Ա.— Ես ինքնիրենս կ'ըսէի թէ ի վիճակի չեմ մարդ մը սպաննելու:

Ն.— Ես այս լաւ չեմ հասկնար. քիչ մը առաջ պատասխանեցիք թէ այն օրէն ի վեր մտքերնիդ դրած էիք Հարդէնպէրկ փողոցը փոխադրուիլ, ուրեմն գիտէի՞ք թէ Թալէաթ փաշան դիմացը կը բնակէր:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ուրեմն դուք մտադրած էիք անոր մօտե՞րն ապրիլ:

Ա.— Մօրս այն խօսքերը ըսելէն ետքը:

Ն.— Այն ժամանակ որոշում տուիք, ի՞նչ որոշում էր այդ:

Ա.— Թէ կ'ուզեմ զանիկա սպաննել:

Ն.— Ըսէք խնդրեմ, ճի՞շդ է որ աւելի առաջ արդէն ստուգած էիք թէ Թալէաթ փաշան Պերլին կը գտնուէր:

Ա.— Այո՛, մօտաւորապէս հինգ շաբաթ առաջ զինքը տեսած էի:

Ն.— Ո՞ւր:

Ա.— Փողոցի վրայ. ուրիշ երկու երեք մարդու հետ կենդանաբանական պարտէզի կողմերէն կուգար. լսեցի որ Թուրքերէն կը խօսէին եւ մէկուն «փաշա» տիտղոսը կուտային. ետ դարձայ եւ տեսայ թէ այդ մարդը Թալէաթ փաշան էր: Անոնց ետեւէն գացի մինչեւ շարժապատկերի մը քով հասայ. շարժապատկերի դրան առջեւէն տեսայ թէ միւս մարդիկներէն մին հեռացաւ, Թալէաթի ձեռքը համբուրեց եւ «փաշա» տիտղոսը տուաւ. իսկ միւս երկուքն ալ տուն մը մտան:

Ն.— Արդեօք այդ վայրկեանի՞ն արդէն Թալէաթը սպաննելու գաղափարն ունեցաք:

Ա.— Այդ գաղափարը չունեցայ. բայց ինքզինքս գէշ կը զգայի եւ շարժապատկերին մէջ կարծես թէ ջարդերու բոլոր պատկերները վերակենդանացան իմ առջեւս, ելայ անկէ եւ տուն գացի:

Ն.— Ուրեմն, ինչպէս ըսիք, այս ձեր Հարդէնբերգ փողոցը փոխադրուելէն 4–5 շաբաթ առա՞ջ պատահած էր:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ստոյգ չէ՞ ուրեմն թէ դուք աւելի առաջ արդէն իմացած էիք թէ Թալէաթ փաշան Պերլին կը գտնուէր:

Ա.— Ո՛չ:

Ն.— Այս հարցումն ուղղեցի ես, վասնզի ամբաստանեալը ուրիշ առթիւ մը յայտարարած էր, թէ Պերլին անոր համար եկած էր, որովհետեւ ուսանիլ կ'ուզէր եւ իմացած ալ էր որ Թալէաթ Պերլին կը գտնուէր:

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Ամբաստանեալին այսօր ըսածը մօտաւորապէս կը համապատասխանէ իր վերջին անգամ ըրած յայտարարութիւններուն, թէ դէպքէն երկու շաբաթ առաջ իր մօր ոգւոյն երեւալուն վրայ է որ Թալէաթը սպաննելու որոշում յղացաւ, եւ այս պատճառով ալ Հարդէնբերգ փողոցը փոխադրուեցաւ:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Այդ վայրկեանէն սկսեալ արդեօք Թալէաթ փաշայի ըրածն ու թողածը հետապնդելը եւ վերահսկելը ձեր բան ու գործը չըրի՞ք:

Ա.— Ո՛չ. երբ նոր բնակարանս անցայ, միտքս դրած էի իմ առօրեայ սովորական գործերովս զբաղիլ:

(10 – Շար.)

Նախորդը (Մարտ 5) պէտք է ըլլար թիւ 9 եւ ոչ՝ 10ը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

— O —

Ա. Կարապետեան, Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութեան մանկավարժական ուսումնական հաստատութիւններու բաժնին պետը, «Սով. դպրոց» շաբաթաթերթին (Փետրուար 13) մէջ նկատել կուտայ, թէ հակառակ վերջին տարիներու կարգ մը աշխատանքներուն եւ ձեռք առնուած միջոցներուն, «Հանրապետութեան գիւղական դպրոցները բարձրագոյն կրթութեամբ մանկավարժական կադրերով ապահովելու գործը դեռեւս մնում է չլուծուած»: Խիստ պակասը կը նկատուի յատկապէս բնագիտութեան, թուաբանութեան, օտար լեզուներու, գեղագիտական նիւթերու ուսուցիչներու: Գիւղական դպրոցներու տարրական դասարաններու ուսուցիչներու միայն 34 տոկոսը բարձրագոյն կրթութիւն ունի:

Մանկավարժական հիմնարկութիւններն են, որ կոչումն ունին կրթական ուսումնարանները ապահովելու բարձրագոյն կրթութիւն ստացած ուսուցիչներով: Երեւանի «Խ. Աբովեան» հայկական մանկավարժական հիմնարկութիւնը, «Վ. Բրիւսով» օտար լեզուներու, Լենինականի «Մ. Նալբանդեան» եւ Կիրովականի մանկավարժական հիմնարկութիւններու ցերեկօթիկ բաժիններուն մէջ, ներկայիս, 19 մասնագիտութիւններու գիծով կ'ուսանին 8.715 երիտասարդներ: Ասոնց 3000ը գիւղական շրջաններէ եւ ասոնցմէ ալ միայն 1300ը կոլտնտեսականներու զաւակներ են: Ասիկա, Ա. Կարապետեանի կարծիքով, «շատ փոքր թիւ է»:

Գիւղական դպրոցները ուսուցչական քադրերով ապահովելու նպատակով յատուկ կարգադրութիւններ եղած են: Այսպէս Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի եւ Նախարարներու Խորհուրդի 1972 Յունիս 20ի որոշումով թոյլ կը տրուի հեռաւոր գիւղական վայրերու երիտասարդներու, որ առանց մրցումի ընդունուին մանկավարժական հիմնարկութիւններու ցերեկօթիկ ճիւղերը: Ասոնք երաշխաւորագիրներ պէտք է ներկայացնեն իրենց դպրոցներու մանկավարժական խորհուրդներէն: Ասիկա, ինչպէս նկատել կուտայ Ա. Կարապետեան, «հեռաւոր գիւղական դպրոցները սեփական ուսուցչական կադրերով ապահովելու լաւագոյն ձեւն է»: Այս իրողութիւնը նկատի առնելով է, որ Հայաստանի Լուսաւորութեան նախարարութիւնը արտօնած է շրջաններու կրթական խորհուրդներուն մէկ տեղի համար ներկայացնել 2–3 երիտասարդ թեկնածուներ: «Սակայն, չնայած այս արտօնեալ պայմաններին, երկու տարի է, ինչ Հանրապետութիւնում չի կատարւում արտամրցութային ընդունելութեան պլանները: Անցեալ տարի երիտասարդներ են գործուղել միայն Թումանեանի, Ստեփանաւանի, Մարտունու, Կալինինոյի եւ Կամոյի շրջժողկրթբաժինները»: Ասոնց ուսման մակարդակն ալ շատ ցած է: Ֆրանսերէնի, մայրենի լեզուի եւ գրականութեան, երգ - երաժշտութեան գիծով անցեալ տարի ընդունուած են մէկական ուսանող, իսկ պատմութեան, մարմնակրթութեան, նկարչութեան եւ գծագրութեան ճիւղերուն մէջ՝ ոչ մէկը:

Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին չորս մանկավարժական հիմնարկութիւններու համար, 13 մասնագիտութիւններու գիծով, պիտի յատկացուի 180 տեղ. խօսքը, անշուշտ առանց մրցումի ընդունելութիւններու մասին է, գիւղական վայրերէ զրկուած շրջանաւարտներու համար: Գիւղական վայրերու կրթական խորհուրդները իրաւունք ունին 180 տեղին համար 540 երիտասարդ ներկայացնել:

փով մը: Արդէն Մոսկուա հրատարակուող «Սպուտնիկ» ամսագիրը իրեն նուիրուած յօդուած մը ունի այս ամիս, գունաւոր վերարտադրութիւններով: Հայաստանի եւ ամբողջ Խորհ. Միութեան արուեստագէտները վստահաբար կսկիծով տեղեկացան այս լուրին եւ անհամբեր կը սպասեն Աւետիսեանի նոր ստեղծագործութեանց:

Կ'երեւի մեծ նկարիչներու բախտին անբաժան մասն է հրդեհը. Կոկէնի վերջին գործերը Թահիթիի մէջ հրոյ ճարակ եղան, թէեւ հեղինակին իսկ ձեռքով: Նոյնպէս հրոյ ճարակ եղան Մարտիրոս Սարեանի Եւրոպայի մէջ ստեղծագործած նկարները, երբ ինք նաւով կը վերադառնար հայրենիք, 1926ին: Այդ հանճարեղ դժբախտներէն վերջինն ալ ամերիկահայ նկարիչ Արշիլ Կորքին էր, որուն արուեստանոցը եւս հրոյ ճարակ ըլլալով, փճացուց անոր գործերը:

Եթէ զինք նախորդող մեծութիւններուն պատահած այս դժբախտութիւնները մխիթարութիւն մըն են, Աւետիսեան կրնայ ինքզինք մխիթարուած զգալ:

Բայց կ'ըսեն թէ կրակը իր ինկած տեղը կ'այրէ... Այս պարագային՝ կը կարծենք թէ Աւետիսեանի արուեստանոցի հրդեհին մէկ մասն ալ ինկած է իր... սրտին մէջ:

Կ'երեւի մեծութիւնները մեծ աղէտներ դիմագրաւելով աւելի կը մեծնան...:

ԱՐԱՄԱԶԴ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախորդ տարիներու նման այս տարի եւս Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ է, որ տօնակատարուեցաւ Վարդանանցը, Փետրուար 23ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Ազգային Տան սրահը, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան:

Ձենք գիտեր ի՞նչ անուն տանք այն անտարբեր կեցուածքին, որ տարիէ տարի աւելի քան զգալի կը դառնայ մեր գաղութին կեանքէն ներս: Արդարեւ, կարգ մը ծնողքներ անտարբեր կը գտնուին իրենց զաւակներուն հանդէպ: Դպրոցական հանդէս կը կազմակերպուի կամ Վարդանանց օրեր եւ շաբաթներ կը տրամադրուին երիտասարդներու երգեր եւ արտասանութիւններ սորվեցնելու եւ ձեռնարկին օրը, դժբախտաբար, շատեր իրենց բացակայութեամբ կը փայլին: Ասիկա դատապարտելի երեւոյթ է:

Բայց, վերադառնանք տօնակատարութեան: Ժամը 16ին ուսուցչուհի Տիկին Գայթանճեանի ղեկավարութեամբ «Բամ փորոտան» խմբերգով բացումը կատարուեցաւ եւ յաջորդաբար լսեցինք «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ն, «Վարդան քաջ զօրավար»ը, «Իմ հայրենեաց հոգի Վարդան»ը եւ օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, բոլորն ալ յաջող շնորհիւ տարուած աշխատանքին: Օր. Պարտաքճեանի ղեկավարութեամբ խումբ մը փոքրիկներ գրաւոր պատմականը ըրին Վարդանանցի:

Բանախօս Յակոբ Պօղոսեան, որ քանի մը ամիսէ ի վեր հայերէնի ուսուցչի պաշտօն կը վարէ Ֆրանսական կրթական յարկի մը տակ, մանրամասն գիծերով ներկայացուց քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան, գիրերու գիւտը, Պարսիկներու պահանջը Հայերէն՝ յարելու մազդէական կրօնքին, Հայերու դիւցազնութիւնը եւ, վերջապէս, Աւարայրի ճակատամարտը: Երիտասարդ բանախօսը կոչ ուղղեց բոլորին, որ ամէն տարի յիշենք Վարդանանցը եւ մատղաշ սերունդը հաղորդակից դարձնենք մեր պատմութեան:

Ապա ներկայացուեցաւ տպաւորիչ կենդանի պատկեր մը՝ օրուան խորհուրդը պատկերացնող:

Ազգային Միութեան նախագահը՝ իր գոհունակութիւնը յայտնեց տարուած աշխատանքին համար եւ կոչ ուղղեց ներկաներուն, որ զօրավիգ կենան Հայկազեան վարժարանի:

Ուրիշ տարիներու նման տեղւոյս Կապոյտ Խաչը 200 Ֆրանքով մասնակցեցաւ հանգանակութեան եւ կարճ ատենէն գոյացաւ 2000 Ֆրանք ի նպաստ վարժարանին:

Ժորժ Մասի քանի մը մեներգներով վերջ գտաւ հանդէսը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

— O —

ՎԻԷՆ (Յառաջ).— Համաժողովրդական ապստամբութեան 54րդ տարեդարձը յիշատակուեցաւ Փետրուար 23ին, ժամը 16ին, «Գ. Իփէկեան» սրահը՝ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին: Հանդիսութիւնը բացաւ օրուան նախագահ ընկ. Ռ. Զօրոյեան, որ ըմբոստութեան առիթ տուող պատճառները թուեց հայերէն եւ ֆրանսերէն գրաւոր ճառով մը: Ապա Նոր Սերնդականները խմբովին երգեցին «Մշակ բանուոր»ը, «Ձայն մը հնչեց»ն ու Անդրանիկի նուիրուած երգ մը:

Բանախօսը՝ ընկ. Գեղամ Կանայեան (Լինէն) գրաւոր ճառ մը արտասանեց, ուր ընթացքին անդրադարձաւ 54 տարիներ առաջ, յատկապէս Փետրուար 18էն առաջ տեղի ունեցած դէպքերուն, հետեւեալ փաստերու մատնանշումով.— Վեց դարերու ստրկութենէ ետք հայ ժողովուրդը հազիւ իր անկախ Պետութիւնը կերտած էր եւ աստիճանաբար կը դարմանէր իր վէրքերը, երբ կարմիր Մոսկուան եւ քեմալական Թուրքիան սկսան նեղել նորաստ Պետութիւնը: Մոսկուա զէնքով եւ դրամով կ'օգնէր Թուրքիոյ, իսկ համայնավար Հայեր ներքին եւ արտաքին ճակատի վրայ քարոզչութիւն կը կատարէին այնպէս ցոյց տալով, թէ Թուրք ասկեարները եղբայրական տրամադրութեամբ կուգան ազատագրել հայ ժողովուրդը «դաշնակ լուծէն»: Հայաստանի կառավարութիւնը համաձայնագրով իշխանութիւնը յանձնեց համայնավարներուն, որոնք խոր յուսախաբութեան մատնեցին ժողովուրդը՝ իրենց բռնութիւններով, ահա թէ ինչո՛ւ հայ ժողովուրդը դիմեց զէնքի: Լենին, յետագային զգաստութեան հրաւիրեց համայնավար Հայերը:

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան Սաքօ Կարապետեան, Րաֆֆի Երեմեան, Շողիկ Երեմեան արտասանութիւններով, Աստղիկ Սապունճեան, Ալիս Քոլեան եւ Հիլտա Տէմիրճեան երգերով: Ներկայացուեցան նաեւ տոհմիկ պարեր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Տուռ նստինք, շիտակ խօսինք:
— Ձուկը ծովուն մէջ չեն սակարկեր:
— Մարդուս աչքը մի բուռ հողը կը կշտացնէ:
— Մարդը մարդով չէն է:
— Ով որ ամրան պաղկի հովեր՝ ձմրան կը փետնան իր կովեր:
— Գալը յառախլոտ օրը կը սիրէ:
— Ուր որ տանձ կայ՝ պոչն ալ հետն է:
— Մինչեւ աղն եկաւ՝ մատաղը գնաց:
— Ով չուշտ (արագաշարժ) նա կուշտ:
— Ուրիշի չուանով հոր չեն իջնար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԱ.

ԳԹՈՒԹԻ՛ՒՆ, ՆԵՐՈ՛ՒՄ

— Ամէնը այս չէ, շարունակեց Պ. տը Վիլֆոր, ահա 1818ի վերջերը Րաճա Տաալայի ինձ գրած նամակը, որ կվալիօրէն թուագրուած է...

— Բայց մա՛յրս, գոչեց Վալանթին:

— Մայրերնիդ մեռած է... Հայրերնիդ մեռած է, եւ շատ, խիստ շատ տարիներէ վեր...

— Ուրեմն դո՛ւք որդեգրեցիք զիս, դո՛ւք փրկեցիք զիս, գոչեց Նորատի աղջիկը: Ուրեմն ինչո՞ւ չէք ուզեր որ ձեզի հայրս կոչեմ:

— Շնորհակալ եմ, զաւակս: Ա՛հ, որքան բարի էք, եւ ձեր Վիլֆորի ընտանիքէն չըլլալուն ո՞վ կրնայ վարանիլ, յարեց ցած ձայնով: Շնորհակալ եմ ձեզի, որ չէք անիծեր զիս ձեզի ըրած չարիքներուս համար: Ոչ, իրաւունք չունիմ այդ հօր անուշ անունը լսելու: Բայց այս ժամուն, որ մահս մօտ է, ինձ այնպէս կը թուի թէ ստսկումներս կը տկարանան, եւ խղճի խայթերէս զգացած տանջանքս զղջման մխիթարութիւնը հասկցուցին ինծի: Մեղապարտ եղայ, Վալանթին, անունս իսկ մոռցէք: Պարոն Մորէլ, ձեզի կը յանձնեմ այս աղջիկը, որ ուրիշ մը յանձնեց ձեզի արդէն:

Հանդիսաւոր շարժում մը ըրաւ:

— Եթէ Վալանթինը փրկողը տեսնէք, ըսէք իրեն թէ, զիս որքան ալ որ անգթօրէն պատժեց, այդ պատժին արդարութիւնը ճանչնալով կը մեռնիմ: Եւ դուք, Մաքսիմիլիէն, Վալանթինի համար Նէյայի համար — իր ընտանիքն եւ իր հայրենիքը եղէք: Եթէ դիպուածով մը տեսնէք այն մարդը, որ խաբեցի, այն մարդը որուն ըսի թէ Նէյա մեռած էր, մի՛ թողուք որ անէծք մը ելլէ իր շրթունքներէն: Ա՛հ, ներո՛ւմ, ներո՛ւմ, այլեւս չեմ կրնար:

Եւ յանկարծ, կարծես իր մարմնոյն բոլոր զսպանակները միեւնոյն ատեն քակուելով, Պ. տը Վիլֆոր ծունկերուն վրայ ինկաւ:

Տաժանելի եւ ցաւագին երեւոյթ մըն էր տեսնել այդ հպարտը, որ կը խոնարհէր, այս յանդուգն ոճրագործը որ շնորհ կը խնդրէր:

— Ո՛վ դուք ամէնքդ, կը մրմնջէր, որ հարուածեցի, տանջեցի եւ սպաննեցի, ձեզի իմ փառասիրութեանս զոհեցի, ներեցէք ինծի... չեմ համարձակիր հաւատալ թէ հոն, գերեզմանէն անդին, ոչընչութիւն է, որ ինծի համար անդորրութիւն պիտի ըլլար, ոչ, վրէժխնդիր Աստուած մը կը սպասէ ինծի. իրաւունք չունիմ զայն ուրանալու, իրաւունք չունիմ տարակուսելու: Զափազանց չարիք գործած ըլլալով՝ մահուընէս յետոյ քաւութիւնը պիտի սկսի: Ներեցէք ինծի, որովհետեւ պիտի տառապիմ... կուրծքս այրող կրակէն կը զգամ, կը գուշակեմ, քանի որ գերեզմանի սեմին վրայ հասած պահուս՝ Աստուած դարձուց ինծի յիշողութիւնս ու բանականութիւնս, որոնք արդէն սոսկալի կերպով կը տանջեն զիս:

— Յուսացէք, պարոն տը Վիլֆոր, ըսաւ Տոքթէօրը ծանր ձայնով մը:

Պահ մը ամէնքն ալ լռեցին: Վալանթին կուլար: Եւ սակայն չեմ գիտեր ինչ յոյս կը ծագէր իր սրտին մէջ: Կ'ըսէր ինքնիրեն թէ՝ անծանօթ երկիրներու մէջ տեղ մը մարդ մը կար, որ ճանչցած էր իր մայրը, այն խեղճ կինը, որ ինքը չէր ճանչցած եւ որ գէպի անոր կը սլանար իր հոգին...

Յանկարծ Պ. տը Վիլֆոր նշան մը ըրաւ. Մաքսիմիլիէն եւ Տոքթէօրը բռնեցին զայն::

— Ով որ կ'ուզէ ներուիլ, ըսաւ մարած ձայնով մը, պէտք է ինքն ալ ներէ. կ'ուզեմ ամէն ատելութիւն վռնտել մահամերձ սրտէս: Մարդ մը կայ, որուն անունը չեմ կրցած արտասանել մինչեւ այս գերագոյն ժամը առանց ցասումի սարսուռ մը զգալու մարմնոյս ամէնէն նուրբ ջիղերուն վրայ. այս անունը այն մարդուն անունն է, որ համարձակեցաւ ոճիրս երեսիս տալ:

Եւ ճիգ մը ընելով յարեց.

— Այն միակ մարդուն անունը, որուն երակներուն մէջ կը հոսի այսօր Վիլֆորի արիւնը...

— Ձեր զաւկի՞ն վրայ կ'ուզէք խօսիլ, ըսաւ Պ. տ'Ավրինեի:

— Այո, այն տղուն վրայ, որ ուզեցի սպաննել... եւ որ մահէն ազատեցաւ: Ես եւ իմ ոճիրս անօսարկութեան կեանքի մը մէջ նետեցինք զինքը. ճշմարիտ մեղաւորը ես եմ: Եւ հիմա, ան թիարա՛նն է, թիարա՛նը, եւ ես ազատ կը մեռնի՛մ:

Իր վերջին բառերը առաջ կ'երկընցնէր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Կարօ Փափազեան, այրի Տիկին Մարի Փափազեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Եսեսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Էթիէն Ասլանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Փափազեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հայկուհի Քէօսէեան եւ զաւակները, Լեւոն Գունտաքճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հայկ Գունտաքճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան եւ զաւակը (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Ժանօ Փափազեան, Կարապետ Փափազեան, Մանուկ Փափազեան, Խչօեան, Հայրապետեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, տագրոջ եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Զէյթունցի)

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի առաւօտ Մարտ 3ին 74 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի առաւօտ (Մարտ 6) ժամը 10.30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղական գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի (Մարտ 9) առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 6 ռիւ Շառլօ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԳԵՐՊ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԱՊԱՆԵԱՆԻ

եւ համօրէն ննջեցելոց Ս. Խաչ Ընկերակցութեան անդամներուն ի յիշատակ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երկուշաբթի Մարտ 10, ժամը 20.30ին ընկ. Գարաօղլանեանի տունը: Հասցէն՝ 22, Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շրջաններու ներկայացուցչական ժողովի Բ. նիստը այս Ուրբաթ (Մարտ 7) ժամը 20ին, Փարիզի Մշակոյթի Տունը: Խումբերու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան, Մարտ 8, Շաբաթ երեկոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը:

Օրուան դասախօս՝

ՀԱՅՐ Ց. ՊՁՏԻԿԵԱՆ (Մխիթարեան Միաբանութենէն):

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը:

ՇԱԻՎԼԻ Ս. ԴՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11.15ին:

Ի ՆՊԱՍՏ

ԿԻՊՐԱՑԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԱՃՈՒՐԴՈՎ ՎԱՃԱՌՔ

Փալէ Կալիէռա
10, Ave. Pierre 1er de Serbie, Paris 16

Աճուրդի դրուած ապրանքներ եւ հնութիւնները կը ցուցադրուին Շաբաթ Մարտ 8 ժամը 11էն 18 եւ 21էն 23 եւ Կիրակի (Մարտ 9) ժամը 11էն 17:

Աճուրդը կը կատարուի Կիրակի ժամը 21ին

Վաճառքը կը կատարուի առանց ծախքի շնորհիւ Ելմտական եւ Տնտեսութեան Նախարարութեան արտօնութեան:

Մանրամասնութեանց համար եւ քաթալոկին դիմել՝

ԿԻ ԼՈՒՏՄԷՐ, ՀԵՐՎԷ ՓՈՒԼԷՆ
30, Փլաս տը լա Մատըլէն
Հեռ. 073-95-80 եւ 073-70-16

Լ Ի Ո Ն

ՄԱՐՏ 23ԷՆ 30

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

կազմակերպուած
Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ
մասնակցութեամբ
Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ - Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն:

Պատուոյ նախագահութեամբ
Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON

SEMAINE ARMENIENNE
du 23 au 30 Mars
Sous la Présidence d'honneur
Louis MERMAZ
Député-Maire de Vienne

DIMANCHE, 23 Mars, Salle Rameau à 15 heures GALA ARTISTIQUE
Avec la participation des troupes de danses NAIRI et NAVASART
Groupe instrumental SAYAT-NOVA de Paris et la cantatrice ALICE CHAMIRIAN

JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915

La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf. Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théâtrale
LA RUSE
par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures
GRANDE NUITEE DANSANTE
avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :

VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ձօն հայկական մեղեդիներու նուիրուած, Մարտ 9, Կիրակի օր ժամը 15ին,
Salle Molière, 18-20 Quai de Bondy

Դաշնամուրով կ'ընկերակցի Պ. ՏԸԼԷՕՅԼ (Մարսէյլի օփերայէն)

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝

Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Մելիքեան, Սաթեան, Օհան Դուրեան, Յարութիւնեան, Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Գալանտարեան, Աճէմեան, Աւետիսեան եւ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն խելագարութեան տեսարանը:

Տոմսերը նախօրօք ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, Պարոն Թիրեաքեանին, Լիոնի եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ եւ երգահանդէսին օրը Սալ Մոլիէռի կիշէն, ժամը 14էն սկսեալ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Կիրակի Մարտ 16 ժամը 16էն 24

GRANDE MATINÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

Salle des Fêtes de Sevran

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
Danses arméniennes avec la participa tion de EVA ARZOUIAN
BUFFET — BUVETTE — AMBIANCE ARMENIENNE
Entrée 15 F. étudiant etNor Séround 10 F.

Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՃԱՇ – ՊՏՈՅՏ ՍԷՆԻ ՎՐԱՅ

Շաբաթ, Մարտ 15ին ժամը 20էն 2
Նախագահութեամբ Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՅԷՐՃԵԱՆԻ

DINER - PROMENADE
à travers Paris à bord du m. s. « BRETAGNE »
SAMEDI 15 MARS de 20 heures à 2 heures le matin (départ à 20 h. 30)
sous la présidence de Monsieur M. DJIERDJIAN
au profit de
L'ECOLE DE JEUNES FILLES ARMENIENNES « TEBROTZASSERE »
La soirée sera animée par l'ensemble tzigane dirigé par le célèbre
GEORGES STREHA
Chaque invitation numérotée permettra de participer à une Tombola pour laquelle les artistes peintres
CARZOU, JANSEM, PAPAZ, SHART
ont offert leurs œuvres
S'inscrire sans retard, en téléphonant le matin avant 9 h. et le soir après 20 h.
à Mme Kouyoumdjian : 757-57-64

Taverne Maubeuge
chez EDDY
KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
7
VENDREDI
7 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.242 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — No 13.242

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՀԵՌԱՏԻՊ (Երեւան)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆԻ 17ՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

Խորհրդային մեծ Հանրագիտարանին 17րդ հատորը լոյս տեսած է վերջերս, Մոսկուա: Հատորին երաժշտական բաժնին մէջ ներկայացուած է հայ երգահաններու գպրոցը (Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Խաչատրեան, Յարութիւնեան, Բաբաջանեան, Միրզոյեան):

Մուրացանի (Գրիգոր Տէր-Յովհաննիսեան, 1854–1908) նուիրուած յօդուածին մէջ յիշատակուած են գրագէտին «Ռուզան», «Նոյի ագռաւը», «Առաքեալը», «Լուսաւորութեան կեդրոնը» եւ «Գէորգ Մարզպետունի» ստեղծագործութիւնները:

Միջնադարու փիլիսոփայ Մխիթար Գօշ (ԺԲ.-ԺԳ. դար) ներկայացուած է իբրեւ հեղինակ տասը ուսումնասիրութիւններու, որոնց մէջ մեծ արժէք կը ներկայացնեն «Առակները» եւ առաջին հայկական «Դատաստանագիրքը»: Հանրագիտարանը Գօշը համարած է հայկական վերածնունդի հիմնադիրներէն մէկը, որուն ընկերային բնոյթի առակները խարանած են մարդկային արատները: «Դատաստանագիրք»ը թէեւ պաշտօնական բնոյթ չէ կրած, սակայն օրէնքները գործադրուած են Հայաստանի եւ արտասահմանի հայ գաղութներուն մէջ:

«Մշակ» օրաթերթի մասին գրուած է, որ հրատարակուած է 1872 – 1920ին Թիֆլիս: Հիմնադիր Գրիգոր Արծրունիէ ետք գայն խմբագրած են Ա. Քալանթար, Հ. Առաքելեան եւ ուրիշներ: Թերթին էջերուն մէջ տպագրուած են Րաֆֆիի, Ռ. Պատկանեանի, Ալ. Շիրվանզադէի եւ ուրիշներէ ստեղծագործութիւններ, յօդուածներ:

Երկար յօդուածներ նուիրուած են «Հիւսիսափայլ»ի հիմնադիր Ստեփանոս Նազարեանցի (1812–1879) եւ Միքայէլ Նալբանդեանի:

Նար-Դոսի (Միքայէլ Յովհաննիսեան, 1867–1933) նուիրուած բաժնին մէջ յիշատակուած են «Աննա Սարոյեան», «Մեր թաղը», «Սպանուած աղաւնին», «Ես եւ նա», «Պայքար», «Մահը» եւ այլ ստեղծագործութիւնները:

Հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան բիւզանդացի զօրավար եւ քաղաքական գործիչ, ծագումով Հայ Ներսէսի մասին (մօտ 478–568), որ քանի մը յաղթանակներ տարած է Իտալիա եւ 555ին կառավարիչ նշանակուած Իտալիոյ մէջ:

«Ջղաբուժութիւն», «Ջիղերու վիրաբուժութիւն», «Ջիղերու համակարգ» գլուխներու տակ ներկայացուած են հայ մասնագէտներ Է. Հասրաթեանի, Մ. Աստուածատուրովի, Ա. Յարութիւնովի, Լ. Օրբէլիի կատարած հետազօտութիւններն ու հրատարակած աշխատութիւնները:

Հատորին մէջ ներկայացուած է Ներսէս Աշտարակեցի (1771–1857), որ եղած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս 1843էն 1857 եւ ձգտած է Ռուսիոյ օժանդակութեամբ ազատագրել Հայաստանի արեւելեան մասը: Ցեղապային ընդդիմացած է ռուս իշխանութեանց, երբ սաոնք սահմանափակած են հայ եկեղեցիին ինքնուրոյն նկարագիրը: 1824ին հիմնադրած է Ներսիսեան դպրոցը Թիֆլիսի մէջ:

Ներսէս Շնորհալիի (1102–1172/73) մասին գրուած է, թէ ան եղած է եկեղեցական, 1126ին եպիսկոպոս եւ 1166ին կաթողիկոս ձեռնադրուած է: Անոր «Ողբ Եդեսիոյ» պոէմը միջնադարեան հայ բանաստեղծութեան լաւագոյն գործերէն է: Յիշատակուած են նաեւ Շնորհալիի միւս գործերը, շեշտուած է, որ անոնցմէ շատերը պատմական եւ գեղարուեստական մեծ արժէք կը ներկայացնեն, թարգմանուած են եւրոպական շատ մը լեզուներու:

Հանրագիտարանին մէջ տեղ յատկացուած է Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեաններուն:

17րդ հատորին մէջ գրութիւններ կան Հր. Ներսիսեանի, Բարգէն Ներսիսեանի, Ակադ. Մկրտիչ Ներսիսեանի, Ալ. Միասնիկեանի եւ Ասքանազ Մռաւեանի մասին:

×

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՐ ՏՈՒՆԵՐ

Ազիզբեկովի Սերս, Գոմուր եւ Հէրհեր գիւղերը վերջերս օժտուած են նորակառոյց մշակոյթի տուներով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ՆՈՐ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

— Օ —

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԹԵԼ-ԱՎԻՎԻ ՄԷՋ

— Օ —

13 ՄԵՌԵԱԼ (6 ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՆ ԱԼ) ԵՒ ՇՈՒՐՋ 20 ՎԻՐԱՒՈՐ

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9էն 10ի ընթացքին է որ Թել-Ավիվի ծովափը հասած են երկու մակոյկներ, ուրկէ կ'իջնեն վեց պաղեստինցի ահաբեկիչներ: Ռումիկանութիւնը եւ զինեալ ուժեր անմիջապէս կը միջամտեն բայց ահաբեկիչները կը յաջողին հասնիլ մինչեւ Սավօյ պանդոկը եւ հոն պատանդ բռնել գրօսաշրջիկներ, որոնք անմիջապէս խուճապի կը մատնուին:

Ժամը 3ին մօտ արդէն պարզ է թէ ի՞նչ կ'ուզեն Պաղեստինցիները: Արդարեւ, Ֆաթահը տէր է ահաբեկումին եւ կը յայտնէ պայմանները՝ ազատ արձակել Երուսաղէմի բանտարկուած եպիսկոպոսը՝ Գերպ. Քափուչի ինչպէս նաեւ տասը ֆետայիներ եւ ՄԱԿի օդանաւ մը տրամադրել այս նոր ահաբեկիչներուն դէպի Դամասկոս երթալու համար:

Իսրայէլ սակայն սկզբունք ըրած է տեղի չտալ եւ աչք առնելով նոյնիսկ անմեղ զոհեր, վճռականութիւն ցոյց տալ: Այսպէս է որ առաւօտեան 4ին, Իսրայէլացիք յարձակումի կ'անցնին պանդոկին վրայ եւ կրակ կը բանան: Ամէն ինչ 7 վայրկեան միայն կը տեւէ: Արդէն իսկ երեք հոգի կը մեռնի եւ որովհետեւ ահաբեկիչները թակարդ լարած էին պանդոկին մէջ, ռումբը կը պայթի ու պանդոկին տանիքը կը քանդուի:

Ժամը 10ին, Հինգշաբթի առտու, կարելի չէր ճշգրիտ թիւ մը տալ զոհերու բայց արդէն իսկ 13 մեռեալի (մէջն ըլլալով անշուշտ վեց ահաբեկիչները) եւ շուրջ քսան վիրաւորի մասին կը խօսուէր:

Այս նոր ահաբեկումը, կը պատահի Քիսինկէրի նոր առաքելութեան նախօրեակին: Սովորութիւն է այլեւս որ նման բաներ պատահնի ամէն անգամ որ բանակցութեանց կամ խօսակցութեանց հարց կայ Միջին-Արեւելեան խնդրին կապակցութեամբ: Այս անգամ, սակայն, կարեւոր տարբերութիւն մը կայ, այն է որ Ֆաթահը, Պէյրութէն, ոչ միայն չի դատապարտեր եղածը այլեւ ընդհակառակն պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ արարքին, քանի ինք է արդէն որ պայմանները հաղորդեց:

Հինգշաբթի առտու Իսրայէլեան կառավարութիւնը արտակարգ նիստ գումարած էր:

Այս ամբողջը ցոյց կուտան թէ ոչ մէկ հարց լուծուած է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ եւ թէ Քիսինկէր (եւ ըսել թէ մարդը խաղաղութեան Նոպելեան մրցանակ ալ առաւ...) կ'երթայ-կուգայ եւ ոչ մէկ արդիւնք կայ:

ՊԱՅԵՐՆ ՅԱՂԹԵՑ ԱՐԱՐԱՏԻՆ 0-Ի ԴԷՄ 2 ԿԷՏՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԽԱՂ ՄԸ ՏԱՐԱՒ

Շուրջ 70 հազար հոգի լեցուցած էին Չորեքշաբթի իրիկուն, Մարտ հինգ, Միւնիխի մարզադաշտը, որոնց մէջ աւելի քան 5000 Հայեր, եկած ամէն կողմէ (մանաւանդ Ֆրանսայէ, Լիբանանէ, Պարսկաստանէ, Պոլսէ, Զուիցերիայէ, Աւստրիայէ, եւայլն, եւայլն) ջերմեռանդ կերպով քաջալերեցին Արարատցիները: Բայց այդ քաջալերանքը չբաւեց անկարելի յաղթանակը տանելու համար:

Մինչեւ վերջը Արարատ պաշտպանողական խաղ մը տարած է, այն տպաւորութիւնը թողլով թէ յաղթանակ չի փընտռեր այլ կը փորձէ միայն արդելք հանդիսանալ որ Գերմանացիք կէտ նշանակեն: Օրուան հերոսը եղած է Աբրահամեան, որու շնորհիւ է անկասկած որ պարտութիւնը աւելի ծանր չէ եղած:

Գերմանացիք իրենց երկու կէտերը նշանակած են 78րդ եւ 84րդ վայրկեաններուն (Հէօնէսի եւ Թորշթանսոնի կողմէ) ինչ որ, Հինգշաբթի օր խորագրել կուտար Փարիզի մարզական օրաթերթին՝ Էքիփի.—

LE BAYERN A L'ARRACHÉ

Նոյն թերթը մրցումը նկարագրելով կ'ըսէ թէ 5000 Հայեր եկած էին Արեւմտեան Գերմանիոյ զանազան շրջաններէն եւ Ֆրանսայէն ու կ'աւելցնէ.—

«5000 որոնք զօրավիգ կեցան խորհրդային խումբին այն ջերմութեամբ, զոր արտագաղթածները կ'ունենան քաջալերելու համար մայր հայրենիքի ներկայացուցիչ մը»:

Այլեւս Պայէրն ապահով կը թուի կէսաւարտականներուն որակուելու համար, հակառակ դարձի մրցումին, որ տեղի կ'ունենայ Մարտ 19ին՝ Երեւան:

Միւնիխի այս մրցումին, «Յառաջ»ի կողմէ ներկայ էր իր խմբագիրը՝ Ժիրայր Միրիճեան, որ իր տպաւորութիւնները եւ այլ մանրամասնութիւններ կուտայ մեր վաղուան թիւով:

Քանի մը տողով

ՊԱՆԿԻՒ վեհաժողովը 24 ժամով յետաձգուեցաւ որպէսզի Պոնկօ, Կապոնի նախագահը հասնի, տրուած ըլլալով որ Ալժէ էր ժողովի: Այս պատճառով Ժիսքար տ'Էսթէն պարտադիր արձակուրդ կը վայելէ իբրեւ հիւրը Պոքասայի:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ Էլիզէ պիտի չերթայ: Արդարեւ Փետրուար 17ին, Համայնավար կուսակցութեան փարիզեան շրջանի քարտուղարը Անրի Ֆիզպէն նամակ մը ղրկած էր Ժիսքար տ'Էսթէնի, որով դիմում կ'ընէր որ համայնավար ընտրեալներու պատուիրակութիւն մը ընդունուի Էլիզէ յայտնելու համար «Փարիզի աշխատաւորներու մերժումը խստակեցութիւնը ընդունելու»: Ցարդ պատասխան չկար երբ յանկարծ Չորեքշաբթի օր կը հրապարակուէր Նախագահին պատասխանը: Ժիսքար կ'ըսէր թէ Ժորժ Մառշէ կրնայ իրեն երթալ Մարտ 20ին կամ 25ին, վասնզի «բնական է որ Հանրապետութեան Նախագահը ազգային մեծ հարցերու մասին խօսի ընդդիմադիր գլխաւոր կուսակցութեանց պատասխանատուներուն հետ»: Համայնավարները «խաղ» մը կը տեսնեն այս եղածին մէջ եւ կ'ըսեն, Ժորժ Մառշէէն ալ առաջ, որ պատասխանը մերժողական է:

ՔԱՄՊՈՃԻ մայրաքաղաքը, որ պաշարուած է կարմիր Խմերներու կողմէ երկար ժամանակէ ի վեր, շատ ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի եւ արդէն հոգեւարքը ապրող քաղաք մը կը նկատուի: Պաշարման օղակը աւելի սեղմուած է, երբ կարմիր խմեր ուժերը գրաւած են կառավարական դիրք մը՝ Փրեկ Լուոնկ, մայրաքաղաքին կեդրոնէն հազիւ ինը քիլոմեթր հեռու: Ամերիկացիք դադրեցուցած են քաղաքին պարէնաւորումը, երբ Տէ Սէ. 8 օդանաւ մը վնասուած է հրթիռով մը: Արդարեւ, օդակայան ալ ռմբակոծութեան կ'ենթարկուի: Ուաշինկթընի մէջ, ամերիկեան ծովուժի բանբերը յայտարարեց, թէ «Օքինաուա» մարտանաւը 1500 մարինզներով եւ թռաններով Թայլանտի ծոցը հասած է, որպէսզի ի հարկին պարպէ Փնոմ Փէն գտնուող 400 Ամերիկացիները:

ՇԱՐԼ ՍՓԱՔ մեռած է առջի օր, Հարաւային Ֆրանսա 71 տարեկանին: Շարժանկարի ամէնէն փայլուն դէմքերէն մէկն էր իր սենարիներով, գրույցներով:

ՇՈՐՁՈՎԻ մէջ (Լեհաստան) Եւրոպայի ակումբներու ախոյենական մրցումներու քառորդ աւարտականներու կարգին ,Սէնթ Էթիէն պարտուեցաւ 2ի դէմ 3 կէտով մինչ Լիտս (Անգլիա) կը յաղթէր Անտերլեխթի (3–0) եւ Պարչելոնա Աթվիտապերկի (2–0):

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

[ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ]

•

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

[ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ]

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ՝ ԻՐԵՆՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉԻՆ ՄԱՍԻՆ

— O —

Յովհաննէս Որոտնեցիի մասին հնագոյն ձեռագրային վկայութիւններէ, պատմական – ժամանակագրային գործերէ եւ նորագոյն բանասիրական պրպտումներէ ի յայտ կուգայ որ ան, իր ծննդավայրի դպրոցէն մինչեւ Գլաձոր, ապա մանաւանդ Տաթեւի եւ Ապրակունիսի վանական վարժարաններուն մէջ՝ եղած է իր օրերու ամէնէն բազմակողմանի ուսուցչապետներէն մէկը, հմուտ՝ օտար բազմաթիւ լեզուներու (մանաւորաբար լատիներէնի), հետամուտ է եղած արեւմտեան ուսումներու եւ արտաքին գիտութեանց, յատկապէս՝ Արիստոտէլի, Փիլոնի եւ Պորփիւրի նման հելլէն իմաստասէրներու գործերու, ուրկէ կը բխի, վստահօրէն, Գրիգոր Տաթեւացիի «բազմահանճար իմաստիւք աւլցեալ» *բացատրութիւնը՝ իր ուսուցիչին նուիրուած տողերու կարգին:*

Արգար Մովսիսեան, իր «Ուրուագծեր հայ դպրոցի եւ մանկավարժութեան պատմութեան» *անուն գործին մէջ կը յիշատակէ բազմաթիւ վկայութիւններ Որոտնեցիի ուսուցչական գործունէութեան մասին, զորս ձեռք բերած է* «երկարամեայ որոնումներով, տեղեկութիւններ հաւաքելով մեր պատմիչներից ու ժամանակագիրներից, հնադարեան անտիպ ու բազմազան ձեռագիրներից, տարեգրութիւններից, ձեռագրերի յիշատակարաններից, վիմագիր արձանագրութիւններից», *եւայլն (էջ 106 – 107):*

Տաթեւի համալսարանին, Սիւնեաց դըպրոցներու, Որոտնեցիի եւ իր աշակերտներուն մասին «մօտ հարիւր տարբեր աղբիւրներէ» քաղելով իր տեղեկութիւնները՝ Մովսիսեան նախ կը հաստատէ ստուգութիւնը այն կէտին որ Յովհան Որոտնեցի, Գլաձորի 1339 թուականի քայքայումէն ետք անցած է իր ծննդավայր (Որոտան) եւ այնտեղ նոր դպրոց մը հաստատելէ քանի մը տարի ետք միայն եկած է Տաթեւ, ուրեմն՝ 1340ական տարիներուն: Քսան տարիէն աւելի Տաթեւի վերելքին նպաստելէ վերջ, 1360ական թուականներուն մեկնած է Ապրակունիս (Երնջակի մէջ)՝ մասնաւորաբար վարելու համար հակաունիթոռական պայքարը (): Հինգ տարի ալ հոս մնալէ ետք՝ անցած է դարձեալ Որոտան, եւ կնքած է իր կեանքը 1388ին (Օրմանեանի համաձայն՝ 1386ին):*

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, իր «Սիսական» *անուն գործին մէջ (էջ 220) կը յիշատակէ Որոտնեցիի աշակերտներէն մէկուն՝ Մելիքսեդի կողմէ ընդօրինակուած «Գիրք առաքելութեանց» անուն յիշատակարանի մը հետեւեալ դրուատիքը, ուսուցչին մասին (Թուական՝ 1376)·*

— «Ի դառնութեան ժամանակիս լոյս ծագեաց մթացեալ եւ խաւարեալ ազգիս՝ զմեծ վարժապետ Որոտնեցի, որ սնուցանէր զմանկունս, ջամբելով զկերակուրն կենաց հոգւոյ եւ զհանդիստ մարմնաւոր պիտոյից»:

15րդ. դարու հայերէն ձեռագիրներու յիշատակարաններուն մէջ ուրիշ աշակերտ մը կը վկայէ որ Որոտնեցիի շուրջ հաւաքուած էին «hոյլf աշակերտաց՝ որf ի նմանէ վարժեալf եղեն ըստ կարողութեան եւ տարողութեան, յորոց երիս ոմանս արեգակնանմանն ճառագայթիւf ցոլացեալ երեւեցան ի մէջ բազմահոյլ բանասիրաց, հաւմշիրակf եւ hարազատf միմեանց»:

«Արեգակի նման ճառագայթող» այդ երեք աշակերտներն են Յակոբ Ղրիմեցի, Գրիգոր Տաթեւացի եւ Գէորգ Երզնկացի:

Աշակերտական այլ վկայութիւններէ կը պարզուի որ Որոտնեցիի կողմէ աւանդուած դասաճիւղերուն մաս կը կազմէին իմաստասիրական, փիլիսոփայական, բընագիտական եւ գիտական այլ նիւթեր:

Յակոբ Ղրիմեցի՝ իր վկայութեանց կարգին կուտայ նաեւ անունները կարգ մը ուսուցիչներու. «զուսուցիչfն եւ զլուսաւորիչfն՝ զՍիմէոն վարդապետն, զարին և զառաfինին Ըռօշտեան... զիամանմանf նորին երկու արեգակուfն՝ զՍտեփանոս ընդ Յովհաննէսի, որ են նազելի փիլիսոփայf, եւ զՍիմէոն զհոգեւոր վերակացուն մեր», *եւայլն եւայլն:* (**)

Քանի մը այլ վկայութիւններ՝ յաջորդով:

Մ. Թ.

(*) Կ'արժէ առանձնապէս անդրադառնալ Ունիթոռական շարժման, որ, 1316էն սկսեալ, Հռովմի Յովհաննէս 22րդ. պապին հովանաւորութեամբ եւ Կիլիկիոյ հայ լատինասէր թագաւորներուն ալ կրաւորական ու համակրական վերաբերումով, մուտf գործեց մէկ կողմէ Հիւսիսային Հայաստան եւ Վրաստան (Ֆրանսիսկեան թեւ): ու միւս կողմէ Ատրպատական (Տոմինիկեան թեւ): Այս երկրորդ թեւը հասաւ Նախիջեւան, ապա Սիւնիf: Ինչպէս ցոյց կուտայ անունը (Ունիթոռ = Միաբար), հռովմէական եկեղեցին կը ձգտէր այս ձեւով Հայ. Եկեղեցին ձուլել («միացնել») հռովմէական եկեղեցիին. շարժում՝ որ ունեցաւ եւ իր համախոհները (որոնց կարգին յայտնի եկեղեցականներ) ե՛ւ իր հակառակորդները:

(**) Աշակերտական այս կարգի վկայութիւններու մէկտեղումով հարուստ է Լեւոն Խաչիկեանի «ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳ - ՐԵՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ» գործը՝ որուն 559 – 560րդ. էջերէն արտագրուած են մեր կողմէ մէջբերուած վերջին երկու պարբերութիւնները:

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

— O —

Ա.

Փետրուար 12ին, Կրթական նախարարը՝ Ռ. Հայլի, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին ներկայացուց եւ մեկնաբանեց ուսուցման բարեփոխման «իր» ծրագիրը, որուն ընդհանուր ուղղութիւնները ծանօթ էին արդէն, մասնաւորապէս ուսուցման շրջանակներու մէջ, եւ որոնց մասին անդրադարձանք այս նոյն սիւնակներուն մէջ քանի մը շաբաթներ առաջ (տե՛ս «Յառաջ»ի Յունուար 24ի թիւը):

Բարեփոխման ծրագիրը 147 էջեր ունի բաժնուած ութ գլուխներու՝ կրթութեան քաղաքականութիւնը 1975ին, ուսուցումներու բովանդակութիւնը, պարտաւորիչ ուսումներու կազմակերպութիւնը, ուսուցման կազմակերպութիւնը լիսէներու մէջ, ուսուցման լրացուցիչ գործողութիւնները, պաշտօնէութիւնները, հաստատութիւնները, դպրոցական կեանքը ու նաեւ եզրակացութիւն մը ուր նախարարը կը ներկայացնէ իր տեսակէտները դըպրոցի եւ ընկերութեան յարաբերութիւններու շուրջ եւ աշխարհականութեան մասին:

Ռ. Հայլի, իր ծրագրի գործադրութեան թուականին շուրջ ոչ մէկ յանձնառութիւն կ'առնէ, չեշտելով թէ «շատ ժամանակ պէտf է տալ վինաքանութեան, խորհրդածութեան, խորհրդակցութեան, համախոհութեան, ներդաշնակութեան համար եւ թէ ոչ մէկ պարտաւորութիւն կայ այս ծրագիրը անպայման ներկայացնելու Խորհրդարանի գարնան նստաշրջանին»:

Մեր կարգին աւելցնենք որ նման լայն ծրագրի մը գործադրութիւնը կապուած է դրամական հրամայականներու, կարեւոր անհրաժեշտ գումարներու որոնք անկասկած նախօրօք տեղ պէտք է գտնեն Պետութեան ընդհանուր տարեկան հաշուեցոյցին մէջ: Այս պատճառաւ, որոշ անորոշութիւն մը կը տիրէ եւ մտավախ... կուտայ որ, եթէ բարեփոխման այս նոր ծրագիրը լոյս տեսնէ, կրնայ մասամբ կամ ամբողջապէս կիրարկուիլ միայն յառաջիկայ հինգ տարիներու վրայ նուազագոյնը, եւ ան ալ անշուշտ աստիճանաբար:

Բարեփոխման այս լայն ծրագրի ամէնէն կարեւոր գլուխը անշուշտ ուսուցումներու կազմակերպութեան նոր եղանակն է, նոր բովանդակութիւնն է մանկապարտէզէն մինչեւ համալսարանի մուտքը: Ուստի՝ կը սահմանենք մեր ուսումնասիրութիւնը ծրագրի այս հիմնական կէտին, որ կը հետաքրքրէ առաջին հերթին աշակերտութիւնը, հետեւաբար ծնողքները:

Ա.— ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Մանկապարտէզի ընդհանուր կառոյցը չէ փոխուած:

Փոքր աշակերտներուն համար, 2էն ... տարեկան, հօգեբաններու եւ մանկավարժական հարցերու ծանօթ բժիշկներու կողմէ կանուխէն կատարել տալ մասնագիտ... տկարութիւններու, անհատականութեան եւ նկարագրի խանգարումներու հետազօտութիւններ, լաւագոյնս օգնելու համար տկարութեան նշաններ ցոյց տուող աշակերտները կանխելով ապագայ դըպրոցական ձախողանքներու պատճառները, որոնք որոշ տարիքէ մը յետոյ արագօրէն աւելի կը խորանան ու կը դառնան անդարմանելի: Միւս այս ուղղութեամբ նաեւ մանկապարտէզի դասարաններու աշակերտութեան թիւը որ ներկայիս 40էն 50 է, էջեցնել 35ի:

Սակայն ամէնէն կարեւոր նորութիւնը դպրոցի պարտաւորիչ ըլլալն է՝ հինգ տարեկանէն (ներկայիս՝ վեց) եւ այս կը փոխէ մանկապարտէզին նախակրթարանի մուտքի տարիքը: Այս անցքը պէտք է ըլլայ ծնողքներէ, ուսուցիչներէ, հոգեբաններէ եւ բժիշկներէ բաղկացած խորհուրդի մը որոշումով: Ուստի նոյն տարիքը ունեցող աշակերտները (հինգ տարեկան) կրնան կատարել իրենց դպրոցական պարտաւորիչ առաջին տարին կամ մանկապարտէզի մէջ կամ ալ ուղղակի նախակրթարան, համաձայն վերոյիշեալ խորհուրդի տուած որոշումին. այս որ պիտի իւրաքանչիւր երախայ, աշակերտ յառաջանայ համաձայն իր հասունութեան, իր կարելիութիւններու եւ կարողութիւններուն:

Բ.— ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

Որոշ ընդունակութիւն ունեցող աշակերտներու համար նախակրթարանի մուտքը պիտի ըլլայ հինգ տարեկանին, թէ ոչ ընդհանրապէս վեց տարեկանին (ինչպէս որ է ներկայիս): Նախակրթարանը պիտի երկարի վեց տարիներու վըրայ (ներկայիս՝ հինգ) հետեւեալ բաժանումներով՝ պատրաստական շրջան Ա. եւ Բ. տարի (Սէ. Փէ. 1է 2), տարրական շրջան Ա. եւ Բ. տարի (Սէ. Ը. 1է 2), միջին շրջան Ա. եւ Բ. տարի (Սէ. Մ...

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ն.— Ուրեմն դուք ի վիճակի՞ էիք ձեր սովորական գործերովը զբաղելու, շարունակելու ձեր դասերը Օր. Փայլընդոնի եւայլն քով:

Ա.— Ի սկզբան փորձեցի ուսումս առաջ տանիլ: Փրոֆ. Կասիրէրի գացած ժամանակս այն աստիճան վատ եւ տկար կը զգայի ինքզինքս, որ շատ չէի կրնար աշխատիլ. անոր համար ալ Օր. Փայլընդոնի ըսի որ այլեւս չեմ կրնար դաս առնել, վասնզի հանգստեան պէտք ունէի եւ իրապէս ալ վերջին ժամանակները այլեւս ուսման չէի հետեւեր:

Ն.— Ձեր՝ հայրենակիցներու հետ ունեցած յարաբերութիւնները մինչեւ Մարտ 15 սովորական ձեւով շարունակեցի՞ք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ձեր մայրը ուրիշ անգամներ ալ երեւցա՞ւ, ձեզի:

Ա.— Զարդերը եւ անոնց պատկերները շատ անգամ կը նկարուէին աչքերուս առջեւ, իսկ մայրս քիչ անգամ միայն:

Ն.— Ե՞րբ կ'ունենայիք այդ տեսիլները, ցերե՞կը:

Ա.— Ո՛չ, գիշերը:

Ն.— Ի՞նչ պատճառով ժամանակին Փրոֆ. Կասիրէրի դիմած էիք:

Ա.— Ինքզինքս շատ վատ կը զգայի:

Ն.— Հոս՝ Պերլինի մէջ ալ ջղային նոպաներ ունեցաք, այնպէս չէ՞:

Ա.— Քանի մը:

Ն.— Առաջին անգամ ե՞րբ:

Ա.— Ճիշդ չեմ կրնար ըսել:

Ն.— Ե՞րբ էր այն բռնկումը, որուն միջոցին դրամատան պաշտօնեայ մը ձեզ վեր վերցուց եւ Երուսաղէմէր փողոցէն տուն տարաւ:

Ա.— Այդ Պերլինի մէջ առաջին բռնկումն էր:

Ն.— Այն միջոցին դեռ Աուգսպուրգէր փողո՞ցը կը բնակէիք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ի՞նչպէս պատահեցաւ այս առաջին բռնկումը:

Ա.— Երուսաղէմէր փողոցէն կը քալէի, չեմ գիտեր թէ դրա՞ն առջեւ թէ փողոցին մէջ ինկայ, երբ արթնցայ տեսայ որ բազմութիւն մը չորսիդիս պատած էր, ենծի դեղ մը տուած էին. պաշտօնեայ մը հարցուց թէ ո՛ւր կը բնակէի եւ մինչեւ ստորերկրեայ երկաթուղին ընկերացաւ. հոն երկաթուղի մտայ, եւ երբ տուն հասայ՝ սանդուխին վրայ դարձեալ ինկայ:

Ն.— Ինչո՞ւ համար Փրոֆ. Կասիրէրի գացիք, այս անկումներո՞ւն համար թէ որեւէ ուրիշ հիւանդութիւն մը ունէիք:

Ա.— Խնամուելու համար:

Ն.— Այս անկումը ձեր հայրենակից Աբէլեանի պատմեցի՞ք եւ արդեօք անո՞ր խորհուրդին վրայ Փրոֆ. Կասիրէրի դիմեցիք: Բայց այդ մասին կը լսենք, երբ վկաները հարցաքննուին:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— *Քիչ մը առաջ նկատողութիւն մը լաւ չհասկցայ: Արդեօք ճի՞շդ հասկցած եմ, թէ ամբաստանեալը, Թալէաթի մօտ ըլլալու համար Հարդէնպերգ փողոցի բնակարանը վարձելէն ետքն ալ, ժամանակ մը այդ գիտաւորութիւնը մոռացութեան տուած է, վասնզի սկսած է մտածել թէ մարդ սպաննել չըլլար. մէկ խօսքով, արդեօք այն որոշումը, զոր ըրած էր մօրն երեւնալուն, իր մէջ հաստատ մնացա՞ծ է թէ ժամանակ մը մոռցած է զայն եւ իր սովորական գործերով պարապած, վասնզի կը մտածէր թէ մարդ սպաննել չըլլար:*

Նախագահ.— *Ըսաւ թէ իր որոշման մէջ կը տատամսէր:*

Ամբաստանեալ.— *Այդպիսի տատամսումներ կ'ունենայի. երբ ինքզինքս վատ կը զգայի, միտքս կը դնէի մօրս պատուէրը գործադրել, բայց երբ ինքզինքս լաւ կը զգայի կ'ըսէի ինքնիրենս, մարդ սպաննել չըլլար:*

Ն.— Ուրեմն ամբաստանեալն իր սովորական կեանքը առաջ տարած է, թէեւ քիչ մը դժուար կուգար իրեն: Ծանօթներու յարաբերութեան մէջ ալ որեւէ փոփոխութիւն չէ՞ր նկատուեր: Որո՞նք էին ձեր ծանօթները:

Ա.— Թէրզիպաշեան, Էֆթեան, Գալուստեան, Աբէլեան:

Ն.— (Թարգմանին) դո՞ւք ալ:

Զաքարեանց.— *Այո՛:*

Ն.— Յունուարէն առջին Օր. Փայլընդոնէ դաս առնելէն զատ ուրիշ ի՞նչ կ'ընէիք:

Ա.— Հայ ընտանիքներու կ'այցելէի. թատրոն եւ պարահանդէսներ կը յաճախէի:

Ն.— Կարծեմ պարե՞լ ալ դաս կ'առնէիք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ե՞րբ:

Ա.— Յունուարէն սկսեալ:

Ն.— Արդեօք ճշմարի՞տ է թէ այս պարի դասերու ժամանակ ալ անգամ մը վերնոտ նոպայ մը ունեցած էք:

Ա.— Այո՛:

(11 – Շար.)

ՀԱՅԿ. ԳԻՐՔԵՐ

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

—— O ——

Ավինեոնի Հայ մշակութային երիտասարդաց ակումբը վերջերս տասը հատոր նուիրած է Քաղքէ Թանգարանի գրադարանին։ Այս գործերը, որոնք ֆրանսերէն հրատարակութիւններ են — վէպ, պատմութեան գիրք, թարգմանուած քերթուածներ (Վարուժան, Զարենց, եւն.), առիթ պիտի տան Ավինեոնցիներուն, որ ծանօթանան Հայոց պատմութեան եւ մշակոյթին։ Հայ երիտասարդներու խումբը զոր կը վարէ Օր. Քրիսթին Առաքելեան, այս ձեւով նպաստած կ՚ըլլայ հայ մշակոյթի ծանօթացման եւ տարածման ֆրանսական շրջանակներու մէջ։ Տօֆինէ (Տիմանչ-Փրովանս) եւ Փրովանսալ (Տիմանչ-Վօքլիւզ) արձագանգ հանդիսացած են այս լուրին, հրատարակելով նաեւ նկարներ, ուր կ՚երեւան հայթայթուած գիրքերու խորագիրները։

Կէ 2)։ Յառաջադէմ աշակերտներու համար կարելի պիտի ըլլայ ցատքել իւրաքանչիւր շրջանի Ա. տարին, տրուած ըլլալով որ իւրաքանչիւր շրջանի Բ. տարուան առաջին եռամիսը պիտի ըլլայ վերաքաղի եռամիս նախորդ տարուան ուսուցումներուն։ Արդ՝ կարելի պիտի ըլլայ աւարտել նախնական դպրոցը չորս, հինգ կամ վեց տարուան մէջ, բացառաբար երեք տարիներու ընթացքին։ Ուրիշ նորութիւն մը՝ դասարան կրկնելու դրութիւնը վերցուած է։

Իսկ ինչ կը վերաբերի ուսուցումներու բովանդակութեան, նպատակակէտները պէտք է ըլլան հետեւեալները՝ ընթացիկ եւ ըմբռնելի ընթերցում, բերանացի եւ գրաւոր արտայայտութիւն, թուարկում, թուաբանութիւն, գծագրութիւն որոնք կը մնան հիմնական գործիքները զորս իւրաքանչիւր աշակերտ, անհատ պէտք է ունենայ իր տրամադրութեան տակ։ Նոյնպէս կարեւոր է կանուխէն մշակել աշակերտներու տրամաբանական, հետազօտական եւ քննադատական մտքի կազմաւորումը, արթնցնել անոնց երեւակայութիւնը, զարգացնել անոնց ճաշակի եւ գեղեցկագիտութեան գաղափարները, ընտելցնել անոնց մէջ ձեռներէցութեան ոգի։

Ծրագիրը կը շեշտէ նաեւ նախակրթարանի եւ վարժարաններու միջեւ չարունակական կապի մը հաստատման վրայ, մանաւանդ մանկավարժական եղանակներու կապակցութեամբ։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԱՇՄԻՐԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

—— O ——

Քաշմիրի հարցը, որ Հնդկաստանի համար թնճուկ մը դարձած էր տարիներէ ի վեր, կը թուի թէ կարգադրուած է ժամանակի մը համար։ Քաշմիրի հնդիկ կառավարութիւնը, որ կը բխէր Տիկին Ինտիրա Կանտիի կեդրոնական կառավարութենէն, այս վերջնոյն պահանջով հրաժարեցաւ։ Համաձայն կնքուած համաձայնութեան մը՝ Նոր Տելհիի կառավարութեան եւ Քաշմիրի նախկին ղեկավարին Շէյխ Ապտուլլահի միջեւ, այս վերջինը ձեռք կ՚առնէ իշխանութիւնը։

«Քաշմիրի առիւծը» կը դադրի մըրնչելէ, նոյնիսկ բաւական մը ընտելցած է այն օրերէն ի վեր, երբ Քաշմիրի հարցին միակ լուծումը կը նկատէր շրջանին անջատումը Հնդկաստանէ։ Այսօր, 69 տարեկան է Շէյխ Ապտուլլահ եւ երկար տարիներ անցուցած է հնդկական բանտերու մէջ. տեղի տուաւ կեդրոնի կառավարութեան առջեւ, տարբեր հարց, որ իբրեւ ապատարար ընդունուեցաւ ծամմուի մէջ, Քաշմիրի ձմեռնային մայրաքաղաքը։ 1953ին պաշտօնազրկուած եւ բանտ առաջնորդուած էր, որովհետեւ Քաշմիրի անջատումը ծրագրած էր։ Այսօր կրկին ձեռք կը ձգէ իշխանութիւնը կամ աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ կէս-իշխանութիւնը։ Արդարեւ, եթէ Նոր Տելհիի հետ կնքուած համաձայնագիրը Քաշմիրի կը շնորհէ լայն ինքնավարութիւն ներքին հարցերու մէջ, միւս կողմէ Շէյխ Ապտուլլահ յանձնառու կ՚ըլլայ Քաշմիրը Հնդկաստանի անբաժան մասը նկատել վերջնական եւ անփոփոխելի ձեւով։

Քաշմիրի ինքնավարութիւնը եթէ ոմանց համար արդէն իսկ շատ է, ուրիշներուն համար բաւարար չէ։ Հնդկաստանի մէջ, հնդիկ ազգայնական կուսակցութիւնը՝ Ժանա Սանկ, կը վախնայ, որ Քաշմիրի հնդիկ փոքրամասնութիւնը առանձնութեան մատնուի մահմետական մեծամասնութեան կողմէ։ Կը վախնայ նոյնպէս, որ Քաշմիրի շնորհուած իւրայատուկ գոյավիճակը վարակիչ կը դառնայ Հնդկաստանի միւս նահանգներուն համար եւս։ Ինչ կը վերաբերի Փաքիստանի, որ Քաշմիրի երկուքի բաժնուելէն ի վեր (1949) տէր է անոր մէկ մասին, կը մերժէ ընդունիլ համաձայնագիրը, քանի որ իր կարծիքով նպաստաւոր է Հնդկաստանի համար։

Քաշմիրի շուրջ ստեղծուած այս նոր լարուածութիւնը՝ Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ, մտահոգիչ կացութիւն մը կը ստեղծէ։ Արդէն վտանգաւոր «խաղը», զոր կը խաղան հնդկական ցամաքամասին վրայ Մ. Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը, խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ բնականոն յարաբերութիւններու ստեղծումը Նոր Տելհիի եւ Իսլամապատի միջեւ։ Հնդկաստանի հիւլէական փորձը, անցեալ տարի, «պայթուցիկ»ի դեր կատարեց խախտելու համար արդէն խախուտ հաւասարակշռութիւնը երկու երկիրներու միջեւ։ Վերջին փուլը Ուաշինկթընի նոր որոշումն է՝ վերջ տալու զէնքի հայթայթման վրայ իր դրած արգելքին Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի։ Միւս կողմէ Մոսկուա կը զօրացնէ իր «հովանաւորութիւնը» Նոր Տելհիի վրայ։ Մարեշալ Գրեչկօ այժմ Հնդկաստանի մայրաքաղաքը կը գտնուի ստորագրելու համար զէնքի հայթայթման կարեւոր պայմանագրութիւն մը։ Այս պաղ պատերազմի շրջագիծին մէջ է, որ պէտք է գետեղել Քաշմիրի հարցը։

Թ. Ա. Թ.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—— O ——

Ցարդ նոյնիսկ զբօսաշրջիկութեան գործակալութեանց մէջ աշխատողները յստակ գաղափար չունէին, թէ ի՛նչ պատկեր կը ներկայացնէ իրենց ասպարէզը տնտեսապէս։ Ընդհանրապէս հաւաքարար կը մտածէին, թէ «մօտաւորապէս» վեց տոկոսը Ֆրանսացիներուն իրենց կը դիմէ՝ ծրագրելու եւ իրականացնելու համար իր արձակուրդները։ Արդ, յստակ տուեալներ ձեռք ձգելու մտադրութեամբ վիճակագրութիւն մը պատրաստեցին, որուն գլխաւոր կէտերը կը ներկայացնենք ստորեւ.

— Ճամբորդական գրասենեակներու թիւը 2·300էն 2·700ի կը հասնի, ասոնց 1·700ը մեծ գրասենեակներ են։ Այս հաշուով մէկ գրասենեակ կայ 41·000 անձի համար։ Փարիզեան շրջանը կը համախմբէ 40 առ հարիւրը ճամբորդական գրասենեակներուն, որ կը նշանակէ մէկ գրասենեակ 20·000 անձի հաշուով։

— Պաշտօնեաներու թիւը 11·000 է։

— Նիւթական գործառնութեան տարողութիւնը շուրջ 9 միլիառ է։

— Զբօսաշրջիկութեան գործակալութիւններու ծախսած տոմսերը 18 տոկոսը կը կազմեն էս. էն. Սէ. էֆ.ի (երկաթուղի), 80 տոկոսը ծովային նաւարկութեան եւ 66 տոկոսը օդանաւային ընկերութիւններու նիւթական գործունէութեան։

— Յաճախորդներու թիւը 1·240·000էն աւելի չէ, մէջն ըլլալով Քլէօպ Մետիթերանէի 280·000 անդամները։ Ուրեմն զբօսաշրջիկութեան գործակալութիւններու յաճախորդները 4,6 տոկոսը կը ներկայացնեն արձակուրդի մեկնողներուն (26 միլիոն է)։

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐԸ

—— O ——

Ալեքսանդրապոլի մէջ սրճարանները (ղայֆախանէքը) մեծ դեր խաղցած են թէ՛ իբրեւ մարդոց հաւաքավայր, թէ՛ իբրեւ ժողովատեղի համքարներու (արհեստակցական միութիւններ)։ Գրեթէ իւրաքանչիւր արհեստակցական միութիւն ունէր իր սրճարանը, կային նաեւ մեծ եւ բոլորին առջեւ բաց սրճարաններ։ Հոդ մարդիկ իրարու կը ծանօթանային, կը լուծէին վէճեր, կը կատարէին խնամախօսութիւններ, կը կնքէին պայմանագրումներ, կը գումարէին ժողովներ, եւայլն։ Յայտնի էին Տալոյենց, Կուզիկենց եւ Հայկազունիներու սրճարանները։

Սրճարան յաճախողները ընդհանրապէս արհեստաւորներ էին, ազատ ժամերու, տօներու, իսկ եղանակէ եղանակ կատարուած գործերու աշխատաւորները նաե՛ւ ձմեռուան ամիսներուն, իրենց օրուան մեծ մասը կ՚անցընէին հոն։ Սուրճէ զատ՝ գինի եւ օղի ալ կը սպասարկուէր։ Ընդհանրապէս ծանրաբարոյ մարդիկ կը հաւաքուէին՝ ուստապաշիներ, վարպետներ, անուանի արհեստաւորներ, տարեց մարդիկ։ Երիտասարդները քիչ կը յաճախէին։

Յաճախորդները սուրճ կը խմէին, նարկիլէ կամ չիպուխ կը ծխէին, թուղթ կը խաղային։ Սուրճին գինը մէկ կոպէկ էր, վճարումը՝ մեծ մասամբ ապառիկ. պարտքերը կաւիճով կը գրուէին պատին փակցուած «չաթալայի» վրայ։ Պարտք ընելու իրաւունք ունէին մնայուն յաճախորդները։ Պարտքը վճարելէ ետք («չաթալէն սրբելիս») յաճախորդը դաւաթ մը սուրճ ձրի կը ստանար սրճարանապետէն։ Պարտքերը կը փակէին դարնան։ Սրճարաններու ներսի տարածութիւնը մօտ 8–10 քառակուսի մեթր կ՚ըլլար, տանիքը ծածկուած կ՚ըլլար «գառնադաջ» ձեւով, կեդրոնն ալ՝ երդիք։ Յաճախորդները կը նստէին «քեքեա» կոչուած նստարաննեբու վրայ՝ ծալապատիկ։ Սրճարաններու մէջ ամէնէն հաճելի բանը աշուղներու ունկնդրութիւնն էր։

Կ. Ս.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Շատ մի սիրեր՝ ատել կայ. շատ մի ատեր՝ սիրել կայ։

— Ամէն երկրին մէկ թագաւոր, ամէն կնկան՝ մէկ գլխաւոր։

— Շան կաղալը մինչեւ գայլին տեսնալն է։

— Զգլխեն ո՞վ է մեռած՝ վա՛յ Վարդան կը կանչեն։

— Դանակն իր կոթը չի տաշեր։

— Ով տուն չէ շինած՝ այնպէս գիտէ թէ սիւն ու գերան մէջն է բուսած։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԱ.

ԳԹՈՒԹԻ՛Ն, ՆԵՐՈ՛ՒՄ

— Բայց ո՞ր կալանաւորը ինծմէ աւելի արժանի է շղթայի դարնուելու։ Ո՞վ ինծմէ աւելի արժանի է բանտապահներու դաւաղանին ներքեւ ցաւէն ոռնալու։ Ա՛հ, անոր դէմ այլեւս ատելութիւն չեմ զգար, և գթութիւնը սրտէս մինչեւ շրթունքներս կը բարձրանայ։ Պարոն արքունի դատախազ, եթէ ողեւորի մը աղաչանքը կրնայ ձեր վրայ ազդեցութիւն ունենալ, լսեցէք իմ աղաչանքս, լսեցէք իմ գերագոյն խղճս։ Գթութի՛ւն, գթութի՛ւն. Պենետէթթօյին համար։ Լաւ մտածեցէք, պարոն, ընկերութիւնը մարդու մը նկատմամբ անգութ եւ անողոք գտնուելով, այդ մարդը վայրի գազան մը կ՚ընէ։ Մտածեցէք թէ այդ մարդը Վիլֆոր մըն է։ Ո՛հ, ապագայէն կը վախնամ... կը վախնամ բոլոր անոնց համար, որոնք ետեւս կը թողում, Վալանթինի համար, ձեզի համար, Մորէլ։ Ի՛նչ գիտնամ, կը վախնամ եւ ինքնիրենս կ՚ըսեմ թէ գթութիւնը ամէնէն ապականած հոգիները կրնայ մեղմացնել, պարոն արքունի դատախազ, յուսադրիչ բառ մը ըսէք...

— Կը խոստանամ ձեզի, ըսաւ Պ. տը Ֆլանպուէն, վեհապետին գթութիւնը խնդրել ձեր յիշած անձին համար, եթէ իր զղջումով արժանի ըլլայ այս շնորհին։

— Ես ալ, ըսաւ Վալանթին, կը խոստանամ երթալ յոյսի եւ քաջալերութեան խօսքեր ըսել իրեն իր դժոխքին խորը։

— Դո՛ւք, դո՛ւք, գոչեց Վիլֆոր անոր ձեռքերը համբուրելով։ Ո՛հ, շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ քեզմէ, ով իմ պատուաւոր, բարեսիրտ եւ անձնուէր աղջիկս, օրհնեալ ըլլաս։ Ա՛հ։

Խեղդուկ հառաչ մը ելաւ իր կուրծքէն..

Յետոյ անուն մը՝, որ հազիւ կրցաւ թոթովել, ելաւ շրթունքներէն. — Էտմոն Տանթէս։

Եւ հոգին այս վերջին հառաչանքով, կուրծքէն դուրս ելաւ։ Պ. տը Վիլֆոր մեռած էր։

ԺԲ.

ԴԻԵՊԻ ԱՊԱԳԱՆ

Պ. տը Վիլֆորի մահը, թէեւ կանխատեսուած էր, բոլոր զինքը ճանչցողներուն համար չանթի հարուած մը եղաւ։

Պ. տ՚Ավրինեի այն մարդոցմէն էր, որոնք յանցանքները կ՚ուսումնասիրեն, կը տարրալուծեն եւ չեն բաւականանար — ուրիշ շատերու նման յանցաւորին բիրտ մակդիր մը տալով, առանց յանցանքին բնախօսական մեկնութիւնը փնտռելու, որովհետեւ շատ անգամ այդ մեկնութիւնը յանցանքին արդարացումն էր։

Վիլֆոր հիւանդ մըն էր — ինչ որ արդի գիտուն մը անգիտակից խելագար անուանած է։ Եւ ոչ միայն անգիտակից, այլ եւ անծանօթ ու չճանչցուած։

Ո՛վ գիտէ թէ, եթէ պարագաները յառաջ բերած չըլլային այս աղէտը Պ. տը Վիլֆորի փառասիրական կիրքերուն վախճանը մեծութիւններու յիմարութիւն մը պիտի չըլլար։

Մահը այդ պայթումին առաջքը կ՚առնէր։ Ահա այսչափ միայն։

Եւ Պ. տ՚Ավրինեի հասկցած էր թէ այս մարդուն վրայ տենդային բորբոքման հետ որքա՛ն հաստատուն էր նաեւ ընկերական պարտականութեան, բացարձակ իրաւունքներու գաղափարը, որ իր ինքնասիրական ձգտումներուն հակառակ էր։

Պ. տը Ֆլանպուէն ոչ ոճրագործ մըն էր եւ ոչ ալ խանդավառ մարդ մը։ Այլ իր պաշտօնին մէջ թրծուած տխմարին մէկն էր. ոճրագործութեան վայրի մեծութեան անկարող, այլ եւ անկարող որեւէ թուղթ զգալու դէպի բարին, երբ այդ թուղթը կրնար իր նախապաշարումներուն ուղղութիւնը խանգարել։

Դժուար աշխատութիւն մը եղաւ համոզել Պ. տը Ֆլանպուէնը որ խմբագրէ այն ատենագրութիւնը, որ սակայն երդում ըրած էր գրել։

Ամէն տեսակ փաստաբանական առարկութիւններ կ՚ընէր՝ այս գործը յետաձգելու համար։

Խնդրին պարզ վիճակը չափազանց կը շփոթեցնէր այս օրինական պրպտողը։

Ի՛նչպէս Վալանթինը որ մեռած էր իրապէս, կենդանի՛ էր դրապէս, — եւ այս յարութիւնը հաստատող արձանագրութիւն մը չկար։ Առանց օրինական վաւերացման ապրելու յաւակնութիւնը ունենա՛յ, չիտակը բոլոր ընկերական պարտականութիւնները ոտքի տակ առել էր։

— Ասկէ զատ, ըսաւ Պ. տը Ֆլանպուէն յաղթական կերպով, ի՞նչ կը նշանակեն այս անծանօթ լեզուով գրուած թուղթերը...

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի (Մարտ 9) առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, 6 ռիւ Ժանլօ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԳԵՐՊ. ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՀԱՊԱՆԵԱՆԻ

եւ համօրէն ննջեցելոց Ս. Խաչ Ընկերակցութեան անդամներուն ի յիշատակ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երկուշաբթի Մարտ 10, ժամը 20·30ին ընկ. Գարաօղլանեանի տունը։ Հասցէն՝ 22, Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Զըրբաչեան 250 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքներուն։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր ճաշին առթիւ 150 ֆ. Սողոմոնեան և ընտանիքէն եւ 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Գրիգորեանէ։

×

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին վարչութիւնը՝ ողբացեալ Տիրուհի Տէյիրմէնճեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. եւ Լ. Խաչատուրեանէ (Սէնթ Էթիէն) 40 ֆր. ի նպաստ իր դպրոցին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օնդ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.—

Տիկին Զապէլ Կիւլպէնկեան 150 ֆր., Տիկին Ալլարի եւ Պարոն Տէմիրի մահուան առթիւ։ Օր. եւ Պր. Որբերեան 50 ֆր. Օր. Էլիզ Քիւրքճեանի մահուան առթիւ։ Պր. Սիմաւոնեան 30 ֆր. իր հանգուցեալ կնոջ Տիկին Արմինէ Սիմաւոնեանի յիշատակին։

×

Իսի լէ Մուլինոյի եկեղեցւոյ Շինութեան Ցանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Յակոբ Արզուօղլուլի մահուան առթիւ հանգանակուած 1235 ֆրանքը, փոխան ծաղկեպսակի ի նպաստ նորակառոյց եկեղեցւոյ շինութեան։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Սիրարփի Սանթուրճեան 5000 ֆր. կը նուիրէ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան, ի յիշատակ իր սիրելի քրոջ՝ Խօժէնի Հալէպլեանի։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզի եւ շըրջաններու ներկայացուցչական ժողովի Բ. նիստը այս Ուրբաթ (Մարտ 7) ժամը 20ին, Փարիզի Մշակոյթի Տունը։ Խումբերու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 9ին, ժամը 15ին Ահարոնեան ակումբը։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան, Մարտ 8, Շաբաթ երեկոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը։

Օրուան դասախօս՝

ՀԱՅՐ Ց. ՊԶՏԻԿԵԱՆ (Մխիթարեան Միաբանութենէն)։

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11·15ին։

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԵՐԹ

(Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53։

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՃԱՇ - ՊՏՈՅՏ ՍԷՆԻ ՎՐԱՅ

Շաբաթ, Մարտ 15ին ժամը 20էն 2

Նախագահութեամբ Պ. ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՅԷՐՃԵԱՆԻ

DINER - PROMENADE

à travers Paris à bord du m. s. « BRETAGNE »

SAMEDI 15 MARS de 20 heures à 2 heures le matin (départ à 20 h. 30)

sous la présidence de Monsieur M. DJIERDJIAN

au profit de

L'ECOLE DE JEUNES FILLES ARMENIENNES « TEBROTZASSERE »

La soirée sera animée par l'ensemble tzigane dirigé par le célèbre

GEORGES STREHA

Chaque invitation numérotée permettra de participer à une Tombola pour laquelle les artistes peintres

CARZOU, JANSEM, PAPAZ, SHART

ont offert leurs œuvres

S'inscrire sans retard, en téléphonant le matin avant 9 h. et le soir après 20 h. à Mme Kouyoumdjian : 757-57-64

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Զուտ հայկական մեղեդիներու նուիրուած, Մարտ 9, Կիրակի օր ժամը 15ին,

Salle Molière, 18-20 Quai de Bondy

Դաշնամուրով կ'ընկերակցի Պ. ՏԸԼԷՕՅԼ (Մարսէյլի օփերայէն)

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝

Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Մելիքեան, Սաթեան, Օհան Տուրեան, Յարութիւնեան, Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Գալանտարեան, Աճէմեան, Աւետիսեան եւ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն խեղադարութեան տեսարանը։

Տոմսերը նախօրօք ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, Պարոն Թիրեաքեանին, Լիոնի եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ եւ երգահանդէսին օրը Սալ Մոլիէռի կիչէն, ժամը 14էն սկսեալ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի ծովեզերեայ օդափոխութեան կայանին նշխարանները արդիականացնելու նպատակին կը նուիրեն.

Այրի Տիկին Մ. Ճինպաչեան (Վալանս) իր ողբ. քրոջ յիշատակին 100, այրի Տիկ. Հ. Կիւլպօլեան, իր ողբ. ամուսնոյն յիշատակին 50, Տիկ. Հ. Գանթար իր սիրելիներուն յիշատակին 100 ֆր.։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

COURS DE LANGUE ARMENIENNE

Tous les Lundis à 20 h. 30

au nouveau Centre Culturel de de l'Association Sainte Croix

10 bis, Rue Thouin

à partir du Lundi 10 Mars, tous les Lundis

Les cours sont donnés par le

R. P. BEZDIKIAN

Tous peuvent y participer.

«ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ»

Ընկերակցութիւնը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 20·50ին

Salle de la Fondation des Traditions Arméniennes

150, Rue Etienne Dolet — ALFORTVILLE, 22e étage

DIX JOURS EN ARMÉNIE

Film en couleur préparé par MM. Vahé Tchilinguirian et Kévork Kévorkian

Avec le précieux concours de

BERDJ MESROBIAN

Professeur à l'Université d'Erévan

PROGRAMME

PREMIERE PARTIE

1. Introduction
2. Place Lénine
3. Exposition Nationale
4. Hripsimé
5. Etchmiadzine
6. Marché Municipal
7. Le Stade Hrasdan
8. Le Soir

DEUXIEME PARTIE

1. Jardins de l'Amitié
2. Garni
3. Kéghart
4. Usine de Textile
5. Gare/Tzitzernagaperte
6. Dilidjan
7. Sévan
8. Quartier de l'Opéra

ENTR'ACTE

TROISIEME PARTIE

1. Quartier Soundoukian
2. Université/Bibliothèque
3. Institut Pédagogique
4. Ecole Groupskaya
5. Sardarabad
6. (Erévan) Erébouni
7. Ochagan
8. Puragan
9. Zevartnotz
10. Phliharmonia

F I N

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ԶԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

SPÉCIAL - CHARTER

Մարտ 2էն 9
Մարտ 23էն 30
Մարտ 23էն Ապրիլ 6
Մարտ 30էն Ապրիլ 6

850 Ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
8
SAMEDI
8 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.243 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.243

ՓԱՅԷՐՆ - ԱՐԱՐԱՏ ՄՐՑՈՒՄԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պավարիոյ գաւառի մայրաքաղաքը՝ Միւնիխ, Չորեքշաբթի Մարտ 5ին ժամադրավայրը դարձած էր աւելի քան հինգ հազար Հայերու, եւ արդէն օդակայանի պաշտօնէութիւնը չուտով ըմբռնած էր, թէ իրերայաջորդ օդանաւերէ իջնող խանդավառ ճամբորդները Հայեր էին: Եթէ Միւնիխ ժամանողները « ուխտագնացութիւն » մը կատարելու գոհունակութիւնը կ'արտայայտէին, անկասկած Հայաստանէ մինչեւ Սփիւռքի հեռաւոր անկիւնները միլիոնաւոր Հայեր սրտատրոփ կը սպասէին «Արարատ» — «Փայէրն» մրցումի արդիւնքին: Կէսօրուան ժամերուն, մրցումէն առաջ, Միւնիխի կեդրոնական Թաղամասերուն մէջ հայախօս խմբակներ կը շրջագայէին :Եւ որովհետեւ մեր ամէն ինչը երկուք է՝ Հայաստան (Արեւմտեան — Արեւելեան), լեզու, ուղղագրութիւն, կաթողիկոսութիւն, պատրիարքութիւն, պատճառ չկայ որ մեր դրօշներն ալ երկուք չըլլան եւ Միւնիխ համախմբուած Հայութիւնն ալ չներկայանայ երկու դրօշներով, Հայաստանի խորհրդային կամ անկախ Հանրապետութիւններու: Բայց կարեւորը այդ չէ այլ այն թէ Հայեր եկած էին մեծ ու փոքր խումբերով ոչ միայն Գերմանիոյ զանազան քաղաքներէ, Ֆրանսայի հայաշատ վայրերէ, Զուիցերիայէ, Աւստրիայէ, Իտալիայէ, այլեւ աւելի հեռուները երթալով մինչեւ Պոլսէն, Պէյրութէն, Թեհրանէն եւ մինչեւ իսկ Մեքսիքոյէ...

Նոյն օրը երեկոյեան, Միւնիխի ողիմպիական դաշտը ողողուած էր բառին իսկական առումով ծովածաւալ բազմութեամբ: Եօթանասուն հազար կը հաշուըւէր ներկաներու Թիւը: Եթէ տասնեակ հազարաւոր մարզասէրներու Պայէրն բացագանչութիւնները կը լսուէին եւ համանուն ակումբին կարմիր — ճերմակ դրօշները կը պարզուէին առիթէ առիթ, ապա «գերման ծով»ին մէջ կղզեակներ կազմած հայ բազմութիւններն ալ Արարատ — Արարատ աղաղակներով, յատուկ պատրաստուած պաստառներով եւ դրօշներով չատ յաճախ կը յիշեցնէին Երեւանցի մարզիկներուն, թէ Միւնիխի մէջ «որբ» չեն մնացած:

«Արարատ»ի մարզիկները Մարտ 2ին Մոսկուայէ Միւնիխ ժամանած էին: 24 հոգիէ կը բաղկանար Հայրենի «պատուիրակութիւնը»՝ գլխաւորութեամբ Հայաստանի «Սպորտկոմիտէ»ի նախագահ՝ Բոլան Աստրեանի: Խումբին մարզիչը՝ Վիկտոր Մասլով աւելի կանուխ ժամանած էր Միւնիխ, ներկայ գտնուելու համար իր խումբին ապագայ մրցակիցին մրցումին «Վուպպերտալ» խումբին դէմ: Եկած էին նաեւ «Արարատ»ի մարզիչներ Ալպէր Աբրահամեան եւ Յովհաննէս Աբրահամեան: Միւնիխ ժամանած 24 հոգիներէն 16ը «Արարատ»ի խաղացողներն էին՝ Ալեոշա Աբրահամեան, Նորայր Դեմիրճեան, Սանասար Գէորգեան, Արմէն Սարգսեան, Ալեքսանդր Կովալենկօ, Ալեքսանդր Միրզոյեան, Արկադի Յարութիւնեան, Նորայր Մեսրոպեան, Արկադի Անդրէասեան, Սերգէյ Բոնդարենկօ, Յովհաննէս Զանազանեան, Սերգէյ Պօղոսեան, Նազար Պետրոսեան, Լեւոն Իշտոյեան, Եդուարդ Մարգարով եւ Նիկոլայ Ղազարեան:

Լոյսերով ողողուած դաշտին վրայ, ժամը 20ին, գնդակի առաջին հարուածը տուին հայ մարզիկները՝ եւսկոպալու իրաւարար Կուկուլովիչի ազդանշանին վրայ: Երկար ժամանակ պէտք չեղաւ հաստատելու համար, թէ մրցակից խումբերու մակարդակը անհաւասար էր: Այլ խօսքով «Փայէրն» առաջնակարգ խումբ մըն էր, իր համբաւին արժանի եւ եթէ վերջին շրջանին անյաջողութիւններ արձանագրած էր, ապա այդ օր դաշտ իջած էր իր լաւ օրերու վիճակով՝ խաղարկութեան բարձր թեքնիք եւ ռազմավարութեան ճկունութիւն: «Արարատ» եւս տպաւորիչ էր, սակայն ըստ երեւոյթին ըմբռնելով, թէ գերման խումբը անհնար է պարտութեան մատնել — առնուազն չատ դժուար — մրցումի ամբողջ տեւողութեան կիրարկեց պաշտպանողական խաղ մը՝ անտեսելով յարձակողական ռազմավարութիւնը: Այլապէս ի՛նչպէս բացատրել, որ Մարգարովի, Իշտոյեանի, Զանազանեանի նման կոլ արձանագրող անուանի խաղացողներ ունեցող խումբ մը, որ յարձակողական խաղարկութեան մասնագէտը դարձած է, ամբողջ մրցումի տեւողութեան չփորձեց դուրս գալ պաշտպանողական դիրքէն: Ստեղծուած պատեհ առիթներու է միայն, որ կոլ նշանակելու փորձեր կատարեց: Հետեւաբար, կը թուի թէ «Արարատ»ի մարզիչը, խմբապետը նկատի առնելով մրցակից խումբին ուժը, նպատակ ունեցան հաւասար արդիւնքով կամ մէկ կոլի պարտութեամբ հեռանալ դաշտէն, այս արդիւնքը նկատելով արդիւնաւէտ եւ լաւագոյն յոյսերու հեռանկարները ձգելով դարձի մրցումին Երեւան:

«Արարատ»ի պաշտպանութիւնը մինչեւ մրցումի վերջին պահերուն, անխորտակելի մնաց եւ գերման մարզիկներուն յաջորդական ճիգերը ճեղքելու պաշտպանողական շղթան՝ անցան ապարդիւն: Միւս կողմէ, սակայն, «Փայէրն» տիրապետեց դաշտին՝ տպաւորիչ խաղարկութեամբ մը: Այսպէս, մրցումի դաշտը դարձաւ գրեթէ միշտ «Արարատ»ի դարպասը եւ գնդակի ուժգին հարուածները անպակաս եղան:

Անկասկած, օրուան «հերոսը» եղաւ «Արարատ»ի բերդապահը՝ Ա. Աբրահամեան: Արդարեւ, այդ օր եօթանասուն հազար մարզասէրներուն առջեւ յայտնուեցաւ իբրեւ նոր Եաշին մը, երբ ամէնէն անյուսալի նկատուած կացութիւններն իսկ փրկեց՝ արտակարգ խոյանքներով, ճկուն միջամտութիւններով: Մէկ կողմէ «Արարատ»ի պաշտպանողական զօրաւոր դիծը եւ, միւս կողմէ, բերդապահին «անանցանելի» պատնէշը յուսահատութիւն ըստեղծեցին գերման մարզասէրներուն մօտ: Ու այս վերջիններուն հիացումը այնքան մեծ եղաւ, որ ամբողջ մարզադաշտը ծափերով կ'ողողուէր, երբ Աբրահամեան կը յաջողէր կեցնել «Փայէրն»ի արձակած գնդակները: Անվարան կարելի է ըսել, թէ «Արարատ»ի բերդապահը երեք–չորս անխուսափելի կոլեր ազատեց: Այլապէս հայկական խումբին պարտութիւնը առնուազն կրկնապատիկ կէտերով կ'ըլլար:

Մինչ կը կարծուէր, թէ «Փայէրն»ի փորձերը պիտի շարունակուէին ապարդիւն անցնիլ, մրցումի 78րդ վայրկեանին, Հէօնէս զօրաւոր եւ անակնկալ հարուածով մը իր խումբին առաջին կոլը նշանակեց: Հազիւ հինգ–վեց վայրկեան անցած էր (84րդ վայրկեանին) հայ մարզիկներու չփոթութենէն օգտուելով Թորշթանսոն յաջողեցաւ երկրորդ կոլը նշանակել: Այս արդիւնքով ալ վերջ գտաւ մրցումը, որ չատ հետաքրքրական էր, տրուած ըլլալով երկու խումբերուն դեղեցիկ խաղարկութիւնը, օրինակելի կեցուածքը դաշտին վրայ:

Մրցումի ընթացքին «Փայէրն» 7 եւ «Արարատ» 4 քոռներ ձեռք ձգեցին:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆԿԷՐ ԳԱՀԻՐԷ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

— O —

ԹԵԼ–ԱՎԻՎԻ ԶՈՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ՝ 13 ՄԵՌԵԱԼ, 12 ՎԻՐԱՒՈՐ

«Քիսինկէրի առաքելութիւնը պիտի ձախողի» գրուած է եղեր այն մակոյկին վրայ զոր Իսրայէլացիք գրաւեցին եւ որու միջոցաւ է որ պաղեստինցի ահաբեկիչները մինչեւ Թել–Ավիվի ծովափը հասած էին:

Ինչպէս գրած էինք, այս անգամ Պաղեստի Ազատագրման Կազմակերպութիւնը, այսինքն Արաֆաթի շարժումը կը ստանձնէր ահաբեկումին պատասխանատուութիւնը: Կը թուի թէ Պաղեստինցիներու վախն այն է որ Եգիպտոս կրնայ համաձայնութեան գալ Քիսինկէրի հետ, Պաղեստինցիներն անտեսելով: Հինգշաբթի օր, կը ճշդուէր թէ պաղեստինցի ահաբեկիչներու թիւը 8 էր եւ ոչ թէ 6, ինչպէս յայտարարուած էր սկիզբը բայց կարելի չէր ըլլար ճշդել թէ ի՛նչպէս ասոնք կրցած էին մինչեւ Թել–Ավիվի ծովափը հասնիլ: Ո՞ւրկէ կուգային, Լիբանա՞ն, Լիբիա՞ թէ ոչ Եգիպտոս:

Ամէն պարագայի մէջ, Հինգշաբթի օրուան ահաբեկումը, զանազան եւ նոյնիսկ հակասական հետեւանքներ կրնայ ունենալ: Զինուորական դետնի վրայ, պարզ է որ Իսրայէլ ապտակ մը կերաւ եւ փաստեց որ իր սահմանները անխոցելի չեն: Հոգեբանական դետնի վրայ Պաղեստինցիները աւելի քան երբեք ժողովրդական դարձան բայց նաեւ իսրայէլեան կառավարութիւնը պատճառ ունի այլեւս աւելի ճնշում բանեցնելու ժողովուրդին վրայ ու նաեւ աւելի կարծր կրնայ դառնալ Քիսինկէրի առաջարկներուն նկատմամբ:

Ֆաթահի համար «առանց Պաղեստինցիներուն խաղաղութիւն չկայ», բայց Իսրայէլի համար ալ բանակցութիւն չի կրնար ըլլալ ահաբեկիչներու հետ, այսինքն Պաղեստինցիներու: Թել–Ավիվի ահաբեկիչներուն մէկը ողջ մնացած ու ձերբակալուած է:

Այս աննպաստ պայմաններուն մէջ է որ Ուաշինկթընի Շրջուն նախարարը Գահիրէ կը հասնի:

ԻՐԱՔ - ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻՆ

Ալժէի մէջ Պարսից Շահը եւ Իրաքի փոխ–նախագահը՝ Ս. Հիւսէյն, հինգ ժամուան խօսակցութիւններէ ետք «ընդհանուր համաձայնութիւն» մը գոյացուցին վերջ տալու համար սահմանային վէճերուն եւ միջադէպերուն: Միացեալ դեկոյցը կ'անդրադառնայ սահմանները չրոնարարելու, երկիրներու ներքին հարցերուն միջամուխ չըլլալու սկզբունքներուն: Իրաքի եւ Պարսկաստանի Արտաքին նախարարները Մարտ 15ին Թեհրանի մէջ խօսակցութիւններ պիտի ունենան, որմէ ետք Շահը Պաղտատ, իսկ Հիւսէյն՝ Թեհրան պիտի այցելեն:

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, Ալժէի համաձայնութեամբ Պարսկաստան կ'օրինականացնէ Պարսից ծոցի (Շաթ էլ Արաբ) իր գրաւած շրջանը եւ Պաղտատ կ'ընդունի: Փոխարէն Պարսկաստան յանձն պիտի առնէ չօժանդակել քիւրտ ըմբոստներուն, Հիւս. Իրաքի մէջ: Այլ խօսքով՝ Պարզանիի ղեկավարած քիւրտ ապստամբութիւնը զոհ կ'երթայ երկու երկիրներու միջեւ կնքուած համաձայնութեան: Սակայն, միւս կողմէ, պարսկական աղբիւրներ կը չեշտեն, թէ Քիւրտերը ինքնավարութիւն ձեռք պիտի ձգեն:

Իրաք 1969ին խզեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Պարսկաստանի հետ, երբ այս վերջինը Պարսից ծոցի մէջ կարգ մը կղզիներ գրաւեց: Պարսկաստան, իր կարգին, սկսաւ զօրավիգ կենալ եւ օգնել Քիւրտերուն Հիւս. Իրաքի մէջ: Այդ օժանդակութիւնը աւելի մեծ ծաւալ ստացաւ եւ ակներեւ դարձաւ 1974 Մարտէն ետք, երբ Իրաքի բանակը փորձեց վերջ տալ քրտական ըմբոստութեան:

ՇԱՏ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Օռոռ օրաթերթը վերոյիշեալ խորագրով, Ուրբաթ առտու արձագանգ կը հանդիսանար հաւաքոյթի մը, որ տեղի կ'ունենար նոյն իրիկունը Շայօ–Կալիէռա կեդրոնը: Օռոռ կը գրէր այս առթիւ.— «Ֆրանսայի հայկական երկու կազմակերպութիւններ կ'ուզեն որ Թուրքերու կատարած ցեղասպանութիւնը Հայերու վրայ եւ որ մէկուկէս միլիոն զոհ ըրաւ, ճանչցուի եւ դատապարտուի միջազգային մարմիններու կողմէ:

Քանի մը տողով

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ վերսկսան օդանաւերով պարենաւորել Փնոմ Փէնը: Առջի օր վերջ տուած էին օդային կապին, երբ ամերիկեան օդանաւ մը վնասուած էր հրթիռի մը միջոցաւ: 32 օդանաւեր բրինձ, ռազմամթերք փոխադրեցին Փնոմ Փէն: Ֆորտ կրկին պահանջեց Քոնկրէսէն, որ ամերիկեան օժանդակութիւնը շարունակուի, որպէսզի Քամպոճը «դիմանայ»:

Մեր Այցելուները

Խմբագրատունս այցելեցին.—

Տիկին Էլիզապէթ Պաուըր, Վիէննայէն որ վերջերս Պարսկաստան կատարած իր այցելութեան առթիւ շահեկան յօդուածներ հրատարակած էր աւստրիական մամուլի մէջ, հայկ. ճարտարապետութեան մասին («Յառաջ», Փետր. 13):

Պ. Սուրէն Վարդեան, Վիէննայէն:

Պ. Արշաւիր Յովսէփեան, Պէյրութէն:

Տիկին Քնար Պէյլէրեան, Պէյրութի մոտիւլար ցուցասրահին տնօրէնուհին, որ Միացեալ Նահանգներէն եւ Ճամայիքայէն իր վերադարձի ճամբուն վրայ, քանի մը օր Փարիզ մնաց:

Պ. Ծլկունի, Յունաստանէն:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

[ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ]

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 – 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

[ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ]

ԸՆԿՐԿՈՒՄՆԵՐԸ՝ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐՈՒՆ

— O —

Հայ Դաստիարակութեան հոլովոյթը պրպտող ոեւէ անձ չի դժուարանար հաստատելու թէ քաղաքական անցուդարձներ որքան ալ անմիջական անդրադարձում ունեցած ըլլան մեր ժողովուրդի հոգեմտաւոր զարգացման եւ կրթական կեանքին վրայ՝ խափանելով ամէն հնարաւորութիւն բնականոն յառաջընթացի, չեն կըրցած սակայն մատնել մեզ ամբողջական ամլութեան կամ մշակութային ցամաքումի:

Այս տեսակէտով բնորոշ է եօթներորդ դարը, որ քաղաքականօրէն դժնդակ պայմաններ վերապահած էր Հայաստանի՝ նախ յոյնեւպարսկական պատերազմներու եւ աւելի ուշ արաբական արշաւանքներու հետեւանքով:

604 – 623՝ գրեթէ քսան տարի, յունական կայսրութեան սահման նահանգները եւ Հայաստան ենթակայ են պարսկական իշխանութեան: 623 – 629 Յոյները հակադարձութեան մէջ են եւ Հերակլէսի օրով յաջորդական վեց յարձակումներ կը գործեն Պարսիկներու վրայ, — վեցէն չորսը՝ հայկական հողերէ ներս: Հաշտութիւն կը գոյանայ իրենց միջեւ (629) ու Հայաստան կ'ենթարկուի բիւզանդական իշխանութեան ,սակայն 632ին ծայր կուտան արաբական արշաւանքները ու 641 – 651 մեր հողերը բեմ կը դառնան այդ յարձակումներուն:

Արաբներուն հետ լեզու գտնելու նպատակով Դամասկոս եւ Մուաւիա կը մեկնի Թէոդորոս Ռշտունի, սակայն համաձայնութեան այս փորձին կ'ընդդիմանայ օրուան կաթողիկոս Ներսէս Գ.՝ Հայաստան հրաւիրելով Հելլէններու Կոստանդին Բ. կայսրը:

Հետեւանքը կ'ըլլայ աւերումն ու քանդումը Հայաստանի, 651 – 661 Թուականներուն ,հելլէն եւ արաբական թշնամի ուժերու միջեւ: Ներսէս կաթողիկոս կ անդրադառնայ իր սխալին ,եւ՝ Հայոց ընծայուած ինքնավարութեան խոստումի հիման վրայ՝ հաշտութիւն կը կնքէ Արաբներու հետ: 661 – 684, աւելի քան քսան տարի, կ'ապրի խաղաղութեան շրջան մը, Գրիգոր Մամիկոնեանի ընդհանուր կառավարիչ նշանակումով: Այս վերջինի մահէն ետք, սակայն, 684–699՝ տասնըհինգ տարի, կը վերսկսին յոյնեւարաբական կռիւները, Հելլէնները կը պարտուին եւ Հայաստան վերստին կ'ենթարկուի արաբական լուծին, այս անգամ մահմետական կառավարիչներու կողմէ:

Հակառակ այս բոլորին, եօթներորդ դարուն կը ծաղկի հայ երաժշտութիւնը, սկիզբ կ'առնեն ու կը զարգանան հայ երաժշտութիւնն ու նկարչութիւնը, հայ եկեղեցական դասը կ'ունենայ բարձրագոյն զարգացման տէր կաթողիկոսներ՝ որոնք վեցերորդ դարու դաստիարակչական շարժումէն ստացած էին իրենց պատրաստութիւնը (Աբրահամ Ա. Աղբաթանեցի՝ 607–615, Կոմիտաս Ա. Աղցեցի՝ 615 – 628, Եզր Ա. Փառաժնակերտացի՝ 630 – 641, Ներսէս Գ. Իշխանցի՝ 641 – 661, եւ վերջապէս Սահակ Դ. Ձորափորեցի՝ (677–703), իսկ դաստիարակութեան ամրոցները, հակառակ 641 – 661 քսանամեակի յարաբերական ամայութեան ու տեղատուութեան կը վերագտնեն իրենց կենսունակութիւնը յաջորդող գրեթէ քսանըհինգ տարիներու խաղաղութեան շրջանին:

Շրջանի տիրական դէմքերն են (գիտական, մատենագիր, պատմիչ կամ քերթող) Անանիա Շիրակացի ուսողագէտը, Սեբէոս եպիսկոպոս (եօթներորդ դարու պատմիչը), Յովհան Մայրագոմեցի, Կոմիտաս կաթողիկոս(«Անձինք նուիրեալք»ի շարականագիր – քերթողը), Վրթանէս Քերթող, Թէոդորոս Քաթենաւոր, Դաւիթ Տարոնացի (Հարքացի), Մովսէս քերթող, եւայլն:

Դաստիարակչական շարժումը ընկրկումի եւ լուրջ տագնապի մատնուած է այս դարուն: Սեբէոսի վկայութեան համաձայն՝ «աստուածապաշտութեան թշնամիներ» աւեր, քանդում, մահ սփռած են Հայաստանի մէջ ու «վարդապետներու» թիւը նուազած է մեծ չափով: Յունադիտութիւնը ՝որ 6րդ. դարուն հասած էր իր ամենափայլուն մակարդակին, կորսնցուցած է՝ ե՛ւ իր մշակները ե՛ւ իր որակը:

Իր «Պատմութիւն հայ մատենագրութեան» գործին մէջ (տպ. Երուսաղէմ, 1933, էջ 52 – 53)՝ Եղիշէ արք. Դուրեան կարգ մը մէջբերումներ կատարելով եօթներորդ դարու հայ դաստիարակչական շարժումին մասին վկայող գրիչներէ, կ'արտատպէ նաեւ Ներսէս Գ. կաթողիկոսի կողմէ Յոյներու Կոստանդին Բ. կայսեր ուղղուած պաշտօնական նամակի մը հետեւեալ տողերը.– «Արդ կտակարանք եւ վարդապետք չունիմք. գրքը և դըպրութիւնքը չենք գիտեր. բայց որչափ ինչ մնացեր են տեղ–տեղ՝ վարդապետական պատմութիւններ մեզի կ'ուսուցանեն»...

Նոյնիմաստ վկայութիւն մը ունի մեծ գիտնականը՝ Անանիա Շիրակացի, որ իր ինքնակենսագրականին մէջ կ'ըսէ.«ի Հայս ոչ գտի մարդ որ գիտակ էր իմաստասիրութեան եւ ոչ գիրք արուեստից գտի աշխարհիս»:

Այսուհանդերձ, փաստական իրողութիւն է նաեւ ա՛յն, որ եօթներորդ դարու տեւողութեան՝ Սիւնեաց վարդապետարանը պահած է իր ծաղկուն վիճակը, Դուինի կաթողիկոսարանին կից դպրեվանքը շարունակած է իր գործունէութիւնը որոշ չափով, Տարօնի դպրոցը պահած է իր կենսունակութիւնը եւ յատկապէս 661 – 684՝ դաստիարակչական շարժումը վերագըտած է իր բնականոն ընթացքը:

Մ. Թ.

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՄԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

— O —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ (ՄԻՋԻՆ ԴՊՐՈՑ)

Ներկայ երկրորդական ուսմանց վարժարաններու (Սէ. Ը. էս.) եւ ընդհանուր ուսմանց վարժարաններուն (Սէ. Ը. ժէ.) կը փոխարինէ մէկ ձեւի հաստատութիւն մը՝ վարժարանը որ կը կոչուի «Միջին դպրոց»:

Վարժարանին նպատակն է՝ ամրացնել նախակրթարանի մէջ տրուած ծանօթութիւնները, հայթայթել մշակոյթի, գիտութեանց նոր տարրեր ,պատրաստել ապագայ ուսումներու շարունակութեան ինչպէս նաեւ անհատական եւ ընկերային կեանքի:

Ներկայի բաժանումները (Թիւ 1, Թիւ 2, Թիւ 3) պիտի վերցուին: Բոլոր աշակերտները պիտի ստանան նոյն ուսուցումներու յայտագիր մը: Այսպէս առաջին երկու տարիներ (6րդ., 5րդ.) կը կազմեն «հասարակաց շրջան» մը ուր միակ յայտագիր մը առաջարկուած է բոլոր աշակերտներուն: Այս երկու տարիները նաեւ կոչուած են՝ «դիտողութեան շրջան» որուն աւարտին դասարանին խորհուրդին կողմէ կարելի է տալ, այն աշակերտներուն որ կը պահանջեն «հասարակաց շըրջանի վկայական մը»:

Երկու վերջին տարիները (4րդ., 3րդ.) պիտի կազմեն «ուղղութեան շրջան »մը որուն ընթացքին, պահելով հանդերձ հասարակաց յայտագիր մը ,աւելի շեշտը պիտի դրուի անհատական հակումներուն վրայ: Այսպէս, կարելի պիտի ըլլայ նախընտրութիւններու համաձայն «փորձի շրջաններ» հաստատել յատկապէս արհեստներու վերաբերեալ:

«Միջին դպրոցի» աւարտին «Առաջին Շրջանի Ուսմանց Պրլէ» (Պէ. Ը. փէ. Սէ.) պիտի փոխարինէ «Վարժարաններու Պրլէ »մը որ պիտի շնորհուի կամ մերժուի նահանգային քննիչ մարմնի մը կողմէ ի տես դպրոցական նիշերու ցուցակին եւ պարզ քննութեան մը արդիւնքներուն:

Վարժարանի ելքին աշակերտը կը գտնուի երկու կարելիութիւններու առջեւ՝ կամ ուղղակի մուտք գործել կեանքի մէջ, կամ ալ շարունակել ուսումները ընդհանուր ուսմանց լիսէներու (Պագալորէա) եւ արուեստագիտական ուսման լիսէներու մէջ (Մասնագիտութեան վկայական):

Վերոյիշեալ ընտրութիւնները կամ աւելի ճիշդ ուղղութիւնները կ'առաջարկուին տնօրէնութեան, դասարանի խորհուրդին կողմէ բաղկացած՝ ուսուցիչներէ, ծնողներու եւ աշակերտներու ներկայացուցիչներէ եւ կարգ մը այլ խորհրդատուներէ: Ծնողքները կրնան մերժել որոշումները եւ վերատեսութիւն պահանջել:

Դ. ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԼԻՍԷ

Մասնագիտական ուսման վարժարանները կը փոխարինեն Արուեստագիտական ուսման լիսէները:

Հոս միայն անունի փոփոխութիւն կայ: Այս «Նոր» հաստատութիւնները (ինչպէս է ներկայիս) պիտի պատրաստեն երեք վկայականներու՝ Արուեստագիտական Ուսմանց Պրլէ (Պէ. Ը. Փէ.), Արուեստագիտական ընդունակութեան վկայագիր (Սէ. Ա. Փէ.), Արուեստագիտական դաստիարակութեան վկայագիր (Սէ. Ը. Փէ.)

Առաջին երկուքը կը պատրաստուին երկու տարիներու վրայ, իսկ երրորդը մէկ տարուան մէջ: Պատրաստութեան շրջանի աւարտին քննիչ մարմին մը բաղկացած՝ ուսանողներէ եւ արուեստավարժերէ ընդհանուր նիշերու եւ արդիւնքներու վրայ կ'որոշէ վկայականի մը շնորհումը կամ մերժումը (ներկայիս կ'ըլլայ քննութեամբ):

Պէ. Ը. Փէ.ի վկայականին արժանացած լաւագոյն աշակերտները կարելիութիւնը ունին յետոյ մտնել ընդհանուր եւ Արուեստարանական Ուսման լիսէներու յատուկ դասարան մը պատրաստելու համար, մէկ տարուան միջոցին, մասնագէտի պրլէ մը:

Ե. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԼԻՍԷ

Ներկայ երկրորդական ուսման երկրորդ բաժնի զանազան ճիւղերը, բաժանումները կը ջնջուին եւ երկրորդ ու առաջին դասարաններու մէջ հասարակաց բաժին եւ ընտրութիւններու դրութիւն մը կը հաստատուի:

Իսկ Թերմինալի (վերջին դասարան) բոլոր նիւթերը պիտի ըլլան ընտրութեամբ: Աշակերտը ազատօրէն կը ճշդէ անոնց թիւը եւ իր ուզած եղանակով կը կարգադրէ, կը ներդաշնակէ: Սակայն, հարկ է, կատարել այդ ընտրութիւնները համալսարանական ուսումներու կամ ալ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ն.— Ճշմարի՞տ է արդեօք թէ Յունուարին ալ այդպիսի նոպայ անցուցած էք արդեօք այս նո՞յնն է անոր հետ, զոր դրամատունէն դարձած ատեն ունեցած էք, թէ աւելի վերջ պատահած է:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Այս երկու — մին պարի դասի ժամանակ եւ միւսը փողոցի վրայ — նոպաներէն զատ ուրիշ ալ ունեցա՞ծ էք:

Ա.— Այո, տունը:

Ն.— Միայն տո՞ւնը, փողոցի վրայ չէ՞:

Ա.— Ո՛չ:

Ն.— Ուրիշ ի՞նչ կ'ընէիք:

Ա.— Թէրզիպաշեանի, Էֆթեանի եւ Ապէլեանի հետ մտերմական յարաբերութեան մէջ էի:

Ն.— Թատրոն կը յաճախէի՞ք:

Ա.— Այո՛, բայց աւելի շարժապատկերի կ'երթայի:

Ն.— Օրը ո՞րչափ կը պտղէիք:

Ա.— Առաւօտը լեզուներով կը զբաղէի եւ Օր. Փայլընդօնի քով դաս կ'առնէի:

Ն.— Ո՞ւր կ'ուտէիք:

Ա.— Որոշ ճաշարան մը չունէի:

Ն.— Կէսօրէն ետքն ալ դաս ունէի՞ք:

Ա.— Մեծ մասամբ միայն կէսօրէն ետքն էին դասերս:

Ն.— Լեզու սորվելէն զատ, արուեստագիտական ուսումներով ալ կը զբաղէի՞ք:

Ա.— Ո՛չ, միշտ լեզուներով կը պարապէի:

Ն.— Ի՞նչ լրագիրներ կը կարդայիք:

Ա.— Հայերու քով հայ թերթեր կը գտնէի եւ կը կարդայի:

Ն.— Ուրիշ օտարերկրեայ լրագիրներ չէի՞ք կարդար:

Ա.— Մէկ երկու անգամ ռուսերէն լրագիրներ ձեռքս ինկան:

Ն.— Դառնանք դարձեալ մինչեւ Մարտ ամիսը, երբ տիկին Դիտմանի քով փոխադրուած էիք. ձեր նախորդ տանտիկնոջ, տիկին Շտէլփասմի հետ ի՞նչպէս էիք:

Ա.— Իրեն հետ շատ լաւ էի:

Ն.— Տիկին Դիտմանի քով ալ գո՞հ էիք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ի՞նչպէս եղաւ որ սպանութիւն ըրիք:

Ա.— Վասնզի մայրս ըսած էր. սուր վրայ կը խորհէի եւ երբ Մարտ 15ին Թալէաթը տեսայ...

Ն.— Ո՞ւր տեսաք զինքը:

Ա.— Սենեակիս մէջ քալելով կը կարդայի եւ տեսայ թէ Թալէաթ անկէ դուրս կ'ելլէր:

Ն.— Տեսաք թէ Թալէաթ դո՞ւրս կ'ելլէր:

Ա.— Նախ տեսայ թէ զինքն իր բնակարանի պատշգամին վրայ բայց յետոյ դուրս ելաւ: Երբ դուրս ելաւ, մայրս դարձեալ միտքս եկաւ, զինքը դարձեալ առջեւս տեսայ, տեսայ նաեւ առջեւս այն մարդը, որ իմ ծնողացս, քոյրերուս եւ եղբայրներուս սպանութեան պատճառը եղած էր:

Ն.— Ձեր ազգականները տեսաք մտքով եւ կը կարծէիք թէ Թալէաթ փաշան պատասխանատու էր ոչ միայն ձերիններուն՝ այլ նաեւ ձեր ազգակիցներու Թափածարեան համար: Գիտէի՞ք արդեօք թէ Թալէաթ փաշան դուրս պիտի ելլէր:

Ա.— Ո՛չ:

Ն.— Յետոյ ի՞նչ ըրիք:

Ա.— Այն վայրկեանին որ դուրս ելաւ, ես ատրճանակս առի եւ ուէն վազեցի եւ զինքը գնդակահար ըրի:

Ն.— Ատրճանակը ո՞ւր կը պահէիք:

Ա.— Ճերմակեղէններուս հետ սնտուկիս մէջ:

Ն.— Ատրճանակը լեցո՞ւն էր:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Ո՞րչափ ժամանակէ ի վեր ունէիք այդ ատրճանակը:

Ա.— Թիֆլիս եղած ժամանակս 1919ին գնած եւ հետս բերած էի: Լսած էի թէ Թուրքերը եթէ դարձեալ գան եւ Գերմանացիները հոն չգտնեն, դարձեալ ջարդեր պիտի կատարուէին:

Ն.— Երբ Թալէաթ տունէն դուրս ելաւ դուք դարձեալ տեսիլք ունեցա՞ք. արդեօք աճապարանօ՞ք թէ հանդարտութեամբ մօտեցաք պայուսակին:

Ա.— Ճիշդ չեմ կրնար ըսել, երբ զինքը տեսայ՝ մայրս առջեւս ելաւ, ու ես դուրս նետուեցայ:

Ն.— Դուրս ելած ատեննիդ Թալէաթը դիմացի մայթին վրա՞յ տեսաք:

Ա.— Այո՛, դէպի Կենդանաբանական պարտէզին ուղղութեամբ:

Ն.— Իրեն մօտեցա՞ք եւ այս դիմամար Հարդէնբերգ փողոցը կտրեցի՞ք:

Ա.— Փողոցին այս կողմէն վազելի մինչեւ որ իրեն հասայ, յետոյ փողոցը կտրեցի եւ իրեն վրայ քալեցի:

Ն.— Անոր երեսը դիտեցի՞ք, հետը խօսեցա՞ք:

Ա.— Հետը չխօսեցայ. մայթին վրայ անոր քովէն անցայ եւ յետոյ վրան կրակեցի:

(12 – Շար.)

ընդհանրապէս ընտրուած ապագայ ասպարէզներու ուղղութեամբ։

Այլ խօսքով, ընդհանուր եւ Արուեստաբանական լիսէներու նպատակն է՝ տալ աշակերտներու ընդհանուր գիտութիւններ, մշակոյթ, պատրաստել այլ ուսումներու յատկապէս համալսարանական, տալ բարձր մակարդակի արուեստագիտական ուսում, պատրաստել նաեւ ուղղակի կեանքին։

Զ. ՊԱԳԱԼՈՐԷԱ

Երկրորդ եւ առաջին դասարաններու մէջ, բոլոր ուսուցումները շարունակեալ ստուգումի ենթարկուած են ու արդիւնքները արձանագրուած տոսիէի մը մէջ։

Իւրաքանչիւր նիւթի համար, Փրոֆէսէօրներու խորհուրդը կը սահմանէ յաջողութեան մակարդակը։

Նաեւ աշակերտները առաջին դասարանի աւարտին քննութիւններ կուտան հասարակաց բանի նիւթերուն շուրջ։ Պագալորէայի քննիչ մարմին մը ի տես տոսիէյին եւ քննութեանց արդիւնքներու կ'արտօնէ կամ ոչ անցքը Թերմինալ դասարան։ Հոս փակագիծ մը՝ այն աշակերտները որ յաջողած են այս քննութեան եւ չեն փափաքիր Թերմինալ անցնիլ կրնան ստանալ «երկրորդական ընդհանուր ուսմանց» վկայական մը։

Թերմինալի աւարտին, աշակերտները պարտաւոր են քննութիւն տալ տարուան մէջ սերտուած բոլոր նիւթերու շուրջ։ Իւրաքանչիւր նիւթի համար, մասնագէտ քննիչ մարմին մը, ի տես տոսիէյին եւ քննութեանց արդիւնքներուն կուտայ կամ ոչ յաջողութեան վկայագիր մը ճշդելով մակարդակը (ընդունելի, միջին, բաւական լաւ, լաւ, շատ լաւ)։

Պագալորէան ստանալու համար, աշակերտը յաջողած պէտք է ըլլայ չորս նախընտրութիւններու մէջ (ընտրուած նիւթեր)։ Փոխարինութիւն չկայ նախընտրութիւններու միջեւ, բայց կարելի է Սեպտեմբերին ներկայացնել անյաջող նախընտրութիւնները։

Միայն մէկ անգամ արտօնուած է կրկնել աւարտական դասարանը։

Բարձրագոյն ուսմանց հաստատութիւններն են որ կը սահմանեն անհրաժեշտ նախընտրութիւններու թիւը, բովանդակութիւնը եւ ի հարկին մակարդակը։

Պագալորէայի քննութեան այս նոր եղանակը ի զօրու պիտի ըլլայ ոչ միայն պետական լիսէներու մէջ, այլ նաեւ բոլոր ձեւի ոչ – պետական հաստատութիւններու համար եւս։

×

Համառօտեցինք ուսուցման բարեփոխման նոր ծրագրի ուսուցումներու կազմակերպութեան վերաբերեալ գլուխը։

Ի՞նչ պէտք է մտածել։

Նախարարը՝ Ռ. Հապի նախկին դաստիարակ մըն է, տեղեակ մանկավարժական զանազան փորձերուն եւ կազմակերպական կառոյցներուն։ Իր բարեփոխումը, շատ մը կէտերու մէջ կը պաշտօնականացնէ մասնակիօրէն գործադրուած եղանակներ կամ ալ կ'ընդլայնէ որոշ նորաձեւութիւններ։ Ուստի, թէեւ երեւութապէս մեծ է ծրագիրը բայց այնքան ալ ապագայապաշտ չէ, այնքան ալ հիմնական փոփոխութիւններ չի ներկայացներ։ Ռ. Հապիի նպատակն է՝ բարենորոգել, արդիականացնել ուսուցումը ճկտելով, համակերպելով օրուան պահանջներուն, ճաշակին, հակումներուն։

Արդարեւ, կան դրական կէտեր ու այս ծրագրի ամենամեծ արժանիքը այն է որ՝ մանկապարտէզէն մինչեւ համալսարանի մուտքը զանազան եւ յաջորդական մակարդակներու միջեւ կը հաստատէ շարունակական կապ մը, գոնէ տեսականօրէն։

Սակայն, ըսենք որ, եւ այս ալ յայտնութիւն մը եղած չըլլար, ընդհանուր ընդդիմութեան հոսանք մը, ճակատ մը կազմուած է յատկապէս ուսուցչական եւ ծնողական սենդիքաներու մեծամասնութեան կողմէ։

Ի վերջոյ, չօրօրուինք երազներով։ Եթէ Ազգային Ժողովին կը պատկանի ծրագիրը օրէնքի վերածել, հատակ է որ միայն դաստիարակներն են որ կրնան անոր կեանք տալ։

Սպասենք։

Փորձառութիւնը ցոյց կուտայ որ շատ խոհեմ պէտք է ըլլալ նման պարագաներու մէջ։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս տարի ալ, Կիրակի Մարտ 2ին, Սալ տը լա Շիմին լեցուն էր հանդիսատեսներու մեծ բազմութեամբ մը, Հայ Արիներու 44րդ տարեկան հանդէսին առթիւ։

Միութեան Լիոնի Շրջանային պետ Աւետիս Տօնապետեան, ներկայ էր հանդէսին ութ խմբապետներով եւ առաջնորդներով։ Կը մասնակցէին նաեւ Լիոնի 9 Արենոյշները, իրենց խմբապետուհիով Մարի Սահակեան եւ Գայլիկներու խմբապետուհի Անայիս Տէր–Մարտիրոսեան, երեք ապագայ օգնականներով։

Լիոնէն յատկապէս եկած էր նաեւ իր տիկնոջ հետ, ներկայ ըլլալու հանդէսին, Վաղինակ Մխքճեան «Փրոկրէ տը Լիոն»ի թղթակիցը, որ միշտ տեղեակ կը պահէ Լիոնի ֆրանսական իշխանութիւնները եւ ժողովուրդը հայկական բոլոր գործունէութիւններուն։

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Փարիզէն բացակայ ըլլալուն, Գիւտ Եպիսկ. իր ներկայութեամբ իր քաջալերանքը կը բերէր Հայ Արիներուն։ Ներկայ էին նաեւ շատ մը հայկական եւ ֆրանսական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։

Համաշխարհային Սկաուտական Կոմիտէին կողմէ ներկայ էր անոր անդամ Շարլ Սէլէ, ինչպէս նաեւ Միութեան հաւատարիմ բարեկամ Փիէռ Տէլսինէ։

Հանդէսը սկսաւ Շրջանային ներկայացումով. Փարիզի շրջանի Արիներուն, Արենոյշներու, Գայլիկներու եւ Թեւիկներու խումբը, Լիոնի Սկաուտներն ու Թեւիկները հետեւելով իրենց դրօշակներուն բարձրացան բեմ, եւ տղոց ու աղջկանց այսքան մեծ թիւը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց հանդիսականներուն։

Գայլիկները իրենց խաղերով, երգերով եւ պարերով շատ յաջող էին։ Յետոյ պարեցին Թեւիկները։ Արենոյշները ներկայացուցին պզտիկ զաւեշտներ։

Միութեան ընդհ. պետը խօսեցաւ այս տարուան գործունէութեան մասին. ամէն բանէ առաջ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, իրենց մշտական քաջալերանքին համար իր ջերմագին շնորհակալութիւնը յայտնեց «Յառաջ»ին, որ միշտ իր սիւնակները կը տրամադրէ Հայ Արիներու գործունէութեան, յիշեց նաեւ Միութեան հին բարեկամ Հրանտ – Սամուէլի քաջալերական եւ հմուտ խմբագրականը, որ մեծապէս յուզած եւ խանդավառած էր Միութեան բոլոր վարիչները։ Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ նկարիչ Գրիգոր Պեաիկեանի, որ այս տարի ալ ներկայ էր, եւ դարձեալ ջրաներկ գեղեցիկ նկար մը նուիրած էր Միութեան, որ կը ներկայացնէ Թեւիկներու եւ Գայլիկներու տողանցք մը, հետեւելով իրենց դրօշակներուն։ Վերջացնելէ առաջ ընդհ. պետը անգամ մը եւս շեշտեց Հայ սկաուտական շարժումին փրկարար դերը Հայ նոր սերունդին թէ՛ ազգապահպանման եւ թէ՛ բարոյական եւ ընկերային կրթութեան համար։

Միջնարարէն առաջ Սկաուտները եւ Գայլիկները ներկայացուցին տեսարաններ «Սասունցի Դաւիթ»ի մանկութենէն, բեմադրութեամբ Վ. Գույումճեանի, շատ գեղեցիկ տեքոռներով, պատրաստուած Սկաուտներու կողմէ։ Ներկայացումը շատ յաջող անցաւ, որուն ընթացքին Արենոյշները ներկայացուցին հայկական պարեր շրջանային պետ Վարուժան Ցոլգայեանի եւ իր կնոջ ղեկավարութեամբ։ Ուրախ ենք յիշելու նոյնպէս որ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Ցոլգայեան Ալֆորվիլի մէջ հիմնած են նաեւ Հայ Արիներու եւ Արենոյշներու նոր խումբ մը եւ մեծ հաճոյքով ծափահարեցինք զանոնք տողանցքի ընթացքին։

Միջնարարին հանդիսականները այցելեցին սկաուտ. ցուցադրութիւնը, որուն մէջ հիացումի արժանի է «Ճէմպորի»ի մը բանակումի «մաքէթ»ը, որ ամիսներու աշխատանքով խմբապետ Միշէլ Աւագեան եւ իր Սկաուտները պատրաստած էին։

Հանդէսին երկրորդ մասին, Հայ Արիներու երգչախումբը տուաւ նոր երգեր, Շրջ. պետ Սուրէն Փանոսեան միշտ դաշնակին առջեւ անգամ մը եւս բերաւ իր հմուտ աջակցութիւնը։

Գայլիկները եւ Թեւիկները արտասանեցին հայերէն։ Խմբապետները եւ խմբապետուհի Ռոզին Թաշճեան ներկայացուցին հայերէն «Վարպետ Փաթըլէն» զաւեշտը, բեմադրութեամբ Գեղամ Փանոսեանի։ Յուզուեցանք տեսնելով այս ներկայացումը, ուր յիշեցինք մեզմէ յաւէտ բաժնուած մեր սիրելի Փանոսիկ Փանոսեանը, որ 15 տարի առաջ նոյնպէս բեմադրած եւ խաղացած էր այս զաւեշտը։ Իր զաւակը Գեղամ այսպէսով կուգար յարգել Փանոսիկին յիշատակը, շարունակելով անոր գործունէութիւնը։

Յաջող էին բոլոր դերակատարները։

Հանդէսին խօսնակն էր Միութեան Գործադիր Խորհուրդի անդամ Արսէն Ամիրխանեան, որ կատարեալ կերպով կատարեց իր պարտականութիւնը։

Յերեկոյթը վերջացաւ վերջին հաւաքոյթով մը բեմին վրայ։ Բոլոր Գայլիկները, Սկաուտները, Արենոյշները եւ Թեւիկները երգեցին Հայ Արիներու քայլերգը եւ բոլոր խմբապետները եւ խմբապետուհիները, Միութեան բոլոր վարիչները՝ Սերոբ Ֆարշեան, Տիկին Անահիտ Աւագեան, ընդհանուր պետը, ուրախ եւ ջերմ, տօնելով շրջանին 44րդ տարեկան յերեկոյթին փայլուն յաջողութիւնը։

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր բարեկամներուն եւ բոլոր անոնց, մեծ կամ պզտիկ, որ աշխատեցան ամիսներով այս հանդէսին յաջողութեան համար, որուն թէ՛ կազմակերպութիւնը եւ թէ յայտագիրը խիկապէս գոհացուցիչ էին։

Եւ, յառաջիկայ տարուան համար կը յուսանք թէ Սկաուտական Համաշխարհային Պիւրոյի ընդհ. քարտուղարը, մեր բարեկամ Լասլօ Նաճի, անձամբ ներկայ պիտի ըլլայ մեր 45րդ տարեկան հանդէսին, «վերապրելու 40րդին անմոռանալի յիշատակը» ինչպէս կը գրէր ինք մեզի այս տարի, իր շնորհաւորական նամակին մէջ։

ՀԱՅ ԱՐԻ

[illegible]

«ԹԱՏԵՐԱԳՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ»

Աքաֆ, գործակցութեամբ Ֆնաքի խօսակցութիւններ կազմակերպած է վերոյիշեալ խորագրին խմաստով։ Այս Հինգշաբթի, Մարտ 13, ժամը 18·15ին Ֆնաք-Մոնփարնաս, 136 Ռիւ տը Ռէն՝

ԺԱՆ - ԺԱՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

մասնակցութեամբ Փիէր–Էմէ Թուշարի, Ռոժէ Բահանի եւ Էթիէն Պիէրիի։

Ժան–Ժաք Վարուժան (Ուզունեան) հեղինակ է արդէն բազմաթիւ թատերգութիւններու որոնցմէ մաս մը ներկայացուեցան փարիզեան բեմերու վրայ, մաս մըն ալ հեռատեսիլէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԲ.

ԴԷՊԻ ԱՊԱԳԱՆ

Ցանկարծ տօքթէօրին որդին՝ Ֆրետերիք, միջամտեց.

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, պարոն արքունի դատախազ...

Պ. տը Ֆլանպուէն, բնականաբար, ակնոց կը դնէր։

Իր սեւեռուն ակնարկը յանդուգն երիտասարդին վրայ ուղղեց։

Արդեօք կը համարձակէ՞ր խառնուիլ այնպիսի խօսակցութեան մը, որուն ինքը կը նախագահէր։

— Բա՞յց, հարցուց ան։

Պէտք է գիտել թէ, որչափ որ Պ. տը Վիլֆոր կենդանի էր, Ն. Վ.ի Լուի Ֆիլիփի պատկառելի դատախազը ինքզինքը շատ համեստ ցոյց տուած էր։ Իր նախորդը կը տիրէր իր վրայ ոչ միայն իր տաղանդով, այլեւ կարելի էր իսկ մանաւանդ — թող ներեն մեզի այս բառը — այն գործօն սրիկայութեամբը, որուն այնքան ապացոյցները տուած էր։

Պ. տը Ֆլանպուէն որ բացարձակապէս կրաւորական էակ մըն էր, — ամէն դիմադրութեան առջեւ յանդուգն — այն դատաւորներէն էր, որոնք սաստիկ պիտի վախնային Քարթուշէն, եթէ ազատ ըլլար, եւ որոնք յարգելի են — լիրբ ու բիրտ կարդացէք — երբ Քարթուշը ոստիկաններէ շրջապատուած կը տեսնեն։

Տեսնուած էր որ դահլիճի մը մէջ դըլուխ շարժելով հաւանութիւն կը յայտնէր, երբ ընդդիմադիր կուսակցութեան ջատագով մը, վառարանին կռթնած, ամէնէն կործանիչ տեսութիւնները կը բացատրէր։ Բայց երբ միեւնոյն անձը, գիշերային ձերբակալութենէ մը յետոյ, իր սենեակը կը մտնէր պահակներու ընկերակցութեամբ, սկսեր էր հեզնել եւ գրեթէ կոպտութեամբ խօսիլ։

Պէտք էր ուրուագծել իր լուրջ դէմքը, փողկապին մէջ ճզմուած երբեակ թուշը, վեհափառօրէն կախուած շրթունքը, երբ — Վիլֆոր այլեւս հոն չըլլալով — իր խօստումը չկատարելու միջոցը կը փընտռէր եւ կը զարմանար որ երիտասարդ մը կը համարձակէր սպարկութիւն մը ընել իր առջեւ։

Իր հարցական «բա՞յց»ը տխմար մեծամտութեան խէժախական էր։

— Հայր, ըսաւ Ֆրետերիք, եթէ հրաման կուտաք, պէտք է որ խօսիմ։

— Ձեր կողմէն, զաւակս, ըսաւ ծերունի տօքթէօրը ծանրութեամբ, վախնալու բան մը չունիմ։ Խօսեցէք, Պ. արքունի դատախազը պիտի բարեհաճի ձեզ ալ մտիկ ընել իբրեւ գիս։

— Անշուշտ, անշուշտ, մրմնջեց Պ. տը Ֆլանպուէն՝ շատ յոգնած եւ ժպիտ մը կեղծելով։

— Կ'ուզէի ըսել թէ, պարոն, ես գիտեւ կրնամ կարդալ այս հին լեզուն։

— Դո՛ւք...

— Որդիս շատ ուսումնասիրած է, ըսաւ Պ. տ'Ավրինեի։ Արեւելեան լեզուները ծանօթ են իրեն։

Քառասուն տարի առաջ, երբ անհասկնալի գրութեան մը վրայ խօսէին, սա միակ բառով կը յօրջորջէին զայն. Սանսքրիտ է։

Ասկէ կրնայ հասկցուիլ թէ Պ. տը Ֆլանպուէն որքան զարմացաւ, երբ տեսաւ իրեն դէմ անանկ մարդ մը, որուն համար այս մեհենագրոշմները եբրայերէն կամ սանսքրիտ չէին։

— Հայրս գիտէ որ, յարեց Ֆրետերիք, գիտաւորութիւն ունիմ երկար ճամբորդութիւններ ընելու, որովհետեւ այնպէս կը հաւատամ թէ մարդ մը, գիտութեան կազմութիւնը հասկնալու համար, պէտք է երթայ անոր տարրերը փնտռէ աշխարհի ամէն կողմերը։ Ասոր համար, մեր նախահարց՝ Արիներուն օրօրոցը եղող այս խորհրդաւոր երկիրը գիս իրեն կը քաշէ, կը փափաքիմ երթալ Հնդկաստան այցելել եւ ուսումնասիրել։ Ասոր համար ալ այս լեզուն գիտեմ։

— Կրնա՞ք այս թուղթերը թարգմանել։

— Դիւրաւ։

— Ուրեմն, ըսաւ տօքթէօրը, Պ. տը Վիլֆորի բրած յայտարարութեան արձանագրուելուն եւ յետոյ այս ապացոյցի թուղթերով անոնց ճշմարտութիւնը ըստուգուելուն այլեւս արգելք մը չեմ տեսներ։ Ասով մէկտեղ եթէ Պ. արքունի դատախազը պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնելէ կը վախնայ, կրնայ ըստ օրինի տեղեկագրել զայն արդարութեան Պ. պաշտօնեային։

Բոլոր ասոնք շատ տարօրինակ եւ կանոնէ դուրս բաներ էին։ Վերջապէս Պ. տը Ֆլանպուէն հաւանեցաւ։ Սա ալ կայ որ առաւօտեան ժամը չորսն էր, եւ ֆիզիքական յոգնութիւնը իր բարոյական դիմադրութիւնը կը տկարացնէր։

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ընկերուհի Տիկ. Թագուհի Աբրահամեանի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէսինի Մշակոյթի Տան նորոգութեան կը նուիրեն Տէր եւ Տիկ. Բարունակ Աթանասեան եւ Տիկ. Թագուհի Օհանեան 50ական ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.

Տիկ. Հ. Գրիգորեան սրահի շինութեան 500 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Առաքելեան (Պոլսէն) 100, Պ. Ա. Յակոբեան 100, այրի Տիկ. Իսքէթ Յակոբեան եւ զաւակները իրենց արկածամահ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին 200, սրահի շինութեան, Օր. Սիլվա Շալճեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Պր. Զ. Զամաթեան – Ազամեան 100 դպրոցին 50 ե. պ.: Խաչի կնքահայրութեան Երէցկին Միքայէլեան 100, այրի Տիկ. Ն. Պէրպէրեան 50: Իւղագինի՝ Պ. Պ. Ա. Ջրբաշեան 250, Ա. Հոլոփիկեան, Յ. Թաշճեան, Տիկ. Զուքասիղեան 100ական, Օ. Սարաֆեան, Տ. Տէր–Պօղոսեան, Ղ. Ազնաւուրեան, Տիկ. Սողոմոնեան 50ական, Ռ. Տէր–Խաչատուրեան 30, Շվոտեան, Յ. Աւետիքեան, Ե. Ահարոնեան, Գ. Ստեփանեան, Մ. Աֆրիկեան, Յ. Կոր–տոյեան, Գ. Խրիմեան, Օ. Գասպարեան, Տիկիններ . Գասպարեան, Ս. Զօպոյեան, Զ. Արզումանեան, Ն. Հացագործեան, Ա. Շահում, Ճընիկեան, Ջիթֆեան, Թոռնիկեան 20ական, Ա. Մեծիկեան, 15, Թ. Պապանեան, Յ. Կիւրճեան, Ա. Խաչիկեան, Գ. Նաճարեան, Տիկիններ Գրիգորեան, Մըսըրլի, Զ. Մանուէլեան, Վ. Թաղէոսեան, Տէր–Յուսիկեան, Լ. Կարապետեան, Խանոյեան, Ա. Գաբրիէլեան եւ Տիկ. Աճէմեան 10ական: Օննիկ Թադէոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Գ. Ստեփանեան 150, Տիկ. Պ. Սողոմոնեան, Տիկ. Վ. Թուղլաճեան 50ական: Պօղոս Մալայեանի թաղման առթիւ Թախտալեան եւ Տէրտէրեան ընտանիք, Կ. Փանոսեան 50ական, Բ. Զօրպաճեան 30, Հ. Կարապետեան 10: Հրաչեայ Մաքինէճեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկ. Թուրիկեան, Տիկ. Պ. Ճէրահեան, Միսաքեան ընտանիք 50ական: Տիկ. Ն. Մասէրէճեան (Լոնտոն) Պ. Խ. Մըթըլըպեանի ապաքինման առթիւ 30 Ֆր.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշ–խնճոյքը Մայիս 18, Փարիզի Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մարտ 9ին, ժամը 15ին Ահարոնեան ակումբը:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան, Մարտ 8, Շաբաթ երեկոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը:

Օրուան դասախօս՝

ՀԱՅՐ Ց. ՊԶՏԻԿԵԱՆ (Մխիթարեան Միաբանութենէն):

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի հայ գաղութը:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԴՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11·15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկ. Մանուկեանէ 100 Ֆր., այրի Տիկ. Իսկուհի Փափազեանէ 100, Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Տիւյմէճեանէ 100, այրի Տիկ. Խաղնէճեանէ 50, իրենց հօր, եղբօր եւ ազգականի՝ Աւետիս Տիւյմէճեանի մահուան տխուր առթիւ, նաեւ ստացած է այրի Տիկ. Ներսիկ Պասմաճեանէ 50, իր մօր Մ. Քէչիչեանի մահուան քառասունքին առթիւ եւ իր ամուսնոյն Պր. Պասմաճեանի յիշատակին 50 Ֆր.:

ETMEKDJIAN

Vous prie d'honorer de votre visite son exposition d'aquarelles qui se tiendra à la Galerie

LES AMIS DES ARTS
26, Cours Mirabeau
Aix-en-Provence

du 28 Février au 13 Mars.

La Galerie est ouverte tous les jours de 10 à 12 h. et de 15 à 20 h. excepté le Mardi.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբին կողմէ, Շաբաթ Մարտ 15

GRAND HOTEL

Rue de la République — Grenoble

ժամը 21էն սկսեալ:

Հայկական պարախումբ, քոթ-իյոն, պիւֆէ:

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել.—

Օր. Օր. Էլիզ եւ Փաթրիկիա Կուրունեան 87–21–35 (Սէն–Մարթէն տ'Հէռ) ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գտած մեծ ընդունելութեան վրայ
ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբը
որոշած է Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով ներկայացնել

ՀՆԱՐՔԸ

կատակերգութիւնը
դարձեալ Տօնու Թատրոնը
1975 Մարտ 27, Եշ. գիշեր
առիթ մը ստեղծելով անոնց, որոնք չկրցան տեսնել եւ կամ կը փափաքին կրկին տեսնել:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երկուշաբթի Մարտ 10, ժամը 20·30ին ընկ. Գարաօղլանեանի տունը: Հասցէն՝ 22, Ռիւ Լաֆուագիէ, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի թէյասեղան – ընդհ. ժողովը Մարտ 16ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին դըպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խաչուհիները, ընկերական հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հաճելին օգտակարին միացնելով, ուրախ ու զուարթ օր մը անցընելու:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

COURS DE LANGUE ARMENIENNE

Tous les Lundis à 20 h. 30
au nouveau Centre Culturel de
de l'Association Sainte Croix
10 bis, Rue Thouin

à partir du Lundi 10 Mars, tous les Lundis
Les cours sont donnés par le
R. P. BEZDIKIAN
Tous peuvent y participer.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Կիրակի Մարտ 16 ժամը 16էն 24

GRANDE MATINÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

Salle des Fêtes de Sevran

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
Danses arméniennes avec la participa tion de EVA ARZOUIAN
BUFFET — BUVETTE — AMBIANCE ARMENIENNE
Entrée 15 F. étudiant etNor Séround 10 F.

«ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ»

Ընկերակցութիւնը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Շաբաթ, Մարտ 8, ժամը 20·50ին
Salle de la Fondation des Traditions Arméniennes
150, Rue Etienne Dolet — ALFORTVILLE, 22e étage

DIX JOURS EN ARMÉNIE

Film en couleur préparé par MM. Vahé Tchilinguirian et Kévork Kévorkian

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

PRINTEMPS EN ARMÉNIE

1) Spécial Match retour de l'Equipe de Football BAYERN de MUNICH contre Equipe ARARAT, à EREVAN

du 17 au 24 mars
prix Paris - Paris 2100F

2) DU 22 MARS AU 5 AVRIL
3) DU 1er AU 15 AVRIL PRIX : PARIS/PARIS 2.580 F.

Logement première classe à EREVAN, hôtel ANI ou ARMENIA, en pension complète et excursions quotidiennes

Renseignements et Inscriptions

A PARIS Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-30-64 073-32-64

A LYON Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

A MARSEILLE Dicran Kazarian
méditaire
6-8 La Cannebière — 13000 MARSEILLE — Tél. 39-72-66 39-67-50

Licence Voyages : A. 721.

Taverne Maubeuge

chez EDDY
KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
9
DIMANCHE
9 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.244 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — No 13.244

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ՃԱՌԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

——— o ———

Հայագիտութիւնը շատոնց իր պատուոյ տեղը գրաւած է Արեւմուտքի մշակութային զանազան կեդրոններուն մէջ։

Հայերէնի ամպիոններ հաստատուած են Փարիզի (Նափոլէոնի օրերէն սկսեալ), Լոնտոնի, Օքսֆորտի, Պերլինի, Մարպուրկի, Միւնիխի, Պոննի, Պոխումի եւ այլ քաղաքներու մէջ։ Գերմանիոյ ամպիոններէն մաս մը փակուած են ներկայիս, դասախօսներու մահուան հետեւանքով։

Հայագիտութեան կեդրոններ կան նաեւ Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Յիշե՛նք Նիւ Եորքի Քոլոմպիա համալսարանի հայագիտական ճիւղը, որուն դասախօսն է Դոկտ. Նինա Գարսոյեան տարիներէ ի վեր։ Ամերիկահայերու նիւթական աջակցութեան շնորհիւ հայագիտական ամպիոններ հաստատուեցան վերջին տարիներս նաեւ Հարվըրտի համալսարանին (Քէմպրիճ) եւ Քալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ՝ Լոս Անճըլըս Պըրքըլի, պահ մը նաեւ՝ Սան Ֆրանսիսքօ։ Դոկտ. Պօղոս Խաչատուրեանի մահէն ետք կը թուի թէ փակուած է Պըրքըլիի ամպիոնը, որուն ծախքերը կը հոգար հանգուցեալ բարերար Ալեք Փիլիպոս։ Հայագիտական ամպիոն մը եւս հաստատուած էր Քալիֆորնիոյ պետական համալսարանի Ֆրէզնոյի ճիւղին մէջ, որուն երիտասարդ դասախօսը՝ Դոկտ. Լուիզ Նալպանտեան անցեալ Դեկտեմբեր 2ին զոհ գնաց ինքնաշարժի արկածի։

Արեւելքի մէջ եւս կան հայագիտական ամպիոններ — Պէյրութ, Սպահան եւ Թեհրան։

Արեւմուտքի համալսարաններու հայ եւ օտար ուսանողները հինէն ի վեր հետաքրքրուած են Հայութեամբ։ Կարեւոր թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ իրենց աւարտական ճառերուն

— Thèse, Dissertation —

նիւթ ընտրած են Հայաստանն ու Հայերը։

Մինչեւ այսօր չունէինք ցանկը այն աւարտական ճառերուն, որոնք գրուած են — յաճախ տպուած, երբեմն մեքենագիր — հայագիտական նիւթերու մասին։

Այդ կարեւոր պակասը լրացուցած է այժմ Պըրքըլիի համալսարանէն Օր. Anna Մ. Աւագեան, հրատարակելով Մատենագիտութիւն մը, որուն խորագիրն է Armenia and the Armenians in Academic Dissertations. A. Bibliography. Compiled by Anne M. Avakian, Berkeley, 1974.

Հեղինակը 38 տպագիր էջերու մէջ ամփոփած է ցանկը այն բոլոր համալսարանական աւարտաճառերուն, որոնք գրուած են 1800էն մինչեւ 1972՝ ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, նոյնիսկ լատիներէն լեզուներով։ Մէկ հատոր ալ լոյս տեսած է ԺԸ. դարուն։

Օրիորդը իր « Մատենագիտութիւն »ը կազմելու համար պրպտումներ կատարած է հարիւրաւոր հատորներ աչքէ անցընելով, մասնաւորաբար Պըրքըլիի համալսարանի մատենադարանին մէջ։ Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի, Ֆրէզնոյի պետական համալսարանի եւ այլ համալսարաններու մատենադարանապետները իրեն հաղորդած են իր նիւթին վերաբերեալ տպագրեալ եւ մեքենագիր աւարտաճառերու ցուցակները։

Խղճամիտ աշխատանք կատարած է Օր. Աւագեան իր « Մատենագիտութեան » մէջ արձանագրելով 260 հեղինակներու երկերը՝ կարելի մանրամասնութեամբ, — հեղինակի անունն ու մականունը, նիւթին խորագիրը, էջերուն թիւը, համալսարանի անունը, տպագրութեան վայրը, թուականը, եւայլն։

Իբրեւ օրինակ յիշենք Աւետիս Ահարոնեանի թէզը՝ «Հին հաւատք Հայոց», ներկայացուած Լօզանի համալսարանին, տպուած Ժընեւ 1913ին, 72 էջ։ Սիրան Զ. Մարգարեան անգլերէնի թարգմանած է զայն՝ ներածութեամբ եւ նօթերով եւ 1931ին իբրեւ աւարտական ճառ ներկայացուցած է Նիւ Եորքի Քոլոմպիա համալսարանին։

« Մատենագիտութիւն »ը խմբագրուած է հեղինակներու մականուան այբուբենական կարգով։ Հատորի վերջաւորութեան ութ էջ յատկացուած է աւարտաճառերու դասաւորման՝ ըստ նիւթերու։

Շնորհաւորելի է Օր. Աննա Աւագեան, որ հայկական Մատենագիտութեան կարեւոր ծառայութիւն մը կը մատուցանէ ի մի հաւաքելով Հայաստանի եւ Հայերու մասին գրուած համալսարանական աւարտաճառերը, իբրեւ թանկագին աղբիւր ծառայելու համար հայագիտութեամբ պարապողներու։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան փարիզեան շրջանի կազմը ստիպուեցաւ ընդունիլ թէ սխալ մը գործած է ունկնդրութիւն ուզելով Հանրապետութեան Նախագահէն։ Արդարեւ Ժիսքար իր իւրայատուկ քաղաքականութեամբ կը յաջողի դժուարութիւններ եւ փափուկ կացութիւններ ստեղծել Ձախին համար։ Այսպէս երբ Համայնավար կուսակցութեան Փարիզի կոմիտէն ունկնդրութիւն ուզեց, Նախագահը պատասխանեց. «Հրամմեցէք, բայց բնական է որ ձեր պատուիրակութիւնը գլխաւորէ Ժորժ Մաշէ»։ Այս ձեւով այնպիսի թնճուկ մը կը ստեղծէր, զոր լաւագոյնս կը պատկերացնէր Ուրբաթ առտու «Քօթիտիէն տը Փարի»ն գրելով. « Ի՞նչպէս Ժիսքարը չտեսնել, զայն տեսնելով հանդերձ, առանց տեսնելու»։ Ժ. Մաշէ Ուրբաթ օր կը յայտարարէր Իւմանիթէի. «Կ'ըլլայ պիտի չերթանք վարկ տալու Ժիսքարի ամբոխավարութեան»։

ԹԷԼ-ԱՎԻՎԻ ահաբեկչական արարքէն ետք հինգ նոր դիակներ գտնուած են Սավօյ պանդոկի փլատակներուն տակ, ինչ որ 18ի կը հասցնէ մեռեալներու թիւը։ Միւս կողմէ իսրայելեան իշխանութիւնները ճշդած են թէ պաղեստինեան քոմանտօն Լիբանանէն մեկնած է եւ եթէ հողերանական գետնի վրայ արարքը յաղթանակ մըն է Արաֆաթի շարժումին համար, քաղաքական գետնի վրայ կ'ըսուի թէ Պաղեստինցիք մեծ ծառայութիւն մը մատուցած են Իսրայէլի։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ազգային սուգէն եւ գործադուլէն ետք մթնոլորտը լարուած կը մնայ։ Ծանօթ են անցեալ չարթուան Սայտայի միջադէպերը որոնց հետեւանքով 23 մեռեալ եւ 100 վիրաւոր կար եւ ասոնց կարգին Նախկին երեսփոխան՝ Սաատ։ Այս էր գլխաւորաբար, որ պատճառ կ'ըլլար նոր միջադէպերու եւ լարուած մթնոլորտին։ Հակասական կը նկատուի նաեւ որ կառավարութիւնը փըրկողը ձախի պարագլուխն է՝ Կամալ Ճումպլաթ։

ՓԱՐԻԶԻ Քոշէն հիւանդանոցը միջադէպեր պատահեցան Ուրբաթ օր երբ խումբ մը կիներ ներկայացած են վիժումի համար։ Ծանօթ է որ ազատ վիժումի օրէնքը քուէարկուած է բայց ցարդ հրատարակուած չըլլալով, չի գործադրուիր ինչ որ անշուշտ տարօրինակ է։ Եւ որովհետեւ, օրէնքը բժիշկները ազատ կը թողու գործելու ըստ իրենց խղճին, յաճախ բժիշկները կը մերժեն, մէջտեղ դնելով կամ իրենց կրօնական զգացումները, կամ Հիպոկրատի երդումը։ Ի վերջոյ օգնական բժիշկներ տասը «վայրի» վիժումներ կը կատարէին։

ՀԱՐԱՒ. ԵՄԷՆ հրահանգած է հինգ անիշխանականներուն, որ հեռանան երկրէն։ Գերմանացի անիշխանականները Լորենցի առեւանգումով ազատ արձակուած էին եւ Հարաւ. Եմէն արտօնած էր հինգ անիշխանականներուն, որ Ատէն ապաստանին։ Այժմ կառավարութիւնը կը ճշդէ թէ արտօնած էր օդանաւին Ատէն իջնել, որովհետեւ վառելանիւթը սպառած էր։

ԿԵԴՐՈՆ. ԱՓՐԻԿԷԻ մայրաքաղաքին մէջ կը շարունակուի ֆրանքեւափրիկեան վեհաժողովը, ուր Սէնկոր անակնկալօրէն օրակարգի հարց դարձուց ափրիկեցի աշխատաւորներու պայմանները Ֆրանսայի մէջ։

ՓԵԼԸԹԻԷ եւ ՑՈՎՆԱՆԵԱՆ որոշեցին միացնել իրենց քաղաքական շարժումները կեդրոն ձախ մը ստեղծելու համար։ Փելըթիէ որ ծերակուտական է եւ՝ նախկին փոխ-նախագահ Դեմոկրատ Կեդրոնին, մերժած ըլլալով քուէարկել Ժիսքարի համար, հիմնած էր Բարեփոխում եւ Գործունէութիւն Ուսումնասիրութեանց կեդրոնը, մինչ Ցովնանեան, իր կողմէ Արմատական կուսակցութեան մէջ, ստեղծած էր «Արմատական – Ընկերվարական Պայքար» հոսանքը։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր. 28)

ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ՇԻՐԱԿԻ ՊԱՐԵՐԸ

Ախուրեան շրջանի « Մուշ – Տարօն » պարախումբին շնորհուած է «ժողովրդական անսամբլ»ի կոչում։ Խումբը բաղկացած է 40 հոգիէ՝ հողագործներ, անասնապահներ, ուսանողներ, որոնք բացառիկ վարպետութեամբ կը ներկայացնեն ծիսական տեսարաններ, հինաւուրց Շիրակի ժողովուրդին ազգագրական պարերը։ Զանազան մրցումներու ընթացքին այդ խումբը արժանացած է բարձր մըրցանակներու։

×

ՓՈՔՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԵԾ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

Դիլիջանի երկրագիտական թանգարանը ճանչցուած է Հայաստանի մէջ։

Հետաքրքրական է թանգարանին նկարներու բաժինը, ուր ցուցադրուած են ԺԶ.–ԺԸ. դարերու իտալական, հոլանտական եւ ֆրանսական դպրոցներու նկարներ։ Ժամանակակից նկարիչներու գործերէն յատկապէս մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն ամերիկացի ծանօթ նկարիչ Ռոքուէլ Քենթի կրէօլանտական երկու բնանկարները, թանգարանին նուիրուած նկարիչին կողմէ։

Թանգարան այցելողները հնարաւորութիւն ունին դիտելու Վարդգէս Սուրենեանցի, Գէորգ Բաշինջաղեանի, Մարտիրոս Սարեանի, Սեդրակ Առաքելեանի, Գաբրիէլ Գիւրջեանի, Փանոս Թէրլէմէզեանի, Երուանդ Քոչարի, Եդուարդ Իսաբեկեանի, Գրիգոր Խանջեանի, Մհեր Աբեղեանի, Յովհ. Շարամբեյի եւ արտասահմանի ծանօթ հայ նկարիչներու ստեղծագործութիւնները։

×

ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ երգահանդէս մը տուած է Լուսինէ Զաքարեան, ընկերակցութեամբ երգէոնահար Վահագն Ստամբոլցեանի։ Երգչուհիին ծրագիրը կազմուած էր իտալական երգերէ — Ֆրեսկոբալդի, Ցիպոլի, Տէ Լուկա, Պերգոլեզի, Լոտտի, Վիվալտի։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ երգահանդէսը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է, յատկապէս իր ինքնատիպ յայտագիրով։

×

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԵՐԸ

Այս տարի շահագործման պիտի յանձնուի Լենինականի կօշիկի գործատան նոր շէնքը. տարեկան արտադրութիւնը մէկ միլիոն զոյգ կօշիկ պիտի ըլլայ։ Նոյն քաղաքին մէջ շահագործման պիտի յանձնուին նաեւ գարեջուրի գործատան լիմոնատի արտադրութեան ճիւղը։

×

Ռ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ՝ ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

Խ. Միութեան ձեռնագնդակի (հենտպոլ) Դաշնակցութիւնը հրատարակած է երկրին տասը լաւագոյն խրաւարարներու ցանկը, որուն մէջ կայ անունը Երեւանցի Ռաֆայէլ Սարգսեանի։

Ռ. Սարգսեան առաջիններէն եղած է Հայաստանի մէջ, որ հրապուրուած է ձեռնագնդակի խաղով, դառնալով լաւ խաղացող մը։ 1964էն սկսեալ եղած է ձեռնագնդակի իրաւարար։

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 3)

ՆՈՐ ԱՄՊԻՈՆ

Երեւանի անասնաբուծական – անասնաբուժական հիմնարկութեան մէջ ստեղծուած է գիւղատնտեսական կենդանիներու առողջապահութեան եւ անասնաբուժութեան ամպիոնը։ Յարմարաւէտ լսարաններու մէջ, որոնք օժտուած են նորագոյն սարքերով, ուսանողները հնարաւորութիւն պիտի ունենան ծանօթանալու գիւղատնտեսութեան կենդանիներու զանազան հիւանդութիւններուն, օգտուելով բազմաթիւ մանրէներ ցոյց տուող սարքերէն։

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

— Օ —

Սփիւռքը, որ դեռ կը պահէ իր դըրական վերջին փեթակները, եւ որուն կապուած ենք մեզ երջանկացնող անձերով ու կարօտներով, տօնեց նաեւ փառքը Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի, բանալով իր անմահութեան ամբողջական պատմուճանը, և խոստովանելով իր շլացուցիչ ներկայութիւնը հայ քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ:

Այդտեղ է որ կը ցցուի հսկան, դարաւոր մշակոյթի մը պահապանն ու նահապետը, որ կը յաջողի գերազանցել մարդկային կարելիութիւնները եւ իր անձին մէջ ամփոփել բովանդակ աշխարհ մը, ապրիլ, թափառիլ ամէն օր, ամէն ժամ այդ սահմանաւոր՝ բայց անսահման տիեզերքին մէջ, փնտռելով անոր թաքուն գեղեցկութիւնները եւ ամէնէն կոյս խորշերը:

Իրողութիւն է որ Ալիշան չի պարփակուիր ընթացիկ չափանիշներու մէջ, եւ քննադատական մեղանչում մը պիտի ըլլար իր անհատականութիւնը չափել լոկ բանաստեղծի մը, մատենագիրի մը, բանահաւաքի մը հետ: Ան կը փշրէ այդ կապանքները եւ կը դառնայ համադրութիւնը իր ժողովուրդին ստեղծագործական աղբիւրներուն, ամբո՛ղջ բնաշխարհ մը իր տաճարներով ու վանքերով, իր կոթողներով եւ գանձարաններով, իր պարտէզներով, արօտներով եւ այգիներով, ամէն ինչ որ կը հոսի, կ'երգէ, կը ծաղկի կամ կը ճառագայթէ այդ աշխարհին մէջ:

Ալիշան այս ահարկու մեծութիւնն է ահաւասիկ, եւ կարելի չէ զայն կտորակել եւ տարբեր տարազներու վերածել: Պատմութենէն աւելի բան մըն է ան, զգացական եւ իմացական տուրքերով չաղախուած կենդանի յիշատակարան մը, որուն ամէն մէկ վէմին, սիւնին, գմբէթին տակ իր սիրան է որ կը տրոփէ ու կը բանկի մշտավառ կանթեղի մը պէս, իր մտածումն է որ կը թեւածէ ու կը թառի ամէնէն յետին նշխարհին վրայ, նոյնատեն աղաղակելով հոգեկան պանդխտութիւնը, իր բնաշխարհէն հեռու ապրելու չարչարագին զրկանքը:

Ահա, թէ ինչո՛ւ Ալիշան ոգի մըն է մեր դպրութեան մէջ, եւ այդ անսպառ կենսունակութիւնը կը բաշխէ օտար ափունքէ մը, Վենետիկի իր ճգնարանէն, խելայեղօրէն սիրելով իր ժողովուրդին ապրելու եւ կերտելու իրաւունքները, անոր հողը, բնութիւնն ու հանճարը, անոր մըշակները եւ անթառամ պտղաբերութիւնը:

Ինչ որ կը կարդանք Ալիշանէն, — յուշեր, երգեր, պրպտում կամ տեղագրութիւն, — այդ ոգիին մէկ անդրադարձն է պարզապէս, որ կը բխի իր լեռնակուտակ աշխատանքէն ու կը ցոլանայ հազարումէկ պատկերներու, փառքերու, գանձերու մէջ: Կ՛ըլլայ բարձունք ու լեռնաշղթայ, եւ կը կոչուի Մասատու, Մոկաց, Արտօս, Շատախ, Կարճկան, Տաւրոս կամ Վարագ, եւ անոնց գօտիները՝ Արայի լեռ, Գեղամայ սարեր, կը ալանայ կատարէ կատար եւ մեզի կը պատմէ անոնց հրաշքն ու զօրութիւնը: Կ'իջնէ այդ գագաթներէն եւ այս անգամ կը տարածուի անծայր դաշտերու, տափաստաններու մէջ, եւ զանոնք իրարու կը կապէ գետերով, ջրուղիներով, հեղեղատներով, կուտայ անոնց գլգլանքը կամ մոլուցքը, եւ կ'ըլլայ Ախուրեան, Որոտան, Հրազդան, Տղմուտ, Ծովք, Երասխ, Մեղրագետ, կ'առողէ անոնցմով ամբողջ պատմութիւնն ու նախապատմութիւնը, այն բոլոր հողաթումները, որոնք պիտի ակօսուին ապագայ ցանքին համար: Կ'անցնի վանքերու, տաճարներու առջեւէն եւ կը բանայ Շարականի ճանապարհը, կ'ըլլայ Էջմիածին, Հաղբատ, Տաթեւ, Շողակաթ, Գայիանէ, եւ տակաւին Աղթամար, Լամբրոն, Ակներ ուր թաղուած է Ներսէս ու տարաբախտ թագաւորին սիրտը:

Այդ ոգին չէ յագեցած սակայն այս պըտոյտներէն, կը թռչտի ծաղէ ծաղ եւ կ'ուզէ ըլլալ կռունկ, ծիծեռնակ, փիւնիկ կամ պըպուլ Աւարայրի, կը թեւաբախէ Անիի, Ակոռիի, Շիրակի, Արմաւիրի, Արտաշատի վերեւ, Տարօնի Հացեկացէն կ'անցնի Նորէն Էջմիածին եւ Մեսրոպ Մաշտոցը կը վերագտնէ Լուսաւորիչի աստղին տակ, մագաղաթներու, նուիրական մատեաններու, խորհրդաւոր թղթիկներու եւ մասունքներու գաղտնիքը կը լուծէ մարգարէական թափանցումով մը, եւ, միշտ անյագ ու ծարաւի, դէմքեր, ուխտաւորներ, ռազմիկներ ու երգիչներ կը կերտէ անոնցմէ, գուրգուրալով անոնց բերքին կամ անձնազոհութեան վրայ, անոնց՝ որ կոչուեցան Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի, Վարդան Մամիկոնեան, Լեւոն Լուսինեան, Վահան Գողթնացի, Ներսէս Լամբրոնացի, Ստեփանոս Սիւնեցի, եւ դեռ կիներ, բամբիշներ, հերոսուհիներ, — Զուիկ Մամիկոնեան, Զապէլ Դշխոյ, Շուշան Վարդենեաց:

Այդ ոգին դեռ չէ գոհացած, եւ պահ մը վերջ կ'իջնէ Կիլիկեան աշխարհը, որուն կը նուիրէ իր թանկագին համապատումը, Սիսուան եւ Սիսական, ներկայացնելով ու նկարագրելով անոր անբաւ հարստութիւնները, ամրոց–դղեակները, աւանդարանները, Մեծ Քարը, Սկեւռայ եւ Ժեռակռայ վանքը, Անտիոքը, բերդերը, Կիլիկեան Բուսականութիւնը եւ Կենդանիքը, բանասիրութենէն աւելի բան մը, գըրական աշխարհագրութիւն եւ համադրական տեղագրութիւն: Աւելցուցէք նոյն թափչքին տարբեր նուաճումները, – Հայբուսակ, Այրարատ, Շնորհալի եւ Պարագայ Իւր, ուր հայկական ծաղկատօնը, Վարդավառ, Նաւասարդ, Անահիտ, Վահագն եւ Աստղիկ իրարու կը պսակուին Քրիստոնէական լուսածագին մէջ:

Այս քննական հրաշալի կարողութիւնը կը վերածուի զգացական գգուող հոսանքի մը, երբ երեւան կ'ելլէ Ալիշան բանաստեղծը: Այդ ժամերուն է որ կը նստի Ընդեղեւնեաւ, եւ իր Նուագներուն ստուերը կը հիւսէ ծառերուն տակ, զայն կ'արձակէ մինչեւ Սօսեաց Անտառ, մինչեւ «Վերջարան առ Հայկակ», եւ կը խօսի ազարչութեան, առուներու, ծաղիկներու, Գողթան երգերու հետ, եւ իբր յաւիտենական պանդուխտ, իբր Մանկունի, Մաղթունի, Խոհունի, Բնունի, Հայրունի, Տէրունի, եւ Տխրունի, իր հուսկ բանքը կ'լաէ «առ ոգին Նուագահան», երգելով իր ժողովուրդին մանկութիւնը, մաղթելով անոր յաւերժական գարուն, օրհնելով գաղափարական կեանքի մը անկարելի երանութիւնը, ողջագուրուելով բնութեան դրդանքին հետ, հայրական օրհնութիւնով մը վառելով իր սրտին կանթեղը, մըմնջելով իր տէրունական սրբասացութիւնը եւ «Կուսականք»ը, եւ բանալով վերջապէս «ելայց եւ երգեաց» աւերակներու վրայ, կրկնելով իր «Ո՛ մայր ինձ զծուխըն ծխանի»ն, — Ա՜յ իմ լուսնակ գեղեցիկ, աստուածավառ դու լապտեր...

Այդ ոգին մարեցաւ Նոյեմբերի առտու մը, Հայ – Վենետի երկնքին տակ, ուր Ադրիականը կը մխանայ Բզնունեաց ծովուն, բայց եղաւ աւանդութեան անվերջանալի հոլովոյթը, որ իր զարկերակը կը գտնէ իր մշտատրոփ սրտին մէջ:

ԵԴ. ՍԻՄՔԷՇԵԱՆ

«Ջահակիրները»

ՄԵԾՆ ԿԱՏԱՐԻՆԷ Բ. ԵՒ ԻՐ ՍԷՐԸ

— Օ —

Պատմաբան Ալէն Տըքօ, որուն ամուսնութենները պատմական դէպքերու եւ դէմքերու մասին մեծ հետաքրքրութեամբ մօտէն կ'ըննենք հեռատեսիլէն, ռուս կայսրուհի Կատարինէ Բ.ի մասին նուիրած է յօդուած մը, որուն ամփոփումն է ներկայ գրութիւնը:

Կատարինէ Բ. շատ սիրուն եւ խելացի կայսրուհի մը եղած է Ռուսիոյ մէջ: Իր ժամանակին Փրանսացի դիւանագէտ մը եւ Անգլիոյ դեսպանը հիացումով արտայայտուած են անոր գեղեցկութեան մասին, իսկ Լեհ Փոնիաթովսքին ըսած է թէ՝ «բերանը կարծես համբոյրի կը հրաւիրէ»:

Կատարինէ տասնըհինգ տարեկան էր երբ բերին Գերմանիայէն ամուսնացնելու համար ցարուհի Էլիզապէթի եղբօրորդիին հետ: Ամուսինը մեծ դուքս Պետրոս՝ ժառանգորդը Ռուսիոյ կայսերական թագին, լուտանքներով կ'ողողէր իր կինը: Մինչդեռ Կատարինէ, զոր հիւսիսի Շամիրամը կը կոչեն, ամէն բան կ'ընէր հաճելի ըլլալու համար իր նոր ընտանիքին: Կը տածէր սէր, գուրգուրանք եւ քաղցրութիւն: Մեծ դուքսը տասնըութ տարեկան էր, բայց տասը տարեկանի խելք ունէր:

Մեծ դուքսը Պետրոս քիչ մը ուշ համակերպեցաւ բժիշկներու թելադրանքին թէ՝ պզտիկ գործողութեամբ մը կրնար զաւակներ ունենալ: Իսկ ցարուհին Էլիզապէթ՝ աղջիկը արքայ Մեծն Պետրոսի, խորհուրդ կուտար Կատարինէին դուրս գալ առաքինութեան սահմաններէն, եւ այս կ'ընէր ի հաշիւ թագին շարունակութեան... ինչպէս ինք եղած էր համանուհին պարզ Քօզաքի մը՝ Ալեքսիս Ռազումի, զոր հասցուց բարձրագոյն աստիճաններու:

Կատարինէ Բ. իր յուշերուն մէջ կը պատմէ թէ ցարուհի Էլիզապէթի կողմէ նշանակուած էին Զօքլօքով ամուսինները հսկելու համար որ չեղի առաքինութեան ճամբէն: Կատարինէ ո՛չ եւ ո՛չ կը պատասխանէր ամխներէ ի վեր Սէրժ Սալթիքով յամառ կերպով կը հետապնդէր Կատարինէն, որ ի վերջոյ կը թուլնայ եւ տեղի կուտայ:

1754 Սեպտեմբեր 20ին Կատարինէ Ռուսիոյ կուտայ ժառանգորդ իշխան մը զոր կը կոչեն Պօղոս: Ցարուհի Էլիզապէթ խոկոյն Սթոքհոլմ կը ղրկէ Սէրժ Սալթիքով, յայտնելու Մեծ դուքս Պետրոսին ծնունդը մանչ զաւակի մը: Մինչ այդ Մեծ դուքսը արդէն համաձայն էր գործողութեան, որով փրկուեցան երեւոյթները: Բայց յետոյ Սալթիքով սկսաւ կամաց կամաց պաղիլ Կատարինէէն: Փիչեր մը Կատարինէ երկար սպասեց, բայց ան չեկաւ եւ այնպէս ալ վերջացաւ:

Սէրժ Սալթիքովի տեղը անցաւ կոմս Սթանիսլաս Օկիւսթ Փոնիաթովսքին: Եւ երբ դքսուհի Կատարինէ ծնաւ տասը երկրորդ զաւակ մը, բոլորը ըսին թէ Փոնիաթովսքիէն էր: Բայց Մեծ դուքս Պետրոս որեւէ նախանձ ցոյց չէր տար, ինքն ալ իր կարգին համանուհի մը ունէր, որով իր կնոջ անհաւատարմութիւնը շատ բնական կը գտնէր: Բայց ցարուհի Էլիզապէթ չէր համակրեր Լեհ Փոնիաթովսքիին, եւ պահանջեց որ ետ ղրկուի: Երկուսիրահարներուն համար ալ դժուար եղաւ: Հետզհետէ դքսուհի Կատարինէ աւելի եւս կը հասկնար թէ ինչքա՜ն ծիծաղելի եւ գըռեհիկ էր իր ամուսինը:

Հակառակ որ այդ միջոցին Ռուսիան եւ Փրուսիան պատերազմի մէջ էին Մեծն դուքս Պետրոս հրապարակաւ իր հիացումը կը յայտնէր Փրուսիոյ Ֆրէտէրիք Բ.ին որուն նկարը իր սենեակին մէկ լաւագոյն տեղը դրած էր եւ կը պահանջէր ազնուականներէն եւ զինուորներէն որ բարեւեն անոր առջեւ:

Ա՞յս էր ճակատագիրս կը մտածէր դքսուհի Կատարինէ եւ կուլար դառնօրէն:

Օր մը Մեծ դքսուհի Կատարինէ նշմարեց որ դէպի կոմս Շուէրինի վրայ կը հըսկէր գեղեցիկ, հրեշտակի դէմքով սպայ մը՝ Կռէկոռ Օռլով, որ առիծի պէս կըռուած էր հակառակ ստացած վէրքերուն: Մեծ դքսուհի Կատարինէ շատ հետաքըրքրուեցաւ անով, բայց իրեն ըսուեցաւ թէ ազնուական ընտանիքի չէր պատկաներ, թէ անոր մեծ հայրը նոյնիսկ Մեծն Պետրոսի դէմ դաւադրութեան մը մէջ բռնուած էր: Կռէկոռ Օռլովի հայրը ունեցած էր հինգ զաւակներ, որոնցմէ ամէնէն ժողովրդականը Կռէկոռն էր: Դքսուհի Կատարինէն մօտէն ընելէ ետք ըսուածները,

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ն.— Ինչպէս իրեն քովէն անցա՞ք. ետեւէն դէպի յառաջ քալողին վրայ կրակեցի՞ք թէ կողմնակի ետեւէն մօտեցաք եւ կրակեցիք:

Ա.— Թալէաթ փաշային հասած ժամանակս արդէն ետեւը կը գտնուէի:

Ն.— Ուրեմն կռնակէն կրակեցիք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Գլխո՞ւն նշան առիք:

Ա.— Բոլորովին մօտեցայ անոր:

Ն.— Ատրճանակին փողը գլխուն մօ՞տ բռնեցիք:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Յետոյ ի՞նչ եղաւ:

Ա.— Այսչափ գիտեմ միայն — աւելին չեմ կրնար ստորագրել — թէ Թալէաթ փաշան գետին ինկաւ, եւ երեսէն արիւն կը հոսէր, եւ թէ բազմութիւն մը չորս դին կանգնած էր:

Ն.— Զտեսա՞ք թէ Թալէաթին մէկը կ'ընկերանար:

Ա.— Ո՛չ, մարդ չտեսայ:

Ն.— Տիկի՞նն ալ չտեսաք:

Ա.— Ո՛չ:

Ն.— Սպանութենէն ետքն ի՞նչ ըրիք:

Ա.— Զեմ գիտեր թէ ինչ ըրի:

Ն.— Կծիկը դրած էք, փախած էք. չէ՞ք գիտեր որ փախած էք:

Ա.— Փախած ըլլալս չեմ գիտեր. այսչափը միայն գիտեցի թէ արիւն կը հոսէր, եւ թէ բազմութիւնը չուրջը կանգնած էր:

Ն.— Այդ տեսնելէն ե՞տքն էր որ փախաք:

Ա.— Երբ տեսայ չորս կողմս կեցած բազմութիւնը, մտածեցի թէ կրնային գիս ծեծելու ելլել, եւ անոր համար ալ փախայ:

Ն.— Անմիջապէս գիտակին քո՞վը ձերբակալուեցաք թէ փախչելէն ետքը:

Ա.— Զեմ գիտեր թէ ինչպէս եղաւ:

Ն.— Դուք դէպի Ֆազանէն փողոցը բաւական տեղ մը փախած էք եղեր:

Ա.— Զեմ գիտեր:

Ն.— Ծամբան ատրճանակը մէկդի նետած էք եղեր:

Ա.— Զեմ գիտեր:

Ն.— Ի՞նչ զգացում ունեցաք երբ Թալէաթ փաշան մեռած առջեւնիդ տեսաք. ի՞նչ մտածեցիք:

Ն.— Թէ անմիջապէս յետոյ ինչ զգացի՝ չեմ գիտեր:

Ն.— Բայց ժամանակ անցնելէն ետքը եղածին արդէն անդրադարձած ըլլալու էք:

Ա.— Ոստիկանատուն բերուելէս ետքն է որ անդրադարձայ թէ ի՛նչ էր եղածը:

Ն.— Ուրեմն ի՞նչ կը մտածէիք ձեր ըրածին վրայ:

Ա.— Սրտի գոհունակութիւն մը կը զգայի:

Ն.— Իսկ այսօր:

Ա.— Դեռ այսօր ալ եղածէն շատ գոհ եմ:

Ն.— Բայց գիտէք անշուշտ թէ բնական պայմաններու մէջ ոչ ոք իրաւունք ունի իր իսկ դատաւորն ըլլալու, նոյնիսկ եթէ շատ բաներ քաշած ըլլայ:

Ա.— Զեմ գիտեր. մայրս ինծի պատուիրեց որ Թալէաթ փաշան սպաննեմ, վասնզի ջարդերու յանցապարտ է, եւ այս ազդեցութենէն միտքս այն աստիճան գըրաւուած էր որ չէի գիտեր թէ պէտք չեմ սպաննել:

Ն.— Բայց դուք գիտէի՞ք թէ մեր օրէնքները սպանութիւնը կ'արգիլեն:

Ա.— Այդ օրէնքը չեմ գիտեր:

Ն.— Հայոց մէջ արեան վրիժառութիւն կա՞յ:

Ա.— Ո՛չ:

Պաշտ Դր. Նիմայէր.— Բազմութեան ձեզ ծեծած եւ ձեզմէ արիւն հոսած ատեն դուք խօսք մը ըսած էք. չէ՞ք յիշեր արդեօք թէ ինչ ըսած էք այն պահուն ամբոխին առջեւ ինքզինքնիդ արդարացնելու համար:

Ն.— Այնպէս մը ներկայացուց իբր թէ փախած չէ եւ թէ արեան հոսումը եւ չորսդին կանգնած բազմութիւնը տեսած է միայն երբ զինքն արդէն ձերբակալած են: — Կը յիշէ՞ք արդեօք խմբուած բազմութեան մէջէն մէկը ձեզի խօսք ուղղեց եւ կամ դուք անոնցմէ մէկուն, երբ ձեզ բռնեցին եւ կը ծեծէին ինքզինքնիդ արդարացնելու համար բան մը ըսի՞ք:

Ա.— Ըսի թէ ես օտար եմ, սպանուածն ալ օտար էր, անոր համար ալ Գերմանացիները ի՞նչ կը խառնուին եղածին:

Ն.— Դուք ըսած էք եղեր, թէ դուք ձեր ըրածը գիտէք. Գերմանիոյ համար վնաս մը չէ:

Ամբաստանեալը.— (Նախորդ ըսածը կը կրկնէ):

Պաշտպան Դր. Նիմայէր.— Գիտէ՞ք թէ Գերմանիոյ մէջ կը պատժուէր այդ բանը: Այդ մասին բացատրութիւն կ'ուզեմ:

Նախագահ.— Այս հարցն արդէն պարզուած է: Այն օրէն ի վեր ամբաստանեալը կանխադատ բանտարգելքի տակ է, այսօր տուած բացատրութիւններու եւ նախապէս ըրած խոստովանութեան մէջ որեւէ հակասութիւն չկայ:

(13 – Շար.)

ԶԱՐԹՕՆՔԻ ՇԵՓՈՐ

— Օ —

Երբ համայն աշխարհի ներկայ վերի-վայրումներուն ու արդիական կեանքի՝ քաղաքականութեան հրամայական պայ-մանները նկատի առնելու ըլլանք, մեր առջեւ շեշտակի կերպով կը ցցուի ու կը տեղծուի հիասթափման վիճակ: Ինչո՞ւ, պիտի հարցնենք իրարու անկասկած, ո-րովհետեւ հոգեբանախօսական երեւոյթը այս կարգի տեղատուութեանց կը մնայ անմարսելի վիճակ ամէն ճակատի վրայ: Սակայն անհրաժեշտ է հետեւիլ այն իրողութեան թէ մեր կողմէ կատարուած որեւէ քայլ քաղաքական բազմազան ճա-կատներու վրայ կը մօտեցնէ վստահաբար արդարամիտ դատաստանին: Վստահի՛նք մեր միասնականութեան զարթօնքին, պատրաստե՛նք գոռահունչ շեփորը, հըն-չեցնելու համար մեր տառապող ու աշ-խարհացրիւ ժողովուրդին որպէս նոր աւետիս թէ՝ ազգային փրկութեան մե-տասներորդ ժամը կ'ապրինք:

Ահա՛ այն ատեն, զարթօնքի շեփորը պիտի աւետէ բոլորիս՝ հոգեցունց երե-ւոյթներ եւ գաղափարական պատնէշին վրայ հսկող տարրեր առանց նկատի առ-նելու աջի կամ ձախի պարագան, պիտի աւետեն բարձրագոռ.— Մերն է Հայրե-նիքը ու Նոյեան տապանի սեփականա-տէրը Արարատ: Այն ատեն գաղթաշ-խարհի Հայութիւնը պիտի ըմբոշխնէ այն առաքելութիւնը որ նուիրուական է միայն Հայուն համար:

Այո՛, պաշտելի հայրենիք, հողն Հայ-կազեանց, եւ դուն Արարատ երկնամերձ գօտի, եղէք մեզի հետ, որպէս սրբազան առաքելութիւն գաղթաշխարհի Հայու-թեան, ունկնդրելու համար զարթօնքի շեփորը վասն ազատութեան եւ մեր միաս-նականութեան:

Իսկ դու ո՛վ հայ մարդ, Հայկեան սե-րունդ, եղեմական աշխարհի լեզուով խօ-սող աստուածակերտ էակ, ո՞ւր ես, ի՞նչ կը մտածես այս վայրկեանին: Ի՞նչ կ'ըլ-լայ, թօթափէ՛ ինքզինքդ, հեռացի՛ր մե-լամաղձոտ վիճակէ ու ունկնդրէ ճշմար-տութեան հեշտօրօր սաղմոսը, ունկնդրէ՛ զայն քեզի համար, յետոյ անվարան պատմէ զայն անոնց որոնք տակաւին կը վարանին տեսնել ու ըմբռնել կատարուած ու կատարուելիք իրողութիւնը: Ուշադիր համարձակութեամբ զա՛րկ անեղծանելի պատմութեան դուռը, որպէսզի կոյր ու մոլեռանդ աշխարհը ճանչնայ իրաւագի-տական իրաւունքներդ ու իմանայ նաեւ այն անպատմելի արհաւիրքները զորս կրեցիր աչուղողի շրջանին, կրեցիր ա-կամայօրէն:

Այո՛, ժողովուրդ Հայոց, հայկազեա՛նց շառաւիղ, մեր մտքի այլաբանական ի-մաստը՝ մեր տառապանքի անմեկնելի բայց թագաւորող իմաստը՝ չուզեր հաս-կնալ քաղաքակիրթ Եւրոպան, աւելի ճիշդ՝ չուզեր մարդկայնօրէն լուծել ու վերլուծել մեր չափազանց խորախորհուրդ հարցը, անշուշտ յաչս իր շահադիտական ու ամբարիշտ ակնկալութեանց:

Հայկեան սերունդ, Վարդանանց Ղե-ւոնդ երէց, Թագաւորներ եւ իշխաններ, Խրիմեան Հայրիկ, պատմութեան փա-ղանգէն հերոսներ յեղափոխական, Ան-դրանիկը քաջ, նահատակներ բազմաթիւ, Տիգրանակերտ ու Աղթամար, Անի կամ ուրիշ սրբավայրեր, դուք բոլորդ ալ մեր միասնականութեան հարազատ ապացոյցն էք, ձեզ հետ ողջագուրուելու եւ զար-թօնքի շեփորը հնչեցնելու եզակի առիթն է: Այո՛, ժամանակները յղի են անպա-տեհ անակնկալներով, լիք պահելու հնա-րաւորութիւն ստեղծել հարկ է որ լապ-տերին մէջ վառելանիւթը չպակսի ու պլպլայ պատրոյգը մեր իրաւական գո-յութեան:

Զարթօնքի շեփորի ձայնը պէտք է ըլ-լայ հրամայական առ ի գիտութիւն հա-մայն մարդկութեան, ի մասնաւորի ցան ու ցրիւ Հայութեան:

Նախախնամութեան պատգամը կայ ու կը մնայ դարերէ ի վեր.— Դուն քեզի օգ-նէ որ Տէրն ալ քեզի օգնէ յետոյ, այլա-պէս դուն քեզ դրած կ'ըլլաս դժողի դե-րին մէջ ու կը մնաս այնպէս ինչպէս որ ես: Արդարեւ, այս աներկրայ փիլիսո-փայութիւնը՝ տիեզերաբնակ բազմալեզու ժողովուրդներ կը ձգնին իրագործել, լոյս տալ այս մտքին, որոշ վճռականութեամբ:

Հայ ժողովուրդը զոհն է քանիերորդ դարու ցեղասպանութեան, մինչ իր լա-ւագոյնն ընելով հանդերձ մարդկային կեանքի բարօրութեան, առանց ունենա-լու մրցանակ – վաւերաթուղթ մը: Պատ-մութիւնն ու քաղաքականութիւնը ան-հաշտ գիծերու վրայ՝ յարափոփոխ վի-ճակի երեւոյթ ունին: Այո՛, պէտք է հըն-չել զարթօնքի շեփորը վասն ապացոյց մեր գոյութեան ու մեր դատի լուծման:

Այո՛, այս կրնայ ըլլալ միայն պատ-գամը մեր աստանդական կեանքին:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ըսաւ թէ կ'ուզէր անպայման ճանչնալ զայն: Այս երկուքին միջեւ կապը սկսաւ հաստատուիլ 1759ին, երբ Կռէկոռ Օռ-լով քանըհինգ տարեկան էր եւ դքսու-հին երեսուն: Այդ միջոցին Կռէկոռ տե-ղակալ էր եւ իսկոյն բարձրացուցին հրամ-հարըի աստիճանին:

Մեծ Դքսուհիին նախկին սիրահարները պալատական էին, դիւրին էին հանդի-պումները: Օռլովի հետ կը տեսնուէր դուրսը պզտիկ տան մը մէջ: Կռէկոռ Օռ-լով ո՛չ միայն անկեղծօրէն կը սիրէր, այ-լեւ կը գթար անոր վրայ, տեսնելով թէ ինչ կոպիտ վերաբերում ունէր ամուս-ինը: Արդէն երկար ատենէ ի վեր Մեծ Դուքս Պետրոսը աւելի դարձած էր բա-նակին: Զինուորները գիտէին թէ կը հա-մակրէր Ֆրէտէրիք Բ.ին:

Մ. Մ.

(Շար. 1)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, Ուրբաթ փե-տրուար 21ին, երեկոյեան ժամը 9ին, առաւելաբար երիտասարդներէ բաղկացած երկսեռ հասարակութիւն մը եկած էր տեղ գրաւելու Ազգ. Միութեան տան վերի սրահը:

Դասախօսն էր ընկ. Յակոբ Պալեան, նիւթ ունենալով Հայ Դատի վերլուծա-կան պատմութիւնը 1915էն սկսեալ: Դա-սախօսը ֆրանսերէն ընդհանուր ակնարկ մը նետեց Եղեռնէն առաջ ու անկէ վերջ այն ցնցումներուն եւ պատմական դէպ-քերուն վրայ, որոնց ենթարկուեցան հայ ժողովուրդն ու Հայաստան, ապա ընդ-լայնելով ու վերլուծելով իր նիւթը, ծան-րացաւ Սեւրի դաշնագրին վրայ, որուն իրաւատէրն ու պահանջատէրն է հայ ժո-ղովուրդը:

Երեկոյթին երկրորդ բաժինը յատկաց-ուած էր լուսարձակ տիափոզիթիվներու ցուցադրութեան, ուր կարելի եղաւ դի-տել Հայաստանը իր ամբողջութեամբ… ապա հարց տուաւ.— Որո՞ւ կը սպասեն այս հողերը եթէ ոչ քեզի, հայ ժողո-վուրդ:

Վերջաւորութեան ներկաներու կողմէ եղան հարցումներ որոնց յստակօրէն պա-տասխանեց, ձեւ եւ ուղղութիւն տալով անոնց գաղափարներուն եւ ըմբռնումնե-րուն, եզրակացնելով՝ մեծ ծրագիրները կ'իրագործուին երբ նախաձեռնելու ոգի ունինք, կարեւորը սկսիլն է:

Ընկ. Միսաք Միրզէ իր փակման խօս-քին մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց դա-սախօս ընկերոջ եւ քաջալերեց ներկաները յիշեցնելով նման երեկոյթներուն անհրա-ժեշտութիւնը, մաղթելով որ անոնք ըլ-լան յաճախակի:

Վ. Պ.

×

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՏԷՍԻՆ (Յառաջ).— Մեր փոքր գա-ղութը, քանի մը տարիէ ի վեր թատր կը հանդիսանայ յաջորդական մահերու. հին սերունդի վերջին ներկայացուցիչներն են որ կը լքեն մեզ առյաւէտ, խոր վիշտ պատճառելով եւ յուսալքելով մեզ:

Ահա եւ վերջինը: Փետրուար 24ին հո-ղին յանձնեցինք մեր ժրաջան ընկերուհի-ներէն Տիկին Թագուհի Աբրահամեանը:

Ողբացեալը, հակառակ իր յառաջացած տարիքին, կը հետեւէր ազգային գոր-ծունէութեան:

Իբրեւ տիպար Հայուհի, նահապետա-կան սիւնն էր իր ընտանիքին, ու իր բարեմասնութիւններով, յարգանքի եւ սիրոյ արժանի իր շրջապատին: Բնաւո-րութեամբ զուարթ էր ու գործնական: Իր երիտասարդ տարիքէն անդամագրը-ուելով Կապոյտ Խաչին, նուիրումով աշ-խատած է անոր բարեսիրական ու ազգա-նուէր նպատակներուն իրագործման: Տա-րիներով վարած է Տէսինի մասնաճիւղի վարչական անդամի պաշտօն, լիովին կա-տարելով իր բոլոր պարտականութիւն-ները:

Նկարագրով անկեղծ էր, ընկերասէր: Անզիջող էր իր գաղափարներուն վրայ ու չէր վարաներ մատնանշելէ տգեղ երե-ւոյթներ: Վասպուրական աշխարհի հա-րազատ զաւակ, հայրենասէր ու կորովի, իր մէջ զիրար կը բախէին իրա՛ւ Հայը, Վասպուրականցին, Դաշնակցականն ու Կապոյտ Խաչուհին:

Տարիներով եղած է նաեւ Վասպուրա-կանի Հայրենակցական Միութեան ան-դամ, զոհելով իր ժամանակը, չխնայելով իր բարոյական ու նիւթական օժանդա-կութիւնը անոր բարգաւաճման համար: Իսկ վերջին տարիներուն, իր խորհուրդ-ներով ու փորձառութեամբ զօրավիգ կը կանգնէր Վասպուրականի Երիտասարդաց Միութեան:

Իր անակնկալ մահով, մեր գաղութը կը կորսնցնէ արժանաւոր անդամ մը:

Յարգա՛նք իր թարմ յիշատակին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Փետր. 2ին, Համազգա-յին Մշակութային Միութեան կազմակեր-պութեամբ հրապարակային հանդիսու-թեամբ յիշատակուած է երաժիշտ-խմբ-բավար Յակոբ Փափազեանի յիսնամեայ գործունէութեան յոբելեանը: Ներկայ գտնուած են Յունահայոց Առաջնորդը, յա-րանուանութեանց պետեր, ազգային մար-միններու եւ միութիւններու ներկայա-ցուցիչներ եւ շուրջ հազար հանդիսական-ներ: Բացման խօսքը ըրած է Միհ-րան Քիւրտօղլեան, ապա յոբելեարին անձն ու գործը ներկայացուցած են Վռամ Թերզեան, Սահակ Արք. Այվազեան եւ Համազգայինի Կեդր. Վարչութեան կողմէ Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեան: Յակոբ Փափազ-եան ստեղծագործութիւններով հարստա-ցուցած է մթերքը հայ երաժշտութեան գանձարանին եւ, իբրեւ երգուսոյց ու խմբավար, անշահախնդրօրէն նուիրուած է հայ երգը սերունդներու շրթունքներու վրայ ծաղկեցնելու դժուարին գործին:

ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ մայրաքաղաքին՝ Մոն-թեվիտէոյի Ս. Ներսէս Շնորհալի եկեղե-ցիին բակին մէջ հաստատուելու վրայ է Ապրիլեան Յուշարձանը՝ Ապրիլեան Յու-շարձանի Շինութեան Համագաղութային Յանձնախումբի ճիգերով եւ Կեդր. Վար-չութեան Խորհուրդի հովանաւորու-թեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕԻ ՈՐԴԻՆ

ԺԲ.

ԴԷՊԻ ԱՊԱԳԱՆ

— Թող այդպէս ըլլայ, ըսաւ: Ձեր ազնիւ զաւակը կը բարեհաճի՞ վաղը այս թուղթերուն թարգմանութիւնը ինծի բե-րել…

— Կը խոստանամ, ըսաւ երիտասարդը:

Դատաւորը մեկնեցաւ: Վալանթին, թէեւ յոգնած, ուզեց հսկել Պ. տը Վիլ-ֆորի դիակին քով:

Թշուառը գերագոյն հանդիստ մը գտած էր մահուան մէջ: Երանաւէտ անդորրու-թեան արտայայտութիւն մը կար իր մար-մարեայ դիմակին վրայ, ամբողջ ջիղերը պրկուած էին:

Վալանթին կ'աղօթէր: Եւ սակայն չեմ գիտեր ինչ ուրախութեան զգացում մը որ չէր խոստովաներ, կը խառնուէր իր վիշ-տին: Երբեմն ակամայ վախցած էր թէ մի գուցէ Մաքսիմիլիէն յիշէ այն ցեղը, ուրմէ սերած կը կարծէր ինքզինք:

Ընդհակառակն այսօր ինքզինքն աւելի ազատ, սիրուելու աւելի արժանի կը զգար:

Առաւօտեան դէմ Ժիւլի Էրպօ եկաւ գը-տաւ Վալանթինը:

— Քոյր, ըսաւ անոր, կը բաւէ անց-եալին վրայ արտասուել, պէտք է ապա-գան մտածել:

Իրաւունք ունիք, ըսաւ Վալանթին (պի-տի շարունակենք այս անունը տալ իրեն) բայց այն վայրկեանին որ զիս առջի յիշա-տակներուն կցող շղթան վերջապէս կը խզուի, բնական չէ՞ որ վերջին եւ երկար հայեացք մը ձգեմ այն անցեալին վրայ…

Վիլֆորի մօտեցաւ:

Կը կարծեմ որ, յարեց, Պ. տը Վիլֆոր զիս իբր իր հարազատ աղջիկը սիրեց: Տակաւին կը յիշեմ այն կինը, որ կ'ըսէր թէ մայրս է եւ որ, աւա՛ղ, քիչ ատեն ճանչցայ. բայց անոր յիշատակը մինչեւ վերջ պիտի պահեմ սրտիս մէջ: Կը յի-շեմ Պ. եւ Տիկ. Սէն-Մէրանները, որոնք շատ անգամ պաշտպանեցին եւ պահպա-նեցին զիս. եւ աղօթք մը ու օրհնութիւն մը կը նուիրեմ բոլոր այս սիրեցեալ մե-ռելներուն…

Վիլֆորի դիակին վրայ խոնարհեցաւ, արտասուալից աչքերով համբուրեց անոր ձեռքը:

Կարծես մեռելը այս թողութեան համ-բոյրը զգացած ատեն՝ կարճ ժպիտ մը թրթռաց իր ժգոյն շրթունքներուն վրայ:

Ժիւլի, Վալանթինը քաշեց տարաւ դէ-պի սրահը:

Պ. տ'Ավրինեի աշխուժով մօտեցաւ մատղաշ աղջկան: Իր քով կը կենային Մատլէն եւ Անթուանէթ, աղջիկն ու քը-րոջ աղջիկը – աղջիկը, նուրբ եւ դեղնած դէմքով, շագանակագոյն մազերով, ան-բացատրելի քաղցրութեամբ լի աչքերով պաշտելի արարած մը որ բժիշկը երկար տարիներէ ի վեր կը պաշտպանէր արդէն զայն հիւծող կուրծքի հիւանդութեան դէմ քրոջ աղջիկը զուարթ եւ ծիծաղկոտ աղջիկ մը, որ այս տխուր տան զարդն էր, եւ որ իր մօրեղբօր աղջկան՝ Մատ-լէնի նկատմամբ այնպիսի անձնուիրու-թիւն մը ցոյց կուտար, որ երբեք սխա-լած չէր:

— Սիրելի Մատլէնս մոռցած չէք, ը-սաւ տ'Ավրինեի՝ նորատի հիւանդը Վա-լանթինի ներկայացնելով:

— Ո՛չ, Ո՛չ: Եւ կը յուսամ որ Մատլէն իր նախկին բարեկամութիւնը պահած է իմ մասին:

Երկու նորատի աղջիկները զիրար համ-բուրեցին:

Վայրկեան մը եաքը Էմմանուէլ Էրպօ ալ եկաւ: Եւ քիչ վերջը ամէնքը խմբուե-ցան այն նահապետական սեղանին շուր-ջը, որուն նախագահն էր ծերունի Տօք-թէօրը:

Հոն գտնուողները ո՜րքան յիշատակներ կը ներկայացնէին…

Ժիւլի, Մօրէլ նաւատիրոջ աղջիկը, որ յուսահատութենէ եւ մահուընէ ազատած էր այն մարդը, որ նոյն պահուն ինքզինք Սէնպատ նաւաստի կ'անուանէր:

Վալանթին, որ հրաշքով փրկուած էր գերեզմանէն:

Էմմանուէլ, Մարսիլիոյ տան նախկին առաջին գրագիրը:

Տ'Ավրինեի, որ իր շուրջը բոլոր յան-ցաւորներուն անկումը տեսած էր:

Տօքթէօրը իր գաւաթը վեր առաւ.

— Զաւակներս, ըսաւ, ներեցէք որ այս անունը տամ ձեզի, ձեր սրտերուն խորը անուն մը կայ, կ'ուզեմ արտասանել: Բարերարի մը, մեծ մարդու մը անունը, որուն համար մեր յարգանքն ու սէրը պէտք է անսահման ըլլան…

— Մոնթէ Քրիսթոյի կոմսին կենա՛ցը, ըսաւ Մաքսիմիլիէն:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արեգնազ Մկրտիչեան, զաւակները, փեսաները ու թոռնիկները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծ–հօր

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները Երկուշաբթի Մարտ 10, ժամը 20·30ին ընկ. Գարաօղլանեանի տունը: Հասցէն՝ 22, Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբին կողմէ, Շաբաթ Մարտ 15

GRAND HOTEL

Rue de la République — Grenoble

ժամը 21էն սկսեալ:

Հայկական պարախումբ, բոֆէյոն, պիւֆէ:

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել.—

Օր. Օր. Էլիզ եւ Փաթրիսիա Կուրունեան 87-21-35 (Սէն–Մարթէն տ'Հռ) ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի թէյասեղան – ընդհ. ժողովը Մարտ 16ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին դըպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խաչուհիները, ընկերական հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հաճելին օգտակարին միացնելով, ուրախ ու զուարթ օր մը անցընելու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Անթուան թաղի. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Վարչութիւնը սրտագին շնորհակալութեամբ ստացած է այն գիրքերը, որոնք նուիրուեցան համանուն եկեղեցւոյ նորակազմ գրադարանին համար ըստ հետեւեալ ցանկին.—

Պ. Լիլոյեան (Փարիզ), Պ. Ա. Քէօսէեան (Մոնմորանսի), Տիկին Մանուտեան (Ս. Ռաֆայէլ), Պ. Վարդան Սարգիսեան (Մարսէյլ), Տ. Վարդան Քհնյ. Ժամկոչեան (Նիս), Պ. Համբարձում Վէլչէտեան (Ֆօնթընէ սու Պուա), Պ. Հ. Աբէլեան (Փարիզ), Պ. Ս. Քէչեան (Լա Սէլ Ս. Քլու), Պ. Կարապետ Պալիկեան (Մէնթոն), Օր. Հէրմինէ Միսքճեան (Նիս), Պ. Պետրոս Զաքարեան (Մարսէյլ), Տիկ. Մարտիկեան (Փարիզ), Պ. Վաղարշակ Դերձակեան (Մարսէյլ), Պ. Հայկ Սարգիսեան (Մարսէյլ), Պ. Սիմոն Անթոյեան (Կարտան), Տիկ. Վարդանոյշ Փանոսեան (Կարտան), Պ. Մկրտիչ Տէր Ազարեան, Վերապատուելի Հէլվաճեան (Մարսէյլ), Պ. Սիմոն Մէրկէրեան (Մարսէյլ), Պ. Եսայի Սանդուրեան (Մարսէյլ), Տիկ. Թագուհի Պատուականեան (Մարսէյլ), Պ. Ռ. Որբերեան (Նէօյի Ս. Սէն), Պ. Ա. Աշքարեան (Քլիշի), Պ. Գ. Քէրէսթէճեան (Փարիզ), Տիկ. Ղուկասեան (Մոնթրէօյ), Օր. Ս. Աճէմեան (Փարիզ), Տիկ. Լուիս Կարապետեան (Մարսէյլ), Պ. Հ. Ակոնայեան (Անթոնի), Տիկ. Սաթենիկ Ցարութիւնեան (Էքս ան Փրովանս), Պ. Յովհ. Վարժապետեան (Մարսէյլ), Տիկ. Պերճուհի Ճէրահեան (Մարսէյլ):

Այս առթիւ եկեղեցւոյ վարչութիւնը պարտք կը զգայ կրկնել իր շնորհակալութիւնները նաեւ Պ. Կարապետ Տալոյեանին (Կարտան) որ սիրով ստանձնեց գրադարանի դարակներուն շինութիւնը, ինչպէս նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.եան Կարտանի մասնաճիւղի վարչութեան, որ յանձն առած էր բոլոր ծախքերը:

Եկեղեցւոյս գրադարանին դասաւորումը մօտ ժամանակէն կ'աւարտի մեր աշխոյժ երիտասարդներուն կողմէ: Ցետ դասաւորումի գրադարանը պիտի դրուի մեր յարգոյ հասարակութեան տրամադրութեան առ ի գործածութիւն:

Մինչ այդ դեռ կը շարունակուի շնորհակալութեամբ ընդունիլ նոր գիրքեր եւս: Անոնք որոնք կը փափաքին ճոխացնել մեր գրադարանը թող բարեհաճին գիրքերը ուղարկել հետեւեալ հասցէին.—

Eglise Arménienne St. Garabed
Camp. Frèze — St. Antoine
13015 Marseille

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿ, ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE

29-30-31 MARS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ

(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)

Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, Կառ տը Լիոնէն

Par train-couchettes

Ժամանում Փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8·30ին

Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն.

— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)
— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)
— Հանդերձ ծնողօք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ 10 առ հարիւր

NANE CARZOU

le voyage en Arménie

(Ed. Flammarion)
postface de J.-M. CARZOU

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի Մարտ 16 ժամը 16էն 24

GRANDE MATINÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

Salle des Fêtes de Sevran

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

Danses arméniennes avec la participa tion de EVA ARZOUIAN

BUFFET — BUVETTE — AMBIANCE ARMENIENNE

Entrée 15 F. étudiant etNor Séround 10 F.

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

10 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ: Գին 2600 ֆրանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել.—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենեանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի:

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն.— Ա) Յուլիս 12-27 (Լենինգրադ – Երեւան – Մոսկուա): Բ) Օգոստոս 8-21 (Մարսէյլէն) եւ 8-23 (Փարիզէն): Գ) Սեպտեմբեր 12-25 (Մարսէյլէն) եւ 12-27 (Փարիզէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ–պարահանդէսը Ժորժ Սէնքի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Ապրիլ 13:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ ՀՐԱՉԵԱՆ

6, Rue Lamartine, PARIS (9) Հեռաձայն 878-43-19

« Կե՛ր, ա՛րբ, ուրախ լեր », ըսաւ Սողոմոն արքան իմաստուն,
Բայց մոռցաւ ըսել թէ պէտք է դիմել ո՞ր նպարատուն,
Որ դուք ունենաք ճոխ ու ամբողջ պարզեւի արժան,
Նախ անարատ, թարմ ու դիւրամարս, համեղ ու աժան:
Ջըսածն է'ս ըսեմ.— Մեր ՀՐԱՉԵԱՆին խանութն է հանդէս,
Հոն դիմեցէք դուք որ ապրիք երկար, առողջ, լաւատես:
Հոն կրնաք ունել ամբողջ Արեւելքն, Իրանն ու Թուրան,
Հոն կրնաք ըմպել, շիշով կազմուած, մատենադարան:
Դեռ պանիր, պաստեղ, չամիչ ու *չաման* եւ նուշ ու կաղին,
Երշիկ, հըրուշակ, աղանդեր, թըթու եւ անմահ օղին:
Իր օղիին մէջ կան հեղուկ հրեշտակ, շուշան ու սըմբուլ,
Իր օղիին մէջ կ'երգէ հէքեաթի հազարան բըլբուլ:
Հոն պիտի գըտնէք Լէյլայի շունչը, խայեամի հոգին,
Սայաթ Նովան իր կոզալներուն մէջ, մէնլիս ու բագին:
Գացէք ՀՐԱՉԻՆ, ուտելիք բարձած փարթամ կարաւան,
Ու ճաշակեցէք անուշեղէններ, *լոգումն* ու *հալվան*:
Անդ ծառայողները են կիրթ, սիրալիր եւ դիւրահաղորդ,
Մըտնողին տալով բախտ ու բերկրութիւն՝ կ'ըլլեն յաճախորդ:
Խանութ չէ այնտեղ, այլ մի բուրաստան, բերան ու բաժակ,
Հոն կուշտ մըտնողն իսկ կը զգայ նօթութիւն եւ խոր ախորժակ:
Սողոմոնի խօսքն է ճիշդ բայց պակաս, պէտք է զայն ջընջեն
Ու գրեն այսպէս.— «Կե՛ր, ա՛րբ, ուրախ լեր միայն ՀՐԱՉԷՆ»:
Քանզի ՀՐԱՉԵԱՆ չէ սովորական նըպարավաճառ,
Այլ հարսնիք պայծառ, ընտիր ճաշակի եւ գիտութեան ծառ:

Նախկին անկուտ ՇԱՐԱՑԻ ՈՐԴԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
11
MARDI
11 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր. Հատը	1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.245

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.245

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՇԽԱՐՀ ՉԷ ՓՈԽՈՒԱԾ

— O —

Կիպրոսի արկածախնդրութեան մէջ նետուելով, Անգարայի կառավարութիւնը մատնուած է անել կացութեան մը: Դիւրին գործ չէ հողին վրայ պահել քառասուն հազարնոց բանակ մը երկրի սահմաններէն դուրս:

Արդէն իսկ տնտեսական նեղութեան ենթարկուած, Սատի Ըրմաքի դահլիճը գլուխը կորսնցուցած է զինուորական արտակարգ ծախքերուն հասնելու համար: Պաշտպանութեան նախարարը Խորհրդարանէն կը պահանջէ կրկնապատկել զինուորական պիւտճէն:

Կիպրոսի բանակէն զատ կառավարութիւնը սովորական ժամանակ պարտաւոր է զէնքի տակ պահել շուրջ կէս միլիոն զինուոր, երկրի պաշտպանութեան համար:

Ամերիկայի զինուորական օժանդակութեան դադրեցումը լաւագոյնս օգտագործեցին Թուրքերը՝ խորհրդային սպառնալիքի մը հեռանկարը ցցելով ՆԱԹՕՅի անդամ երկիրներու աչքին եւ շեշտելով Թուրք բանակի կարեւորութիւնը արգիլելու համար բոլշեւիկներու ծաւալումը:

ՆԱԹՕՅի հարաւ-արեւելեան ճակատի ցամաքային ուժերու Թուրք հրամանատարը՝ Զօր. Մէլվին Զէյս՝ ամերիկեան որոշումին առթիւ Իզմիրի մէջ յայտարարած էր.

Խորհրդային սպառնալիքը, որ ՆԱԹՕյի կազմութեան ատեն Միջին Արեւելքի դէմ էր ուղղուած, այժմ իրեն թիրախ պիտի դարձնէ Նեղուցներն ու Եգէականը, ուր Ատլանտեանի Պաշտպանութեան Կազմակերպութեան ուժերուն երեք քառորդը Թուրքիոյ, մէկ քառորդը միայն Յունաստանի յանձնուած էր:

Երբեք լուրջ չէր Թուրքիոյ սպառնալիքը՝ Ատլանտեան Ուխտէն քաշուելու եւ Թրքական խարիսխներէն Ամերիկացիները դուրս քշելու մասին: ՆԱԹՕՆ երկինքէն ինկած մանանայ, անգտանելի եւ անսպառելի մեղրի կարաս մըն էր Թուրքիոյ համար:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք Անգարայի մէջ իրարու յաջորդող կառավարութիւնները հազար կտոր եղան Թուրքիան արեւմուտքին կապելու համար:

Արեւելեան սահմանը վտանգաւոր կը նկատէին, հակառակ այն անվերապահ բարեկամութեան, զոր Մոսկուա գործնապէս ցոյց էր տուած Թուրքերուն՝ Լենինէն սկսեալ: Բարեկամութիւն, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր:

ՆԱԹՕՅէն քաշուելու կամ Ամերիկայի հետ իր գործակցութեան պայմանները վերաքննելու մասին Սատի Ըրմաքի կառավարութեան ներկայացուցած ծանուցագիրները պարզապէս «շանթաժ» էին, ազդելու համար Քոնկրէսին վրայ:

Քիսինկէր եւ իրեն ենթակայ նախագահ Ֆորտ ամուր կանգնեցան Անգարայի կառավարութեան կողքին եւ կարելին ըրին ջուրը ճգելու համար ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին միաձայնութեամբ տրուած որոշումը՝ Թրքական բանակը Կիպրոսէն քաշելու մասին:

Թուրքերը ո՛չ միայն չքաշուեցան Կիպրոսէն, այլեւ օր ըստ օրէ հաստատ կերպով տեղաւորուեցան կղզիին մէջ, ՄԱԿի եւ անոր Ապահովութեան Խորհուրդի քթին խնդալով:

«Միաձայնութիւն»ը քանդուեցաւ առաջին առթիւ, երբ առաջարկ ներկայացուեցաւ Թուրքիան այպանելու համար: Մէկ պատուիրակի — ամերիկեան — ընդդիմութիւնը պատճառ դարձաւ, որ Անգարայի կառավարութիւնը յոխորտայ իր տարած «յաղթանակ»ին համար:

Եթէ Ամերիկա մերժէ զէնք հայթայթել Թուրքիոյ, ո՛չ ըլլան զէնքի վաճառական միւս Պետութիւնները, որոնք բարոյական ամէն սկզբունք կը զոհեն՝ յաճախորդ չահելու համար:

Այսպէս եղաւ Սեւրի դաշնագրի օրերուն: Այսպէս է նաեւ այսօր:

Աշխարհ չէ փոխուած:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆԿԷՐ ԱՆԳԱՐԱ ԱԼ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

— O —

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՆ Կ'ՈՒԶԷ
ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ «ՍԻՐՏԸ ԱՌՆԵԼ»

— O —

Քիսինկէրի Միջնաւոր Արեւելեան առաքելութիւնը մեծ յաջողութիւն չէ արձանագրած, ըստ երեւոյթին մանաւանդ Սուրիացիներուն պատճառով, որոնց նախագահը յստակ կերպով յայտարարած է «Դէմ ենք անջատ կամ մասնակի համաձայնագրերու, ժընեւ կ'երթանք Պաղեստինցիներուն հետ»:

Ասիկա անշուշտ չի կրնար դիւրացնել որեւէ լուծում, հակառակ անոր որ Քիսինկէր գոհ էր Սատաթի հետ իր երկար խօսակցութիւններու արդիւնքէն եւ լաւատես տրամադրութեամբ է որ կիրակի օր Ասուանէն Դամասկոս կը հասնէր, ուրկէ Իսրայէլ կ'անցնէր:

Դամասկոսի մէջ, Ասատ Քիսինկէրի հետ տեսնուելէ քիչ առաջ է, որ մամուլի ասուլիս մը կուտար եւ անակնկալի կը բերէր դէտերը իր յայտարարութիւնով: Ասատ անդրադարձած է նաեւ Սուրիա-պաղեստինեան միացեալ հրամանատարութեան մը, ինչ որ թոյլ կուտայ որ Պաղեստինցիք ներկայ ըլլան ժընեւ: Շուրջ 30րդ անգամն է որ Քիսինկէր Դամասկոս կ'երթայ եւ պարզ է որ վերջինը չէ: Խօսակցութիւններէն ետք, Արտաքին նախարարը յայտարարած է «Մեր խօսակցութիւնները անկեղծ եւ բարեկամական եղան: Նորէն պիտի գամ»:

Իսրայէլացիք սակայն կասկածով կը մօտենան արաբական մտադրութեանց եւ ակնարկելով Քիսինկէրի իրենց բերելիք նոր առաջարկներուն, Ալոն ըսած է «Կը յուսամ որ ինչ որ ունի մեզի ըսելիք, աւելի 'շինարար եւ յուսադրիչ է, քան ինչ որ արաբ միջնորդը ըսաւ մեզի»:

Օգտուելով այս շրջապտոյտէն, Քիսինկէր կարճ երթուդարձ մը պիտի ընէ Անգարա, այսինքն 24 ժամուան համար Թուրքիա պիտի երթայ, կրկին Երուսաղէմ վերադառնալու համար:

Իր իսկ դիմումին վրայ է որ Ամերիկացին Թուրքին ոտքը կ'երթայ, «բարելաւելու» համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Բայց Անգարայի շրջանակները կ'ըսեն արդէն իսկ թէ եթէ Ամերիկա պիտի առաջարկէ վերսկսիլ զինուորական օժանդակութիւնը, փոխարէն զիջումներ պահանջելով Կիպրոս, աւելորդ առաջարկ է, Թուրքիա այլեւս տունտեղ եղած է, իր որոշումը բնի ուժով պարտադրած ու բան չի փոխեր: Մնաց որ Թուրքիա կառավարական հաստատ կառոյց մը չունի ներկայիս եւ Քիսինկէր պարտի տեսնուիլ ոչ միայն Ըրմաքի եւ նախագահ Քորութիւրքի հետ այլեւ քաղաքական պարագլուխներու՝ Էճէվիտ, Տէմիրէլ, Սանճար եւայլն:

ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄ ՄԸ ԵՒՍ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գ. ՀԱՄՐԱԹԵԱՆ ԿԸ ԴԱԴՐԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ ԸԼԼԱԼԷ

— O —

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթը Փետրուար 23ի իր թիւով կը հաղորդէ որ Երեւանի քաղաքապետը՝ Գ. Համբարթեան «կուսակցական եւ պետական կարգապահութիւնը թուլացնելուն համար» Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի կողմէ «կուսակցական խիստ տոյժի» ենթարկուած է՝ իր պաշտօնէն «ազատ կացուցուելով», այսինքն՝ աշխարհաբար պարզ հայերէնով պաշտօնազուրկ ըլլալով:

Այս առթիւ հրատարակուած է երկար զեկոյց մը, որմէ այլ մանրամասնութիւններ կուտանք՝ յաջորդով:

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը կարճ «այցելութիւն» մը տալէ ետք Փարիզ, ուր հասաւ Շաբաթ գիշեր Պանկիէն վերադարձին, Տըպլին մեկնեցաւ ուր եւրոպական վեհաժողով մը կը գումարուի դժուար պայմաններու մէջ: Գլխաւոր օրակարգն է Անգլիոյ հետ վերաբանակցութեան հարցը:

ԻՐԱՔ, այլեւս ապահով Պարսկաստանի չէզոք դիրքէն, վերսկսած է յարձակումը Պարզանիի Քիւրտերուն վրայ: Ոմանց կարծիքով նոյնիսկ Պարզանիի շարժումը իր վերջին օրերը կ'ապրի:

ՌԸՆՕ 40 հազար բանուոր մասնակի գործադրկութեան դրաւ, Լը Ման, Պիյանքուր կրճատելով աշխատանքի ժամերը կարեւոր համեմատութեամբ, մինչ Երկուշաբթի կը փակէր Ֆլէնի եւ Սանտուվիլի գործատուները: Կացութիւնը ծանրացած է մանաւանդ այն պատճառով որ 17 հոգի պաշտօնանկ եղած են, որոնց մէջ երեք ընկերակցական պատուիրակ: Ցոյցեր տեղի կ'ունենային Երկուշաբթի:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ Սեթուպալ քաղաքին մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանական ուժերու եւ ծայրայեղ ձախ տարրերու միջեւ, որոնց հետեւանքով երկու հոգի մեռած եւ շուրջ քսան հոգի ալ վիրաւորուած է: Ժողովրդական-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը հանրաժողով մը կազմակերպած է քաղաքին մէջ եւ ծայրայեղ ձախ տարրեր ժողովատեղին խուժած են արգիլելու համար հանրաժողովին գումարումը: Ոստիկանութիւնը միջամտած է: Ժողովրդական-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ամբաստանեց Համայնավար կուսակցութիւնը, որ մասնակցած է խափանարարական ցոյցերուն:

ԿԱՌ ՏԸ Լ'ԷՍԹԻ մէջ ռումբ մը պայթեցաւ մեծ վնաս հասցնելով գլխաւոր մուտքին: Մէկ զինուոր ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ: Վեց ճամբորդներ ալ վիրաւորուեցան: Ռումբը զետեղուած էր պայուսակի մը մէջ: Ցարդ յայտնի չեն ահաբեկչական արարքին հեղինակները:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ռենանի-Փալաթինա Լանտի (գաւառ) ընտրութեանց մէջ Քրիստոնեայ-Դեմոկրատները բացարձակ մեծամասնութիւն (53,4 տոկոս) ձեռք ձգեցին:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ անցեալ տարի 602 միլիառէ աւելի գլանիկ ծխած են, ինչ որ 3 տոկոս աւելի է 1973ի բաղդատմամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 6)

ԱՐԱՐԱՏ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

— O —

ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄՐՑԱԿԻՑԻՆ ԴԱՇՏԻՆ ՎՐԱՅ

«Արարատ» Միւնիխի մէջ 0-2 կէտով պարտուեցաւ «Պայէրն»էն:

Այս մրցումը այնքան մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած էր, որ ողիմպիական մարզադաշտը կարծես նեղ եկած էր իր պատերը, փափաքելով ընդունիլ բոլոր մարզասէրները, որոնք ժամանած էին ոչ միայն Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքներէն, այլեւ ուրիշ երկիրներէ:

Մրցումի առաջին իսկ վայրկեանին դաշտին տէրերը անցան յարձակումի եւ իրարու ետեւէ մրցակիցին դարպասը գրաւելու շարք մը չափազանց վտանգաւոր պահեր ստեղծեցին: Սակայն բերդապահ Ալեոշա Աբրահամեան, որ, ի դէպ, այդ օրը լաւագոյնն էր Երեւանցիներու կազմին մէջ, անձնուրաց թռիչքներով եւ ատենին տեղէն դուրս ելլելով չէզոքացուց զանոնք: Սակայն կը պարզուէր, որ Արարատցիները չէին յաջողեր դաշտին կեդրոնը խաղը կազմակերպել, ուր Անդրէասեանի ետեւէն շուքի պէս կը շարժէր եւ «շունչ չէր տար» անոր Անտերսընը: Իսկ Երեւանցիներու միւս երկու կիսապաշտպանները չէին յաջողեր «կարգի բերել» պաշտպանութեան եւ երկու յարձակողներու՝ Իշտոյեանի եւ Մարգարովի գործողութիւնները: Այս ալ ըստ երեւոյթին պարտութեան հիմնական պատճառը դարձաւ:

«Արարատ»ի պաշտպանները եւ բերդապահ Աբրահամեան մինչեւ մրցումին եզրափակիչ քառորդ մասը պաղարիւնութեամբ ետ կը մղէին մրցակիցներուն յարձակումները, որոնցմէ առաւել աչքի կը զարնէր Միւլլերինը: Երբ այդ բազմաթիւ յարձակումները արդիւնք ձեռք չձգեցին, դաշտին տէրերը կարծես թուլցուցին իրենց թափը, աւելի քիչ սկսան շարժիլ, միօրինակ խաղարկութիւն մը ի յայտ բերել: Կը թուէր, թէ Արարատցիները կ'օգտուին ստեղծուած կացութենէն եւ հակայարձակումներու միջոցով նախաձեռնութիւնը կը ստանձնեն: Բայց, ցաւ ի սիրտ, ասիկա տեղի չունեցաւ, եւ գերմանացի մարզիկները դարձեալ ինքնավստահութեամբ անցան յարձակումի: Իսկ երբ դաշտ իջաւ քիչ առաջ վիրաւորուած Հէօնէս, «Պայէրն»ի գործողութիւնները նոր թափ ստացան: Արդէն Հէօնէսն էր, որ դարձաւ առաջին կոլին հեղինակը: Ցայտնուելով կեդրոնը՝ յարձակումի գօտին, ան հիանալի փոխանցում մը ստացաւ եւ ուժգին ու ճշգրիտ հարուածով մը կոլ նշանակեց: Այդ վայրկեանէն սկսեալ «Պայէրն»ի յարձակումները աւելի նպատակասլաց դարձան եւ շուտով անոր խաղացողները հասան նոր յաջողութեան: Երկրորդ կոլը արձանագրեց Թորշթանսոն:

ԴԷՄՔԵՐ ՈՒ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՐԱՄ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

— Օ —

Ափրիկեան երկնակամարէն անդին, Ատլանտեան ովկիանոսի փրփրադէզ ջուրերէն ալ անդին, ընդարձակ երկրի մը մէջ, փոքրիկ քաղաք մը, Դաշնակցութեան պարզուկ ակումբ մը ու սենեակ մը այդ ակումբին մէջ՝ անօրինակ ուխտատեղի:

41 տարիներ առաջ, Հայաստանի պայծառ արեւի կարօտը սրտին, Թօքախտաւոր տղայ մը մեռաւ այդ երկրին մէջ ու թաղուեցաւ օտարութեան ցուրտ հողին տակ:

Ու այսօր, Հարաւային Ամերիկայէն հեռու քաղած լոյս ու ստուեր յիշատակներուն մէջ, սրտառուչ յամառութեամբ մը հոգիիս մէջ կը յամենան մթին ցուքերը պրոնզիայ յուշատախտակի մը եւ եռագոյն դրօշի ծալքերուն մէջէն՝ աղօթքի պէս սրտապարար անուն մը՝ Արամ Երկանեան:

Արժանթին, Քորտոպա: Հիանալի տղաք կան այստեղ, հաղորդական, մաքուր, բիւրեղի պէս Հայ տղաք: Ունին եկեղեցի, դպրոց, ակումբ եւ երեք այս «բերդ»երուն շուրջ, տիւ ու գիշեր արթուն հըսկող՝ քաջարի պահակ է իրենց հոգին: Կը տագնապին, կը խռովեն ու կը կռուին հայերէն աղօթքով, գիրով, երգով: Կը կռուին տակաւին շէնքեր բարձրացնելով, ու անոնց մէջ՝ համբուրելի բովանդակութեան վերածուելով:

Ո՞վ էր մտածումը յղացողը սակայն: Ինծի կը թուի, թէ բոլորը մէկ, բոլո՛րը առանց բացառութեան, եղակի ժողովի մը մէջ, հաւաքական ներշնչումի մը խըթանին տակ, մատ բարձրացուցին ու ըսին նոյն բաները, նոյն բառերով, բառերու ետին՝ նոյն ապրումն ու կրակը դըրած:

Հիմա, Քորտոպայի ուխտատեղին է Դաշնակցութեան ակումբի այս փոքր սենեակը, պատին՝ յուշատախտակի ետին հանգչող մասունքի պէս սրբազան՝ աճիւնները կարնեցի թօքախտաւոր տղուն: Ու իր պատկերը, մեծադիր, շքեղ, հմայիչ: Լայն ու բարձր ճակատ եւ զոյգ մը հայու տրտում աչքեր, որոնք Կարինի գիւղակոյտերուն տեսիլքը ունին կարծէք եւ անհամար զոհերու վրէժով են լիցած:

Կը նայիմ երկիւղածութեամբ, բիւրատըր աչքերու անհատնում կարօտով:

Երեւակայութեանս առջեւ կը կանգնի ահա, ահաւոր սպանդէն հազիւ ճողոպրած հայ որբուկը, ռազմադաշտերու բարկ կըրակներուն մէջ, ամէնէն վտանգաւոր կէտերուն վրայ, անհուն խիզախութեամբ մը դէպի թշնամին խոյացող պատանին, ռուսական նահանջի օրերուն՝ Կարինի եւ շրջակայքի Թրքութեան ահարկու դատախազը, Բաշ Ապարանի հերոսական ճակատամարտի գնդացիրային անվեհեր վաշտապետը, Հայաստանի հանրապետութեան քաջարի զինուորը ու Դաշնակցութեան երկաթեայ ահաբեկիչը:

Արամ Երկանեան: Մեր պատմութեան ամէնէն արիւնոտ օրերուն, արիւններու մէջէն ցայտած, արիւնով մկրտուած անունին դիմաց, կուգան ահա միւսները, «եղեռնապաշտ Զարիքին» մարմնացումն եղող միւս անունները, Ղասիմբէկով, Սափարով, Խանխոյսկի, Պէհաէտտին Շաքիր:

Ու սենեակը կը լեցուի անպատմելի խորհուրդով:

Մեր բոլոր նահատակներուն հոգիները հոս են, անհուն ներդաշնակութեամբ մը՝ մեր բոլոր ողջերուն սրտերը հոս են ու այստեղ՝ բարձրագոչ խօսքի կը վերածուին Հայոց պատմութեան բոլոր ժամանակներէն եկող շշուկները:

×

Երեկոյեան, հին ընկերոջ մը տունն ենք: Արամի հիւանդութեան օրերուն, անոր մահիճին գրեթէ անբաժան պահապանն է եղած ան: Մեր խօսակցութեան առանցքը վիշապաքաղ հերոսին վերջին տարիներն են, օրերը, ժամերը:

— Արամ, Հարաւային Ամերիկա հաստատուած օրէն իսկ, — կը պատմէ մեր ընկերը, — եղաւ Դաշնակցութեան մարմիններուն եւ ընկերներուն գուրգուրանքին առարկան: 1927ին բնակութիւն հաստատեց Պ. Այրէսի մէջ: Իր տունն ու աշխարհը «Արմենիա» օրաթերթի խմբագրատունն ու համանուն ակումբն էին: Իբրեւ հաւատաւոր կուսակցական, ան ոչ միայն իր ժողովական պարտականութիւններուն այլ նաեւ նիւթական զոհողութիւններուն մէջ եղաւ օրինակելի: Սրտառուչ հոգածութեամբ մը, իր պաշտպանութեան տակ կ'առնէր այս կողմերը եկող Հայերը: Պատահած է յաճախ, որ իր նիհար աշխատավարձէն բաժին հանէ անօգնական մընացած հայորդիներու եւ չարաթներով պատսպարէ զանոնք իր պարզուկ սենեակին մէջ:

Տարիներ շարունակ, Արամ Հարաւային Ամերիկայի կուսակցական կազմակերպական գործերը վարեց ձեռնհասութեամբ եւ նուիրումով: Իր ջանքերուն կը պարտինք գլխաւորաբար « Արմենիա » օրաթերթի բարգաւաճումը, կազմակերպութեան ուժեղացումն ու այս օտար ափերուն՝ Հայ ոգիին արծարծումը:

1931ին ամուսնացաւ, սակայն, դժբախտաբար նոյն տարին իսկ երեւան եկան անողոք հիւանդութեան նախանշանները: Ընտանեկան յարկին ջերմութիւնը չվայելած, հարկադրուեցանք փոխադրել զինք, համեմատաբար մեղմ կլիմայ ունեցող այս քաղաքը: Երկու-քուկէս տարի, պետական բուժարաններէն մէկուն մէջ, մաքառեցաւ մահուան դէմ: Իբրեւ տեղական մարմնի ներկայացուցիչ, գրեթէ ամէն օր կ'այցելէի իրեն: Լաւատես էր եւ հետաքըրքիր մեր առօրեայով: Կը փափաքէր, որ կազմակերպական մեր կեանքին ամենափոքր մանրամասնութիւնն իսկ զեկուցեմ իրեն: Այցելող բոլոր ընկերներուն նոյն հարցումը կ'ուղղէր յաւելեալ տեղեկութիւն մը, մոռցուած փշրանք մը լըսելու համար: Հաւատքի անսահման աղբիւր էր հիւանդի մահիճին մէջ տուայտող հերոսը: Իր թելադրանքները յոյս ու եռանդ կը ներշնչէին բոլորիս:

Վերջին այցելութեան ընթացքին, անսովոր գրեթէ ոչինչ նկատեցի իրվրայ: Կը խօսէր քիչ մը աւելի ծանր ու հեւքոտ շունչով: Այդ գիշեր մեր ունենալիք ժողովի օրակարգին մասին կը խօսէի, երբ նախադասութեան մը կէսին ընդմիջեց զիս եւ ձեռքի նշանով հասկցուց, որ դուրս ելլեմ: Դուրսը, քառորդ ժամ զինք խնամող բժիշկին մօտ մնացի, ապա վերադարձայ իր սենեակը: Նոյն գիրքին մէջ, խաղաղ այլ յաւիտենական քունով պառկած կը մնար Հայութեան անզուգական զաւակներէն Արամը:

Մեր անհամար նահատակներն ու սըրտին մէջ վառ մնացած վրէժխնդրութեան անհուն ծարաւը ուզած էին վերջին վայրկեաններուն առանձին մնալ Նեմեսիսի հետ:

Անոնք ի՞նչ ըսին իրարու...

ԳՐԻԳՈՐ ՆԳՐՈՒՐԵԱՆ

ՄԵԾՆ ԿԱՏԱՐԻՆԷ Բ. ԵՒ ԻՐ ՍԷՐԸ

— Օ —

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ կաթուածի մը հետեւանքով կը մեռնի ցարուհի Էլիզաբէթ եւ Մեծ Դուքս Պետրոս կը դառնայ կայսր, իսկ դքսուհի Կատարինէ կայսրուհի:

Պետրոս Գ. կայսրի տօնախմբութիւնները, զուարճութիւնները ցասում յառաջ կը բերեն ամբողջ Ռուսիոյ մէջ: Օռլով հինգ եղբայրներէն ամէնէն խելացին Ալեքսիս Օռլովն էր, որ դէմքին վրայ սուրի սպի մը ունէր, եւ ան էր որ կը մտածէր պետական հարուածի մը կարելիութեան մասին: Օռլով եղբայրները աշխատեցան բարձրացնել կայսրուհիին վարկը եւ սիրցնել զայն ժողովուրդին:

Կայսրուհի Կատարինէ Բ. յղի էր, իսկ բոլորին ծանօթ էր որ երկու տարիէ ի վեր դադրած էր ամէն յարաբերութիւն ամուսինները միջեւ: Կայսրը կ'ատէր իր կինը եւ երբ իմանար որ զաւակ մը պիտի ունենար ուրիշէ մը, խիկոյն կը ձգէր զայն:

Պետրոս Գ. կայսրը հրամայեց որ ռուս զինուորները փրուսիական համազգեստ կրեն, երբ Փրուսիոյ Մեծն Ֆրետերիք Բ. պարտուած էր եւ Ռուսիան յաղթական: Պետրոս Գ. կայսրը վերջ տուած էր պատերազմին ցարուհի Էլիզաբէթի մահուան յաջորդ օրն իսկ, եւ ինքզինք նետած Ֆրետերիք Բ.ի գիրկը:

Երբ կայսրուհիին ծննդաբերական ցաւերը բռնեցին, ինքզինք հիւանդ ձեւացնելով անկողին մտաւ, իսկ այդ պահուն կայսրուհիին սենեկապահը մօտակայ արուարձանի տան մը մէջ կրակ ձգեց, այնքան լաւ կատարուեցաւ այս ձեռնարկը, որ Պետրոս Գ. որ կը պաշտէր հրդեհը, վազեց դիտելու եւ երբ տուն վերադարձաւ, նորածինը որ մանչ մըն էր, որ կոմս Պոպրինսքին կոչեցին, փախցուած էր արդէն Օռլով, պահելով իր վերարկուին մէջ:

Օր մը, հացկերոյթի մը միջոցին Պետրոս Գ. կը պահանջէ որ բոլորը ոտքի խմեն Ֆրետերիք Բ.ի կենացը: Կատարինէ Բ. ոտքի չելլեր եւ երբ ամուսինը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ ոտքի չելլեր, կայսրուհին կը պատասխանէ թէ ինք կը պատկանի կայսերական ընտանիքին եւ իբրեւ այդ ոտքի չուզեր ելլել: Պետրոս Գ. զայրանալով կ'ըսէ թէ անխելք մըն է: Կատարինէ Բ. լալով իր քով գտնուող անձին կ'ըսէ թէ զուարթ բան մը պատմէ իրեն:

Արդէն Օռլով եղբայրները որոշում տուած էին թէ պէտք էր Ռուսիան ազատել այդ դաժան կայսրէն եւ հռչակել Կատարինէ Բ.ը իբրեւ իշխող կայսրուհի:

1762ին առաւօտ մը կանուխ կայսրուհիին դուռը զարնուեցաւ: Ալեքսիս Օռլովն էր, որ յայտնեց թէ կայսրը բանտարկել տուած էր Փասէքը եւ թէ տարաձայնութիւն կայ որ զինքն ալ պիտի բանտարկէ: «Վարը զինուորները ձեզի կը սպասեն, հոն էր նաեւ Կոէկոռ Օռլով», որ զինուորներուն պոռալ կուտար. «Կեցցէ՛ կայսրուհին, մինչեւ մահ մենք ձեր հետն ենք»: Քաղաքացիական կռիւի մը առաջքն առնուեցաւ երբ Մենշիքով միացաւ զինուորներուն անոնց պոռալ տալով.

— Կեցցէ՛ կայսրուհին, մեր պզտիկ մայրիկը: Զինուորները վազեցին ու համբուրեցին ձեռքերը եւ կօշիկները:

Երեք զօրագունդ առաջնորդեց զայն դէպի Նոթր Տամ Քազան ուր հռչակեցին Կատարինէ Բ.ը իբրեւ իշխող կայսրուհին ամբողջ Ռուսիոյ:

Երբ Պետրոս Գ. կայսրը իմացաւ լուրը Օռանիէնպաումի մէջ, ուր կը գտնուէր իր հոմանուհիին հետ, լացաւ բարկութենէն եւ նուաղեցաւ: Առատ գինի խմեց եւ հրամայեց որ երթան սպաննեն Կատարինէ Բ.ը: Ի զուր փորձեց ապստամբութեան մղել պահակազօրքը: Զիջողեցաւ եւ հրաժարեցաւ գահէն: Իրեն ցոյց տրուեցաւ տուն մը, առանց ըսելու թէ բանտ էր: Ան կը գտնուէր հսկողութեան տակ Ալեքսիս Օռլովի, ուրկէ խոնարհաբար խնդրեց որ իրեն ձգեն ջութակ մը, կապիկ մը, սեւամորթը եւ իր հոմանուհին:

Սկսաւ Մեծն Կատարինէ Բ.ի իշխանութիւնը Օռլովին հետ: Այլեւս ծածկելու պէտք չկար թէ Օռլով Կատարինէ Բ.ի սիրականն էր, արդէն ամբողջ Ռուսիան եւ Եւրոպան գիտէին:

Յուլիսի առաւօտ մը սուրհանդակը լուր բերաւ Կատարինէ Բ.ի թէ Պետրոս Գ. դադրած էր ապրելէ, աւելցնելով թէ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն. — Հարդէնբերգ փողոցը 37, ո՞ր յարկը կը բնակէիք. Թալէաթի դիմացը, Հարդէնբերգ փողոց 4 կը բնակէր, այսինքն Կնիէ եկած տեղն Շիլլէր փողոցի և Կնէզէբէկ փողոցի մէջտեղի տունը:

Ամբաստանեալ. — Առաջին յարկը:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն. — Մարտ 15ին տեսաք թէ Թալէաթ փաշան տունէն դուրս կ'ելլէր, նարճանակը առիք, գըլխարկնիդ դրիք եւ սանդուխէն իջաք՝ փողոց ելաք. այդ միջոցին Թալէաթ փաշան, որչափ ես կրնամ դատել, արդէն Կնէզէբէկ փողոցը բաւական անցած ըլլալու էր:

Ամբաստանեալ. — Արդէն ըսի թէ իրեն հասնելու համար վազեցի:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն. — Այդ պարագային Հարդէնբերգ փողոցի մէջ բուսականութեան վրայէն անդին անցած էք. իմծէ առա՞ջ էիք:

Նախագահ. — Այդ հարցը բացայայտ ժխտեց, եւեւէն մօտեցած է:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն. — Խնդրեմ, ամբաստանեալին անգամ մըն ալ հարցուցէք:

Նախագահ. — Այդ մասին անգամ մը եւս բացատրութիւն տուէք:

Ամբաստանեալ. — Ես Թալէաթ փաշային քովէն առաջ անցայ, սպասեցի եւ երբ քովէս անցաւ կրակեցի:

Ն. — Այդ որոշ չափով թեթեւամտութիւն էր, Թալէաթ փաշան կրնար ձեզ տեսնել եւ կասկածիլ թէ իրեն դէմ բան մը կը նիւթէիք. այդ սարսափելի թեթեւամտութի՞ւնն էր արդեօք եւեւի կողմանէ Թալէաթի չմօտեցաք:

Ա. — Այդպիսի բաներ չմտածեցի:

Ն. — Երկու հնարաւորութիւն կայ. արդեօք Թալէաթի քովէն ա՞ռաջ անցաք թէ իրեն անմիջապէս եւեւէն մօտեցաք. դեռ մինչեւ հիմա չկրցանք որոշ իմանալ թէ Թալէաթ փաշան ձեր քովէ՞ն անցած է:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն. — Ես ըսուածներէն այնպէս կը հասկնամ թէ Թալէաթ իր քովէն անցած է. ամբաստանեալը միշտ այսպէս ըսած է: Թալէաթի դէմքը տեսա՞ք:

Ա. — Այո, միւս կողմէն քալած ժամանակս, դեռ Թալէաթի քալած կողմը չանցած:

Ն. — Տեսնենք թէ վկաները ինչ պիտի ըսեն այդ մասին:

Դատախազ. — Ամբաստանեալը քիչ առաջ պաշտպաններէն մէկուն հարցման պատասխանեց, թէ գիտէր որ Կ. Պոլսոյ մէջ Թալէաթ մահուան դատապարտուած էր: Ստոյգ է, այսպիսի մահավճիռ մը կար, բայց հարկ է որ մտադիր ընեմ թէ այդ վճիռը տրուած էր, երբ Կ. Պոլսոյ մէջ դեկը բոլորովին ուրիշ կառավարութեան մը ձեռք էր անցած եւ Թուրքիա պարտուած էր եւ Կ. Պոլիսը անգլիական նաւային թնդանօթներու տակն էր: Ատեանին կը ձգեմ դատել թէ ի՛նչ արժէք ունէր այդ մահավճիռը եւ կը խնդրեմ որ սա հարցումը ուղղուի ամբաստանեալին. Ըսաւ թէ իր եղբօրը դիակը գտած էր. այս իր եղբայրը թաղա՞ծ էր:

Ա. — Ո՛չ:

Նախագահ. — Ամբաստանեալը փախած է, վտանգաւոր կացութեան մէջ կը գտնուէր:

Դատախազ. — Դարձեալ ամբաստանեալը ըսաւ թէ բժշկական խնամք վայելած է իր մարմնին վրայ սպիներ կամ վէրքեր ունի՞:

Ա. — Ի հարկէ:

Դատախազ. — Խնդրեմ որ յետոյ ստուգուի այդ: Դարձեալ կը խնդրեմ որ հարցուի ամբաստանեալին թէ ի՞նչպէս իմացած էր որ այդ անձը Թալէաթն էր. զինքը առաջ տեսա՞ծ էր թէ պատկերներու վրայէն ճանչցաւ:

Ա. — Ոչ, ես զինքը տեսած չէի. լրագիրներու պատկերներէն միայն զինքը ճանչցայ:

Դատախազ. — Ըսուեցաւ թէ ջարդերը Երզնկայի քով կատարուած են. բայց ես այնպէս տեղեկացած եմ թէ կարաւանը Երզնկայէ հեռանալէ ետքը կիրճի մը մէջ քիւրտ աւազակներէն յարձակում մը կրած է, եւ այդ կռիւին մէջ նոյնիսկ Թուրք ժանտարմաներ ալ սպաննուած են: Խնդրեմ հարցնէիք թէ քիւրտ աւազակներ չէի՞ն այդ ընողները:

Ա. — Ինծի այնպէս ըսուեցաւ թէ Թուրք ժանտարմաներ էին կրակողները:

Պաշտպան Դր. Նիմայէր. — Կը յուսամ թէ այս քիւրտ աւազակներու հարցը պիտի լուսաբանուի:

Դատախազ. — Ինծի տարօրինակ կուգայ որ ամբաստանեալը Հարդէնբերգ փողոցը այնչափ շուտ բնակարան մը գտած է:

Պաշտպան Դր. Նիմայէր. — Կարծեմ Քիւրտերու հարցը այսպէս կարելի է լուծել: Թրքական ջարդերուն գլխաւոր յօրինուածութիւնը եղած է՝ Հայոց ոխերիմ թշնամիները, լեռներու վրայ ապրող Քիւրտերը իբրեւ ժանտարմաներ գինել Հայոց վրայ հսկելու համար:

(14 - Շար.)

վէճի բռնուած էր Ֆէտոռի հետ, թէ անկարելի եղած էր զանոնք իրարմէ բաժնել, թէ բոլոր անոնք որ ներկայ գըտնուած են կռիւին, յանցաւոր են եւ արժանի պատիժի: Կայսրուհին քանի մը անգամ կարդաց նամակը: Տարակոյս չկար այլեւս Պետրոս Գ. սպաննուած էր: Կատարինէ Բ. երկու օր դուրս չելաւ եւ երբ երեւցաւ հանրութեան, խաղաղ էր եւ տէր ինքզինքին:

Այս դէպքին առթիւ Ս. Փետերսպուրկի դիւանագէտները ստացան հետեւեալ երկտողը.—

Կայսերական Մեծապատուութեան Նախարարը կը տեղեկացնէ Պ. Պ. արտակարգ նախարարներուն լուրը զոր ստացաւ երէկ գիշեր թէ՝ կայսրը իբրեւ հետեւանք արիւնահոսութեան, որուն յաճախ ենթակայ էր վերջերս, ուժեղ խիթ մը պատճառ եղաւ իր մահուան»:

Երկար ատեն վէճի նիւթ դարձաւ թէ արդեօք Կատարինէ Բ. մասնակցութիւն ունէ՞ր կայսրին մահուան: Կայսրուհին ժխտեց: Բայց անոր քարտուղարը Պոռպէտոն ըսած է թէ Օռլով եղբայրները իրենց վրայ առին անոր մահը: Իսկ Օռլովները փոխանակ պատժուելու, հասան բարձրագոյն աստիճաններու: Կայսրուհին կ'ուզէր վերանորոգել Ռուսիան:

1770ին ժանտախտը աւերներ կը գործէր Մոսկուայի մէջ, հարիւր հազարաւոր մարդիկ կը մեռնէին: Ժողովուրդը յուսահատ սպաննեց արքեպիսկոպոսը, զէջ կը վարուէր բժիշկներուն հետ: Կոէկոռ Օռլով հոս-հոն վազեց դարման մը տանելու աղէտին եւ Ս. Փեթերսպուրկ վերադարձաւ յաղթական: Բայց վերջերը սկսած էին յաճախակի դառնալ կայսրուհի Կատարինէ Բ.ի եւ Օռլովի միջեւ վէճերը: Ռուսիոյ մէջ նոյնիսկ տարածայնուեցաւ թէ Օռլով կը ծեծէ Կատարինէ Բ.ը եւ կը խաբէ զայն:

Օռլով դէմ կը դնէր կայսրուհիին ծրագիրներուն եւ Նախարարներու Խորհուրդին, երբ անոնք կ'ուզէին պատուաւոր հաշտութիւն կնքել Թուրքիոյ հետ: Բայց հակառակ ասոր, դարձեալ կայսրուհին մեծ վստահութիւն ունէր Օռլովի վրայ եւ ուղեց զայն ղրկել բանակցութեան Մոլտավիոյ մէջ: Օռլով իր այս առաքելութեան մէջ էր երբ լուր տարածուեցաւ թէ Կատարինէ Բ. գտած է նոր սիրական մը Վասիլչիքովը:

Կոէկոռ Օռլով լքելով ամէն ինչ, դաշնագիր, դիւանագիտութիւն, եւայլն վազեց Ս. Փեթերսպուրկ, բայց ճամբան նուաղում մը ունեցաւ եւ անկողնի մէջ բերին Ս. Փեթերսպուրկ: Կայսրուհին արգիլեց անոր մուտքը եւ նախարար Փանինի ձեռքով կարեւոր գումարի չէք մը ղրկելով, հրամայեց որ արտասահման մեկնի՝ յանձնելէ ետք Փաննինի իր մանրանկարը, հրջանակուած ադամանդներով: Օռլով անկողինէն վեր ցատքելով առաւ չէքը եւ նախարարին երեսին ի վեր նետեց: Ետ տուաւ ադամանդեայ հրջանակը, պահելով մանրանկարը ըսելով թէ քանի շունչ կար իր մէջ պիտի պահէր իր սիրելիին նկարը:

Քանի մը օր ետք 1773ին պալատականները զարմացան տեսնելով անոր վերադարձը: Կայսրուհին ձերբակալել չտուաւ եւ նոյնիսկ թոյլատրեց որ ազատօրէն պտըտի մայրաքաղաքին մէջ, բայց բոլորը նկատեցին որ Օռլով տէրը չէր իր բանականութեան: Այդ պահուն մարդ մը որ կ'ուզէր բաժնուիլ իր հոմանուհիէն, կը փնտռէր մէկը որուն հետ ամուսնացնէ զայն: Կատարինէ Բ. իր ձեռքով ամուսնացուց Կոէկոռ Օռլովը Կատարինէ Զինովիէվի հետ: Բայց Օռլովի առողջութիւնը կը կաղար եւ մէկ հանքային ջուրէն միւսը կ'երթար, մասնաւորաբար Քառլսպատ: Կինը մեռաւ Լօզանի մէջ, իսկ Օռլով խելակ մը դարձած՝ ի վերջոյ մտաւ յիմարանոց, ուր Կատարինէ Բ. յաճախ կ'երթար զայն տեսնելու: Իր նոպաներուն մէջ Պետրոս Գ.ի սպանութիւնը կուգար աչքին: 1783ին նոպայի մը պահուն մեռաւ: Արդէն ատենէ մը ի վեր Օռլով կը նախանձէր Վասիլչէքովէն:

Կատարինէ կը գրէ իր յուշերուն մէջ թէ շատ տառապեցայ երբ իմացայ Կոէկոռ Օռլովի մահը:

Մ. Մ.

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԶՐԱԴԱՇՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

— o —

Երբ 13 դար առաջ Զարադուստրայի պարսիկ հետեւորդներու առաջին խումբը Արեւմտ. Հնդկաստանի ծովափը կը հասնի, պաշ ընդունելութեան կ'արժանանայ տեղացի իշխանէն, որ կաթով լեցուն կուժ մը ցոյց տալով հասկցնել կ'ուզէ, թէ տեղ չկայ օտարականներուն:

Գաղթողներէն մէկը ի պատասխան՝ ոսկիէ մատանի մը կը նետէ կուժին մէջ: Կաթը չի յորդիր: Այսպէս օտարականը կը հասկցնէ իշխանին, թէ իրենք այնքան փոքրաթիւ են, որ չեն կրնար նշանակալից տեղ գրաւել հնդկական կեանքին մէջ: Իշխանը կը համոզուի եւ թոյլ կուտայ, որ օտարականները հոն հաստատուին:

Բարսիները — Զրադաշտականները հիմա այդպէս կը կոչուին Հնդկաստանի մէջ — դեռ հաճոյքով կը պատմեն այս աւանդութիւնը: Միւս կողմէ, երկրի մը մէջ, որ բնակչութեան յարաճուն աճ կ'արձանագրէ, Բարսիները անհետանալու վտանգի տակ կը գտնուին: Հակառակ իրենց ներկայացուցած փոքր թիւին, Բարսիները առաջնակարգ դիրք կը գրաւեն Հնդկաստանի մէջ: Հոմի Սեթնա, որ անցեալ տարի ղեկավարեց Հնդկաստանի հիւլէական փորձը, մարեշալ Սամ Մանեքշօ, Պանկլատէշի պատերազմի (1971) ազգային հերոսը Բարսի են: Այսուհանդերձ, ասոնք մեծ թիւ չեն ներկայացներ, իսկ իրենց ժողովուրդին թիւը նուազելու վրայ է: 1941ին 115·000 կը հաշուըուէին Բարսիները, իսկ 1971ին նուազելով հասան 91 հազարի: Որոշ վիճակագրութիւններու համաձայն այսօր 85·000 են:

Բարսիներու փայլուն ժամանակաշըր-ջանը կը հանդիսանայ անգլիական տիրապետութեան շրջանը, երբ անոնք միջնորդի դեր կը կատարեն առեւտուրի մէջ՝ Եւրոպայի եւ Հնդկաստանի միջեւ Պոմպէյի ճամբով: Բարգաւաճելով այլ ճիւղերու մէջ ալ կը տարածուին՝ դառնալով բժիշկ, փաստաբան, առեւտրական եւն.:

Դար մը առաջ, Հնդկաստանէն Անգլիա ուսանելու գացած երիտասարդներուն գրեթէ մէկ չորրորդը Բարսի էին: Զարադուստրայի հետեւորդները շուտով կ'իւրացնեն անգլիական կենցաղը, եւ զարմանալի չթուի երբ ըսուի, թէ ասոնցմէ շատեր դէմ կ'ըլլան Անգլիոյ դէմ ուղղուած անկախութեան շարժումին: Անգլիացիք կը հեռանան 1947ին: Վերջին տասնամեակներուն դժուարութիւններ ըստեղծուած են բարս հաստատութիւններուն համար (դպրոցներ, հիւանդանոցներ, մեհեաններ):

Որքան ալ տարօրինակ թուի այսուհանդերձ իրողութիւն է, որ ողջերէն աւելի մեռելներն են, որ դժուարութիւններ կը յարուցանեն եւ տարակարծութիւններ կը ստեղծեն բարս համայնքին մէջ, Բարսիները աւանդաբար իրենց մեռելները կը զետեղեն կլոր, եղերապատուած աշտարակներու մէջ: Անգղները շուտով կ'ուտեն դիակները: Սակայն, հիմա, Պոմպէյի մէջ անգղները չեն ուտեր փտած դիակները, միւս կողմէ քաղաքին երկու աշտարակները այժմ շրջապատուած են բարձրայարկ շէնքերով: Ուղղափառ Բարսիները կը պնդեն, թէ դեռ բաւականաչափ անգղ կայ, որ դիակ կ'ուտէ եւ, հետեւաբար, կը մերժեն հրկիզել մարմինը: Ոչ ուղղափառները այժմ այս միջոցին կը դիմեն:

Բարսիներու թիւին նուազումին պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ չեն ընդունիր կրօնափոխներ, այսինքն այլ կրօնքի պատկանողներ, որոնք իրենց կրօնքին կը յարին: Աւելին՝ մինչ այր մը երբ ամուսնանայ իր համայնքէն դուրս կնոջ մը հետ, իր զաւակը Բարսի կը նկատուի, անդին երբ կին մը ոչ-Բարսի մը հետ ամուսնանայ՝ ծնող զաւակը իբրեւ Բարս չընդունուիր: Ասիկա կը բացատրեն հետեւեալ ձեւով. զրադաշտական մը իր մէջ տեսակ մը կրակ ունի, որ հօրմէն զաւկին կ'անցնի: Երբ կին մը կ'ամուսնանայ համայնքէն դուրս մէկու մը հետ, այդ կրակը չանցնիր իր զաւակներուն:

Մնաց որ ժամանակի հոլովոյթին հետեւանքով ատրուշաններուն աղօթողներու թիւը աստիճանաբար կը նուազի: Քուրմեր գտնելն ալ դժուարացած է:

Թ. Ա. Թ.

ԷԹՄԷՔՃԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

— o —

Օրիորդ Ալին Էթմէքճեանի նկարահանդէսը տեղի ունեցաւ Փետրուար 28ին եւ տեւեց մինչեւ Մարտ 13:

Ցայտնութիւն մը եղաւ, երբ գեղեցիկ անակնկալի մը առջեւ գտանք ինքնատիպ նկարներ իրենց վառ գոյներու ներդաշնակութեամբը, նուրբ ու թափանցիկ ջրաներկերու, դիմագիծերու, զորս կարելի չէր դիտել առանց երազանքի: Անոնց մօտ հիանալի կիսամերկ նկարներ, որոնք կը հաստատէին, ինչպէս առաջինները, ըլխած ըլլալ զգայուն, մաքուր, վիպական հոգիէ մը, տալով գեղեցիկի ու արուեստի տպաւորութիւն:

Ազգային հպարտութեամբ մը կը մաղթեմ հայ տաղանդաւոր ու շնորհալի նըկարչուհի օրիորդին, մօտալուտ ու մեծ յաջողութիւն:

Մաղթող եմ նաեւ որ արուեստասէր Հայեր տեսնեն ու քաջալերեն Օրիորդ Էթմէքճեանի առաջին այս ցուցահանդէսը:

ԱՑՑԵԼՈՒ ՄԸ

LIVRES REÇUS

LE ROI TIRIDATE, par Arman J. Bedrossian, tragédie historique en cinq actes, préface de Luc-André Marcel, illustration de Barkévouhi Orfa-Bedrossian, Editions La Pensée Universelle, Paris, 1974.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Ես աղա, դուն աղա, մեր ջաղացքը ո՞վ աղայ:

— Բակը ծուռ է, կովը կաթ չի տար:

— Ըսած են առուտուր, չեն ըսած՝ ա'ռ ու կո'ւլ:

— Ճրագն իր տակին լոյս չի տայ:

— Ձիւնը կուգայ, որ տեղը մրսի:

— Տնտե'ս, հաւասար տե'ս, դատաստանին չերթաս սեւերես:

— Վատ օր կ'աղէկնայ, վատ մարդ չաղէկնար:

— Մէկ մէկով, երկուսն Աստուծով, երեք ու չորս՝ զօրով:

— Մարդախաբ՝ աստուածախաբ:

— Ամէն խոստովանանք տէրտէրոջ չըսուիր:

— Առնելուն տալ պէտք է:

— Մինչեւ Շուշանը զարդարուի՝ ժամը կ'արձակուի:

— Կուժը ջրի ճամբան կը կոտրի:

— Տարին մէկ Զատիկ, այն ալ Նաւակատիք:

— Շան հաչելով եկեղեցի չի պղծուիր:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԲ.

ԴԷՊԻ ԱՊԱԳԱՆ

— Մոնթէ Քրիսթոյի կոմսին կենա՜ցը, կրկնեցին ամէնքը:

Այդ վայրկեանին, կարծես այս բառը նշան մը ըլլալով, դուռը բացուեցաւ...

Զարմացական ճիչ մը փախաւ ամէնուն բերնէն:

Կոմսին ծառան՝ Ալի, սեմին վրայ էր: Խոնարհելով Պ. տ'Ավրինեի մօտեցաւ, եւ առանց բառ մը իսկ արտասանելու — գիտենք արդէն որ Ալի համր էր, — լայն պահարան մը տուաւ տոքթէօրին ձեռքը:

Պ. տ'Ավրինեի դողդոջուն ձեռքերով կնիքը քակեց:

Նամակ մը կար անոր մէջ, որ սա պարզ բառերը կը պարունակէր.

«Օրհնեալ ըլլան անոնք, որոնք բարիքը կը յիշեն: Ամէնքդ, որ զիրար կը սիրէք, համարձակ յառաջացէք կեանքին մէջ. եթէ երբեք վտանգ մը սպառնայ ձեզի, յիշեցէք որ Աստուած կրնայ — գերագոյն ժամուն — պաշտպան մը հանել: Սպասել եւ յուսալ»:

Ամէնքը անյագաբար մտիկ կ'ընէին, եւ երբ դէպի պատգամաբերը դարձան, յուսալով որ կրնար նշան մը տալ իրենց, որմէ կարենան հասկնալ թէ ո'ւր կը գտնուէր ան, որ չէր մոռնար զիրենք:

Ալի աներեւոյթ եղած էր:

Սպասել եւ յուսալ, կրկնեց Պ. տ'Ավրինեի ձեռքերը երկնցնելով:

Ամէնքը անոր ձեռքերը սեղմեցին: Դաշնակիցներու երդում մը, անայլայլ անձնուիրութեան երդում մըն էր ասիկա կարծես բարի անձերու միջեւ:

— Զաւակներս, յարեց տ'Ավրինեի, քանի մը օրէն իրարմէ պիտի բաժնուինք: Պ. տը Վիլֆորի վերջին պարտականութիւններս կատարելէս պէտ, Իտալիա պիտի երթամ սիրելի Մաղէնիս եւ քրոջ աղջկանս հետ...

— Իտալիա՜, գոչեց Մաքսիմիլիէն: Բայց մենք ալ մտադիր ենք հոն երթալ, Վալանթին, Պ. Նուարթիէ եւ ես...

— Եւ գիտես որ, եղբայր, յարեց Ժիւլի, մենք ալ չենք բաժնուիր...

— Միայն ես, ըսաւ Ֆրետերիք տ'Ավրինեի, Փարիզ պիտի մնամ, պատրաստելու համար այն մեծ եւ հեռաւոր պաշտօնին, որուն վրայ խօսեցայ ձեզի...

— Արեւելք պիտի երթաք, ըսաւ Մաքսիմիլիէն. Մարսիլիայէն պիտի չանցնի՞ք:

— Այո, հոնկէ նաւ պիտի նստիմ...

— Ուրեմն մի մոռնաք գալ մեզի հրաժեշտ տալու: Մենք Մարսիլիա կը վերադառնանք եւ քանի մը օր հոն պիտի մընանք, որովհետեւ Վալանթին մոռցած չէ մահամերձ Պ. տը Վիլֆորի ըրած խոստումը...: Մխիթարութեան եւ խրախուսանքի խօսքեր պիտի երթայ ըսել դատապարտեալի մը... այն թշուառ Պենետէթթոյի...:

Պ. տ'Ավրինեի ճակատը կնճռոտեցաւ.

— Պենետէթթօ՛, ըսաւ: Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ... բայց չեմ կրնար առանց դողալու լսել այս անունը: Գաղտնի բնազդ մը կ'ըսէ թէ հոն է այն վտանգը, որ կը յիշէր մեզի Մոնթէ Քրիսթոյի կոմսը. հոն է սպառնալիքը, հոն է ատելութիւնը:

— Խոստացայ, ըսաւ Վալանթին մեղմիկ: Եւ ո՞վ գիտէ: Ան որ մեռեալները կ'ազատէ գերեզմանէն, չի կրնար օր մը չարերն ալ ոճրագործութենէն ազատել:

— Աստուած լսէ ձեզ, պատասխանեց տ'Ավրինեի: Բայց վերջին անգամ մըն ալ կ'ըսեմ, հաւատացէք ծերունիի խօսքիս, Պենետէթթոյի դէմ... զգոյշ կեցէք:

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ԲՈՏԻՊՈՒԱՆ

Փետրուար ամիսը կ'անցնէր:

Պենետէթթօ եւ Սանսէլմ միշտ գամուած էին բանտանաւու շղթային:

Ամէն իրիկուն Պ. Բոտիպուա կալանաւորները կը զննէր, առանց յոգնելու, նոյնիսկ նորանոր խաղեր հնարելով այն գերակատարներուն պէս որոնք յայտագիր փոխելու պէտքը կը զգան:

Պենետէթթօ ի զուր ջանացած էր իր մեղսակցին բացատրել տալ թէ կենդանին ինչ դեր կրնար կատարել իրենց փախուստին մէջ: Սանսէլմ կը մերժէր իր գաղտնիքը յայտնել:

— Ինչո՞ւ պէտք, կ'ըսէր, քանի որ քու իսկ ընտրած ժամուդ ազատ պիտի ըլլաս:

— Ինչէ՞ն գիտնամ որ վրաս չէք խնդար:

— Անվստահութի՜ւն...

Դուք ալ այդ յամառ լռութիւնը չխզելով անվստահութիւն ցոյց կուտաք ինծի: Կը վախնա՞ք որ ձեզի կը մատնեմ:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Տար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Մարտ 15, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն։

Ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Եղիազար Մինասեանի մահուան Ա. տարեդարձին առթիւ, Պ. Սուքիաս Պալիկեան (Անիէռ) 50 Ֆր. կը նուիրէ Իսիի Նոր Սերունդին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ հետեւեալ նուէրները։

Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Մարգարեան 100, Այրի Տիկ. Մարի Յակոբեան 100, Սեդրակ Սամուէլեան 300, Կապի Արապեան 100, Յովսէփ Օհանեան 100, Տէր եւ Տիկ. Ալեքսան Պապաեան 200, Տէր եւ Տիկ. Ալէք – սան Պապաեան՝ Փարէզ Մայրամ Ղուկասեանի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆր.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տէպիլեան կը նուիրեն 40 Ֆր. Աղքատախնամին Յակոբ Պալեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը, հիմնարկէքի արարողութենէն սկսեալ (Փետր. 23) կը բանայ հանգանակութեան նոր ցանկ մը։ Առաջին վեց ցանկերը հիմնարկէքի օրուան ցանկերն են եւ նուիրատուները կրնան ստացագիրներուն համար դիմել Յանձնախումբի վարչութեան։

Ա. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկին Մ. Ճիյէրճեան	20.000
Շալճեան ընտանիք	10.000
Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէ	10.000
Տէր եւ Տիկին Ա. Պապայեան	2.000
Խայիկեան եւ Արզումանեան ընտ.	2.000
Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի Նոր Սերունդ	1.500,
Տէր եւ Տիկին Ե. Մանուկեան	1.000,
Տէր եւ Տիկին Ի. Գասպարեան	1.000,
Տէր եւ Տիկին Ա. Յակոբեան	1.000,
Տէր եւ Տիկին Ա. Մելքոնեան	1.000,

Տէր և Տիկ. Ժ. Թաղոյեան 1.000, Տէր եւ Տիկին Ա. Ենոքեան 1000, Գ. Գուլոյեան 1000, Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբ (Պօմոն) 1.000, Պօմոնի Կապոյտ Խաչ 1000, Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչ 1000, Տիկին Ռ. Ճէվիզեան (Նիս) 1000։

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Պր. Անդրանիկ Աւետիքեան իր քրոջ՝ Տիկին Վերժին Յովհաննէսեանի յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրէ Սեւրանի Կապոյտ Խաչի «Տուն-դպրոցի» Փոնտին։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ, ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE

29-30-31 MARS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ

(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)

Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, Կառ տը Լիոնէն

Par train-couchettes

Ժամանում Փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8.30ին

Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն.

— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)

— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)

— Հանդերձ ծնողք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ 10 առ հարիւր

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբին կողմէ, Շաբաթ Մարտ 15

GRAND HOTEL

Rue de la République — Grenoble

Ժամը 21էն սկսեալ։

Հայկական պարախումբ, քոթիյոն, պիւֆէ։

Orchestre GROUNG de Valence

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել.—

Օր. Օր. Էլիզ եւ Փաթրիսիա Կուրունեան 87-21-35 (Սէն-Մարթէն տ'Հէռ) ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐ ԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի Մարտ 16 ժամը 16էն 24

GRANDE MATINÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

Salle des Fêtes de Sevran

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

Danses arméniennes avec la participation de EVA ARZOUIAN

BUFFET — BUVETTE — AMBIANCE ARMENIENNE

Entrée 15 F. étudiant etNor Séround 10 F.

Լ Ի Ո Ն

ՄԱՐՏ 23ԷՆ 30

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

կազմակերպուած

Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ

մասնակցութեամբ

Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ – Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն։

Պատուոյ նախագահութեամբ

Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON

SEMAINE ARMENIENNE

du 23 au 30 Mars

Sous là Présidence d'honneur

Louis MERMAZ

Député-Maïre de Vienne

DIMANCHE, 23 Mars, Salle Rameau à 15 heures GALA ARTISTIQUE

Avec la participation des troupes de danses NAIRI et NAVASART

Groupe instrumental SAYAT-NOVA de Paris et la cantatrice ALICE CHAMIRIAN

JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915

La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jul es Wolf, Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théârale

LA RUSE

par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures

GRANDE NUITEE DANSANTE

avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :

VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.

VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30

GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.

ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30

ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

Cède Fonds gros-demi-gros à Nantes

Genre Sentier Tricots Confections — Cause retraite — Prix cession intéressant — Petit loyer. — Berton, 2. Rue Bons Français — Nantes.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի թէյասեղան – ընդհ. ժողովը Մարտ 16ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին դըպրոցի սրահին մէջ։

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խաչուհիները, ընկերական հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հաճելին օգտակարին միացնելով, ուրախ ու զուարթ օր մը անցընելու։

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE DAUNOU — 9, Rue Daunou — Métro : OPERA

Մարտ 27, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20.45ին

կը ներկայացուի

Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով

Հ Ն Ա Ր Ք Ը

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ

Դերակատարներ

Զարուհի Անտոնեան — Միհրան Անտոնեան — Փիէռ Թէրզեան Լիւսի Թօփալեան — Նուրհան Մարգարեան — Անիթա Պէրպէրեան — Կարօ Թօսունեան — Յովի. Գառնիկեան

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.—

M. M. ANDONIAN, Tél. 738-21-18 — P. TERZIAN, Tél. 202-87-20

Alimentation MASSIS : 21 Rue Saulnier (9e) — Tél. 770-16-88

Aliment. CHIRAG : 26 Rue de Trévise (9e) — Tél. 770-38-63

Restaurants L'ARCHE DE NOE : 42, Rue Descartes (5e) — Tél. 326-31-37

CAPPADOCE : 3, Rue Marivaux — — Tél. 742-83-65

Agence VOYAGE EN GRECE (Mlle Mayda Berberian) 6, rue de l'Echelle (1er) Tél. 260.30-20

Prix : 40, 30, 20 et 10 F.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամուն։ Կը յանձնարարուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
12
MERCREDI
12 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·246 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.246

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

———— O ————

Ա· ԿԵԴՐՈՆԱՁԻԳ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

———— O ————

Ճիշդ մէկ տարի անցաւ 1974 Մարտ 11էն ի վեր, երբ Պաղտատի կառավարութիւնը պաշտօնապէս եւ հանդիսաւորապէս «ինքնավարութիւն» շնորհեց Հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերուն :

Կեդրոնաձիգ ինքնավարութիւն՝ անընդունելի ազատագրական շարժման վարիչներուն :

Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի ապստամբութեան դրօշ պարզած էր կեդրոնի կառավարութեան դէմ, երբ Պաղտատի գահին վրայ բազմած էին Հաշէմի Շէրիֆ Հիւսէյնի թոռները : Պարտութեան մատնուած՝ Պարզանի ապաստանած էր Խորհրդային Միութեան սահմաններէն ներս, ուր մնաց մինչեւ 1958 Յուլիս 14ի զին – ուորական յեղափոխութիւնը : Երիտա – սարդ Ֆէյսալ Բ· Թագաւորը, գահաժառանգ Ապտէլիլահ եւ վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշա առաջին զոհերը եղան յեղափոխութեան : Վերջ գտաւ Հաշէմինեանց թագաւորութիւնը :

Յուսալով լեզու գտնել զինուորական նոր իշխանութեան հետ, Պարզանի հայրենիք վերադարձաւ իր համհարզներուն հետ : Ողջագուրուեցաւ նախագահ Ապտէլքէրիմի հետ, որ խոստացաւ գոհացում տալ Քիւրտերու պահանջներուն :

1958էն ի վեր Պաղտատի մէջ իրարու յաջորդող կառավարութիւնները մշակութային գետնի վրայ առանձնաշնորհներ տուին Քիւրտերուն, վարչական ինքնա – վարութեան խոստումով :

Սակայն շատ չանցած՝ նոր իշխանութիւնները արգիլեցին քիւրտերէն լեզուին ուսուցումն ու քիւրտերէն թերթերու եւ գիրքերու հրատարակութիւնը :

Պարզանի 1961 Հոկտ·ին կրկին զէն – քի դիմեց՝ գլուխն անցած «Փէշմէրկա» կոչուած կամաւորներուն : Իրաքի կանոնաւոր բանակին դէմ կռիւները տեւեցին ինը տարի, առանց վճռական արդիւնքի մը յանգելու՝ հակառակ կողմերու կրած մեծ կորուստներուն :

Ի վերջոյ 1970 Մարտ 11ին կնքուեցաւ զինադադար ,որոշ պայմաններով :

Չորս տարի տեւեց զինադադարը, որուն ընթացքին երկուստեք սպառազինուեցան՝ իբրեւ նախատեսութիւն նոր բախումի մը :

Վճռական թուական մը եղաւ 11 Մարտ 1974ը, երբ Պասսի կառավարութիւնը հրատարակեց «Քիւրտիստանի Ինքնավարութեան» պետական ծրագիրը եւ կարճ պայմանաժամ մը տուաւ Պարզանիի եւ իր համախոհներուն ընդունելու զայն :

Առանց պայմանաժամի լրանալուն սպասելու, Քիւրտ Դեմոկրատ Կուսակցութեան պետ եւ քրտական շարժման վերին հրամանատար Պարզանի անմիջապէս յար – ձակման անցաւ Իրաքի բանակին դէմ, յուսալով զէնքի ուժով պարտադրել իր պայմանները Պաղտատի կառավարու – թեան :

Քրտական շարժման առաջին օրերէն սկսեալ զանազան արտաքին ազդակներ որոշ դեր կատարեցին այս կամ այն ուղղութեամբ : Այն օրերուն, երբ Իրաքի մէջ բուռն հակածանքի կ'ենթարկուէին հա – մայնավարները, Խորհ· Միութիւնը ամէն կերպ աջակցութիւն կ'ընծայէր Քիւրտերուն :

Մօսկուա իր դիրքը փոխեց քանի մը տարի առաջ, երբ Պաղտատի կառավարութեան հետ համաձայնագիր կնքեց քարիւղի արդիւնաբերութեան մասին : Ռմբաձիգ օդանաւեր եւ արդիական զէնքեր հայթայթեց Իրաքի բանակին :

Որոշ ատեն ուրիշ աղբիւրէ եւս օգնութիւններ ստացան Քիւրտերը :

Բազմաթիւ բարդ չահեր իրարու կը բախին Հիւսիսային Իրաքի մէջ, որուն ընդերքը անհատնում մթերանոց է քարիւղի : Պարզանի կը պահանջէ Քէրքիւքի շրջանը մտցնել ինքնավար Քիւրտիստանի սահ – մաններուն մէջ : Անընդունելի պահանջ Պաղտատի կառավարութեան համար :

Քէրքիւքի նաւթահորերը Իրաքի հա – սոյթի գլխաւոր աղբիւրը կը կազմեն : Միւս կողմէ ինքնավար Քիւրտիստանն ալ ինքնաբաւ դառնալու համար անհրաժեշտ կարիք ունի նոյն աղբիւրին :

Ինչպէ՞ս հաշտեցնել հակամարտ այս շահերը :

Կատարեալ գորդեան հանգոյց :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 4, 1975 (Նկար՝ Վեռէճ Փրէսըպիտակէըթուռ)

(Տե՛ս Բ· էջ Հ· Յ· Պզտիկեանի յօդուածը)

Գ. ՀԱՄՐԱԹԵԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄԸ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կոմիտէի Բիւրօն քննութեան առած է Երեւանի մէջ բնակարաններ յանձնելու գործողութեան հարցը եւ հաստատած է, թէ բազմաթիւ փաստեր կան, որոնք ցոյց կուտան, թէ «խախտւում է աշխատաւորներին նոր եւ ազատուող բնակարաններ տալու սահմանուած կարգը» : Ժողովի ընթացքին, ինչպէս հա – ղորդած է «Սով· Հայաստան» Փետր – ուար 23ի թիւով «շատ ձեռնարկութիւնների եւ կազմակերպութիւնների ղեկա – վարներ եւ արհմիութեան (արհեստակ – ցական միութիւն) տեղական կոմիտէներ բնակարաններ բաշխելիս խախտում են հերթականութիւնը, աշխատողներին բընակարան են տալիս՝ հաշուի չառնելով տեւական ձեռնարկութիւնում աշխատելու եւ Երեւան քաղաքում գրանցուած լինելու ժամկէտները, իսկ երբեմն զանազան պատրուակներով բնակարան են տալիս իրենց հետ արտադրական կապ չունեցող անձանց : Սահմանուած կարգի կոպիտ խախտումների փաստեր կան նաեւ կոօ – պերատիվ բնակարանային շինարարու – թիւնը կազմակերպելիս եւ իրականացնելիս :

«Աշխատաւորների դեպուտատների քաղաքային եւ շրջանային սովետների գործկոմները (գործադիր կոմիտէները) անբաւարար են վերահսկում, թէ ձեռնարկութիւնները եւ կազմակերպութիւնները ինչպէս են պահպանում բնակելի ֆոնդի բաշխման եւ բնակեցման սահմանուած կարգը, յաճախ թողտուութիւն են հանդէս բերում տարբեր տեսակի խախտումների նկատմամբ, իսկ երբեմն էլ իրենք են թոյլ տալիս խախտումները : Այս ամէնը աշխատաւորների արդարացի յան – դիմանութիւնների եւ գանգատների տեղիք է տալիս :

«Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի Բիւրօն ընդգծեց, որ նշուած թերութիւնների պատճառը կուսակցական եւ պետական կարգապահութեան ցածր մակարդակն է Երեւանի քաղաքային եւ շրջանային սովետների գործկոմների ապարատներում, նրանցում ստեղծուած վերահսկողութեան բացակայութեան եւ անպատիժ մնալու մթնոլորտը : Հայաստանի Կոմկուսի Երեւանի քաղկոմը (քաղաքի կոմիտէն) եւ շրջկոմները (շրջանային կոմիտէները) թոյլ են վերահսկում աշխատաւորների դեպուտատների քաղաքային եւ շրջանային սովետների գործկոմների գործունէու – թիւնը :

«Բնակելի ֆոնդի բաշխման գործում պատշաճ կարգ ու կանոն չպահպանելու, բնակարանների չհիմնաւորուած բաշխ – ման փաստերի կասեցման համար մի – ջոցներ չձեռնարկելու, գործկոմի ապա – րատում կուսակցական եւ պետական կարգապահութիւնը թուլացնելու համար Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի Բիւրօն կուսակցական խիստ տոյժ տուեց Երեւանի քաղաքային սովետի գործկոմի նախագահ ընկ· Գ· Հ· Համբարձումեանին եւ որոշեց նրան ազատել իր զբաղած պաշտօնից» :

Կեդր· Կոմիտէի Բիւրօն յատուկ որո – շումներ տուած է «Երեւան քաղաքում բնակելի ֆոնդի բաշխման եւ բնակեցման գործում տեղ գտած լուրջ թերութիւնները վերացնելու, այդ բնագաւառում գործերի վիճակը արմատապէս բարելաւելու համար» :

ՔԻՍԻՆԿԷՐ ԱՆԳԱՐԱ ԳՆԱՑ - ԵԿԱՒ

———— O ————

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՆ ԿԸ ՋԱՏԱԳՈՎԷ ԻՐ «ՀԻՆ ԵՒ ՎՍՏԱՀԵԼԻ ԶԻՆԱԿԻՑԸ»

———— O ————

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Քիսինկէր Երուսաղէմէն Անգարա կ'երթար, 24 ժամուան համար իր սիրելի Թուրք բարեկամներուն սիրտն առնելու համար : Հազիւ հասած կ'ըսէր արդէն· «Կ'ուզէի ձեզի յայտնել մեր հաճոյքը այցելելով մեր հին եւ վստահելի զինակցին՝ Թուրքիոյ : Մեծ արժէք կուտանք մեր յարաբերու – թիւններուն զորս եկայ ամրապնդելու» :

Նախարարը տեսնուած է քաղաքական եւ կառավարական պարագլուխներու հետ եւ յայտնած թէ յոյս ունի որ ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը վերսկսի եթէ նշանակալից յառաջդիմութիւններ արձանագրուին Կիպրոսի մէջ : Բայց այս կէտին մէջ Թուրքիա ոչ մէկ զիջում ընելու տրամադիր է, ընդհակառակն կը շարունակէ պնդել որ պէտք «վերաքննէ իր օժանդակութիւնը Ատլանտեան Կազ – մակերպութեան, եւ փակէ կարգ մը ամերիկեան խարիսխներ իր հողամասին վրայ» : Արտաքին Նախարարը վերադարձած է այն խիստ լեզուն զոր գործածած էր վերջերս Նիուզուիքի տուած իր տեսակցութեան ատեն, չեշտելով թէ պլըֆ չէ : Անգարայի համար պարզ է որ Ամերիկա ջանք չէ խնայած անել կացութիւն մը ստեղծելու համար Ապահովութեան Խորհուրդի նիստերուն, Կիպրոսի հարցին առթիւ, որպէսզի իր Արտաքին նախարարը կարենայ Անգարա երթալ : Մնացեալը շատ կարեւոր չէ Ուաշինկթընի համար, ոչ երկու հարիւր հազար յոյն-կիպրացի գաղթականները, որ 6-7ով ապաստանած են վրաններու տակ, մինչ իրենց տու – ները նստած են Թուրքերը (ֆրանսական հեռատեսիլի Երկուշաբթի իրիկուան Աճ-բէճ 2ի լուրերու բաժին) ոչ ալ անօթի – ծարաւ — անմեղ երախաներ, որոնք չեն գիտեր թէ կուշտ մարդոց շնորհիւ է որ իրենք անօթի են :

Ֆիկառօի մէջ, Ժան-Փիէր Մերսիէ, որ առաջին օրէն հետեւեցաւ, առարկայօրէն Կիպրոսի հարցին, կը գրէ Երեքշաբթի առտու թէ զարմանալի երեւոյթ է նկատել որ Թուրքիոյ ներկայ կառավարութիւնը, մասնագէտներէ կազմուած հրաժարեալ դահլիճ մըն է, որ միայն «ընթացիկ» հարցերով կրնայ զբաղիլ : Արդ, կը պարզուի որ «ընթացիկ» հարցեր են Կիպրոսի հիւսիսը անկախ Թրքական Պետութեան մը հռչակումը, Ատլանտեան Ուխտի զինուորական ճիւղէն քաշուիլը, 40 հազար զինուոր պահելը Կիպրոս, ամերիկեան կայանները փակելու մասին խօսիլը եւն·, եւն· : Ֆիկառօի աշխատակիցը չի վարանիր չեշտելէ այն ծանր պատասխանա – տուութիւնը զոր ունի Քիսինկէր Կիպրոսի ողբերգութեան մէջ : Այս մասին կասկած չկայ անշուշտ, եւ Մակարիոս գիտէ թէ ի՛նչ կ'արժեն «հովեշահ խօսքերը» զորս կը լսէ աջէն թէ ձախէն, բայց ոչ ոք կը համարձակի վճռական ըլլալ, ոչ իսկ Մոսկուա, եւ պարտադրել Թուրքիոյ որ քաշէ իր զօրքը եւ չգրաւէ կղզիին 40 առ հարիւր ամէնէն հարուստ մասը իր 18 առ հարիւր բնակչութեան համար :

Ոչ մէկ արդար լուծում (ուրիշ լու – ծումներ շատ կան անշուշտ, ինչպէս թըրքական կատարուած իրողութիւնը), ըլլայ հաւանաբար Կիպրոսի համար, հակառակ անոր որ Մակարիոս յայտարարեց ֆրանսական հեռատեսիլէն, թէ եթէ իր քաշուիլը օգտակար կրնայ ըլլալ կղզիին համար, այն ատեն պատրաստ է քաշուելու :

ՄԻՒՆԻԽ... ՅԱՂԹԱՆԱ՞Կ

Ի հարկէ պարտութիւն, 2–0 արդիւնքը հոն է. եւ ամէնուն վկայութեամբ կրնար աւելի մեծ ըլլալ խրամատը եթէ Արարատ չունենար Ալեոշա Աբրահամեանի նման բարձր մակարդակով բերդապահ մը, որ անվարանօրէն կարելի է համարել օրուան մեծագոյն աստղը, ինչ որ կրցայ դուշակել նաեւ գերմանացի «լակոտներու» բերանէն (փաղաքշական առէք խնդրեմ այս բառը), որոնք մարզադաշտէն ուրախ – զուարթ ելած պահուն, մեր խումբին դառնալով չվարանեցան յայտնելու իրենց պատանեկան անխարդախ տեսակէտը «Արարատ քափութ» բայց «կոլար փունտէ՛րչէօն»:

Բայց միայն «կոլա՞րը փունտէրչէօ՛ն». ի՞նչպէս հասկցնել Գերմանացիին որ հոն, այդ պահուն, այդ ողիմպիական մարզադաշտին վրայ ա՛յնքան «փունտէրչէօ՛յն» բաներ տեղի կ'ունենային: Անոնք նկատեցի՞ն արդեօք որ հոն ներկայ գտնուող 5.000 Հայերու մէջէն, գուցէ մէկ հինգերորդը միայն ինկապէս խաղէն բան մը կը հասկնար, կրցա՞ն բացատրել արդեօք ներկայութիւնը այն պատկառելի ալեհեր Հայուն, որ Մեքսիքոյէն թռած էր Միւնիխ, կամ այն երիտասարդներուն որ տակաւին օր մը առաջ Լոս–Անճելըս կը գտնուէին, կամ անոնց որոնք երամ–երամ ժամանած էին Թեհրանէն, Պոլիսէն, Պէյրութէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Յունաստանէն, Եգիպտոսէն, Հռոմէն, Վենետիկէն, Միլանէն, Փարմայէն, Լոնտոնէն, Պելճիքայէն, Հոլանտայէն, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի զանազան վայրերէն... Կարելի՞ էր միմիայն մարզասիրութեան վերագրել խանդավառութիւնը եւ յուզումը ութսունի սեմին մօտեցող այն մեծ մայրիկին կամ միջնակարգի այն ուսանողուհիին, աստուածաբան վարդապետին եւ արհեստաւոր գործաւորին, բարեկեցիկ ընտանիքներուն կամ ընկերային պայքարներու մէջ մխրճուած երիտասարդներուն...

Եթէ «Պայէրն» Միւնիխի քաղաքացիներուն համար ոտնագնդի խումբ մըն էր միայն, որ պէտք էր լաւ ըլլար, լաւագոյնը ըլլար, որովհետեւ մարզական պարծանքն էր իրենց քաղաքին, ԱՐԱՐԱՏ ոտնագնդի խումբ մը ըլլալով հանդերձ (հարիւրաւորներու մէջ, լաւերէն մին) այսօր կը ներկայացնէր տառապած ժողովուրդի մը դարաւոր բողոքը անարդար մարդկութեան, ԱՐԱՐԱՏ հոս, այս ողիմպիական մարզադաշտին վրայ, յարութեան կանչն էր բազում անգամ մահուան դատապարտուած, բայց միշտ կենդանի ՀԱՅ ժողովուրդին. ահա՛ թէ ինչո՛ւ այնքան անհամեմատօրէն բազմաթիւ էին դաշտի նստարաններուն վրայ ծածանող հայկական դրօշները, հոգ չէ թէ երկու տեսակ էին անոնք — կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն — կարմիր, կապոյտ, կարմիր — չէ՞ որ երկուքն ալ պատկանած են ու կը պատկանին հայ ժողովուրդին. (մտքի, խղճի եւ խօսքի ազատութեան այս դարուս մէջ, չեմ կրնար հանդուրժել միջամտութիւնը բոլոր այն իմաստակ բանգէտներուն որոնք միոյն կամ միւսին պատմական գոյութիւնը կ'ուզեն անգիտանալ). ահա թէ ինչու մարզական յոխորտանքներուն փոխարէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով պատմական ակնարկներ, արդարութեան իղձեր արձանագրուած էին բազմաթիւ պաստառներու վրայ («ԱՐԱՐԱՏ.յաղթանակէ՛ որ մէկուկէս միլիոն նահատակներուդ հոգիները խայտան», «ԱՐԱՐԱՏի յաղթանակով վրէժը լուծենք Թրքական կոտորածներուն զոհ՝ հայ նահատակներուն», եւայլն). ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ երբ խաղէն վերջ, քաղաքին կեդրոնական հսկայ սրահներէն մէկուն մէջ, «պարտուած» խումբը հանդիպում ունեցաւ իր ժողովուրդին հետ, ընդունուեցաւ խանդավառ ջերմ ծափերով, անկեղծ, ինքնաբուխ եւ սրտանց, որովհետեւ մարզական գետնի վրայ միայն կարեւոր էր իր յաղթանակը, իսկ ԱՐԱՐԱՏ իր ներկայութեամբն այդ վիթխարի մարզադաշտին վրայ, Հայութեան վերածնունդի փաստը չէ՞ր միթէ, երբ ճիշդ վաթսուն տարիներ առաջ, գրեթէ նոյն թուականներուն, անապատի ճամբաներուն վրայ սպանդի հանած էին անոր զաւակները...

Երկրպագեմ քեզ «խորհուրդ խորին անհասանելի»...:

Հ. Յ. ՊՃՏԻԿԵԱՆ

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

●

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ԱՐԻՒՆԱԳՐՈՒԱԾ 8ՐԴ ԴԱՐԸ՝ ԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐՈՎ

Ութերորդ դարու տեւողութեան՝ հայ դաստիարակչական շարժումը իր ամէնէն տխուր տասնամեակները կը բոլորէ, մասնուելով արաբական տիրապետութեան շրջանին յատուկ «դառնագոյն» ճակատագրի: Սրտակեղեք դրուագներով կը յորդի այդ դարու գլխաւոր պատմիչ Ղեւոնդ վարդապետի (ոմանց կողմէ յիշատակուած նաեւ Ղեւոնդ Երէց) ժամանակագրային գործը՝ «Պատմութիւն Ղեւոնդեայ մեծի վարդապետի Հայոց» (տպ. 1887, Փեթերսպուրկ):

Պարգեւով Վալիտ խալիֆայի օրով (705–715) գործուած կեղեքումներն ու հալածանքները, Ղեւոնդ Վրդ. վարհուբեկի մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ Նախիջեւանի եկեղեցիին ու Խրամ քաղաքին մէջ ի գործ դրուած չարիքներու մասին, Մուսէ ոստիկանին եւ Ապդըլա ամիրապետի կողմէ չզթայազերծուած հալածանքներուն շուրջ, եւ վերջապէս ճնշիչ տուրքերու (հարկ) կամ կեղեքումներու՝ որոնց տակ հեծած է ժողովուրդը: Խօսելով նաեւ Աբբասեաններու օրով ստեղծուած անհանդուրժելի կացութեան մասին, կը նկարագրէ 724–745 թուականներու ողբալի վիճակը տուրքերու տակ կքած Հայութեան, որ ի վերջոյ պիտի դիմէր պարբերական ապստամբութիւններու՝ նոր եւ նորագոյն դաժանութեանց ենթակայ դառնալու գնով...

Իր պատմութիւնը կը հասցնէ մինչեւ 788 տարին, միշտ բացատրելով թէ ինչո՛ւ ծաւալեցաւ մասնաւորաբար 774 թուականի հայկական տարերային ապստամբութիւնը ու ծաւալեցաւ Արտաւազդ եւ Մուշեղ Մամիկոնեաններու, Աշոտ Բագրատունիի եւ ուրիշներու նախաձեռնութեամբ:

Դիւցազնական առումով յուզիչ դրուագներ ունի Ղեւոնդ վարդապետի պատմութիւնը, որուն մէջ անգամ մը եւս Հայուն ըմբոստական եւ խիզախ ոգին կը յայտնուի: Պատմիչը յստակ կը դարձնէ որ ո՛չ ինք, ո՛չ ալ ապստամբները կ'անգիտանային ճախող ելքը իրենց ոգորումին, սակայն չէին կրնար աւելի երկար ենթարկուիլ ամբողջական ստրկացման անպատուութեան:

×

Հակառակ արիւնդրուագ այս բոլոր դէպքերուն, ութերորդ դարուն եւս հայ դաստիարակութեան գործը կասում չէ ճանչցած Սիւնեաց դպրոցի մէջ: Երասխաձորի Արշարունեանց վարդապետարանը շարունակած է իր գործունէութիւնը, Դուինի կաթողիկոսարանին կից վարդապետարանը եւ Շիրակայ դպրեվանքը պահած են իրենց վարկը, ու Գեղարքունի գաւառին մէջ հետզհետէ հռչակ ապահոված է Մաքենեաց վանքը (*):

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, իր «Յուշիկք հայրենեաց» գործի Բ. հատորին մէջ՝ էջ 155, խօսելով այս դպրոցի մասին, կը գրէ. «Այրարատ գաւառին սահմանակից է Գեղարքունի գաւառն Սիւնեաց, Սեւանայ ծովուն հարաւակողմը, ուր այն ատեն ուրիշներէն աւելի կը հռչակուէր Մաքենեաց վանքն՝ իր ասրազգեստ (ասր՝ բուրդ) եզնաւորներովն եւ եւս առաւել երկու Սողոմոններով, որոց մէկն առաջնորդն էր, երկրորդն՝ սրբակեաց վարդապետ մը»...

Վեր. Եղիա Քասունի, իր «Պատմութիւն հին հայ դաստիարակութեան» անուն գործին մէջ (1959, էջ 161), հիմնուելով 12րդ դարու ասորի բարձրաստիճան եկեղեցականի մը՝ Մարաշցի Դիոնիսիոս Բարսալիբիի պատմագրային մէկ վկայութեան վրայ, կը հաստատէ որ ութերորդ դարուն վանական դպրոց մը ունեցած ենք նաեւ Սեւ Լերան մէջ (ըստ Քասունիի՝ Հասամի եւ Տլուքի միջեւ, Ասորիներու Մար Աթանասիոս պատրիարքին կողմէ Հայոց տրամադրուած վանքի մը երդիքին տակ, Յովհաննէս (Օձնեցի) կաթողիկոսի կարգադրութեամբ հոն դրկուած երեք եպիսկոպոսներու հսկողութեամբ: — Հայերէնի հետ նաեւ ասորերէն կը սորվէին ուսանողները:

Ութերորդ դարու հռչակաւոր դաստիարակներն ու մատենագիրները եղած են Մաքենեաց վանքի «հարանց հայր»՝ վանահայր եւ ուսուցչապետ Սողոմոն, Ստեփաննոս Սիւնեցի, Յովհան Գ. կաթողիկոս Օձնեցի եւ Ղեւոնդ Վրդ. (Երէց):

Տեղին է արձանագրել որ ութերորդ դարու գլխաւոր դէմքերուն եւ անցուդարձներուն մասին ժամանակագրային իրենց վկայութեանց մէջ՝ մասնաւորաբար Ստեփաննոս Օրպէլեան եւ Մխիթար Այրիվանեցի բացառիկ հիացումով կը խօսին Ստեփաննոս Սիւնեցիի կրթական, քերթողական ու մանաւանդ երաժշտական տաղանդին մասին: Հայոց երաժշտութեան պատմութեան մէջ ութերորդ դարը զարգացման աննախընթաց հանգրուան մը կը կազմէ, երբ նկատի կ'ունենանք մասնաւորաբար Սիւնեաց վարդապետանոցի ուսուցչապետին (Ստ. Սիւնեցի) քրոջ՝ Սահակադուխտի, եւ իր ընկերոջ՝ Գրիգոր Այրիվանեցիի նման դէմքերու նըպաստը երաժշտական արուեստին: Նոյն դարուն կը զուգադիպի նաեւ եկեղեցական ճկարազարդութեան արուեստի յառաջդիմութիւնը մեր մէջ՝ որուն յիշատակութիւնը կ'ընէ Մովսէս Կաղանկատուացի, իր «Պատմութիւն Աղուանից» գործին մէջ:

Մ. Թ.

(*) «Մաքենոց» կամ «Մաքենեաց» անունը կը սերի «մաքի» բառէն, որ կը նշանակէ էգ ոչխար: Վանական եզնաւորները ոչխարի մորթէ եւ ոչխարի բուրդէ շինուած հագուստներ եւ վերարկուներ կը գործածէին:

Մ. Թ.

> Կարդացէք «ՅԱՌԱՋ»ը Տարածեցէք

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ա.— Քիւրտերը զանազան են. տեսակ մը Հայոց թշնամի է, իսկ մաս մըն ալ Հայոց հանդէպ շատ լաւ է:

Պաշտպան Դր. Նիմայէր.— Ամբաստանեալը պատմեց թէ Քիւրտերու քով ապաստանարան գտաւ. ուրեմն լաւ եւ գէշ Քիւրտեր կան. այս անկէ յայտնի էր որ ամբաստանեալը ըսաւ թէ Քիւրտերը զինքը սիրով ընդունած են. բայց կան Քիւրտեր ալ, որոնք կառավարութեան հետ բարեկամ են:

Ա.— Մեծ մասամբ:

Պաշտպան Դր. Վերթուէր.— Քանի՞ տարուան էին ձեր ծնողքը երբ ձեր հայրը մեռաւ:

Ա.— Հայրս յիսունեւհինգ, մայրս յիսունեւերկու – յիսունեւերեք, եղբայրներս քսանութ եւ քսաներկու, քոյրերէս մէկը քսանեւվեց – քսանեւեօթ, միւսը տասնեւվեցուկէս եւ ամէնէն փոքրը տասն եւ հինգ տարեկան էին:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Ձեր ամուսնացած քոյրը իր զաւկին եւ էրկանը հե՞տ ճամբայ ելաւ:

Ա.— Այո, միասին ելան, բայց խրամէ քիչ մը հեռու էին:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Ամբաստանեալը այսօր ըսաւ թէ բացի իր եղբօր գլխէն՝ ազգականներէն ոչ մէկուն գլուխը տեսած էր. բայց ինծի ուրիշ բան ըսած էր առաջ. գուցէ լաւ չհասկցուեցաւ: Կը խնդրեմ հարցնել, թէ արդեօք հեռուն թուփերուն մէջ քոյրերէն մէկուն անհրեւոյթ ըլլալը չէ՞ր տեսած եւ արդեօք իր այդ քոյրը վերստին չէ՞ր գտած:

Ա.— Տեսայ մօրս ինկալը, եղբայրս մեռած եւ ուրիշ գլուխներ. փախած միջոցիս աւելին չկրցայ տեսնել:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Երզնկայի մէջ 20.000 հայ քրիստոնեաներ կային. ուրիշ ի՞նչ ազգեր կային հոն, Քիւրտեր եւ Թուրքեր ալ կայի՞ն:

Ա.— Երզնկայի մէջ 25.000 – 30.000 Թուրք բնակչութիւն կար:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Պատերու վրայ յայտարարութիւննե՞ր փակցուցին արդեօք, որոնց մէջ կ'ըսուէր թէ Հայերը իրենց տուներէն ելլելու են, թէ քերանացի յայտարարուեցաւ այս: Կամ այդ կարճ ժամանակի մէջ 20.000 Հայերու ի՞նչպէս հաղորդուեցաւ. մէկ առաւօտեան մէջ եղած է. եւ քիչ մը առաջ այնպէս հասկցայ թէ առտու մը հրաման ելաւ որ Հայերը քաղաքը պէտք են դատարկել. ի՞նչպէս եղաւ այս:

Ա.— Քաղաքը եւ շրջակայքը ամէնքն ի մի հաւաքուեցան եւ դուրս քշուեցան. ետ մնացողները վերջէն դուրս հանուեցան:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Կը յիշէ՞ք արդեօք յայտարարութիւն փակցուցի՞ն փողոցներուն վրայ կամ արդեօք թմբուկով լո՞ւր տրուեցա՞ւ. կամ վերջապէս ի՞նչպէս յայտարարուեցաւ:

Ա.— Զինուորական մունետիկ մը եկաւ եւ բարձրաձայն յայտարարեց թէ քաղաքը պէտք է դատարկել:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Հրամանը կառավարութեան կողմանէ՞ էր:

Ա.— Այո, կը յայտարարուէր թէ Կ. Պոլսէն եկած հրաման մըն է, Թալէաթ փաշայի հրամանն է:

Նախագահ.— Այն միջոցին կ'ըսուէ՞ր թէ հրամանը Թալէաթ փաշայէն եկած էր:

Ա.— Կ'ըսուէր, լուր կը շրջէր:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Խնդրեմ, հարցուցէք ամբաստանեալին թէ դպրոցները Փետրուարի՞ն փակուեցան, մինչ ինքը մինչեւ Մայիս Երզնկա մնացած է:

Նախագահ.— Ամբաստանեալը արդէն ըսաւ թէ մէկ ամիս առաջ դպրոցները փակուեցան:

Ա.— Երկու, երեք ամիս առաջ:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Խնդրեմ հարցուցէք թէ հօրենական տան մէջ գտնուած դրամը՝ ոսկեդրա՞մ էր:

Ա.— Ոսկեդրամ էր:

Ն.— Այդ դրամը մինչեւ հիմա բոլո՞ր դեռ անո՞վ կ'ապրէիք:

Ա.— Այո՛:

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— 4.800 Թրքական ոսկի էր, մէկ Թրք. ոսկին հաւասար է քսան ոսկի մարքի:

Ն.— Դեռ մինչեւ հիմա անո՞վ կ'ապրէիք:

Ա.— Այո՛:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Երբ ձեր կրտսեր քոյրը քաշեցին տարին, անոր պոռալը լսեցի՞ք:

Ա.— Անոր պոռալը լսեցի եւ մայրս ալ տեսաւ զինքը, քովս եկաւ կը պոռար եւ կ'ըսէր. «Երանի՜ թէ կուրնայի»:

Ն.— Ամբաստանեալին ուղղելիք ուրիշ հարցեր կա՞ն:

Դատախազ Գոլդիկ.— Բացատրութիւն մը եւս պիտի խնդրեմ. ամբաստանեալը այդ դրամը ի՞նչպէս Գերմանիա բերած է:

Ա.— Մաս մը դրպանիս մէջըն էր, մաս մըն ալ պայուսակիս:

Նախագահ.— Եթէ ամբաստանեալին ուղղելիք ուրիշ հարցումներ չկան, անցնինք փաստերու:

(15 – Շար.)

ԱՒՈՒՐ ՊԱՏՇԱՃԻ

ՄԵՐ ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ

— Օ —

Թող բանասէրները ըսեն, թէ ինչո՞ւ Մեծ Պահքը կը բնորոշուի շարք մը անախորժ, անբաղձալի որակումներով:

Երբ մէկը բեմ բարձրանայ եւ երկար ճառ մը խօսի, «Մեծ Պահքի չափ երկարեց» կ'ըսենք: Հասակաւոր մէկուն համար, «Մեծ Պահքի հասակ ունի», կը բանաձեւենք: «Հայր սուրբին քարոզը Մեծ Պահքի համ տուաւ 'կամ ունէր»: «Մեծ Պահքի թթուած երես ունի», եւն., եւն.:

Ու այսպէս, դեռ շատ մը անիրաւ, անհամ որակումներ խեղճ Մեծ Պահքին պաբանոյին փաթթուած:

Գալով մեզի, կ'ուզէի ըսել որ մեր ակամայ գաղթն ալ Մեծ Պահքի չափ, անկէ աւելի երկար եղաւ: Մէկ շաբթուան հիւրը յարգելի է, մէկ ամսուանը տաղտկալի: Մեր պարագային՝ աւելի քան տաղտկալի:

Երբ աւելի յիսուն տարիներ առաջ երկրագունդի հինգ ցամաքամասերուն վրայ ինկանք, մեր բոլոր բռնագրաւեալ ցաւերուն ու ապրումներուն հետ, ունէինք կազդուրիչ լաւատեսութիւններ: Համոզիչ, յուսատու երեւոյթներ կային մեր շուրջը: Մեր ոսկեշող երազներուն յոյսը կը պլպլար կարծես մօտակայ հորիզոնին վրայ...

Մեր արեան տուրքը ծանրօրէն, առատօրէն վճարած էինք ու կը հաւատայինք, որ արդար հատուցման ժամը մօտալուտ էր: Կը հաւատայինք մարդկութեան բարոյականին, տիրող ընկերութեան արդարադատութեան: Չէ՞ որ, արեւելքէն արեւմուտք խաղաղութեան, բարութեան, արդար հատուցումներու մասին կը ճառէին բոլո՛րը, բոլոր «կապիտալիստ»ն ու «պրոլետար»ը:

Այո՛, կը հաւատայինք, կը հաւատայինք, շա՛տ մը բաներու, կը հաւատայինք պարզամիտ մանուկի մը պէս:

Ու այդ էր գլխաւոր պատճառներէն մէկը, որ Հայը, իբր գաղթական, իբր տարագիր, մինչեւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը շատ մը գաղութներու մէջ հետամուտ չէր հաստատուելու, տեղւոյն յարմարելու, տուն–տեղ ըլլալու:

Առանց արդուզարդի, նեղլիկ սենեակ մը, բաւական էր որ դրկիցները Հայեր ըլլային: Ժլատ ապրելակերպի մը անձնատուր, իր մտասեւեռումը միշտ հեռուն, միշտ երազուն, վաղուան մօտալուտ գալիքին անձնատուր: «Ի՞նչ պիտի ընենք առնենք, շինենք, լեցնենք...» մենք հոս մնացողնե՞ր ենք»... ահա օրուան հրատապ կարգախօսը:

Եթէ փորձուէինք հարցնել թէ՝ ե՞րբ եւ ո՞ւր պիտի երթաք, — հաստատ, համոզիչ պատասխան չկար, կը հաւատային բանի մը որ թէ՛ մօտ էր եւ թէ հեռու, աւելի մօտ էր քան հեռու: «Երթալ»ն էր իրենց մտածումին ու դատողութեանց առանցքը:

Տնտեսական դէչ դրութեան, ապրելակերպի ողորմելի պայմաններու զուգահեռ՝ այդ օրերուն, հայրենազուրկ գաղթական Հայը կ'ապրէր իր ազգային, հանրային գովելի, նախանձելի օրերը: Հայրենի բարձրաւանդակէն, աքսորէն ու գաղթէն իրեն հետ բերած հոգեկան պաշարը պարարտ էր: Վաղուան յոյսը թափ կուտար իր երեւակայութեան, չէ՞ որ կրցած էր ձեւով մը «մնացորդաց»ին մաս կազմել: Գալիք պայծառ օրերը ծխածանի գոյներով կը գունաւորէին իր ներաշխարհը: «Ո՛չ, եթէ Տէր Զօրը չկրցաւ մեզ թաղել, ալ ո՛չ ոք կրնայ մեզի համար փոս փորել...»:

«... Մեր հայրենիք ազա՛տ, անկա՛խ,
Մեր թշնամիք ոտնակոխ...»:

Եւ կամ —

«Հիմա՛ հիմա՛ մենք ալ ունինք,
Ազա՛տ, անկա՛խ մեր հայրենիք»:

Ասոնք ամէնէն շատ երգուած երգերն էին յատկապէս նորահասներու, չափահասներու կողմէ: Արեւմտեան Պաղտատի — Մարսէյլ — մէջ, Ռիւ Էտմոն-Ռոստան թիւ եօթը ապարանքի ճակատին կը ծածանէր հայկական սուրբ Եռագոյնը, ու այնտեղ, գետնայարկը ելեւմուտ անդադար տասնեակներո՛վ, տասնեակներով հայ մարդոց:

Հայկական եփուն, եռուն կեանք: Կուսակցութիւններ: Հայրենակցական, մշակութային, բարեսիրական միութիւններ: Գրադարան, լսարան, թատրոն, դասախօսութիւններ շաբաթը քանի մը անգամ: Թաղամաս մը հայկական, փողոցներ հայոց, ու ասիկա գրեթէ բոլոր հայաշատ քաղաքներու մէջ:

Այս բոլորին հետ, սակայն, Հայը դեռ իր ուսերէն վար չէր առած ճամբորդի խուրջինը, այս բոլորը իրեն համար ժամանակաւոր աշխատանքներ էին, որ կը կատարուէին: Ու այս եռուն շարժումը տեւեց բաւական երկար, մինչեւ մեր նոր ողբերգութեան երկրորդ արարը:

Անշուշտ, փոքր տերեւաթափներու հետ երկրորդ աշխարհամարտը եկաւ տակնուվրայ ընելու ամէն բան: Պատերազմ: Տեղաշարժ: Զինուոր, գերի, բռնի աշխատաւոր, եւայլն, տեղահան ըրին յատկապէս մեր հոգեկան աշխարհը:

Եղաւ ատեն մը որ, դարձեալ շողշողուն յոյսեր պլպլացին մեր ազգային աղօտ հորիզոնին վրայ: Մեր «մինուճար»ը առատօրէն տուրք վճարած էր «հայրենական» պատերազմին, «Արեւափայլ»ին կողմէ խոստումներ եղած էին Կարսի, Արտահանի եւ այլ շրջաններու մասին: Զանգուածային ներգաղթի հաստատ հեռանկարը կար, խրոխտութիւնը կար:

Այո՛, կար: Կային դեռ շատ մը յուսատու բաներ, հրապուրիչ երեւոյթներ, մեր առջեւ լուսաւոր ճամբաներ բացուելու մօտալուտ հեռանկարներ: Հա՛յ: Հայութի՛ւն: Հայաստա՛ն...

Աւա՜ղ, ժամանակը եկաւ ցոյց տալու, որ մենք դարձեալ քառասմբակ վազեր ենք սին յոյսերու եւ անհամ խոստումներու ետեւէն: Ուրիշ խօսքով՝ դարձեալ բոպիկցեր ենք ջուրը տեսնելէ առաջ: Ու հիմա, կրկին եկեր կանգներ ենք՝ մեր «լացի պատ»ին դիմաց մրմռքելու, կամ բողոքելու... եւ կամ ողբալու մեր տղայական պարզամտութեան վրայ:

Ազատութի՜ւն, հաւասարութի՜ւն, արդարութի՜ւն, ի՜նչ հինցած, մաշա՜ծ բառեր... իրենց բովանդակ իմաստէն պարպուած նշանախօսքեր... Մեծերուն, ուժեղներուն համար վաճառքի նպաստաւոր կշիռք, տկարներուն, փոքրերուն համար թմրեցուցիչ դեղահատիկ:

Մարդկային բոլոր գեղեցիկ, առաքինի ընարաններ շատոնց իմաստազուրկ անօթներու վերածուած են ու զամբիւղը նետուած, ու ասիկա ամէնէն առաջ անոնց կողմէ որ առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ ամերիկեան ծամոցի պէս անդադար կը ծամծմեն զանոնք:

Այո՛ ազատութիւն, արդարութիւն, հաւասարութիւն. այո՛ այս ապրանքներուն ճարպիկ « բանիմաց » վաճառորդները կան, բայց այդ վաճառքը «պայմանադրական» է: Սակարկութիւն չկայ, գինը եւ բաժնեչափը իրենք է որ կ'որոշեն: Շուքի եւ «հովանի»ի կշիռքը բռնած են իրենց ափին մէջ. այս է ճշմարտութիւնը:

Ի՞նչ չափ, ի՞նչ կշիռ ունէին հինները, այն «վայրենի» կամ «բռնակալ» կոչուածները, եւ ի՞նչ չափ ու կշիռ ունին այսօրուան « քաղաքակրթուածները »: Նոյնը, ճշմարտօրէն նոյնը: Ձեւերը փոխուած են, անունները փոխուած են ու թերեւս տեղերն ալ փոխուած ըլլան: Այս է իրողութիւնը դժբախտաբար:

Դառնալով մեր հօտին, ըսենք. հիմա հոս եւ այլ տեղեր ալ «հայ գաղթական» չկայ: Տեղացի ենք, քաղաքացի ենք «ա փառ անթիէր» ինչպէս կ'ըսեն: Բայց դարձեալ կառչած մնացած ենք մեր հաւատամքին, մեր լուսոյ երազին իրականացման: Ճիշդ է համբանքնիս պակսեցաւ, բայց ողջ ըլլան ԱՊՐՈՂՆԵՐԸ:

Այսօր, հիմա՛ մեր գողգոթայի վաթսունամեակի սեմին, յոյս ունի՞նք «պիտի հասնի՞նք կատարին»: Ասիկա կախում ունի մեզմէ, ամէնէն առաջ մեզմէ: Մեր գործածելիք զէնքերէն: Եթէ դարձեալ հին «չախմախլի»ներով ճամբայ պիտի ելլենք, ի զուր է մեր յոգնութիւնը, անտեղի պիտի ըլլար մեր ուժերուն սպառումը:

Հոս ծնած, հասակ նետած, միտք եւ մկան ունեցող երիտասարդութիւն մը ունինք: Այժմ անոնք բոլոր տեսակի զէնքեր գործածելու ատակ են եւ հաւատացած եմ կամք ալ ունին, բաւական է որ «պայմանադրական» սահմանափակումներով չխափանենք իրենց ճամբան:

Սխալ չհասկցուիմ, լեռ բարձրանալու հարց չկայ: Կան սակայն բազմաթիւ գործածելիք զէնքեր որոնց մասին կարելի է մտմտալ «աւուր պատշաճի»: Այժմու այս անդոհական թոհուբոհին մէջ, իւրաքանչիւր ժողովուրդ հրմշտուքով ափ մը հող — սեփական հող կ'ապահովէ իրեն համար:

Անհրաժեշտ է յիշել, եւ յիշեցնել նաեւ մեր երիտասարդութեան — գործօն, պիտանի երիտասարդութեան, թէ մեր յաւիտենական թշնամի «գորշ գայլ»ին էն մօտիկ գործակիցը — Իսմէթ փաշա — կը յայտարարէր պաշտօնական առիթով մը, — թոփրաք վերիլմէզ, ալընըր, — հողը չի տրուիր, կ'առնուի:

Ու քանի որ հողը չի տրուիր, կ'առնուի, այդ պարագային մեզի համար ալ արդարացուցիչ նշանախօսք մը պէտք է:

«Այս բոլորը ըսելդ ետք ի՞նչ կ'առաջարկես սիրելի բարեկամ» — եթէ մէկը փորձուի հարցնել ինծի, պատասխանս ապահովեմ ոմանց համար «խենթի խօսքեր» պիտի համարուին: Իբրեւ եզրափակում ըսեմ այսքանը, որ թուղթէ կապարճներով երկինքի աստղերը վար չենք կրնար բերել:

Ահա Մեծ Պահքեան խօսքեր կամ խոհեր մեր տարագրութեան վաթսունամեակի սեմին:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ԿԵԱՆՔԻ ՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԻՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Յառաջիկայ 25 տարիներուն, կեանքի տեւողութեան միջինը Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներու մէջ 80 տարեկանի պիտի հասնի, իսկ թերաճ երկիրներու մէջ՝ 60 եւ 65 տարեկանի:

«Ամբողջ աշխարհի մէջ կ'աւելնայ թիւը աւելի երկար ապրողներու», կը շեշտուի տեղեկագրի մը մէջ, որ պատրաստուած է Աշխարհի Առողջապահութեան Կազմակերպութեան կողմէ: Երկարակեցութեան հոլովոյթը ապահովաբար պիտի շարունակուի գիտութեան նուաճումներուն, ինչպէս նաեւ հիւանդութիւններու բուժման նոր եղանակներուն շնորհիւ: Տեղեկագիրը ցոյց կուտայ, որ հինգ տարի առաջ արեւմտեան զարգացած երկիրներու մէջ կեանքի տեւողութեան միջինը 71 էր. միայն աննշան տարբերութիւններ կային Խորհ. Միութեան, Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ: Այսուհանդերձ, հինգ տարի առաջ այդ միջինը 60 էր Լատին Ամերիկայի, 49 էր Հար. Ասիոյ եւ 43 էր Ափրիկէի մէջ: Պէտք է ընդգծել, թէ այս թիւերը շատ բարձր էին բաղդատմամբ 1935–1939ի ժամանակաշրջանին, երբ կեանքի տեւողութեան միջինը միայն 32 էր: Աշխարհի Առողջապահութեան Կազմակերպութեան տեղեկագիրին համաձայն թերաճ երկիրները այս ուղղութեամբ ճարտարարուեստական երկիրներէն աւելի մեծ ոստում կատարած են, ինչ որ կը նշանակէ, թէ առողջապահութեան պայմանները կը բարելաւուին:

Կեանքի տեւողութեան միջինը գտնելու համար նկատի կ'առնուին նորածիններու ապագայ տարիքները եւ այդ տարիքներու նախատեսուած մահերու թիւերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ՐՈՏԻՊՈՒԱՆ

— Տղա՛ս, կ'ըսէր Սանսէլմ, դուն երիտասարդ ես, եւ չես գիտեր թէ ամէնէն լաւ պահուած գաղտնիքը այն է, որ ո՛չ մէկուն ըսած ես.

Բայց ժամանակը կ'անցնի. եւ կը տեսնեմ որ ձեր խոստումը պահելու համար բնաւ պատրաստութիւն մը չէք տեսներ.

— Այսինքն թէ, քու կարծիքովդ, պէտք է լոյս աչքով եւ աղմուկ հանելով աշխատիլ, այնպէս որ պահակները դիտաւորութիւնս հասկնան:

— Այդ ըսել չեմ ուզեր: Բայց վերջապէս մեր շղթաները ոտքերնուս դամուած են.

— Պիտի իյնան, երբ որ Պ. տը Րոտիպուա (իրաւունք ունի այս տը մասնիկը կրելու) ուզէ.

Պէնէտէթթօ կը զգար որ բարկութիւնը ուղեղին կը տիրէր: Ընկերոջը պաղարիւնութիւնը իր համբերութիւնը կը հատցնէր: Բայց ի՞նչ կրնար ընել: Ինքը անձա՞մբ փնտռէր փախուստի միջոց մը: Բայց Սանսէլմի շղթայուած ըլլալով չէր կրնար շարժում մը ընել դաղափար մը յղանալ, որ իր մեղսակիցը չհասկնար:

Սակայն, Փետրուար 23ի առաւօտուն, այսինքն թիարանէն մեկնելու համար իր սահմանած օրուան նախընթաց օրը, տեսակ մը կատաղութիւն եկաւ վրան:

— Մտի՛կ ըրէ, ըսաւ Սանսէլմի, ակռաները սեղմելով եւ դէմքը տժգոյն. հիմա ալ չեմ տարակուսիր, կը տեսնեմ որ զարշելի կերպով խնդացիք վրաս: Լա՛ւ. ահա՛ կ'ըսեմ քեզի թէ համբերութիւնս հատաւ. կ'ուզեմ, կ'իմանա՞ս, ճշմարտութիւնը իմանալ .ապա թէ ոչ...

— Ապա թէ ո՞չ...

— Ինծի ներշնչած յոյսերուդ եւ կրած ոսկալի կերպով խաբուելուս վրէժը քենէ պիտի առնեմ: Ի՞նչ կը կորսնցնեմ. թիարանի կառափնարանին վրայ պիտի մեռնիմ: Է՜հ, կը կարծե՞ս որ կ'ուզեմ ապրիլ հոս: Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ: Վրէժս պիտի առնեմ կ'ըսեմ, քեզի պիտի սպաննեմ և ղոնէ մանիչ մը պատճառ ըլլալուս համար ուրախութիւն մը պիտի վայելեմ..

— Օ՜ն, ըսաւ Սանսէլմ: Ի՜նչպէս ալ ալ շուտ կ'երթաս:

— Հիմա մարդու պէս խօսինք: Մահուան վրայ խօսելէ առաջ, ինչ որ պէտք է հաւատաս խօսքիս թէ շատ անախորժ է, լաւագոյն է ապրելու միջոցները մտածել: Արդ, քանի մը մանրամասնութիւններ կան, որոնք տակաւին չբացատրեցիր ինծի:

— Ի՞նչ մանրամասնութիւն. բացատրէ՛: Բայց իմաց կուտամ քեզի թէ, եթէ նորէն խաբես զիս:

Օ՛, օ՛ նախ հասկնանք թէ ի՞նչ բանի մէջ խաբեցի քեզի: Փետրուարի 24ը անցա՜ւ. ո՛չ: Ուրեմն դեռ պայմանաժամիս մէջն եմ, ինչպէս որ կ'ըսեն դատական լեզուով...: Գանք իմ մանրամասնութիւններուս.

Փոքրիկ սիրուն միլիոնի մը խօսքը ըրիր, անանկ չէ՞. բայց միլիոնը բառ մըն է. խոստացար որ ինծի հետ բաժնես. այս ալ աղէկ. բայց կ'ուզէի գիտնալ թէ բոյնն ո՛ւր դրած է այս երանելի թռչունը. թէ ի՜նչպէս մտադիր ես որսալ զայն .եւ թէ ինչպէս պիտի բաժնենք անոր փետուրները...

— Այսինքն թէ պէտք է որ ես ամէն բան յայտնեմ քեզի. իսկ դուն բնաւ բան մը պիտի չյայտնես:

— Սիրելիս, ներէ ինծի որ ըսեմ քեզի թէ քու միլիոնդ, եթէ իրաւցնէ գոյութիւն ունի, իմ ձեռքս է, եւ թերեւս հեռուն, շատ հեռուն պիտի թռչէր... եւ բաւական պիտի չփոթէիր զայն բռնելու համար, քանի որ այս երկաթի բարակ թելը անցած է թաթիդ: Ըսել է որ, եթէ ես չըլլամ, քու միլիոնդ բան մըն ալ չարժեր. իսկ եթէ ես գործին մէջ մտնեմ, քեզի համար հինգ հարիւր հազար ֆրանք կ'արժէ: Քանի մը բացատրութիւն տուր ինծի. եւ գործը կը մնայ:

Պէնէտէթթօ, իր անվստահութեան հակառակ, կը հասկնար թէ իր մեղսակցին տրամաբանութիւնը ճիշդ էր. բայց միանգամայն կը տեսնէր թէ այն խոստումը, որ ըրած էր Սանսէլմի, շատ ծանր կուգար իրեն: Կամ այն էր որ փախուստի առաջարկութիւնը խաբէական էր, եւ այս պարագային մէջ Պէնէտէթթօ անօգուտ կը համարէր իր գաղտնիքը յայտնել, կամ թէ ճշմարիտ էր եւ այն ատեն — մտածելով որ ոճիրին արդասիքը պիտի պարտաւորէր բաժնել ուրիշի մը հետ — կը զգար այն ցաւը, որ կը զգայ մարդ մը, որուն սիրտը կը փրցնեն:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Տէր եւ Տիկին Շառլ Փափազեան, Վերոնիք եւ Էտուար, Պ. Էտուար Սարաֆեան, Օր. Նոյեմի Սարաֆեան (Պոլիս), եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր՝

ՇԱՀԷՆ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 13, ժամը 14.15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն-Թ'Ուէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հասցէ.—

10, Rue Constantinople, 75008 Paris

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Էտուար Սարաֆեանի:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Մարտ 15, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ սուսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի թէյասեղան - ընդհ. ժողովը Մարտ 16ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին դըպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խաչուհիները, ընկերական հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հաճելին օգտակարին միացնելով, ուրախ ու զուարթ օր մը անցընելու:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

COURS DE LANGUE ARMENIENNE

Tous les Lundis à 20 h. 30

au nouveau Centre Culturel de de l'Association Sainte Croix

10 bis, Rue Thouin

à partir du Lundi 10 Mars, tous les Lundis

Les cours sont donnés par le

R. P. BEZDIKIAN

Tous peuvent y participer.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը, հիմնարկէքի արարողութենէն սկսեալ (Փետր. 23) կը բանայ հանգանակութեան նոր ցանկ մը: Առաջին վեց ցանկերը հիմնարկէքի օրուան ցանկերն են եւ նուիրատուները կրնան ստացագիրներուն համար դիմել Յանձնախումբի վարչութեան:

Բ. ՑԱՆԿ

Հ. Յ. Դ. Շ. Միսաքեան խումբ (քաղաք) 750, Վ. Տէր-Վարդանեան 700, Տ. և Տ. Ելքովանեան, Տ. և Տ. Ա. Քէօսէեան, Վ. Շէլէլէկեան, Գր. Գէորգեան, Ժ. Կիրակոսեան, Տ. եւ Տ. Կ. Գրիգորեան, Հացագործեան եւ Սապունճեան ընտանիք, Ր. Նազարեան, Տ. և Տ. Տ. Նազարեան, Տ. եւ Տ. Գր. Օհանեան, Տ. եւ Տ. Զ. Միլտոնեան, Տ. եւ Տ. Ա. Վարդանեան Տ. եւ Տ. Սինանեան, Տիկ. Ա. Սուքիասեան, Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբ (քաղաք), Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ (Սէն Ժեռոմ), Հ. Յ. Դ. Վռամեան խումբ (Պլ Օտտօ), Պլ. Օտտօյի Կապոյտ Խաչ, Պօմոնի եկեղ. Թաղականութիւն 500ական:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 14) Հայ Մշակոյթի Տան մէջը ժամը 21ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 14) իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ-ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ

(Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 - ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985-36-53:

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլլահեանի հեռ. 62-88-42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24-65-24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50-60-85

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պարսումեան 100 կը նուիրէ:

ՓԱՐԻԶԷՆ Տիկին Մարի Մարտիկեան 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Տիրուհի Միսաքեանի յիշատակին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան 80 ֆրանք կը նուիրէ, ԿՌԱՆԺ ԼԸՎԱԼԱՆՍԷՆ Լեւոն Տէր-Սարգիսեան 30:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Պր. Արամ Շտոյեանի մահուան տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետեան, Տէր եւ Տիկին Օհան Չէօրտիւքեան, Սիմոն Չէօրտիւքեան եւ Մանուկ Թորոսեան 20ական, Պ. Պ. Արմենակ Պետեան (Փարիզ) եւ Կարապետ Կարապետեան (Փարիզ) 50ական, Պր. Գառնիկ Ազարեան 50 եկեղեցիին, Օհաննէս Մըրըրեան 10 եւ (10 տեղւոյն դպրոցին): Ողբ. Յակոբ Մնակեանի թաղման առթիւ Պ. Պ. Մարգար Մնակեան 30, Մանուկ Քէչիչեան 20 եւ Ֆիլիփ Չէօրտիւքեան 10 ֆր.:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Երանուհի - Ժոէլ Մուրատեան եւ Արման Սինանեան

Նշանուած

Փարիզ, Մարտ 1, 1975

Այս ուրախ առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան 250 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 250 ֆր. «Յառաջ»ի, եւ Տէր եւ Տիկին Հայկազն Սինանեան կը նուիրեն 250 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 250 ֆրանք «Յառաջ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեւրանի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր «Տունդպրոց»ի ֆոնտին հետեւեալ նուէրները.— Տիկիններ Իզմիրլեան, Աննիկ Գէորգեան 100ական, Պարզամ 20, Պ. Պ. Պարոնեան Արամ (Նէօյի) 200, Ջիլինկիրեան Վաչէ (Պուլոնյը-սիւր-Մէն) 50, Քէպապճեան Արթիւր 10: Դպրոցին՝ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան՝ Ոմն 250, Պր. Քէպապճեան Աւետիս 20 ֆր.:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբին կողմէ, Շաբաթ Մարտ 15

GRAND HOTEL

Rue de la République — Grenoble

ժամը 21էն սկսեալ:

Հայկական պարախումբ, քոթիյոնն, պիւֆէ:

Orchestre GROUNG de Valence

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել.—

Օր. Օր. Էլիզ եւ Փաթրիսիա Կուրունեան 87-21-35 (Սէն-Մարթէն տ'Էռ) ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի Մարտ 16 ժամը 16էն 24

GRANDE MATINÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

Salle des Fêtes de Sevran

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

Danses arméniennes avec la participation de EVA ARZOUIAN

BUFFET — BUVETTE — AMBIANCE ARMENIENNE

Entrée 15 F. étudiant etNor Séround 10 F.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի Մարտ 16, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին

Տեսինի Քաղաքապետութեան սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ Տեսինի մեր հայրենակիցները, մանաւանդ պատանիներն ու երիտասարդները:

Շատ գեղեցիկ ու խնամուած յայտագիր:

Զաւեշտներ, հայերէն եւ ֆրանսերէն Շարժանկար, խամաճիկներ, եւայլն,

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

10 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ: Գին 2600 ֆրանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել.—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենեանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien

Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի:

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն.— Ա) Յուլիս 12–27 (Լենինգրադ - Երեւան - Մոսկուա): Բ) Օգոստոս 8–21 (Մարսէյլէն) եւ 8–23 (Փարիզէն): Գ) Սեպտեմբեր 12–25 (Մարսէյլէն) եւ 12–27 (Փարիզէն):

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

VENDREDI 14 MARS à 21 H.

MUSIQUE DE CHAMBRE

L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL QUATRA

Solistes

AIDA MOURADIAN JEAN-CLAUDE JABOULAYE

Création en France du Concerto de haubois

de VAZGEN MOURADIAN

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
13
JEUDI
13 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·247 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — No 13.247

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

— O —

Բ. ԻՐԱՆԵՒԻՐԱՔԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Իրաքի Քիւրտերը միացեալ ճակատ չեն կազմեր: Բոլորը չեն համախմբուած քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան շուրջ, որուն նախագահը՝ Մուսթաֆա Պարզանի իր անառիկ լեռներուն մէջ ապաստանած՝ յամառօրէն կը շարունակէ ազատագրական շարժումը, յուսալով լաւագոյն պայմաններ ձեռք բերել իր հայրենակիցներուն համար:

Անհաւասար է կռիւը կողմերու միջեւ: Մինչ Իրաքի բանակը օժտուած է նորագոյն օդանաւերով, հրասայլերով, թնդանօթներով եւ արդիական կատարելագործուած զէնքերով, «Փէշմէրկա»ները ո՛չ օդանաւ ունին, ոչ ալ՝ հրասայլ: Ապաւինած են իրենց լեռներուն, որոնք անմատչելի են հրասայլերուն եւ թնդանօթներուն:

Իրաքի ռմբաձիգ օդանաւերը մեծ կորուստ պատճառած են քրտական գիւղերուն, որոնց բնակիչներէն աւելի քան հարիւր հազար հոգի անցեալ աշնան ապաստանած են Իրան: «Շիր ու Խուրշիտ» (Առիւծ եւ Արեւ) կազմակերպութիւնը, որ կը համապատասխանէ Կարմիր Խաչին, իր խնամատարութեան տակ առած է քիւրտ գաղթականները, բնակարան եւ ապրուստ ապահովելով անոնց:

Վերջին տարուան ընթացքին Իրանի կառավարութիւնը զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթած է նաեւ քիւրտ ռազմիկներուն: Չկարգադրուած սահմանավէճերու պատճառաւ հինգ տարիէ ի վեր Իրան պարբերաբար ընդհարումներ կ'ունենայ Իրաքի սահմանապահ զինուորներուն հետ, մասնաւորաբար Շաթ-էլ-Արաբի (Պարսից ծոց) նաւարկութեան համար:

Քանի մը ամիս առաջ իրաքեան երկու օդանաւեր վար առնուած էին Քիւրտիստանի վերեւ՝ իրանեան հրթիռներու կողմէ, ինչ որ դիւանագիտական ճամբով բողոքի տեղի տուած էր Պաղտատի կառավարութեան կողմէ:

Քարիւղի տագնապին առթիւ Մերձաւոր Արեւելքի նաւթ արտադրող երկիրները առաջնակարգ կարեւորութիւն ստացան աշխարհի քաղաքական կեանքին մէջ: Աւելի մեծ ուշադրութեան առարկայ դարձաւ Իրանի Շահնշահը, որ իր երկրի վերելքին համար կարեւոր համաձայնագրեր կնքեց արեւմտեան պետութեանց հետ:

Միւս կողմէ նաեւ բարեկամութիւն հաստատեց արաբական երկիրներու հետ: Եգիպտոսի բարգաւաճման համար խոստացաւ մէկ միլիոն յատկացնել: Աւելի առաջ երթալով, ուզեց միանգամ ընդմիշտ կարգադրել իր վէճերը հարեւան Իրաքի հետ:

26 Հոկտեմբեր 1974ին Ռապաթի արաբական վեհաժողովը յանձնախումբ մը նշանակեց Իրանն ու Իրաքը հաշտեցնելու համար: Այնուհետեւ երկու երկիրներու արտաքին նախարարները հանդիպում ունեցան Նիւ-Եորքի մէջ:

Խնդիրը հասունցած էր արդէն: Քարիւղ արտադրող երկիրներու Ալժէի վեհաժողովի ընթացքին՝ Մարտ 6ին համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ Իրանի Շահին եւ Իրաքի կառավարութեան փոխնախագահ Հիւսէյն Սատտամի միջեւ, որով հարեւան երկու երկիրները վերջնապէս կը լուծեն վիճելի խնդիրները եւ կը հաշտուին: Իրան առաւելութիւններ ձեռք կը բերէ Շաթ-էլ-Արաբի վրայ (Եփրատի եւ Տիգրիսի միացումով կազմուած ջուրի ճամբան):

Միւս կողմէ յանձնառու կ'ըլլայ դադրեցնել նիւթական, ռազմական եւ այլ ամէն կարգի աջակցութիւն Իրաքի ապստամբ Քիւրտերուն: Կ'ըսուի թէ Իրանի Քիւրտերը քաջալերուած Իրաքի իրենց հայրենակիցներու ազատագրական շարժումէն, սկսած են որոշ մտահոգութիւն պատճառել Ռըզա Մուհամմէտ Շահին:

Իրանի եւ Իրաքի հաշտութեան պատճառներէն մէկն ալ կը համարուի ա՛յն, որ երկու երկիրները կ'ուզեն միանգամայն ձերբազատիլ օտար ազդեցութիւններէ, — Իրանը ամերիկեան, Իրաքը՝ Խորհրդային ազդեցութենէ:

Ուրիշ նկատում մըն ալ ա՛յն է, կը կարծուի, որ Իրաք աչք ունի հարաւէն սահմանակից Խուզիստանի վրայ, զոր Արաբները «Արաբիստան» կը կոչեն եւ կ'ուզեն Իրանէն բաժնելով անկախ հռչակել զայն: Ալժէի Մարտ 6ի համաձայնագրով այս հարցն ալ լուծուած է:

Իրանեւիրաքեան համաձայնագրէն մեծապէս պիտի տուժեն Հիւսիս· Իրաքի ապստամբ Քիւրտերը, որոնք բոլորովին պիտի զրկուին արտաքին օժանդակութենէ:

Սահմանակից Իրանը այն միակ երկիրն էր, ուսկից կրնային դիւրութեամբ ամէն տեսակ օգնութիւն ստանալ: Միւս սահմանակից երկիրներէն Խ· Միութիւնը բարեկամ է Իրաքի, ըստ Պաղտատի համաձայնագրին: Թուրքիա թշնամի է Պարզանիի ազատագրական շարժումին, վախնալով որ անկէ վարակուին իրեն հպատակ միլիոնաւոր Քիւրտերը, զորս ահուսարսափի տակ կը պահէ: Ո՛չ մէկ օտար պետութիւն ի վիճակի է օգնելու Պարզանիի:

Իրաքի փոխ-նախագահ Հիւսէյն Սատտամ կը խոստանայ Իրանի եւ Թուրքիոյ Քիւրտերէն աւելի նպաստաւոր պայմաններ ստեղծել Իրաքի Քիւրտերուն, որոնցմէ կարեւոր մաս մը արդէն ընդունած է Պաղտատի 11 Մարտ 1974ի Ինքնավարութեան ծրագիրը եւ կը գործակցի կեդրոնի կառավարութեան հետ:

Զէնքի փոխարէն խաղաղ բանակցութեանց միջոցաւ կարելի ըլլայ թերեւս յանգիլ երկուստեք ընդունելի արդար կարգադրութիւն մը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՄԷՋ

ԶՕՐ· ՍՓԻՆՈԼԱ ՍՊԱՆԻԱ ՓԱԽԱՒ

ԿԸ ԿԱՐԾՈՒԻ ՈՐ ԱՄԵՐԻԿԱ ՀՈՍ ԱԼ ՄԱՍ ՈՒՆԻ

Երեքշաբթի օր, քանի մը ժամուան մէջ է որ պետական հարուած մը ձախողեցաւ Փորթուկալի մէջ, որ սալազարեան երկար գիշերէն ետք, դեռ չէ կրցած կայուն վիճակ մը գտնել: Առաւօտուն է որ փորձ կը կատարուի գրաւել Սաչավէմի զօրանոցը, Լիզպոնի օդակայանէն երկու քիլոմեթր անդին, վայրաչուներ նետելով այդ կողմը եւ Լիզպոնի օդակայանը կը փակուի: Քիչ ետք կ'ըսուի թէ զինուորականները խաբուած են, պատասխանատու սպաներ իրենց ըսած են թէ պէտք է յարձակիլ զօրագունդի մը վրայ որ ապստամբութեան մէջ է, մինչդեռ իրենք իսկ էին ապստամբները: Հազիւ երեք ժամ տեւած է սակայն ամէն ինչ եւ ժամը 2ին ամէն ինչ վերջացած է:

Կը մնայ անշուշտ փորձել հասկնալ թէ ի՞նչ է եղածը եւ մանաւանդ ինչո՞ւ: Արդարեւ, դեռ խախուտ վարչակարգով երկրի մը մէջ, կը պատրաստուէին ընտրութիւններու, որոնք տեղի պիտի ունենան Ապրիլ 12ին: Արդ, աւելի քան հաւանական էր որ այդ ընտրութիւններուն Համայնավար կուսակցութիւնը ձայներու հազիւ 10 առ հարիւրը ստանար: Ուրե՞մն ինչ շահ ունէր «աջը», որ այսօր Սփինոլայի մակդիրն է, նման գործ մը տեսնելու երբ յոյս կար նաեւ իրեն համար որ Ապրիլ 12ի Համախմբական յաղթանակէն ետք, իրեն յանձնուի երկրին պատասխանատուութիւնը: Այլ խօսքով՝ այս պետական հարուածը միայն ու միայն Համայնավարներուն հացին իւղ կը քսէ եւ երկինքէն ինկած մանանայ է: Այս իսկ պատճառով դժուար է հասկնալ թէ ո՞վ է այս եղածին բուն դրդիչը: Իվ Քուօ կը գրէր Չորեքշաբթի օր Ֆիկառոյի մէջ թէ՝ կամ փորթուկալեան աջը աշխարհի ամէնէն ապուշն է եւ կամ վարչակարգին «կարծրերը» արտակարգ մաքիավելիզմ մը ի գործ դրած են վերջնապէս հրապարակէն քշելու համար իրենց հակառակորդները: Աւելցնենք նաեւ թէ Զօր· տէ Քարվալհօ բացէ ի բաց Ամերիկան կը նկատէ եղածին պատասխանատուն եւ նոյնիսկ կը թելադրէր, առջի օր, ամերիկացի դեսպանին որ տուն վերադառնայ, ապահովութեան համար:

Երեքշաբթի իրիկուն, ամէն ինչ հանդարտ էր, ցոյցեր տեղի կ'ունենային Լիզպոնի փողոցները, Սփինոլա, որ ազատութիւն բերած էր իր երկրին, այսօր աքսորեալ մըն է, Սպանիա ուր անցաւ ընտանիքին հետ եւ մաքրագործումներ սկսած են Փորթուկալի բանակին մէջ:

Քանի մը տողով

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ Եւրոպական Վեհաժողովը վերջ գտաւ եւ շնորհիւ ֆրանսական զիջումներուն Անգլիոյ հարցը կարգադրուեցաւ: Արդարեւ Ուիլսըն կրցաւ ձեռք ձգել այն առաւելութիւնները զորս կը պահանջէր, այսինքն սահմանափակել իր նիւթական մասնակցութիւնը Հասարակաց Շուկային:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ դատապարտող հեռագիր մը ղրկած է «Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Դաշնակցութիւնը» ՄԱԿի ընդհ· քարտուղար Կուրթ Վալտհայմի: Հեռագիրը կը շեշտէ թէ իրաքեան ուժերը ընդհանուր յարձակման անցած են Թեհրանի հետ համաձայնելէն ի վեր:

ԹՈՒՐՔԻԱ շատ գոհ է (եւ ինչո՞ւ չըլլայ) Քիսինկէրի այցելութենէն: Արտաքին նախարար՝ Էզէնպէլ յայտարարած է թէ յոյն եւ թուրք համայնքներու բանակցութիւնները պիտի վերսկսին եւ երբ բաւական յառաջացած ըլլան Թուրքիա եւ Յունաստան ալ կրնան մասնակցիլ: Վայրը չէ որոշուած տակաւին, -Թուրքերը կ'ուզեն որ Նիկոսիա ըլլայ կամ չէզոք երկիր մը: Ամէն պարագայի մէջ Թուրքիա ոչ մէկ զիջում կ'ընէ երկշրջանային Դաշնակցութեան շուրջ: Արդէն չի կարծուիր որ Քիսինկէր փորձած է Թուրքիոյ վրայ որեւէ ճնշում բանեցնել այդ առընչութեամբ: Թուրքը ըսած է նաեւ թէ Ամերիկա ի մօտոյ նորէն զէնք պիտի տայ բայց եւ այնպէս Անգարա միտք ունի միջոցներ ձեռք առնել ամերիկեան հինգ կայաններու նկատմամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Մարտ 6)

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Վահան Տէրեանի ծննդեան 90ամեակին նուիրուած յոբելենական երեկոյ տեղի ունեցած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան դահլիճը: Բացումը կատարած է Է· Թոփչեան: Բանաստեղծին ստեղծագործութիւններուն մասին խօսած է Փրոֆ· Վ· Պարտիզունի:

×

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Շարժանկարի մարզէն ներս ձեռք ձըգուած արդիւնքներու մասին խորհրդաժողով մը տեղի ունեցած է Երեւան: «Հայաստանի շարժանկարը 1973–1974ին» նիւթին շուրջ զեկուցած է Հանրի Վարդանով:

×

ՆՈՐ ԿԱԶՈՒՂԻ

Բնական կազը հասած է Շիրազլու գիւղը, Արարատի շրջանը: Ծրագրուած է օղակաձեւ կազուղի մը հաստատել Այգաւան, Փոքր Վեդի, Ենգիջա եւ այլ գիւղերուն համար: Ասով վերջ կը գտնէ շըրջանի ցածրադիր բնակավայրերուն կազ հայթայթելու ծրագիրը:

×

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Ռիկայի մէջ վերջ գտած է ոտնագնդակի մրցաշարք մը, որուն մասնակցած են Հայաստանի, Լաթուայի, Լենինգրադի եւ Ռուսիոյ Կալինինգրադ քաղաքի խումբերը: Հայաստանի խումբին մաս կազմած են Երեւանի ոտնագնդակի դպրոցին սաները: Առաջին մրցանակը ապահոված են այս վերջինները:

×

ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի «Լուսաշխի» Թատրոնը բեմադրած է ֆրանսացի թատերագիր Ժան Անույի «Անտիգոնէ» տռամը: Բեմադիրն է եղած Կաւլէն Վարժապետեան:

×

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 4ին Երեւան ժամանած է Հունգարիոյ ներքին Առեւտուրի նախարարը՝ Իշտուան Սուրդի: Յաջորդ օրը պաշտօնական ընդունելութիւն մը սարքուած է Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի նախագահ Գ· Արզումանեանի կողմէ:

×

ԱՆՈՒԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Լենինգրադի մէջ բացումը կատարուած է ողբ· Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի աշխատանքներու ցուցահանդէսին: Ներկայացուած են շուրջ 120 լուսանկարներ, մեծ կառոյցներու կրկնօրինակներ, ինչպէս նաեւ ջրաներկ նկարներ, որոնք ճարտարապետին ստեղծագործական վաստակը կը պատկերացնեն: Բացումը կատարած է Հայաստանի ճարտարապետներու Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Ա· Գրիգորեան:

ԼԵԶՈՒ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ՝
«ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ ԶԱՄԵՆԱՅՆ»...

Երիտասարդութիւնը ազգային յանձնառութեան մէջ տեսնելու մեր հաւաքական բաղձանքը մեծ չափով իրականութիւն կը դառնայ, եթէ կարենանք ներշնչել անոր այն ապահովութիւնը թէ իր ծառայութիւնը խոպան հողի վրայ նետուած սերմերու ճակատագիր պիտի չունենայ:

Հանրային ծառայութեան թեկնածու ոեւէ պատանի կամ չափահաս, մեր օրերուն, խրտչումի եւ հիասթափութեան չի տոկար. եւ հասկնալի է թէ ինչո՛ւ:

Երբ ընդոծին իր հակումներով եւ մասնագիտական պատրաստութեամբ ամբողջական ժամանակով գործելու լայն կարելիութիւններ ունի շրջապատին մէջ, եւ անձնական ինքնաբաւութեան ձգտումը հրամայական պահանջի մը վերածուած է մեր օրերուն, ամէնէն հայաշունչ երիտասարդն իսկ մղուած է նախ ստուգելու թէ ազգային ծառայութեան իր յօժարակամութիւնը կրնա՞յ արդիւնաւորուիլ:

Ինչպէս ըսինք, մերօրեայ հանրային համայնապատկերը լաւատեսութիւն չի ներշնչեր այս տեսակէտով: Նիւթական թէ բարոյական առումով՝ մենք դժբախտաբար բաւական ետ մնացած ենք:

Բարեբախտաբար որոշ հնարաւորութիւններ կան կուսակցա – կազմակերպական ճակատներու վրայ, մշակութային եւ երիտասարդական միութիւններու մէջ՝ ուր նոր սերունդը պատասխանատուութիւններ ստանձնելու ճամբուն մէջ է արդէն:

Կ'անդրադառնանք հաւանօրէն որ քանի մը տարիէ ի վեր բարձր կը հնչեն սթափումի կոչերը, մասնաւորաբար Դաշնակցական պաշտօնաթերթերու մէջ: Անոնք որ կանոնաւորապէս կը հետեւին, օրինակ, կուսակցութեան գլխաւոր օրգան «Ազդակ – Շաբաթօրեակ»ի խմբագրականներուն՝ կը զգան որոշապէս թէ սփիւռքահայութեան անյետաձգելի պահանջը կը նկատուի հաւաքական սթափումի շարժումը, անհատ առ անհատ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու պատրաստակամութիւնը, կուսակցութեանց եւ ազգային մարմիններու գործնապէս զօրավիգ կանգնելու տրամադրութիւնը:

Եթէ տրուա՛ծ է որ ընդհանուր կոչերը դեր մը ունենան եւ հանրային ճակատներու վրայ մատնանշելի վէրքեր որոշ չափով դոնէ դարմանուին, հարցին ծանրութեան կեդրոնը կը փոխադրուի, այս անգամ, նոր ու նորագոյն սերունդներու ծառայութեան ընդունակութեան վրայ:

Արդարեւ, եթէ յօժարութիւնը կախում ունի ենթահողէն ու մթնոլորտէն, միջավայրէն կամ շրջապատէն, ընդունակութիւնը կախում ունի դաստիարակութենէ, ճանաչումէ եւ հանրային պատրաստութենէ:

Բոլո՛րս ալ գիտենք թէ հասնող սերունդներու մտաւոր զարգացումն ու ընդհանուր կրթութիւնը անհամեմատօրէն ներդաշնակ է, այսօր, օրուան պահանջներուն հետ: Տասնըիններորդ դարու մեր երիտասարդութիւնը իր գաղափարապաշտութեան մէջ... երազապաշտական ծայրայեղութիւններու հասած է. տարբեր խօսքով՝ յաճախ բարեմտութիւններով գործած է յարաբերական ճակատներու վրայ, մասնաւորաբար քաղաքական մարզերու մէջ: Քսաներորդ դարու կէսէն ասդին՝ ամէնէն արեւելամերձ երկիրներուն մէջ իսկ մեր երիտասարդութիւնը իր գաղափարապաշտութեան կը միացնէ իրատեսութիւնն ու գործնապաշտութիւնը: Սակայն՝ ընդհանուր զարգացում եւ մասնագիտական պատրաստութիւն բաւական չեն հայ երիտասարդութիւնը նպաստի մը վերածելու համար հայկական իրականութեան մէջ, ազգային ընդհանուր պահանջներու իրագործման կամ գոհացման տեսակէտով:

— «Քաղաքականացո՛ւմ» կը լսուի հեռուէն ու մօտէն: Քաղաքականացնե՛նք մեր երիտասարդութիւնը որպէսզի գոյատեւման եւ հայակերտումի ազգային մեր նպատակներուն ճամբով դրամագլուխ ու արժէք դառնան անոնք, մեզի համար: Փոյթ չէ՛ նոյնիսկ, որ անոնք հայախօս չըլլան, հայերէն չգիտնան. բաւական է որ քաղաքական մեր դատին զինուորեալներ դառնան...

Եթէ ոմանք այս «քաղաքականացման» բնոյթն ու տարողութիւնը կ'ըմբռնեն լիապէս, հաւանօրէն շատ աւելի մեծ թիւով ուրիշներ բառին սահմանափակ տարազով գոհացա՛ծ են արդէն: Բաւակա՞ն է որ Ֆրանսածին կամ ամերիկածին հայ երիտասարդը Հայ Դատի քարոզչական եւ յարաբերական որոշ մարզերուն մէջ դեր մը կատարէ, գաղափար մը յղանայ, կապ մը հաստատէ, նպաստ մը ընծայէ մասնակի կամ ընդհանուր չափանիշով...

Արդ, ա՛յս, կէտին մէջ է որ զգո՛յշ ու շրջահայեաց պէտք է ըլլալ:

Ոչ ոք կրնայ ստորագնահատել քաղաքականացման էական կարեւորութիւնը մեր օրերուն՝ յարաբերական մեր կեանքի մարզերուն մէջ: Սակայն ադկէ առաջ ու ամէն բանէ վեր՝ գոյատեւման ու հայակերտումի դատը պայմանաւորուած է հայ լեզուի, Հայոց պատմութեան և հայ մշակոյթի ճանաչումով. և եթէ մինչեւ այսօր մեր ղեկավարութիւններն ու ժողովուրդը չեն կրցած էական կռուաններ ապահովել հայակերտման շարժման ամրացումին ու ծաւալումին համար, կենսական է գոնէ այսուհետեւ շեշտը դնել ա՛յս կէտին վրայ:

Հայ կեանքի ո՛րեւէ ճակատին վրայ ո՛րեւէ գործունէութիւն՝ կ'ենթադրէ Հայը եւ հայաճանաչումը: Եթէ ծառայութեան գործը նորերուն պիտի փոխանցուի՝ այդ փոխանցումը պիտի ըլլայ նա՛խ լեզուով, մշակոյթով և պատմութեամբ: Ելքի տարբեր ճամբայ չկայ:

Լեզու, պատմութիւն եւ մշակոյթ՝ «յառաջ քան զամենայն»...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԹՂԹԱՏԱՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Թղթատարն ու հեռաձայնը մեր արդի ընկերութեան «ջղային դրութիւն»ը դարձած են: Կարելի է մտածել, թէ ի՛նչ անդրադարձ կ'ունենայ մեր ընտանեկան կեանքին, մեր գործերուն եւ, նոյնիսկ, կառավարական մարմիններու գործունէութեանց վրայ, եթէ թղթատարի, հեռաձայնի սպասարկութիւնը երկար ժամանակով դադրի: Ֆրանսայի մէջ, վերջերս, այս ուղղութեամբ գաղափար մը ունեցանք: Սպասարկութեան որակը կը շարունակէ իջնել, որովհետեւ աշխատող ձեռքի պակաս կայ, թէեւ «յաճախորդը» երթալով աւելի կը վճարէ:

Գործառնութեան տարողութիւնն է, որ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ թղթատարի սպասարկութեան մէջ: Աւելի քան հարիւր միլիոն նամակ եւ քանի մը միլիոն ծրար օրական շրջանառութեան մէջ կը դրուին Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ: Զանոնք ցրուելու համար փոխադրութեան բոլոր միջոցները կ'օգտագործուին: Երկաթուղին միշտ առաջին տեղը կը գրաւէ (Անգլիոյ մէջ նամակներուն 75 առ հարիւրը երկաթուղիով եւ 22 տոկոսը կառքով կը տեղափոխուի), սակայն միւս միջոցներն ալ կ'օգտագործուին սկսեալ հեծելանիւէն (26.000 Գերմանիոյ մէջ) մինչեւ ինքնամուղ օդանաւերը: Ֆրանսա, որ օդանաւային փոխադրութեան ռահվիրան դարձած է, 15 Ֆոքեր օդանաւեր կ'օգտագործէ եւ չորս հատ ալ կը վարձէ բանակէն: Իտալիոյ մէջ ամէն գիշեր քսան թռիչքներ տեղի կ'ունենան գաւառներու գլխաւոր քաղաքներուն մինչեւ 15 յատուկ օդանաւերով:

Այսուհանդերձ թղթատարի սպասարկութեան ամէնէն մեծ աշխատանքը նամակներու եւ ծրարներու հաւաքումն է, անոնց դասաւորումը եւ ցրումը. ասիկա աշխատող ձեռքերու մեծ թիւ կը պահանջէ: Ֆրանսայի մէջ ատոնց (այր թէ կին) թիւը 203.000 է, Գերմանիա՝ 286.000, Անգլիա՝ աւելի քան 170.000, իսկ Իտալիա՝ 145.000: Աշխատանքին ամբողջ դրութիւնը աշխատող ձեռքերու վրայ կեդրոնացած է եւ հարցերուն մեծ մասը այս պատճառով է, որ մէջտեղ կու գայ: Աշխատավարձքերը ընդհանուր ծախքին երեք քառորդը կը գրաւեն: Արտակարգ դրամահոսութեան մը շրջանին բացը կրնայ մէկ օրէն միւսը նկատելի դառնալ աշխատավարձքերու յաւելումին հետեւանքով:

Անգլիոյ մէջ ցրուիչներու շաբաթական աշխատավարձքերը անցեալ տարի 41 տոկոս յաւելում կրեցին եւ անձնակազմի ծախքերը 525 միլիոն սթերլինի բարձրացան (1971–72ին 386 միլիոն էր). հաւանաբար այս տարի 650 միլիոնի հասնին: Արդ թղթատարը չի կրնար խնայողութիւն կատարել անձնակազմի թիւը սահմանափակելով, քանի որ ինչպէս փորձը ցոյց տուաւ, աւելի եւս կը խաթարէ շրջանառութեան արդէն իսկ անգոհացուցիչ վիճակը: Որով միակ միջոցը գիներու յաւելումն է: Դէմ դնելու համար դրամահոսութեամբ ստեղծուած կացութեան, «առաջին կարգի» նամակներու դրոշմաթուղթը 7 փենս պիտի ըլլայ մօտերս, այլ խօսքով 50 առ հարիւրի յաւելում մը պիտի արձանագրուի: Գերմանիա այս ուղղութեամբ ճամբայ բացած էր անցեալ Յուլիսին դրոշմաթուղթը 50 փֆենիկի բարձրացնելով (20 տոկոս յաւելում): Ֆրանսա երկու ամիս ետք Գերմանիոյ հետեւեցաւ 50էն 80 սանթիմի բարձրացնելով «առաջին կարգ»ի նամակներու դրոշմաթուղթի սակը: Իտալիա՝ կրկնապատկեց:

Այսուհանդերձ թղթատարի սպասարկութիւնները արդէն իսկ մտահոգութեամբ հարց կու տան, թէ մինչեւ ո՛ւր կրնան բարձրացնել դրոշմաթուղթին գինը: Նոր յաւելումները, որոնք անխուսափելի կը նկատուին յառաջիկայ մէկ–երկու տարիներուն համար, կրնան նուազեցնել, կարեւոր չափով, թղթատարին յանձնուած նամակները:

Եթէ դրամահոսութիւնը շարունակուի, միակ ձեւը դրոշմաթուղթերու գինը չբարձրացնելու՝ խնայողութիւնն է, եթէ նկատի չառնենք պետական նպաստի պարագան: Սակայն խնայողութեան ուղղութեամբ կատարուած նուազագոյն առաջարկը մեծ աղմուկ կը հանէ: Այսպէս, մեծ աղմուկ բարձրացաւ, երբ Գերմանիոյ մէջ առաջարկուեցաւ ջնջել ներքին գիշերային թռիչքները:

Թղթատարի սպասարկութեան պատկերը քիչ մը ամէն տեղ նոյնն է, այսինքն անգոհացուցիչ է: Գերմանիոյ մէջ է, որ դեռ սպասարկութեան որակը ամէնէն լաւը կը մնայ: Նամակներուն 90 տոկոսը առաքման յաջորդ օրը կը ցրուին եւ նամակներու դասակարգում չկայ: Անգլիոյ մէջ քանի մը տարիէ ի վեր կրկնակ գիներ հաստատուած են. «առաջին կարգ»ի նամակները սկզբունքով պէտք է իրենց հասցէներուն յանձնուին առաքումին յաջորդ օրը, սակայն միշտ չէ որ այդպէս է: Վիճակագրութեան համաձայն «գոհացուցիչ ցրումի» աստիճանաչափը անկում կ'արձանագրէ. անցեալ տարի 92էն 89 տոկոսի իջած էր: Նոյնն է պարագան «երկրորդ կարգ»ի նամակներուն համար, որոնք առաքումի թուականէն երկու օր ետք կը յանձնուին ենթականերուն. այստեղ եւս «գոհացուցիչ»ի տո-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

×

Վկայ Նիկողայոս Եսէն, վաճառական Շարլոտենբուրգէն, 40 տարեկան, բողոքական, երդումը կ'ընէ:

Նախագահ.— Դուք ականատե՞ս էիք:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Պատմեցէք ձեր տեսածը:

Վ.— Երեքշաբթի օրը, Մարտ 15ին, առաւօտեան ժամը 11ին Հարդէնբերգ փողոցէն կ'անցնէի՝ Վիտէնբերգ հրապարակը երթալու համար, ուր դաղդան յաճախորդներու կ'ուզէի այցելել. մեզի – նաց գործատան մը ներկայացուցիչ եմ: Առջեւս կ'երթար հանդարտ քայլերով մոխրագոյն ուլստէր – վերարկու հագած պարոն մը: Յանկարծ այս ամբաստանեալը արագ քայլերով անցաւ քովէս, ձեռքը գրպանը տարաւ:

Նախագահ.— Ո՞ւր կ'երթայիք, ա՞ջ կողմէն կը քալէիք:

Վ.— Այո, դէպի Կենդանաբանական պարտէզը:

Ն.— Ուլստէր վերարկու հագած պարոնին ետեւէ՞ն:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Այդ միջոցին ամբաստանեալը մայթի վրայէն ձեզմէ առա՞ջ անցաւ:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Ատրճանա՞կը դուրս հանեց, ո՞ր գրպանէն:

Վ.— Այդ մանրամասնութիւնը չեմ գիտեր, կարծեմ աջ կողմի ծոցի գրպանէն: Ամէն պարագայի մէջ ատրճանակ մըն էր, դուրս քաշեց եւ անմիջական մօտէն ետեւէն կրակեց պարոնին գլխուն, որ վայրկեանապէս դէպի առաջ գետին գլորեցաւ, եւ գանգը բացուեցաւ: Ամբաստանեալը ատրճանակը մէկդի նետեց եւ փորձեց փախչիլ: Քիչ մը աւելի առջեւէն տիկին մը կը քալէր. ան ալ ուշաղնաց եղաւ. նախ այդ տիկինը վերցուցի, վասնզի կը կարծէի թէ ան ալ վիրաւորուած էր: Յետոյ ամբաստանեալին ետեւէն վազեցի եւ Ֆազանէն փողոցի մէջ ձերբակալեցի զինքը: Բնական է բազմութիւն մը խմբուեցաւ, եւ մարդիկը անխնայ կը զարնէին ամբաստանեալին. մարդ մը շարունակ բանալիով մը կը հարուածէր անոր գլուխը ուրիշները կը պոռային. բռնեցէք մարդասպանը: Ամբաստանեալը Կենդանաբանական պարտէզին մօտ ոստիկանատուն տարի. հոն ուզեց գլանիկ մը ծխել. հոն ալ բազմութիւն մը խմբուեցաւ եւ դարձեալ ծեծեցին զինքը:

Ն.— Բոլորովին ստո՞յգ էք թէ ամբաստանեալը մայթի վրայէն ձեր մօտէն անցած է:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Եւ պարոնին ծոծրակին կրակեց:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Միթէ դիմացի կողմէն ատդին չանցա՞ւ եւ թող տալէն ետքը, որ թալէաթ փաշան իրմէ առաջ անցնի, ետեւէն չկրակե՞ց:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Առջեւէն երեսը նայեցա՞ւ:

Վ.— Ո՛չ, այս պէտք է որ ժխտեմ. ամբաստանեալը արագաքայլ յառաջացաւ, եւ առանց խօսք մը ըսելու հանեց ատրճանակը եւ կրակեց մարդուն ծոծրակին:

Ն.— Անմիջապէս գետի՞ն ինկաւ:

Վ.— Դէպի առաջ ինկաւ:

Ն.— Ամբաստանեալը ամենեւին չսպասե՞ց:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Անմիջապէս փախա՞ւ:

Վ.— Այո, Ֆազանէն փողոց մտաւ եւ Կանտ փողոցը ուղղուեցաւ:

Ն.— Տիկինը ուսկի՞ց կը քալէր:

Վ.— Տիկինը պարոնին առջեւէն կը քալէր:

Ն.— Քովէն չէ՞:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Պարոնին ուղեկի՞ցն էր

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Եւ ուշաթափ ինկա՞ւ

Վ.— Այո՛:

Ն.— Մօտերը ուրիշ մարդ կա՞ր:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Ամէնէն առաջ դո՞ւք գիտակին քովը հասաք:

Վ.— Ես նախ տիկինը վեր վերցուցի:

Ն.— Եւ յետո՞յ միայն նկատեցիք որ պարոնը մեռած էր արդէն:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Այդ միջոցին ուրիշներ ալ վրայ հասա՞ն:

Վ.— Այդ միջոցին կարասիներու կառք մը կ'անցնէր եւ վիլլայէ մը պարոն մը իր ծառայովը դուրս ելաւ:

Ն.— Վկային ուղղուելիք ուրիշ հարցումներ կա՞ն: — Չկան:

×

Վկայ Բոլէսլաւ Դեմբիցկի, ծառայ Շարլոտէնբուրգէն, 32 տարեկան, կ'երդնու:

Ն.— Դէպքին մասին ձեր գիտցածները յայտնեցէք:

Վ.— Ծաշելու համար Հարդէնբերգ փողոցէն տուն դառնալու վրայ էի:

(16 – Շար.)

կոսը 88էն 85ի իջած է։ Ասիկա կը բա – ցատրուի յրուիչներու ոչ բաւարար թի– ւով. բնականոն աշխատանքի վիճակ ըս– տեղծելու համար 10 տոկոս պէտք է աւել– նայ անոնց թիւը։

Զենք խօսիր Իտալիոյ Թղթատարին մասին, քանի անոր գայթակղութիւնները ծանօթ են բոլորին։ Բաւենք միայն, որ համաձայն նախարարական տեղեկագրի մը Թղթատարի պաշտօնէութիւնը 40 տո– կոս աւելնալու է բնականոն վիճակ ստեղ– ծելու համար։

Հեռաձայնը, իր կարգին, մեծ դեր կը կատարէ արդի ընկերութեան կեանքին մէջ։ Անգլիոյ մէջ անցեալ տարի 15 մի– լիոն հեռաձայնային խօսակցութիւն ար– ձանագրուած է միայն երկրէն ներս։ 240.000 հոգի կ'աշխատի այս ճիւղին մէջ. Գերմանիոյ մէջ՝ աւելի քան 190.000, Ֆրանսայի մէջ՝ 116.000 հոգի։ Իտալիոյ թիւը աւելի փոքր է՝ դեռ հարիւր հա– զարի չէ հասած։

Ի տարբերութիւն Թղթատարին, հեռա– ձայնը յառաջինչներն ունի ընդլայնուող ձարտարարուեստի մը։ Շատ կ'արձանա– գրէ եւ կրնայ յառաջացումներ կատարել, որմէ կ'օգտուին սարքեր պատրաստող ձեռնարկութիւններ՝ Թելեֆունքըն Փլե – սէյ եւայլն։ Տարածման, ընդլայնման կա– րելիութիւնները մեծ են։ Անգլիոյ մէջ հեռաձայնի ցանցը վերջին տասնամեակին 35 տոկոս աւելցած է՝ հասնելով 20 մի– լիոն հեռաձայնի։ Սակայն մետալին միւս երեսն ալ կայ. արդարեւ, դրամահոսու– թեան շրջանին ապսպրանքները կը նուա– զին, ինչ որ դժուարութիւններ կը ստեղ– ծեն ձեռնարկութիւններուն համար, ո– րոնք իրենց յառաջացումները կ'ընեն ակըն– կալելով, որ ապսպրանքները կը ծաւա– լին։ Տեղատուութիւնը յատկապէս ակ– ներեւ է Գերմանիոյ մէջ։ Այս երկիրը 6000 միլիոն մարք ծախսած էր հեռա – ձայնի համար 1973ին եւ 6600 միլիոն մար– քի պիւտճէ մը նախատեսած էր 1974ի համար։ Արդ, անցեալ տարի միայն 5800 միլիոն մարքի յառաջացում իրագործուե – ցաւ, եւ այս տարի այս գումարը անկաս– կած աւելի քիչ պիտի ըլլայ։ Իրաց այս կացութիւնը պատճառ կը դառնայ, որ հեռաձայնի սակերը բարձրանան։ Իտա – լիոյ մէջ արդէն իսկ յաւելումը սկսաւ։ Անգլիոյ մէջ մինչեւ Ապրիլի վերջ մեծ յաւելում պիտի արձանագրուի. հեռա – ձայնի խօսակցութեան սակը պիտի ա– ւելնայ 30 առ հարիւր. հեռաձայնի հաս– տատման եւ բաժանորդագրութեան գի – ները պիտի աւելնան, իրենց կարգին։ Գերմանիա արդէն անցեալ ամառէն ի վեր հեռաձայնի հաստատման սակը 120 մարքէն 200ի բարձրացուց, իսկ բաժա – նորդագրութիւնն ալ ամսական 26 մար– քէն 32ի։

Անգլիա և Գերմանիա առաջին տեղը կը գրաւեն, իւրաքանչիւրը 12ական միլիոն հեռաձայնի գիծով։ Իտալիոյ ցանցը ա– ւելի համեստ է։ Ինչ կը վերաբերի Ֆրան– սայի՝ դեռ ընտանիքի աղքատ անդամն է, հակառակ իր արձանագրած մեծ յաջո – ղութիւններուն հինգ–վեց տարիէ ի վեր։ Դասական դարձած կատակը, ըստ որու Ֆրանսացիներու կէսը հեռաձայն ունե – նալու կը սպասէ, մինչ միւս կէսը կը փորձէ որ գիծը բացուի, դեռ ի զօրու է։ Արդարեւ, դեռ մէկ միլիոն անուն կայ սպասողներու ցանկին վրայ եւ գիծերն ալ միշտ խճողուած են. փարիզցի առեւտրա– կան մը երբ կ'ուզէ խօսիլ գաւառի իր ներկայացուցիչին հետ յաճախ աւելի գործնական կը նկատէ հեռագիրով մը խնդրել այս վերջինէն, որ իրեն հեռա – ձայնէ։ Սակայն, եթէ ամէն բան լուծ– ուած չէ, այսուհանդերձ հսկայ քայլը առնուած է։ Դեռ նախնական, 60ական թուականներուն, ֆրանսական ցանցը այս– օր վեց միլիոն գիծ ունի։ Տասը միլիոնի պիտի հասնի այս տասնամեակի վեր – ջերը։

Ցանցին ընդլայնումով անհրաժեշտու – թիւն կը դառնայ նաեւ հեռաձայնի թեք– նոլոժիին արդիականացումը, որպէսզի անիկա աւելի արագ եւ գործնական դառ– նայ։ Ներկայիս, ճիգը գլխաւորաբար կեդրոնացած է ելեկտրական – մեքենա– կան սարքերը ելեկտրոնիք սարքերով փո– խարինելու մէջ։

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՐՆԱՆ ՑՆՑԱՏԱԿՆԵՐ

ԳԱՐՆԱՆԱՄՈՒՏ

Գարնան արեւաշող առաւօտ մըն է։

Բնութիւնը՝ հանդէս սարքած է, ուր ներկայ են ամէն ծիլ ու ծառ, իրենց աննման հագուստներով։ Թռչունները՝ սիրոյ հրաւէր կը կարդան իրարու, թի– թեռնիկները՝ եթերին մէջ կը պարեն ան– հոգ։

Ծաղիկները՝ հեզութեամբ կ'ողջունեն արեւի շողերը, ջերմութեան կարօտէն կծկուած թերթիկները կը ժպտին, ցօղի կաթիլները՝ կոյսի արցունքներու նման անբիծ, տեղաւորուած են ծաղիկներու սրտին...

Ժրաջան ծիծեռնակները՝ իրենց բոյ – ները նորոգելու աշխատանքին լծուած են։

Արագիլը՝ գետակին առաջին որսորդն է. հոգածու մօր մը զգացումով, եկեր է իր ձագուկներուն սնունդը ապահովե– լու։

Լայնատարած դաշտին մէջ, հովիւը՝ շրջապատուած իր ոչխարներով, սրինգին վրայ համբոյր մը կը դրոշմէ, որուն ջերմութենէն ծնունդ կ'առնէ սիրոյ երգ մը... սրտէ սիրտ երկարող սիրոյ տա– ռապանքի թելը փասող երգ մը...

Պարտիզպանը՝ արշալոյսին հետ իջեր է պարտէզ, իր նայուածքներով կը գգուէ ծառերը, որոնք իրենց հրաշագեղ ծա – ղիկներով պճնուած, կախարդիչ տեսա– րան մը կը պարզեն, պարտիզպանին հոգին լեցնելով անցեալի եւ ներկայի ձուլուած զգացումներով...

Անցեալի տքնաջան աշխատանքի ար – դիւնքն են այս ծառերը։

Պարտիզպանը կ'անցնի պողպատու ծա – ռերուն քովէն, կանգ կ'առնէ լալկան ու– ռիին մօտ, որուն ճիւղերը ծռած են, սիրածին սպասումի ցաւէն...

Պարտիզպանը յուզումով կը դիտէ դա– լար ճիւղերը, կը զգայ իր հոգիին վէր– քը... պոկուած սիրոյ մը մորմոքին առ– ջեւ անզօր, արցունքները չիթ առ չիթ կը կաթին մարգագետնին վրայ, միա – նալով առաւօտեան ցօղերուն...

Կը շարունակեմ քալել խաղաղութեան մէջ, խաղաղութիւն մը, հոգիս օրօրող, ուր իմ անցեալս թեւ կ'առնէ։

Մանկութեան օրերէս ինծի հասնող ձայներ, անգին սիրելիներու, որոնց հետ կապս միշտ ալ այնքան ջերմ է ու ամուր։

Մանկութիւն մը, որ անցաւ զրկանքի եւ որբի մը տնօրինուած չարչարանքի ամէն ծալքերէն, բայց միշտ ալ ժպիտը կը լուսաւորէր իմ դէմքը։

Կեանքիս գարունն էր. ի՜նչ փոյթ որ իմ փափաքները կը մնային անկատար։

Չէ՞ որ արեւը գիս ալ կը տաքցնէր Թռչունները ինծի հետ կ'երգէին եւ ես՝ վազուած յոյսերով առլցուն, կը վազէի թիթեռնիկներուն ետեւէն, նախանձելով անոնց գեղանի թեւերուն...

Արդէն անցած է կեանքիս գարունը եւ ամառը, բայց իմ աշնան օրերուս ալ, դեռ յստակօրէն կը յիշեմ այն գարունը, որ ինծի բերաւ ճերմակ, նուրբ կերպասէ հագուստ մը, որուն թեւերը կը թրթռա– յին նոյնիսկ զեփիւռի հպումէն, անոնց հետ կը թրթռար նաեւ իմ մանկական անմեղ հոգիս...

Կը կարծէի թէ, քովէս անցնող ամէն անցորդ կը հիանար իմ հագուստիս կը կարծէի թէ, հաղորդակից կ'ըլլայ իմ ան– սահման երջանկութեան եւ կը զգայ իմ հոգեկան թրթիռը...

Փողոցներէն կ'անցնէի թռչելով, աւելի շուտ հասնելու համար ընկերուհիներուս, որոնց հիացմունքին առարկայ կ'ուզէի ըլլալ։

Տարինե՜ր, տարիներ շարունակ, ես մասնակից եղած էի անոնց ուրախու – թեան, իսկ իմ հոգիս՝ լացած էր, լա– ցած որբի մը անգութ ճակատագրով...

Սովորութիւն էր, Մայիս մէկի առթիւ, մեր ուսուցիչներուն հետ պտոյտի եր– թալ, բացօթեայ ճաշել։

Բնութեան զարթօնքին՝ մենք կը նուի– րէինք մեր ծիծաղներու, երգերու եւ պա– րերու աննման փունջը, որ այնքան ներ– դաշնակ էր, մեզի համար գիրկը բացած գեղատեսիլ բնութեան։

Ի՜նչ հիանալի տեսարաններ կը պար – զուէին մեր աչքերուն առջեւ, մէկը միւ– սին գերազանցող, առինքնող։

Ցաճախ դժուար է նկարագրել այն, ինչ որ մեր հոգին կը փոթորկէ, մեր էութիւնը կը շրջէ եւ մեր զգացումները կը վերածէ նուագարանի մը, որուն թելերուն վրայ կը ցնծան խայտանքի կա– խարդիչ եղանակներ...

Ո՜հ, եթէ մէկ օր, մէկ օր միայն վե– րադառնար կեանքիս գարունը...

Ինչքա՜ն եռանդ, ինչքա՜ն կրակ ու բեր– կրանք պիտի ունենայի և դարձեալ պիտի վազէի իմ այնքան սիրած գոյնզգոյն թի– թեռնիկներուս ետեւէն, որոնք այսօր ալ նոյնչափ հիացմունք ու նախանձ կը պատճառեն ինծի...։

ՀԱՅՈՒՀԻ

«ՏԱՍԸ ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

ԺԱՊԱՒԷՆԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ, ՄՇԱԿ. ՏԱՆ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Օ

Փարիզի Հայ Մշ. Տան Ցանձնախումբի կողքին, վերջերս կազմուեցաւ «Գեղար– ուեստասիրաց» ենթայանձնախումբ մը ո– րու մասին պիտի անդրադառնանք յետա– գային, զարկ տալու եւ աւելի ոգե – ւորութիւն ստեղծելու նպատակաւ Տունէն ներս, որու մաս կը կազմեն հոն իրենց սենեակները ունեցող Խասեան Սանուցը, Բեմասիրացը, երգչախումբը, պարա – խումբը, Նոր Սերունդը, Կապ. Խաչը ի– րենց գեղարուեստասէր ներկայացուցիչ – ներով, Տան Ցանձնախումբի անդամ Ժ. Ժագ Օսմանճեանի կողքին։

Վերոյիշեալ Ցանձնախումբի անդամ Խասեան Սանուց Միութիւնը գեղեցիկ գա– ղափարը յղացած էր, կազմակերպելու «Տասը օր Հայաստանի մէջ» գունաւոր ժապաւէնի ցուցադրութիւնը, պատրաս – տուած՝ Վահէ Զիլինկիրեանի եւ Գէորգ Գէորգեանի կողմէ որուն իր մասնակցու– թիւնը բերած էր Պր. Պերճ Մեսրոպեան։

Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան 200 հոգինոց սրահը, Մարտ 7 Ուրբաթ գիշեր ժամը 20.30ին նեղ կուգար երկսեռ հասա– րակութեան եւ շատերը ոտքի վրայ մնա– ցին միջանցքներու և սանդուխներու մէջ։

Ներկայ հասարակութիւնը պահ մը փո– խադրուեցաւ Հայաստան այցելելով Էջ– միածին, Էրեբունի, Հռիփսիմէ, Զուարթ– նոց, Օշական, Բիւրական, Ծիծեռնակա– բերդ, Գեղարդ, Գառնի, Դիլիջան, Սե– ւանայ լիճ, ինչպէս նաեւ պատմական հին եկեղեցիներ ու գերեզմաններ, եւայլն։

Պէտք է խոստովանիլ որ գունաւոր սոյն ժապաւէնը պատրաստուած է շատ ճա– շակաւոր կերպով. խօսուն է եւ լաւ հըն– չականութեամբ ինչ որ շնորհաւորելի է։

Ներկաներէն անոնք որ Հայաստանը չէին տեսած դեռ, ապրեցան խանդավա– ռութեամբ եւ ջերմօրէն ծափահարեցին։

Ցուցադրութիւնը վերջ գտաւ ժամը 11ին եւ ներկաները մեկնեցան լաւ տպաւորու– թեամբ։

Վերջաւորութեան, Խասեան Սանուց Միութեան կողմէ Պր. Ասլանեան շնոր– հակալութիւն յայտնեց ժապաւէնը պատ– րաստողներուն, ինչպէս նաեւ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբին, որ սիրայօժար տրամադրած էր Շաւարշ Միսաքեան սրա– հը այս նպատակին համար։

Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ՐՈՏԻՊՈՒԽԱՆ

Եւ եթէ Սանսէլմ իրաւ կ'ըսէ՜ր... Ա– պա՛ռ ըլլալ։ Հարո՜ւստ ըլլալ, բայց, կէս միլիոն ունենալը հարո՞ւստ ըլլալ է. երբ ամբողջ միլիոնը կարելի է ձեռք ան– ցընել։ Այս աւազակը, որ ստակ մը չու– նէր, իրեն կ'նալիք հինգ հարիւր հազար ֆրանքը մտածելէ աւելի կ'ողբար այն հաւասար գումարին վրայ, որ պիտի պարտաւորուէր իր մեղսակցին թողուլ։

Ցետոյ, ուրիշ բան մըն ալ կար։

Այդ միլիոնը ի՞նչպէս ձեռք անցընելու էր։ Ինքն իսկ չէր գիտեր թէ ի՞նչպէս պի– տի յաջողէր տիրանալ անոր։ Երբ այս բանին վրայ մտածել ուզէր, յանկարծ արեան ամպ մը կը թանձրանար իր աչ– քերուն առջեւ։

— Է՜յ, ըսաւ Սանսէլմ, արդեօք նախ եւ առաջ դո՞ւն խնդացիր իմ վրաս։

— Ոչ, գոչեց Պենետէթթօ, յանկարծ իր որոշումը տալով։ Այդ միլիոնը գոյու – թիւն ունի, բայց պէտք է շահիլ։

— Բնականաբար, յարեց միւսը խեղ – կատակօրէն, հագուագիւտ է որ միլիոն մը պատրաստ վերէն վար իյնայ։ Բայց նախ սա հասկնանք թէ այս սիրուն գու– մարին վրայ իրաւունք մը ունի՞ս...

— Ո՜հ, անշուշտ, պատասխանեց Պե– նետէթթօ, որ նորէն կը սկսէր բարկանալ։ Այդ գումարը ինձմէ գողցուած է. այո՛, գողցուած։

— Անկարելի է՛. ուրեմն շատ տխմար ես եղեր որ գողցուեցեր ես... բայց քեզի այս գեղեցիկ գումարէն զրկողը ո՞վ է...

— Կին մը։

— Տոմսակը տուող կի՞նը ըլլալու է։

— Այո։

— Եւ ինչո՞ւ համար ամսոյն 24ին կ'ու– զես ազատ ըլլալ, եւ ոչ թէ 25ին կամ 26ին...

— Որովհետեւ 25ին այս գումարը յա– ւիտեան պիտի փախչի ձեռքէս...

— Օ՜, բացատրէ միտքդ։ Կրո՜ղ, շատ դժուար է բերնէդ խօսք առնել։ Աղէկ մտածէ, վստահութեան փոխարէն վըս– տահութիւն կ'ուզեմ. երբ դուն ամէն բան յայտնես, ես ալ Պ. Րոտիպուայի գաղտ– նի ձիրքերը կը բացատրեմ քեզի...

Եւ որովհետեւ Պենետէթթօ տակաւին կը վարանէր,

— Կեցի՛ր, ըսաւ, կ'ուզեմ բարեսիրտ ըլլալ...։ Արդէն գիպուածն ալ նպաս – տաւոր է քեզի։ Նայէ՛, հո՛ն նայէ, բաղ– կիս ուղղութեամբը...

Այդ վայրկեանին նաւահանգիստի Թում– բին վրայ էին։ Ծովին մէջ կային կապ– ուած նաւեր, լի փայտի ահագին կտոր– ներով, որ կալանաւորները կը պարպէին։ Այս նաւերն ու փայտերը ծովին երկու եզերքին միջեւ գրեթէ անընդհատ տեսակ մը կամուրջ կը ձեւացնէին։

Պենետէթթօ կը նայէր։

— Բան մը չեմ տեսներ, ըսաւ։

— Ըսել է աչքերդ սուր չեն, կամ թէ եզրակացութիւն հանել չես գիտեր։ Արդ, ի՞նչ կ'ուզես գիտնալ։

— Կ'ուզեմ գիտնալ թէ ի՞նչ են քու փախուստի միջոցներդ...

— Եւ ո՞վ ցոյց տուի քեզի իբր մեր մեղսակիցը։

— Մուկը... Րոտիպուան...

— Լաւ։ Մատիս ծայրը... ոչ կալա – նաւոր փնտռէ եւ ոչ բանտապահ մը...։ Մուկ մը փնտռէ...

— Տեսայ, գոչեց Պենետէթթօ։

Արդարեւ Սանսէլմի ցոյց տուած կողմը տեսած էր փոքր սեւ գնդակ մը, որ կը գլորէր, կը վազէր, կ'աճապարէր փայտի կտորներու երկայնքը, նաւերու կուշտե– րուն վրայ, կիրճերէն կը ցատքէր, հըր– ուանդաններէն վեր կը մագլցէր այն – պիսի ճարպիկութեամբ մը, որուն ան– կարող պիտի ըլլար թերեւս նաւաստի մը, որքան ալ որ դիւրաշարժ ըլլար։

Սանսէլմ շուրջը նայեցաւ։

— Հանդարտ ենք, ըսաւ։ Այս գարշելի օդին պարոն բանտապահները կը բարե – հաճին մեզի հանդիստ թողուլ։ Կեցի՛ր։

Մատները շրթունքին տարաւ եւ թեթեւ մը սուլեց, որ թէեւ սուր չէր, սակայն զարմանալի յստակութեամբ մը կ'անցնէր օդին մէջէն։

Վայրկեան մը ետքը Պ. Րոտիպուա տի– րոջմէն բաժնող միջոցը անցեր էր եւ կը վազէր անոր ծունկերուն տակ կծկտելու։

— Շատ աղէկ, մարդուկ, ըսաւ Սան– սէլմ, նայինք աւանդդ աղէկ պահե՞ր ես, ըսաւ մուկին։

Անգամ մը եւս իր շուրջը կասկածոտ նայուածք մը ձգելէ վերջը, մուկը կըռ– նակին վրայ պառկեցուց, փորին մազե– րուն մէջ փնտռեց, եւ ապշած Պենետէթ– թոյին հանեց անկէ այն մետաղեայ փոք– րիկ պահարաններէն մէկը, որ թիապարտ– ները պարահանդէս կը կոչեն։

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Մարտ 15, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ սուրբ չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ ՏԸ ՊԷՑՆՕ.— Այրի Տիկին Վիքթորիա Կոստանեան եւ զաւակները՝ Վերժին, Անդինէ, Տիգրան եւ Կարօ իրենց ընտանեօք, զաւակներով եւ Օր. Էլիան խորապէս ազդուած շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք նամակով, հեռագրով, հեռաձայնով, անձնապէս, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի՝ ազգ. հաստատութեանց իրենց նուէրնե - րով մասնակցեցան իրենց սուգին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

(Ծոփաց աշխարհէն բնիկ Լճեցի)

մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր գպրոցին համար հետեւեալ գումարները.—

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սապունճեան 100, *Տէր եւ Տիկին Սահակ Խօքիւզեան իրենց սիրասուն Թոռնիկին (Էլմաս Միշէլ) յիշատակին, արկածով մահացած 21 տարեկանին* 50, *Տիկին Ալթուն Նաճարեան մանուկներու օրուան առթիւ* 20, *Տիկին Սաթենիկ Գալայճեան* 10, *Տիկին Փիէր Մանճեան* 20, *Տէր եւ Տիկին Վարդգէն Գալայճեան եւ մայրը, ողբ. Աբրահամ Սողոմոնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի* 50, *Տիկին Սրբուհի Գալայճեան, Անժէլ Խուկոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ* 10 *Փր.:*

×

Հայ Ուսանողաց Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Պերճ Ճէզվէճեան 3500 *Փր., Պ. Ա. Կլորիկեան, Ոմն, Պ. Սանճեան (Լիոն)* 500*ական, Տիկ. Թովմասեան (Լիոն)* 200, *Տէր եւ Տիկ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկ. Պալճօղեան, Տիկ. Հաճեան (Տրակինեան)* 100*ական, Պ. Ք. Տէտէեան, Տիկ. Ը. Ստեփանեան, Պ. Յ. Թէրզեան (Լիոն)* 50*ական, Պր. Մ. Գազանճեան* 20, *Տիկ. Պարտիզպանեան* 10, *Տոքթ. Մուսքոֆեան* 50 *Փր.:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը, հիմնարկէքի արարողութենէն սկսեալ (Փետր. 23) կը բանայ հանգանակութեան նոր ցանկ մը: Առաջին վեց ցանկերը հիմնարկէքի օրուան ցանկերն են եւ նուիրատուները կրնան ստացագիրներուն համար դիմել Ցանձնախումբի վարչութեան:

Գ. ՑԱՆԿ

Տէր եւ Տիկ. Կ. Ճանիկեան 400, *Տէր եւ Տիկ. Կ. Ցովսէփեան, Տարօն Սալնճորի Հայր. Միութիւն, Տէր եւ Տիկ. Կիւլէսէրեան, Մարսէյլ քաղաքի Ֆր. Կապոյտ Խաչ* 300*ական, Տիկ. Ա. Միսաքեան (Շ. Միսաքեանի յիշատակին), Օր. Վ. Պօյաճեան, Տ. Թագոյեան* 250*ական, Ց. Տէրոյեան, Մշակ. Տան Օժան. Մարմին, Ա. Պապայեան, Շահան Քհնյ. Տէտէեան, Նշան Քհնյ. Գույումճեան, Տիկ. Լուսաբարեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Խսարովեան (Նիս), Տէր եւ Տիկ. Պէզիրճեան, Տէր եւ Տիկ. Ղ. Պօղոսեան, Ա. Խարիթեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Փիրանեան, Տ. Հ. Տօրումեան, Տ. Ռ. Տօրումեան* 200*ական Փր.:*

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս Թէհլիրեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 14) Հայ Մշակոյթի Տան մէջը ժամը 21ին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 14) երեկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի Մարտ 16, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին

Տեսինի Քաղաքապետութեան սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ Տեսինի մեր հայրենակիցները, մանաւանդ պատանիներն ու երիտասարդները:

Շատ գեղեցիկ ու խնամուած յայտագիր:

Ջաւեշտներ, հայերէն եւ ֆրանսերէն Շարժանկար, խամաճիկներ, եւայլն,

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

INVITATION

VENDREDI 14 MARS à 21 H.

MUSIQUE DE CHAMBRE

L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL QUATRA

Solistes

AIDA MOURADIAN JEAN - CLAUDE JABOULAYE

Création en France du Concerto de haubois
de VAZGEN MOURADIAN

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16

PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿ, ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE

29-30-31 MARS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ

(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)

Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, Կառ տը Լիոնէն

Par train-couchettes

Ժամանում Փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8.30ին

Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն.

— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)

— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)

— *Հանդերձ ծնողօք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ 10 առ հարիւր*

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
Tous les Lundis à 20 h. 30
au nouveau Centre Culturel de
de l'Association Sainte Croix
10 bis, Rue Thouin
à partir du Lundi 10 Mars, tous les Lundis
Les cours sont donnés par le
R. P. BEZDIKIAN
Tous peuvent y participer.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի թէյասեղան - ընդհ. ժողովը Մարտ 16ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին դպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խաչուհիները, ընկերական հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հաճելին օգտակարին միացնելով, ուրախ ու զուարթ օր մը անցընելու:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբին կողմէ, Շաբաթ Մարտ 15

GRAND HOTEL
Rue de la République — Grenoble

Ժամը 21էն սկսեալ:

Հայկական պարախումբ, Քոթիյոնն, պիւֆէ:

Orchestre GROUNG de Valence

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել.—

Օր. Օր. Էլիզ եւ Փաթրիսիա Կուրունեան 87-21-35 (*Սէն-Մարթէն տ'Էռ*) *ժամը* 9*էն* 12 *եւ* 14*էն* 19:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի Մարտ 16 ժամը 16էն 24

GRANDE MATINÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

Salle des Fêtes de Sevran

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

Danses arméniennes avec la participation de EVA ARZOUIAN

BUFFET — BUVETTE — AMBIANCE ARMENIENNE

Entrée 15 F. étudiant etNor Séround 10 F.

Taverne Maubeuge

chez EDDY
KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
14
VENDREDI
14 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆր·

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·248
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.248

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՐՍԻՑ ԾՈՑԸ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ

— O —

Իր աշխարհագրական դիրքով Միջին Արեւելքի մէջ առեւտրական եւ ռազմա – գիտական առաջնակարգ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Պարսից ծոցը, որ հինէն ի վեր կռուախնձոր է դարձած, այսօր ալ մրցակցութեան առարկայ է կրկին:

Դէպի Հնդկաստան տանող ճամբուն վրայ բացառիկ արժէք ներկայացնող հանգրուան մըն էր անիկա Մեծն Բրիտանիոյ համար, որ տարիներով իր ազդեցութեան տակ պահեց ոչ միայն ծոցը, այլեւ անոր շրջապատի արաբական փոքր իշխանապետութիւնները, որոնք թէեւ ենթակայ օսմանեան գերիշխանութեան, կիսանկախ վարչութիւն ունէին, հովանաւորութեամբ Անգլիոյ:

Դարերով անտեսուած, այժմ անկա – խութեան տիրացած այդ իշխանապե – տութիւնները մեծ արժէք ստացան՝ շնոր- հիւ քարիւղին, որոնք երեւան հանուեցան անոնց ընդերքէն:

Իրաք եւ Իրան մրցակից գլխաւոր հարեւաններն են Պարսից ծոցին մէջ: Սաուտի Արաբի եւ Քուէյթ՝ շնորհիւ իրենց հարստութեան՝ կ'ուզեն նոյնպէս դեր խաղալ Մերձաւոր Արեւելքի այդ կարեւոր շրջանին մէջ:

Քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր Արաբներուն համար Ծոցը «Պարսկական» չէ՝ այլ «Արաբական»: Նախագահ Նասըր, երբ 1958 Փետրուար 2ին Սուրիան միացնելով Եգիպտոսին, հիմը դրաւ «Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան», հանդի – սաւորապէս յայտարարեց, որ պէտք է կազմել «Համարաբական Միացեալ Պե – տութիւն» մը՝ Ատլանտեանի ափերէն (Մարոք) մինչեւ Արաբական Ծոց (այսինքն Պարսից ծոց):

Նասըրի երազը չիրականացաւ: Սու – րիան 1961ին բաժնուեցաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն եւ վերստացաւ իր անկախութիւնը: Սատաթի օրով Եգիպտոս ալ վերջ տուաւ Ա· Մ· Հ·եան եւ վերստացաւ իր հին անունը: Լիբիոյ, Սուտանի եւ Սուրիոյ հետ միանալու փորձերն ալ ապարդիւն անցան:

Պարսից Ծոցը կը պահէ իր հին, պատմական անունը: Իրանի Շահը՝ նախան – ձախնդիր իր երկրի բարգաւաճման եւ կատարեալ անկախութեան հետզհետէ թօթափեց անոր վրայ ծանրացող օտար ազդեցութիւնները: Դարուս սկիզբէն ի վեր Ռուսիա եւ Անգլիա ազդեցութեան գօտիներու բաժներ էին Պարսկաստանը — հիւսիսը ռուսական, հարաւը՝ բրիտանա- կան:

Մոսկուայի հովանաւորութեամբ քրդ – տական անկախ Պետութիւն մը կազմուեր էր 1925ին Իրանի հողին վրայ, Ուրմիոյ լճի շրջանին մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Մահապատը: Նոյն օրերուն խորհրդայնացեր էր նաեւ Ատրպատականը՝ համայնավար Փէշավարիի գլխաւորու – թեամբ: Տարի մը վերջ Շահնշահը ռազմական եւ դիւանագիտական միջոցներով վերջ տուաւ այդ ձեռնարկներուն: Կրեմլին գոհացաւ քարիւղի մենաշնորհներ ստանալով հիւսիսային Իրանի մէջ:

Թեհրանի կառավարութիւնը վերջին տարիներու ընթացքին ամրապնդեց իր դիրքը Պարսից ծոցի շրջանին մէջ, գրաւելով արաբաբնակ կարգ մը կղզեակներ, որոնք կարեւոր արժէք կը ներկայացնէին ռազմագիտական եւ առեւտր· (քարիւ – ղի արտածման) կրկնակ տեսակէտներով:

Իրանի բանակը հետզհետէ կ'ուժեղանայ ռազմական օդանաւերով, հրասայլերով եւ արդիական զանազան զէնքերով:

Վերջ գտաւ Իրաքի հետ իր մրցակցութիւնը՝ շնորհիւ Մարտ 6ին Ալժէի մէջ կնքուած համաձայնագրին, որմէ գլխաւոր տուժողներն եղան Քիւրտերը: Իրանի զինուորները ներկայիս կը կռուին Տհոֆարի մէջ Արաբներու դէմ: Նպատակն է աւելի եւս շեշտել Իրանի ներկայութիւնը Պարսից Ծոցի շրջանին մէջ:

Սաուտի Արաբիա եւ Յորդանան նախանձոտ աչքով կը հետեւին շրջանի անցուդարձերուն եւ կ'օժանդակեն արաբ կռուողներուն:

Պարսից Ծոցը կռուախնձոր է նաեւ աշխարհի երկու հսկաներուն միջեւ, որոնք իրենց նաւատորմերով աչալուրջ կը հըսկեն Մերձաւոր Արեւելքի անցուդարձե – րուն վրայ:

Ռուսիւնկթըն վերջերս սպառնաց զինուորութեամբ գրաւել Պարսից Ծոցի շըրջանի իշխանապետութիւնները, վերջ տալու համար քարիւղի տագնապին:

Մոսկուա ձեռնածալ պիտի չկենար նըման պարագայի մը, որ կրնար հրահրել նոր աշխարհամարտ մը:

Այդ զարհուրելի հեռանկարն էր անշուշտ պատճառը, որ Ամերիկացիք ընկրկեցան եւ այլեւս չեն խօսիր Մերձաւոր Արեւելքի քարիւղ արտադրող երկիրները գրաւելու մասին:

Աւելցնենք, որ ամերիկեան եւ խորհըրդային նաւատորմները զիրար կը լրտեսեն Միջին Արեւելքի ջուրերուն մէջ:

Բացի 6րդէն, ամերիկեան 7րդ նաւատորմէն մաս մը Խաղաղական ովկէանոսէն փոխադրուած է Հնդկական ովկէանոս եւ խարսխած Տիէկօ–Կարսիա: Ամերիկացիք տենդոտ գործունէութիւն ցոյց կուտան Պարսից Ծոցի շրջանին՝ մասնաւորապէս Պահրէյնի կղզիներուն եւ Օմանի սուլթանի երկրին մէջ: Սաուտի Արաբիոյ հետ կնքուած զինուորական գաղտնի համաձայնագրով իրենց դիրքերը ամրապնդած են Մասիրա կղզիին (արաբական ծով) եւ «Արամքօ»յի նաւթահորերու կեդրոն Տահրանի օդանաւային եւ ծովային խարիսխներուն մէջ:

Պարսից ծոցի կռուախնձորը ատրիճան մը աւելի կը շեշտէ անհանդարտ վիճակը արեւելեան կողմն աշխարհի:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՆԶԻՋՈՂ ԴԻՐՔԻ ՎՐԱՅ

— O —

Ապահովութեան Խորհուրդը աւելի իրիկուն, առանց քուէարկութեան անցնելու բանաձեւ մը ընդունած է, որ պաշտօն կուտայ ՄԱԿի ընդհ· քարտուղար Կուրտ Վալտհայմի նոր առաքելութիւն մը ըստանձնել թոյլ տալու համար որ Կիպրոսի միջհամայնական խօսակցութիւնները վերսկսին: Խորհուրդին նախագահը՝ Ֆեր – նանտօ Սալցար (Քոսթա–Րիքա) աւելցուցած է յայտարարութիւն մը, զոր բանաձեւին հեղինակները ընդունած են: Հոդ, սահմանում մը կը տրուի Վալտհայմի առաքելութեան եւ կը թելադրուի որ միջհամայնական խօսակցութիւններու վերսկսումը տեղի ունենայ ՄԱԿի մէջ, Նիւ Եորք: Թուրքիա դէմ է այս կարգադրութեան:

Եւ Թուրքիա արդէն ամէն բանի դէմ է, որ իր գործին չի գար: Օրինակ, Քիսինկէրի այցելութենէն ետք ալ, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը Էսէնպէլ յայտա – րարած է թէ դէմ է միջհամայնական խօսակցութիւններու որեւէ ընդլայնումի եւ բոլորովին չընդդիմանալով հանդերձ Վալտհայմի մասնակցութեան, ճշդած է թէ անոր դերը չի կրնար «պատուոյ նախագահութեան» մը պաշտօնէն անդին անցնիլ: Թուրքիա կը մերժէ նաեւ որեւէ պիջում եւ Թուրքը կ'ըսէ արդէն որ Քիսինկէր ալ համաձայն է ատոր քանի ոչ մէկ խնդրանք ներկայացուցած է այն հիմնական հարցին համար որ է՝ Կիպ – րոսի երկշրջանային Դաշնակցային Պե – տութիւնը, զոր Թուրքիա կատարուած իրողութեան վերածած է արդէն:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ՝ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ ՏԷՐՆ ՈՒ ՏԻՐԱԿԱՆ

Ընտրութիւններու թուականը չէ փոխուած եւ անոնք տեղի պիտի ունենան Ապրիլ 12ին, ինչպէս նախատեսուած էր:

Ձախողած պետական հարուածէն ետք բոլորին կարծիքը նոյնը կը մնայ, այն որ աջը շատ մեծ սխալ մը գործած է եւ այս ձեւով իրաւունք տուած է Համայնավար կուսակցութեան ընդհ· քարտու – ղարին որ քանիցս կը կրկնէր թէ «յետադիմութիւնը յարձակողականի անցնելու վրայ է»:

Սփինոլա հաւանաբար զոհ գացած է իր շրջապատի « լաւատես » դրդումներուն, յետագային խոստովանելու համար թէ «խեղճուկրակ քաղաքագէտ մըն եմ»:

Ներկայիս Սփինոլա արտելափակուած է Սպանիա, ուրկէ Պրազիլ պիտի անցնի այս օրերս, մինչ Փորթուկալի մէջ մաքրագործումներու արշաւանք մը ծայր տըւած է եւ ձերբակալութիւնները արդէն իսկ սկսած:

Բանի մը տողով

1976 ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ սկսեալ Ֆրանսա ամառուան ժամի դրութիւնը պիտի վերահաստատէ, ուժանիւթի խնայողութեան համար: Ուրեմն տարիէ մը, Ֆրանսայի բոլոր ժամացոյցները ժամ մը առաջ պիտի տարուին: Աւելի կանուխ կարելի չէ ընել այս կարգադրութիւնը քանի ան կապ ունի երկաթուղիի եւ օդանաւերու մի – ջազգային ժամանակացոյցերու հետ:

ԻՐԱՔԻ ուժերը կը շարունակեն իրենց յարձակողականը Քիւրտերու դէմ գրեթէ բոլոր ճակատներու վրայ: Թեհրանի քիւրտ շրջանակները դիտել կուտան, թէ քիւրտ ըմբոստները ռազմաթերքի պակաս կը նեղուին, քանի որ Պարսկաստան այլեւս զինուորական օժանդակութիւն չըներ: Քիւրտերը մէկ շաբթուան մէջ Իրաքեան երկրորդ ռմբաձիգ մը եւ թռան մը զգետնեցին եւ ինը հրասայլեր քանդեցին:

ՀԱՐԱՒ· ՎԻԷԹՆԱՄԻ Պան Մէ Թեւօթ քաղաքը բուռն կռիւներու թատերաբեմ դարձած է, երբ համայնավար ուժեր բուռն ռմբակոծութենէ ետք յաջողած են քաղաք մտնել: Վերջին լուրերու համա – ձայն կռիւները դեռ կը շարունակուին:

«ՄՈՍԿՈՎՍԿԱՅԱ ՊՐԱՒԴԱ» օրաթերթը հաղորդեց, թէ Սոկոլնիկի մարզադաշտին ելքի սանդուխներուն վրայ խճողումի հետեւանքով մարզասէրներ մեռած եւ վիրաւորուած են: Քանատայի եւ Խորհ· Միութեան hockey խումբերը մրցում ունէին այդ օրը: Թերթը չէ ճշդած մեռեալներու թիւը, որ արեւմտեան աղբիւրներու համաձայն քսան է:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Մարտ 6)

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Արժանթինցի խմբավար Խոսէ Ռոտրիկէս Ֆաուրէ ղեկավարած է Հայաստանի պետական սէմֆոնիք նուագախումբը Հայֆիլհարմոնիոյի մեծ դահլիճին մէջ: Նուագահանդէսին յայտագիրը կազմուած էր Պէթհովէնի «Քորիոլան»ի նախերգանքէն եւ Շումանի երկրորդ սէմֆոնիէն:

×

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ ԳԱՐՆԱՆ ՍԵՄԻՆ

Թէեւ Երեւանը շրջապատող բլուրները դեռ ծածկուած են ձիւնով, սակայն Մարտի արեւը իրեն հետ բերած է գարնան շունչը, որ տարածուած է նաեւ կենդանաբանական պարտէզին վրայ:

Ձմեռ ատեն կենդանիներու այս ոչ մեծ աշխարհին մէջ բաւական փոփոխութիւններ կատարուած են: Իրենց առաջին ձմեռը անցուցած են հոն ծնած վագրերն ու կատուառիւծները, գորշ արջուկներն ու ագեվազները (քանկուրու), առիւծին երեք կորիւնները եւ անհամար թռչուններ: Այս տարուան գարունը զարմանքով կը դիմաւորեն կենդանաբան պարտէզին 32 տարուան պատմութեան ընթացքին առաջին անգամ սերունդ հասցուցած աւստրալիական սեւ կարապներու ձագե – րը: Նոր բերուած կենդանիներուն մէջ են մէկ տարեկան վագրը, մոխրագոյն «ժաքօ» թութակները, փասիանները:

×

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Մաքսիմ Ռիլսկի, Պաւլօ Տիչինա անցեալին Աւ· Իսահակեանի գործեր թարգմանած են ուկրաներէն: Ներկայիս թարգմանութիւններ կը կատարեն Վիկտոր Կոչեվսկի, Լիուբով Զարաշտա, Իվան Ներադա: Վերջերս Ուկրանիոյ մէջ ստեղծուած է Աւ· Իսահակեանի յոբելենական յանձնախումբը:

Ծրագրուած է հրատարակել Աւ· Իսահակեանի բանաստեղծութիւններու հա – տաքածոն: Բազմաթիւ հանդէսներ բա – նաստեղծին ստեղծագործութիւնները պիտի հրատարակեն: Կիեւի մէջ եւ այլուր տեղի պիտի ունենան յոբելենական նիստեր՝ նուիրուած Վարպետին ծննդեան 100ամեակին: Կիեւի նոր թաղերէն փողոց մը եւ գրադարան մը Աւ· Իսահակեանի անունով պիտի կոչուին:

×

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ՇՔԱՆՇԱՆ

Լոնտոնի մէջ վերջ գտած է օլամպիչ զէնքերու Եւրոպայի ախոյենութեան մրցաշարքը: Ատրճանակի ճիւղին մէջ, կիներու դասին մէջ Երեւանցի Զինայիդա Սիմոնեան երրորդ հանդիսացած է:

ՄԻՒՆԻԽԱԿԱՆՔ

Իմ Միւնիխս սկսաւ Պուրժէի օդակայանին մէջ: Ազգային «Մեծ» եղելութիւն մըն էր. քանի մը չարաթներէ ի վեր ուր որ հանդիպէի հարց կուտային «պիտի երթա՞ս». «ո՞ւր»ը ըսելու հարկ չկար. արքայութեան կամ դժոխքի մասին չէր խօսքը, եւ անդամի մը համար ձմեռնային կամ գարնանային արձակուրդներն ալ խնդրոյ առարկայ չէին...: «Պիտի երթաս»ի հաւանութիւնը առնելէն վերջը «որո՞ւն հետ» մը կ'աւելնար անխուսափելիօրէն: Կը զգայի որ հարցումը տեղին էր, որովհետեւ չորս, հինգ կազմակերպութիւններ, չորս, հինգ զանազան գիներով, «Յառաջ»ի ծանուցումներու մէջ «Միւնիխ» կ'առաջարկէին մարզասէրներու. ի վերջոյ սահմանուած օրը, սահմանուած ժամէն բաւական առաջ, յուզումը սրտիս մէջ, ժամանեցի օդակայան: Կը կարծէի առաջինն ըլլալ, բայց ինծմէ առաջ, ինծմէ աւելի յուզումի ենթակայ անձեր՝ երիտասարդ եւ տարեց, աղմկոտ դահլիճին մէջ փոքրիկ խումբեր կազմած, աջ ձեռքերնին միշտ յառած բացուող գոցուող դռներուն կը խօսակցէին իրարու հետ. եթէ նորեկին դիմագիծը «մատնէր» իր հայութիւնը, ժպիտ մը, ապա երկու, բարեւ մը, խօսք մը ու նորեկը կը միանար խմբակի մը:

Ժամ մը չէր անցած՝ խմբակներէն ձեւացած էր մեծ խումբ մը, եւ քովընտի ցած խօսակցութիւններէն՝ անհասկնալի աղմուկ մը, որ զուգուելով գըլխաւոր բացագանչութիւններու եւ շարժումներու, ստեղծած էր սպասումի, յոյսի, անհամբերութեան խանդավառ մթնոլորտ մը: Հետզհետէ հասնող պաստառները ու դրօշակները, կը բացուէին ու կը գոցուէին, եկող-գացող բարեկամներու առջեւ յիշատակի նկարէ մը ու գովասանական խօսքէ մը վերջ: Նկատած եմ թէ սպասումի վիճակը աւելի յուզում առաջ կը բերէ, քան սպասումի առարկան ինքնին. եւ իսկապէս հաճելի էր հաղորդուիլ այս «ամբողջին» հետ, մոռնալ պահ մը քանի մը տասնեակ տարիները որ անցած էին կեանքէս, անտեսել վիճակս ու չաղախուիլ, տարբեր տարիքի տարբեր վիճակի, տարբեր գաղափարի անձերու հետ, որոնց հետ միակ հասարակաց գիծս՝ Հա՛յ ըլլալս էր. բայց այդ բաւէր արդէն որ բոլոր միւս տարբերութիւնները չքանային. սրտէս ինքնաբուխ մաղթանք մը հիւսեցի այդ պահուն որ եղբայրութեան այս մթնոլորտը երկարի անվե՛րջ, անսահմա՛ն, եւ Հայերս ո՛ւր ալ գտնուելու ըլլանք, ո՛ր գաղափարներն ու դրօշակները պաշտպանելու ըլլանք, գիտնանք միշտ համախմբուիլ Հայ անունին շուրջ:

Արդէն օդն ենք ու կը սաւառնինք դէպի Միւնիխ ու մեզի հետ կը սաւառին նաեւ խանդավառ լաւատեսութիւններ: Երեքով զէռօ, թէ երեքով մէկ, թէ երեք - երկու, կարեւորն ա՛յն է որ կ'ուզենք ամէն ճիգ ընել հաւատալու եւ հաւատալ տալու որ պիտի յաղթենք. մեր փափաքը այնքան ինքնաբուխ է որ մեր Բառավելին հրամանատարը իր անձնակազմով կը փութայ իր գրաւոր բարեմաղթութիւնները հասցնել մեզի, ամէնուն ստորագրութիւններով:

Միւնիխի օդակայանը եռուզեռ կայ: Տարբեր խումբեր իրարու կը հանդիպին. Պարսկահայերը իրենց եռգոյն չեչաով սա քանի լիբանահայ երիտասարդները կը զուարճացնեն, անդին խումբ մը տարեցներ, գերազանցութեան զգացումով տոգորուած ինչե՜ր ինչե՜ր կը խորհրդածեն սա Թուրք աւելածուին մասին, որ Հայերուն թողած «հետքերը» կը մաքրէ... Զանազան խումբերը տեղաւորուած են արդէն խմբատար կառքերու մէջ ու կը սուրան քաղաքին կեդրոնը՝ Օտէոն Փլաց. Փարիզի խումբերու ժամադրավայրն է. հոն է որ պիտի հաւաքուինք միշտ բոլոր մեկնումներուն համար: Երթեւեկող տեղացիները հետաքրքրիր հարցականով մը վերէն վար կը զննեն այս բազմութիւնը որ ամէն տեսակ պաստառներով ու անծանօթ դրօշակներով լեցուցած է հսկայ հրապարակը. չէ՞ որ այդ միեւնոյն հրապարակին վրայ էր որ Հիթլէր արտասանած է իր ամբոխավարական հրաբորբ ճառերը... տարեցներէն մին՝ պառաւ մը, երկիւղածութեամբ (բազմութիւն էինք չէ՞) հարց կուտայ ինծ՝ ի նպա՞ստ թէ հակառակ Լորենցի (առեւանգուած ղեկավարը Պերլինի) է մեր ցոյցը... անմիջապէս կը հասկնամ թիւրիմացութիւնը ու կը հանգարտեցնեմ գերմանացի պառաւը ոտքով-ձեռքով նշան ընելով թէ մերինը «ատնագունդի» խաղ մըն է միայն, իրենց սիրելի «Պայէրն»ի դէմ... անոր աչքերուն փայլէն կը զգամ թէ պատասխանս կը սփոփէ զինք: Բայց կան նաեւ գերմանացի զպրոցական տղաքներ, որոնք խումբ-խումբ ու փոքր դրօշակներով կը շրջին քաղաքին փողոցներուն մէջ: Մեր երիտասարդներուն հանդիպումը անոնց հետ յաճախ երգի՝ կը վերածուի Ա՛ - րա՛ - րա՛տ, Ա՛-րա՛-րա՛տ, Ա՛-րա՛-րա՛տ եւ մատներով յաղթանակի նշանը, որոնց դէմ կը լսենք Պա՛-յերն, Պա՛-յերն ու կըրկին յաղթանակի նշաններ. ապա ֆրանսերէն, հայերէն, արաբերէն, պարսկերէն նախադասութիւններ, գերմաներէնի խառնուած՝ ու որոնց իմաստը, կ'ենթադրեմ թէ միշտ յաղ-թա-նա՛կ է...

Արդէն ժամը տասնըմէն է. խմբատար կառքերը եռեւէ - եռեւ ճամբայ կ'ելլէ դէպի ողիմպիական մարզաւանը: Յոյսի, ակնկալութեան, յուզումի, անհամբերութեան զգացումները, իրարու խառնուած, կը ծնին ամենազգի բացագանչութիւններ. քաղաքէն դէպի մարզադաշտ երկարող քանի մը հազարամեթր անվերջանալի՛ կը թուի: Փողոցները բռնուած են կառքերով ու մարդերով. բոլորին ուղղութիւնը մէկ է այդ պահուն. միջին տարիքի մարդ մը կը բաժնուի մայթէն ու մօտենալով մեր կառքին, զգեստի ներքնամասին մէջ պահած փոքրայի շիշը ցոյց կուտայ, ըսել ուզելով որ «ես քեզի հետ եմ», չէ՞ որ փոքրան սովետական է մեր պաշտպանած

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ՄԻՋՆԱԴԱՐՈՒ ՆԱԽԱՄՈՒՏԻՆ

Ութերորդ դարու կէսէն ետք, մինչեւ իններորդ դարու վերջին տասնամեակը (ուրեմն 750ական թուականներէն մինչեւ 890ական տարիներ), դաստիարակչական շարժումը իր ամէնէն տժգոյն օրերը կ'ապրի՝ արաբական գերիշխանութեան տակ, իրերայաջորդ ամիրապետներու (էմիր) հալածանքին եւ կեղեքումներուն ենթակայ, պարբերական պոռթկումներով ու ապստամբութիւններով Հայոց կողմէ, մեծապէս՝ 850էն 855 (*):

Հակառակ Բագրատունեաց Թագաւորութեան հաստատումին (886 – 1045), արաբական այս արշաւանքները կը շարունակուին մինչեւ 928:

Ներքին՝ հայկական կեանքի ճակատներուն վրայ եւս անպակաս են վէճերն ու պայքարները:

Վանական այն կեդրոնները, որոնց թուումը ըրած ենք նախապէս, անշուշտ կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը մեծ մասով: Մաքենեաց վանքը կործանած է սակայն (827ին)՝ վերաշինուելու համար յետագային: Դուինի կաթողիկոսարանին դպրոցը կը շարունակէ դաստիարակչական իր դերակատարութիւնը: Արճարունեաց եւ Շիրակայ դպրեվանքերը կանգուն են ու կը գործեն:

Դարուն ուսումնական գլխաւոր կեդրոններն են սակայն Աղթամարու, Սեւանայ եւ Տաթեւի վանական ամրոցները՝ ծովափնեայ գիւղերու եւ կղզիներու վրայ կամ անմատոյց լեռներու մէջ: — Յաջորդական արշաւանքները, համատարած սարսափն ու անապահովութեան զգացումը շատերը մղած է ապաստան փնտռելու ճգնարաններու մէջ:

Տաթեւը, որ հինգերորդ դարու սկզբնաւորութենէն մինչեւ 890ական թուականներ աննշան վայր մըն է եղած (հեռու՝ գըլխաւոր ճանապարհներէ, ու աննկատ՝ յաճախակի արշաւող վտանգաւոր աւազակախումբերէ) 895ին կը վերաշինուի՝ դառնալու համար միջնադարու հայ վանականդաստիարակչական փառքերէն մին (պիտի տեսնենք մանրամասնութիւնները՝ շուտով):

Յիշատակելի օջախներէն մէկն է Սեւանայ Անապատը («անապատ» անունով կը կոչէին առանձնացած ճգնարանները)՝ Գեղամայ ծովուն համանուն կղզիին վրայ:

Հայ մանկավարժութեան դարաւոր պատմութիւնը ներկայացնելով իր «Ուրուագիծեր հայ դպրոցի եւ մանկավարժութեան պատմութեան» անուն գործին մէջ՝ հայաստանի պատմագիրներէն Արգար Ն. Մովսիսեան, անդրադառնալով մինչեւ 10րդ. դարու քաղաքական այն անապահովութեան՝ որուն մէջ հայ դաստիարակչական շարժումը ապրած է իր սկզբնական հոլովոյթը՝ կը գրէ.

— «Հայաստանի եւ ո՛չ մի նահանգում դպրոցը այնպէս չի յարատեւել, իր գո-

Ա Ր Ա Ր Ա Տ – ին պէս ... :Մերինները չեն հասկնար մարդուն միտքը ու կը շարունակեն գոռալ Ա՛-րա՛-րա՛տ...

Գիշեր է. ժամը 20: Դաշտը ողողուած է լոյսերով, դրօշակներով, երաժշտութեամբ, որ խառնուած 65.000 հոգիներու բարձրաձայն խորհրդածութիւններուն ու գոչիւններուն կուտայ իսկական պատկերը Բաբելոնի աշտարակին... ուր խառնուածները լեզուները չեն միայն, այլեւ զգացումնե՛ր, յուզումնե՛ր:

Վայրկեանները կը յառաջանան ու մեր սիրտերը հետզհետէ կը կծկուին: Արարատ հերոսաբար կը պաշտպանէ իր բերդը. բայց միայն կը պաշտպանէ... մեր յուզումը այնքան ուժով է այս վտանգին առջեւ որ նոյնիսկ կը մոռնանք քաջալերել խանդավառ ծափերով բերդապահ Աբրահամեանի սխրանքները...

Գերմանացիները մի միայն խաղով տարուած, առանց տառապելու մեր միւս զգացումներէն որ Ա Ր Ա Ր Ա Տ-ի հոն ներկայութիւնը մեզի կը թելադրէ որպէս Հայ, պատւօ-ներ կը տեղան հայ բերդապահին ուղղութեամբ, հակառակ անոր որ արդէնք կը հանդիսանայ իրենց յաղթանակին որ կ'ուշանա՜յ, կ'ուշանա՜յ, բայց կը զգանք ներքնապէս որ անխուսափելին պիտի պատահի... չէ՞ որ խաղ մըն է, եւ խաղը իրեն հաւանականութեան օրէնքներն ունի...

2 – 0: Արդէն կը վերադառնանք, ողբ խուր ենք .ոմանք արտասուելու աստիճան: Բայց շարիքներուն փոքրագոյնը մեզ կը մխիթարէ. մաս մը յուսահատ վերադարձի խաղին (Մարտ 19 Երեւանի մէջ) վճիռն ալ հիմակուընէ կ'արձակեն... ուրիշներ, աւելի լաւատես, բոլոր յոյսերնին Երեւանի խաղին մէջ կը դնեն...: Եթէ հըլլար ՑՈՅՍԸ, ինչպէ՞ս երեք հազար տարի պիտի տոկար, այս փոքր ժողովուրդը, ամէն փոթորիկներուն: Այս զգացումը գու ալ կը խանդավառէ, ու շրջակողմիններու հետ կը ժամադրուիմ Փարք տէ Փրէ՛նս, աւարտականի՛ն:

Հ. Ց. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

X

Ն.— Ի՞նչ ուղղութեամբ կը քալէիք:

Վ.— Դէպի կենդանաբանական պարտէզը:

Ն.— Ա՞ջ կողմէն:

Վ.— Այո, Ֆազնէն փողոցի անկիւնը, պարոն ամբաստանեալը ինծի հասաւ:

Ն.— Մայթի՞ն վրայէ՞ն կը քալէիք:

Վ.— Այո, ինծի հասաւ իր սպաննած պարոնէն երեք-չորս քայլ հեռու. յանկարծ պայթում մը լսեցի, կարծեցի թէ անիւ մը պայթեցաւ, բայց ի՛նչ տեսնեմ առջեւս մէկը գետին ինկաւ եւ ուրիշ մը սկսաւ փախչիլ:

Ն.— Անմիջապէս փախչի՞լ սկսաւ:

Վ.— Այո, անմիջապէս, ես ալ ետեւէն վազեցի. ամբաստանեալը ձախ կողմէն Ֆազանէն փողոցը մտաւ, բայց այդ փողոցին մէջ առջեւը մարդիկ ելան եւ չկըրցաւ փախչիլ. եւ քիչ առաջ հոս վկայող պարոնը զինքը ձերբակալեց. եւ անկէ զինքը Կենդանաբանական պարտէզի մօտ պահականոցը տարինք:

Ն.— Ստո՞յգ էք թէ ձեզ անցնող մարդն ամբաստանեալն էր:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Սպանեալը երեսէն զիտե՞ց թէ ետեւէն մօտեցաւ անոր:

Վ.— Ետեւէն ուղղակի պարոնին վրայ քալեց, զէնքը դուրս հանեց եւ կրակեց անոր վրայ:

Ն.— Մայթին վրայէն զալով ձեզ անցա՞ւ:

Վ.— Այո, փոքրիկ զարձուած մը ըրաւ, դէպի վեր պատշգամ մը նայեցաւ, պարոնին վրայ քալեց եւ կրակեց անոր վրայ:

Ն.— Դէպքէն ետքը ամբաստանեալին բերնէն որեւիցէ բացագանչութիւն լսեցի՞ք:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Մարդիկ անոր խօսք ուղղեցի՞ն, ինքզինքն արդարացո՞ւց:

Վ.— Ասիկա օտարական մըն էր, ըսաւ, ես ալ օտարական եմ, այդ վնաս չունի:

Ն.— Ո՞ւր ըսաւ այդ խօսքը:

Վ.— Պահականոցը:

Ն.— Դիակին քով չկեցա՞ւ:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Հարուածէն ետքը զէնքը նետեց եւ փախա՞ւ:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Իսկ դուք ետեւէ՞ն վազեցիք:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Նկատեցի՞ք արդեօք թէ սպանեալին քովէն կամ անկէ քիչ մը առաջ տիկին մը կը քալէ՞ր:

Վ.— Ոչ, այդ չնկատեցի:

Ն.— Ուրեմն սպանեալին անմիջապէս քովը մարդ չկա՞ր:

Վ.— Ոչ, մարդ չկա՛ր:

Ն.— Ուրեմն դուք տեսաք թէ այդ պարոնը հանդարտաքայլ փողոցն ի վար կը քալէր:

Վ.— Այո, հանդարտաքայլ:

Ն.— Եւ քովը ո՞չ ոք կար:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Ուրեմն դուք եւ Պ. Եսէնը առաջիննե՞րն էիք թէ ուրիշներ ալ կային:

Վ.— Այո, առաջիններն էինք:

Ն.— Վկային ուղղելիք ուրիշ հարցեր կա՞ն: — Չկան:

Յաջորդ վկային, Թալէաթ փաշայի այրիին հարցաքննութիւնը աւելորդ համարուեցաւ, վասնզի երեւան ելաւ թէ սխալ էին այն բոււածները թէ ինք էր այն կինը որ սպանութեան միջոցին Թալէաթ փաշայի հետ միասին գտնուած եւ ուշակորոյս գետին ինկած էր:

Վկայ՝ ոստիկանապետ Փաուլ Շոլց, 47 տարեկան, Շարլոտէնբուրգ: Երդումէն վերջը:

Ն.— Ի՞նչ ըսելիք ունիք դէպքին մասին:

Վկայ.— Խնդրոյ առարկայ օրը հեռաձայնով ըսուեցաւ ինծի որ Հարդէնբերգ փողոցը սպանութիւն մը գործուեցաւ եւ թէ մարդասպանը ձերբակալուած է: Դէպքին վայրը գացի եւ տեսայ սպանուածը մայթին վրայ: Պահակ ոստիկանութեան կողմէ այդ տեղը փակուած էր:

Ն.— Անձնական որեւէ քննութիւն չկատարեցի՞ք գործողութեան մասին:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Որո՞ւ ուշադրութիւն դարձուցիք դիակի՞ն թէ սպանութիւնը գործողին:

Վ.— Դիակով զբաղեցայ եւ անոր իրերը առի, անկէ վերջը ոճրագործը հարցուցի:

Ն.— Այն ամբաստանութիւնը զոր դուք ըրած էք, հիմնուած է ուրեմն միայն այն անձերու ըսածներուն վրայ, որոնք հոն գտնուած են: Ձեր կողմէ որեւէ քննութիւն չէ՞ք ըրած:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Վկային ուղղելիք ուրիշ հարցեր կա՞ն:

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Ո՞ւր կը գտնուէր դիակը, Ֆազանէն փողոցի եւ Շտայն Փլացի միջե՞ւ թէ Շտայն Փլացի եւ Կնէզէբէկ փողոցի միջեւ:

(17 – Շար.)

յութիւնը չի պահել երկար ժամանակ, ինչպէս Սիւնեաց Դպրոցը: Պատմական Հայաստանի ծանր վիճակը ամենադաժան կերպով անդրադարձել է Հայոց դպրոցների վրայ, որոնք, լինելով հասարակական կեանքի ամենազգայուն օրգանները, ճակատագրական են ենթարկուել աղետալի անէն մի դէպքից: Հայաստանի վրայ յարձակողները փակել են դպրոցները, սպանել են նրանց ուսուցիչներին եւ թալանել նրանց գոյքը:

«Հայոց դպրոցները թոյլ երազների պէս հանգել են ներխուժողների փոթորկից եւ վառուել են միայն փոթորկից յետոյ, իսկ Սիւնեաց դպրոցները համեմատաբար բազառութիւն են կազմել: Զնայած որոշ ընդհատումների՝ հայ դպրութեան սկզբից մինչեւ 15րդ դարի վերջը յաջորդաբար պահպանել են իրենց գոյութիւնը եւ յայտնի դարձել որպէս հայ դպրութեան աւանդապահներ»: (*Տե՛ս անդ, էջ 94*):

Հայկական վանքերու եւ վանական դպրոցներու թիւը կը նկատուի շուրջ 2000 որոնցմէ 30ը Սիւնիքի մէջ:

Հայ դաստիարակութեան մասնաւորաբար Միջնադարեան ժամանակաշրջանին յատկացուած մեր այս արագ ակնարկներու շարքին մէջ՝ անոնցմէ կարեւորագոյնները միայն սեւեռումի նիւթ պիտի դարձունք, կարելի չափով պահելով ժամանակագրային կարգը:

Մ. Թ.

(*) Կը յիշատակենք շատերէ՛ն *Այս մէկը* միայն, նկատի ունենալով որ ան կը կազմէ նիւթը «Սասունցի Դաւիթ»դիւցազնավէպին:

Մեծ ապստամբութիւնը կը ծագի, երբ ամիրապետ Միւթաւաքքիլ (847 – 861) կ'ուզէ տուրքի ենթարկել նաեւ Հայաստանի իշխանաց իշխան Բագարատ Բագրատունին: Այս վերջնոյն կողմէ իր ազգական Աշոտ Արծրունիի կատարուած դիմումին վրայ՝ կը հռչակուի մեծ զօրակոչ եւ օգնութեան կը փութան Շապուհ Ամատունի, Գրիգոր Գնունի եւ Արտաւազդ Ընտրունի իշխանները:

Արաբներու հրամանատար **Մուսա Իպն** Զօրարա կը պատերազմի Աղձնիքի մէջ, կը պարտուի եւ կը նահանջէ Բաղէշ: 851*ին* Հայաստան կը դրկուի ամիր Եուսուֆ, ու կը սկսի արշաւանքը Վասպուրականի եւ Տարօնի վրայ: Տարօնի եւ Գողթնի լեռնական Հայերը կը յարձակին թշնամիին վրայ՝ որ կը պարտուի: Այս անգամ Մութաւաքքիլ Հայաստան կը դրկէ Թրքազգի Բուղան՝ 200 հազար զինուորներով, ու արշաւի թիրախ կը դառնայ Վասպուրականը: Գերեվարուիմ իշխաններու, գլխատումներ, աքսոր, դիմադրական կռիւներ, մինչեւ որ Բագարանի իշխան **Սմբատ** (որդի Աշոտ Ա. Մեծի) կը յաջողի ամիրապետին համակրանքը շահիլ եւ դառնալ Հայոց սպարապետ 856ին:

Կը խուսափինք մխրճուելէ այլապէ՛ս հետաքրքրական պատմական անցուդարձներու մէջ:

Մ. Թ.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

ԼԻՈՆ.— Լիոնի երիտասարդական կազմակերպութիւնները, Հայ Ուսանողական Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին ծրագրած պարանցիկ երեկոն միասնաբար կազմակերպելու համաձայն գտնուեցան: Այս ձեռնարկին նպատակն էր գաղութահայ երիտասարդութիւնը համախմբել ընտանեկան յարկի մը տակ՝ Հայց. Եկեղեցւոյ սրահը, վերանորոգուելու, վերազօրանալու, գաղութահայ երիտասարդութեան ներկայութիւնը իրապէս զգալի դարձնելու: Հասոյթը յատկացնելու փսեմ նպատակի մը:

Կազմակերպիչ յանձնախումբը հետեւեալ սրամիտ յայտարարութիւնը ցրուած էր. «Պարանցիկ երեկոյ 15–75 *տարեկան երիտասարդներու համար*»: *Ընթերցողը անշուշտ կը ժպտէր, կրնար անցնիլ, սակայն, եւ կրնար պահ մը այս ուշիմ բանաձեւին իմաստը հասկնալ փորձել.* «15–75 *տարեկան երիտասարդ*» *կ'ըլլա՞յ:*

*Այո, անշուշտ: Երիտասարդ չե՞ն անոնք, որոնք վաթսուն տարի առաջ իրենց պարտադրուած արհաւիրքի, աքսորի, ջարդի դժոխային պահերն ու տեսարանները ապրեցան ու անցան, գացին վեր*ապրելու *ուժեղ հաւատքով մը, աշխարհի բոլոր այն վայրերը, ուր կարելի ըլլար որպէս մարդ ապրիլ, իսկ երբեւ* Սփիւռքի հայ վերապրիլ. *ամէն տեղ հայկական օճախներ, գաղութներ, վերջապէս ազգային կեանք վերստեղծելով:*

Այս պարահանդէսը կազմակերպողները զաւակներն ու թոռներն են այդ հերոս «երիտասարդ»ներուն, ու անոնց հետ կը պատրաստուէին լաւագոյն ձեւով ոգեկոչելով յարգելու յիշատակը բոլոր այն բիւրաւոր նահատակներուն, իրենց բնակած քաղաքացիներուն, վերջապէս համայն աշխարհի մարդկութեան ուշադրութեան յանձնելու ոճիր մը, ցեղասպանութիւն մը՝ գործադրուած Թուրքին կողմէ: Այս սերունդը կը հաւատայ իր ժողովուրդի դատին եւ Հայկական Հարցին լուծումը անժամանցելի կը նկատէ. 60ամեակ ոգեկոչելու երիտասարդութեան այս հաւատքը կը զարգանայ տակաւ, ու ան իր կարելի եւ անկարելի միջոցները այս ուղղութեամբ տրամադրելու պարտականութիւնը կը զգայ:

Փետրուար 22ի Շաբաթ երեկոյեան, սրահի մուտքին, հանդիսականը կը հանդիպէր կոկիկ ու ժպտուն կազմակերպիչ երկսեռ յանձնախումբի անդամներուն, որոնց մտերմիկ ողջոյնն ու կուրծքին երեւցող անունները զուարթ երեկոյ մը անցընելու հաճելի նախատրամադրութիւնը կը ստեղծէին:

Լիոնի «Սայաթ – Նովա» Նուագախումբի անդամները՝ շնորհալի ջութակահար Յովհաննէս Պէրպէրեանի ղեկավարութեամբ, չէնչող մթնոլորտ մը ստեղծող եղանակներ կը նուագէին: Երիտասարդ երգչուհին՝ Ժագլին Մերճանեան, խանդավառ հայկ. երգերով ուշագրաւ էր:

Ուշադիր ակնարկ մը սրահէն ներս երկսեռ երիտասարդութեան մը բացարձակ մեծամասնութիւն մը կը նկատէր: Տարեց սերունդը հոն էր, կը մասնակցէր, հըրճուանքով կը դիտէր սրահը լեցուցած այդ մանչ–աղջիկներուն ջերմ խօսակցութիւնը, պարելու կենսալից շարժումներն ու շարժումները:

Որո՞նք պիտի ըլլային «Քոչարի»ի մրցանակը ստացող բախտաւորները, հարց կը տրուէր: Այդ պահուն սրահը անձկալից հետաքրքրութեամբ մը կ'ուզէր ծանօթանալ մասնակցող խումբերու պարի ցուցադրութեան: Մասնակցող խումբերը կազմուած էին գլխաւորաբար Լիոնի, Տեսինի եւ Վիէնի պարողներէն: Ներկաները կատակով ու հաճոյքով ընկալեցին Ժիւռիի անձնակազմին սրամիտ եւ «անխրաւ» գնահատանքները: Բոլոր մասնակցողները մրցանակ ստացան չիչ մը շամփանիա: Ուշագրաւ էր Տեսինի ներդաշնակ պարախումբը, որ երկար ծափահարութեան արժանացաւ:

Ժամանակը կը սահէր շատ արագ. կէսգիշերը շատո՛նց անցած էր, սակայն կը թուէր որ սրահէն բաժնուիլը այդքան ալ դիւրին չէր. ո՞վ այս ջերմ ու շատ մտերմիկ մթնոլորտը կը ձգէր...: Մեկնումի պահուն՝ բոլորն ալ սրտաբուխ շնորհակալութիւն մը ունէին յանձնախումբի անդամներուն, եւ փափաք մը՝ հարցումի ձեւով. յաջորդ պարանցիկը՝ ե՞րբ:

Այս երեկոյթին ներկայ տասնեակ մը ֆրանսացի երիտասարդները չափազանց սիրած էին «Քոչարի»ն. անիկա իրենց «նորոյթ» պարն էր. Նախապէս տեսած չէին, պարեցին հայ տղոց հետ, սիրեցին, ուզեցին կրկին պարել:

ՅԱԿՈԲ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԿԷՈՐԿԷ ԱՍԱՔԻ

— o —

Կէօրկէ Ասաքի (1788–1869) *ռումէն մըշակոյթին ծառայած բանաստեղծ մըն է: Մոլտովայի մէջ կը հիմնադրէ «Ալպինա Ռոմընեասքա» կրթական բովանդակութեամբ պարբերականը 1813ին:*

Ասաքիի հայկական ծագումը կը հաստատէ Քոնսթանթին Սիոն իր «Մոլտովայի տոհմագրութիւնը» գիրքին մէջ, յայտնելով, որ անոր հայրը Բոտոլացի Հայ մըն էր, քահանայ ձեռնադրուած Ռուսիա. գիտէր բազմաթիւ լեզուներ՝ ռումաներէն, ռուսերէն, հայերէն: 1806–1812ի ռուսեւթրքական պատերազմին, Մոլտովայի մեթրոպոլիտը, կավրիլ Ռուսու՝ Եաշ բերել կուտայ Ասաքի քահանան, որ կ'ունենայ երկու զաւակ՝ Կէորկէ եւ Փեթրաք: Երկուքն ալ կը յաճախեն բարձրագոյն կրթարաններ Օտեսա, Վիէննա եւ ապա՝ Իտալիա:

Կ. Ասաքիի հայկական ծագումը կը հաստատեն նաեւ Ն. Եորկա («Պատմական զուգահեռական մը», *Պուքրէշ* 1914) *եւ Է. Լովինեսքու* («Կ. Ասաքի, կեանքը եւ գործը», *Պուքրէշ* 1927):

Ցամենայն դէպս Հայ ըլլայ կամ ոչ, Մոլտովայի հայ գաղութները երախտապարտ են անոր, այն օժանդակութեան համար, որ ստացան բանաստեղծէն: Արդէն անոր օժանդակութեամբ կը հիմնեն դպրոցներ, ուր «կ'աւանդուի Հայոց լեզուն, կրօնն ու պատմութիւնը», ինչպէս ի յայտ կուգայ Միհայիլ Ստուրզա իշխանի 1841ի հրովարտակին մէջ: Իշխանը այդ հրամանագիրը պատրաստած էր Ասաքիի դիմումին վրայ:

Ասաքի կ'ըլլայ նոյնպէս հիմնադիրը հայկական տպարանի մը Եաշի մէջ, իրրեւ հայկական ճիւղը իր նախապէս հիմնած «Ալպինա» տպարանին: 1850ին հոս տպուած է հայերէն լեզուով աղօթագիրք մը:

Ասաքի 1808ին Հռոմ կ'երթայ ուսանելու: Արդէն այդ թուականին ծանօթ է եւրոպական գլխաւոր լեզուներուն՝ գերմաներէն, յունարէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, լատիներէն, իտալերէն եւ լեհերէն:

Յաւիտենական քաղաքին մէջ կը ծանօթանայ գեղեցիկ եւ զարգացած Պիանքա Միլեսիի, որ կը պատկանէր Վիսքոնթինիներու վաղեմի ազնուական տոհմին, ըլլալով նաեւ իր ժամանակաշրջանի շատ ծանօթ դէմք մը: Այս կինն է, որ Ասաքիի մուսան կ'ըլլայ եւ ներշնչման աղբիւրը սիրային բանաստեղծութիւններու, իտալերէն, յօրինուած 1809–1812ին: Այս տաղերը բանաստեղծը կը ձօնէ «Լեուզա»ի (Պիանքա Միլեսի) եւ զանոնք կը ստորագրէ կեղծանունով (Ալվիրօ Քորինթիօ Տաչիքօ):

Հռոմէն վերադառնալով Ռումանիա՝ մեծ խանդավառութեամբ կը նուիրուի մըշակութային գործունէութեան եւ գրական ստեղծագործութեան:

Իր ձեռագիրներէն մեծ մասը տպագրուած են իր օրով, ուրիշներ փճացած են 1827ի հրդեհին ժամանակ, իսկ ուրիշներ ալ մնացած են զանազաններու մօտ: 1974ին Պուքրէշի մէջ լոյս կը տեսնէ Կ. Ասաքի «Լեուզայիտա» վերնագիրով հատորը, որ կը պարունակէ 53 հնչեակներ, որոնցմէ 25ը անտիպ էին:

Այս հատորին մէջ քերթողին մուսան գեղեցկութեան եւ առաքինութեան խորհրդանշան մըն է: Գրագատ եւ պատմաբան Ճ. Քըլինեսքու կ'ըսէ, թէ Կ. Ասաքի ռումէն առաջին սոնատ գրող բանաստեղծն է՝ Ռումանիոյ Փեթրարքն է:

Ա. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ԲՈՏԻՊՈՒԱՆ

— Սիրելի բարեկամս, ըսաւ Պէնետէթթօյին, Պ. բանտապահները ինքզինքնին խորամանկ կը կարծեն՝ հոս եկած ատեննին, ամէն կողմերնիս կը խառնեն, եւ քիչ կը մնայ որ մորթերնիս ալ հանեն՝ նայելու համար թէ արդեօք բան մը կա՞յ: Լաւ, ամէն ատեն զանոնք խաբելու միջոցը կը գտնուի, ապացոյցն ալ սա է որ, այս փոքրիկ պահարանին մէջ կայ փոքր պողպատեայ սղոցը, որ քանի մը վայրկեանի մէջ պիտի ազատէ մեզի մեր նուիրական ձեռնակապէն. ոչ ձեռքերնուս մէջ բան մը կայ եւ ոչ գրպաններնուս մէջ. Պ. Բոտիպուան մուկ մը չէ, այլ տուփ մը:

Պէնետէթթօ չկրցաւ խնդուքը բռնել:

Սանսէլմ նորէն պահարանը անհետացուցած էր կենդանիին սեւ մազերուն մէջ:

— Սքանչելի՛ է, գոչեց:

— Հիմա կը հաւատա՞ս խօսքիս:

— Անշուշտ: Ըսել է այսպէս Բոտիպուան հոս ըլլալէն ի վեր հետը կը կրէ մեր փըրկութեան գործիքները:

— Ո՛հ, դեռ ուրիշ բան ալ կ'ընէ. իր տաղանդներուն կէսն է ասիկա, երբ ժամանակը գայ մնացեալը կ'իմանաս: Եւ հիմա դուն ալ...

Պ. Բոտիպուան աղատ ձգուելով, նետի մը արագութեամբ փախաւ:

Մինչդեռ Սանսէլմ կը պոռար ետեւէն.

Այս իրիկուն, եւ չըլլայ որ վարագոյրին բացումը ուշացնես:

Պէնետէթթօ հիացած էր: Թէեւ կոպիտ բնութիւն մը ունէր եւ անկարող էր իր պարզութեան մէջ այսքան հանճարեղ միջոց մը երեւակայել:

Իրեն համար բարձրագոյն միջոցը բռնութիւնն էր:

Սանսէլմ յանկարծ մեծցաւ իր մէջ, եւ իր անվստահութիւնը բացարձակ վստահութեան փոխուեցաւ հիմա:

— Ահաւասիկ յատակագիծս, Փետրուար 24ին կին մը պիտի գայ հոս:

— Այցելո՞ւ ես...

— Ո՛հ, չի կրնար իր խոստումը չկատարելու համարձակիլ, քրթմնջեց Պէնետէթթօ: Յաջորդ օրը՝ 25ին, այս կինը մէկ միլիոնի գումար մը պիտի ստանայ եւ պիտի յանձնէ ուրիշ մարդիկներու:

— Անիծա՛ծ. մէկ միլիո՛ն...

— Նուիրական խոստում մըն է այս, ըսաւ դարձեալ Պէնետէթթօ՝ իր կծու ծիծաղով խնդալով:

«Լաւ, պէտք է որ այդ երեկոյին ազատ ըլլամ, ետեւէն երթամ, լրտեսեմ զայն եւ...

— Միլիոնը գրպանդ պիտի մտնէ...

— Բնականաբար:

— Եւ իմ գրպանս, մի մոռնար:

— Խոստացայ, ըսաւ Պէնետէթթօ խըստօրէն:

— Ո՛հ, բարկանալու պէտք չկայ, բայց վերջապէս մեր մէջ աւելորդաբանութեան հարկ չկայ: Գիտեմ որ դուն ալ քու խոստումդ պիտի պահես: Միայն բան մը հարցնեմ. այդ կինը ո՞վ է:

Պէնետէթթօ սրտնեղութեան շարժում մը ըրաւ:

— Ինչո՞ւ պէտք. քեզի վերաբերած բաները ըսի:

— Նախկին սիրուհի՞ մըն է արդեօք:

— Ոչ... կ'երդնում:

— Ըսել է բարեկամուհի մըն է. ազգականուհի մը:

— Ոչ:

— Վերջապէս, բան մը ըսել չես ուզեր... Դուն գիտես: Արդեօք դանակ խաղցնելու միտք ունի՞ս...

— Հէ՞... ըսաւ Պէնետէթթօ սարսռալով:

— Է՛, կ'ենթադրեմ որ յիշեալ անձը իր միլիոնը արծաթէ ափսէի մը վրայ դրած, քեզի պիտի չնուիրէ ժպտելով. այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ առնել զայն: Եւ եթէ դէմ դնեն. արդեօք...

Եւ սոսկալի շարժում մը ըրաւ:

Պէնետէթթօ տժգոյն էր: Բայց անվախութիւն կեղծելով գլուխը վեր առաւ:

— Ինչ որ հարկ ըլլայ ընել կ'ընենք, ըսաւ:

— Վա՛յ, այս ի՞նչ է, գոչեց Սանսէլմ: Նաւահանգիստի վերատեսուչը կը տեսնեմ հոն, սպաներու հետ: Եւ խումբին մէջ օտարականներ կան. կին մըն ալ կայ:

— Կի՞ն մը, ըսաւ Պէնետէթթօ կանգնելով: Արդեօք արդէն...

Բանտապահները որոնք պատսպարանի մը տակ կէսօրուան քունը կը քաշէին տաստ կրակի մը քով, ծուլութիւն՝ որմէ կ'օգտուէին կալանաւորները, կը վազէին եւ կը կանչէին զիրար, որոնք հոս հոն ցրուած խումբեր կը կազմէին եւ կը խօսակցէին:

Յետոյ զաւազանը իր համոզիչ ձայնը կը միացնէր անոնց խօսքերուն:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Շաբաթ օր, Մարտ 15, Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ խորանին վարագոյրը բաց՝ պատարագ կը մատուցուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Փելֆանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գազիկեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐԺԻՆ ԳԱԶԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Մուրաֆեան)

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Սրբուհի Գասպարեանէ 100 Ֆր. իր ամուսնոյն ապաքինման առիթով: Ստացած է նաեւ իր «ճաշ»ին առթիւ Պր. Տէր-Ղուկասեանէ 50 Ֆր.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը, հիմնարկէքի արարողութենէն սկսեալ (Փետր. 23) կը բանայ հանգանակութեան նոր ցանկ մը: Առաջին վեց ցանկերը հիմնարկէքի օրուան ցանկերն են եւ նուիրատուները կրնան ստացագիրներուն համար դիմել Ցանձնախումբի վարչութեան:

Դ. ՑԱՆԿ

Տիկ. Է. Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկ. Օ. Ճառայեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Ճառայեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Գըլըճեան, Խ. Համբարձումեան, Վարդանեան եղբարք, Տէր Տիկին Ե. Տօրումեան 200ական Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Յ. Խսկիճեան 150, Խ. Ուլումեան, Ե. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Մուշեղեան, Ե. Մելքոնեան Տէր եւ Տիկ. Ենոքեան, Տէր եւ Տիկ. Կրասեան, այրի Տիկ. Արսլանեան, Հելվաճեան, Վ. Պանտիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Պետիկեան, Գր. Թիւթէլեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Քէչիշեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Խաչատուրեան, Տ. Մ. Շամիրեան 100ական:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ս Թէհլիրեան» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 14) Հայ Մշակոյթի Տան մէջը ժամը 21ին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Մարտ 14) իրիկուն ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ԿՈՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի վարչութիւնը, հակառակ ծանրաբեռնուած ըլլալուն իր ծովեզերեայ օգափոխութեան կայանին արդիականացման ծախքերով, ապաւինելով բարեսէր ազգայիններու օժանդակութեան, որոշեց արուեստական ոտք մը ղրկել Հայաստան, գոհացում տալու համար ներգաղթող տարաբախտ հայ երիտասարդի մը խընդրանքին: Քանի մը տարի առաջ մեր ղըրկած արուեստական ոտքը անգործածելի դարձած ըլլալով, անհրաժեշտ է փոխել տալ փոխել տալ

Բարեհաճեցէք նուէրները ղրկել նշելով «Արուեստական ոտքին համար»

Դրամատան, չէք փոստալի եւ կամ ձեր յարմար գտած որեւէ միջոցով, մեր գանձապահին հասցէով.—

Croix Rouge Arménienne
c/o M. Kévork Bakerdjian
35, Rue de Trévise, 75009 Paris

Վարչութիւն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ԾՆՈՒՆԴ

Փոքրիկն Յօզիկ Մատիլեան ուրախումք կը ծանուցանէ իր քրոջ՝

Անոյշ-ի

ծնունդը, Մարտ 6, 1975 Ալֆորվիլ:

Այս ուրախ առթիւ ծնողքը՝ Տէր եւ Տիկին Էտուար Մատիլեան հետեւեալ նուէրները բրած են.— 80 Ֆր. Հայ Դատին, 50 «Հայաստան»ի, 40ական Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան եւ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի թէյասեղան - ընդհ. ժողովը Մարտ 16ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին դըպրոցի սրահին մէջ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Խաչուհիները, ընկերական հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հաճելին օգտակարին միացնելով, ուրախ ու զուարթ օր մը անցընելու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Մեսրոպ Տէր-Գրիգորեանէ 100 ֆրանք:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբին կողմէ, Շաբաթ Մարտ 15

GRAND HOTEL
Rue de la République — Grenoble

Ժամը 21էն սկսեալ:

Հայկական պարախումբ, քոթիյոնն, պիւֆէ:

Orchestre GROUNG de Valence

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել.—

Օր. Օր. Էլիզ եւ Փաթրիսիա Կուրունեան 87-21-35 (Սէն-Մարթէն տ'Էռ) ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի Մարտ 16 ժամը 16էն 24

GRANDE MATINÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

Salle des Fêtes de Sevran

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE

Danses arméniennes avec la participation de EVA ARZOUIAN

BUFFET — BUVETTE — AMBIANCE ARMENIENNE

Entrée 15 F. étudiant etNor Séround 10 F.

Անմոռանալի՜ Ճի՛շդ տեղ մնացած է

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ՝ ՎԵՆԵՏԻԿ, ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE
29-30-31 MARS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ

(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)

Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, Կառ տը Լիոնէն

Par train-couchettes

Ժամանում Փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8.30ին

Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն.

— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)
— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)
— Հանդերձ ծնողօք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ 10 առ. հարիւր

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ԶԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

SPÉCIAL - CHARTER

Մարտ 2էն 9
Մարտ 23էն 30
Մարտ 23էն Ապրիլ 6
Մարտ 30էն Ապրիլ 6

850 Ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUT RES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE DAUNOU — 9, Rue Daunou — Métro : OPERA

Մարտ 27, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20.45ին

կը ներկայացուի

Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով

ՀՆԱՐՔԸ

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ

Դերակատարներ

Զարուհի Անտոնեան — Միհրան Անտոնեան — Փիէռ Թէրզեան
Լիւսի Թօփալեան — Նուրիան Մարգարեան — Անիթա Պէրպէրեան — Կարօ Թօսունեան — Յովի. Գառնիկեան

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.—

M. M. ANDONIAN, Tél. 738-21-18 — P. TERZIAN, Tél. 202-87-20
Alimentation MASSIS : 21 Rue Saulnier (9e) — Tél. 770-16-88
Aliment. CHIRAG : 26 Rue de Trévise (9e) — Tél. 770-38-63
Restaurants L'ARCHE DE NOE : 42, Rue Descartes (5e) — Tél. 326-31-37
CAPPADOCE : 3, Rue Marivaux — — Tél. 742-83-65
Agence VOYAGE EN GRECE (Mlle Mayda Berberian) 6, rue de l'Echelle (1er)
Tél. 260.30-20

Prix : 40, 30, 20 et 10 F.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամուն: Կը յանձնարարուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
15
SAMEDI
15 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար · 170 ֆր · Վեցամսեայ	90 ֆր ·
Արտասահման	Տար · 200 ֆր · Հատը	1 ֆր ·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·249 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.249

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

——— Օ ———

Գ.— Իրաքեան բանակի ընդհանուր յարձակողականը

——— Օ ———

«Ազատ Քիւրտիստան»ի ձայնասփիւռը, Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութիւնը, ինչպէս նաեւ Պաղտատէն ու Թեհրանէն հասած հեռագիրներ միահամուռ կը հաստատեն թէ Իրաքի բանակը մեծ ուժերով ընդհանուր յարձակողականի ձեռնարկած է Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի «փէշմէրկա»ներուն դէմ՝ Մարտ 7 Ուրբաթ օրուընէ սկսեալ:

Մարտ 6ին է, որ Ալժէի մէջ, Նախագահ Պումէտիէնի միջնորդութեամբ, ստորագրուած էր իրանեւիրաքեան համաձայնագիրը, որով հարեւան երկու խլամ երկիրները վերջ կը դնէին տարիներէ ի վեր անլոյծ մնացած իրենց վէճերուն: Թեհրանի եւ Պաղտատի ձայնասփիւռները անմիջապէս կը դադրեցնէին փոխադարձ յարձակումները: Իրաք եւ Իրան սահմանի երկու կողմերէն կը հեռացնէին իրենց զինուորները, բանալով հաղորդակցութեան ամէն արգելք երկու երկիրներու մէջ:

Ալժէի համաձայնագիրը որոշ առաւելութիւններ կ'ընծայէր Իրանի կառավարութեան՝ Շաթ-էլ-Արաբի արեւելեան ափերուն վրայ: Փոխարէնը Շահն չահը յանձնառու կ'ըլլար դադրեցնել ամէն կարգի օժանդակութիւն հիւսիսային Իրաքի ապստամբ Քիւրտերուն:

Պաղտատի կառավարութիւնը ժամանակ չէ կորսնցուցած: Ալժէի համաձայնագրին մելանը չչորցած՝ յաջորդ օրն իսկ լայն ասպարէզատարածաչափով շարժման անցած է ապստամբներուն դէմ՝ 800 քիլոմեթրնոց ճակատի վրայ:

«Ազատ Քիւրտիստան» ձայնասփիւռին համաձայն, աւելի քան հարիւր հազար կանոնաւոր զինուորներ եւ ոստիկան-զինուորներ կը յարձակին քրտական դիրքերուն վրայ, օժանդակութեամբ թնդանօթներու եւ օդանաւերու, որոնք մեծ կորուստ կը պատճառեն գիւղերու ոչ-զինուորական բնակչութեանց: Քիւրտերը բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կուտան: Մարտ 9ին վար առած են ռմբաձիգ խորհրդային օդանաւ մը, Մարտ 10ին ալ ուրիշ մը՝ Ռուվանտուզի մօտ, ուր նոյն օրը փէշմէրկաները հակայարձակողականի անցնելով վերագրաւած են կարգ մը դիրքեր, սպաննելով յիսուն զինուորներ: Սակայն Մարտ 11ին իրաքեան բանակը յարձակեր է Քիշանի, Տուքանի եւ Սիւլէյ-մանիէի վրայ եւ առաջին անգամ ըլլալով «նափալմ» գործածեր, ըստ քրտական աղբիւրներու:

Իրանի Շահը իր բողոքը յայտներ է նախագահ Պումէտիէնի՝ Իրաքի բանակին կողմէ ձեռնարկուած ընդհանուր յարձակողականին համար, զայն նկատելով բանադրում Ալժէի համաձայնագրի ոգիին: Իրաքի, Իրանի եւ Ալժերիոյ Արտաքին նախարարները ժողով պիտի գումարեն Մարտ 15ին՝ քննելու համար Ալժէի համաձայնագրի մանրամասնութիւնները եւ պարզելու՝ կացութիւնը:

Ժընեւէն կը հաղորդուի, որ Մարդկային Իրաւանց Միջազգային Դաշնակցութիւնը հեռագիր մը ուղղած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Քուրթ Վալտհայմի, խնդրելով անկէ, որ համաձայն ՄԱԿի Ուխտի 99րդ յօդուածով իրեն տրուած իրաւասութեան, անյապաղ միջամտէ՝ ժողովի հրաւիրելով Ապահովութեան Խորհուրդը՝ «առաջքն առնելու համար ցեղասպանութեան մը»:

« Ինթըրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն »ի թղթակից Սուլցպէրկեր, որ ճամբայ ելած էր, նախապէս առնուած ժամադրութեան համաձայն, Պարզանիի բանակետեղը երթալու համար, Ալժէի համաձայնագրի արգելքին հետեւանքով մնացած է Թեհրան, ուսկից ղրկած է թղթակցութիւն մը՝ «Քիւրտերը բարեկամներ չունին» խորագրով (Մարտ 12):

Ըստ թղթակցին՝ Իրաքի մէջ կ'ապրին երկու միլիոն Քիւրտեր, Թուրքիա՝ աւելի քան հինգ միլիոն, Իրան՝ չորս միլիոն, Խորհ. Միութիւն՝ 200·000, Սուրիա՝ 300·000: Ու դիտել կուտայ թէ հակառակ տասնեակ տարիներով Թուրքիոյ, Իրանի (?) եւ Իրաքի մէջ իրենց մղած ազատագրական կռիւներուն, աւելի քան 12 միլիոն Քիւրտեր արեւուն տակ ազատ տեղ մը չունին: Այժմ երկաթեայ օղակ մը արտաքին աշխարհէն կը բաժնէ քիւրտ ապստամբները, իբրեւ հետեւանք իրանեւիրաքեան համաձայնագրին:

Միւս կողմէ Պաղտատի Պաաս կառավարութեան հաւատարիմ Քիւրտերը, ըստ 1974 Մարտ 11ի «կեդրոնաձիգ ինքնավարութեան» պետական ծրագրին, տարիէ մը ի վեր կազմակերպուած են, ունին իրենց գործադիր եւ օրէնսդիր մարմինները:

Քիւրտ ինքնավար շրջանի Գործադիր Խորհուրդի նախագահ Հաչէմ էլ-Աքրաուի լիբանանեան Ալ-Տիյար շաբաթաթերթի թղթակցին յայտարարած է, որ ինքնավար Քիւրտիստան վերելք կ'արձանագրէ եւ Պարզանի՝ զինուորական ճակատի վրայ գրեթէ բոլորովին ձախողած՝ դատապարտուած է կորսնցնելու նաեւ քաղաքական եւ ազգային ճակատներու վրայ՝ ամառնամուտէն առաջ:

Պաղտատի կառավարութիւնը (Իրաքեան Յեղափոխութեան Հրամանատարական Խորհուրդը), Մարտ 8ի հրովարտակով ընդհանուր ներում կը շնորհէ քիւրտ բոլոր ապստամբներուն, զինուոր, ոստիկան, պաշտօնեայ, բանուոր, եւայլն, որոնք մինչեւ Ապրիլ մէկ կը յանձնուին զինուորական ամէնէն մօտիկ կեդրոնի մը: Այս կերպով կը յուսայ բոլոր Քիւրտերը համախմբել պետական ծրագրով կեանքի կոչուած « ինքնավար Քիւրտիստան »ի շուրջ:

Ի՞նչ հեռանկար կը պարզէ քրտական հարցի նոր դարձակէտը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՑՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

——— Օ ———

Հինգշաբթի օր երեք ցոյցեր արտակարգ խճողում մը կը ստեղծէին Փարիզի մէջ, ուր արդէն երթեւեկի մասնաւոր դիւրութիւն մը չկայ:

Ամէնէն կարեւորն էր լիսէի աշակերտներուն ցոյցը: Ցուցարարներու թիւը ըստ սովորականին, կը տարբերի թերթէ թերթ եւ պաշտօնականէն անպաշտօն աղբիւր: 12 հազարէն 50 հազարի կը հասնի այս տղոց եւ աղջիկներու թիւը: Ի՞նչ է իրենց ուզածը կամ աւելի ճիշդ՝ չուզածը»: Կը մերժեն կրթական «Հապի Ծրագիր»ը եւ շատ հաւանաբար ասոնց մեծ մասը չի ալ գիտեր անոր բովանդակութիւնը: Բայց եթէ կարելի է արդար գտնել որ աշակերտութիւնները այլեւս զգուին իրարու յաջորդող կրթական ծրագիրներէ 68 Մայիսէն ի վեր, չարդարացուիր սակայն խորհրդակցութեան սկզբունքը զոր իրենց առաջարկեց նախարարը: Այս վերջնոյն համար սակայն, ցուցարարները հազիւ մէկ տասներորդը կը ներկայացնեն ամբողջ աշակերտութեան, ինչ որ նշանակութիւն չի կրնար ունենալ: Այս ցոյցերու ընթացքին նկատելի են մասնաւորաբար անիշխանականներու խմբակցութիւններ, հակակշռէ դուրս տարրեր, որոնք ցոյցերէն կ'օգտուին նաեւ թալանի տալու համար խանութներ: Օրուան գլխաւոր նշանախօսքերը եղած են «Հապի՛ դպրոցդ փողոցն է», «Հապի փտած բարեփոխում»:

Փոքր ցոյցեր եղան նաեւ գաւառը:

Ցոյցեր ըրին նաեւ համալսարաններու դասախօսներ եւ օգնական դասախօսներ, որոնք պաշտօնի ապահովութիւն կը պահանջեն:

Փողոցն էին նաեւ կիները, որոնք օգտուելով կնոջ միջազգային տարիէն, իրենց պահանջները կը դնեն: Ըստ Սէ · Ժէ · Թէ ·ին, 25 հազար էր իրենց թիւը եւ միայն վեց հազար ոստիկանապետութեան համար: Ասոնց ալ գլխաւոր նշանախօսքն էր «Ժիրու – Ժիսքար, տէ սու փա տէ պոպան»:

Քանի մը տողով

ԸՐՄԱՔ Թուրքիոյ առժամեայ վարչապետը իր հրաժարականը ներկայացուց նախագահ Քորութիւրքի, յայտնելով թէ համախմբական դահլիճ մը կազմելու իր փորձերը ձախողած են: Նախագահը պիտի ընդունի քաղաքական պարագլուխները, իր կարգին ջանալով լուծում մը գտնելու համար տագնապին որ կը տեւէ 1973 Հոկտեմբերէն ի վեր:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ կառավարութիւնը որոշեց ազգայնացնել բոլոր դրամատուները, բացի օտար դրամատուներու մասնաճիւղերէն:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ միջնորդի դեր ստանձնելով յաջողած է հրադադարի համաձայնութիւն մը ապահովել Իրաքցիներու եւ Քիւրտերու միջեւ: Այսուհանդերձ, քրտական աղբիւրներու համաձայն իրաքեան ուժերը Ռեվանտուզի ճակատին վրայ կը շարունակեն յարձակիլ, որպէսզի այսպէս կոչուած Համիլթընի ուղին փակելով քրտական շրջանը կտրեն հաղորդակցութեան միջոցներէն Պարսկաստանի հետ: Քիւրտերը յաջողած են կեցնել իրաքեան բանակի յառաջխաղացումը՝ մեռցնելով աւելի քան հարիւր զինուոր:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ փապի մը մէջ ռումբ մը պայթեցաւ, որու հետեւանքով այր մը եւ կին մը մեռան եւ 14 հոգի ալ վիրաւորուեցան:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ բանակի օդանաւեր Փնոմ-Փենէն Պանկքոք պիտի փոխադրեն Քամպոճի մայրաքաղաքը բնակող այն Ֆրանսացիները, Գերմանացիները, Զուիցերացիներն ու Ճուէտացիները, որոնք կը փափաքին հեռանալ պաշարուած քաղաքէն:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 7)

« ԽԱԹԱԲԱԼԱ »ՅԻ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. Սունդուկեանի ծննդեան 150ամեակին առթիւ Երեւանի Պատանի Հանդիսատեսի Թատրոնը բեմադրած է «Խաթաբալա»ն: Բեմադիրն է եղած Զաւէն Տատինցեան, նկարչական ձեւաւորումը կատարած է Գէորգ Վարդանեան, իսկ երաժշտութիւնը յօրինած է Եդ. Բաղդասարեան:

×

ՆՈՐ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Կիրովականի մէջ քառայարկ կառատուն մը շինուած է 400 ինքնաշարժներու համար:

×

ԱՂԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի աղահանքին մէջ շինուելու վրայ եղող մեծ գործատունը կրնայ մօտ 40 տարի անխափան առաջին կարգի աղ մատակարարել Անդրկովկասի, Կեդրոնական Ասիոյ, Հիւսիս. Կովկասի, ինչպէս նաեւ Ստավրոպոլի եւ Վոլգոգրադի շրջաններու բնակչութեան: Այդ տնտեսութիւնը հնարաւորութիւն պիտի ստեղծէ զգալի չափով ընդլայնելու նաեւ արդիւնաբերական աղի արտադրութիւնը:

×

ՊԻՈՆԵՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲ

Երեւանի Էրեբունի փողոցին մէջ բացումը կատարուած է պիոներներու նոր ակումբին: Դահլիճը ունի 300 տեղ, կան նաեւ մարզասրահներ, լողաւազան եւն.: Օրուան ընթացքին 2500 դպրոցականներ կրնան զանազան խաղեր, աշխատանքներ կատարել ակումբին մէջ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Ճամայիքայի միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատուեցան: Ճամայիքա, որ անգլիական գաղթավայր մըն էր, 1962ին անկախ Պետութիւն դարձած էր:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Արտաքին նախարարը Սէուտական Արաբիա պիտի չայցելէ Մարտ 22էն 25: Այս որոշումը տրուեւ, երբ Սէուտական Արաբիա մերժեց վիզա տալ հրէածին հոլանտացի լրագրողի մը, որ պիտի ընկերանար նախարարին:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ օդուժի նախկին սպայ մը՝ Տրնքըն Սթիւմըն, լրտեսութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալուեցաւ: Հիւլէական ռումբերով զինուած օդանաւերու մասին գաղտնիքներ յայտնած է Լոնտոնի խորհրդային հիւպատոսարանի անձնակազմէն մէկուն:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ նախագահը, ընկերակցութեամբ Արտաքին նախարարին, պաշտօնական այցելութեամբ Փարիզ եկաւ առջի օր:

ԵՂԵՌՆԻ 60ԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ ԳՐԵԼ

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

— O —

Վերջին տասնեւհինգ տարիներուն, Թուրք գրողներ գիրք գիրքի ետեւէ հրատարակեցին՝ խեղաթիւրելու միտումով Հայեւթուրք յարաբերութեանց հազարամեայ պատմութիւնը։ Անոնք կը փորձեն մանաւանդ «արդարացնել» 1887 – 1923 *կիսադարուն Թուրք պետութեան կողմէ Հայութեան դէմ գործադրուած հալածանքներու, ջարդերու եւ վերջապէս ամբողջական ցեղասպանութեան ահաւոր ոճիրը։ Ու չգոհանալով պատմութեան այդպիսի կեղծուպատիր ներկայացումով, արդի Թուրք հեղինակներ եւ հրապարակագիրներ կը հետապնդեն անցեալի իրողութեանց անտեղեակ Թուրք սերունդները նախապաշարել վերապրած Հայութեան ու Հայ Դատին դէմ, տակաւին «Գորշ Գայլ» գաղանը կերակրող ու զինող միջազգային անարդարութեան հովանիին տակ...*

Ժամանակն է, ուրեմն, եւ ամէն կերպով արդար, որ Թուրքերէն լեզուին քաջահմուտ հայ գրողներ, յանուն պատմական ճշմարտութեանց լուսաբանութեան, իրենք եւս Թուրքերէն լեզուով գիրքեր հրատարակեն՝ պատմական պարզ բայց անհերքելի իրողութիւնները ներկայացնելու Թուրքիոյ մէջ ապրող Թուրք եւ Հայ նոր սերունդներու, մանաւանդ Թուրքիայէն դուրս Եւրոպայի եւ Ամերիկայի ազատամիտ երկիրներուն մէջ հարիւր հազարաւոր Թուրք երիտասարդ աշխատաւորներու եւ ուսանողներու համար։

Անշուշտ շատ կան այսպիսի անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ այլ օտար լեզուներով գիրքեր, բայց անոնք անմատչելի կը մնան Թուրքիոյ ժողովուրդին։ Ուստի, հայ մտաւորականներու բարոյական պարտքն ու իրաւունքն է Թուրքերէն լեզուով պատմագիրքեր մատուցանել ժողովուրդին, առանց վիճաբանական ոճի, այլ գիտական կառուցումով եւ առարկայական ներկայացումով ու փաստացի ճշգրտութեամբ։

Խորքին ունելով նախաքրիստոնէական ժամանակներէ ի վեր Հայոց յաջորդական թագաւորութեանց *տիրապետութիւնը Փոքր Ասիոյ վրայ՝ Թուրքերու պատմութիւնը սկսիլ Թ. դարուն Արեւելքէն փոքրաթիւ Թուրք խումբերու իբրեւ Արաբ Խալիֆայութեան* վարձկան զինուորներ *երեւումէն եւ ԺԱ. դարուն Հայաստան աշխարհ խուժած Սելճուքներու օրերէն։*

Պարզել՝ թէ ինչպէ՛ս ԺԳ դարուն Էրթուղրուլի փոքր խումբերը, տէր կանգնելով քայքայուած Սելճուք – Թաթար – Թիւրքմէն իշխանութեանց մնացորդներուն, հիմնեցին Օսմանեան տիրապետութիւնը, ու, դարէ դար, Հայեւթուրք յարաբերութեանց զարգացումը պատկերացնել եւ հասցնել մինչեւ Ի. դարու սեմին։ Ապա պարզել 1915 – 1923 *տարիներուն Թուրքիոյ կողմէ գործադրուած Հայ ցեղասպանութեան զարհուրելի պատմութիւնը, մէջբերելով Թրքական, գերմանական, անգլիական, ֆրանսական, ամերիկեան ու հայկական վաւերաթուղթերու անուրանալի փաստերը, առանց ծածկելու Հայոց սխալները, բայց դատապարտելի բանալով Թուրքերու վայրագութիւնները։*

Այսպիսի համապարփակ եւ աննախապաշար պատմագրութիւն մը ապահովաբար ողջունելի պիտի ըլլար եւ օգտակար ալ, Հայեւթուրք յարաբերութեանց բարւոք վերահաստատումի տեսակէտէն՝ Թուրք նոր սերունդները եւս բարձրացնելով արդարատես հայեացքի մը պատուանդանին։ Թուրքերը պիտի ըմբռնեն, թէ՛ իրենց անցեալի պատմութիւնը սուտով – կեղծիքով մշուշող ազգեր չեն կրնար յստակ տեսնել նաեւ իրենց ապագան, *եւ փոխյարաբերութեանց խաղաղ ընթացքը պահպանել բնական – դրացի ազգերու հետ, իրենց պարագային՝ մանաւորաբար հայ ազգին հետ։*

*Որովհետեւ Արեւմտահայութիւնը տակաւին իր արդար հատուցումը չգտած ՄԵԾ ԴԱՏ մը ունի, որ Հայութեան Դատը ըլլալով հանդերձ՝ միջազգային Մարդ*կութեան Դատն է։

Իր չորս հազար տարիներու պատմութեան մէջ, հայ ցեղը իր գլխուն ամէնէն դաւաճանական հարուածը ստացաւ իր ամէնէն խոր հաւատարմութեամբ ծառայած Թուրք պետութեան կողմէ, որ ԺԹ. դարու սկիզբէն ի վեր կայսրութեան քայքայման մղձաւանջովը կառչած՝ իր վայրագութիւնը գոհացնելու համար միակ անպաշտպան զոհը գտաւ իր ամէնէն հլուհնազանդ հայ քաղաքակիցները, որոնք դարերով երկրին շինարարութեան սիւնը *եղած էին եւ, ինչպէս 1912ի պալքանեան պատերազմին՝ զոհասանքի արժանացած, նոյնպէս 1914ի պատերազմի յայտարարութեան առեն՝ իրենց բացարձակ քաղաքացիական հաւատարմութիւնը յայտնած։*

Թէեւ սփոփիչ իրողութիւն մըն է թէ գերմարդկային մաքառումներէ ետք վերջապէս Արեւելահայութիւնը յաջողեցաւ *իր բնիկ հայրենի հողէն* փոքր ածու մը*–պատմական հայրենիքի մէկ հինգերորդ տարածութեամբ հազիւ – փրցնել բռնութեան ճիրաններէն եւիր պետական կեանքը հիմնել, 1918ին, այնտեղ ապաստան տալով նաեւ ներքին գաւառներէն փրկուած Արեւմտահայ խլեակներուն։ Մեր ժողովուրդի յեղափոխութեան, ֆետայութեան ու նահատակութեան իրական արդիւնքը եղաւ Արեւելահայաստանի ազատագրումը։ Առանց այդ զոհաբերութիւններուն՝ թերեւս այդ արեւելահայ հողաշերտերն ալ մեր ձեռքը չանցնէին։*

Բայց Արեւմտահայութիւնը *իրր ամբողջութիւն, որ առեններ տարածուած կ'ապրէր Էրզրումի լեռներէն, Վանայ լիճէն մինչեւ Կիլիկեան ծովեզերք, բոլորովին անհայրենիք մնաց։ Առեններ՝ Թուրքիոյ մէջ իբրեւ* «Փոքր Ասիոյ հին բնիկ տէրերը» *ապրող* երեքուկէս միլիոն *Հայութենէն – որ ըստ Թրքական վիճակագրութեանց իսկ՝ ներքին գաւառներու բնակչութեան մէկերրորդ համեմատութիւնը կը կազմէր 1890ին – այժմ հազիւ մնացած է հարիւր հազար անձ հաշուող աննշան փոքրամասնութիւն մը։ Մինչ Կիլիկիոյ մէջ, 1912ին, ընդհանուր քրիստոնէութեան թիւն էր* 215.000, 185.000 *իսլամի դէմ։*

Ինչպէս անհետացաւ այդ ժողովուրդը 1915 – 1923 *տարիներուն...*

Ու չգտնուեցա՛ւ — «Մարդու բնական իրաւունքներու» պաշտպանութեան եւ «Ազգերու ազատագրումի» սկզբունքով հրապարակ սա Ի. դարու մէջ — չգտնուեցաւ միջազգային ատեան մը որ «ցեղասպանութեան հաշիւը» պահանջէր Ա. Համաշխարհային պատերազմի եւ անոր յաջորդող Քեմալական գրաւումներու ընթացքին Հայութիւնը հիմէն կործանած Թուրք պետութենէն ու ժողովուրդէն, ինչպէս Բ. Համաշխարհային պատերազմէն ետք Նիւրեմպէրկի Միջազգային Ատեանը հաշիւ պահանջեց ցեղասպանութեան գերման պատասխանատուներէն։

Սակայն, արդի Թուրքիոյ այդ ինքնագոհ անտարբերութիւնը եւ միջազգային կրաւորականութիւնը պատճառներ չեն որ հայ ժողովուրդը մոռնայ իր ցեղին Մեծ Դատը։ Դարերով Թուրք լուծը կրած բոլոր ազգերը արժանացան ազատ ազգային կեանքի — միակ զրկեալ բացառութիւնը մնաց հայ ժողովուրդը, որ իր դարերու պատմութիւնով աւելի արժանի էր այդ ազատագրումին եւ արդար իրաւունքներու ճանաչման։

Վեց դարերու փոթորիկներէն ետք, Արեւմտահայութեան կրած մեծագոյն անիրաւութիւնները եղան այս զոյգ քաղաքական աղէտները — նախ կորսնցնել Օսմանեան Կայսրութեան կալուածէն իր բնիկ ժառանգորդի իրաւունքը, 1914 – 1918 *տարիներուն, ապա նաեւ* Կիլիկեան անկախութեան պատեհութիւնը՝ 1919 – 1921*ին։ Այս կրկնակ եղեռներով Արեւմտահայութեան ոտքին տակէն սահեցաւ իր չորսհազարամեայ բնիկ հայրենի հողը եւ ինկաւ* քաղաքական վախումի *մը մէջ։*

Հորիզոնին վրայ երեւցող փոքր նշոյլ մը կարելի է նկատել թերեւս, որ արդի Հանրապետական Թուրքիոյ մտաւորականները սկսած են քիչ-քիչ զգալ իրենց կողմէ Հայութեան գլխուն իջեցուած այդ մահացու հարուածին դատապարտելիութիւնը։ Բայց անոնք տակաւին շրջուած ձեւով *կ'ուզեն ներկայացնել պատմական իրողութիւնները։ Հայ Դատին ակնարկութեամբ իրենց հրապարակած ճառերուն, յօդուածներուն ու գիրքերուն մէջ կը փորձեն այնպէս ներկայացնել հարցը՝*

— Որպէ՛ս թէ Հայոց պատմութեան հերոսները առասպելակա՛ն դէմքեր ու թագաւորներ եղած ըլլային.

— Որպէ՛ս թէ Փոքր Ասիոյ բնիկ տէրերը Թուրքե՛րը եղած ըլլային եւ ո՛չ թէ Հայերը.

— Որպէ՛ս թէ Հայերը երբեք ինքնավար պետութիւն ունեցած չըլլային...

— Որպէ՛ս թէ ամէն տեղ, զուտ հայաբնակ գաւառներու մէջ իսկ, Հայերը երբեք թիւով աւելի եղած չըլլա՛ն քան Թուրքերու 25 առ հարիւրը.

— Որպէ՛ս թէ Ա. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ջարդուողները ո՛չ թէ Հայերը, այլ թո՛ւրք ժողովուրդը ըլլար Հայերու ձեռքով.

— Որպէ՛ս թէ հայ ժողովուրդի ամբողջական տարագրումը հայրենի բնիկ գաւառներէն պարզապէս «պետական ներքին հարկադրա՛նք» ըլլար։

— Որպէ՛ս թէ այժմ ալ Թուրքիայէն դուրս ապաստանած Հայերը իրե՛նք ըլլային, որ՝ իրենց գործած «ոճիրներու» հետեւանքէն խուսափե՛լու համար փախա՛ծ ըլլան.

— Որպէ՛ս թէ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ ապրող բեկոր մը հայ մնացորդները քաղաքացիական ամէն ազատութիւն վայելող *«խըլխաթիան Թուրքե՛ր»* ըլլան.

— Որպէ՛ս թէ արտասահմանի Հայերուն հանդէպ արդի Թուրքիան ո՛չ պահանջ ունենայ, ոչ ալ պարտք.

— Որպէ՛ս թէ Հայութեան փճացումին բուն պատասխանատուները «հայկական հարցը» իրենց սեփական շահերուն համար իբրեւ պատրուակ շահագործած Արեւմտեան Մեծ պետութիւննե՛րը միայն ըլլային։

Եւայլն, եւայլն։ (*)

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Իր թուրքերէն բնագրին մէջ կարդացած ենք այսպիսի թէութիւններով լեցուն գիրքը ծերակուտական Սատի Քոչաշի – «Թարիհ Պոյունճա էրմէնիլէր վէ Թիւրքէրմէնի իլիշկիլէրի», Անգարա, 1967, ուր ան կ'ըսէ, օրինակ.

«Օսմանցիները հայերէն ո՛չ մէկ երկիր կամ քաղաք առած են, այլ միայն ա՛յն պետութիւններէն եւ իշխանութիւններէն, որոնց ենթակայ եղած են իրենք։ Այսօր այդ պետութիւններէն եւ իշխանութիւններէն որեւէ մէկը գոյութիւն չունի (էջ 74 եւ էջ 260)։

«1877ին, ռուսեւթրքական պատերազմի թուականին, Ռուսիոյ հետ նաե՛ւ Անգլիա՛ «հայկական հարց» անունին տակ եւ եւրոպացիներու օգնութեամբ, Թուրքիոյ 6 նահանգներուն մէջ (Էրզրում, Վան, Տիգրանակերտ, Սիվաս, Պիթլիս, Խարբերդ) Անկախ Հայաստան մը հիմնելու երազին յանձնուած էին...

«Մինչդեռ այս գօտիներուն մէջ Հայերը փոքրամասնութիւն կը կազմէին։ Պիթլիսի մէջ (Բաղէշ), ուր իբրե՛ւ թէ Հայերը ամէնէն աւելի մեծ համրանքը ունէին անոնց համեմատութիւնը ընդհանուր բը-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Վ. — *Ֆազանէն եւ Իոխամիսթալէր փողոցներու միջեւ, Հարդէնբերգ փողոց թիւ* 17 *տան առջեւ եւ աւելի մօտ Ֆազանէն փողոցի։*

Ն. — *Վկային ուղղելիք ուրիշ հարցեր կա՞ն։ — Չկան։*

Խնդրեմ, Պ. Թարգման, հաղորդեցէք ամբաստանեալին, որ երկու նախորդ վկաները յայտնեցին թէ ինքը սպաննուածին մօտէն չէ անցած գացած, այլ թէ ինքը մայթին վրայէն անոր ետեւէն եկած եւ մի քանի անձեր անցնելէ վերջը, Թալէաթին մօտեցած եւ զայն սպաննած է։

Ամբաստանեալ. — *Այնպէս եղած է, ինչպէս որ նկարագրեցի. նախ իր մօտէն անցայ գացի եւ յետոյ ետեւէն կրակեցի։*

Ն. — *Այս վկաներու ըսածին համաձայն ճիշդ չէ։*

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն. — *Թերեւս ան այնքան յուզուած էր որ ալ որոշ չի գիտեր։*

Ն. — *Թերեւս որոշ չէք գիտեր, երկու անձեր հակառակը վկայեցին, թէ դուք ետեւէն զարկած էք առանց մօտէն անցնելու։*

Ա. — *Դիմացի մայթէն աղէն անցայ ետեւէն կրակեցի։*

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն. — *Կ'ուզէի հարցնել Պ. Նախագահին թէ՝ արդեօք Բէշ վկան եկա՞ծ է, վասնզի անոր վկայութեան մեծ կարեւորութիւն կուտամ։*

Ն. — *Թող զինուորներէն մին ստուգէ թէ՝ Բէշ վկան եկա՞ծ է։ (Դեռ չէ եկած)։*

Երկու նախորդ վկաներու, Եսէնի եւ Դեմբիցկիի, ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ այն բանին վրայ որ ամբաստանեալը իրենց վկայութեան հակառակ կ'ելլէ։ Ան կ'ըսէ թէ փողոցին միւս կողմէն առջին անցած եւ թողած է որ Թալէաթ փաշա իր մօտէն անցնի, յետոյ աջ կողմի մայթին վրայէն ձեռմէ առաջ անցած, մօտեցած է Թալէաթին եւ ետեւէն զայն զարկած է։

Վկայ Եսէն. — *Ամբաստանեալը կրնայ իրաւունք ունենալ, սակայն այն տեղէն, ուր Թալէաթ փաշա զարնուեցաւ, քան մեթր առաջ ան իմ քովէս անցաւ, գուցէ երաժշտական վարժարանին քովը միջնուղիէն անցած է։*

Ն. — *Այն պարագային Թալէաթի հանիլը աւելի՞ առաջ տեղի ունեցած է։*

Վկայ Դեմբիցկի. — *Ֆազանէն փողոցը հասաւ անոր, Հարդէնբերգ փողոցի մայթի վրայ անոր մօտեցաւ։*

Վկայ Եսէն. — *Անմիջապէս ամբաստանեալին հարցուցի, թէ ինչո՞ւ Թալէաթ փաշան կը սպաննէր։ Պատասխանեց. «Ես Հայ, ան Թուրք, ոչ մի վնաս Գերմանիոյ»։*

Ն. — *Կարծեմ այս վերջը ըսած ըլլալու է։*

Վկայ Եսէն. — *Անմիջապէս հարցուցի թէ ինչո՞ւ զարկաւ, եւ դրպանները նայեցայ վասնզի վախցայ որ կրնար անգամ մըն ալ կրակել, եւ թերեւս վրան սուր մըն ալ ունէր։ Այն ատեն ըսաւ. «Ես Հայ, ան Թուրք, ոչ մի վնաս Գերմանիոյ»։ Այս եղաւ թերեւս գործողութենէն հինգ վայրկեան վերջը։*

Ն. — *Տակաւին անորոշութիւն մը կը մնայ, սակայն ըսուածները այնքան ալ հակասող չեն. երկուքն ալ որոշ տառութիւն մը կրնան ունենալ։*

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն. — *Ինծի համար հարցը անորոշ չէ, որովհետեւ Բէշ վկան Եսէն եւ Դէմբիցկի վկաներուն հակառակը ըսած է, անոր վկայութիւնը գրեթէ ամբաստանեալին ըսածին կը համապատասխանէ։*

×

Ոստիկանապետ Գեաս Շարլոտէնբուրգի *ոստիկանատունէն։*

(Երդումէն վերջը)։

Նախագահ. — *Դէպքի մասին ի՞նչ գիտէք։ Քննութիւն կատարա՞ծ էք եւ դիակը դո՞ւք փոխադրել տուած էք։*

Վկայ. — *Մարտ 15ի կէսօրը լուր տըրուեցաւ ինծի որ Հարդէնբերգ փողոցի մէջ Թուրք մը զարնուած է։ Սպաննողը ձերբակալուած եւ ծեծի հարուածներ ստացած է։ Օր մը ետքը դիակը քննեցի եւ ձախ աչքին վրայ գտայ գնդակին բացուածքը, ուր կարելի էր մատ մը մտցնել։ Ծակը ինծի կասկածելի երեւցաւ։ Գըլխուն ետեւը վնասուած որեւէ տեղ չէի գտներ, թէեւ արիւն կար։ Կէսօրէն վերջը յանցապարտը առջեւս կանչեցի, դժբախտաբար դժուարաւ կրնայի ինքզինքս հասկցնել։ Լսեցի թէ ըսած էր որ այդ սպանութիւնը ըրած է, վասնզի կը հաւատար թէ սպաննուածը իր ծնողքներուն մահուան յանցաւորն էր։ Հարցուցի թէ գերմաներէն գիտէ՞ եւ ի՞նչպէս սպանութիւնը կատարեց։ Ատրճանակը ձեռքս ըսի, ինծի ցոյց տուր թէ սպանութիւնը ի՞նչպէս ըրիր։ Ատրճանակը գլխուս առջեւի կողմը բռնած, հարցուցի թէ այսպէ՞ս էր ըրած։ Այս կը ժխտէր եւ ցոյց կուտար որ ետեւէն հարուածը տուած է։ Ասկէ աւելի բան չէր ուզեր յայտնել։ Դատախազին մօտ հաստատեց որ այդ գործը կատարած էր, որովհետեւ կը հաւատար թէ սպաննուածը իր ծնողաց մահուան յանցաւորն է։ Անդրադարձն քննութիւններ ցոյց տուին որ ան Ժընեւէն Մարտի սկիզբը Պերլին – Շէօնէբերգ եկած էր եւ Աուգսպուրգէր փողոց թիւ 51 կը բնակէր։* (18 – Շար.)

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

——— Օ ———

Փ. Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի տարեկան ձեռնարկը որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 2ին, կարծես հոգեկան կապի աւանդական օր մըն է դարձած Կ. Խաչի մեծ ընտանիքին մասնաճիւղերուն միջեւ, ուր կը հաւաքուին Սարսէլ – Առնուվիլէն, Սեւրանէն, Իսի Լէ Մուլինոյէն, Պանեէօ – Քաշանէն, Ալֆորվիլէն եւ Փարիզէն նախկին Նոր Սերնդականներ, որոնք արդէն իրենց փոխանցուած ջահը անմար պահելու բծախնդրութեամբ, խանդավառութեամբ ու հաւատքով բարձր բռնած, լծուած են պատասխանատու գործերու՝ գիտակցելով թէ սերունդի փրկութեան կենսական կռուաններէն մէկն է Ֆրանսայի հայ դպրոցին մէջ իր միօրեայ դպրոցներով, արդիականացուած կայանով, ուր կը հաւաքուին ընութեան ծոցին մէջ շնչելու ջինջ օդ հայկական տոհմիկ մթնոլորտի մէջ տարին երկու ամիս հարիւրաւոր երախաներ փիլիքալէս կազդուրուելով ու քիչ մըն ալ հայանալով. ձմեռուան արձակուրդներուն ալ հայ ուսանողներ իրենց հանգիստի եւ փոխադարձ ծանօթութեանց օրերը կ'անցընեն։

Բոլոր կազմակերպուած պարահանդէսներու, գեղարուեստական ցերեկոյթ – երեկոյթներու, թատերական ներկայացումներու նիւթական հասոյթները կը յատկացուին Կապոյտ Խաչի դպրոցներուն, ուսանողներու օգնութեան, կարօտեալներու եւ կայանին, իսկ բարոյական բաժինը կը սատարէ հայ ժողովուրդի ազգային զգացումներու պահպանման ու զարգացումին։

Այս տարուան ձեռնարկը երկկողմանի յաջողութեամբ մը պսակուեցաւ։ Անիէռի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահը նեղ կուգար ներկաներուն թէ՛ թիւին եւ հոգեկան ապրումներուն։ Երկու նուագախումբեր՝ Արմէնեանց Սրճշայն իր հայկական պարերգներով եւ Սեւան՝ պատանիներու խանդոտ եղանակներով պարողներու եռանդը փոխն ի փոխ կը բազմապատկէին։

Պ. Ժ. Դատաւորեան օրուան պատշաճ խօսքերով ժողովուրդին ծանօթացուց Կ. Խաչի տարիներու աշխատանքը։

Կարճ ժամանակուան ընթացքին վիճակահանութեան տոմսերը սպառած էին, որուն յաջորդեց յայտնի նկարիչ, ամբողջ Հայութեան պարծանքը եղող Գառզուի (Գառնիկ Զուլումեան) նուիրած մէկ նկարին աճուրդը, որ կարճ ժամանակուան մը ընթացքին գոյացաւ նկատելի գումար մը, որ հայ ժողովուրդի ճաշակին եւ գնահատանքին չափանիշն է։ Մասնաճիւղը իր երախտագիտութեան հետ անսահման շնորհակալութիւնը կը յայտնէ։ Ինչպէս նաեւ պարտք կը համարի շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր անոնց, որոնք նուէրներով եւ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեցին եւ կը քաջալերեն իր ձեռնարկները, ապահովելով նիւթական եւ բարոյական անվերապահ օժանդակութիւն։

Անսպառ եռանդ ու կորով մեր քոյրիկներուն եւ սրտհատորներուն։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ճակչութեան 33 առ հարիւրէն աւելի չէր, իսկ Տիարպէքիրի մէջ (Տիգրանակերտ) այդ համեմատութիւնը 16% էր, Էլազիզի մէջ 12%,, Սիվազի մէջ՝ 15%։ (էջ 78)։

«Այսօր Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերը քրիստոնեայ Թուրքեր են... Թուրքիայէն դուրս ապրող Հայերուն գալով՝ անոնցմէ ո՛չ մէկ պահանջ ունինք մենք ու անոնց տալիք ո՛չ մէկ հող... (էջ 275 – 76)։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ վերջերս իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ մտաւորական, «Ալիք»ի երբեմնի խմբագիր, պատմագիտական բնոյթի ուսումնասիրութիւններու հեղինակ Երուանդ Հայրապետեան։ Իր մահէն քիչ առաջ Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնէր «Անմահների երթը» թատերգութիւնը, հրատարակութիւն «Հայկ Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակ»ի։ Երուանդ Հայրապետեան հաւատաւոր դաշնակցական մնաց մինչեւ իր մահը։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Հայ Մշակոյթի Միութեան Թատերախումբը, ղեկավարութեամբ Հրանդ Մարգարեանի, փայլուն յաջողութիւնով ներկայացուցած է «Սողոմոն Թէհլիրեան վրիժառու»ն, հազարի մօտ ներկաներու գնահատանքին արժանանալով։

ՔԻՒՎԼԷՆՏԻ մէջ, Մարտ 2ին, տեղի ունեցած է Եղեռնի 60ամեակի եւ Հայ Դատի պաշտպանութեան վերաբերեալ հրապարակային ձեռնարկը՝ նախագահութեամբ Խորէն Թօփալեանի։ Բանախօսած է ընկ. Գէորգ Տօնապետեան։ Հինգ հազար տոլար հաւաքուած է Հայ Դատի աշխատանքներու համար։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խորհրդային դեսպանը՝ Ալ. Սոլտաթով, ընկերակցութեամբ դեսպանատան հայ կցորդ Էտուար Խոջայեանի, Մարտ 4ին, այցելած է Լիբանանի Հայոց Առաջնորդարանը։ Դեսպանը ընդունուած է Լիբանանի Թեմի առաջնորդ Տաճատ Արք.ի, Զբօսաշրջիկութեան նախարար Սուրէն Խանամիրեանի, պետական երեսփոխաններ Մելքոն Խաչիկ Պապիկեանի, Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեանի եւ Արա Երևանեանի ինչպէս և Արամ Մինասեանի, Յակոբ Թահանի և Մկրտիչ Պուլտուքեանի (Ազգ. Իշխանութիւն) կողմէ։ Աւելի քան կէս ժամ սիրալիր խօսակցութիւն եւ կարծիքներու փոխանակումներ տեղի ունեցած են դեսպանին եւ հիւրընկալներուն միջեւ։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

1975–1976 կրթական տարեշրջանին համար Հ. Բ. Ը. Միութեան համալսարանական կրթաթոշակներու բաշխումի պայմաններն են.—

1.— Միութեան այժմու 272 համալսարանական սաներէն 90 հոգի այս տարի շրջանաւարտ պիտի ըլլան։ Մնացեալ 182 սաներէն 1975–76ին կրթաթոշակ պիտի ստանան անոնք, որ յաջողած են տարեվերջի քննութեանց մէջ։

2.— Վերոյիշեալներէն զատ կրթաթոշակ պիտի տրուի սահմանափակ թիւով նոր թեկնածուներու։

3.— Կրթաթոշակի այս յատկացումներէն կրնան օգտուիլ արդէն իսկ պաշտօնի վրայ գտնուող ուսուցիչներ, երբ անոնք մասնաւոր կերպով յանձնարարուին իրենց վարժարաններուն տնօրէնութեան կամ հոգաբարձութեան կողմէ։

4.— Համալսարանական ուսմանց համար թեկնածու ներկայացողները պէտք է անպայման երկրորդական վարժարանէ մը վկայուած ըլլան։

5.— Նոր թեկնածուներուն մէջ նախապատուութիւն պիտի տրուի անոնց, որ գործօն մասնակցութիւն բերած են կամ կը բերեն հայ կեանքին, եւ հայ մշակոյթին կամ հայ իրականութեան սատարելու կոչուած ուսմանց կը հետեւին։

6.— Բոլոր թեկնածուները, ուսուցիչ թէ ուսանող, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ իրենց դիմումը պէտք է կատարեն մինչեւ 1975 Ապրիլ 14 Միութեան հետեւեալ մարմիններուն.—

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Lebanon
P. O. Box 715
BEIRUT, LEBANON

Armenian General Benevolent Union
District Committee of Syria
P. O. Box 348
ALEP, SYRIA

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
Comité Régional de France
11, Square Alboni, PARIS (16e)

7.— Այլ վայրերէ թեկնածուներ մինչեւ 1975 Ապրիլ 14, իսկ Հարաւ. Ամերիկայէն եւ Աւստրալիայէն խնդրարկուներ մինչեւ 1975 Նոյ. 3, պէտք է դիմեն ուղղակի Կեդր. Վարչ. Ժողովին հետեւեալ հասցէով.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
628 Second Avenue
NEW-YORK, N.Y. 10016 — U.S.A.

8.— Դիմումնագիր ներկայացնողները հարցաթերթիկ մը պիտի ստանան այն մարմինէն, որուն դիմած են։ Թեկնածուները պէտք է հարցաթերթիկին մէջ տրուած ուղղութեան հետեւին եւ պատասխանելէ ետք բոլոր հարցումներուն, իրենց թղթածրարները վերադարձնեն նոյն մարմիններուն՝ ամէնէն ուշը մինչեւ Մայիս 12։

9.— Միութեան Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի Շրջ. Յանձնաժողովներուն կրթական Յանձնախումբերը այդ վայրերու թեկնածուներուն թղթածրարները ուսումնասիրելէ ետք զանոնք մինչեւ Յունիս 16 պիտի փոխանցեն Կեդր. Վարչ. Ժողովին, արժանաւորներուն մասին պատճառաբանեալ յանձնարարութեամբ։

10.— Ներկայիս իրենց ուսումը շարունակող Միութեան սաները ընթացիկ դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, իրենց քննութեանց արդիւնքը եւ կարգափոխութեան ու շրջանաւարտութեան պարագաները պէտք է անպայման մինչեւ Յունիս 30 հաղորդեն Կեդր. Վարչ. Ժողովին։

11.— Կրթաթոշակ չի յատկացուիր այն նոր թեկնածուներուն, որոնց վերջին տարուան նիշերուն ընդհ. միջինը 80 առ հարիւրէն պակաս է։

12.— Թեկնածուներուն հայերէնագիտութիւնը եւ ի մասնաւորի հայ վարժարաններէ շրջանաւարտներուն վերջին երեք տարիներու հայերէնի եւ առընչակից նիւթերու նիշերը կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնուին։

13.— Իրենց համալսարանական ընթացքին առանց մեր գիտութեան եւ հաւանութեան ճիւղ, ոստան կամ համալսարան փոխող սաները կը դադրին կրթաթոշակ ստանալէ։

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ։

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, 3 Մարտ 1975

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ՐՈՏԻՊՈՒԱՆ

Որովհետեւ «պաշտօնատարները» կուզային եւ աղէկ չէր ըլլար եթէ իրենց անփութութիւնը բռնուէր։

Այցելուներուն եւ սպաներու խումբը կը մօտենար։

Կալանաւորները երկար դերաններով լեցուն խոշոր սայլի մը լծուած էին, եւ իրենց գնդերները ձգտելով՝ հեծելով կը քաշէին իրենց բովանդակ ուժովը։

Բայց Պենետէթթօ կը դիտէր միեւնոյն տեղն։ Գդակը աչքերուն վրայ քաշուած, որպէսզի նայուածքին ուղղութիւնը չտեսնուի, որովհետեւ այդ նայուածքը անյագօրէն յառած էր անոնց վրայ, որոնց դէմքը տակաւին չէր կրնար զանազանել։

Յանկարծ այնքան ուժով ցնցուեցաւ, որ ո՛ւր գտնուիլը մոռնալով, քայլ մը առաւ կարծես դէպի առաջ սլանալու համար։

— Է՛, դիւահա՛ր, գոչեց բանտապահ մը, թէչի՞լ կ'ուզես։

Եւ ծանր գաւազանը ինկաւ անոր ուսերուն վրայ։

Պենետէթթօ բարկութեան աղաղակ մը զսպեց...

Որովհետեւ, արագ նայուածքով մը, ճանչցած էր Վիլֆորի աղջիկը, այն անիծեալ էակին աղջիկը, որուն համար ատելութիւն ուխտած էր։

Որովհետեւ այն Վիլֆորը, որուն որդին էր, պարտաւոր էր, ըստ իրեն, գինքը որդեգրել, կրթել տալ, հարստութենէն բաժին մը հանել իրեն։ Ո՛հ, ո՛չ, Պենետէթթօ չէր ներած անոր. եւ իր ազատութեան երազներուն մէջ, երբ հարստութեան գործիքը ձեռքն ըլլար, որոշած էր վրէժ առնել բոլոր անոնցմէ, որոնց հետ յարաբերութիւն ունեցած էր իր անցեալ հարստութեան կարճատեւ միջոցին մէջ, բոլոր անոնցմէ, որոնք ականատես եղած էին իր կործանման, այն սոսկալի երեկոյթին — փոխանակ գինքը վերջնապէս հարուստ եւ ազատ ընող պայմանագրի մը ձերբակալման հրամանագրի մը վրայ գրուած էր իր անունը։

Եւ Վալանթինի քով, որովհետեւ ան էր ճանչցեր նաեւ Մաքսիմիլիէն Մորէլը, որուն պատահած էր Օթէօյի տան մէջ, Մոնթէ Քրիսթոյի կոմսին բարեկամը։

Իր բոլոր ատելութիւնները, բոլոր վրէժխնդրութիւնները կը մարմնանային եւ կուգային գինքը դիմագրաւել։

Նաւահանգիստի վերատեսուչը վերակացուներէն մին կանչելով տեղեկութիւններ հարցուցած էր անոր։ Յետոյ հրաման մը տուած էր անոր։

Պենետէթթօ այս բոլորը կը տեսնէր, արիւնը կը դոփէր քունքերուն մէջ։ Ի՞նչ կար արդեօք։ Ուրո՞ւն համար կուգային այս անիծած էակները։ Ինչո՞ւ մտեր էին այս դժոխքին մէջ։

Վերակացուն յառաջացաւ դէպի այն խումբը, որուն մէջ կը գտնուէր Պենետէթթօ, բանտապահին քով եկաւ եւ անոր հետ խօսեցաւ։

Անիկա ուսերը ցնցեց։

— Ա՛հ, միշտ միեւնոյն պատմութիւնը, քրթմնջեց. միթէ մեր մարդիկը հետաքրքրական կենդանինե՞ր են։

Յետոյ, Պենետէթթոյի մօտենալով.

— Օ՛ն, հօ՛փ, քեզի տեսնել կ'ուզեն, դեղեցիկ կեանքս։

— Ըսել է գիս ալ, հարցուց Սանտէլմ խնդալով, քանի որ մենք Ս. Րոշ եւ իր շունն ենք։

Զինքը Պենետէթթոյի կցող շղթային կ'ակնարկէր։

Կատակը հաճելի եղաւ բանտապահին, որ բարեհաճեցաւ նուազ խոժոռ դէմք մը ցուցունել, Պենետէթթօ եւ Սանտէլմ կարգէն դուրս ելան։

— Դեղնած ես, ըսաւ կամաց մը Սանտէլմ իր ընկերոջ։ Նայէ որ տխմարութիւն մը չընես։

— Մի վախնար։

— Այդ խօսքը այնպէս մը կ'ըսես որ կը վախցնես գիս։

— Անմտութիւն չուզեր, կ'ըսեմ, յիշէ՛ որ վաղն է։ Բայց աղէկ միտքս եկաւ... արդեօք այն կի՞նն է։

— Ոչ։

Երկու կալանաւորները դէպի այն խումբը տարին։

Վերատեսուչը քայլ մը առաջ անցաւ դէպի անոնց։

— Ձեզմէ որո՞ւն անունը Պենետէթթօ է։

— Իմս, ըսաւ նախկին Քավալքանթի իշխանը։

— Արտօնեցի որ ձեզի տեսնեն ու խօսակցին, բայց կ'արգիլեմ ձեզի խօսք մը արտասանել, ապա թէ ոչ կը բանտարկուիք...

Պենետէթթօ խոնարհութեամբ ծռեցաւ։

Անդին Վալանթին խիստ դեղնած, Մաքսիմիլիէնի բազկին կը կռթնէր։

Այս հիանալի փափկութեամբ ու ազնուութեան համար տանջանք մըն էր մտնել այս սոսկումի եւ անէծքի տեղերուն մէջ։

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մելքեան եւ Ալիքեան ընտանիքները խոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ որ պատահեցաւ Փետր. 13ին, Տէսին:

Քառասունքի հոգեհանգիստ կը կատարուի Մարտ 23, Ծաղկազարդի Կիրակին, Տէսինի Հայոց եկեղեցին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Երուանդ Տէր–Եղիայեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ցովսէփեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի եւ Տէր եւ Տիկին Ճերահեան 50 ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ–Սէն–Ժեռոմի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակներ 20 ֆր., Օր. Վարդուհի Պօյաճեան 20, իրենց սիրեցեալ մօր մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Դաւիթեանի եւ պարագաներուն իրենց քեռայրին Պ. Ալթունեանի (քաֆէ Ալթուն) կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի՝ Համբարձումեան եւ Պառաւեան ընտանիքներու կողմէ 50 ֆր., Պր. Գրիգոր Արզումանեանի մահուան առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

32, Ռիւ տը Թրէվիզ

ԲԺ. ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

(չրջանաւարտ Երեւանի բժշկական համալսարանէ)

Նիւթ՝ Հայ–արաբ մշակութային կապերը

Շաբաթ, Մարտ 15 ժամը 20.30ին

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Մարտ 22 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20.30ին Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Ընկերահամակրական խնջոյք – պարահանդէսով, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին:

Ընտանեկան տաք մթնոլորտ, առատ կերուխում:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը, հիմնարկէքի արարողութենէն սկսեալ (Փետր. 23) կը բանայ հանգանակութեան նոր ցանկ մը: Առաջին վեց ցանկերը հիմնարկէքի օրուան ցանկերն են եւ նուիրատուները կրնան ստացագիրներուն համար դիմել Ցանձնախումբի վարչութեան:

Ե. ՑԱՆԿ

Հ. Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Գամպէրեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Աւտոյեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Աւտոյեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Նիկողոսեան, Տիկ. Գրիգորեան (Նիս), Տիկ. Հ. Օհանեան, Տէր եւ Տիկ. Շէք – պօղոսեան, Տիկ. Գաֆէճի, Օր. Հ. Միսաճեան (Նիս), Տէր եւ Տիկ. Խ. Նալպանտեան, Օ. Մուրատեան (Փարիզ), Բժ. Զաքարեան, Օր. Է. Սարգիսեան, Պ. Պօղոսեան, Տ. և Տ. Ա. Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկ. Պ. Ծառուկեան, Օր. Լ. Բամպուքեան, մի ոմն, մի ոմն 100ական ֆր.:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայր եւ որդի Վարդան եւ Համազասպ Մուրատեան, իրենց սիրելի կնոջ եւ մօր Սառա Մուրատեանի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 100 ֆր. Մարսէյլի Կապ. Խաչին, 100 Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 100 ֆր. Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին: (Դպրոցասէրի գումարը ստանալ («Յառաջ»էն):

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Լ Ի Ո Ն

ՄԱՐՏ 23ԷՆ 30

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

կազմակերպուած

Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ

մասնակցութեամբ

Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն–Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ – Էթիէնի եւ Սէն–Շամոնի խումբերուն:

Պատուոյ նախագահութեամբ

Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON

SEMAINE ARMENIENNE

du 23 au 30 Mars

Sous la Présidence d'honneur

Louis MERMAZ

Député-Maire de Vienne

DIMANCHE, 23 Mars, Salle Rameau à 15 heures GALA ARTISTIQUE
Avec la participation des troupes de danses NAIRI et NAVASART
Groupe instrumental SAYAT-NOVA de Paris et la cantatrice ALICE CHAMIRIAN

JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915

La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf, Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théârale
LA RUSE
par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures
GRANDE NUITEE DANSANTE
avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :
VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Կիրակի Մարտ 16 ժամը 16էն 24

GRANDE MATINÉE DANSANTE organisée par la section de Sevran de la Croix Bleue des Arméniens de France

Salle des Fêtes de Sevran

Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE
Danses arméniennes avec la participation de EVA ARZOUIAN
BUFFET — BUVETTE — AMBIANCE ARMENIENNE
Entrée 15 F. étudiant etNor Séround 10 F.

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն Ը Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

PRINTEMPS EN ARMÉNIE

1) Spécial Match retour de l'Equipe de Football BAYERN de MUNICH contre Equipe ARARAT, à EREVAN

du 17 au 24 mars

prix Paris - Paris 2100F

2) DU 22 MARS AU 5 AVRIL
3) DU 1er AU 15 AVRIL PRIX : PARIS/PARIS 2.580 F.
Logement première classe à EREVAN, hôtel ANI ou ARMENIA, en pension complète et excursions quotidiennes

Renseignements et Inscriptions

A PARIS — Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-30-64 073-32-64

A LYON — Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60-13-66

A MARSEILLE — Dicran Kazarian
méditaire
6-8 La Cannebière — 13000 MARSEILLE — Tél. 39-72-66 39-67-50

Licence Voyages : A. 721.

Taverne Maubeuge

chez EDDY

KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9

Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
16
DIMANCHE
16 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը 1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.250
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.250

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 10)

ԼԵՀԵՐԷՆ ՊԱՏՄԱՎԷՊ՝ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Լեհ վիպասան Եան Դոբրաչինսկ գրած է շուրջ յիսուն վէպ, բազմաթիւ պատմուածքներ, ճամբորդական յուշագրութիւններ եւայլն: Վարշաւայի մէջ 1973ին լոյս ընծայած է նոր վէպը՝ «Իմաստութեան բանալին», որ բաղկացած է շուրջ 400 էջերէ: Նիւթն է՝ Կիլիկեան Հայաստանի Թագաւոր Հեթում Բ.ի եւ Սմբատ Գունդստաբլի ուղեւորութիւնը դէպի Քարաքորում եւ անոր յաջորդող տարիներու անցուդարձերը:

«Իմաստութեան բանալին» վիպասանին լաւագոյն ստեղծագործութիւններէն մէկն է եւ արդէն թարգմանուած է եւրոպական երեք լեզուներու:

Լեհ բանասէր եւ թարգմանիչ Անճէյ Նիմանսկի, որ, ի դէպ, լեհերէնի թարգմանած է Աւ. Իսահակեանի բանաստեղծութիւնները, իսկ ներկայիս աւարտելու վրայ է Առաքել Դաւրիժեցիի «Հայոց պատմութեան» թարգմանութիւնը, տեսակցութիւն մը ունեցած է վիպասանին հետ, «Իմաստութեան բանալին» վէպին առընչութեամբ: Ստորեւ հարցազրոյցը:

Հարցում.— Առաջարկ ստացած եմ Հայաստանէ՝ հարցազրոյց մը ունենալու ձեզի հետ: Ձեր վէպը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած է հայ գրագէտներուն մօտ եւ այն աստիճան, որ վէպը արդէն թարգմանուելու վրայ է հայերէն: Ի հարկէ, զարմանալի չէ, քանի որ այդ վէպին նիւթը Հայաստանի անցեալէն քաղուած է: Ի՞նչ պատճառներով խորասուզուեցաք Հայաստանի պատմութեան մէջ, որուն արդիւնքը եղաւ ձեր «Իմաստութեան բանալին»:

Պատասխան.— Խաչակիրներու պատմութիւնը զիս հետաքրքրած է եւ այս ճամբով է, որ հետաքրքրուեցայ Հայոց անցեալով: Իր ատենին ուսումնասիրած եմ Ռընէ Կրուսէի պատմագիտական բընոյթի աշխատութիւնները: Ֆրանսացի պատմագէտին աշխատութիւնները առիթ ընծայեցին, որ կարեւոր յայտնագործութիւն մը ընեմ, այն է Խաչակիրներու յարաբերութիւնները Հայաստանի քրիստոնէական Պետութեան հետ, որ Բիւզանդիոնի հեռաւոր սահմաններուն մէջ վահան հանդիսացած է այլադաւաններու յառաջխաղացումներուն դէմ: Որքան խորացայ Հայաստանի պատմութեան մէջ, այնքան աւելի զարգացաւ հետաքրքրութիւնս վիճելու բոլոր մանրամասնութիւնները: Հեթում Բ. ըմբռնեց այն վըտանգը, որ կը սպառնար իր թագաւորութեան ըլլա՛յ մահմետական Պետութենէն, ըլլա՛յ Բիւզանդական կայսրութենէն: Այս պատճառով էր, որ որոշեց իրագործել քաղաքական մեծ ծրագիր մը՝ դաշինք կնքել մոնկոլ մեծ Պետութեան հետ: Ասիկա այսօր նիւթը դարձաւ վէպիս:

Հարց.— Ի՞նչ աղբիւրներէ օգտուեցաք:

Պատ.— Ատոնց յիշատակութիւնը կատարած եմ վէպիս վերջաբանին մէջ: Ատոնք ուղղակի կը վերաբերին այդ դէպքերուն:

Հարց.— Հայ ազգին վերաբերեալ ուրիշ վէպեր կարդացա՞ծ էք:

Պատ.— Ոչ մէկ վէպ կարդացած եմ: Թերեւս այդ է պատճառը, որ կարծես նոր ցամաքամաս մը յայտնաբերեցի: Հետաքրքրական նիւթերը չտեսնուած կերպով գրաւիչ են. այս է պատճառը, որ տեղն ու տեղը աշխատանքի լծուեցայ: Հնարաւորութիւն ունէի Լեհաստանի Հայերու վերաբերեալ բազմաթիւ նիւթերու ծանօթանալու. Լեհաստանի Հայերը մեծ եւ անգնահատելի դեր խաղացած են Լեհաստանի պատմութեան մէջ: Լեհ – Թաթարական պատերազմներու ժամանակ Հայերը նուիրումով պաշտպանած են մեր երկիրը: Այդ շրջանին երկրին արեւելեան սահմաններուն Հայեր կը բնակէին: Երբ Հայաստան նուաճուեցաւ Թուրքերու կողմէ, բազմաթիւ Հայեր ապաստան գըտան Լեհաստան: Օրինակ՝ Լվովի մէջ առեւտուրը, գրեթէ ամբողջութեամբ, Հայերու ձեռքն էր: Կը մնայ աւելցնել, թէ ողբացեալ կինս Լվովի Հայերէն էր:

Հարց.— «Իմաստութեան բանալի» վէպին մէջ հայկական բազմաթիւ փաստեր եւ անուններ կան, որոնք ճշգրիտ ձեւով տառադարձուած են լեհերէն (թագաւոր, նախարար, ասպետ եւայլն): Ասիկա առիթ տուած է Հայաստանի մէջ ենթադրելու, թէ հայերէնը խորթ չէ ձեզի: Իսկապէս դուք հայերէն գիտէ՞ք:

Պատ.— Ցաւ ի սիրտ, ո՛չ: Հայկական տեղանուններուն, անձնանուններուն եւ այլ բառերուն ծանօթացած եմ շնորհիւ Ռընէ Կրուսէի աշխատութիւններուն: Մընաց որ ուսանողական տարիներուս եղաւ շրջան մը, երբ մտերմացայ հայազգի Եուզեֆ Թէոդորովիչի:

Հարց.— Դուք խօսեցաք հայազգի մարդու մը մասին, որ յարգուած էր լեհ մտաւորական շրջանակներու կողմէ, իսկ այժմ կ'ուզեմ հարցում մը ուղղել Հենրիկ Սենկեվիչի մասին, որ ինծի հասած տեղեկութիւններուն համաձայն, ծանօթ եւ սիրուած գրագէտ է Հայաստանի մէջ: Անկէ չորս վէպեր թարգմանուած են հայերէն եւ քանի մը անգամ վերհրատարակուած են: Դուք, իբրեւ լեհ վիպասան, ի՞նչպէս կը գնահատէք Սենկեվիչի գրականութիւնը՝ այսօրուան տեսանկիւնէն:

Պատ.— Սենկեվիչի հանդէպ միայն մէկ տրամադրութիւն ունիմ, այն է՝ երախտագիտութիւնը: Ան այն հեղինակն է, որուն գրականութեամբ դաստիարակուած է իմ սերունդս: Ես ծնած եմ Լեհաստանի անկախութենէն առաջ եւ լեհերէնը սորված եմ Սենկեվիչի գիրքերով:

×

ՀԻՆ ԱՒԵՏԱՐԱՆ ՄԸ՝ ԱՐԱԲԿԻՐԷ

Բանաստեղծ Լեւոն Միրիջանեան, որ արտասահման այցելած էր, Երեւանի Մատենադարանին յանձնած է ԺԴ. դարու աւետարան մը: Նիւ-Եորքաբնակ Ցար. Հազարեանի թելադրութեամբ Վահան Քիւրքճեան աւետարանը յանձնած է բանաստեղծին, որպէսզի զայն տանի Երեւան: Աւետարանը գրուած է թուղթի վրայ, բոլորագիր տառերով եւ նկարազարդ է: Ունի 225 թերթ, դրոշմազարդ կազմ եւ երկու հին մագաղաթեայ պահպանակ: Ձեռագիրը բաւական հինցած է, մաշած, էջերը քայքայուած են, նկարներուն մէկ մասը կը պակսի, եղածն ալ տեղ-տեղ չորցած փշրուած է: Մէկ խօսքով պէտք է նորոգուի:

Մատենադարանին մէջ սկսած են նորոգել, որմէ ետք ձեռագիրը պիտի զետեղուի Մատենադարանին միւս ձեռագիրներու կողքին:

Հետաքրքրական է ձեռագիրին պատմութիւնը: 1915ի Եղեռնէն ետք Արաբկիրի եկեղեցիին, Առաջնորդարանին եւ դպրոցներուն գոյքերը աճուրդի դրուած են: Հօրան գիւղի գիւղապետը, որ ներկայ գտնուած է աճուրդին, ձեռք ձգած է զոյգ մը եկեղեցական պատմուճաններ եւ աւետարանը: Արհեստի բերումով 15 տարեկան Վահան Քիւրքճեան գիշերած է գիւղապետին տունը: Այս վերջինը, որ ճանչցած է Վահանի հայրը՝ փաստաբան Պօղոսը, տղուն յանձնած է աւետարանը: Վահան 60 տարի իր քովը պահելէ ետք, վերջերս Միրիջանեանի ձեռքով Երեւան ղրկած է:

Ձեռագիրին մէջ պահպանուած է գըրխաւոր յիշատակարանէն սիւնակ մը, որմէ կ'իմացուի, որ ձեռագիրը գրուած է Կարապետ գրիչին կողմէ, 1303ին: Ծաղկողը եղած է Ցովսեան, որ ծանօթ անուն է իբրեւ գրիչ, ծաղկող եւ կազմող: Անկէ մեզի յայտնի են երեք ձեռագիրներ, որոնցմէ մէկը կը գտնուի Վիեննա, իսկ երկուքը՝ գրուած 1308ին եւ 1316ին, Երեւանի Մատենադարանը:

Արժէքաւոր են աւետարանին նկարազարդումները եւ արժանի են յատուկ ուսումնասիրութեան:

×

ԲՈՒԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ջերմուկի ջուրերու գործատունը ներկայիս տարեկան աւելի քան 30 միլիոն շիշ ջուր կ'ուղարկէ Խորհ. Միութեան տարբեր շրջանները եւ օտար երկիրներ: Ցառաջիկային այդ թիւը պիտի աւելնայ:

Ջերմուկի մէջ վերջերս շինուեցաւ նոր արեւաբուժարան մը: Ստեղծուելու վրայ է բուժարաններու շարք մը, որ պիտի ունենայ 13 յարկանի երկու շէնքեր՝ 500 անկողինով: Կառուցուելու վրայ է 800 տեղ ունեցող դահլիճ մը՝ համերգներու, ներկայացումներու համար:

Երեւանէն 22 քիլոմեթր հիւսիս – արեւելք կը գտնուի Արզնին: Հոն կան չորս բուժարաններ, լոգանքի նորագոյն սարքաւորումներով եւ յարմարութիւններով:

Հանքային աղբիւրներու ջուրերը կ'օգտագործուին սիրտ-անօթի, ստամոքսի, աղիքի, լեարդի, յօդերու, մկանի, ոսկորի եւ այլ հիւանդութիւններու բուժումին համար:

Այս տարի Արզնիի մէջ պիտի աւարտի շինութիւնը նոր բուժարանին, որ պիտի ունենայ 400 հիւանդի ննջասենեակներ, լոգարաններ, ճաշարան եւայլն:

Բուժարան մըն ալ հաստատուելու վրայ է Հանքաւանի մէջ:

Կիրովականի «Հայաստանի բուժարանը ընդլայնուելու վրայ է: Հիմնուելու վրայ է 12 յարկանի շէնք մը, ձմեռուան լողաւազան: Այս բուժարանին շնորհիւ 1750 հոգիով պիտի աւելնայ բուժուողներուն թիւը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԶԷՆՔ ՊԻՏԻ ՏԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ԱՆԳԱՐԱ ՉՈՒԶԵՐ ՈՐ ՄԱԿ-Ը «ԻՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ԽԱՌՆՈՒԻ»

Ծանօթ է որ ամէն երկիր իրար անցած է փոխարինելու համար Ամերիկան, Թուրքիոյ զէնք հայթայթելու «սրբազան» գործին մէջ: Մնաց որ Քիսինկէր ալ ճիգ կը թափէ, ճնշում բանեցնելով այլ երկիրներու վրայ: Այսպէս է որ Արեւմտեան Գերմանիա, որ Կիպրոսի թրքական յարձակումէն ի վեր, դադրեցուցած էր զէնքի առաքումը դէպի Թուրքիա, նոր որոշում մը տուաւ: Արդարեւ, կառավարութիւնը որոշեց այլեւս վերսկսիլ այդ առաքումները, հերքելով միաժամանակ որ որեւէ ամերիկեան ճնշում եղած ըլլայ Պոնի վրայ այդ ուղղութեամբ, բայց պարզ է որ այս մասին խօսուած է Քիսինկէրի վերջին այցելութեան առթիւ ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու Արտաքին ենթանախարարներու տեսակցութեան ատեն, Ուրբաթ օր:

Պաշտօնական աղբիւրները կը հերքեն նաեւ թէ որեւէ ձեւով Ամերիկան փոխարինելու հարց մը ըլլայ, «Ամերիկա գիտէ, կ'ըսէր պաշտօնական բանբեր մը, որ չենք կրնար փոխարինել իր ճիգերը»: Արդարեւ, Պոնի ընծայելիք օժանդակութիւնը շատ փոքր է բաղդատելով Ուաշինկթընի:

Այս միջոցին արդէն Գերմանիա կը գտնուի Թուրքիոյ նախկին վարչապետ եւ Հալքի պարագլուխ՝ Էճէվիթ, որ տեսակցութիւն ունեցած է կառավարական դէմքերու հետ եւ ապահովութիւն առած որ զինուորական օժանդակութիւնը ի մօտոյ կը վերսկսի:

Աւելի քան 15 հազար Թուրք բանուոր մտիկ ըրած են Էճէվիթի ճառը, զոր Հալքի ղեկավարը արտասանած է Ռուրի ճարտարարուեստական կեդրոններէն մէկը կեդրոնը:

× Թուրք Կիպրացի բանբեր մը մերժած է յոյն Կիպրացի ներկայացուցիչներու երկու պայմանները վերսկսելու համար բանակցութիւնները Կիպրոսի ապագային մասին: Այս պայմաններն էին՝ բանակցութիւնները կատարել Նիւ Եորք եւ նախագահութեամբ Վալտհայմի: Թուրքը ըսած է թէ Նիկոսիոյ կամ Վիեննայի համաձայն է բայց ոչ Նիւ Եորքի, որ ՄԱԿի կեդրոնն է, վասնզի չուզեր որ ՄԱԿը Թուրքիոյ գործերուն խառնուի:

Քանի մը տողով

ՋՈՐ. ՍՓԻՆՈԼԱ Շաբաթ օր դեռ աքսորի հիւրընկալ ափ մը չէր գտած: Պրազիլի մերժումէն ետք իր օդանաւով Արժանթին կը հասնէր, հոն քաղաքական ապաստան գտնելու յոյսով: Բայց քիչ ետք կը ստիպուէր Սպանիա վերադառնալ:

ՊԱՂՏԱՏ, պաշտօնական զեկոյցով մը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը քաղաքական ոչ մէկ լուծումի մասին կը բանակցի Քիւրտերուն հետ եւ թէ միայն ու միայն սահմանափակ հրադադար մը ընդունած է, թոյլ տալու համար որ Քիւրտերը անձնատուր ըլլան: Զեկոյցը կը ճշդէ որ հրադադարի պայմանաժամը կը վերջանայ Ապրիլ մէկին:

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄԻ կառավարութիւնը զօրակոչի տարիքը 17էն 43 սահմանեց, նկատի առնելով երկրին սպառնացող վըտանգը: Ցարդ մինչեւ 38 տարեկանները զօրակոչի կ'ենթարկուէին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ներկայացուցչական Ժողովը վաւերացուց օտար երկիրներու տրուելիք օժանդակութեան պիտաճէն՝ 3,5 միլիառ տոլար: Գործադրելի դառնալու համար պէտք է վաւերացուի նաեւ Ծերակոյտէն:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ իշխան Սիհանուք յայտարարեց, թէ կը նախատեսէ Քամպոճ վերադառնալ, իբրեւ Պետութեան առաջնորդ: Ընդունեցաւ, թէ կարմիր Խմերներն են, որ զօրաւոր դիրքի մը մէջ կը գտնուին, սակայն երբ «անոնք յաղթանակը ապահովեն՝ Քամպոճ պիտի վերադառնամ»:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը՝ Թրիւտօ, Լոնտոնէն Տըպլին ժամանեց:

ԵՂԵՌՆԻ 60ԱՄԵԱԿԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ ԳՐԵԼ

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Օ —

Սակայն պատմական իրողութեան այսպիսի բացէն ուրացումի մեթոտն իսկ ինքնին ներքին ապացոյց մըն է՝ թէ արդի Թուրքիոյ խիղճը սկսած է անհանգիստ զգալ, ու միտքը կը փնտռէ իր ոճիրներուն ինքնարդարացումի կերպերը՝ մարդկութեան դատաստանին առջեւ։ Մինչդեռ հարկ էր որ աննախապաշար Թուրք մտաւորականներ — եթէ կան այս կոչումին արժանիներ — փոխանակ իրողութիւնները խեղաթիւրելու չքմեղ՝ ջանալու համարձակ խոստովանէին իրենց անծածկելի ցեղային ոճիրը, ու դատապարտեն զայն, անվախ անկեղծութեամբ յայտարարեն թէ, երբ Հայեր տեղ-տեղ զէնքի փարեցան՝ ատիկա պարզապէս ինքնա-պաշտպանութեան համար էր — ինչպէս ամէն ապրող էակի բնական իրաւունքն է — զիրենք հարստահարող, ջարդող եւ մահուան անապատները քշող իրենց անխիղճ տէրերուն դէմ, եւ միջազգային դատարանի առջեւ յօժարին արդար հատուցումը ընելու իրենց կողմէ անիրաւուած հայ ազգին, ու մեղքի խարանը սրբացնեն Թրքութեան ճակտին վրայ։

Վստահաբար օր մը Թուրքերը իրե՛նք եւս պիտի ափսոսան պատմական իրենց ցեղային մեծագոյն սխալին վրայ զոր գործեցին՝ փճացնել ջանալով հինգ դարերէ ի վեր իրենց պետութեան կազմակերպման ու երկրին տնտեսական, գիտական ու մշակութային բարգաւաճումին հաւատարմօրէն ծառայած հայ ժողովուրդը։ Որովհետեւ, Փոքր Ասիոյ այս բնիկ շինարար տարրը դուրս նետելով՝ Թուրք անհեռատես ղեկավարներ լայն եւ անպահակելի ասպարէզ բացած եղան օտար եւ շահամոլ ցեղերու, որոնք հայ ժողովուրդին փճացումով բաց ձգուած տնտեսական, գիտական ու ճարտարարուեստական դիրքերը գրաւելու համար սկսան խուժել Թուրքիա, իրենց դրամագլուխով ու թեքնիքով, ու կը ձգտին զայն իրենց հոսանքին ենթարկելու։ Յաջորդ սերունդներու Թուրք առաջնորդներ անշուշտ պիտի անդրադառնան այս մեծագոյն դաւադրութեան որ գործուեցաւ իրենց իսկ հայրերուն ձեռքով։

Ահա մէջտեղ է իրողութիւնը։ Այսօր, Հայասպանութենէն կէս դար եւ աւելի ետք, Թուրքիոյ բոլոր գաւառները կը տառապին արդի քաղաքակրթութեան նուազագոյն բարիքներու ու կրթութեան եւ առողջապահական միջոցներու պակասէն, մինչ երկրի ճարտարարուեստի, վաճառականութեան եւ գիտութեան ու թեքնիքի «ներկայացուցիչները» օտարներն են, իսկ միլիոններով Թուրք երիտասարդներ կը ստիպուին եւրոպական երկիրներու «գործարաններու» մէջ պարզ գործաւորներ ըլլալու։

Մինչդեռ, եթէ Թուրք ղեկավարները իրատես գտնուէին ու պաշտպանէին ու զօրացնէին բնիկ հայ տարրը, երկիրը յաւիտենապէս ապահով կը մնար օտար թափանցումներէ, եւ հայ եւ Թուրք համաքաղաքացիութեան շրջանակին մէջ կ'ամրանար պետական դեմոկրատիկ, արդարանժար վարչակարգը։ Իսկ ցեղային հարցի արդար լուծումը կ'ըլլար՝ միջազգային երաշխաւորութեան տակ ներքին ինքնավարհայաշխարհի վերակազմել, ինչպէս որ որոշուած էր ու գործադրութեան ալ սկսած Մեծ Պատերազմի ճիշդ նախօրեակին, եօթը գաւառներէն մինչեւ Կիլիկիա, միջերկրականեան լայն ափերու պաշտպանութեամբ։

Եւ ներկայ կացութեան մէջ ալ, Թուրքիոյ համար չկայ աւելի ապահով քաղաքականութիւն՝ քան հայկական արեւելեան գաւառներու հսկայ երկրամասը — որ աւա՜ղ այժմ ամայութեան մը վերածուած կը մնայ — հարկադրաբար զիջիլ արդի Հայաստանի ու վերամբարձնել Հայ-եւԹուրք ներդաշնակ դրացնութեան միաճակատ թումբերը, ամէն ճակատէն իրեն սպառնացող ցեղային ու պետական հեղեղներու դէմ։

Կայ քաղաքական իրատեսութիւն մը որուն պէտք է հետեւին Հայե՛րն ալ Թուրքե՛րն ալ։ Արեւմտահայութեան համար գործնապէս կորսուած կը թուի Կիլիկիոյ կամ Անատոլեան գաւառներու մէջ իր Ռուբինեանց պետական անկախութիւնը վերականգնելու պատեհութիւնը։ Քեմալական Շարժումի հարուածով, արդի Թուրք պետութիւնը տիրապետեր է այդ բոլորին եւ բնիկ հայ, յոյն ասորի քրիստոնեայ տարրերը վերջնականապէս դուրս նետած այնտեղերէն, երկիրը բնակչութեա՛մբ ալ թրքացուած։ Ու կարելի չէ որ Սփիւռքահայութիւնը ռազմական - լեգէոնական ուժով վերստին տիրանայ իր հայրենի այդ ժառանգին։ Մեր «Եղեռնեան» հրապարակային գործունէութիւնները ուրիշ արժէքի չեն յանգիր՝ քան ներքին ճակատի վրայ ազգային գիտակցութիւնը վառ պահելու եւ միջազգային արդարութեան վճիռներ արձանագրել տալու։ Գործնապէս միակ կարելիութիւնը կը մնայ արդի Հայաստանի սահմանակից հայաբնիկ գաւառներու միջազգային ճանաչումով փոխանցումը Հայութեան՝ իբրեւ արդար հատուցում Արեւմտահայութեան կրած դարաւոր զրկանքներու։ Բայց Արեւելեան նահանգներու այդ զիջումն ալ հաւանական չէ որ Թուրքիան կատարէ առանց իր վրայ միջազգային ճնշումի։ Իսկ այդպիսի ճնշում կարող է ընել միայն ՄԱԿը՝ քաղաքական ու ռազմական սպառնալիքով ռուսական պետութեան, որուն մէկ մասը կը կազմէ արդի Հայաստանը։ Մինչդեռ ռուսական պետութիւնը լուռ կը մնայ հայկական հողերու եւ այլ իրաւունքներու մասին, եւ ընդհակառակն՝ թերեւս նկատի ունի, յարմար առիթն, Թուրքիոյ արեւելեան գաւառներէն մաս մը անջատելով այնտեղ խորհրդային ռէժիմի թուրք պետական բջիջ մը ստեղծելու։ Ուստի, արդի Թուրքիոյ եւս շահը կը պահանջէ որ արեւելեան հայկական նահանգները արդար հատուցումի միջազգային վաւերացումով փոխանցէ Հայաստանի եւ ինքզինքն ալ ապահովէ անդամահատումի ներքին երկպառակտումի վտանգին դէմ։ Քաղաքական այս հայեցքով հարկ է յարաբերութեան գալ արդի Թուրք ղեկավար տարրին հետ։

Եւ ահա հայ եւ Թուրք դարաւոր դրացնութեան եւ խաղաղութեան այդ վերականգնումի յոյսով է, որ մենք պարտք կը համարինք որ անկեղծ ջանք մը կատարուի Թուրքերէն լեզուով գիր առնելու հայեւթուրք յարաբերութեանց փոթորկայոյզ պատմութիւնը, որպէսզի աշխարհ ճանչնայ պարզ իրողութիւնները եւ սերունդներուն ծանուցուի անխեղաթիւրելի ճշմարտութիւնը։ Եւ այսպէս ըլլալով, մենք ոչ մէկ քէն կամ թշնամանք կ'ուզենք արթնցնել, այլ՝ մարդկութեան խաղաղութեան պայծառ ճամբան է որ կը փնտռենք արդար հատուցման գործադրութեամբ։

Մենք կ'ուզենք անցեալը անմշուշ դիտել, որովհետեւ կը հաւատանք ապագային։

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ԱՆԵԶՐԱՑՈՒՄ»

Հեղինակ՝ ԵՂԻՇԷ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

— Օ —

Որոնումը, որ մարդ գիտակցաբար պարտադրած է ինքզինքին, յաւիտենական պայքարի կը մղէ ճակը՝ զինք շրջապատող հասարակութեան, տարերային ուժերու եւ ներաշխարհի տագնապներուն հետ. — պէտք է բացատրել կեանքի երեւոյթները։ Գոհացում տալ չյագեցած ցանկութիւններու։ Երազները հասցնել զգալական վախճանի։ Տարբաղադրել հիւլէն։ Բնազանցութիւնը ենթարկել սեփական չափի ու կշիռի։ Ստեղծել գերզօրութիւն...

Այս պայքարը կը նմանի դէմ դիմաց կանգնած թշնամի երկու հզօր բանակներու։ Մէկ կողմ դիրք բռնած է իմացականութիւնը, միւս կողմ՝ Տարերային Ուժը՝ իր առեղծուածային բարդութիւններով։ Մին՝ անդրդուելիօրէն հաստատուած իր բնական սահմանին մէջ, միւսը՝ հրթիռային ճառագայթներով, անջրպետը կը մօտեցնէ իր հասողութեան եւ տարիները կը վերածէ վայրկեաններու, բայց, դարերէ ի վեր, ո՛չ մէկը տեղի տուած է։ Իրենց դիրքերը կը պահեն նոյնութեամբ։

Ահա՛ թէ ինչո՛ւ գիտունը թուանշաններու նոր բլուրներ կը կազմէ եւ արուեստագէտը իր պաստառը կ'ողողէ նորանոր գոյներով եւ հրայրքներու նոր գիծերով։

Այս վերջին միտքը, գուցէ, բոլորովին չհամապատասխանէ «Անեզրացում»ի բովանդակութեան, որովհետեւ հոն տեղ գտած են 1920էն մինչեւ մեր օրերը հասնող քերթուածներ, որոնցմէ արտածուող յուզումներէն մենք կրնանք չափել նոյնիսկ, հեղինակին տարիքը։ Այվազեան հին դպրոցի ներկայացուցիչ է եւ մղոններով հեռու՝ փոփ-Արէն։

« Անեզրացում »... այսինքն նուաճել եւ ափ չհասնիլ. չկարենալ երկու եզրերը իրարու զօդել։ Արդարեւ, կարելի՞ է միթէ անջրպետին մէջ ծայրեր գտնել եւ զանոնք իրարու չզթայել։ Կարելիութիւն կա՞յ միթէ տրամագիծ մը յարմարցնել երեւակայութեան եւ զայն ենթարկել շօշափելիքի ճնշումին։

Սանձէ ազատ արձակուած՝ Բեգասի խոլ արշաւ մըն է «Անեզրացում»ը — խորհրդապաշտ եւ երազային սաւառնումներով.

Մի ծերութիւն ու մի ծնունդ
Մի ումպ երազ իսկ չարժեն...

Ծնունդ եւ Մահ, Մանկութիւն եւ Ծերութիւն, Արարչութիւն եւ Գերմարդ, ներքին կանչեր ու կիրքեր՝ ներշնչման աղբիւրը, կռուի դաշտը եւ խանդավառութեան կայծերն են հեղինակին։

Հակառակ տեղատուութենէ յառաջացող տարակոյսներու եւ հիասթափութեան՝

Ո՞վ էիր դու, որ հեռացար
ու քու ետքից
իմ կորստի ահազնութեան
իժը թողիր,

Այվազեան, հոգիի ամբողջական յափշտակութեամբ, ծունկի կուգայ իր կուռքը եղող անեղծ մաքրութեան, չպղծուած կուսութեան — Արարչութեան եւ Արուեստին։ Որովհետեւ անոր «փառահեղ տեսիլքի» առաջ կը նսեմանայ, կը պզտիկնայ ինք։ Կ'երկրպագէ անոր, որովհետեւ թմրածութենէ ուշքի կը բերէ, «կեանք կը պարգեւէ» իրեն։

Խորքին մէջ, « պարգեւուած » այդ « կեանքը » խաբկանք մըն է լոկ. միրաժ մը, որուն տեսիլքը կը տեւէ միայն քանի մը վայրկեան՝ անմիջապէս լուծուելով աւազուտներու հորիզոնին վրայ. — «Իջնում է փոշին իմ կեանքի վրայ», եւ՝

Կեանքիս վերջին,
Վերջին կապերս էլ խզեցի,

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Նախագահ.— Յունուարի՞ն։

Վկայ Գնաս.— Այո՛, Յունուարին. Մարտին բնակարան փոխած է։ Փորձեցի բնակարանի փոփոխութեան պատճառն իմանալ եւ գտայ որ իր տեղափոխութեան համար զօրեղ պատճառ մը գոյութիւն չունէր։ Հարդէնբերգ փողոցի թիւ 37 բարձր գետնայարկի իր բնակարանին պատուհանները կը նային այն փողոցին վրայ ուր դէմ առ դէմ սպաննուածին բնակարանը կը գտնուի, այնպէս որ ան հնարաւորութիւն ունէր բնակարանին վրայ հսկելու։

Դէպքի օրը վկայ մը եկաւ եւ բացայայտեց որ, ինքը Հարդէնբերգ փողոցէն կ'անցնէր իսկ միւս կողմէն ամբաստանեալը կուգար. երաժշտական վարժարանի փողոցը կտրած անցած է։ Նոյնպէս թէ, կին մը սպաննուածին առջեւէն կը քալէր։ Ամբաստանեալը մօտեցաւ սպաննուածին, վերարկուին տակէն ատրճանակը հանեց եւ առանց այլեւայլի կրակեց։ Հարուածը տալէն վերջը, սպաննուածը անմիջապէս գետին ինկած է եւ յանցաւորը սպաննեալին վրայ ծռած է ստուգելու համար որ արդեօք հարուածը նպատակին ծառայա՞ծ է. յետոյ սկսած է փախչիլ։

Ն.— Դուք այն միջոցին այսօր դեռ չեկած Օէչ վկան հարցաքննա՞ծ էք։ Գիտէ՞ք արդեօք խօսակցութեան նիւթ եղա՞ւ այն կէտը թէ ամբաստանեալը ետեւէ՞ն զարկած է թէ թողած է որ սպաննուածը նախ իր մօտէն անցնի երթայ։

Վ.— Չեմ կրնար յիշել թէ արդեօք Օէչ վկան էր, որ այս ցուցմունքն ըրաւ, թէ արդեօք ան տեսած է որ յանցաւորը փողոցը սպաննուածին առջեւէն կամ ետեւէն եկած է։

Ն.— Ի՞նչ կը նշանակէ առջեւէն կամ ետեւէն։

Վ.— Սպաննուածին վրայ ետեւէն կրակած է։

Պաշտպան Դր. Նիմայէր.— Կարծեմ թէ երկու ըմբռնումներն ալ կը միաբանին։ Երբ մէկը փողոցը կը կտրէ կ'անցնի, բնական է որ ետ կը մնայ այն մարդէն, որ արդէն միւս կողմն է եւ առաջ կը քալէ, մինչեւ անգամ եթէ երկուքն ալ միեւնոյն ուղղութեան վրայ կը գտնուէին, մանաւանդ երբ պողոտան այնքան լայն է ինչպէս Հարդէնբերգ փողոցը։ Ըստ իմ կարծիքիս սպաննուածին մօտէն անցած գացած է։

Պաշտպան Դր. Վերթաուէր.— Ամբաստանեալը գետնայարկ չէր բնակեր, այլ առաջին յարկը։

Նախագահ.— Առաջին յարկը ըսաւ նախապէս, հաւանաբար բարձր գետնայարկը կ'ուզէր ըսել։

Վկայ բժիշկ Շլոս, Շարլոտէնպուրգի թիւ 7 առողջապահական պահակաբաժինէն, 42 տարեկան. (Երդման արարողութենէն վերջը).— Մարտ 15ին կենդանաբանական պարտէզին 7րդ առողջապահական պահակաբաժնին լուր եկաւ թէ Հարդէնբերգ փողոցը ոճիր մը գործուած էր։ Հոն գացի։ Անցքը ոստիկանութեան կողմէ փակուած էր։ Սպաննուածը գլխուն ետեւի կողմէն հրազէնի հարուածի բացուածք մը ունէր։ Ճշգրիտ քննութիւն մը հարկաւոր չտեսայ։ Բացուածքէն այնքան արիւն հոսած էր, որ աւելին չկրցայ տեսնել։ Ուրիշ ըսելիք մը չունիմ։

(Վկան կ'արձակուի)։

Վկայ բժշկական խորհրդական Դր. Շմուլիանկի, Շարլոտէնպուրգ, 63 տարեկան։ (Երդումէն վերջ)։

Նախագահ.— Մարտ 15ին Դր. Թիլի հետ դիակնութիւնը կատարած էք։ Կրնա՞ք ձեր քննութեան արդիւնքը հաղորդել։

Վկայ.— Գլխուն ետեւի կողմը շրջանակաձեւ խոշոր բացուածք մը գտանք։ Վէրքը բազմաթիւ ոսկորի կտորներ կը պարունակէր։ Անդամահատելէ վերջը գտանք որ ուղեղը բոլորովին սեւ էր եւ արեան մէջ կը լողար։ Իսկապէս ամբողջ գանկը փշրուած էր, եւ ուղեղը արեան խուժումով այնքան վնասուած որ անմիջական մահ պատճառած էր։ Հաւանաբար վայրկեանապէս յաջորդած է սրտի կաթուածը։

(Վկան կ'արձակուի)։

×

Վկայ արքունի հրազինաշէն Բարելլա, Պերլին, հրազէնի մասնագէտ։

(Կը յիշեցնեն իրեն՝ իբրեւ իրազեկ մի անգամ արդէն ըրած երդումը)։

Բարելլա կը քննէ զէնքը։

Նախագահ.— Ամբաստանեալ, ա՞յս զէնքով սպաննեցիք Թալէաթը։

Ա.— Չեմ կրնար ճանչնալ։

Ն.— Երկար ատեն զէնքին տէրը եղած էք, պէտք է որ ճանչնաք զայն։

Ա.— Կ'երեւայ թէ նոյնն է։

Բարելլա.— Ատրճանակը 8-9 մ. մ. տրամագծով փող մը ունի. պաշտօնապէս ընդունուած է գերմանական բանակին մէջ ինքնիրմէ կը լեցուի եւ ութ գնդակ միանուագ կրնայ արձակել. բանակի մնացորդներէն է եւ 1915 թուականով գնդակներն ալ բանակի մթերքէն են։

(Շար. – 19)

Ո՛վ մահ, ահա՛
Ես քո հիւրն եմ առյաւէտ...

Չի բաւեր անշուշտ մահը ոգեկոչել անմիջական տրամադրութեան տակ ունենալու համար զայն: Հիւրն ալ պէտք է իր ժամանակը յարմարցնէ հիւրընկալողին: Բանաստեղծը գիտէ այդ. եւ այդ իսկ պատճառով՝ «կեանքին վարագոյրը դեռ չիջած», յանձնուելէ առաջ անդդայուչիւթեան եւ մահուան թմբիրին, անգամ մը եւս հայեացքը կը սեւեռէ ընկերութիւնը յուզող տագնապներուն եւ կիրքերուն վրայ, այն «Սուտին որ օծուած է կեանքի տատուած», նիւթի տարրադղրութեան, որ կը վերածուի «հիւլէական վէժք»ի: Չէ՞ որ, վերջապէս, հակառակ անհունութիւնը պարփակելու ձգտող հոգիին, բնազանցական պատրանքներու հետամուտ խորհրդապաշտութեան՝ մարդ է ինք: Մարդ՝ որ գտնուած է միշտ անդունդի եզրին, խիճերու եւ ճախճախուտներու մէջ է խրած, արիւնած են ոտքերը, խոշտանգուած սիրտը:

Դժուար է հասկնալ թէ՝ բացասական այս երեւոյթներու ի տես ինչո՛ւ չի նըշմարուիր պատճառներու փնտռտուք, ո՛չ ալ անոնց հակազդելու որեւէ ճիգ: Այլ՝ փաստ կեցուածք մը միայն որ կը բնորոշէ կեանքէն ձանձրացած ծերուկի մը նկարագիրը: Զարմանալի կը թուի որ գին–ուորականի անհանդարտ կեանք ապրած Այվազեան ո՛չ մէկ ուրին կը ճօճէ, ո՛չ մէկ զրահ կը գործածէ ընկերային չարիքներու դէմ եւ կը համակերպի կրաւորական կեցուածքի մը: Այդ ալ արդեօք մարդկային կազմուածքի երեւոյթներէն մի՞ն է. — ամէն ոք բարի չէ, ո՛չ ալ ամէնքը չար: Ամէն մարդ պայքարի ոգի չունի եւ չի՛ կրնար հերոս դառնալ: Թէեւ այս միտքն ալ իր հերքումը պիտի ստանայ երբ կարդանք «Կռիւ ունիմ» բանաստեղծութիւնը.

Կռիւ ունիմ ես աշխարհի եւ Աստուծոյ հետ
Կռիւ ունիմ կենաց մահու՝
Կեանքի եւ թէ մահուան հետ...

Անկարելիին դէմ մղուած կռիւը, որ գատապարտուած է «անվախճան» մենենլու, ինչո՞ւ չմղել կարելիութեան դէմ, որ անպայման պիտի արդասաւորուի:

×

«Ղօղանջներ» քերթուածը, եկեղեցիի զմբէթէն արձակուած ղօղանջներ չեն, այլ սրտի թրթռացումէն եւ մտքի սաւերըներէն արտածորող երգի ծուէններ: Հայրենի բնութիւնն ու աշխարհը վերակենդանացած են աչքերուն առջեւ: Հնաւոր դաշտերն ու գետերը, տուներն ու ծառերը, իւրաքանչիւր խորշ ու խոռոչ իրենց առասպելային գեղեցկութեամբ կը դիւթեն իր հոգին, կը վերածուին կիրքի ու տարփանքի, որուն կը յաջորդէ տրամաբանական հետեւողութիւնը՝ նախանձը.

Աւէ՛ք, ո՞վ է
Ձեր մէջ ննջում,
Ո՞վ է, ո՞վ է
Ձեզնով շնչում ու հառաչում...

Եւ սակայն, կինը եթէ նոյնիսկ անհաւատարմութիւն է ցուցաբերած իր ամուսնոյն, չի՛ դադրիր անոր կինը ըլլալէ: Այդ անցեալը չի՛ կրնար պատկանիլ ուրիշ մէկուն: Ան իր սեփականութիւնն է: Ո՛չ ոք ի վիճակի է զայն խլելու իր յիշողութենէն: «Անանց անցեալն» է, որ տեւականօրէն պիտի ապրի «հինի ու նորի աւազանում, մկրտելով ու օծելով» զինք: Ան իր հոգիի անկորնչելի դիւթանքն է. աշուղի նայարաթններուն արձագանգն է՝ յաւերժօրէն կենդանի:

Աւա՛ղ, խորունկ սիրոյ այս արձագանգը կը պղծուի յանկարծ, երբ դիմաց կը գըտնուի դաժան իրականութեան հետ, — ծերութեան տժգոյն ուրուականը, ահաւոր տեսիլքի մը նման ցցուած է հո՛ն, քայլերուն առջեւ: «Աշխարհը փոշիացած է պատմութեան մէջ, կեանքը դարձած մի խոսք, ու տարիները մի հատիկ վայր – կեան»: Տեղի են տուած ուժերը: Պարապութիւն, Ունայնութիւն եւ իրականութեան Խրտուիլակը կը բախին իրարու.

Հին ու փտած հանդերձի պէս
Ինձնից թափուեց
Ցուցմունքն իմ,
Կռիւն իմ,
Տենդն իմ.
Ես էլ չկամ՝ վայս է հոգիս

Ու չիմացուեց՝ ինչով վերջացաւ
Սուտ ու սխալ
Խօսքերը մեր,
Կեանքերը մեր,
Մահը մեր:

Հոգեկան նմանօրինակ վիճակն է, անշուշտ, զօրաւոր բեկումին պատճառը, որ տարակուսիլ կուտայ իր կոչումին, իր կարելիութիւններուն եւ ազնիւ ձգտումներուն.

Սկիզբս մութ, վախճանս մա՛հ.
Ա՛նձ իմ, ա՛նձ իմ, ո՞վ ես դու,
Ամէն մահով մի մի սուտ է անմահանում,
Ամէն մահով մի մի աստուած վրիպում:

Այս յոռետես փիլիսոփայութեամբ ալ կը դրուի մեծ հարցականը.— «Ինչի՛ եւ որի՛ հաւատալ» ուրեմն: Չէ՞ որ կեանքը «սուտի մի ստայօտ կրկէս է»: Չէ՞ որ՝ ի տես փոքրոգի եսերու իշխանական գահերուն, կը զգաս քեզ «շրջապատող»միայնակութիւնը, կզղիացումը, քու որբացումդ իսկ՝ որքան ալ մէջդ ուռնան չարիքի դէմ ցցուող ձայներ:

«Անեղրացում»ը, ըստ ինք արդէն, Այվազեանի աշխարհն է: Երկինքի կապոյտին անսահմանութեան եւ գիշերային անթափանց տարածութիւններու մէջ է որ կը գտնէ իր հարազատ մթնոլորտն ու միջավայրը: Հո՛ն է որ խաղաղութիւնը կը պարուրէ զինք, հոգին կը լեցուի երանութեամբ, «կեանքը կը վերածուի վարդաստանի», կը լսէ «երջանկութեան զայլայլներ», հո՛ն միայն կը զգայ «քաղցրութեան ներկայութիւնը» այն ատեն, որ կը փորձուի իր անձը «չփոթել Աստուծոյ հետ»: Բայց, երբ մորֆինի ազդեցութիւնը չքացած կ՚իջնէ երկրի վրայ՝ դժգոհութիւն եւ տրտունջներ միայն դուրս կը ժայթքեն իր բերնէն ու գրիչէն.

Ո՛վ Սեռ, ո՛վ Սէր,
Մանկութիւնից մինչեւ խոր ծերութիւն
կեանքս ամբողջ
Դարձրիր ողջ–ողջ թաղուած
վայրկեաններու
Մի սարսափազդու սպանդանոց
Սեռ, Սէր...

Եւ այս՝ մեզի կը թուի անտեղի ու անիրաւ: Գերմարդու եւ արարչագործութեան ձգտող հեղինակը ուրանալ կը թուի իրական ստեղծագործութեան հրաշալիքը: Սէրը պայմանաւորող սեռը աստուածային ստեղծագործութիւնն իսկ է, քանի որ անոր միակ իմաստը տեսակներու բազմացումն է: Եւ ամէն արարչագործութիւն կ՚ենթադրէ ուժի սպառում: Չէ՞ որ Այվազեան ինքն իսկ, որոնումներու, միտքերը ձեւաւորելու, բանաստեղծելու եւ արուեստի վախճանին հասցնելու ջանասիրութեամբ կ՚ենթարկուի սպառումի այդ սրբազան փիլիսոփայութեան: Մինչեւ բնազանցութիւն խոյանալու իր կիրքը միթէ նոյն սպառումի երեւոյթին չէ՞ հպատակիր:

Ի հարկէ շատ լաւ գիտէ բնական այդ օրէնքը, սակայն, հեղինակը փորձած է դրական երեւոյթներու բացասական կողմն ալ դրդուել, ինչ որ մեծ բան մը չաւելցներ իր բարձր արուեստին վրայ:

Այս մեկուսի նշմարէն ետք ըսենք, թէ Այվազեան գիտէ, որ արուեստը միայն կոփել եւ յղկել չէ: Գոյներու ներդաշնակութիւն չէ: Խօսքի գեղեցկութիւն չէ: Անոնք ազդակներ են նիւթին գեղարուեստական ընդհանուր կառոյցին: Իրական արուեստը՝ առաջադրուած կացութեան եւ նպատակին փիլիսոփայական ձեւաւորման հասնիլն է՝ սեփական ճաշակի եւ մտածումի կայծկլտուն ցոլքերով եւ ճառագայթներով.—

Քիչ է կեանքս, քիչ եմ ես.
Բայց «շատ» ու «քիչ» լոկ դիմակ են,
Խաղ ու խորհուրդ ժամանակի:

«Անեղրացում»ի իւրաքանչիւր քերթուած ունի փիլիսոփայական իր խորունկ արտայայտութիւնը, որ հատորին կուտայ մնայուն արժէք եւ ժամանակին տոկալու ամէն երաշխիք: Կարդա՛նք նաեւ քանի մը տողեր եւս.

Ո՛վ կեանք,
Մերթ խնկութիւն ես ու մերթ պատրանք,
Մերթ յայտնութիւն, մերթ յերիւրանք,
Մերթ իրական, մերթ ուրուական...

Անշուշտ սխալ պիտի ըլլար այս միտքը առնել իբրեւ մաւերական իրողութիւն:

Որովհետեւ կեանքը ո՛չ պատրանք է, ո՛չ յերիւրանք, ո՛չ ուրուական: Այլ մարդկային բաղձանքներն են որ կը վերածուին պատրանքի, յերիւրանքի, ուրուականի եւ բանաստեղծը կը չեշտէ այդ.

Բայց ոչ,
Դու ո՛չ մէկն ես, ո՛չ միւսն ես.
Այլ ես ինքս եմ.
Այս իմ կեանքն է
Որ իր մահուան ի տես
Իր խոր երկուանքն է ցուցադրում...

Աստուծոյ ոգեկոչումը, անպայման, քրիստոնէական պաշտամունք չէ Եղիշէ Այվազեանի մտքին մէջ: Ան խորհրդանիշ մըն է տիեզերական անհունութեան, պուդաւորումը բնութեան եւ կեանքին, ուր մարդը՝ իբրեւ բանական միտք, կրնայ յաւակնիլ և՛ «գերմարդանալու» և՛ «աստուածանալու»: Բանաստեղծը վստահութիւն ունի իր ներքին ուժերուն եւ կարելիութիւններուն: Այդ գիտակցութեամբ ալ չի վարանիր ըսելու «գերմարդ եմ», «աստուած եմ»:

Եւ ասիկա ամբարտաւանական զգացում չէ: Այլ հոգեկան զօրեղ կանչ, որ իր ժայթքը կ՚առնէ իրական ակունքէն՝ դառնալու համար չոնդալից գետ, ջրվէժ: Ստեղծագործական ուժեղ թափի ճանաչումն է: Այդ նոյն կանչը չէ՞, որ դուրս կը ժայթքէ Զարենցի հագագէն. «Ես եմ Նայիրցի մի հսկայ պոէտ...»: Նոյն արձագանգը չէ՞ որ կը տարածուի Պետնար Շոյի ձայնէն երբ կը յայտարարէ աշխարհի թէ՝ «դարուն երեք մեծերէն մէկը ինքն է»: Գուցէ քիչ մը աւելի կոշտ՝ Սալվատոր Տալի, մեծագոյն արժանիքները իր արուեստին չի՞ վերագրեր միթէ:

Չէ՞ որ, վերջապէս, Ռուբէն Զարդարեան կը հաստատէ թէ «Ամէն մարդ սուլթան մը ունի իր հոգիին մէջ»: Այն ինքնակալ, ինքնիշխան աստուածը, որ անպայման հաւիտ չէ, այլ ստեղծագործական անսպառ ուժանիւթ:

Սակայն հակառակ իր հաւատքին, Այվազեան լիովին գոհացած չէ եւ դժգոհ է ինքնիրմէ.

Նոր կեանք է պէտք,
ու նոր աստուած,
Այս ծնունդս զուր անցաւ:

Մեծ կարելիութիւններով օժտուած հեղինակը, համեմատաբար երկար տարիներու, դժբախտաբար արտադրած է շատ քիչ, բայց մենք համոզուած ենք, որ դեռ հրամցնելիք գործեր ունի ան:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՄԻՆԱՍԸ

— o —

Արեւը իր կրակովը կը հալի: Մինասը մեր բնաշխարհի ընդերքներէն բխած լաւայ մըն էր որպէս բնութիւն, կրանիթ մըն էր որպէս նկարագիր, ըմբոստ հոգի մըն էր որպէս մտատանջ միտք, տրոփող վեհ սիրտ մըն էր՝ բիւրեղեայ մաքրութեամբ, ու այս բոլորին հետ եւ բոլորը խտացնող՝ գերազանցապէս տաղանդաւոր արուեստագէտ մը:

Մինասը մեր հին, սեւ հողերուն նորագոյն բոցավառումն էր, անոնց տակ ծածկուած կենսարար աւիշը, որ դղրդացումով մը կը պատռէ իր դորշ պատեանը սփռուելով անոր մակերեսին վրայ որպէս հրավառ ծածկոց: Ան հայրենի գոյութեան հաստատումն էր ու պահակը՝ միաժամանակ:

Իր գործը եթէ անպայման մակդիրներով փորձուի վերլուծել այժմ, արագօրէն, պէտք է երթալ մինչեւ Վան Կոկ, որմէ փովերը առին իրենց երանգներու ընտրութիւնը — անխառն եւ ուժգին գոյները Սեզանը՝ իր ծաւալներու ներկայացմամբը, որ ծնունդ տուաւ խորանարդապաշտներուն: Մինասի գործերուն մէջ կային այս դասական դարձած դպրոցներէն տարրեր, նախապատուութիւններ, աղերսներ: Սակայն այս բոլորը յաճախ կը միանային, կը դառնային ամրակուռ միաձոյլ կառոյց, պատկերելու համար մեր բնութիւնը, մեր կենցաղը, մեր խուժութիւնն իսկ արտայայտապաշտ մղումով մը:

Մինասը խորապէս ազգային նկարիչ մըն է, այս բառին լաւագոյն եւ համապարփակ իմաստովը, որ սահմաններ չի ճանչնար: Հայրենի բնութիւնը իր վրձինին տակ կը վերածուի ինքնանկախ գոյներու կրքոտ բոցավառումի, խոնարհ գեղջկուհիները իրենց նոյնքան անշուք կորսուած տնակներով կը դառնան բաբախուն եւ առաջնակարգ ներկայութիւն մը: Իր մօտ գեղջկուհի, գիւղ, հայկական լեռներ կը ձուլուին ընդհանուր յօրինուածքի մը մէջ, կը հագնին նոյն հանգերձանքը: Իր սէրը՝ հանդէպ այդ բոլորին՝ կը վերածուի համաստուածեան (փիլիսոփայական գետնի վրայ) ընկալումի: Այս իրողութիւնը զինք կ՚անջատէ եւ կը բարձրացնէ վեր այն բոլոր նկարիչներէն, որ հայաստանեան տեսարաններ կը նկարեն՝ եղանակներու փոփոխումով: Մինասինը կը ներկայացնէ զոյգ տեսարաններ, դիտուածը եւ մտապատկերը, զգացումը եւ տեսիլքը: Մարդուն, հայ մարդուն եւ զտարիւն արուեստագէտին նոյնացումը վերածած է Մինաս ստորագրութիւնը եզակի դէմքի մը Հայաստանի ժամանակակից նկարչութեան մէջ: Ու շնորհիւ այդ զօրութեան, իր լեռնային Ջաջուռ գիւղը դարձաւ ամբողջ հայ բնաշխարհը, յախուռն դրոշմով մը:

Իր մա՞հը: Այդ մահը դեռ մօտաւոր անցեալին իր սարսռալի դէմքը ցոյց տուած էր որպէս դժոխային կրակ, նկարիչին բացակայութեան սողոսկելով իր աշխատանոցէն ներս մոխրացնելու համար իր չուրջ հարիւր քսան գործերը — վերջին շրջանի իր ամբողջ վաստակը, իր եսը: Բարոյական մահուան առաջին անդոհը զգացած էր այս ձեւով: Բայց այս գերզգայուն, սակայն «լեռնցի» հայը տոկացած էր հարուածին շնորհիւ իր կոռվին ու նաեւ այն գուրգուրալից ջերմութեան, որով բոլոր արուեստասէրները եւ իր բարեկամները զինք շրջապատած էին: Սակայն ֆիզիքական մահուան համար չբաւեցին այդ բոլորը:

Ու այսօր, դեռ իր մահուան բօթին առթած հարուածին տակ կարկամած հարց կուտանք մենք մեզի անմխիթար եւ անկարող:

Ինչո՛ւ այս մահը, ինչո՛ւ այս ճակատագիրը:

Մարտիրոս Սարեան, խօսելով Մինասի արուեստին մասին, գրած էր.—

«Նա քայլ է կատարել դէպի արեւի աշխարհը»:

Ճակատագիրը աշխարհի բոլոր արուեստագէտներուն՝ որոնք սրբազան կրակը ունին իրենց հոգիին մէջ եւ ձգողականութեամբ մը «քայլ կը կատարեն» դէպի արեւը եւ փոխադարձաբար օր մը կանխահասօրէն կ՚այրին այդ արեւէն...

Որպէս «հուսկ բանք», ու քար մը դնելով մեր սրտին վրայ որ բարեկամական ջերմ զգացումներով կապուած էր Մինասի հետ, պիտի չըսենք բնաւ դասական նախադասութիւն մը, որուն դիմաց առաջին տխրօրէն ժպտողը պիտի ըլլար ինք՝ Մինասը իր ըմբոստ որքան հեզ բնաւորութեամբը:

Այլ պիտի ըսենք հետեւեալ առաջարկը.

— Երբ օր մը հաստատուի մեր մէջ նկարչական մրցանակ մը, զայն կոչել՝ «Մինաս Աւետիսեան նկարչական մրցանակ»:

Ասիկա միակ ձեւն է իր օրինակը եւ անունը արժանավայել կերպով յարգելու:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Պէյրութ

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ, Վիէննէն ընկ. Նշան Ռըստիկեան 170 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Մարտ 22 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ։

Ընկերահամակրական խնջոյք – պարահանդէսով, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին։

Ընտանեկան տաք մթնոլորտ, առատ կերուխում։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յունաստանէն Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Սրապեան Թադէոս Սքաքեանի յիշատակին կը նուիրեն 100 Փր. Փարիզի Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Միսաքեան» սրահին (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Սարգիսեան եւ Սարգիս Սարգիսեան կը նուիրեն 100 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Արթաքի Տէմէրճեանի մահուան տխուր առիթով։

Տիկին Աշխէն Յովնանեան, կը նուիրէ 50 Ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին ննջարանները օրգիականացնելու նպատակին – իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը, հիմնարկէքի արարողութենէն սկսեալ (Փետր. 23) կը բանայ հանգանակութեան նոր ցանկ մը։ Առաջին վեց ցանկերը հիմնարկէքի օրուան ցանկերն են եւ նուիրատուները կրնան ստացագիրներուն համար դիմել Յանձնախումբի վարչութեան։

ՑԱՆԿ Զ.

Մի Ոմն (Պալոյեանի յիշատակին) 100, Տէր եւ Տիկ. Փ. Կիրակոսեան 100, Տիկ. Պաղտասարեան, Տիկ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Ա. Տէրտէրեան, Այրի Տիկ. Ճամուղեան, Արզումանեան, Ա. Ասատուրեան, Այրի Տիկ. Մարանեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Գըլըճեան, Հ. Սարդիսեան, Օր. Արզումանեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Թաշճեան, Այրի Տիկ. Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Մուրատեան, Ժ. Գէչիճեան (հօր յիշատակին), Ա. Արմաղանեան, Այրի Տիկ. Տ. Պօղոսեան, Տէր և Տիկ. Տ. Արսլանեան 50ական, Վ. Տէրտէրեան 20, Տէր եւ Տիկ. Սահակեան 10, Մելիքեան 10 Ֆրանք։

ԳՈՒՄԱՐ	ՖՐ.
Ա. ՑԱՆԿ	56·500
Բ. ՑԱՆԿ	10·950
Գ. ՑԱՆԿ	4·950
Դ. ՑԱՆԿ	2·950
Ե. ՑԱՆԿ	2·100
Զ. ՑԱՆԿ	1·090
Ընդհ. գումար	78·540

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Թատերական բացառիկ երեկոյ, ի նպաստ Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ շինութեան, Մայիս 24ին, ժամը 20·45ին, Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Անմոռանալի՛ քիչ տեղ մնացած է

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ ՎԵՆԵՏԻԿ, ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE

29-30-31 MARS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ

(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)

Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, Կառ տը Լիոնէն

Par train-couchettes

Ժամանում Փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8·30ին

Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն.

— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)

— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)

— Հանդերձ ծնողօք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ 10 առ հարիւր

ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

32, Ռիւ տը Թրէվիզ

ԲԺ. ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՆԵԱՆ

(շրջանաւարտ Երեւանի)

բժշկական համալսարանէ)

նիւթ՝ Հայ–արաբ մշակութային կապերը

Երկուշաբթի Մարտ 17 ժամը 20·30ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգեբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գնել Կօշկարեանէ, Պ. Գէորգ Հաճի Պօղոսեանէ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տատուրեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Խորէն Քոչեանէ 100 Ֆր. հաւաքաբար, ողբ. Եղիսաբէթ Պիլպիլեանի մահուան առթիւ։

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE DAUNOU — 9, Rue Daunou — Métro : OPERA

Մարտ 27, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20·45ին

Կը ներկայացուի

Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով

ՀՆԱՐՔԸ

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ

Դերակատարներ

Զարուհի Անտոնեան — Միհրան Անտոնեան — Փիէռ Թէրզեան

Լիւսի Թօփալեան — Նուրհան Մարգարեան — Անիթա Պէրպէրեան — Կարօ Թօսունեան — Յովհ. Գառնիկեան

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.—

M. M. ANDONIAN, Tél. 738-21-18 — P. TERZIAN, Tél. 202-87-20

Alimentation MASSIS : 21 Rue Saulnier (9e) — Tél. 770-16-88

Aliment. CHIRAG : 26 Rue de Trévise (9e) — Tél. 770-38-63

Restaurants L'ARCHE DE NOE : 42, Rue Descartes (5e) — Tél. 326-31-37

CAPPADOCE : 3, Rue Marivaux — — Tél. 742-83-65

Agence VOYAGE EN GRECE (Mlle Mayda Berberian) 6, rue de l'Echelle (1er) Tél. 260.30-20

Prix : 40, 30, 20 et 10 F.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամուն։ Կը յանձնարարուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ։

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

Agence des Invalides

2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides

Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհատական թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր

ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

NANE CARZOU

le voyage en Arménie

(Ed. Flammarion)

postface de J.-M. CARZOU

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

10 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ։ Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ։ Գին 2600 փրանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել.—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունեեանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18։

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի։

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն.— Ա) Յուլիս 12–27 (Լենինգրադ – Երեւան – Մոսկուա)։ Բ) Օգոստոս 8–21 (Մարսէյլէն) եւ 8–23 (Փարիզէն)։ Գ) Սեպտեմբեր 12–25 (Մարսէյլէն) եւ 12–27 (Փարիզէն)։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
18
MARDI
18 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.251
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.251

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸԼԼԱՆ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Պարսկաստանի եւ Իրաքի միջեւ խօսակցութիւններ սկսած են Թեհրանի մէջ եւ «Քիւրտիստանի Ձայնը» քրտական ձայնասփիւռը կը յայտնէ թէ յետագային քիւրտ դէտեր կրնան մասնակցիլ այդ ժողովին :

Կ'ըսուէր նաեւ թէ հրադադարը կը գործադրուի Իրաքի մէջ բայց եւ այնպէս Պարզանի յայտարարած է «Քիւրտերը պիտի չընդունին Պաղտատի ներումը, Պարսկաստան պիտի չապաստանին եւ պիտի շարունակեն պայքարը մինչեւ իրենց երկրին ամբողջական ինքնավարութիւնը» :

X Ֆ. Միթերան գիր մը ղրկած է Պետէր Խանի, որ Փարիզ կը մնայ, ուր կ'ըսէ թէ մարդասիրական կազմակերպութեանց դիմած է որպէսզի «քննութիւն բանան եւ օգտակար բոլոր միջոցները առաջարկեն կեանքեր փրկելու համար քիւրտ բնակչութեան մէջ» :

Պետէր Խան նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի եւ նաեւ զանազան անձնաւորութեանց, ի շարս որոց Միթերանի գրած էր որպէսզի միջոցներ ձեռք առնուին, վերջ տալու համար քիւրտ ժողովուրդին «ցանցուածային ջարդերուն» :

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ԴՐԱՄԸ ՕԳՈՒՏ ՉՈՒՆԻ
ԿԱՄ՝

ՕՆԱՍԻՍԻ ՄԱՀԸ

Արիսթոթ Օնասիս, մեռաւ Շաբաթ օր Փարիզի ամերիկեան հիւանդանոցը, ուր մտած էր Փետրուար 7ին լեարդի եւ ընջառութեան բարդութեան պատճառով, իր կողքին ունենալով միայն իր մէկ հատիկ աղջիկը՝ Քրիսթինա, 24 տարեկան, որ ամբողջ կայսրութիւն մը կը ժառանգէ : Այրին՝ Ժաքլին Քենըտի, որ Նիւ-Եորք էր կը հանէր Կիրակի առտու : Օնասիս պիտի թաղուի իր կղզիներէն մէկուն մէջ՝ Սկորփիոս, ուր կը հանգչի արդէն իր տղան, որու արկածալի մահը, երկու տարի առաջ, խորտակած էր աշխարհի հինգ մեծագոյն հարուստներէն մէկը՝ պարզապէս հայր մը :

Իզմիր ծնած 1906ին, ոչինչէն մեկնած այս Յոյնը, այսօր չունի իսկ մէկը որ կարենայ իր արժանաւոր ժառանգորդն ըլլալ : Ամբողջ հարստութիւնը, որ 300 միլիառ հին ֆրանք կը հաշուուի, կ'իյնայ իր աղջկան, մինչ Ժաքլին Օնասիս, կը ժառանգէ իր անձնական հարստութեան մէկ քառորդը, ինչ որ անշուշտ հանդըստաւէտ ամէֆ մը կ'ապահովէ... :

Ինք սակայն երջանիկ չեղաւ իբրեւ մարդ, քանի կը խոստովանէր դառնութեամբ՝ «Դրամ շինող մեքենայ մըն եմ» :

Ամուսնացած էր 40 տարեկանին, Թինային հետ, որմէ պիտի բաժնուէր Քալլասի հետ իր սիրահարութեան շրջանին, 1968ին ամուսնանալու համար Քենըտիի այրիին հետ :

Քանի մը տողով

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ Ֆրանսացի լրագրողին մահուան առթիւ տրուած բացատրութիւններն համոզիչ չեն ֆրանսական իշխանութեանց համար : Ծանօթ է որ Փոլ Լէյանտրի ֆրանսական մամուլի գործակալութեան (Ա. էֆ. փէ.) թղթակից սպաննուած է հաւանաբար ոստիկանութեան կողմէ, որ ըստ երեւոյթին ուզած է վերջնապէս չէզոքացնել վկայ մը, որ գործին չէր գար : Սայկոնի հրատարակած զեկոյցին համաձայն, ֆրանսացի լրագրողը «նախատած է ներգաղթի գրասենեակին պետը, թալանի տուած կարասիները եւ չատ աղտոտ լեզու մը գործածած : Քանի մը ժամ ետք, լրագրողը սպաննուած կը գտնուէր իր կառքին մէջ :

ՄԱԿ-ի օրինական խորհրդաժողովը առաջարկեց Ազգաժողովին եւ ՄԱԿի անդամ բոլոր երկիրներուն, որ դիւանագիտական գետնի վրայ պաշտօնապէս ճանչնան Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւնը, ինչպէս նաեւ այն բոլոր ազատագրական կազմակերպութիւնները, որոնք ճանչցուած են Ափրիկեան Միութեան Կազմակերպութեան կողմէ :

ՆԱԽԿԻՆ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարար Ժոպէր, 1200 պատգամաւորներու մասնակցութեամբ ծնունդ տուաւ նոր կուսակցութեան մը՝ «Դեմոկրատներու Շարժում»ը որ տեսակ մը Ժոպէրթիզմ է իրականութեան մէջ : Այս նիստին ընթացքին որոշուեցաւ նաեւ անդամավճարը որ նուազագոյն գումար մըն է եւ փափաք յայտնուեցաւ որ բոլոր կուսակցութիւնները հրատարակեն իրենց պիւտճէները, այսինքն յայտնեն թէ ուրկէ՞ կուգայ դրամը եւ մանաւանդ ո՞ւր կ'երթայ :

Օրէ Օրին

Ուրիշ ձոգ չունի՞ք, բարեկա՛մ

—o—

Մարդ մը կայ Պէյրութ : Անունը՝ Պօղոս Սնապեան, որ գրագէտ է, խմբագիր է, քննադատ է, ուսուցիչ է, վերջապէս՝ է՛ : Նաեւ հիւանդ է : Ի՞նչ ունի. — «Շահնուրախտ» : Մարդը անդարմանելի *ալերժի* ունի Շահնուրի հանդէպ : Հիւանդագինօրէն դէմ է : Երբ որեւէ տեղ Շահնուրի անունին կը հանդիպի, ուղեղի *խուժիքէս* կ'ունենայ . իսկ եթէ Շահնուրի անունին ածական մըն ալ ընկերանայ, այն ատեն կատաղութիւնը կը վերածուի ուղղակի հիսթերիի եւ դուրս կուտայ ինչ որ կ'անցնի խ ե լ ա պ ա տ ա կ է ն : Եւ ինչե՛ր չեն անցնիր : Եւ որովհետեւ պատասխանատու խմբագիրն է Պէյրութի «Բագին» գրական ամսաթերթին, ազատ բեմ ունի ուզածը ըսելու եւ նոյնիսկ չատորագրելու, ինչ որ կրնայ շատ հեռուները տանիլ արտայայտուած անպատասխանատու մտքերուն պատասխանատուութիւնը : 1974 Մայիսէն 1975 Փետրուար, ամսաթերթին տասը թիւերէն հինգին մէջ Շահնուրով կը զբաղի, էջերո՛վ : Կը քննադատէ, կ'այպանէ, կ'արհամարհէ, կը պախարակէ, կը մեղադրէ, կ'ամբաստանէ եւ երբեմն ալ նոյնիսկ կը գովէ, բոլորովին տգէտի տեղ չանցնելու համար, հաւանաբար : Իրականին մէջ չարժեր ալ զբաղիլ այսքան լուրջի չառնուելիք եւ հակասութիւններով լեցուն բաներով, բայց ըստ երեւոյթին՝ երկար ժամանակ է որ «մեզ կը փնտռէ», ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք. ուրեմն, անգամի մը համար, առաջին եւ վերջին, թող փնտռածը գտնէ :

Հիւանդութեան առաջին ախտանշանները երեւան ելան, համաճարակի օրերուն, այսինքն 1970 Փետրուարին երբ «Ազատն Կոմիտաս»ին առթիւ լոյս տեսաւ երեւանեան աւետարանը, այսինքն Վահագն Դաւթեանի «Բաց Նամակ»ը եւ Սփիւռքը անսովոր համերաշխութեամբ մը յարձակեցաւ Շահնուրի վրայ : Ինք ալ ետ չմընաց, ու գրեց, ի մէջ այլոց.— «*Լըվանթէնի, ի բնէ օտարամոլի անոր հոգին ոըրու վերջին դրսեւորումը եղաւ մայրենի լեզուէն իր անհարկի եւ անըմբռնելի ու աններելի խզումը...*» (Ազդակ օրաթերթ, 1970 Փետր. 7) : Մեկնաբանութեան չի կարօտիր ու ըսելիք ալ չկայ... Ցետոյ, ըսինք արդէն, համաճարակի օրեր էին : Բայց յետագային միւսները սպաքինեցան, ինք՝ ո՛չ : Ու քանի մը տարի լռելէ ետք, յանկարծ 1974 Մայիսին, անդրադարձաւ որ «Լըվանթէն» Շահնուրը հայերէն ալ կը գրէ եւ երկու հատոր հրատարակած է («Բաց տոմարը», 1971 եւ «Կրակը կողքիս», 1973) : Հոս եարկ է սակայն փակագիծ մը բանալ : Շահնուրով զբաղելէ առաջ, ուզեց նաեւ անոր *անվերըմբռնմանով* զբաղիլ, զայն վիրաւորելու միտումով, ու գրեց («Բագին», 1974, Մայիս), անդրադառնալով վերոյիշեալ հատորներու վրիպակներուն.— «*Զլիշատակենք հասկնալի վրէպները, կարճ ըլլալու համար հրաժարինք գինովցուած պարբերութիւններու մատնանշումէն եւ կանգ առնելով միայն չգիտութեան հետեւանք սխալագրութիւններու առջեւ ըսենք որ Շահնուր չի կրնար գրած ըլլալ եւ Շահնուրի գործերուն մէջ ներելի չէ թոյլ տալ...*» եւայլն : Որո՞ւ կ'ակնարկէ Սնապեան, որո՞ւ հասցէագրուած է այս «չգիտութիւնը». անոր, որ *ըստ իրեն*, սրբագրած է Շահնուրի հատորներու փորձերը, այսինքն՝ մեզի՛ (ինչէ՞ն գիտէք, բարեկա՛մ) : Անուն չի տար, ո՛չ, կը հասկցնէ, կը թելադրէ, բացէ ի բաց չըսեր՝ քանի իր գրածներն ալ չի ստորագրեր այլ երբեք աստղ կը դնէ (երեւի խորհելով թէ նման Ֆրանսայի քոնեակին կամ պանդոկներուն, որակը կը բարձրանայ ըստ աստղերու թիւին) : Ուրեմն մե՛նք ըսենք իր չըսածը, ու նախ մեր վրայ առնենք սա «չգիտութիւնը» : Է՛հ, ի՞նչ ընենք, սիրելի վարժապետ, եթէ ծնած ու մեծցած լպրծուն պողոտաներու վրայ, բախտը չենք ունեցած ո՛չ հայկ. վարժարան յաճախելու, ո՛չ Օշականի աշակերտելու, ո՛չ ալ անշուշտ հայերէն դասաւանդելու. բայց եւ այնպէս, այսօր, գէշ-աղէկ հայերէն օրաթերթ մը կը հանենք...

Ինչ որ է, փակագիծը փակենք ու վերադառնանք Շահնուրին, որ մեր մարդուն մղձաւանջն է : Աւելորդ սեպելով վերլուծել ամիսներու երկայնքին «Բագին»ի մէջ փռուած բոլոր արտառոցութիւնները Շահնուրի մասին, անդրադառնանք միայն նոյն «Բագին»ի 1975 Փետրուարի թիւին, ուր երեք տարբեր խոշո՛ր խոշո՛ր խորագրերով («Հանճարեղ չտեսութիւն», «Մեծատաղանդ – անտաղանդ», «Մինչեւ այսօր») կրկին կը պախարակէ Շահնուրը եւ նաեւ Շահնուր գնահատողները : Չի հանդուրժեր ո՛չ մէկուն, ո՛չ միւսներուն : Չի հանդուրժեր Շահնուրի գրական տեսակէտները կամ կարծիքները, եւ իբար կ'անցնի որովհետեւ Շահնուր, «Յառաջ»ի մէջ (1974 Յուլիս 27) գրեր է որ բանաստեղծ Յարութ Կոստանդեան «մեծատաղանդ է» : Եղա՞ւ ասիկա, ի՞նչպէս Շահնուր Սնապեանի կարծիքը չառած նման վճիռ կ'արձակէ : Այլապէս այդպիսի «առատաձեռնութիւն» չէր ըներ եւ կը գրէր թէ Յարութ «ամէնէն *օժտուածներէն* մէկն է» (dixit Սնապեան, ուշադրութի՛ւն) : Հայ գրական քննադատութեան այս մեր «նանտառմա»ն կը մտահոգուի որ եթէ «մեծատաղանդ» ըսուի Յարութին համար, ի՞նչ բառ պէտք պիտի ըլլայ փնտռել ուրեմն բնորոշելու համար Վարուժան, Մեծարենց, Թէքէեան : Բայց ի՛նչ շուտ մոռցաք, սիրելի Սնապեան, որ Վարուժանին եւ Մեծարենցին համար ածական չմնաց արդէն այն օրէն, երբ մեսրոպեան բառամթերքը սպառեցիք տարաբախտ Պարոյր Սեւակի համար :

Ըսինք թէ պիտի չանդրադառնանք Սնապեանի բոլոր գրածներուն, որոնք վերջին շրջանին գրաւած են «Բագին»ի հինգ թիւերու 35 մեծադիր էջերը, եւ որոնց մէկ մասն ալ վերջին (զուարճալի) ընթերցումներէն եղան Շահնուրի : Բայց հարկ է որ կէտի մըն ալ անդրադառնանք, զոր լաւ ալ չհասկցանք, հաւանաբար մեր «չգիտութեան» հետեւանքով : Սնապեան կ'ուզէ որ պայծառանան Շահնուրի «*մութ մնացած կէտերը*» եւ կը շեշտէ.—

« *Մասնաւորաբար ֆրանսերէն գրելու անոր մարմաջին ներքին շարժառիթը, հաւանաբար երկար ատեն պիտի շարունակէ զբաղեցնել ախտաբանական հարցեր պարզաբանելու հակամէտ մտքերը*» (Հա՛մմէ՞) :

Ի՞նչ կ'ըսէք, բարեկա՛մ, ուրեմն Շահնուր ֆրանսերէն գրելու «մարմաջ»էն կը տառապէր եւ դուք ալ եկեր Ֆրո՞յտ կը փնտռէք, ըլլալի՞ք բան է : Բայց քանի որ խօսք բացուեցաւ, այդ մասին վկայութիւն մը բերենք, նոյնիսկ եթէ աւելորդ է : Շահնուր առաւելաբար կը տառապէր երբ հայերէն չէր գրեր : Վերջին տարիներուն ոչ մէկ տող գրած է ֆրանսերէն՝ ի մեծ դժգոհութիւն ֆրանսացի գրագէտներու, քննադատներու եւ էն. էռ. էֆ.ի խմբագրութեան : Եւ որովհետեւ իր մշտատեւ պատասխանները այդ դիմումներուն եղած են «Ես այլեւս միայն հայերէն կը գրեմ», Ֆրանսացիները բանագնաց մը ղրկեցին վրաս, յանձին Տիկին Մատլէն Ֆոլէնի, որ խնդրեց ինձմէ որ գոնէ շրջան մը Շահնուրէն հայերէն գործ չուզեմ, որպէսզի ֆրանսերէն գրէ : Ու ես բացատրեցի բանաստեղծ Ֆոլէնի այրիին, թէ «Արմէն Լիւպէնը անհրաժեշտութիւն մը չեմ նկատեր հարստացնելու համար ֆրանսական գրականութիւնը, մինչ Շահնուր *անփոխարինելի* անհրաժեշտութիւն մըն է մեր գրականութեան համար» : Կինը հասկցաւ : Չեմ կարծեր որ Սնապեանն ալ հասկնայ եւ մանաւանդ ներէ ինծի «անփոխարինելին». հո՛գս ալ չէ :

Իսկ այսօր ֆրանսացի գրագէտները (Թոմա, Տոթէլ, Պրէնէէռ, եւայլն) կ'ուզեն ճանչնալ Շահնուրը ու մեզմէ թարգմանութիւններ կը պահանջեն, մինչ Սեկերս հրատարակչականը կը պատրաստէ հատոր մը նուիրուած Արմէն Լիւպէնի, ուր ծանօթ ֆրանսացի գրագէտներ կը ներկայացնեն բանաստեղծ մը, որ իր կարեւոր տեղն ունի ֆրանսական գրականութեան մէջ (Կարդալ *առնուազն* Պրէնէէռի յօդուածը, «Յառաջ», 1974 Դեկտ. 29 արտատպուած Փարի – Նորմանտիէն) :

×

Ահաւասիկ « հեւքոտ տեսութիւն » մը եւս : Այս «հեւքոտ»ն ալ մեր երեսին տըրւած էր Պ. Սնապեան անցեալ տարի (Յունուար 1974) որովհետեւ համարձակեր ենք գրել Սարաֆեանի մահուան տարելիցին առթիւ «*Սարաֆեան յոբելեանի պէտք չունեցաւ, հաստատելու համար թէ ինք գրագէտ էր*» : Ասիկա « հեւքոտ » տեսութիւն է եղեր և ի վերջոյ մենք ո՞վ ենք որ «տեսութիւն» ունենանք, և այն ալ յոբելեանի մասին : Ո՞վ մեզի իրաւունք տուեր է ըսելու որ յոբելեանները չեն որ գրագէտ մը գրագէտ կ'ընեն : Ոչ ոք եւ մանաւա՛նդ ո՛չ Սնապեանը, որմէ անպայման արտօնութիւն պէտք է առնել որեւէ կարծիք յայտնելէ առաջ, որեւէ բանի մասին : Շահնուր չըրաւ ատիկա եւ հաւանաբար հիմա գղջայ անդենականին մէջ եթէ «Բագին» կարդալու առիթը ունի, զոնէ մենք որ աւելի համեստ ըլլալու շատ մը պատճառներ ունինք, նոյն սխալը չգործենք եւ ասկէ ետք խոհեմ ըլլանք մեր « հեւքոտ տեսութիւններուն » մէջ, ի՛նչ կ'ըլլայ, ի՛նչ չըլլար :

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

●

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ՀԱՅ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ ՎԵՐԱԶԱՐԹՈՒՄԸ՝ 10 – 12 ՐԴ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

Նախ քան անջատ առ անջատ ներկայացումը Սիւնեաց, Արարատեան, Վասպուրականի, Մշոյ, Կարնոյ, Պոլսոյ, Երզնկայի, Կիլիկիոյ եւ այլ մասնակի գօտիներու դաստիարակչական ցանցին մաս կազմող դպրոցներու – որոնք 10էն մինչեւ 15րդ. դար դարձած են անառիկ բերդերը հայ մշակոյթի ու ամրոցները հոգեմտաւոր կեանքի —, կ'ուզենք ընդհանուր գիծերու մէջ տալ աղօտակի պատկերը հայ դաստիարակութեան վերազարթումի շարժման՝ 10 – 12րդ. դարերուն, զուգահեռ եւ զուգընթաց՝ հայ մշակոյթի Արծաթի Դարուն:

900ական Թուականներէն մինչեւ 1200ական տարիներու կրթական ու կրօնական մեր կեանքի հոլովոյթը քննարկող ուեէ անձ կը հաստատէ որ 9րդ. դարէն սկսեալ Տաթեւի վանքը կուգայ տեւականացնել Սիւնեաց Անապատի դաստիարակչական եւ մշակութային դերը, մինչ 11րդ. դարէն սկսեալ վանական կրթութեան նոր դաշտ մը կը բացուի նաեւ Կիլիկիոյ մէջ՝ 10 – 15 րդ. դարերու մեր կեանքին ընծայելու համար վերածաղկումի անհամեմատ կարելիութիւններ կրօնական թէ դաստիարակչական ճակատներու վրայ, հոգեւոր թէ մտաւոր առումով:

Վանական – դաստիարակչական շարժման զարգացումը, Հայութեան քաղաքականօրէն անտէրունչ դարերու երկայնքին, փրկարար դեր կ'ունենայ մշակութային իր անդրադարձով. կրօնական այդ յարկերուն տակ կ'արծարծի Լուսաւորչի կանթեղը եւ անոնց որմերէն ներս ապաստանող լոյսի մեր ասպետները կը հիւսեն դաղտնիքը Հայուն յաւիտենականութեան:

Սիւնիքի մէջ, 10րդ. դարուն, ունինք Տաթեւը. Արարատեան նահանգի մէջ՝ Սեւանը. Վասպուրականի մէջ՝ Վարագը:

Իբրեւ նոր ամրոցներու՝ Արշարունիքի մէջ կ'երեւի Կամրջաձորի վանքը, Շիրակի մէջ՝ Հառիճի վանքը, Անիի մօտիկ՝ Հոռոմոց վանքը, Կարնոյ մօտ՝ Հնձուց կամ Կարմիր վանքը (ծանօթ նաեւ Բասենի վանք անունով): Մոկաց գաւառը կ'ունենայ Ապարանից եպիսկոպոսանիստ ուխտը: Արարատեան շրջանի կեդրոններէն մէկը կ'ըլլայ նաեւ Մարմաշէնը:

Սակայն դարուն հռչակաւոր փեթակն է Վասպուրականի Ռշտունեաց գաւառին մէջ գտնուող Նարեկայ վանքը՝ ուր հայ գրականութեան եւ հայ երաժշտութեան պատմականօրէն փառահեղ դրուագը պիտի հիւսուէր Անանիա Նարեկացիով, Խոսրով Անձեւացիով եւ վերջապէս Գրիգոր Նարեկացիով:

957 եւ 967 թուականներուն, Աշոտ Գ. Ողորմածի բարեպաշտիկ Թագուհիին՝ Խոսրովիդուխտի ձեռամբ կը կառուցուին 11րդ. – 13րդ. դարերուն հռչակի տիրացած երկու նոր վանական ամրոցներ՝ Սիւնիքի Ձորոյ գետի Սանահինը եւ Հաղբատը ուր 250է աւելի վանականներ կ'ուսանէին:

Արեւելեան Հայաստանի մշակութային օջախներէն մէկը եղաւ մասնաւորաբար Հաղբատ, Զօրագետցիներու եւ աւանդապաշտ արեւելեան վարդապետներու մեծանուն այս կեդրոնը, որ կարեւոր դեր կատարած է Հայ. Եկեղեցւոյ տոհմական նկարագրի եւ հայադրոշմ ինքնութեան պահպանութեան մէջ:

Աղուաններու Գիւրգի – Կորիկէ թագաւորը վերանորոգած է Հաղբատը, զայն վերածելով եպիսկոպոսանիստ կեդրոնի մը ու վանքը օժտելով հարուստ մատենադարանով մը:

Իր հռետորներով ու երաժիշտներով հռչակաւոր դարձած է նաեւ Սանահինի վանքը, որ կը նկատուի Միջնադարու մեծագոյն համալսարանը:

Տասնըմէկերորդ դարուն կը փայլին վերջապէս Այրարատեան նահանգի Արգինա վանքը (Շիրակայ գաւառ), Խնատի եւ Սանդղկայ վանքերը, Տրապիզոնի մերձակայ Ամենափրկիչ մենաստանը եւ Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքը:

Տասներկուերորդ դարու կրօնա-դաստիարակչական կեանքին մէջ՝ Կիլիկիոյ վանքերը կեդրոնական վայրերէ մինչեւ արեւելք եւ հիւսիս կը ծաւալին, Քեսունէն մինչեւ Խարբերդ:

Կարմիր վանք (Քեսունի մէջ, Մարաշի մօտ), Սեւ Լերան մենաստանը (Կեաւուր Տաղ), Շուղրի Անապատը, Դրազարկ, Սկեւռայ ու Ակների վանքեր՝ բուն Կիլիկիոյ սահմաններուն մէջ:

Դրազարկի (կամ Թրազարկ) վանքը Սիս քաղաքէն մէկ օրուան հեռաւորութեան վրայ կը գտնուէր: Ճշդուած չէ հիմնարկութեան բուն թուականը, սակայն ստոյգ է որ վերանորոգուած է 12րդ. դարուն՝ Թորոս Ա. իշխանի նախաձեռնութեամբ եւ ձեռամբ Գէորգ Մեղրիկ ու Կիրակոս վարդապետներուն, մինչեւ 14րդ դար յիշատակելի դեր կատարելով դաստիարակչական շարժումի մէջ: Իսկ Սկեւռայ վանքը կը գտնուէր Տարսոն քաղաքի հիւսիս – արեւմտեան կողմը, Լամբրոնի մօտիկ: Անծանօթ է նաեւ այս վանական կեդրոնի հիմնադրութեան ստոյգ թուականը, սակայն բացորոշ է փայլուն այն դերակատարութիւնը՝ զոր ունեցած է 12 – 14րդ. դար:

Մ. Թ.

ԱՔՍՈՐԻ ՄԸ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

— O —

ՌՈՍՏՐՈՊՈՎԻՉԻ ՆԱՄԱԿԸ, «ՄՈՆՏ»Ի ՄԷՋ

— O —

ՄԱՆՏի մէջ է որ աշխարհահռչակ թաւջութակահար՝ Ռոստրոպովիչ կը պատասխանէ Իգոր Շաֆարեվիչի յօդուածին, լոյս տեսած Փարիզի «Ռուսական մտածումը» թերթին մէջ, Յունուար 30ին. ծանօթ է որ Ռոստրոպովիչ արտօնութիւն ստացաւ, իր ընտանիքին հետ արտագաղթելու, Սոլժենիցինի ի նպաստ բռնած դիրքին իբրեւ հետեւանք: Շաֆարեվիչ կ'ըսէր թէ ռուս գրականութեան, երաժշտութեան, քննադատութեան լաւագոյն ներկայացուցիչները կամովին մեկնած են եւ հիմա, հոս, արտասահմանի մէջ, ոմանք կ'ըսեն արտաքսուած են, ուրիշներ՝ գրեթէ արտաքսուած եւ դեռ ուրիշներ ալ կը վրդովին որ զրկուած են իրենց ազգութենէն: Այս կը նշանակէ, կ'ըսէ Շաֆարեվիչ որ «բոլորն ալ այն զգացումն ունին թէ պէտք եղածին պէս չեն գործած»: Այս կէտին է որ կը պատասխանէ Ռոստրոպովիչ:

«Խորհ. Միութիւն բնակող երաժիշտներուն մէջ, վերջին հինգ տարիներուն, ընտանիքս խորայատուկ կացութեան մատնուած էր, բոլորովին տարբեր ուրիշ արուեստագէտներու եւ երաժիշտներու կացութենէն. եւ ասիկա պարզ պատճառով մը՝ երաժիշտ եմ եւ երբեք չեմ զբաղած քաղաքականութեամբ: Ապրեցայ այնպէս ինչպէս խիղճս եւ սիրտս կը թելադրէին ինծի:

«Երբեք չեմ ստորագրած «պաշտօնական մարմիններու» կողմէ ի յառաջագունէ պատրաստուած որեւէ նամակ, ըլլա՛յ «խորայելեան յարձակողի», ըլլայ Պաստերնակի կամ Սախարովի դէմ: Երբեք չեմ մասնակցած ատելութեան արշաւանքներուն՝ կարգ մը երգահաններու, գրողներու, նկարիչներու, գիտնականներու դէմ, եւ ինչպէս գիտէք, չորս ձմեռներ տանս մէջ ապաստան տուի բարեկամիս՝ Ալ. Սոլժենիցինի: Եւ ահա ասոնք են բոլոր ոճիրներս, որոնց հետեւանքը եղաւ ամբողջ ընտանիքիս մեկնումը Ռուսիայէ, երկար ժամանակուան համար:

«Իգոր Շաֆարեվիչ կը գրէ. «Մեկնեցան... կամաւոր կերպով»: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ այս «կամաւոր կերպով»ը: Կ'ուզեմ խօսիլ հիմա այն պայմաններու մասին, որոնք ստիպեցին երկու ռուս արուեստագէտներու արտօնութիւն ուզել կառավարութենէն՝ արտասահման մեկնելու ամբողջ ընտանեօք, երկար ժամանակով: Պէտք փափաքէի ունենալ պատասխանը Շաֆարեվիչի — ի՞նչպէս կը պատկերացնէք արուեստագէտի մը կեանքը իր երկրին մէջ, երբ, իբրեւ արուեստագէտ, ան կը զրկուի իր արուեստով արտայայտուելու կարելիութիւններէն: Ի՞նչ ըսել, երբ երաժիշտի մը արուեստը կ'ապրի եւ կը մեռնի իրեն հետ: Միայն սալերու միջոցաւ է (թէեւ խսկական արպաւորութիւնը չեն տար), որ արուեստագէտ մը կրնայ իր անհատական գրոշմը թողուլ, վերապրիլ երկար, երաժիշտին մահէն ետք: Եւ դեռ պէտք է, որ արտօնեն երաժիշտին պատրաստելու իր սալը: Եւ ի՞նչ կը պատահի, երբ երաժշտութեան ձայնագրութեան ժամանակ, խորհրդաւոր հրահանգի մը վրայ, կը դադրեցուի ձայնագրումը՝ գործի մը մէկ մասին կէսին: Եւ ի՞նչ կը պատահի, երբ արուեստագէտը կը վռնտուի սթիւտիոներէն, ինչպէս պատահեցաւ Փուչչինիի «Լա Թոսքա»յի ձայնագրութեան ժամանակ կնոջս, որ սոփրանոյի բաժինը կը կատարէր եւ ինծի, իբրեւ ղեկավար Պոլշոյ Թատրոնի նուագախումբին:

«Օր մը պատասխանելով Հերպերթ ֆոն Գարայեանի դիմումին, որ կ'ուզէր որ Գալինա Վիշնեվսկայա Վիեննա երթայ ձայնագրելու համար Մուսորգսկիի «Բորիս Գոդունով»ը, Խորհ. Միութեան Մշակոյթի նախարարութիւնը, առանց որեւէ բան հարցնելու երգչուհիին, պատասխանեց Գարայեանի, թէ Վիշնեվսկայա «սոփրանո» է եւ չի կրնար երգել Մարինա Մնիշեկի դերը, քանի որ այս դերը չի համապատասխաներ իր ձայնին: Կը ցաւիմ, որ Գարայեան նոյնքան իրազեկ երաժիշտ մը երեւան չեկաւ, որքան մեր Մշակոյթի նախարարը: Այս պարոնները, անկասկած, աւելի լաւ ծանօթութիւններ ունին: Այսուհանդերձ, գայթակղութենէն ետք, ձայնագրութիւնը կատարուեցաւ: Ասիկա ցոյց տուաւ, անգամ մը եւս, թէ որոնք են որ լաւագոյնս կը հասկնան երաժշտութիւնը:

«Ի՞նչ պիտի ըսէր Լէոնիչթայն փրայս, եթէ Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը, առանց իր կարծիքն առնելու, արգիլէր սալերու ընկերութեան մը «Քարմէն» օփերան ձայնագրել իրեն հետ, այն առարկութեամբ թէ իրենց կարծիքով իր ձայնը հարկ եղածին չափ ցած չէ:

«Եւ մինչեւ ե՞րբ խամաճիկի դեր պիտի խաղայի «Գոսկոնսերց»ի ձեռքը, պետական մարմինը, որ արուեստագէտները կը ծախէ արտասահմանի: Իրենք են միայն, որ ըստ իրենց քմահաճոյքին կրնան որոշել, թէ ո՛ր երկիրը կրնամ նուագել եւ ո՛ր երկիրը պէտք չէ երթամ, թէ ի՛նչ կրնամ նուագել եւ ի՛նչ՝ արգիլուած է նուագել: Երբ չուզեցին թոյլ տալ, որ Փարիզ մեկնիմ, 1974 Յունուարին, նուագելու համար Պէթհովէնի Թրիօն Եհուտի Մենուհինի եւ Վիլհելմ Քեմփֆի հետ (նուագահանդէսը կը տրուէր Իւնեսքոյի յոբելեանին առթիւ), պարզապէս հեռագրեցին Մենուհինի, թէ առողջական պատճառներով ի վիճակի չեմ մեկնելու: Իրականութեան մէջ շատ լաւ էի:

«Քանի՞ անգամ կրնային ջնջել ծրագիրներս եւ «պատժելու» համար զիս քարանթինայի դնել, երբ հարցը արտասահման նուագելու կը վերաբերէր, կամ պարզապէս ջնջել նուագահանդէսները Ռուսիոյ մէջ:

«Կրնա՞ն ըսել, թէ տեւական կերպով կ'ուզէի արտասահման նուագել եւ թէ անհրաժեշտ ճիգն ու ժամանակը չէի յատկացներ իմ հարազատ ժողովուրդին: Ոչ: Այն 25 տարիներուն, որ աշխատեցայ Մոսկուայի երաժշտանոցը, աւելի քան 20 դափնեկիրներ՝ միջազգային մրցումներու, իմ դասարանիս հրջանաւարտներէն էին: Փորձեցի մղում տալ երգահաններուն, որպէսզի թաւջութակի նոր գոր-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ն.— Կարելի՞ է ստուգել թէ զէնքը շատ գործածուա՞ծ է:

Բաքելլա.— Ցարաբերաբար նոր է, բայց ամէն պարագայի մէջ շատ լաւ պահուած:

Ն.— (Ամբաստանեալին) Զէնքը ուրիշ անգամ գործածա՞ծ էք բնաւ:

Վ.— Ո՛չ:

(Իրազեկին ուրիշ հարցեր չեն ուղղուիր):

×

Վկայ Էլիզաբէթ Շտելբաում, Պերլին, Աուգսբուրգեր փողոց, 51, 63 տարեկան, բողոքական: (Երդման արարողութենէն վերջ).— Ամբաստանեալը իմ քովս բնակած է. իր մասին միայն լաւ կրնամ վկայել: Շատ պարկեշտ եւ համեստ էր. սպասուհի չունիմ եւ ես ինքս կը տեսնեմ տանս գործերը ինչ որ կրնար անձամբ կ'ընէր, ինծի չծանրանալու համար, այսպէս, իր կօշիկը մաքրելը ինծի չէր ձգեր: Ամէն տեսակէտով շատ համեստ եւ պարկեշտ էր:

Նախագահ.— Բնաւ հիւանդացա՞ւ:

Վ.— Իմ քովս գալէն քանի մը օր ետքը, Մնուղէն առաջ. եւ այդ պատճառով ալ ոստիկանութեան ծանուցանելը քիչ մը ուշացաւ: Առաջին օրն իսկ ոստիկանութեան կ'ուզէի ծանուցանել, սակայն ան անձամբ պէտք է երթար, բայց հիւանդութեան պատճառով ուշացաւ: Քովս գալէն քանի մը օր ետքն էր, ես խոհանոց էի, դրան առջեւ խշխշոց մը լսեցի: Մըտածեցի թէ այս մի քանի օրէ ի վեր քովս բնակող պարոնն է եւ դեռ չի կրնար բանալին լաւ գործածել: Երբ դրան առջեւ եկայ, տարօրինակ երեւցաւ ինծի: Կարծեցի որ գինով է. բարեւեց զիս, բայց նկատեցի որ ինքն իրեն շատ կը բանար: Իր սենեակը գնաց, ես ալ իմ սենեակս՝ եւ մտիկ կ'ընէի, որովհետեւ կը կարծէի թէ օդային կազը պիտի վառէր: Յետոյ լսեցի որ ջրոյ աման գործածեց, եւ բազկաթոռին վրայ նստաւ ու ամէն ինչ հանդարտեցաւ: Իր դռնէն ականջ դրի: Ամէն ինչ հանդարտ էր: Յաջորդ օրը ոչինչ լսեցի այդ մասին եւ ըսի Պ. Աբէլեանի, որ նոյնպէս իմ քովս կը բնակէր, թէ՝ Պ. Թէհլիրեանը երէկ գինովցած էր եւ թէ պէտք է իրեն ըսել որ ես գինով մարդ չեմ կրնար տանիլ: Ասոր վրայ Պ. Աբէլեան խօսեցաւ Պ. Թէհլիրեանի հետ:

Ն.— Ուրիշ առթիւ ալ հիւանդագին երեւոյթներ նկատա՞ծ էք:

Վ.— Զափազանց ջղային էր եւ չէր կըրնար քնանալ: Այսպէս կ'ըսէր ինքն ալ, երբ մէկը իր առողջութեան մասին հարցնէր:

Ն.— Գիտէ՞ք որ բժիշկին կ'երթար:

Վ.— Այո, Փրոֆ. Կասիրէրի: Նախապէս իրեն յանձնարարեցի Փոցտամէր փողոց բնակող, չեմ կրնար ըսել որոշ ուրեղ, ուրիշ ջղային հիւանդութեան բժիշկ մը որ ինծի ծանօթներու կողմէ բռուած էր, բայց ոչ թէ Դր. Հակէն:

Ն.— Ուրիշ ի՞նչ կրնաք ըսել իր կեանքի մասին, բարեկա՞րգ էր:

Վ.— Շատ:

Ն.— Գիտէ՞ք իր պարի դասի մասնակցիլը:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Ուրիշ Հայեր յաճախ կուգայի՞ն իրեն:

Վ.— Միայն մէկ հոգի, Լեւոն Էֆթեանը:

Ն.— Պ. Աբէլեանի հետ յաճախ դուրս կ'ելլէ՞ր:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Զարմացա՞ք երբ յանկարծ տեղափոխուեցաւ:

Վ.— Ի՛նչպէս չէ:

Ն.— Ի՞նչ ըսիք այն ատեն:

(20 – Շար.)

ծեր յօրինեն։ Գլխաւոր կազմակերպիչները եղայ երաժշտութեան առաջին փառատօնին Գորկի քաղաքի։ Զմայլեցայ նուագել Սիպերիոյ ամէնէն հեռաւոր քաղաքներուն մէջ, Չուկոտկա, Ծայրագոյն Արեւելք, հոն ուր նոյնիսկ ամէնէն պզտիկ դաշնակ մը անգամ չկար. ձեռնադաշնակով կ՚ընկերանային։

«Սակայն մեծնալու համար, իբրեւ երաժիշտ եւ արուեստագէտ, պէտք էր որ նուագէի մեծ նուագախումբերու հետ, մեծ խմբավարներու եւ մենակատարներու հետ թէ՛ իմ երկրիս, թէ՛ արտասահմանի մէջ։

«47 տարեկանիս, ուժերուս լիութեան մէջ եմ։ Կրնայի շատ բան ընել երկրիս, եթէ տային ինծի արուեստիս ազատութիւնը, առանց միջամտելու աշխատանքիս եւ եթէ չփորձէին քանդել անհատականութիւնս ու արուեստս։ Այս բոլորը ըսելու համար պարզապէս, թէ արուեստագէտի մը տաղանդը կրնայ ջնջուիլ, եթէ տեղի չտայ։ Կրնայ փոխարինուիլ միջակութիւնով, որ կուրօրէն կը հպատակի իր պետերուն եւ կը հետեւի կուսակցական գիծին՝ աչքերը փակ։

«Հարիւրաւոր ծրագիրներ ունէի։ Կ'երազէի վարել Շոստակովիչի «Կատարինէ Իսմայլովա» օփերան, իր բոլոր համանուագները, Չայկովսկիի «Տամ տը Փիք»ը, Մուսորգսկիի «Բորիս Գոդունով»ը ... երբ վռնտուեցայ Պալշոյի Թատրոնէն։ Ձեռքերս չծալեցի։ Տաշքենդի երկու թատրոններու հետ պայմանաւորուեցայ վարելու համար «Տամ տը Փիք»ը։ Մարդիկ Տաշքենդէն եկան Մոսկուա, որպէսզի ինծի հետ խորհրդակցին ներկայացումներուն բեմադրութեան համար, եկան նաեւ Բագուէն (նորէն «Տամ տը Փիք»ին համար)։ Վիլնիուսի մէջ նոր բեմադրութեամբ կ'ուզէի ներկայացնել «Իշխան Իգոր»ը։ Բոլորն ալ արգիլուեցան։ Վտարուեցայ Մոսկուայի Օփերա – Քոմիկէն Շթրաուսի «Չով սուրի»ի անդրանիկ ներկայացումէն մէկ շաբաթ առաջ, որուն համար աշխատած էի ամիսներ առանց վճարումի։

«Դեռ կրնամ երկարել այս մասին, թէեւ ասոնց յիշատակութիւնները շատ տաղտկալի են ինծի համար։ Արդեօք իմ յանցա՞նքս է, որ գրեթէ բոլոր երազներս չիրականացան երկրիս մէջ, այլ Նիւ Եորքի բեմերուն վրայ, Սան Ֆրանսիսքօ, Լոնտոն, Փարիզ, Միլանօ, Վիէննա եւ Միւնիխ։ Մեր մեկնումէն քիչ ժամանակ առաջ, Մշակոյթի փոխ – նախարարին հետ տեղի ունեցած պաշտօնական խօսակցութեան մը ընթացքին, ինծի ըսուեցաւ, թէ «չի բաւեր, որ դուք փափաքիք նուագախումբ մը ղեկավարել Թատրոնի մը մէջ, կամ նուագել լաւագոյն նուագախումբերուն հետ մեր երկրին մէջ։ Անոնք են, որ չեն ուզեր նուագել ձեզի հետ»։ Վիշնեվսկայա անմիջապէս պատասխանեց. «Եւ ահա թէ ինչու պէտք է մեկնինք, որովհետեւ Փարիզի, Լոնտոնի եւ Նիւ Եորքի մէջ կ'ուզեն լսել Ռոստրոպովիչը»։ Եւ ինչ ըսել Գալինա Վիշնեվսկայայի մասին, որ, իր տաղանդի լրումին մէջ, մատնուեցաւ արուեստագէտի մը այն վիճակին, որու բոլոր երեւումները լռութեամբ կ'անցնին։

«Շաֆարեւիչ կը գրէ. «Ռուս մշակոյթի ներկայացուցիչները, որոնք կամովին մեկնեցան, պարզապէս չկրցան տոկալ այն ճնշումներուն, որոնց կը հանդուրժեն տասնեակ տարիներէ ի վեր հաւատացեալները»։ Իմ պարագայիս, հարց չկար անկարելին հանդուրժելու։ Ֆիզիքապէս, կարելի է հանդուրժել գրեթէ ամէն բանի։ Կինս ապրեցաւ Լենինկրադի պաշարումը։ Մեր ժողովուրդին հետ հանդուրժեցինք բոլոր դժուարութիւնները, սովը եւ պատերազմի արհաւիրքները։ Սակայն ասիկա կարելի է, երբ կը հաւատանք թէ հնարաւորութիւն կայ մեր երազները իրագործել ապագային։ Երաժիշտ մը պէտք չէ բանտարկուի չորս պատերու մէջ եւ նուագէ իրեն համար։ Իր արուեստը պէտք է ներկայացնէ մարդկութեան, այլապէս արուեստը, իր արդարացումը չգտնելով, կը մեռցնէ արուեստագէտը։ Այսպէս, ուրեմն, կինս ու ես մեկնեցանք, քանի մը տարուան համար, ո՛չ թէ փախուստ տալու համար ռուս ժողովուրդէն, այլ պաշտօնատարներէն, որոնց միջոցներ հայթայթուած են ծաղրելու արուեստագէտները։ Չհեռացանք մեր երկրէն, որովհետեւ չենք սիրուած մեր երկրին մէջ, որովհետեւ չենք ճանչցուած, կամ որովհետեւ մեզի կը պակսին հանգստաւէտ պայմաններ եւ դրամ։ Ոչ. ընդհակառակն, մեր կեանքը օտարութեան մէջ աւելի դժուար դարձած է... Անկասկած, հոս չունինք այն հանգստաւէտ պայմանները, զորս ունէինք մեր սքանչելի յարկաբաժնին եւ մեր գիւղի մեծ տան մէջ։ Մեկնեցանք մէկ պատճառով՝ իրագործել մեր երաժշտական ծրագիրները։ Չենք կրնար խոտի պէս ապրիլ։ Թերեւս այս է ճակատագիրը անոնց, որոնք ի վիճակի են ստեղծագործելու»։

Չեմ գիտեր թէ բան մը բերա՞ծ եմ երաժշտական մշակոյթին, բայց գիտեմ որ ինչ որ ընեմ մեր երկրին սահմաններէն դուրս միշտ ռուսական է։ Արտասահման ապրիլս, փախուստ մը չէ Ռուսիայէն, այլ պարզապէս միջոց մը մեր երազները իրագործելու»։

ՄՍՏԻՍԼԱՎ ՌՈՍՏՐՈՊՈՎԻՉ

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆԻ

— O —

Կիրակի, Մարտ 9ին, Քէյմպրիճի «Գոմենտըր» պանդոկի մէկ սրահին մէջ, ազդաշունչ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցաւ՝ ի յարգանս «Հայրենիք»ի խմբագրապետ ընկ. Մինաս Թէօլէօլեանի կազմակերպուած տպաւորիչ հանդիսութիւնը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բացումը կատարեց Մշակութայինի ատենապետ Օր. Լօրիկ Համաստեղ, որ յայտարարեց թէ Հայ Մշակութային Միութիւնը, կազմակերպած էր այս հանդէսը ի յարգանս գրագէտ, բանաստեղծ, հրապարակագիր եւ կրթական մշակ Պր. Մինաս Թէօլէօլեանի, անոր քառասնամեայ մշակութային որակաւոր վաստակը յարգելու համար։ Ապա, յայտագիրը վարեց ընկ. Սարգիս Մաճառեան, որ հաճոյքով ընդգծեց թէ՝ վերջ կը գտնեն քարացած մտայնութիւնները՝ յետ մահու, կամ շատ ուշացած անպէտ յարգանքներու, եւ հայ մշակոյթի մարդը կը յարգուի այսպէս, պատշաճօրէն, եւ իր ժամանակին, ստեղծագործ կեանքի ընթացքին։

Օր. Անայիս Գըլըճեան, որ Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանին մէջ աշակերտած էր ընկ. Թէօլէօլեանին, յուզիչ ուղերձով մը, իր եւ իր նախկին դասընկերներուն կողմէ յարգանքի խօսք ըսաւ մեծարուող իր ուսուցչին, ընդգծելով որ անոր ազդեցութիւնը մեծ եղած է, պատրաստելու նպատակով ազգասէր սերունդ մը, որ հանրային ծառայութեան նուիրուած է։ Ապա, Մշակութայինի խումբ մը անդամներ, միասնաբար արտասանեցին Դ. Վարուժանի «Լոյսը» խորիմաստ քերթուածը։ Կարդացուեցան շնորհաւորական նամակներ, ազգային ծանօթ դէմքերու եւ գրողներու կողմէ։ Լարային երրեակ մը նուագեց Պեթհովենէն, եւ երկու կոմիտասեան երգեր։ Ընկ. Գէորգ Տօնապետեան երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը կարդաց Մ. Թէօլէօլեանի կեանքին, եւ իր գրական ու հանրային գործունէութեան մասին։ Տուաւ կենսագրական լայն ծանօթութիւններ եւ յիշատակեց անոր գրական վաստակը։ Ընկ. Տօնապետեան նախ կարդաց Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան արեւելեան շրջանի Կեդրոնական Կոմիտէի շնորհաւորութիւնն ու բարեմաղթութիւնը՝ ուղղուած ընկ. Մ. Թէօլէօլեանի։ Լայնօրէն յիշատակելէ ետք յոբելեարին մշակութային վաստակը, ընկ. Տօնապետեան ընդգծեց անոր բանաստեղծական ու գրական գործերուն արժէքը, եւ մանաւանդ ջղուտ ու կորովի հրապարակագրի կարողութիւնը, որով երկար տարիներ ուշադրաւ աշխատակցութիւն ընծայած է մեր մամուլին, ամբողջ սփիւռքի մէջ, 1935էն ի վեր։ Յարգանքի եւ գնահատանքի արժանի գտաւ անոր ազգային այս քառասնամեայ ծառայութիւնը։ Խօսելու հրաւիրուեցաւ ամերիկահայ Կիլիկեան Թեմի առաջնորդ Գարեգին Արք. Սարգիսեան, որ նախ շնորհաւորեց Հայ Մշակութային Միութիւնները, որոնք ամերիկեան բազմաթիւ քաղաքներու հայ համայնքներուն մէջ կը կազմակերպեն ի պատիւ ընկ. Թէօլէօլեանի այս յարգանքի հաւաքոյթները. ապա յայտարարեց, թէ Մ. Թէօլէօլեանի հանրային գործունէութեան մէջ կը հաստատուին երկու գլխաւոր յատկանիշներ.— ժողովուրդի մարդը, եւ արտայայտութեան պարկեշտութիւն, քաջութիւն։ Ժողովուրդին հանդէպ իր ունեցած սիրոյն պատճառով է, որ Մ. Թէօլէօլեան քաջարար տեսակէտներ կը պաշտպանէ եւ լսելի կը դարձնէ իր քննադատական խօսքը։

— Մամուլը — շարունակեց Գարեգին Արք. – պէտք չէ ըլլայ միայն լուսանկարչական գործիք մը, այլե՛ւ մտրակ մը՝ որ մտքերն ու կամքերը կը գրգռէ, գործի կը մղէ։ Ընկ. Մ. Թէօլէօլեանը նկատեց՝ «Ս. Մեսրոպի այգիին հաւատարիմ մշակ մը, Հայ Եկեղեցւոյ նկարագրին անխաթար պահպանման համար պայքարող քաջ Գրիչ մը»։ Ապա, սրբազան առաջնորդը բեմ հրաւիրեց շրջանիս հոգեւոր հովիւ Թորգոմ քհնյ. Յակոբեանը, որ կարդաց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. կաթողիկոսի օրհնութեան եւ շնորհաւորական կոնդակը, որով ընկ. Թէօլէօլեանը կը պարգեւատրուէր Ս. Մեսրոպի Շքանշանով, ի վարձ իր բազմամեայ մշակութային ծառայութեանց։ Ի վերջոյ, շնորհակալութեան խօսք ըսաւ ընկ. Մինաս Թէօլէօլեան ու շեշտեց.

— «Լոյսին փառաբանանքը հիւսուեցաւ այսօր եկեղեցիին մէջ՝ Արեւագալի երգեցողութեանց ընթացքին. լոյսին փառքը տարփողուեցաւ նաեւ հո՛ս, երբ Մշակութայինի խումբը հաւաքականօրէն արտասանեց Նահատակ բանաստեղծ Վարուժանի «Լոյսը»։

«Արդարեւ, ի՞նչ բան աւելի խոր կերպով կը խորհրդանշէ հոգեկան ու մտածական աշխարհ ունեցող մարդուն ձգտումը դէպի ճանաչում, գիտութիւն, առաքինութիւն, եւ իրագործում իտէալներու՝ առանց որոնց մենք դատապարտուած պիտի ըլլայինք իբրեւ հողեղէն արարածներ միայն ապրելու։

«Եթէ Աստուծոյ շունչը կայ մեր վրայ, ապա ուրեմն դէպի լոյս ձգտումը հիմնական առաքելութիւն ու կոչում է արարչատեղծ մարդուն համար, տարբե՛ր խնդիր որ ո՛չ ոք լրիւ պիտի կարենայ հասնիլ այդ լոյսին։ Պիտի ձգտի միշտ դէպի այն, պիտի բարձրանայ միշտ դէպի «երկինք»՝ գետնաքարշ իրականութիւններէ վեր, սակայն լոյսը պիտի չդադրի երազ ու նպատակակէտ ըլլալէ իրեն համար, որովհետեւ աստուածային է ան, անիմանալի եւ անհասանելի, իսկ մենք՝ հողեղէն էակ։

«Հայ մտաւորականութիւնը դարէ դար ապրեցաւ այս որոնումով, իր ամէնէն դառն ժամանակներուն մէջ իսկ լոյսի պաշտամունքը գլխաւոր ձգտում դաւանեցաւ։ Հետեւաբար, առհաւական գիծ է ասիկա հայ ժողովուրդի էութեան մէջ եւ այդ գիծն է որ կը շարունակուի ժամանակակից սերունդներու մօտ։ Եթէ յոբելեարներու անունները կը տրուին, եթէ վաստակաւոր մշակներ կը մեծարուին աշխարհէ աշխարհ՝ իրողութեան մէջ Ա՛յդ է որ կը փառաւորուի։

«Մեծարուող գրագէտներու եւ հանրային գործիչներու մէջ մեր ժողովուրդը ինքզի՛նք է որ կը ճանչնայ, ի՛ր առաքինութիւններն է որ կը պատուէ, ի՛ր տաղանդն է որ կը մեծարէ. եւ այս գիտակցութիւնը բարենշան երեւոյթ է իր հաւաքական հասունութեան, ընկերային եւ մշակութային զարգացման տեսակէտով»։

Ընկ. Թէօլէօլեան շեշտեց որ իրեն համար ամէնօրեայ երջանկութիւն է աշխատանքը մտքի եւ հանրային ծառայութեան մարդերուն մէջ. եւ եթէ այդ աշխատանքը կը գնահատուի՝ հպարտ է անո՛վ որ կըրցած է Հայ Գրին, Հայ Մտքին եւ Հայ Ժողովուրդին իր ծառայութիւնը արժեւորել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕԻ ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ԲՈՏՒՊՈՒԽԱՆ

×

Կը զգար որ պիտի նուաղէր։ Բայց երդում ըրած էր։

— Քաջութի՛ւն, ըսաւ Մաքսիմիլիէն ցած ձայնով։

Գլուխը վեր առաւ եւ իր նայուածքը Թշուառականին վրայ ինկաւ այնքան անուշ ու կարեկից որ, եթէ ուրիշ մը եղած ըլլար, անոր ոտքը պիտի իյնար։

Իսկ ան ոտքի վրայ, գլուխը ձեռքը, դէմքը մոխիր կտրած, չխոնարհեցաւ. կը սպասէր։

Պատուիրած էին որ լուռ կենայ, եւ չէր ուզեր բան մը երթալ, որովհետեւ հետեւեալ օրը փախչելու մտադրութեամբ զբաղուած էր։ Բայց որքա՜ն անէծքներ կ'որոտային իր ներսիդին։

— Պարոն, ըսաւ Վալանթին իր ոսկեհնչիւն ձայնով, Պ. տը Վիլֆոր մեռաւ...

Պենետէթթօ այնպէս մը սարսռաց, որ ամբողջ մարմինը ցնցուեցաւ։ Եւ ինքը չէ՞ր սպաննած զայն։ Եւ հակառակ այն ատելութեան յորձանքին, որ մինչեւ շրթունքները կը բարձրանար, յաջողեցաւ ինքզինքը զսպել եւ լուռ կենալ։ Չարիքն ալ բարիքի նման իր դիւցազնութիւնները ունի։

— Պ. տը Վիլֆոր մեռաւ, յարեց Վալանթին, եւ իր հոգեւարքի պահուն ներեց ձեզի. ասկէ զատ մարդկային արդարութեան գութը հրաւիրեց ձեր վրայ։

Պենետէթթօ գլուխը վեր առաւ հետաքրքրութեան շարժումով մը, որ չկրցաւ զսպել։

Արդեօք թողութի՞ւն շնորհուած էր իրեն։

— Բարձրաստիճան անձերու յանձնարարութեամբ, որ Պ. նաւահանգիստի վերատեսուչը բարեհաճեցաւ նկատի առնել — յաջողեցայ խօսք առնել, որ նոյնիսկ այսօր կրկին չղթայէն ազատիք...

Պենետէթթօ անվրդով մնաց։

— Ասկէ զատ, եթէ ձեր վարմունքն ու զղջումը ձեզ ըլլալիք այս շնորհը արդարացնեն, կրնաք նորանոր բարեփոխութեանց յոյս ունենալ...

Վերատեսուչը գլուխը ծռեց ի նշան հաւանութեան։

— Խոստացայ Պ. տը Վիլֆորի որ այս յոյսի եւ քաջալերութեան խօսքերը գամ ըսել ձեզի։ Երդումս պահեցի, Տէրը գթայ ձեր վրայ։

Վալանթինի ձայնը կը նուաղէր։ Որովհետեւ տեսած էր Պենետէթթոյի նայուածքը, որ իր վրայ ծանրացեր էր պահ մը։

Բայց այս տպաւորութիւնը որքան ալ որ կարճ էր, ատելութեան այս փայլակը իր սրտին զարկած էր։ Եւ կալանաւորին այս համր սպառնալիքը միայն իր վրայ իջած չէր, այլեւ Մաքսիմիլիէնի վրայ, եւ նորատի աղջիկը հասկցած էր որ կալանաւորին հոգւոյն մէջ վրէժխնդրութեան անմարելի ծարաւ մը կար։ Կը վախնար ոչ թէ ինքզինքին, այլ իր սիրած անձին համար։

— Ըսելիք մը ունի՞ք, հարցուց վերատեսուչը, որ բան մը նշմարած չէր. քանի մը բառ ըսելու կ'արտօնեմ։

— Կը ցաւիմ Պ. տը Վիլֆորի մեռած ըլլալուն, ըսաւ Պենետէթթօ խուլ ձայնով։ Գալով ինծի, ես մեռած հոգի մըն եմ, կը խնդրեմ որ զիս մոռնան։

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէչիչեան եւ աղջիկը, Պ. Նուպար Պետրոսեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծմօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Քայսերլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մարտ 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 14·30ին: Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 20 Ռիւ Անտրէ Լէօրէ, Վիլմոմպըլ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոնիի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեանի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Հայկ Աղապէկեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները (Ֆրանսա եւ արտասահման) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով թէ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ ազգականին՝

ՎԵՐԹԱՅՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ի նըպաստ դպրոցին հետեւեալ նուէրները.— փոխան ծաղկեցսակի ողբ. Ալեքսան Կոստանեանի մահուան առթիւ Տօնիկեան Լ. (Փարիզ), Վարդանեան, Հ., Գարեգին, Էմրէնեան Հ. 50ական Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Քամփ. Ֆրէզի (Սէնթ Անթուան) Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Ողբ. Ռօլան Գայայեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Օ. Տէրտէրեան 10, այրի Տիկին Մարիամ Չէօրտիւքեան եւ զաւակները, Ա. եւ Ս. Կէջիճեան 20ական, Լուսիա Օհանեան 10, Պ. Պ. Ս. Լեւոնեան 50, Մ. Մնակեան, Կ. Ճիանեան 30ական: Ողբ. Մարսէլ Գաբրիէլեանի թաղման առթիւ Պ. Ցարութիւն Ժամկոչեան 60 Ֆր.:

×

Իսի լէ Մուլինոյի եկեղեցւոյ շինութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պօտուչեան ընտանիքէ 100 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ի նպաստ նորակառոյց եկեղեցւոյ շինութեան, Պ. Մելքոն Պարտիզպանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22, յիշատակ յարութեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 23, Ծաղկազարդ սկիզբ ժարերգութեան ժամը 8·15ին, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք՝ 16:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, առաւօտեան ժամերգութիւն անդաստան, պատարագ 7·45 – 12, երեկոյ Դռնբացէքի արարողութիւն 17ին:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

ՍԷՆԹ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ, կիրակնամուտք, իրիկուան ժամերգութիւն «Լոյս զուարթ»ի ժամը 5ին

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան եւ ապա անդաստան 8, պատարագ 10, Դռնբացէք 17:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Մարտ 22 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Ընկերահամակրական խնջոյք – պարահանդէսով, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին:

Ընտանեկան տաք մթնոլորտ, առատ կերուխում:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (Մարտ 22) երեկոյեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը Արաքսի Ժամկոչեանի մահուան քառասունքին առթիւ, շնորհակալութեամբ ըստացած է Տէր եւ Տիկին Ր. Քիւրքչեանէ 150 Ֆր. ի նպաստ իր դպրոցին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին ձեռնարկը Մայիս 31ին:

Անապարեցէ՛ք քիչ տեղ մնացած է
ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ՝
ՎԵՆԵՏԻԿ, ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE
29-30-31 MARS
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ
(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)
Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, Կառ տը Լիոնէն
Par train-couchettes
Ժամանում Փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8·30ին
Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն.
— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)
— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)
— Հանդերձ ծնողօք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ 10 առ հարիւր

Լ Ի Ո Ն
ՄԱՐՏ 23էն 30
ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպուած
Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ
մասնակցութեամբ
Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ – Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն:
Պատուոյ նախագահութեամբ
Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON
SEMAINE ARMENIENNE
du 23 au 30 Mars
Sous la Présidence d'honneur
Louis MERMAZ
Député-Maire de Vienne

DIMANCHE, 23 Mars, Salle Rameau à 15 heures GALA ARTISTIQUE
Avec la participation des troupes de danses NAIRI et NAVASART
Groupe instrumental SAYAT-NOVA de Paris et la cantatrice ALICE CHAMIRIAN
JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915
La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf, Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA
VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théâtrale
LA RUSE
par la troupe Pémassiratz
SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures
GRANDE NUITEE DANSANTE
avec l'orchestre RYT'M
Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.
Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :
VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

Aux Amateurs d'Art
DER GOUKASSIAN Gérard
ARTISTE PEINTRE

Fait sur commande des tableaux, paysages, portraits et reproductions des tableaux de maîtres, notamment des tableaux du MONT ARARAT et VARTAN MAMIGONIAN. (Prix raisonnables).

Tél. Sam., Dim. Lundi 843-47-13 ou
Ecrire à Der Goukassian
28, Rue Ramponneau, 75020 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Թատերական բացառիկ երեկոյ, ի նըպաստ Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ շինութեան, Մայիս 24ին, ժամը 20·45ին, Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ-ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ
(Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝
ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5
6–14 տարեկան մանուկներու համար
Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985-36-53:
ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
Օր. Օտէթ Ֆէլլահեանի հեռ. 62-88-42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24-65-24
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50-60-85

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ
1975 ՄԱՐՏ 22 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20էն ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ
Salle Voltaire, rue Voltaire
(Ալֆորվիլ)
Նախագահութեամբ Երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ
Գեղարուեստական Բաժին
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
19
MERCREDI
19 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·252
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.252

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

— Օ —

Դ.— Դիմում միջազգային դիւանագիտութեան եւ հանրային կարծիքին

Տարակոյս չկայ, որ տագնապալի, ճըգնաժամային օհեր կ'անցընեն Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի եւ իր կամաւորներու բանակը:

Կը թուի թէ Իրաքի կառավարութիւնը վճռած է վերջնական հաշուեյարդարի ենթարկել Քիւրտերու ապստամբական շարժումը:

Վերջին մէկ տարուան ընթացքին իրաքեան բանակը մեծ կորուստներ պատճառած է հիւսիսային շրջանի քիւրտ բնակչութեան՝ ցամաքէն, մանաւանդ օդէն կատարուած անխնայ ռմբակոծումներով:

Պարսկական աղբիւրէ առնուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Իրանի հողին վրայ ապաստանած Քիւրտերու թիւը ոչ թէ հարիւր հազար է, այլ՝ երեք հարիւր հազար: Պարսկական «Առիւծ եւ Արեւ» բարեսիրական կազմակերպութիւնը իր խնամատարութեան տակ առած է զանոնք: Այժմ որ Ալժէի Մարտ 6ի ծանօթ համաձայնագրով Իրան փակած է իր դուռները քիւրտ փախստականներու առջեւ, անել կացութիւն մը կը ստեղծուի Իրաքի ապստամբներուն համար:

Իրանի Շահը բողոքեր էր Ալժերիոյ նախագահ Պումէտիէնի՝ Իրաքի բանակին ձեռնարկած ընդհանուր յարձակողականին դէմ՝ Մարտ 7էն սկսեալ: Շահը նման բողոք ներկայացուցած ըլլալով նաեւ Պաղտատի կառավարութեան, այս վեր - ջինը յայտնած է թէ Մարտ 13էն սկսեալ առժամապէս կասեցուցած է զինուորական գործողութիւնները ապստամբներու դիրքերուն դէմ:

Պասաի պաշտօնաթերթ Ալ-Սաուրայի (Յեղափոխութիւն) համաձայն, Մոհամմէտ Րըզա Շահ Ալժէի բանակցութեանց ատեն Իրաքցիներէն խնդրած էր զինադուլ մը մինչեւ Մարտի վերջ, որպէսզի ապստամբներուն տեղեկութիւն տրուի թէ՝ ըստ իրանեւիրաքեան համաձայնագրին՝ Իրան վերջ կուտար ամէն կարգի աջակցութեան Քիւրտերուն: Շահը աւելցուցեր էր թէ ապստամբ Քիւրտերէն անոնք որ կ'ուզեն վերջնապէս հաստատուիլ Իրանի մէջ, պէտք է որոշեն մինչեւ ամսավերջ եւ յանձնուին Իրանի իշխանութեանց: Իսկ անոնք, որ պիտի շարունակեն մնալ ապստամբներու շարքերուն մէջ, պատասխանատու պիտի ըլլան իրենց արարքին:

Ըստ իրաքեան պաշտօնաթերթին, պայմանաժամը լրանալէ ետք, պետական բանակը պիտի վերսկսի իր ընդհանուր յարձակողականը՝ գրաւելու համար ապստամբներու վերջին դիրքերը եւ վերահաստատելու ազգային գերիշխանութիւնը ամբողջ երկրին մէջ: Ալ-Սաուրա «դաւաճան» եւ այլ վարկաբեկիչ ածականներով կ'որակէ քիւրտ ապստամբները, «որոնք տեղ չունին, կ'ըսէ, հայրենի հողին վրայ»:

«Քիւրտիստանի Ձայնը» ձայնասփիւռը, լսուած Վանի մէջ Հինգշաբթի կէսօրէ ետք, չի խօսիր զինադուլի մասին, ընդհակառակն կը հաստատէ թէ կռիւները կը շարունակուին յաղթական կերպով Ռուվանտուզի շրջանին մէջ, ուր սպաննուած են հարիւրաւոր իրաքցի զինուորներ եւ քանդուած բազմաթիւ զինուորական փոխադրակառքեր: Բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցած են Սիւլէյմանիէի, Էզմիրի եւ Ռանիի ճակատներուն վրայ: Սաֆինի եւ Զօզէքի մօտ 72 Իրաքցիներ սպաննուած են: Ըստ քրտական ձայնասփիւռին, սպաննուածներն ու վիրաւորները Քէրքիւք եւ Պաղտատ փոխադրուած են, ուղղաթիռներով:

Գրած էինք, որ Մարդկային Իրաւանց Դաշնակցութիւնը ՄԱԿի ընդհ· քարտուղար Քուրտ Վալտհայմ հեռագրով խնդրած էր ստիպողաբար ժողովի հրաւիրել Ապահովութեան Խորհուրդը՝ «առաջքն առնելու համար ցեղասպանութեան մը»:

Էմիր Քեամուրան Պէտրխան, քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ Մուսթաֆա Պարզանիի ներկայացուցիչը Փարիզի մէջ, որ երկար տարիներէ ի վեր նուիրուած է քրտական դատի հետապնդման, Ժիսքար տ'Էսթէնի ուղղուած գրութեամբ մը կը խնդրէ Հանրապետութեան նախագահէն, որ իր ազդեցութիւնը բանեցնէ՝ դադրեցնել տալու համար զանգուածային ջարդը Քիւրտերուն, որոնք ներկայիս օրհասական, յուսահատական կռիւ կը մղեն պահպանելու համար իրենց գոյութիւնը:

Էմիրը փափաք կը յայտնէ Քիւրտիստան ղրկել միջազգային Կարմիր Խաչի եւ Մարդկային Իրաւանց Դաշնակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, «որ առարկայօրէն քննութիւն կատարէ եւ միջոցներ ձեռք առնէ՝ փրկելու համար վերջին վերապրողները քիւրտ ազգին»:

Ֆրանսական ձայնասփիւռը Շաբաթ օր հաղորդեց, որ Քիւրտերու կողմէ դիմում կատարուած է նաեւ Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ· քարտուղար Ֆրանսուա Միթերանի, խնդրելով անոր աջակցութիւնը քրտական դատին:

Անցեալի, մանաւանդ վերջին տարիներու փորձերը ցոյց տուին որ միջազգային դիւանագիտութիւնը, այսինքն ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովն ու Ապահովութեան Խորհուրդը հոգեվարք բանաձեւեր քուէարկելէ զատ ուրիշ օգտակարութիւն չեն ունենար: Մարդկային Իրաւանց Դաշնակ - ցութիւն եւ հանրային կարծիք համակրական, պաշտօնական գրութիւններ միայն կ'ուղղեն խնդրարկուներուն, առ ի մխիթարութիւն:

Ճիշդ է, որ Քիւրտիստան քարիւղ ունի, բայց Քիւրտերը չեն տէրը:

Իրաւունքը զօրաւորինն է:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՅԿՈՆԻ ՀԱՄԱՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՅԼՈՒՆ ՉԷ

Հարաւ· Վիէթնամի կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ պարպել Կեդրոնական Բարձրաւանդակի երեք գաւառներ, որովհետեւ, ինչպէս հաղորդեց կառավարական բանբերը, կարելի չէր զանոնք պաշտպանել:

Ասիկա Սայկոնի համար մեծ պարտութիւն մը կը նկատուի, քանի այդ շրջանները Հանոյի ուժերու ձեռքը պիտի անցնին: Փաստօրէն արդէն այս վերջինները գրաւած են այդ գաւառներէն մէկուն մայրաքաղաքը՝ Պան Մէ Թուոթ, գալով գաւառին, որ Տարլաք կը կոչուի, արդէն Հիւսիս· Վիէթնամցիներու ձեռքը կը գըտնուի: Վերոյիշեալ գաւառէն զատ Հարաւ· Վիէթնամի ուժերուն պարպումով Հանոյի ձեռքը պիտի անցնին Քոնթում եւ Փլէյքու գաւառները, իրենց համանուն մայրաքաղաքներով:

Սայկոնի համաձայն վերոյիշեալ երեք գաւառներն ալ կարելի չէ պաշտպանել, նկատի առնելով որ հաղորդակցութեան միջոցները կտրուած են եւ շատ դժուար է օգնական ուժ եւ ռազմամթերք հասցնել հոն: Միւս կողմէ, Հիւսիս· Վիէթնամցիք դիւրութեամբ զինուոր եւ ռազմամթերք կը ստանան Լաոսէ եւ Քամպոճէ:

Ամբողջ պատերազմի ընթացքին Սայ - կոն միայն մէկ գաւառ կորսնցուցած էր՝ Ֆուոկ Լոնկ, Քամպոճի սահմանագլուխին:

Հարաւ· Վիէթնամ 44 գաւառ ունի:

Գալով ֆրանսացի լրագրողին սպանութեան, Թիէօ «ցաւ» յայտնած է Ֆրանսայի դեսպանին եւ ըսած թէ քննութիւն պահանջած է:

× Երեքշաբթի օր, Փարիզի մէջ լրագրողները ցոյց մը կազմակերպած էին Ֆրանս-Փրէս մամուլի գործակալութեան առջեւ:

Քանի մը տողով

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ մաքրագործումը կը շարունակուի բանակին մէջ, ուր 150 սպաներ ջնջուած են քարերէն կամ հանգստեան կոչուած:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ այլեւս ակներեւ է որ Համայնավար կուսակցութիւնն է մեծ յաղթողը Սփինոլայի ձախողած պետական հարուածին: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ յեղափոխական Ատեան մը կազմուած է դատելու համար բոլոր մեղաւորները: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն անմիջական է նաեւ Քրիստոնեայ - Դեմոկրատ կուսակցութեան արգիլումը, ինչպէս նաեւ կարգ մը ձախապաշտ եւ մաոյական շարժումներու:

ՉԱՈՒՇԵՍՔՈՒ Ազգ· Ժողովին կողմէ Ռումանիոյ նախագահ վերընտրուեցաւ:

ՓԱՓՈՒԱԶԻԻ անկախութիւնը հռչակեց ըմբոստ Փափու՝ Ժոզէֆին Ապայիժամ, միակողմանի յայտարարութեամբ մը, արարողութեան մը ընթացքին, որուն կը հետեւէին քանի մը քնացող գիւղացիներ, երկու շուն եւ մէկ խոզ: Արարողութիւնը տեղի ունեցած է Պարունիի գիւղին մօտ, հինգ քիլոմեթր այն վայրէն, ուր 1884ին, Աւստրալիա պաշտօնապէս կցած է հողամասը, մէկ դանակի, քիչ մը ծխախոտի, եւ աղոցի, երեք պիսքիւի փոխարէն: Նոյն նուէրները հողի վրայ զետեղուած են Կիրակի օր, երբ Օր· Ապայիժահ ըսած է· «Փափուղիան ազատ եւ անկախ կը հռչակեմ»:

ԹԵՀՐԱՆԻ քրտական շրջանակներու համաձայն 1500 Քիւրտեր վերջին երկու օրերուն Պարսկաստան ապաստանած են: Իրաքի քրտական շրջաններէն երկու տարուան ընթացքին 165·000 քիւրտ գաղթականներ Պարսկաստան անցած են: Իրաքեան բանակը կը շարունակէ իր յարձա - կումները եւ յաջողած է գրաւել Հասան Պէկ լեռնագագաթը, որ ռազմագիտական կարեւոր դիրք մըն է Պարսկաստանի սահմանագլուխին վրայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Ներքին նախարարը Ճեքինս յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը վիզա պիտի տայ Ալ· Շելեպինի, որպէսզի Ապրիլին մասնակցի Անգլիոյ արհեստակցական միութիւններու համագումարին: Շելեպին Քա· Ժէ· Պէ·ի նախկին պետն էր եւ այժմ նախագահն է Խորհ· Միութեան արհեստակցական միութիւններու կեդրոնական Խորհուրդին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 11)

«ՏՈՒՐԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ»

Զբօսաշրջիկութեան Հանրապետական Խորհուրդը առաջին անգամ ըլլալով լոյս ընծայած է «Տուրիստական Հայաստանը» խորագրուած գունագեղ պատկերազարդ ազդաթերթը: Ժամբորդութեան սիրահարները հոն կրնան գտնել թիւեր եւ տուեալներ Հայաստանի տեսարժան վայրերու, երթուղիներու մասին:

×

ԼԻՃԵՐՈՒ ՁԿՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ

Արուեստական լիճեր փոխադրուելու վրայ են մատղաշ գետածածաններ եւ հաստաճակատիկներ:

Լիճերու ձկնաբուծութիւնը Հանրապետութեան ձկնատնտեսութեան երիտասարդ ճիւղն է: Եղէգնուտի տնտեսութեան մէջ 40 հեկտար տարածութեամբ աւազաններ «բնակելի» դարձան 7 տարի առաջ: Ներկայիս արուեստական լճակներու համար յատկացուած է աւելի քան 650 հեկտար, ընդհանրապէս Արարատեան դաշտի աղուտները:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՆԻՆ՝ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

Այս տարի Լայփցիկի աւանդական տօնավաճառը այցելողները պիտի ծանօթանան հայկական 13 տեսակ գինիներու, որոնցմէ երեքը նոր, բարձրորակ գինիներ են:

×

ՆԿԱՐՉՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ բացումը կատարուած է նկարչական ցուցահանդէսի մը, ուր 100 ստեղծագործութիւններ ներկայացուցած են նկարչուհիներ: Ուշադրութեան արժանացած են Քնարիկ Վարդանեանի, Արմինէ Կալենցի, Նանա Գիւլիքէխեանի բնանկարները եւ նաթիւր մորթերը, Քնարիկ Ցովհաննիսեանի, Աղա Գաբրիէլեանի, Վարդիթեր Կարապետեանի գեղանկարչական աշխատութիւնները:

×

Բ· ԲՈՒՌՆԱԶԵԱՆ՝ ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Լվովի մէջ վերջ գտած է Խորհ· Միութեան փինկ-փոնկի 25րդ ախոյենութեան մրցաշարքը: Բագրատ Բուռնազեան, 18 տարեկան Խորհրդային Միութեան ախոյեան հռչակուած է: Հայաստանցի երկրորդ մարզիկն է, որ այդ կոչումին արժանացած է, առաջինն ըլլալով Ցար· Ցակոբեան: Այս վերջինը փինկ-փոնկի խորհրդային առաջին ախոյեանը եղած էր:

Իգական դասի զուգախաղին մէջ անպարտելի մնացած է Ֆերդման-Էմիրա Անտոնեան զոյգը, իսկ այրերու դասին մէջ զօրաւորագոյն զոյգը հանդիսացած է Ս· Գոմոզկով - Սարգիս Սարոյեան:

Ս· Սարխոյեան - Ռիտա Պօղոսեան (Երեւան) զոյգը իր կարգին, պարտութեան մատնած է աշխարհի ախոյեաններ՝ Ֆերդման - Գոմոզկով զոյգը:

Բ. ԱՆԱՆԻԿԵԱՆԻ «ԿՐԱԽԸ»

Ա.

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը 1974ի վերջերը լոյս ընծայած է «Դաշնակցութեան գաղափարական – քաղաքական կրախը» (*) խորագրեալ հատորը (408 էջ): Հեղինակին՝ Բ. Անանիկեանի հիմնական նպատակն է եղած բացայայտել «Դաշնակցութեան գաղափարական սնանկութիւնը եւ քաղաքական կրախը»: Աւելորդ կը նկատենք երկար բացատրել, թէ ինչո՛ւ նման բովանդակութեամբ գիրք մը հրապարակ հանուած է, քանի Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, 1971 Նոյեմբեր 22–23ի լիակատար նիստին, քննելէ եւ վաւերացնելէ ետք Կեդր. Կոմիտէի միջազգային գործունէութիւնը, կուսակցութեան 24րդ համագումարէն ետք, ընդգծած էր, թէ «Անհրաժեշտ է այսուհետեւ եւս վճռական պայքար մղել բուրժուական գաղափարախօսութեան, օպորտունիզմի դէմ, սովետական մարդկանց դաստիարակել մարքսիզմ – լենինիզմի պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի ոգով» («Սով. Հայաստան», 1971 Դեկտ. 1):

«Սով. Հայաստան»ի խմբագրականներէն մէկը՝ «Կոմունիստական գաղափարականութեան բարձրացումը» (1972 Յունուար 11) յստակ ընդգծած էր կուսակցութեան մտահոգութիւնները գրելով. «Դաստիարակչական աշխատանքը կատարւում է ոչ թէ անօդ տարածութեան մէջ, այլ մի պայքար է, որի մէջ կուսակցութիւնն ունի իր լուրջ հակառակորդները: Խօսքն առաջին հերթին վերաբերում է բուրժուական գաղափարախօսութեանը: Պէտք է հաշուի առնել այն, որ կոմունիզմ կառուցող սովետական ժողովուրդը կապիտալի աշխարհից պատնէշաւորուած չէ անթափանց պատով: Այդտեղից ամենաբազմազան ճանապարհներով ներթափանցում են բուրժուական գաղափարներ, հայեացքներ ու սովորութիւններ»: Այս ուղղութեամբ յատկանշական է, որ վերջին տարիներուն յականէ անուանէ կը մատնանշուին պայքարի թիրախ դարձած կէտերը. երիտասարդութիւնը պէտք է «հետեւողական պայքար մղի ազգային սահմանափակուածութեան ամէն տեսակի դրսեւորումների դէմ» (Ա. Քոչինեան), «Մենք պէտք է բարելաւենք գաղափարական, քաղաքական – մասսայական աշխատանքը... վճռական հակահարուած տանք կոմունիզմի թշնամիների, այդ թւում նաեւ նրանց կամակատար դաշնակների պրոպագանդիստական դիվերսիաներին, որոնք փորձում են խարխլել սոցիալիզմի ամենամեծ նուաճումը՝ սովետական ժողովուրդների բարեկամութիւնը» (Կ. Դեմիրճեան):

Մեկնաբանութեան կարօտ չեն այս յայտարարութիւնները, որոնք կը բխին լուրջ մտահոգութիւններէ: Կուսակցութեան պահանջած «վճռական պայքար»ին, «հակահարուած»ին մէկ արտայայտութիւնը պէտք է նկատել Բ. Անանիկեանի վերոյիշեալ գիրքը: Հեղինակը, ինչպէս ըսինք, նպատակ ունենալով ցոյց տալ Դաշնակցութեան թէ՛ գաղափարական, թէ՛ քաղաքական «սնանկութիւնը», խառնափնթոր տարազներով, անցեալէն ներկային վրայ տարածուելով, ազգային, ընկերային, գաղափարախօսական, դասակարգային եւ քաղաքական հարցեր արծարծելով, զանոնք իրարու խառնելով եւ ըստ կամս մեկնաբանելով, ռուսական պորշ մը պատրաստած ու հրամցուցած է ընթերցողին: Եւ, ինչ որ ամէնէն աւելի դատապարտելի է՝ Բ. Անանիկեան որդեգրած է բոլշեւիկեան քարոզչութեան եղանակը, այսինքն՝ միջոցներու մէջ խտրութիւն չդնել, խեղաթիւրել փաստերը, ուրիշներու միտքերը ներկայացնել աղճատուած եւ, յաճախ, բոլորովին հակառակ իմաստով, մտացածին, կամայական մեկնաբանումներ կատարել եւն.:

Բայց աւելի լաւ է, որ խօսինք փաստերով:

Բ. Անանիկեան վարկաբեկելու մտօք Դաշնակցութեան շարքերու կառոյցը, ճգնած է ապացուցանել, թէ կուսակցութեան ամբողջ պատմութեան ընթացքին «նրա մէջ միշտ էլ մի կողմում կանգնած են եղել Դաշնակցութեան ղեկավարները իրենց բուրժուական իտէալներով ու քաղաքականութեամբ, իսկ միւս կողմում մի «խայտաբղէտ շեղջակոյտ», որ շատ յաճախ չգիտէր, թէ իր թիկունքում ինչ են անում առաջնորդները, ինչպիսի պլաններ ու քաղաքականութիւն են յղանում նրանք»: Այս փաստարկութեա՞ն յաջորդած է երկրորդը՝ «Դաշնակցութեան պարագլուխները կուսակցութեան շարքային մասսան դիտում էին իբրեւ սպանդանոցային անասուն, որը կեանքից ոչ մի պահանջ, ոչ մի իրաւունք չունի: Նա ունի միայն մէկ իրաւունք՝ մեռնել»: Եւ, որովհետեւ Բ. Անանիկեան կ'ուզէ հաւատացնել, թէ ինք իր դատումները հիմնաւորած է առարկայական տուեալներու վրայ, իբրեւ անառարկելի փաստ Ռուբէնի «Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները» Ա. հատորի էջ 59էն հետեւեալ մէջբերումը կատարած է. «Երկիր գնացողներու 90 տոկոսը պիտի սպաննուի եւ միայն 10 տոկոսը տեղ պիտի հասնի: Այդ չի նշանակեր որ մեր նպատակը պիտի դառնայ «մեռնիլը, զոհուիլը, նահատակուիլը», այլ տասէն մէկը գոնէ ողջ հասցնելը Երկիր, ուր նրանք պիտի տարածեն մեր գաղափարները»: Այս հատուածը Բ. Անանիկեան քաղած է Ռուբէնի վերոյիշեալ հատորի «Կարսի մէջ՝ ուխտաւորներու հետ» գլուխէն, ուր յեղափոխական գործիչը նկարագրած է շրջանի հոգեվիճակը իր զանազան երեսներով: Համօ Ջամփոլատեան անունով մեծահարուստի մը տղան կ'ուզէ Երկիր անցնիլ եւ կուսակցական շրջանակներու մէջ թեր ու դէմ կարծիքներ կը յայտնուին եւ ընկերներէն մէկը՝ Նորհատեան, շեշտելէ ետք, թէ «Նահատակութիւնը նպատակ չի կարելի դարձնել» առաջարկած է, որ «Համոզենք մի կերպ եւ յետ ճամբենք. մեզ պէտք կը գայ այս պատրաստուած սերունդը»: Ժողովին մասնակիցներէն Սերգէյ հակաճառած է ըսելով, թէ «Հակառակ Նորհատեանի, ես կը կարծեմ, որ առաջին թեկնածուները Երկիր մտնելու ոչ թափթփուկները պիտի լինեն եւ ոչ ալ տգէտ ու անգաղափարական մարդիկ, այլ մեր ընտրեալ սերունդը, ուսում առածները, գաղափարական նպատակ ունեցողները: Նրանց «Թուրքի» գնելուն հակառակ եմ. կը թթուին եւ թափուելիք նիւթ կը դառնան»: Եւ, Սերգէյ շարունակելով իր խօսքը արտայայտած է այն միտքերը, զորս Բ. Անանիկեան մէջբերած է:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ երիտասարդի մը կուսակցութեան շարքերը անցնելու եւ Երկիր երթալու թեկնածութեան շուրջ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են՝ թեր ու դէմ կարծիքներով: Բ. Անանիկեան էջեր գրաւող խօսակցութեանց արձանագրութենէն հինգ տող մէջբերելով, այլ խօսքով այդ տողերը իրենց քոնթէքսթէն դուրս հանելով, ուզած է փաստե՛լ, թէ «Դաշնակցութեան պարագլուխները կուսակցութեան շարքային մասսան դիտում էին իբրեւ սպանդանոցային անասուն»:

Ի դէպ, ժողովին որոշումը եղած է՝ մերժել Համոյին թեկնածութիւնը, որովհետեւ, թէեւ «ան ամէն զոհողութեան ընդունակ է, անվախ է, բայց ան կը սիրէ գործողութիւնը, ոչ թէ գործողութեան նպատակը...», ապա, որովհետեւ՝ «նա Ջանփոլատովի մանչն է, մի հարուստի, որ հազարաւորների քրտինքը կը շահագործէ... այդպիսիք մեր վաղուան հակառակորդներն են»:

Բ. Անանիկեան, անշուշտ, ծանօթ է Դաշնակցութեան « պարագլուխներ »ու գործունէութեան, անձնազոհութեանց: « Շարքային մասսան սպանդանոցային անասուն» նկատող Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն Քրիստափորը չէ՞ր, որ Սուլթան Համիտի մահափորձը գլուխ հանելու ճամբուն վրայ զոհուեցաւ 1905 Մարտ 17ին, Վիտօշի լանջերուն: Հիմնադիրներէն Ռոստոմը չէ՞ր, որ 1895ին Էրզրում գնաց իբրեւ յեղափոխական գործիչ եւ 1918ի կէսերուն մասնակցեցաւ Պաքուի հերոսամարտին: Ինք չէ՞ր, որ մինչեւ Սեպտեմբեր 15 շարունակեց վարել քաղաքին հերոսական դիմադրութիւնը, երբ Շահումեան հեռացած էր Պաքուէն՝ քաղաքին դիմադրութիւնը անյոյս նկատելով: Ու դեռ պէտք կա՞յ թուելու անունները այն բոլոր «պարագլուխներ»ուն, որոնք սուլթանական եւ ցարական բանտերը ճաշակեցին, մինչեւ հեռաւոր Սիպերիա քշուեցան կամ հոս ու հոն թշնամի գնդակներու զոհ գացին:

Բ. Անանիկեանի համար Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութեան օրէն եղած է «բուրժուա – նացիոնալիստական» կուսակցութիւն եւ արդէն ունեւոր դասին ցանկութիւնն է եղած Դաշնակցութեան կազմութիւնը: Եւ, որպէսզի ցոյց տայ, թէ իր ըսածը հիմնաւորուած է փաստերու վրայ, հետեւեալը գրած է (էջ 25). «Դաշնակցութեան ձեւաւորման բուն սաղմում, երբ հասարակութեան շատ խաւեր դեռեւս պարզորոշ պատկերացում չունէին իրենց շահերի մասին, չէին գիտակցում դրանք, Դաշնակցութեան հիմնադիրները կարծես երեսպաշտութեան կարիք չէին զգում եւ բոլորովին չէին թաքցնում, որ գոյութիւն ունեցող տարբեր կազմակերպութիւնների միաւորումը մէկ «Դաշնակցութեան» մէջ հէնց ունեւոր խաւի ցանկութիւնն ու պահանջն էր: Տակաւին 1890ական թուականների կէսերի, երբ Դաշնակցութիւնը գտնւում էր իր ձեւաւորման պրոցեսում, նրա հիմնադիրներից մէկը՝ Ռոստոմը, իր «Առաջին քայլերը» յօդուածում ուղղակի գրում էր, որ «մանաւանդ հարուստ դասը... անընդհատ պահանջում էր միութիւն...»: Հեղինակը իր ծանօթութեան մէջ ճշդած է, թէ Ռոստոմի տողերը քաղած է «Դիւան Հ. Յ. Դաշնակցութեան» Ա. հատորի էջ 90էն:

Արդ, տեսնենք, թէ ի՛նչ գրած է Ռոստոմ. «Հասարակութիւնը, մանաւանդ հարուստ դասը, որ անընդհատ պահանջում էր միութիւն, որպէսզի իր « առատ նուէրները » թափի, ոչ մի կոպէկ աւելի չտուեց: Ռէակցիան աւելի եւ աւելի սկսեց սաստկանալ, մանաւանդ, երբ անցան գարունը, ամառը, աշունը, եւ տաճկահայ ժողովուրդը բնաւ չմտածեց շարժուել» (ընդգծումները մեր կողմէ):

Կը տեսնուի, թէ Ռոստոմ բոլորովին հակառակ հաստատումը կատարած է, եւ Բ. Անանիկեան «մանաւանդ հարուստ դասը» նախադասութենէն ետք կէտեր շարելով եւ կամայական ձեւով անոր կողքին դնելով «անընդհատ պահանջում էր միութիւն» նախադասութիւնը, ինչպէս նաեւ ջնջելով պարբերութեան միւս տողերը, բառին բուն իսկ իմաստով խեղաթիւրած է Ռոստոմի վկայութիւնը:

Ահա թէ ի՛նչ միջոցներու դիմած է Բ. Անանիկեան ցոյց տալու համար «Դաշնակցութեան գաղափարական – քաղաքական կրախը»:

(Շար.) Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) ԽՄԲ. — Կրա՞խը, ի՞նչ կը նշանակէ պիտի հարցնեն հաւանաբար մեր բարեմիտ ընթերցողները եւ որպէսզի չդիմեն մեսրոպեան բառարանին, ուր պիտի չգտնեն անշուշտ, յայտնենք որ «միջազգայնականացած» եւ ուրեմն «Հայաստանացած» կրախ է, գերմանական բառ մը որ կը նշանակէ նիւթական կործանում: Աւելցնենք թէ բաւական ատեն է որ մեր քովն է այս հատորը, որու յերիւրանքներուն անդրադառնալու պէտք ալ չէինք տեսած, տրուած ըլլալով որ անպարկեշտութիւնն իսկ սահման մը ունի եւ անկէ անդին...: Բայց որովհետեւ մեր կարգ մը պաշտօնակիցները ձեռքի տակ չունենալով այս հատորը չեն կրցած դեռ ըսել իրենց խօսքը («Ազդակ Շաբաթօրեակ» Փետր. 23), առայժմ ըսենք՝ մերը:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Վ.— Ան մինչեւ Մայիս մէկ կ'ուզէր իմ քովս բնակիլ: Ուստի ըսի իրեն. կարծեմ կ'ուզէիք մինչեւ Մայիս մէկ բնակիլ: Պատասխանեց որ բժիշկը ըսած է թէ կազի լոյսը վնասակար է իրեն եւ պէտք ունի արեւի լոյսի: Ասոր հաւատացի, որովհետեւ չափազանց ջղային էր: Յետոյ Մարտ 5ին տեղափոխուեցաւ: Իր սենեակը իմինիս կից էր, կրնայի ամէն ինչ լսել: Գիշերը միշտ անհանգիստ կը քնանար:

Ն.— Խելքը գլո՞ւխն էր մտիկ ըրա՞ծ էք՝ արդեօք խորհողութիւնը կանոնաւո՞ր էր:

Վ.— Երբեք անքաղաքավար չէ եղած. միշտ ազնիւ եւ քաղաքավարի էր. իր մասին միայն լաւ կրնամ վկայել:

Ն.— Վերնոտ նոպաներու մասին բան մը չէ՞ք գիտեր: Անգամ մը տուն եկած միջոցին դրան առջեւ գետին ինկած է եղեր:

Վ.— Այո, քիչ առաջ ըսած դէպքս է:

Ն.— (Թարգմանին) Հարցուցէք ամբաստանեալին, թէ վկան իր վրայ աննպաստ բան մը չըսաւ, այնչափ միայն որ անգամ մը հիւանդագին եղած է: Վկային ուղղուելիք ուրիշ հարցեր կա՞ն:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ամբաստանեալը շատ կը նուագէ՞ր:

Վ.— Այո, միշտ մանդոլին կը նուագէր:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Արդեօք կ'երգէ՞ր ալ:

Վ.— Այո, տխուր եղանակներ. միշտ մանդոլինը ձեռքն էր, եւ երբ մինակ էր, մանդոլինը ձեռքը սենեակին մէջ վեր վար կը քալէր:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Նուագած միջոցին ստէպ օդային կազի լոյս կը մարէ՞ր

Վ.— Այո, անգամ մը, երբ միւս պարոնը անոր սենեակն էր, որովհետեւ անոր ըսելիք մը ունէի, դուռը բացի ներս մտայ որ երկուքն ալ մութին մէջ նստած էին, կը ծխէին եւ կը նուագէին: Ըսին թէ մութին մէջ աւելի յարմար տրամադրութիւն կը ստեղծուի:

Ն.— Աւելի խորհրդաւո՞ր էր:

Իրագէկ Դր. Լիպման.— Վկան ըսաւ թէ ամբաստանեալը շատ ջղային էր. ի՞նչ կ'ուզէք ըսել ատով. շատ լո՞ւրջ էր:

Վ.— Այո, շատ լուրջ էր, միշտ լուրջ էր:

Իրագէկ Դր. Լիպման.— Աւելի տխուր քան զուա՞րթ:

Վ.— Այո՛:

Իրագէկ Դր. Լիպման.— Ուրիշ երիտասարդներու պէս կենսուրախ չէ՞ր:

Վ.— Շատ անգամ կը զարմանայի թէ ինչո՞ւ այդպէս ընկճուած էր:

Իրագէկ Դր. Լիպման.— Մտածկո՞տ էր. արդեօք բանով մը զբաղած մարդու երեւո՞յթ ունէր:

Վ.— Ո՛չ, բայց սատի ես իրեն հետ շատ գործ չունէի:

Իրագէկ Դր. Լիպման.— Ի՞նչ կը հասկնաք ջղային ըսելով, կ'ուզէք ըսել թէ ցրուա՞ծ էր:

Վ.— Այո, շատ անգամ ինքն իրեն կը խօսէր, այնպէս որ կը կարծէի թէ քովը մարդ կար:

Ն.— Ցերե՞կն ալ:

Վ.— Ոչ, գիշերը:

Ն.— Պ. Իրագէկը կը հարցնէ թէ արդեօք մտամոլո՞ր էր:

Իրագէկ Դր. Լիպման.— Վերապա՞հ էր, աւելի ինքն ի՞ր մէջը քաշուած:

Վ.— Շատ վերապահ էր, միշտ լուրջ էր. տուն գալու պէս մանդոլինը ձեռք կ'առնէր:

Ն.— Ապագայի մասին ամենեւին ձեզի հետ խօսա՞ծ է:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Բնաւ հետաքրքրուա՞ծ էք թէ Պերլին գալուն նպատակը ի՞նչ էր:

Վ.— Կ'ըսէր թէ ուսանիլ կ'ուզէր եւ իրօք ալ երկրորդ օրը արդէն լեզուի ուսուցչուհի մը գտաւ:

Ն.— Ձեր քով բնակած միջոցին երբեք նշմարա՞ծ էք զգալի փոփոխութիւն մը իր հոգեկան տրամադրութեան. (Վկայ.— Ո՛չ): Եւ կամ իր ամբողջ ապրելակերպին մէջ:

Վ.— Ոչ, միշտ անփոփոխ մնաց, երբեմն նոյնիսկ կը սուլէր, ի հարկէ մարդ միշտ տխուր չի կրնար ըլլալ, ընդհանրապէս լուրջ. այնպէս... ինքնայատուկ:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Իր անցեալէն ամենեւին կը պատմէ՞ր. ծնողքը կորսնցուցած ըլլալուն վրայ կը խօսէ՞ր:

Վ.— Ոչ, ինծմէ ելլելէն քանի մը օր ետքը եկաւ ոստիկանական տեղափոխման թուղթը առնելու. այն օրը հարցուցի եւ պատմեց թէ ի՛նչպէս տուն վերադարձին ամենայն ինչ աւերակներու մէջ գտած էր, եւ կ'ըսէր չէր կրնար որոշապէս պատմել. քոյրերը, երեք եղբայրը, ծնողքը սպաննուած էին, միայն ինքը կենդանի մնացած էր: Ինծի պատմածը սա էր. յետոյ խօսքը կտրեց, որ նկատեցի որ չէր ուզեր այլեւս այս մասին խօսիլ:

Ն.— Սրտի յուզում մը նկատեցի՞ք իր վրայ:

Վ.— Այո, այո, արդէն միայն հարցումիս վրայ պատմեց ասոնք ալ:

Ն.— Իրեն տեղափոխուելուն պատճա՞ռը կ'ուզէիք ստուգել:

(21 – Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԲԱՅՑ Ո՛Չ ԱՆԿԱՐԵԼԻ

Միւնիխի պարտութեան դառնութիւնը ճաշակելէ ետք... մարսելէ վերջ, Արարատի աստնեմէկ խաղացողներու կողքին, Հայրենիքի եւ Սփիւռքի ընդհանուր Հայութիւնը, անզուսպ հետաքրքրութեամբ կը սպասէ այժմ — չէ՞ որ ոտնագնդակի այդ առաջին հանդիպումը համազգային խանդավառութեան եւ հպարտութեան աննախընթաց երեւոյթ մը պիտի ստեղծէր — Արարատ - Պայէրնի յառաջիկայ բախումին, աւելի ճիշդ փոխվրէժի վերադարձի մրցումին, զոր Խորհրդային Միութեան 1973ի ախոյեան խումբը այս անգամ պիտի մղէ կրկնակի առաւելութիւններով, նախ՝ պայմանական Արարատի հովանիին տակ՝ իր հարազատ մարզադաշտին մէջ, ապա հայրենի ութսուն-հարիւր հազար աւելի թիկնական հանդիսատեսներու խրախուսիչ աղաղակներով ելեկտրականացած մթնոլորտին մէջ, որ, հաւատացէ՛ք, որպէս անհերքելի զօրավիգ մը կը կանգնի, ընդունող խումբի մը կողքին, եթէ ոչ բացարձակ, գէթ նպաստաւոր արդիւնքի մը յանգելու հաւանականութիւնը ընձայելով անոր ընդհանրապէս: Հեռուները չերթանք. օրինակ մը տանք երկրիս Ֆրանսական խումբերու ախոյենական մրցումներու պատկերէն. կարգ մը բացառութիւններէ զատ, յաղթանակներու մեծամասնութիւնը կը խըլուի այն խումբերու կողմէ, որոնք կը խաղան իրենց դաշտերուն վրայ:

Նախորդ գրութեամբ մը կը յայտնէի որ եթէ Արարատ Միւնիխի մէջ պարտուի նոյնիսկ երկու նշանակէտերու տարբերութեամբ, ամէն յոյս դեռ կորսուած պէտք չէ համարել, քանի որ Պայէրն իր կարգին պիտի ունենար այցելող խումբի մը վերապահուած անպատեհութիւնները, — ճամբորդական յոգնութիւն, հակառակորդի դաշտին անվարժութիւնը, հանդիսականներու ջախջախիչ մեծամասնութեան բարոյական օժանդակութիւնը ի նպաստ մրցակից խումբին, եւայլն: —

Մեր յիշողութեան մէջ է դեռ Ֆրանսայի ախոյեանին՝ Սէնթ Էթիէնի պարագան, երբ ան ջախջախիչ պարտութեան մը կը մատնուէր Եուկոսլաւ ախոյեանին կողմէ 4ի դէմ 1 նշանակէտով, երբեմն մրցման ընթացքին այդ վերջինոյն հողին վրայ, ու ապա, վերադարձի բախումին, իր մարզադաշտին մէջ, Ֆրանսայի ախոյեանը պիտի տանէր բացարձակապէս անսպասելի յաղթանակ մը 5ով 1, այդպէսով ա՛լ աւելի ջախջախիչ պարտութեան մը մատնելով Եուկոսլաւ նոյն խումբը, եւ որ պիտի ապահովէր իրեն, յաջորդական մրցումներուն մասնակցելու իր իրաւունքը: Նկատի ունենալով հանդերձ Պայէրնի առաջնակարգ կազմին անվիճելի յատկութիւնները թէ՛ որպէս յարձակողական եւ պաշտպանողական ուժեղութեամբ, նկատի ունենալով նաեւ այն դժուարին կացութիւնը որուն հարկադրուած է մատնուելու Երեւանի խումբը, նախ կարենալ խորտակելու համար խոչընդոտը երկու նշանակէտերու տարբերութեան որ զինք կը բաժնէ Պայէրնէն, ապա յաջողութեան պարագային, մէկ նոր նշանակէտի մը արձանագրումը նաեւ անհրաժեշտօրէն, ապահովելու համար վերջնական յաղթանակը, արժեցնելով իր ապագայ մասնակցութիւնը Եւրոպայի բաժակի կէս վերջնական մրցման:

Միւնիխի ողիմպիական մարզադաշտին մէջ, աշխարհիս բազմաթիւ ծագերէն հասած հինգ հազար հայրենակից հանդիսականներու կողքին, ականատես ըլլալով այդ վիթխարի մրցումին, որպէս համեստ մարզասէր, խաղին սկզբնաւորութենէն մինչեւ վերջաւորութեան, դիտելով Արարատի յամառօրէն պաշտպանողական խաղարկութիւնը, սա բացարձակ եզրակացութեան կը յանգէի որ մեր հայրենի խումբը իր մարզիչէն ստացած էր խիստ հրահանգը՝ մարտնչիլ միայն պաշտպանողականով, ձգտելով ձախողութեան մատնել հակառակորդին յարձակողական բոլոր խոյանքները, որքան ալ վտանգաւոր ըլլային անոնք, սա հասկընալի միտք բանիով, կաթիլ առ կաթիլ արդելք հանդիսանալու որ ոսոխը չկարենայ նշանակէտ արձանագրել, վերջապէս ամէն գնով ձեռք ձգել հաւասար արդիւնք մը, աւելի ճիշդ՝ խաղը լրացնել ապարդիւն վախճանով մը, որ հայկական խումբին պիտի ապահովէր, վերադարձի մրցման ընթացքին, յաղթութեան շատ աւելի նպաստաւոր դետին մը:

Հայ յառաջապահներու ձախողութիւններուն մեծ մասը, անտրամաբանական պիտի չըլլար վերագրել սա իրողութեան, որ անոնք ընդհանրապէս չփոթութեան կը մատնուէին պարզապէս սա պատճառով, որ իրենք ալ պարտաւորուած կը զգային օժանդակելու պաշտպանողական գծին, գուցէ այդ էր պատճառը, որ հայ յարձակողները կը վարանէին յառաջանալու Արարատի ստանձնած ցանցառ հակայարձակումներու պարագաներուն, վախնալով գերմանական փոխյարձակումներու խուժումէն, սոէպ հասնելու համար օգնութեան Արարատի պաշտպանողներուն:

Ափսո՜ս, խաղին վերջաւորութենէն ոչ շատ առաջ, անխուսափելին կը պատահէր, երբ իրարու ետեւէ Արարատի բերդին կուսութիւնը կը պղծուէր գերմանական երկու նշանակէտերով, որ պէտք է ընդունիլ ըքանչելիօրէն արձանագրուած Պայէրնի երկու վարպետորդի յառաջապահներու ճարպիկութեամբ, եւ որոնք սակայն, երբեք պիտի չնուաստացնէին օրուան հերոսին՝ Արարատի պահապան Աբրահամեանի անընկճելի խաղարկութիւնը, որ ընդհակառակն պիտի փրկէր իր խումբը անդարմանելի աղէտէ մը, այդ պարագային է որ Արարատի առջեւ բոլոր յոյսերը պիտի փակուէին վերադարձի մարտնչումին, յաղթանակի մը համար:

Մենք անկասկած ենք որ, տասնեւհինգ օրերու այդ դադարի շրջանին, Արարատ ողի ի բռին պատրաստուեցաւ Մարտ 19ի այսպէս ըսենք, «լինել թէ չլինել»ու պայքարին, եւ վստահ ալ ենք նաեւ, այդ վըճռական 90 վայրկեաններուն, կամ անկէ յետոյ թերեւս հաւանական երկարաձգումի դարձեալ 30 վայրկեաններուն, յաղթելու յախուռն կամքով թէ իր յարձակողականով թէ պաշտպանողականով պիտի ցուցադրէ այս անգամ համայն Խորհ. Միութեան ախոյեանի արժանի իր վարպետութիւնը եւ չարքաշութիւնը:

Թոյլ տուր սիրելի «Յառաջ», սա նախազգացումը ունիմ, որ յաղթանակի արեւը պիտի ծագի այսօր մեր սիրելի խումբին ու այդ ցնծութեան պահերուն, ի խորոց սրտի, բոլոր Հայերս պիտի փառաբանենք այդ անսպասելի բայց կարելի յաղթանակը:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յարգելի հայրենակիցներ,

Մեծ Եղեռնէն վերջ, հայրենի հողէն խլուած՝ Հայ Սփիւռքը ազգային պատմութեան եւ ինքնութեան հաւատարմութեամբ կը լծուէր հայրենաշինական նուիրական գործին: Իրենց բնօրրանի անունն ու յիշատակը յաւերժացնող նոր աւաններու ստեղծման ինչպէս նաեւ տարաշխարհի Հայութեան գոյատեւման առաջադրութեամբ՝ հայրենասիրութեան յուզիչ օրինակ կը մնայ վերաշինացներու ընդարձակ ցանցը:

Ֆրանսահայ Կեսարացիներս 1935ին արդէն կազմելով Կեսարիոյ ու շրջանի Հայրենակցական Միութիւնը, կը մասնակցէինք ընդհանուր շարժման: Զանազան ձեռնարկներով ինքզինք ճանչցնելէ վերջ հայ իրականութենէ ներս՝ պատերազմի պատճառաւ կ՚ընդհատուէր անոր գործունէութիւնը:

Պարագաներու աննպաստ դասաւորումով անգործութեան մատնուած, մեր Հայրենակցականը կը վերածնի այժմ, ժիրօրէն արձագանգելով Մայր Հայրենիքի մէջ Նոր Կեսարիոյ վերակենդանացման: Արդարեւ, շնորհիւ Հայրենի կառավարութեան պատմական ու խանդավառիչ որոշման, Երեւանէն 60 քիլմ. հեռու, Հոկտեմբերեանի շրջանին, 1.500 հեկտար տարածութեամբ, 10.000 բնակիչներով, դպրոցով՝ բնակութեան շէնքերով, գործարանով ու մշակութային տունով, ապրող ու արտադրող աւան է ան ալեւոր Արարատի դիմաց: Անոր գլխաւոր արտադրութիւնն է խորդենին (Ժէրանիոմ) որու՝ զէրոյէ նուազ 80 աստիճանին մէջ այն սառող իւղը, փնտռուած ու շատ շատ յարգի է տիեզերանաւորդութեան եւ ճարտարարուեստի այլ ճիւղերու մէջ ու անոր եկամուտին կարեւորագոյն առարկան կը կազմէ:

Շարք մտնելով նոր աւաններու հետ, Նոր-Կեսարիան կը բարձրանայ որպէս կենդանի կոթող, անկործնելի յուշարձան մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին:

Բոլորուելով Հայրենակցական վերակազմուած Միութեան շուրջ, Կեսարացիներս պատմական Հայ Կեսարիոյ ազգանուէր հարուստ աւանդութեանց ոգիով պիտի շարժինք: Մեր ծննդավայրի մշակութային ու հասարակական անմահ գործիչներու ու մեծահամբաւ բարերարներու օրինակը թելադրիչ հրամայական կը մնայ ամէնուս:

Նորակազմ վարչութիւնս պարտականութիւն կը համարի պարբերաբար տեղեակ պահել Ֆրանսայի եւ դրացի երկիրներու հայրենակիցները իր գործունէութենէն ու սերտացնել հայրենակցական կապը:

Յարգանօք՝

Ի դիմաց Վարչութեան
Նախագահ Գրիգոր Փանոսեան
Քարտուղար Յակոբ Վէզիրեան

Փարիզ, Հոկտ. 1974

Յ. Գ. — Թղթատարի գործադուլի ինչպէս նաեւ մեր սիրելի նախագահին խիստ ցաւալի մահուան պատճառաւ ներկայ շրջաբերականի առաքումը յետաձգուեցաւ մինչեւ այսօր: Ի յարգանս մեր ողբացեալ հայրենակցի յիշատակին՝ սոյն գրութեան տակ անփոփոխ կը պահենք իր անունը, թէպէտ վարչութեանս որոշումով իր եղբայրը՝ Պարոն Յարութիւն Փանոսեան նշանակուած է որպէս Նոր Նախագահ:

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Երէց սերունդի ալեւոր դէմքերը հետզհետէ կը մեկնին անդարձ: Հին սերունդի վերջին ներկայացուցիչները կը լքեն մեզ առյաւէտ...

Փետրուար 7ին հողին յանձնեցինք գաղութիս եռանդուն անդամներէն Արամ Տօոյեանը, որ երկար տարիներ մաս կազմած էր Մարսէյլի Գաւառական Ժողովին եւ տասնեակ տարիներ ալ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդին: Մեծ ջանք եւ եռանդ թափած է ազգային գործերու մէջ՝ ի նպաստ գաղութին:

Ս. Թադէոս եկեղեցիին մէջ, Փետր. 7ին յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ: Ողբացեալին ազգանուէր աշխատանքները գնահատեցին Թաղիս հոգեւոր հովիւը՝ Վաչէ Վրդ. եւ ընկ. Աստուր Քէօսէեան:

Արամ Տօոյեանի մահով գործունեայ, եռանդուն, տիպար Հայ մը կորսնցուցինք:

ԸՆԿԵՐ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ՐՈՏԻՊՈՒԱՆ

×

Վերատեսուչը նշան ըրաւ, բանտապահը երկու կալանաւորները քաշեց տարաւ...

— Խե՜ղճ մարդ, կը մրմնջէր Վալանթին, դիմադրելով տակաւին այն սոսկումի ազդեցութեան, որ սրտին տիրած էր:

Յետոյ Մաքսիմիլիէնի բազուկը բռնելով.

— Եկէ՛ք, եկէ՛ք, գոչեց: Ինծի այնպէս կուգայ որ, եթէ հոս մնամ, պիտի մեռնիմ:

Մինչդեռ անոնք կը հեռանային, Պենետէթթօ Սանսէլմի հետ դէպի կալանաւորներու խումբը կ՚երթար:

— Ո՞վ է այս նորատի աղջիկը, հարցուց Սանսէլմ իր ընկերոջ:

— Ինչո՞ւ դ պէտք:

— Շատ գեղեցիկ էր, մրմնջեց կալանաւորը գլուխը ցնցելով:

Աշխատութիւնը վերսկսաւ:

Իրիկուան դէմ հրաման տրուեցաւ որ Պենետէթթօն իր ընկերոջմէն զատեն:

Եւ որովհետեւ Սանսէլմի դէմ գանգատելու պատճառ մը չունէին — եւ պարապ մարդ ալ չկար — ինչպէս որ կ՚ըսեն հոն՝ հասկցնելու համար թէ երկեալ մը ձեւացնելու հարկ եղած թուով կալանաւորներ չկան — Սանսէլմ ալ նոյնպէս շըղթայէն ազատեցաւ:

— Գիտցիր որ առժամանակեայ է, ըսաւ բանտապահը: Երկու երեք օրէն խումբ մը պիտի գայ. եւ քեզի ընկեր մը կը գտնենք...

— Պա՜հ, ըսաւ Սանսէլմ խնդալով, գրաւ կը դնեմ թէ այնքան լաւ պիտի խօսիք իմ եւ Պ. Ռոտիպուայի վրայ, որ պիտի թողուն զիս այս բախտէն օգտուիլ:

— Այդ ալ կարելի է:

Երեկոյին, հանգիստի ժամէն վերջը, Սանսէլմ իր արձագանգ չունեցող ձայնովը ըսաւ Պենետէթթօյի.

— Գիտես ա՛, վաղն է:

— Ո՛հ, այո՛. վաղը, քըթմնջեց Պենետէթթօ: Եւ այն ատեն, վա՜յ անոնց, վա՜յ ամէնուն...

Այս միջոցին Պ. Ռոտիպուա, որ իր խաղը աւարտած էր, երկու կալանաւորները փախուստի վրայ կը մտածէին:

Փետրուար 24ն էր, այն օրը, որուն այնքան կը սպասէր Թշուառականը, որուն ազատութեան փափաքը աւելի զօրացած էր սրտին մէջ եռացող ատելութեամբը:

Սոսկալի գիշեր մը անցուցած էր, թէեւ թիարան մտնելէն ի վեր առաջին անգամն էր որ կրկին շղթայէն ազատած էր եւ բանտանաւուն ուրիշ մէկ կողմը կը գտնուէր, ինքզինքին եւ քունի աւելի տէր ըլլալով:

Բայց սոսկալի երազներ խանգարած էին այս ապականած երեւակայութիւնը:

Հազար դիտաւորութիւններ իրարու կը յաջորդէին տենդի զառանցանքի մէջ. եւ անոնց եւ ոչ մէկուն որոշում կուտար:

Յետոյ յանկարծ կը սկսէր յուսահատիլ, տարակուսիլ ամէն բանէ, իր մեղսակցէն եւ անոր փախուստի կարծեցեալ միջոցներէն: Ո՛հ, եթէ խաբուած էր՝ պիտի չվարանէր, պիտի սպաննէր զայն:

Երբ լուսցաւ, Պենետէթթօ դեղնած, հազիւ ոտքի վրայ կենալու ուժ ունէր:

Եւ սակայն հարկ եղաւ աշխատութեան երթալ, պէտք եղաւ բանտապահներու խարազանին ներքեւ խոնարհիլ, հարկ եղաւ ցոյց տալ բոլոր այն քաջասրտութիւնը, որուն կարող էր իր մարմինը տոկալ:

Ի՛նչ կատաղութիւն, ի՛նչ ցասում, հազիւ թէ կրնար զսպել ինքզինքը:

Եւ եթէ այդ օրն ալ անցնէր առանց ակնկալած հետեւանքը ունենալու: Թշուառականը կը դողար իր ուսերը կքող բեռան ներքեւ:

Այդ միջոցին չորս ձիերու քառատրոփ արշաւանքով ընթացող սուրհանդակի կառք մը Քիւժի անտառին բլրակն ի վար կ՚իջնէր, Օպանեէն Պօսէ տանող ճամբուն վրայ:

Այս կառքին մէջ սեւեր հագած կին մը առանձին էր եւ անկիւն մը կռթնած՝ կարծես կը քնանար:

Յանկարծ սարսռաց եւ կարծես ընդոստ արթնցաւ:

Սուրհանդակի կառքը կանգ առած էր այն զինուորական պահականոցին դիմաց, որ կայսրութեան ատեն հաստատուած էր բլուրին կէս ճամբան, անտառով աւազակներու որջ եղող այս անտառէն անցնող ճամբորդները պաշտպանելու համար:

Ճանապարհորդուհին աշխուժով պատուհանը վար առաւ եւ չոր ու սառեցնող հովը երեսին փչեց:

— Ո՞ւր ենք, հարցուց:

— Պօսէ... գրեթէ կէս ժամէն հոն կը հասնինք:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Տոքթ. Վարուժան Պարսամեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱԼԻՍ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճիճեճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Մարտ 16ին, 53 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մարտ 19) ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15, Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Վ. Պարսամեանի եւ ընտանիքին:

Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Պետրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէչիչեան եւ աղջիկը, Պ. Նուպար Պետրոսեան եւ զաւակները եւ ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան, Պապայեան, Թոքաթլեան, Գարակէօզեան (Ամերիկա), Տիկին Զապէլ Սուճեան (Արժանթին), Օսկանեան, Փափազեան, Սարաճեան, Տիրատուրեան, Մճէեան, Մերանկիւլեան, Խաչատուրեան, Պուտաք-եան, Մարազեան եւ Պուրսալեան (Ֆանատա) ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԶԱՐՈՒՀԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Քայսերլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մարտ 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 14.30ին: Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 20 Ռիւ Անտրէ Լէօրէ, Վիլմոմպլը, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռոնիի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (Մարտ 22) երեկոյեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22, յիշատակ յարութեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 23, Ծաղկազարդ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.15ին, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք՝ 16:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, առաւօտեան ժամերգութիւն անդաստան, պատարագ 7.45 – 12, երեկոյ Դռնբացէքի արարողութիւն 17ին:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

ՍԷՆԹ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ, կիրակնամուտք, իրիկուան ժամերգութիւն «Լոյս զուարթ»ի ժամը 5ին

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան եւ ապա անդաստան 8, պատարագ 10, Դռնբացէք 17:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԴՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Մարտ 22 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20.30ին Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Ընկերահամակրական խնջոյք – պարահանդէսով, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին:

Ընտանեկան տաք մթնոլորտ, առատ կերուխում:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Լ Ի Ո Ն
ՄԱՐՏ 23էն 30
ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

կազմակերպուած
Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ
մասնակցութեամբ
Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ – Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն:

Պատուոյ նախագահութեամբ
Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON
SEMAINE ARMENIENNE
du 23 au 30 Mars
Sous la Présidence d'honneur
Louis MERMAZ
Député-Maire de Vienne

DIMANCHE, 23 Mars, Salle Rameau à 15 heures GALA ARTISTIQUE
Avec la participation des troupes de danses NAIRI et NAVASART
Groupe instrumental SAYAT-NOVA de Paris et la cantatrice ALICE CHAMIRIAN
JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915

La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf, Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théârale
LA RUSE
par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures
GRANDE NUITEE DANSANTE
avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :
VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

10 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ: Գին 2600 ֆրանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել.—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի:

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն.— Ա) Յուլիս 12–27 (Լենինգրադ – Երեւան – Մոսկուա): Բ) Օգոստոս 8–21 (Մարսէյլէն) եւ 8–23 (Փարիզէն): Գ) Սեպտեմբեր 12–25 (Մարսէյլէն) եւ 12–27 (Փարիզէն):

Taverne Maubeuge
chez EDDY
KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ
1975 ՄԱՐՏ 22 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20էՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ
Salle Voltaire, rue Voltaire
(Ալֆորվիլ)
Նախագահութեամբ Երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Ճանապարհորդէ՛ք քիչ տեղ մնացած է

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ
ՎԵՆԵՏԻԿ, ՁԱՏԿՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

PELERINAGE A SAINT LAZARE, VENISE
29-30-31 MARS

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆՆ Է 475 ՖՐԱՆՔ
(որ կ'ամփոփէ ճամբու ծախք, ճաշ, պանդոկ ապահովութիւն)

Մեկնում Փարիզէն՝ Ուրբաթ երեկոյ, Մարտ 28ին, կառ տը Լիոնէն
Par train-couchettes

Ժամանում Փարիզ՝ Երեքշաբթի առաւօտ, Ապրիլ 1, ժամը 8.30ին

Ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ հասցէներուն.

— M. E. Der-Agopian, 970-60-26 (après-midi)
— M. A. Calendérian, 508-58-72 et 607-55-32 (Samedi, Dimanche)
— Հանդերձ ծնողօք 10էն 15 տարեկան փոքրերուն՝ զեղչ 10 առ հարիւր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
20
JEUDI
20 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.253 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — N° 13.253

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 11)

«ՏԱՐԲԵՐ ՆՈՒԱԳՆԵՐ» ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԻ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արձակագիր Զօրայր Խալափեանի «Տարբեր նուագներ» թատերախաղը բեմադրուած է Ռիկայի մէջ։ Թատերախաղը առաջին անգամ ներկայացուած է Լենինականի։

×

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի ծայրամասերէն մէկուն մէջ մեծ «աւտօկենտրոն» մը կառուցուած է։ Ամէն տարի մօտ 15.000 «Ժիգուլի» փոքր ինքնաշարժներ կարելի պիտի ըլլայ նորոգել, քննել, անոնց սպասարկել այս կեդրոնին մէջ։ 400 հոգի կ'աշխատի։ Նախատեսուած է ինքնաշարժներու ցուցադրութեան սրահ մը շինել, որպէսզի Վոլգայի գործատունը հնարաւորութիւն ունենայ յաճախորդներուն ցուցադրելու իր նոր ինքնաշարժները։ Պահեստամասերու խանութներ ալ պիտի հաստատուին։

×

ՀԱՄԵՐԳ – ՋՐՈՅՑ

Համերգ – զրոյց մը կազմակերպուած է Երեւանի երաժշտանոցին մէջ. նիւթն է եղած՝ «Աւ. Իսահակեանը երաժշտութեան մէջ»։ Փրոֆ. Թամարա Շահնազարեան ներկայացուցած է Աւ. Իսահակեանի բանաստեղծութիւններով յօրինուած երաժշտական ստեղծագործութիւնները։ Երաժշտանոցին երգերու բաժնի սաները երգած են Ռ. Մելիքեանի, Հ. Ստեփանեանի, Է. Միրզոյեանի, Է. Աբրահամեանի եւ այլ երգահաններու ռոմանսներն ու երգերը, յօրինուած Աւ. Իսահակեանի բնագրերով։

×

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Աւ. Իսահակեանի ժառանգորդները՝ Վիգէն եւ Ավիկ Իսահակեան գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին յանձնած են բանաստեղծին հարուստ, խիստ արժէքաւոր եւ հետաքրքրական դիւանը։ Անիկա կը պարունակէ բանաստեղծին ձեռագիրները, սեւագրութիւնները, մասամբ նաեւ տպագրուած գիրքերու օրինակներ, որոնց վրայ կան հեղինակին ձեռքով կատարուած սրբագրութիւններ։

Դիւանին մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւեն բանաստեղծութիւններուն ձեռագիրները, որոնց մէկ մասը ամփոփուած է տետրակներու, իսկ միւս մասը՝ առանձին թերթիկներու վրայ. որոշ հատուածներ ալ կան ծոցատետրին մէջ, որոնք գրուած են 1892–1957ի ընթացքին։

Զափածոյ ստեղծագործութիւններու շարքին կը պատկանին պոէմները, պալլադները, աւանդավէպերը, առասպելները եւ զրոյցները, ինչպէս «Աբու Լալա Մահարի»ն, «Մեր նախահայրերը», «Սիրոյ վէպը», «Խեղճ մայրը», «Արագի ծընունդը», «Լէյլի եւ Մէջլում», «Հայրենի հողը», «Աթիլլա»ն, «Յաւերժական սէրը», «Սոկրատէսը», «Ագրայէլը» եւ այլ գործերու ձեռագիրները, անոնց մշակումները, տարբերակները եւայլն։

Վարպետին ժառանգութեան ուշագրաւ մասերէն մէկը կը կազմեն «Սասմայ Մհեր» պոէմի եւ «Սասմայ Մանուկ» վիպական աւքին առաջին ձեռագիրները, առանձին հատուածները, որոնց մշակումները տարիներու պատմութիւն ունին եւ որոնք անոր ուշադրութեան եւ գուրգուրանքին առարկան դարձած են։

Առանձին բաժին մը կը կազմէ արձակը, որուն մէջ յատուկ ուշադրութեան արժանի է «Ուստա Կարօ» խորագիրով ընթերցողին յայտնի, սակայն անաւարտ մնացած վէպը։ Անիկա ծնունդ առած է 1910 Ապրիլ 21ին Ղազարապատ, ապա շարունակուած է իր երկար թափառումներու ընթացքին։ «Ուստա Կարօ»ն Վարպետին հետ «շրջած է» Ալեքսանդրապոլ, Թիֆլիս, Պոլիս, Իզմիր, Վիէննա, Վենետիկ, Ժընեւ, Պերլին, Փարիզ եւ, վերջապէս, Երեւան։

Առաջին տարբերակը աւարտած է 1912 Յունուար 10ին, Իզմիր։ Վէպը բաղկացած է 375 մեծադիր էջերէ։ Առաջին օրինակին վրայ հեղինակին արձանագրութիւնը կայ, թէ աշխատութիւնը վերջացած է։

Դիւանին մէջ են ընթերցողներուն չատ ծանօթ արձակը, որու մէջ «Աղա Նազարը», «Կալուածատէրերի մօտ», «Տէր Մլեհը», «Լիլիթ»ը, «Գարիբալթիան»ը, «Լի Թայ Պօ»ն, «Սաադիի վերջին գարունը», «Անանտան եւ մահը», «արծուամանուկը», «Բանաստեղծին երազը», «Հայկական Ֆաուստ»ը եւ այլ գործերու ձեռագիր էջերը, սեւագրութիւնները, պատառիկները, մշակումները։ Այդ նոյն շարքին կարելի է դասել յուշագրական նիւթերը իր ժամանակակիցներու մասին, ինչպէս Հ. Ղ. Ալիշանի, Կոմիտասի, Յ. Թումանեանի, Մ. Աբեղեանի, Յ. Յովհաննիսեանի, Պ. Պռօշեանի, Թ. Թորամանեանի, Մ. Գորկիի, Մ. Սարեանի, Շ. Կուրղինեանի, Ռ. Մելիքեանի, Դ. Դեմիրճեանի, Ե. Շահազիզի եւ ուրիշներու մասին գրածները, որոնց ծանօթ եղած եւ անոնց հետ մտերմական կապեր ունեցած է բանաստեղծը։

Դիւանին արժէքաւոր բաժինը պէտք է համարել բանաստեղծին թարգմանութիւնները, որոնք հեղինակին վարպետ գրչին տակ բնագիրի արժէք ստացած են։ Ցիշատակութեան արժանի են Պուշկինի «Դեւ»ը, Տիխոնովի «Սահմանապահները», Կէօթէի «Բոլոր գագաթների վրայ», Մերիմէի «Թոլեդոյի մարգարիտը», «Իրկալա Աստծու մօտ», «Զինական մի հին բանաստեղծութիւն», ապա նաեւ Հայնէէ, Նիցչէէ, Գրիշաշվիլէ եւ ուրիշ հեղինակներէ կատարած թարգմանական փորձերը, սեւագրութիւնները եւայլն։

Դիւանին մէջ կան նաեւ ժողովրդական բանահիւսութեան նիւթեր՝ բայաթիներ, առակներ, առածներ, հանելուկներ, ասացուածքներ, աւոյթներ, ոճեր, որոնցմով այնքան հարուստ է բանաստեղծին ծննդավայրը՝ Շիրակի դաւառը։

Դիւանին մէջ են բանաստեղծին յօդուածները գրականութեան, հայ ազգի պատմութեան, մշակոյթի եւ այլ հարցերու մասին, նաեւ այս կամ այն առթիւ իր արտասանած ճառերը։ Արժէքաւոր բաժիններէն մէկը, անկասկած, նամականին ժառանգութիւնն է։ Անոնց թիւը քանի մը հազարի կը հասնի։

Բանաստեղծը նամակներ ստացած է Մ. Սարեանէ, Գ. Լեւոնեանէ, Ա. Տիգրանեանէ, Լ. Սիւրմէլեանէ, Զ. Պօյաճեանէ, Համաստեղէ, Ե. Հաարաթեանէ, Յ. Շիրազէ եւ բազմաթիւ այլ գրագէտներէ՝ Հայաստանէ եւ Սփիւռքէ։

ԳՈՀԱՐ ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆ

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 12–13)

ԼՈՒՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇ

Երեւանցի Շաւարշ Կարապետեան Լենինկրադի մէջ մասնակցած է Խորհ. Միութեան ախոյենական բաժակի մրցումներուն, լուղորդութեան մէջ։ Ջուրի տակէն լողալու երկու մրցանիշներ հաստատած է։ 50 մեթր լողացած է լողաթաթերով 16,6 երկվայրկեանէն, իսկ 400 մեթրը՝ 3 վայրկեան 18,2 երկվայրկեանէ։ Այս ձեւով մարզիկը համաշխարհային տասը մրցանիշներու հեղինակ դարձած է։

ՓՈՔՐԱԾԱՒԱԼ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Երեւանի մէջ սկսած է արտադրութիւնը փոքրածաւալ ձայնասփիւռ գործիքներու (քասէթ), ինքնաշարժներու համար։

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ծովափնեայ Տուապսէ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած է գիւղական վայրերու ծանրաբարձներու համամիութենական մրցաշարքը։ Առաջին հանդիսացած եւ ոսկէ շքանշան ստացած է Սարմէն Եսայեան Շամշադինէն։

×

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԿ ԵՒ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԿԻԹԱՌ

Երեւանի նուագարաններու գործատունը նոր դաշնակ մը եւ ելեկտրական կիթառ մը սկսած է արտադրել։ Նոր դաշնակը՝ «Կոմիտաս–74» նախորդներէն տարբեր է իր հնչողական բարձր յատկանիշներով, արտաքին ձեւաւորումով, որ կը համապատասխանէ ժամանակակից գեղագիտական պահանջներուն։

Ելեկտրական կիթառն ալ ձայնային հարուստ կարգաւորիչներ ունի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒ ՓԵՇՏԱՅԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր է որ Բրեժնեւ հունգարական մայրաքաղաքը կը գտնուի, մասնակցելու համար տեղւոյն Համայնավար կուսակցութեան ԺԱ. համագումարին։ Համագումարին երկրորդ օրը ճառ մը խօսած է Բրեժնեւ, շուրջ 40 վարկեան, չեշտելով մանաւանդ հունգարական կուսակցութեան համար այս համագումարին պատմական բնոյթը։ Անդրադառնալով խորհրդային – հունգար յարաբերութեանց, խորհրդային թիւ Մէկը ըսած է.

— «Համագործակցութիւնը նպաստաւոր է երկու երկիրներուն համար քանի կ'ընդգրկէ տնտեսական կեանքին բոլոր մարզերը։ Արդէն փորձառու ենք քանի մը հաւաքական մեծ ծրագիրներու իրագործման համար»։

Բրեժնեւ ակնարկած է նաեւ դրամատիրական աշխարհը ցնցող տնտեսական տագնապին եւ ընդունած որ անիկա ազդեցութիւն «կ'ունենայ նաեւ մեր տնտեսական գործերուն վրայ» քանի ընկերվարական երկիրները մեծ աստիճանաչափի վրայ տնտեսական յարաբերութիւններ ունին դրամատիրական երկիրներու հետ։ Բրեժնեւ կ'ուզէ ամրապնդել Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու կապերը ու կը ծանրանայ այդ կէտին վրայ.— «Եւրոպայի տեւական խաղաղութեան մը համար մեր պայքարին հետ, մասնաւոր շահագրգռութիւն մը ունինք Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց նկատմամբ»։ Ու չեշտած է թէ պէտք է ամրապնդել այդ կապերը որպէսզի առաջքն առնուի հաւանական բախումներու։ Կողմնակից է նաեւ գործակցելու Ուաշինկթընի հետ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Հնդկաչինի հարցերը կարգադրելու համար։

Քանի մը տողով

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ որոշեց 7 միլիոն տոլարի ռազմամթերք ծախել Եթովպիոյ։ Այս վերջինը Էրիթրէայի ըմբոստութիւնը ճըզմելու համար քսան միլիոն տոլարի զէնք եւ ռազմամթերք ուզած էր Միացեալ Նահանգներէն։

ԸՆԿԵՐԱԿՑԱԿԱՆ կազմակերպութիւնները (Սէ. Ժէ. Թէ. եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ.) կ'ըսեն թէ Սիթրոյէն պիտի յայտնէ թէ 413 հոգի կը պաշտօնազրկէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետը՝ Շիրաք Մոսկուա գնաց, ուր քաղաքականէն զատ, պիտի ունենայ մանաւանդ տնտեսական յարաբերութեանց վերաբերեալ խօսակցութիւններ։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ, վեց ընդդիմադիրներ գնդակահարուած են։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ կաթողիկէ ընդդիմութեան պետը՝ Հայր Թանհ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է թէ Ֆրանսացի սպաննուած լրագրողը՝ Լէանտրի ճշմարտութիւնը ըսած էր Պան Մէ Թուօթի անկումի մասին եւ թէ իսկական մարտիրոս մը դարձած էր մամուլի ազատութեան։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ երեք կուսակցութիններ արգիլուեցան, որոնց կարգին ծայրայեղ ձախ կուսակցութիւնը։ Միւս երկու կուսակցութիւններն են.— մէկ ուրիշ ծայրայեղ ձախ, մէկ ալ՝ ծայրայեղ աջ։ Մթնոլորտը այնքան ալ պայծառացած չէ եւ անկարելի չէ որ Ապրիլ 12ին նախատեսուած ընտրութիւնները յետաձգուին։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ» Զորեքշաբթի օր 140 հազար օրինակ աւելի տպած էր, տարածելու համար ներքին էջերու թղթածրարը, ուր կը բացատրէ թէ կարելի է վառելանիւթին գինը պակսեցնել։ Ժորժ Մաոշէ վերջացուցած է ապաքինման շրջանը եւ աւելի քան երբեք կծու է վարչակարգին դէմ։

Բ. ԱՆԱՆԻԿԵԱՆԻ «ԿՐԱԽԸ»

———— Օ ————

Բ.

Բ. Անանիկեան առանց ժխտելու թէ Արեւմտեան Հայաստանի Հայութիւնը չափ ծանր լուծի տակ կը գտնուէր եւ, հետեւաբար, կը ձգտէր ազատագրուիլ սուլթանական տիրապետութենէն, հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները եւ, յատկապէս Դաշնակցութիւնը պարսաւելու մտադրութեամբ գրած է, թէ հայ իրականութեան մէջ ԺԹ. դարու 80-90ական թուականներուն ծնունդ առած «կուսակցությունների պատմությունն անհերքելիորէն ապացուցում է, որ նրանք երևան են եկել իբրև որոշակի դասակարգերի շահերի ու ցանկությունների արտահայտություն և իրենց կոչումը տեսել են իրենց սնունդ տվող դասակարգի շահերի պաշտպանության մէջ» (էջ 28): Այս անհեթեթ վարկածին համաձայն ուրեմն, Արմենական, Հնչակեան, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնները ծնունդ առած են իրենց սնունդ տուող դասակարգին շահերը պաշտպանելու համար: Իսկ որո՞նք էին այդ դասակարգերը: Համաձայն Բ. Անանիկեանի կովկասահայ «բուրժուա - զիան» էր, որ տեսնելով, թէ իր երբեմնի անտեսական զօրաւոր դիրքերը Անդրկովկասի մէջ կը խախտին, «ռուսական և օտարերկրեայ աւելի զօրեղ կապիտալի ճնշման» հետեւանքով, անտեսական գործունէութեան նոր հորիզոններ փնտռած է Արեւմտ. Հայաստանի մէջ: «Պետականութիւնից զուրկ, սարսափով լցուած գալիք օրուայ հանդէպ, կովկասահայ բուրժուազիան, բնականաբար, չէր կարող հաշտուել ստեղծուած վիճակի հետ, չէր կարող նաև ինքնապաշտպանութեան դիմել և իր տնտեսական գործունէութիւնը ծաւալելու համար ելք էր որոնում: Նրա հայեացքը գամուած էր Արեւմտ. Հայաստանին: Նա իր հոգու խորքում յոյսեր էր փայփայում, որ Արեւմտ. Հայաստանի թէկուզ և ինքնավարութեան պայմաններում, նա կարող է գործունէութեան բաւականաչափ ազատ տարածութիւն ունենալ» (էջ 34): Բ. Անանիկեանի փաստարկումով «հէնց այդ շրջանում էր, որ երեւան եկաւ Դաշնակցութիւնը, իբրև կովկասահայ բուրժուազիայի ձգտումների հարազատ արտայայտիչ» (էջ 36): Իսկ ինչ կը վերաբերի Դաշնակցութեան ընկերվարական դաւանանքին, այս ալ, ըստ «կրախ»ի հեղինակին, լոկ պիտակ մըն էր մոլորեցնելու դիտաւորութեամբ աշխատաւոր դասը:

Բ. Անանիկեան, որ այնքան մէջբերումներ կատարած է դաշնակցական դըրողներու հատորներէ, դիտմամբ անտեսած է Քր. Միքայէլեանի, Մ. Վարանդեանի եւ շատ ուրիշներու պարսաւանքները ուղղուած հայ կրեսոսներու, ջոջերու, որոնք ոչ մէկ կոպէկ տուած են Հայրենիքի ազատագրութեան շարժումին: Եւ հարկ եղած է յաճախ բռնի ուժով դրամ ձեռք ձգել հայ «բուրժուաներ»էն:

Բ. Անանիկեան չէ փորձած իսկ ըմբռնել արեւմտահայ ազատագրական շարժման էութիւնը եւ իւրայատուկ դիմագիծը, ո՛չ ալ հայ կուսակցութիւններու հիմնական առաջադրութիւնը, անոնց պատմական առաքելութիւնը: Դեռ 1896ին Ռոզա Լիւքսէմպուրկ, որ լաւ ծանօթ եղած է Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ ներքին կացութեան, իր «Ազգային պայքարը Թուրքիայում եւ սոցիալ – դեմոկրատիան» յօդուածին մէջ ընդգծած էր, թէ Թուրքիա պէտք է խորտակուի « ... ոչ թէ դասակարգային պայքարի հետեւանքով, այլ ազգային կռիւների պատճառով» («Բանբեր Երեւանի Համալսարանի», 1971, թիւ 2, էջ 143): Յիշեցնենք Անանիկեանի, թէ Ռ. Լիւքսէմպուրկ միջազգային համայնավար շարժումի ականաւոր դէմքերէն եղած է: «Կրախ»ի հեղինակը նոյնիսկ անտեսած է Լենինի այն միտքը, թէ ազգային շարժումը «այսպէս թէ այնպէս քաղաքականութեան ասպարէզ է ցրաւում բնակչութեան բոլոր դասակարգերը (Վ. Լենին, Երկեր, հ. 20, էջ 499): Հայ իրականութեան լաւ ծանօթ Մ. Նալբանդեան ընդգծած է, թէ «ազգի ազատագրման համար անհրաժեշտ է ապահովել նրա բոլոր կենսունակ ուժերի ընդհանրութիւնը» (Մ. Նալբանդեան, Երկերի լիակատար ժողովածու, հ. 3, էջ 90): Եւ դեռ կարելի է այլ վկայութիւններ ալ արձանագրել:

Ազգային – ազատագրական շարժումին պատմութիւնը վիճաբանութեանց առիթ տուած է Հայաստանի մէջ, երկար ատենէ ի վեր: Ոմանք, ինչպէս Փրոֆ. Հ. Գաբրիէլեան, իրենց դատումներու մէջ հիմք ընդունած են դասակարգային պայքարը, դասակարգերու հակամարտ շահերը եւ իրենց եզրակացումները հիմնաւորած են ըստ այնմ: Անոնք ստորադնահատած են հայ ազատագրական շարժումը, անտեսած են այն իրողութիւնը, թէ Թուրքիոյ մէջ ծաւալ առած ազատագրական պայքարներուն բնոյթը եղած է յառաջդիմական, ժողովրդավարական, քանի անոնք ձըգտած են քանդել աւատապետական կարգերը եւ, վերջապէս, այդ շարժումը նկատած են հայ մեծահարուստ դասին տնտեսական շահերուն ծառայած ձեռնարկ մը: Ազգի մը ձգտումը՝ թօթափելու իր վրայ ծանրացող բիրտ ուժը, կարծես ո՛չ մէկ դեր խաղացած ըլլայ Արեւմտահայութեան յեղափոխական խմորումներուն մէջ: Ուրիշներ, ինչպէս Ակադ. Մ. Ներսիսեան, Կ. Քարամեան եւ դեռ շատեր, նկատի առնելով Արեւմտահայութեան իւրայատուկ պայմանները (ազգը իր բոլոր խաւերով բռնաճնշման վտանգի տակ կը գտնուէր, մնաց որ սուլթանական Թուրքիոյ մէջ պրոլետարիա չկար), ընդգծած են իրաւամբ, թէ ազգային – ազատագրական պայքարին յարած են ազգին բոլոր խաւերը, ինչ որ բնական էր. աւելին՝ դասակարգային հակամարտութիւնները, նման պարագաներու մէջ, բնականաբար անտեսուած ու մէկ կողմ դրուած են՝ համազգային ձգտումներով համաժողովրդական ճակատ մը ստեղծելով Թուրք բռնակալութեան դէմ: Ասիկա խորքին մէջ յառաջդիմական երեւոյթ մըն է: Այսպէս, օրինակ, Ակադ. Մ. Ներսիսեան այն տեսակէտը պաշտպանած է, թէ ցորչափ թրքական եաթաղանը դամոկլեան սուրի նման կախուած էր հայ ժողովուրդի գլխին՝ ազգային ինքնապաշտպանութեան, գոյատեւման մտահոգութիւններն ու առաջադրութիւնները առաջին կարգին դասուած են: Ասիկա ըսել կ'ուզէ, թէ դասակարգային հարցը, նման պարագաներուն, կը մնայ երկրորդական գիծի վրայ: Ուրիշ մը՝ Կ. Քարամեան, պատասխանելով Հ. Գաբրիէլեանի դիտել տուած է, թէ «մեր քննադատին պէտք է յայտնի լինի, որ օտարերկրեայ տիրապետութեան տակ գտնուող շատ ժողովուրդների դասակարգային պայքարը ծաւալ – ուել է յատկապէս ազգային պետական հաստատումից յետոյ» («Բանբեր Երեւանի Համալսարանի», 1972, թիւ 1 էջ 137):

Յստակ են ըսուածները: Բ. Անանիկեան Դաշնակցութեան գաղափարական – քաղաքական « սնանկութիւնը » ցոյց տալու համար սխալ դատումներ կատարած է գրելով, թէ Կովկասահայ «բուրժուազիան» կորսնցնելով իր երբեմնի տնտեսական ամուր դիրքերը Անդրկովկասի մէջ, Արեւմտ. Հայաստանի ինքնավարութեամբ տնտեսական գործունէութեան նոր դաշտ փնտռած է, եւ Դաշնակցութիւնը այդ « բուրժուազիա »յին շահերուն ծառայած է:

Հայաստանի պատմաբաններէն Կ. Քարամեանի հետեւեալ քննադատութիւնը՝ ուղղուած Հ. Գաբրիէլեանի, կը վերաբերի նաեւ իրեն՝ «Պրոֆ. Հ. Գաբրիէլեանը ազատագրական շարժումը կապում է հայ խոշոր բուրժուազիայի հետ, որը ոչ միայն չի մասնակցել ու ղեկավարել հայ ազգային – ազատագրական շարժումները, այլև հնարաւորին չափ արգելք է հանդիսացել»: («Բանբեր Երեւանի Համալսարանի», 1972, թիւ 1, էջ 148):

Ինչպէս կը տեսնուի, Հայաստանի մէջ անգամ կը ժխտուին «կրախ»ի հեղինակին չնաշխարհիկ տեսութիւնները: Ցամենայն դէպս, Դաշնակցութեան գաղափարական – քաղաքական «սնանկութիւնը» փաստելու համար հրապարակ ելած «տեսաբանը» առաջին առթիւ նկատի չէ առած Լենինի հետեւեալ ցուցմունքը. «Սոցիալական անխտիր բոլոր հարցերը վերլուծելիս մարքսիստական թէորիայի անպայմանական պահանջն է՝ այդ հարցերը դնել որոշ պատմական շրջանակների մէջ, և ապա, եթէ խօսքը վերաբերում է մի երկրի (օրինակ, տուեալ երկրի ազգային ծրագրի), կատարել այն կոնկրետ առանձնայատկութիւնների հաշուառումը, որոնցով այդ երկիրը միեւնոյն պատմա - շրջանի սահմաններում տարբերւում է միւսներից» (Վ. Լենին, Երկեր, հ. 20, էջ 498-499):

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ՎԱՆԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՈՒՍՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ՝ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՎԵՐԱԶԱՐԹՆՈՒՄԻ ԴԱՐԵՐՈՒՆ (10-12ՐԴ.)

Վերազարթումի շարժման եւ Արծաթի Դարու (12րդ.) մշակութային կեանքի հոլովոյթին յատկացուած պատմագրական վկայութիւններու շարքին՝ Փրոֆ. Յակոբ Մարթայեան, Պոլսոյ «Մարմարա» օրաթերթի 1962 Սեպտեմբերի 3-5ի թիւերուն մէջ կը խօսի նաեւ վանական կարգ մը այլ ամրոցներու եւ անոնց ուսումնական գերակատարութեան մասին: – Նախ քան մեր կողմէ անջատ առ անջատ ներկայացումը Միջնադարեան պատմական համալսարաններու եւ դաստիարակչական կեդրոններու՝ կ'ուզենք արագ թուով ընել առաւելապէս Կիլիկեան գօտիներու մէջ գտնուող դպրոցներու:

12րդ. դարուն՝ Տարօնի հիւսիսակողմը, Բարձրբերդ անունով յայտնի գիւղին մօտ կառուցուած է Գոների վանքը՝ որ իր փայլուն տարիները ապրած է 13րդ. դարուն:

Այս շրջանէն կը յիշատակուին նաեւ Խորին անապատը (ճգնակեացներու կեդրոնը), Փերճեր կամ Պերճեր վանքը, Ս. Աստուածածին վանքը (Սկեւռայ մօտիկ) ուր առանձնացած է Ներսէս Լամբրոնացին, եւ վերջապէս Ս. Գէորգը՝ ուր պատրաստուած է ան Ս. Պատարագի մեկնութիւնը:

Տարօնի մերձակայ ճգնարաններէն յայտնի է Մլիճի անապատը (1183):

Արեւելեան Հայաստանի այս դարու

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Վ.— Ոչ, ոչ, իր բարեկամը դեռ քովս կը բնակէր, ըսաւ թէ անոր հետ խօսիլ կ'ուզէր, յետոյ իր սենեակին մասին պատմեց, այն ատեն էր որ իրեն հարցուցի: (Վկային ուղղուելիք ուրիշ հարցեր չկան):

Վկայ տիկին Դիտման, Շարլոտէն – բուրգ, Հարդէնբերգ փողոց թիւ 37: (Երդումէն ետքը):

Նախագահ.— Ամբաստանեալը քանի մը շաբաթ ձեր քովը բնակած է: Իր անհատական բարքին ու վարքին մասին կըրնա՞ք բան մը պատմել:

Վ.— Ազնիւ, համեստ, հանդարտաբարոյ եւ մաքրասէր երիտասարդ մըն էր. ամէն բան կարգի կանոնի մէջ կը պահէր: Մարտ 15ի առաւօտը, դէպքին օրը, սպասուհին եկաւ ինծի լուր տուաւ թէ պարոնը սենեակին մէջ կուլար. սպասուհին բսի թէ գուցէ մերձաւորներէն մէկը մեռած էր, հանգիստ թող զանիկա, ես չեմ կրնար իրեն օգնել քանի դեռ չի ճանչնար: Քիչ մը վերջը դուրս ելած էր. բայց ես նախապէս իրեն գացի եւ տեսայ թէ կօնեակ կը խմէր եւ շատ զարմացայ: Դուրս ելլելէն ետքը դարձեալ սենեակը մտայ եւ սեղանին վրայ դեռ կեցած էր այն շիշը, որուն մէջէն կօնեակը խմած էր:

Ն.— Գիտէ՞ք արդեօք երբ գնած էր կօնեակը:

Վ.— Սպասուհին կ'ըսէր թէ նոյն առաւօտը:

Ն.— Շիշէն ո՞րչափ խմուած էր:

Վ.— Գրեթէ մէկ երրորդը, երեք քառորդ լիտր բովանդակող շիշ էր, դաղղիական կօնեակ:

Ն.— Նոյն առաւօտը ուրիշ ի՞նչ կերած էր:

Վ.— Թէյ խմած էր, ուրիշ օրերու պէս:

Ն.— Որեւէ կասկած ունեցա՞ք:

Վ.— Ամենեւին, մինչեւ որ սպասուհիս տուն դարձաւ եւ լուր տուաւ ինծի. «Ո՛հ տիկին Դիտման, մեր պարոնը սպաննուած է»: Ես պատասխանեցի. Ի՛նչ է, խե՞նթ էք: Յետոյ լսեցի թէ ինքը մէկը սպաննած էր. ի սկզբան չուզեցի հաւատալ:

Ն.— Ամբաստանեալը նոյն օրը իր սովորական հանդարտութիւնը ունէ՞ր, թէ ներքին անհանգստութիւն եւ յուզուածութիւն մը կը տեսնուէր իր վրայ:

Վ.— Օր մը անոր ծանօթներէն մէկը եկած էր եւ ըսաւ. «Պարոնը հիւանդ է, արեւկայ սենեակ մը պէտք է տալ անոր»:

Ն.— Բայց ձեզի եկած ժամանակ մասնաւոր ոչի՞նչ նշմարեցիք:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Եւ ձեր քով բնակած ամբողջ ժամանա՞կն ալ չնշմարեցիք:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Կ'ուսանէ՞ր:

Վ.— Այո, շատ քիչ անգամ դուրս կ'ելլէր:

Ն.— Այցելուներ ունէ՞ր:

Վ.— Ամենեւին:

Ն.— Կը նուագէ՞ր:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Նկատած էք արդեօք թէ ջղայի՞ն էր:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Վարանո՞տ էր:

Վ.— Զէր կրնար երեսս նայիլ, կը շփոթէր, վարանոտ էր եւ կ'ամչնար:

Ն.— Աչհարեկեա՞լ էր:

Վ.— Զարհուրածի երեւոյթ ունէր:

Ն.— Ծանր խորհուրդներէ հալածուածի՞ մը պէս:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Երբեմն անհասկնալի, անճիշդ եւ շփոթ պատասխաններ կուտա՞ր պարզ հարցերու:

Վ.— Չէ, այդ չեմ կրնար ըսել:

Ն.— Հիւանդագին երեւոյթներ ամենեւին նկատա՞ծ էք:

Վ.— Ոչ, բայց ինքը կ'ըսէր թէ ջղային եւ հիւանդ էր:

Ն.— Արդեօք նկատա՞ծ էք, ձեր բնակարանին մէջ վերնոտի անկումներ կ'ունենա՞ր:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Ուրեմն դուք իր մասին լաւ վկայութիւն կուտաք:

Վ.— Շատ կարգին երիտասարդ մըն էր:

Ն.— (Թարգմանին): Ըսէք ամբաստանեալին թէ այս վկան ալ իր մասին անպաստ չվկայեց: (Կ'ըսէ): — Կ'ուզէի այս ալ գիտնալ թէ ամբաստանեալը բնակարանը վարձելու համար որո՞ւ հետ ձեզի եկաւ:

Ամբաստանեալ.— Հայ Ուսանողական Միութեան նախագահին հետ:

Ն.— Հո՞ս է ան այսօր:

Ա.— Ո՛չ:

Պրոֆ. Դր. Կասիրէր.— Կը խնդրեմ, ստուգեցէք թէ արդեօք ամբաստանեալը կը յիշէ՞ այն օրը կօնեակը գնած է եւ թէ ինչո՞ւ կուլար:

Ա.— Օր մը առաջ գնած էի, վասնզի ինքզինքս տկար կը զգայի: Իրիկունը փոքր բաժակ մը խմեցի, նոյնպէս առաւօտը փոքր բաժակ մը թէյի հետ առի:

Ն.— Դէպքին առաւօտը շատ խմա՞ծ էք:

Ա.— Ոչ, թէյին հետ քիչ մը միայն խմեցի:

Ն.— Բաժակ մը բերել տուի՞ք:

Ա.— Բաժակ մը բերել տուի, չափ մը ունենալու համար:

(22 – Շար.)

(12րդ.) վանքերէն են Գետիկի վանքը (Հայկական Աղուանքի մէջ), Գանձակի կամ Գանձասարի վանքը (Արցախի մէջ) եւ Հաղարծինի վանքը:

Ինչպէս յիշատակած ենք արդէն Միջ-նադարեան մատենագրութեան նուիրուած մեր նախկին ակնարկներուն մէջ, Գետիկի վանքը պատմականացած է մանաւորա-բար Մխիթար Գոշով՝ որ 1190 թուականին եղած է հիմնադիրը այս ամրոցին, այն-քա՛ն դժնդակ պայմաններու մէջ...

12րդ. դարու մէջ կը յիշատակուին նաեւ վանական հետեւեալ կեդրոնները.— 1118-ին՝ Մարմէտ (Վասպուրական), 1130ին՝ Պաղոս կամ Պօղոս (Տլուքի մէջ, Խար-բերդ), 1184ին՝ Բրջնի, 1185ին՝ Սաղմո-սավանք (Արագածոտնի) մէջ, 1188ին՝ Խանատամլուց անապատը (Կարնոյ մէջ), 1190ին՝ Այրիվանք, 1198ին՝ Դուեթայ վանք, 1200ին՝ Աւագ վանք (Երզնկայի մէջ, «ի լերինս Սեպուհ»), Ս. Աստուածա-ծին կամ Կարմիր վանք (Գաղատիոյ մէջ-Էնկիւրի կամ Անկուրիա), եւայլն:

Այս ու այլ բազմաթիւ կեդրոններու ուսումնական ծրագիրը կ՚ընդգրկէր 1.— Ս. Գրքի քննական ուսումնասիրութիւնը (բաղդատաբար պատճէններու. քննադա-տութիւն, վերծանում, մեկնութիւն, եւայլն), 2.— Իմաստասիրութեան ճիւղեր (բնազանցութիւն, բնաբանութիւն), 3.— Ճարտասանական արուեստ կամ ատենա-խօսութիւն, 4.— Արուեստ քերականու-թեան, 5.— Հռետորութիւն (արուեստ գրագիտութեան, որուն տարրերն՝ քեր-թողութիւն), 6.— Գրական քննադատու-թիւն, 7.— Երաժշտութիւն եւ երգիչու-թիւն, 8.— Արուեստ գրչութեան կամ գը-րավարժութիւն, 9.— Նկարչութիւն եւ մանրանկարչութիւն, 10.— Թուաբանու-թիւն եւ երկրչափութիւն, 11.— Բժշկու-թիւն, 12.— Աստեղագիտութիւն և օրէնս-գիտութիւն:

Այս տասներկու նիւթերը կը կոչուէին «երկոտասան մասունք իմաստասիրու-թեան»՝ բնաբանական, ուսումնական, աստուածաբանական, բարոյական, տըն-տեսական, քաղաքական, թուական, երա-ժըշտական, երկրաչափական եւ աստղա-գիտական վերադիրներուն տակ:

Լեզուագիտութիւնը եւս օրուան գլխա-ւոր պահանջներէն մէկը կը մնար՝ ինչպէս նախորդող տարիներուն: Կրօնական եւ մշակութային լեզուներ էին յունարէնն ու ասորերէնը, քաղաքական տեսլոգու-թեամբ ուսանելի էին արաբերէնն ու թըր-քերէնը, իսկ դրացիական պատճառներով՝ վրացերէնը, աղուաներէնն ու ափխազե-րէնը: 12րդ. դարէն սկսեալ, այս լեզու-ներուն վրայ կ՚աւելնան պարսկերէնն ու լատիներէնը:

×

Ընթերցողին մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք յատկապէս դասաճիւղերու աս տարողութեան վրայ՝ որպէսզի կարե-լի ըլլայ մօտաւոր գաղափար մը ունենալ Միջնադարու մեր հոգեւորականութեան մտաւոր պատրաստութեան մասին:

Արեան, աւերումի, մշտախռով ու ան-կայուն կեանքի մը յորձանքին մէջ՝ մեր մտաւորական եւ եկեղեցական մշակները գիտէին իրենց տաղապանքն ու զրկանքը մեղմել գիտութեան լոյսին տակ, «խարա-զանելով» ո՛չ միայն մարմինը՝՝ ճգնա-րաններու մէջ, այլեւ մտրակելով իրենց միտքն ու հոգին,... զԱստուած քարոզե-լու եւ փառաբանելու իրաւունքը ձեռք բե-րելու համար:

Եւ հիմա՝ կը փակենք ընդհանուր ծա-նօթագրութեանց այս բաժինը, մէկիկ մէ-կիկ մուտք գործելու համար պատմական չքեղ ամրոցներու սեմէն ներս:

Մ. Թ.

«ՔԱԹՐԱ»

ԴԱՀԼԻՃԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Անցեալ Ուրբաթ երեկոյ, Միւզէ Կի-մէյի սրահը փութացող շուրջ չորս հա-րիւր երաժշտասէրներուն մէջ, չկար պարզ ունկնդիր կամ քննադատ մը որ չխորհէր թէ այս համերգով Քաթրայի դահլիճա-յին նուագախումբը, Հայ Արուեստի Զար-գացման Միութեան Ուրբաթի երեկոնե-րու շարքին փայլը իր գագաթնակէտին է հասցուցած:

Նուագախումբը բոլորովին նոր յայտա-գրով մը կը ներկայանար: Համերգէն առաջ, օտար շրջանակներու պատկանող բազմաթիւ ծանօթ անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ կը նշմարուէին նաեւ Մշակու-թային Նախարարութենէն պատասխանա-տու անձեր, քաղաքական դէմքեր եւ ֆը-րանսացի քննադատներ, իրենց հիացիկ զարմանքը կը յայտնէին Միութեան պա-տասխանատուներուն, ըսելով թէ անհա-ւատալի դրական արդիւնք ձեռք բերուած էր զուտ արուեստի գետնին վրայ իսկ:

Ու արդար վարձատրութիւնն էր նուա-գախումբի անդամներուն եւ նամանաւանդ խանդավառ ղեկավար Սիրէլ Տիթրիխի՝ երբ յայտագրի աւարտին, ժողովուրդը ոտքի երկար ծափահարութիւններով կը ստիպէր կրկնութիւնը Քորելլիի «Ծնուն-դի Գիչերուան» քոնչերթոյի վերջին մա-սին:

Նոյնպէս բեմին վրայ խիստ տպաւորիչ էր տեսարանը, որովհետեւ ինքնամփոփ-ման վերին ճիգերու ցոլացումն էր այդ տասնեւչորս երիտասարդ մեկնաբաննե-րուն խռովայոյզ բայց վճիտ ու միաձոյլ նուագը: Մանրակրկիտ ու գիտակից աշ-խատութեան արդիւնք:

Յայտագիրը պառոք երաժշտութեան յատկացուած էր առաւելաբար, ի մաս-նաւորի Պախ, Ալպինոնի ու Քորէլլիի գործերով: Կար նաեւ առաջին ունկնդրու-թիւնը, Փարիզի համար՝ Վաղգէն Մու-րատեանի Օպուայի քոնչերթոյին իր կա-խարդիչ միջին մասով, որուն ճշգրիտ եւ գեղեցիկ կատարման մէջ մեծ դեր ունե-ցաւ ֆրանսացի ծանօթ հոպոիսթ Ժան-Քլօտ Ժապուլէյի անսրատ ձիրքը:

Իսկ յայտագրի առաջին մասի վերջա-ւորութեան, դաշնակահարուհի Այտա Մուրատեան — Պասմաճեան զուգ եւ մի-անգամայն զգայուն նուագով մը կրցաւ տալ Պախի ֆա մինէօր քոնչերթօն, կար-ծէք բաց պատուհան մըն ալ ձգելով ան-տեսանելիին վրայ:

Գիչերուան լաւագոյն պահերէն էին գործին երկրորդ մասի ամբողջ տեւողու-թեան, իր խորունկ, երփներանգ գոյնե-րով ու համամարդկային սիրով մը տո-գորուն հիւսած երաժշտական նախադա-սութիւնները, զորս կրցաւ փոխանցել ունկնդիրներուն, ստեղծելով քոնչերթո-յին պահանջած մտերիմ մթնոլորտը:

Նաեւ խանդավառ ընդունելութեան ար-ժանացան Կոմիտասի մեղեդիներուն վրայ, լարային նուագախումբի համար, Ասլա-մազեանի ու Տօնէեանի կողմէ վերածուած պար — երգերը, մերթ ընդ մերթ մելա-մաղձոտ, զուարթ թէ յաղթական:

Ու անձնատուր այս խնամեալ աշխա-տանքին, համերգին հետեւող չորս հա-րիւր երաժշտասէրները յամրաշարժ կը բաժնուէին սրահէն, երկար երկար տե-սակցելով բոլոր անդամներուն հետ, շնոր-հաւորելով սոլիսթները, անխոնջ ղեկա-վարը ու Քաթրայի պատասխանատունե-րը, որոնց համար ալ նոյնքան յուզում-նալից էր գիչերուան յաջողութիւնը, դըժ-ուարահաճ ու լարուած աշխատութեան շրջանէ մը ետք:

ԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ՝ «ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ»

Գրականութեան հիմնարկութիւնը լոյս ընծայած է Ա. Արիստակէսեանի «Պարոյր Սեւակ» մենագրութիւնը:

Բանասէրը ներկայացուցած է բանաս-տեղծին կենսագրութիւնը եւ ստեղծագոր-ծութեան գլխաւոր փուլերը: Վերլուծած է Սեւակին հրատարակած հաւաքածոնե-րը, միտքին թռիչքները եւ գեղագիտա-կան ըմբռնումները: Գիրքին տպաքա-նակն է 10.000:

Նախաբանին մէջ հեղինակը գրած է. «Ուղիղ երեք տասնամեակ տեւեց Պարոյր Սեւակի ստեղծագործական կեանքը, որ յագեցուած էր բանաստեղծական նոր ու-ղիների անդադրում, խիզախ որոնումնե-րով, յայտնութիւններով եւ յաղթանակ-ներով: Իր ճանապարհն սկսելով հայ եւ համաշխարհային պոէզիայի մի շարք դա-սականների անմիջական ազդեցութեամբ, նա հէնց սկզբից էլ ունէր նաեւ իր ան-կրկնելի ձեւը, մաքերի ու ապրումների աշխարհը: Այդ ինքնատիպը դնալով խո-րացաւ, յստակուեց, դարձաւ հայրենի բանարուեստի մի ամբողջ թարմ հոսանք, ուր ամէն ինչ կրում է բանաստեղծական հզօր անհատականութեան վառ ու ան-ջնջելի կնիքը»:

Այս տեսակէտէն առաջնորդուելով, Ա-րիստակէսեան իր ծաւալուն մենագրու-թեան մէջ էջ առ էջ ընթերցողին ներկա-յացուցած է բանաստեղծին կեանքին ու ստեղծագործութեան բոլոր փուլերը՝ խոր եւ բազմակողմանի վերլուծումով կեր-տելով Սեւակի հարազատ տիպարը:

Ընթերցողը գիրքը կը փակէ այն վսեմ զգացումով, որուն արտայայտութիւնը կը գտնենք հետեւեալ տողերուն մէջ. «Հայկական փոքրիկ հողը, համայն հայ ժողովուրդը ողբացին մահը, խոր կսկի-ծով սգացին կորուստը իրենց ամենասի-րելի զաւակներից մէկի եւ նրան ճանա-պարհ դրեցին դէպի... անմահութիւն, որ պսակուած է ոչ թէ ժամանակաւոր փառքի ու ճանաչման դափնիներով, այլ հաստատուն է, քանի որ ապրում է մարդ-կանց հոգիներում:

«Նա լոյս էր վառ ու լոյս է արդ,
«Ու կը մնայ միշտ լոյս զուարթ»:

ԿՈՉ՝ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ-Ի ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Յ. Ճ. Սիրունիի թղթածրարը ամբող-ջացնելու համար, Երեւանի Գրականու-թեան եւ Արուեստի Թանգարանին կողմէ յայտնուած կրկնակի ցանկութեանց վրայ, իր եղբայրը սիրով հետեւանք տալով, ամփոփած է վեր տքնաջան աշխատանքի է լծուած, ի մի հաւաքելու եւ Երեւան ղրկելու համար, ինչ որ ունի իր ձեռքին տակ — լուսանկար, նամակ եւ այլ վա-ւերագրեր ու մանաւանդ անոր 83 տարի-ներու կեանքին ընդարձակ յուշագրու-թիւնը՝ զոր մեքենագրելու վրայ է ներ-կայիս, եւ որոնց պիտի ընկերացնէ, աւե-լի քան յիսուն տարիներու ընթացքին, ֆրանսահայ կեանքին մէջ կատարած լու-սանկարչական աշխատանքներէն՝ հանրա-յին կամ պատմական շահեկանութիւն ներկայացնող անձերն ու անցքերը որոնք կրնան Թանգարանը չահագրգռել:

Ինչ կը վերաբերի մասնաւորաբար Սի-րունիի հաւաքածոյին, զայն հնարաւոր չափով աւելի լրացնելու համար, սոյն կոչին հեղինակը կը խնդրէ իր եղբօր բա-րեկամներէն ու մասնաւորաբար ռումա-նահայ քաղաքացիներէն որ եթէ իրենց մօտ այս կարգի նիւթեր ունին՝ լուսա-նկար, ձեռագիր, նամակ կամ վաւերա-թուղթ, կարճ պայմանաժամի մը համար բարի ըլլան տրամադրելու իրեն որ կը խոստանայ, զանոնք վերարտադրելէ վերջ, կրկին իրենց տէրերուն վերադարձնել:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հաս-ցէին.—

STUDIO ARAX
31, Bld. Raspail, Paris VII

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ՌՕՏԻՊՈՒԱՆ

Պահականոցին պետը կառքին մօտեցած էր, իրեն տրուած պատուէրին համեմատ ճանապարհորդուհին ճանչնալու համար: Ձեռքը գլխարկին տարաւ.

— Տիկնոջ անախորժ բան մը չպատա-հեցա՞ւ, հարցուց:

— Տիկինը Թուլո՞ն կ՚երթայ:

Ճանապարհորդուհին չկրցաւ զսպել ինքզինքը ոտքէն գլուխը ցնցող այս սար-սուռէն:

— Այո, Թուլոն, ըսաւ:

— Եւ տիկինը Օլիուլի կիրճերէն առան-ձի՞ն պիտի անցնի...

— Ոչ: Պօսէէն ճամբորդ մը պիտի ու-ղեկցի ինձ:

— Ա՛հ, այդ լաւ է: Օլիուլը գէշ տեղ է: Օ՛ն, յառաջ, կառապան, եւ աճապա-րեցէք, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ հիւ-սիսային արեւմտեան ուժգին հովի մը բռնուիք:

Կառապանը, որուն վրայ կարծես մեծ տպաւորութիւն ըրաւ այս սպառնալիքը, խարազանի ուժգին հարուած մը տուաւ ձիերուն, որոնք քառատրոփ մեկնեցան:

Եւ սուրհանդակներու տարեգրութեան մէջ նշանաւոր բացառութեամբ մը, կէս ժամ չանցած կառքը կանգ առաւ Պօսէի միակ իջեւանին դիմաց, որ Ոսկի Առիւծ սովորական անունը կը կրէր:

Ճանապարհորդուհին անմիջապէս վար իջաւ, եւ խօսքը ուղղելով պանդոկապե-տին, որ, աւանդութեանց հաւատարիմ, գդակը ձեռքը վազեր էր դէպի կառքին սանդուխը.

— Մատուռը ո՞ւր է, հարցուց:

— Ասկէ երկու քայլ անդին, տիկին: Մեր իջեւանը եկեղեցիին կռթնած է:

Եւ մինչդեռ կ՚օգնէր տիկնոջ որ ոտքը գետին դնէ,

— Տիկնոջ բացակայութիւնը երկար պիտի տեւէ՞...

— Առ առաւելն տասը վայրկեան:

— Ուրեմն ժամանակ պիտի ունենամ տիկնոջ նախաճաշը պատրաստելու:

— Անօգուտ է, պարոն, հոս պիտի չկե-նամ...

— Ա՛հ, ըսաւ պանդոկապետը դժկա-մակութեամբ:

— Բայց կառապանը ինչ որ ուզէ, տը-ւէք:

Պանդոկապետը ժպտեցաւ: Այս խօսքը զինքը կը մխիթարէր:

— Քառորդէ մը, ըսաւ ճանապարհոր-դին կառապանին, ճամբայ ելլելու պատ-րաստ եղէք...

— Այո, տիկին: Ձիերը քիչ մը շունչ առնելու պէս պատրաստ են սուրալու:

— Հաճեցէք մէկը տալ ինծի, որ զիս մատուռը առաջնորդէ...

— Ժաքօ, գոչեց պանդոկապետը կար-միր եւ խառնափնթոր մազերով մանչու մը, որ տաշտ մը մաքրելու զբաղած էր, տիկնոջ հետեւէ... շուտ:

— Վա՛յ, տիկինը մատուռը կ՚երթայ, հարցուց Ժաքօ ճանապարհորդուհիին առ-ջեւէն քալելով:

— Այո, բարեկամս, կը զարմանա՞ք:

— Ո՛հ, ինծի ի՞նչ: Միայն թէ մա-տուռը մարդ չկայ:

— Ի՛նչպէս, մարդ կա՞յ:

— Ժողովրդապետը եպիսկոպոսին գը-նաց... վաղուընէ առաջ չի կրնար վերա-դառնալ... բայց կը սխալիմ, պառաւ Մաթուն հոն է:

Մաթու՝ Մաթիւրէնին կրճատուած ա-նունն էր:

Ճանապարհորդուհին դժկամակութեան շարժում մը ըրաւ. բայց արդէն մատու-ռին դուռը հասած էին՝ զարկաւ:

Քանի մը վայրկեան անցաւ:

Մատուռը մէկ յարկ բարձր եւ խիտ ձի-թենիներով շրջապատուած փոքրիկ սպի-տակ տուն մըն էր:

— Ասոնք առենով գեղեցիկ էին, ըսաւ Ժաք, բայց ցուրտը աւրեց զանոնք...

Եւ որովհետեւ իր խօսակիցը առաջին յարկի պատուհաններուն կը նայէր:

— Այս Պ. Ժողովրդապետին սենեակն է... աջ կողմը... միւսը, ձախ կողմը, իր բարեկամներուն համար է, երբոր գան, ինչ որ պանդոկին կը վնասէ. եւ նոյնքան ալ ապահով չէ: Եթէ մէկը գէշ դիտաւո-րութիւն մը ունենայ, դժուար չէ վեր ել-լել. պատուհանները խարխուլ են, եւ Մա-թուի վրայ յոյս չի դրուիր, խուլ ըլլա-լուն:

Այս վերջին խօսքը բացարձակապէս ճշմարիտ ըլլալու էր, տիկինը արդէն ե-րեք անգամ դուռը զարկած էր եւ ներսէն բնաւ ձայն չէր ելլեր:

Վերջապէս ծանր ոտնաձայն մը լսուե-ցաւ, որուն արձագանգը կը խառնուէր տեսակ մը ղօղանջիւնի:

— Լաւ, ահա պառաւը վարագի պէս կ՚ոռնայ, ըսաւ Ժաք խնդալով: Անհան-գիստ ըլլալը չի սիրեր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Պ. Գարեգին Մարտիկեան (Պոլիս), Տիկին Էլիզ Քօլիօ, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ալէմշահ և զաւակը՝ Միքայէլա (Իտալիա), Սանթուրեան, Անդրանիկեան, Տէրտէրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն իրենց ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ՍԵՊՈՒՀԵԱՆԻ

մահը, Սէն-Քլուի հիւանդանոցը, երկարատեւ հիւանդութենէ յետոյ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին Մարտ 20, Հինգշաբթի ժամը 14ին::

Կը խնդրուի ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Որեւէ մահազդ չէ ղրկուած:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Այրի Տիկին Լուսաբեր Շտոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Մարտ 23 Ծաղկազարդի Կիրակի օրը Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ՇՏՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Սիրվարդ Պալեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պալեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Մարտ 23, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներունէ:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ներսէս Թիւթիւնճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի Մարտ 23ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց ծնողաց՝

ԼԵՒՈՆ եւ ԼԻՒՍԻ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

մօրաքրոջ՝ ՄԵՆԴՈՒՀԻ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ եւ իրենց սանին փոքրիկն ԻԿՈՐ ՊՈՐՋԻՔԻ յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Տիկին Քնար Թէրզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 23ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐՏԻԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

ծնողաց ԱՐՄԵՆԱԿ եւ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ, եղբայրներուն եւ իրենց կնոջ ՎՐԹԱՆԷՍ եւ ՈՎՍԱՆՆԱ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ, ՄԱՐՏԻԿ եւ ՀԵՐՄԻՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ, իր թոռան փոքրիկն ԻԿՈՐ ՊՈՌՋԻՔԻ յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Ոսկեհատ Սրապեան (Մարսէյլ) իր ամուսնոյն Դաւիթ Սրապեանի նաեւ իր հօր յիշատակին կը նուիրէ 100 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազեանէ փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Յովհ. Փափազեանի մահուան առթիւ:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22, յիշատակ յարութեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 23, Ծաղկազարդ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·15ին, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք՝ 16:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, առաւօտեան ժամերգութիւն անդաստան, պատարագ 7·45 – 12, երեկոյ Դռնբացէքի արարողութիւն 17ին:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

ՍԷՆԹ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ, կիրակնամուտք, իրիկուան ժամերգութիւն «Լոյս զուարթ»ի ժամը 5ին

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան եւ ապա անդաստան 8, պատարագ 10, Դռնբացէք 17:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեանց 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյեան Դռնբացէք 5ին:

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի առաւօտ, Ծաղկազարդի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի: Յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն բազում ազգակիցներու յիշատակին:

Կէսօրէ ետք Դռնբացէքի արարողութիւն ժամը 4·30ին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեանց 9·30, պատարագ՝ 10·45, երեկոյեան Դռնբացէք՝ 17·30:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Մարտ 22 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20·30ին Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Ընկերահամակրական խնջոյք – պարահանդէսով, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին:

Ընտանեկան տաք մթնոլորտ, առատ կերուխում:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին Խոնարհիկ Յակոբեանի եւ իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Փանոս Ուստուլիքեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝ Մարտիրոս Յակոբեանի մահուան առթիւ: Ցաւակցութիւններ կը յայտնէ նաեւ Կարօ Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Էսէքեանի զաւակներուն եւ իրենց պարագաներուն, իրենց հօր, եղբօր եւ ազգականին Յովհ. Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ

1975 ՄԱՐՏ 22 ՇԱԲԱԹ ՕՐ

ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ

Salle Voltaire, rue Voltaire

(Ալֆորվիլ)

Նախագահութեամբ Երեսփոխան – Քաղաքապետ՝

ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ

Գեղարուեստական Բաժին

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Լ Ի Ո Ն

ՄԱՐՏ 23ԷՆ 30

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպուած

Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ

մասնակցութեամբ

Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ - Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն:

Պատուոյ նախագահութեամբ

Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON

SEMAINE ARMENIENNE

du 23 au 30 Mars

Sous la Présidence d'honneur

Louis MERMAZ

Député-Maire de Vienne

DIMANCHE, 23 Mars, Salle Rameau à 15 heures GALA ARTISTIQUE
Avec la participation des troupes de danses NAIRI et NAVASART
Groupe instrumental SAYAT-NOVA de Paris et la cantatrice ALICE CHAMIRIAN

JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915

La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf. Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théârale

LA RUSE

par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures

GRANDE NUITEE DANSANTE

avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départs de :

VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

29, 30 եւ 31 ՄԱՐՏ

Մեռելոցի օրը, Երկուշաբթի Մարտ 31, օթոճառով այցելութիւն

MONT SAINT MICHEL

եւ

Համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը եւ զոհուած ամերիկահայ զինուորներու շիրիմները:

Ծովու սեղան երեք օրուան ընթացքին Կարմիր հաւկիթ, չէօրէկ, կասկարածձուկ, շամփուրով խորոված եւայլն,

Ուշադրութիւն.— Կայանը մանուկներով եւ պաշտօնէութեամբ լեցուած է: Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին սենեակ ունենալ, մասնակցիլ կայանին ճաշերուն եւ Մոն Սէն Միշէլի ճամբորդութեան, պարտին հեռաձայնել մինչեւ Մարտ 23, 985-36-58: Մարտ 24էն ետք կայանին տնօրէնութեան (16) 31-92-77-68

Aux Amateurs d'Art

DER GOUKASSIAN Gérard

ARTISTE PEINTRE

Fait sur commande des tableaux, paysages, portraits et reproductions des tableaux de maîtres, notamment des tableaux du MONT ARARAT et VARTAN MAMIGONIAN. (Prix raisonnables).

Tél. Sam., Dim. Lundi 843-47-13 ou

Ecrire à Der Goukassian

28, Rue Ramponneau, 75020 Paris

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (Մարտ 22) երեկոյեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ՀԱՅԿ. ԿՐՕՆՔ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Կը մասնակցին.— Ալէն Քիւնի, Փիէր Սեկերս, Ռուբէն Մելիք եւ Լիւք - Անտրէ Մարսէլ:

ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Մեկնում Մարտ 24

Արձանագրուող մանուկներու ծնողքներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ ժամը 12ին

GARE SAINT LAZARE

devant le Monument aux Morts

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Թանգարան իրենց այցելութեան առթիւ, Պէյրութէն՝ ընկ. Նշան Ճոզիկեան եւ Տիգրան Ճիյէրճեան 200ական ֆր. կը նուիրեն:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
21
VENDREDI
21 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.	

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.254
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.254

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 14–17)

ՆՈՐ ՔԱՌԵԱԿ

Հայաստանի երգահաններու տան նոր քառեակը՝ կիներէ կազմուած, տպաւորիչ նուագահանդէս մը տուած է: Յայտագիրը բաղկացած է Հայտընի եւ Պէթհովէնի քուարթէթներէ: Քառեակը կազմուած է Երեւանի երաժշտանոցի չորս շրջանաւարտներէ՝ էդիտա Աւագեան (առաջին ջութակ), Քնարիկ Երեմեան (երկրորդ ջութակ), Ջուլիէտա Ղազարեան (թաւջութակ) եւ Կատարինէ Պալիկեան (Ալթօ):

×

ԼԱՅՓՑԻԿԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Լայփցիկի տօնավաճառին մէջ Հայաստանի Օրը յաջողութիւն ունեցած է: Մօտ հազար քառակուսի մեթր տարածութեան վրայ ցուցադրութեան դրուած են Հանրապետութեան արտադրութիւնները՝ արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական: Ասոնց կողքին՝ հայ ժողովուրդին հարուստ պատմութիւնը եւ մշակոյթը արտացոլող նիւթեր:

×

ՌԱՎԵԼԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Մ. Ռավելի ստեղծագործութիւնները յաճախ հնչած են Հայաստանի մէջ եւ շատ են այն երաժշտասէրները, որոնք կը սիրեն ֆրանսացի երգահանին պայծառ, գունագեղ երաժշտութիւնը: 1963ին Երեւանի օփերային մէջ ներկայացուած է առաջին անգամ ըլլալով երգահանին «Պոլէրօ» պալէն:

Մ. Ռավելի ծննդեան 100ամեակին առթիւ երեկոյթ մը կազմակերպուած է Երեւանի մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է Ակադ. Ռուբէն Զարեան, որմէ ետք երգահանին կեանքն ու ստեղծագործութիւնները ներկայացուցած է երաժշտագէտ Կարինէ Զրաղացպանեան:

Ռավելի ստեղծագործութիւններէն կազմուած նուագահանդէսին մասնակցած են դաշնակահարներ Ս. Բարսեղեան, Ս. Յակոբեան, Մ. Յարութիւնեան, Ի. Բար-սեղեան, երգչուհի Ի. Այդինեան եւ ջութակահար Ց. Մեքինեան:

×

ՋՐԱՅԻՆ ՊԱՇԱՐՆԵՐԸ ՊԱՀՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կազմուած է Արարատեան դաշտի ստորերկրեայ ջուրերու օգտագործման հիմնական չեման: Անիկա հնարաւորութիւն պիտի տայ բարելաւելու ջրային աղբիւրներու ուսումնասիրութիւնը, անոնց բաշխումը տնտեսութիւններու, ինչպէս նաեւ անոնց պահպանութիւնը մաքուր վիճակի մէջ:

×

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Վարշաւա լոյս տեսնող «Պոզնայ Սվիատ» («Ճանչցիր աշխարհը») ամսաթերթը Հայաստանի մասին յօդուածներ հրատարակած է: Կողքին վրայ զետեղուած է Հայաստանի աշխարհագրական քարտէսը, լեհ աշխարհագրագէտներ Պ. Բիելեցկայ եւ Գ. Նովաչինսկայ յօդուածով մը տեղեկութիւններ տուած են Հայաստանի աշխարհագրական միջավայրի, կլիմայի, գետերու ու լճերու մասին, ինչպէս նաեւ վիճակագրական տուեալներ բնակչութեան վերաբերեալ: Փոքրիկ քարտէսի մը վրայ ցոյց տրուած են Հայաստանի հանքավայրերը: Ներկայացուած են արդիւնաբերութիւնը, գիւղատնտեսութիւնը:

×

ՆՈՐ ՍԱՌՆԱՐԱՆ

Երեւանի ելեկտրական մեքենաներու գործատունը կը պատրաստուի արտադրել նոր սառնարան մը, որ կը կոչուի «Արկտիկա»: Ներքին տարողութիւնը մեծցուած է 80 լիթր: Սառնարանը պատրաստուած է զանազան գոյնի կերպընկալներով:

×

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԻՆ ԱՅՑԸ

Երկու օրով Երեւան այցելած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանատան խորհրդական Մատըլէնտ: Անգլիացի դիւանագէտը տեսնուած է արտասահմանեան երկիրներու հետ Բարեկամութեան եւ Մշակութային Կապի Հայկական Ընկերութեան նախագահ Ռ. Սամսոնեանի հետ: Խօսակցութեանց նիւթ դարձած են Հայաստանի եւ Անգլիոյ մշակութային կապերը:

Մատըլէնտ տեսակցած է նաեւ Արտաքին նախարար Կ. Ուդումեանի եւ Վազգէն Ա.ի հետ:

×

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին տարիներուն գրեթէ տասնապատկուած է զբօսաշրջիկութեան ծաւալը՝ օտար երկիրներու եւ Հայաստանի միջեւ: Օտարները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան Հայաստանի արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան, շինարարութեան հանդէպ: Այս հարցերը խօսակցութեան նիւթ դարձած են վերջերս «Օտարերկրեայ տուրիզմի վարչութեան Խորհուրդ»ի նիստին մէջ: Զեկուցումը կատարած է վարչութեան նախագահը՝ Եղիա Կեվորկով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

— O —

ՇԻՐԱՔ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Նախարարապետը շատ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է Մոսկուայի օդակայանը, ուր ամէն ինչ կատարեալ եղած է բացի «բարի եկար»ի պաստառէն, որու վրայ ուղղագրական սխալ մը՝ «պիէնվընիւ» առանց «ը»ի վերջաւորութեան ուշադրութիւն գրաւած է:

Ֆրանսայի Նախարարապետը Բրեժնեւի կը յանձնէր Ժիսքար տ'Էսթէնի պատասխանը, ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի ապահովութեան ժողովին եւ ուր Ֆրանսայի Նախագահը «այո, բայց»ով մը կը յայտնէր իր հաւանութիւնը, այսինքն համաձայն է ժողովին բայց ոչ Յունիս 30ի թուականին եթէ Մոսկուա կարգ մը զիջումներ չընէ: Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը աւելի պատկերալից ձեւով բսած է.— «Հաւասարօրէն լեցնելու համար կոզով մը, անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւրը քանի մը նուէր բերէ»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Չորեքշաբթի օր, 30 համայնավար երեսփոխաններ, գլխաւորութեամբ Արքէօյի քաղաքապետին, խուժած են Աշխատանքի Նախարարութիւնը, նախարարը տեսնելու համար եւ անոր պարզելու Վալւթար գարեջրատան սպառնացող ապագան: Նախարարը հոն չէ եղած եւ երեսփոխանները վիրաւորելով եւ հրմշտկելով անձնակազմի պաշտօնեաներ, մտած են նախարարին գրասենեակը, նկարներ քաշած ու նաեւ, ըստ նախարարին, «խիստ գաղտնի» փաստաթուղթ մը առած տարած, ինչ որ սակայն կը հերքուի համայնավարներու կողմէ: Նախարարը բողոք ներկայացուցած է դատարանը Ք.ի դէմ: Համայնավար երեսփոխանները վըրդոված են եղած ամբաստանութենէն մինչ նախարարը կը ճշդէ որ ոչ ոք կ'ամբաստանէ բայց մարդիկ մտած են իր գրասենեակը եւ երբ մեկնած են փաստաթուղթեր կը պակսէին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՈՃԻՐԸ

Կրկին ցեղապաշտութեան մասին կը խօսուի, Ալժերացի Լայտ Մուսայի դէմ եղած յարձակման առթիւ: Մուսա այն երիտասարդն է որ 1972ին սպաննած էր իր դրացին, 19 տարեկան Միշէլ Պալողեանը, որովհետեւ այս վերջինը երկու ընկերներու հետ շատ աղմուկ կ'ընէր: Նկատի առնուած էր դատավարութեան ատեն թէ դրդողը եւ նախայարձակը եղած էր Պալողեանը, ու Ալժերացին երեք տարուան կը դատապարտուէր որու 18 ամիսը յետաձգումով եւ որովհետեւ վճիռը կը տրուէր Մարտ 12ին, յաջորդ օրն իսկ ազատ էր քանի նախադատական արգելափակումը արդէն կը լրացնէր պատիժի շրջանը: Քանի մը օր ետք սակայն, Մուսա որոշած էր Ալժերիա վերադառնալ: Քանի տրուած վճիռը շատ մեղմ կը նըկատուէր ոմանց կողմէ եւ Ալժերացին ու իր փաստաբանները սպառնալիքներ կը ստանային: Առջի իրիկուն սակայն, բարեկամի մը տունն էր եւ երեսը ծածկուած, մէկը մտած է ու գնդակ մը պարպած Ալժերացիին գլխուն, որ ծանր վիճակի մէջ է, հիւանդանոցը:

Քանի մը տողով

ՀԻՒՍ. ՎԻԷԹՆԱՄ որ իր ուժերը արդէն քաշած էր երեք գաւառներէ, որոնք ինկան Հիւսիսայիններու ձեռքը, որոշեց չորրորդ գաւառ մըն ալ պարպել՝ Քուանկ Թրի: Հաւանական կը նկատուի նաեւ հինգերորդ գաւառի մը՝ Թուա Թիէնի պարպումը: Այս վերջինոյն մէջ կը գտնուի Հուէ քաղաքը, որ 1968ին գրաւուեցաւ Հանոյի ուժերուն կողմէ եւ Ամերիկացիք արիւնալի կռիւներէ ետք միայն յաջողեցան վերագրաւել: Սայկոնի որոշումը սակայն աղէտ մըն է բնակչութեան համար: Շուրջ կէս միլիոն գաղթականներ այդ գաւառներէն դէպի հարաւ կ'իջնեն: Քիսինկէր յայտարարեց, թէ մերժած կ'ըլլար բանակցիլ Վիէթնամի զինադուլին համար, եթէ գիտնար թէ երկու տարի ետք ամերիկեան Քոնկրէսը իտի մերժէր տնտեսական եւ զինուորական օժանդակութիւն ընծայել Սայկոնի:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը մերժեց ընթացք տալ քիւրտ առաջնորդին՝ Պարզանիի առաջարկին՝ բանակցութեամբ վերջ տալ երկար պատերազմին: Իրաքի նախագահը՝ Ահմէտ Հասան էլ Պաքր հեռագրով պատասխանած է Պարզանիի, թէ միակ բանը որ իրեն կը մնայ ընել, օգտուիլն է ընդհանուր ներումի հրաւէրէն, որ վերջ կը գտնէ Ապրիլ մէկին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը նոր դահլիճ կազմելու հոգը յանձնած է Տէմիրէլի: Էճէվիթ նախապէս մերժած էր առարկելով թէ իր կուսակցութիւնը մեծամասնութիւն չունի Ազգ. Ժողովին մէջ:

ՎԻԼԺԻՒԻՖԻ հիւանդանոցը Փետրուար մէկին լեարդի փոխարկում մը կատարուած է ինչ որ շատ հազուագիւտ կերպով կը յաջողի: Ընդհանրապէս վեց շաբաթէն աւելի երկար չէ եղած հիւանդին «վերապրիլը» եւ որովհետեւ այս անգամ այդ պայմանաժամը անցած է, որոշուեցաւ լուրը հրապարակել, այն յոյսով թէ առաջին անգամ ըլլալով յաջողած է նման գործողութիւն մը:

ՓԱՐԻԶԻ Լառիպուազիէռ հիւանդանոցին առջեւ ցոյց մը ըրած են առջի օր շուրջ 100 կիներ, որոնք կը պատկանին «վիժումի ազատութեան Շարժում»ին: Ասոնց մէջ 15 կիներ կ'ուզէին անմիջապէս վիժում կատարել տալ: Ծանօթ է որ հիւանդանոցները ներկայիս կը մերժեն գործադրել քուէարկուած օրէնքը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՐԱՐԱՏ ԹԻԼԻ ՅԱՂԹԵՑ ՊԱՅԷՐՆԻ (1-0)

ԲԱՅՑ ԱՅԼԵՒՍ ԴՈՒՐՍ ԿԸ ՄՆԱՅ ԱԽՈՅԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄԷՆ

— O —

Երեւանի մէջ գերմանական խումբը «տառապեցաւ» կը գրէր Լէքիփ Հինգշաբթի առտու, բայց կրցաւ նուազագոյնի իջեցնել իր պարտութիւնը ինչ որ իրեն կուտար անհրաժեշտ որակումը մասնակցելու համար Եւրոպայի ախոյեան խումբերու բաժակի կէս–աւարտական մրցումներուն:

Արդարեւ Միւնիխի մէջ, Արարատ պարտուած էր 0ի դէմ 2 կէտով, որպէսզի կացութիւնը փրկէ հարկ էր որ Երեւանի մէջ, առնուազն 3–0 կամ 4–1 կարենար ընել որպէսզի ինք ըլլար որակուողը: Դժբախտաբար համայն հայ ժողովուրդի լաւատեսութիւնը եւ քաջալերանքը չբաւեցին առաջքն առնելու համար անխուսափելիին:

Ուրեմն շնորհիւ գերմանացի Մայերի որ շատ փայլուն խաղ մը տարած է, Պայէրն միայն մէկ կէտով պարտուած է:

Նոյն օրը Սէնթ – Էթիէնի մէջ, 0ի դէմ 2 կէտով կը պարտուէր Շորզով, լեհական խումբը, Պրիւսէլի մէջ՝ Անտէրլեխթ կը պարտուէր անգլիական Լիտսէն (0–1) եւ Պարչելոնա 0ի դէմ 3 կէտով կը յաղթէր շուէտական Աթվիտապերկի:

Ուրեմն կէս աւարտականներուն համար հրապարակի վրայ են չորս խումբեր՝ Պայէրն, Պարչելոնա, Լիտս եւ Սէնթ – Էթիէն: Վիճակ քաշելէ ետք է միայն, որ պիտի պարզուի թէ ո՞վ որու դէմ պիտի մրցի:

Բ. ԱՆԱՆԻԿԵԱՆԻ «ԿՐԱԿԸ»

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բ. Անանիկեանի մտադրութիւնն է եղած նաեւ ի յայտ բերել Դաշնակցութեան «նացիոնալիստ» նկարագիրը, այդ պիտակին տակ հասկնալով, անշուշտ, «ազգայնամոլութիւն»ը: «Կրակ»ի հեղինակը «Ազգային հարցը ծուռ հայելու մէջ» գլուխին տակ նախ փորձած է ցոյց տալ, թէ դաշնակցական տեսաբանները խեղաթիւրած են մարքս – լենինեան տեսութիւնները ազգային հարցի մասին: «... Դաշնակցութեան տեսաբանները չեն դադարում խեղաթիւրել ազգային հարցի մարքսլենինեան տեսութիւնն ու պրակտիկան, խաղալով ազգային զգացումների լարի վրայ մարդկանց համոզել, թէ իբր մարքսիստները դնում են յատկապէս փոքր ազգերի ձուլման խնդիրը: Վ. Նաւասարդեանը առանց այլեւայլութեան գրում էր, թէ իբր ըստ մարքսիզմի «... ուսուցած տեսութեան, ազգութիւնները ոչ այլ ինչ են, բայց եթէ արգասիքը տիրող տնտեսաձեւի, սոսկ մէկ պատմական կատեկորի, որ այսօր, տիրող մասնատիրական հասարակարգի շնորհիւ, շարունակում են ապրել, իսկ վաղը, ընկերվար կարգերի յաղթանակի հետ մէկտեղ, պիտի դադարեն գոյութիւն ունենալուց..» (էջ 213):

Ուրեմն, Բ. Անանիկեանի պնդումով խեղաթիւրում է ըսել, թէ ըստ մարքս – լենինեան տեսութեան ազգերը ըլլալով պատմական կատեգորիա մը՝ ընկերվարական կարգերու յաղթանակով պիտի դադրին գոյութիւն ունենալէ: Բայց չէ՞ որ Անանիկեան ինքն է, որ շատ յստակ կերպով նոյն տեսութիւնը հաստատած է քանի մը էջ անդին (221). «Մարքսիզմը, յենուելով հասարակութեան զարգացման օբիեկտիվ օրէնքների ու օրինաչափութիւնների վրայ, գտնում է, որ ազգերը պատմական կատեգորիա են, երեւան են եկել մարդկային հասարակութեան զարգացման որոշակի էտապում՝ տնտեսական կեանքի, տերիտորիայի, լեզուի, մարդկանց հոգեբանական որոշ առանձնայատկութիւնների, կենցաղային ու կուլտուրական աւանդոյթների ընդհանրութեան հիման վրայ: Մարքսիզմը միաժամանակ գտնում է, որ զարգացման կոմունիստական հասարակութեանը յատուկ կը լինի մարդկանց պատմական հանրութեան մի նոր ձեւ, երբ կ'անհետանան ազգային տարբերութիւնները, ազգային մշակոյթները կը ծաղկեն եւ կը կազմեն մէկ միասնական համամարդկային մշակոյթ: ԱԶԳԵՐԸ ԿԸ ՁՈՒԼՈՒԵՆ ՈՒ ԿԸ ԿԱԶՄԵՆ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄԷԿ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ: Ի հարկէ, սա պատմական շատ ու շատ երկարատեւ պրոցեսի արդիւնք կը լինի: Ցանկանո՞ւմ են այդ Դաշնակցութեան գաղափարախօսները, թէ ոչ, միեւնոյնն է, սա է պատմութեան դիալեկտիկան» (ընդգծումը մեր կողմէ (*):

Աւելորդ են մեկնաբանութիւնները, քանի Անանիկեան առանց բառերը ծամծմելու ընդգծած է, թէ «կոմունիստական հասարակութեան» մէջ «ազգերը կը ձուլուեն եւ կը կազմեն մարդկային մէկ միասնական ընտանիք»: Մնաց որ խորհրդային տեսաբաններ Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարէն (1971 Մարտ 30), եւ յատկապէս, Բրեժնեւի Ալմա – Աթայի մէջ արտասանած ճառէն (1973 Օգոստոս 15) ի վեր «խորհրդային ժողովուրդը» տարազը կը գործածեն, փոխանակ՝ «խորհրդային ժողովուրդները»ու՝ իբրեւ «ազգերու պատմական նոր ընդհանրութիւն», որ յառաջ եկած է վերջին կէս դարու ընթացքին, Խորհ. Միութեան մէջ: Ասիկա առաջին փուլերէն մէկն է: Եւ քանի որ հարցը ազգերու գոյութեան մասին է, ճշդենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսակէտը՝ յստակ սահմանուած իր ծրագրով. «Փափաքելով հանդերձ ոչնչացնել բոլոր սահմանները ու խտրութիւնները ազգերու միջեւ, ձըգտելով հանդերձ կազմակերպել մէկ, ներդաշնակ, ամբողջական մարդկութիւն մը, այսօրուան կտոր – կտոր, բաժան – բաժան ու հակամարտ աշխարհին տեղ, — ընկերվարութեան իրագործումը չի պահանջեր արդի ուրոյն ազգային միութիւններուն ի սպառ ձուլումը, միութիւններ, որոնք իրենց պատմականօրէն ժառանգած բեղնաւոր մասնայատկութիւններով կրնան կրնան միայն ճոխացնել ապագայ ընկերվար մարդկութիւնը»:

Դաշնակցութեան գաղափարական «սընանկութիւնը» հռչակող Անանիկեան թող ինք փորձէ ճշդել, թէ այս երկու իրերամերժ տեսութիւններէն ո՛ր մէկն է, որ մեր բովանդակ ժողովուրդին համամտութեան կ'արժանանայ այսօր, եւ ձգտումը կը կազմէ բոլոր Հայերուն (նկատի չենք առներ ուծացածները, այլասերածները կամ անտարբերները): Ցամենայն դէպս իր «կրակը» ասոր անվիճելի պատասխանը կուտայ:

Բարեբախտաբա՛ր, Անանիկեան ապահովցուցած է մեզ, թէ «ազգային հարցի սովետական մասնագէտները միանգամայն տեղին նկատում են, որ հեռաւոր ապագայում ազգերի համաձուլումը ոչ թէ նշանակում է որեւէ ազգի պահպանում եւ միւսների ձուլում նրա մէջ, այլ բոլոր գոյութիւն ունեցող ազգերի համաձուլում մէկ միասնական մարդկութեան մէջ (էջ 221):

Հիմա, որ այս ապահովութիւնը տըրուած է, հանդիստ կրնան քնանալ բոլոր անոնք, որ ցարդ կը կարծէին, թէ «ապագայ մէկ միասնական ընտանիք»ին մէջ պիտի ձուլուէին առաջին առթիւ փոքր ազգերը: Այսպէս, հիմա կը պարզուի, որ, օրինակ, փոքրաթիւ հայ ազգը չէ որ պիտի ձուլուի արտակարգ կերպով մեծթիւ կազմով Ռուսերուն մէջ, այլ Հայերով, Ռուսերով «համաձուլում» մը պիտի գոյանայ...

Ի՞նչ կարելի է ըսել այս չնաշխարհիկ տեսութեան մասին, եթէ ոչ միայն ծիծաղիլ:

Բ. Անանիկեանի մտադրութիւնն է եղած նաեւ փաստել, թէ Դաշնակցութիւնը «ռասսայական տեսութեան դիրքերում» կը գտնուի: Եւ այս առընչութեամբ ալ անառարկելի փաստե՛ր ներկայացուցած է: «Նրա տեսաբանները, Հանրապետութեան հիմքերն իբր ամրապնդելու նպատակով, անընդհատ պահանջում էին հայացնել Հայաստանը, բառիս իսկական իմաստով պատերազմ յայտարարելով այնտեղ ապրող միւս ազգերի ներկայացուցիչների ու նրանց ազգային լեզուի դէմ: Այն դժնդակ օրերին, երբ ժողովուրդը գալարւում էր սովի ու աւերածութեան ճիրաններում, երբ նա գերմարդկային ճիգեր էր գործադրում եւ օրհասական կռիւ տալիս մահուան դէմ, Դաշնակցութեան պաշտօնական փիլիսոփայ Ե. Ֆրանգեանը հայ կեանքի կատեգորիկ հրամայականը տեսնում էր Հայաստանի, այսպէս կոչուած, հայացման մէջ: «Պէտք է հայանայ մեր ողջ կեանքը՝ իր բոլոր երեւոյթների մէջ անխտիր: Ահա մեր կեանքի կատեգորիկ հրամայականը... օրուայ պահանջը — եւ այդ պահանջ է մեր պետականութեան — զտել մեր պաշտօնէութիւնը, քաղաքացիական թէ զինուորական, եւ զտել կրկնակի տեսակէտով՝ լեզուի եւ ոգու» (էջ 189):

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ դատապարտուելի աշխատանք կատարած են 1918–1920 Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան իշխանութեան գլուխ գտնուողները, երբ ձգտած են հայկական դիմագիծ տալ թէ՛ երկրին, թէ՛ պետականութեան: Ռուսական կայսրութեան այդ ծայրամասին վարչական – պետական մեքենան պէտք չէր հայացուէր. պէտք է ձգուէր, որ, օրինակ, դատարանները ըստ առաջնոյն շարունակէին Հայաստանի քաղաքացիներ դատել ցարական Ռուսաստանի օրէնքներով եւ ռուսերէնով: Հայ սպաները պէտք է ռուսական աստիճաններ ունենային եւ իրենց հրամանները արձակէին ռուսերէնով: Հայերէնը պէտք չէր պետական լեզու հռչակուէր եւայլն: Դաշնակցութիւնը բառին իսկական իմաստով «պատերազմ յայտարարած» է Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ ապրող «միւս ազգերի ներկայացուցիչներին ու նրանց լեզուի դէմ», երբ ձգտած է Հանրապետութեան հիմերը ամրապնդել... ահա՛ Անանիկեանի չքնա՛ղ տեսութեան մէջ բանին:

Բ. Անանիկեան չէ ըմբռնած, թէ այս ճամբով անուղղակի կերպով դատապարտած կ'ըլլայ նաեւ Խորհ. Հայաստանի ժողովուրդը, մտաւորականութիւնը, Պետութեան ղեկը իրենց ձեռքը ունեցող անձերը քանի բոլորին ալ լուռ ձգտումն ու կատարած աշխատանքն է եղած ամրապնդել Պետականութեան հայկական հիմերը:

Դաշնակցութենան «ռասսայական» տեսութիւնները հաստատելու համար Անանիկեան, ի մէջ այլոց, Աւ. Ահարոնեանի 1914 Փետրուար 11ին, Մարսէյլ արտասանած ճառէն հետեւեալ հատուածը արտադրած է. «Ընտիր ցեղի զաւակներ էք, բոլոր, մերկ, բայց հայ ցեղն է, որ ներկայացնում էք: Մեզ համեմատում են անարժէք ազգերի հետ: Ես իմ ազգը չեմ համեմատում ոչ մէկ ազգի հետ, եւ Հայը ոչ մէկ ուրիշ ազգի առջեւ գլխարկ հանելու պէտք չունի»:

Աւելորդ է Անանիկեանի հակաճառել, եւ թող տարօրինակ չթուի, եթէ ըսենք, թէ տրամադիր ենք համաձայն գտնուելու իրեն հետ: Մինչ այդ, սակայն, անհրաժեշտ է, որ Անանիկեան ըսէ մեզի, թէ ի՛նչ որակում կուտայ սա տողերուն, քաղուած ծանօթ քերթուածէ մը.

«Մի՛ խառնէք մեզ ձեր վայրի, արջի ցեղերին, —

Մեր երկիրը աւերուած, բայց սուրբ է եւ հին

.

Չի հասկանայ ձեր հոգին ե՛ւ ծոյլ ե՛ւ օտար,

Տաճար է մեր երկիրը, սուրբ է ամէն քար

եւայլն:

Յիշեցնենք Անանիկեանի, թէ այս տողերը մաս կը կազմեն քերթուածի մը, որուն հեղինակն է Վահան Տէրեան, «հաւատաւոր կոմունիստ» մը, որ պատիւ ունեցած է նոյնիսկ 1917 Նոյեմբերին, ընդունելու Ժողկոմսովետի նախագահ Վ. Ի. Լենինի կողմէ եւ անոր յանձնարարութեամբ կազմելու զեկուցագիր մը Արեւմտ. Հայաստանի մասին:

Ձենք ուզեր խճողել այս յօդուածը զանազան գրագէտներէ, բանաստեղծներէ, մտաւորականներէ կատարուած քաղուածքներով ցոյց տալու համար, թէ փաղանգ կը կազմեն անոնք, որոնք Հայաստանէն Սփիւռք, հայ ժողովուրդին «ազգային բացառիկութեան գաղափարը» չեշտած են:

Բայց վերջացնելու համար խօսքը տանք տաղաբախտ բանաստեղծի մը՝ Պարոյր Սեւակի.

«Մենք մեզ ոչ մէկից չենք գերադասում,

Բայց մե՛զ էլ գիտենք, —

Մեզ Հայ են ասում,

Եւ ինչո՞ւ պիտի չհպարտանանք...

Կա՛նք:

Պիտի լինե՛նք:

Ու դեռ... շատանա՛նք:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Ճշդենք, թէ խորհրդահայ տեսաբաններ «սխալ ընկալում» կը նկատեն Անանիկեանի եւ իր նմաններու մեկնաբանութիւնը ազգերու մերձեցման եւ ձուլման մասին: Այսպէս, պատմական գիտութիւններու դոկտոր Արտօ Եղիազարեան «Սովետական ժողովուրդ հասկացու-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ն.— Ամբաստանեալը կը պնդէ թէ քիչ խմած է, նոյն առաւօտը լացա՞ծ է:

Վ.— Ես ականջովս լսեցի:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Արդեօք տխուր երգ մը չէ՞ր:

Վ.— Կրնայ ըլլալ, այդպիսի եղանակներ ունին, բայց ես կարծեցի թէ կուլար:

Ն.— Ամբաստանեալ, կը յիշէ՞ք դէպքին առաւօտը, եթէ լացած չէք, արդեօք մրմնջա՞ծ էք:

Ա.— Ո՛չ:

Պաշտպան Դր. Գորդոն.— Ամբաստանեալին կօնեակը դուրս հանելը դուք ինքնի՞դ տեսաք թէ սպասուհին. ե՞րբ տեսաք, մօտաւորապէս քանի՞ն, ժամը եօթի՞ն, ութի՞ն միջոցներուն:

Վ.— Իննէն վերջը:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Յետոյ դո՞ւրս ելաւ, ե՞րբ վերադարձաւ:

Վ.— Ալ չվերադարձաւ:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ի հարկէ վերադարձած է. կ'ըսէք թէ ժամը եօթի, ութի միջոցներուն դուրս ելած է:

Ն.— Ժամանակը կրնայ յարմարիլ:

Վ.— Մօտաւորապէս ժամը 11ի առտենները դուրս ելաւ. թէյը խմելէն ետքը դեռ սենեակը մնաց. սենեակը յետոյ միայն կարգի դրի:

Ն.— Ամբաստանեալին դուրս ելլելէն առաջ տարօրինակ աղմուկ մը լսա՞ծ էք արդեօք եւ կարծեցի՞ք թէ կուլար: Ամբաստանեալին մեկնելէն ե՞տքը տեսաք արդեօք որ կօնեակին մէկ երրորդը պակսած էր: Ստո՞յգ է որ կօնեակը օր մը առաջ գնուած էր:

Վ.— Ձեմ գիտեր:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Գիտէ՞ք որ շիշը նոյն առաւօտը բացուած էր:

Վ.— Սպասուհին աւելի որոշ պիտի գիտնայ:

Ն.— Ամբաստանեա՛լ, շիշը օր մը առաջ գնած եւ անկէ խմա՞ծ էիք:

Ա.— Շիշը բանալ տուի այն տեղը ուսկից գնեցի:

Ն.— Եւ իրիկունը թէյի հետ խմեցի՞ք:

Ա.— Իրիկունն ալ թէյի հետ քիչ մը առի:

Ն.— Առաւօ՞տն ալ, բաժակով չխմե – ցի՞ք:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Ամբաստանեալը կ'ուրանայ կօնեակը գաւաթով խմած ըլլալը: Այս անմեկնելի է:

Ա.— Առաջ գաւաթի մէջ լեցուցի, բայց յետոյ թէյին խառնեցի:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Վկայ, նկատա՞ծ էք, ամբաստանեալը գերմաններէն կարդալ կը փորձէ՞ր. գերմաններէնի վարժութիւններ կ'ընէ՞ր:

Վ.— Այո՛:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ձեզմէ դաս կ'առնէ՞ր:

Վ.— Ոչ, բայց դաս ունէր, գոնէ կ'ըսէր թէ դաս կ'առնէր:

Դատախազ.— Ամբաստանեալը ձեր քովը եկած ատեն արդէն ատրճանակ ունէ՞ր:

Ն.— Ատրճանակը տեսա՞ք:

Վ.— Ո՛չ:

Դր. Լիպման.— Ամբաստանեալը նեղուածի՞ թէ ընկճուածի տպաւորութիւն կը թողուր:

Ն.— Վարանո՞տ էր:

Վ.— Այո, վարանոտ էր. (ժպտալով). գոնէ ես կը կարծէի թէ երիտասարդը շատ վարանոտ էր...

Ն.— Դուք, տիկին Շտելբաում, ամբաստանեալին ձեր քովը բնակած ժամանակ ատրճանակը տեսա՞ծ էիք:

Վկայ Շտերբաում.— Ո՛չ:

Ն.— Ձէի՞ք ալ գիտէր որ ատրճանակը սնտուկին մէջ էր:

Վկայ Շտերբաում.— Ոչ:

Ն.— Ամբաստանեալի գոյքերը շա՞տ էին:

Վկայ Շտելբաում.— Ո՛չ, մի միայն սնտուկ մը ունէր, որ միշտ բաց կը թողուր:

Ն.— Սնտուկը երբեւիցէ բացած ունի՞ք:

Վկայ Շտելբաում.— Բաց էր, ինքը բացած եւ զգեստի պահարանին մէջ դըրած էր:

Ն.— Ամբաստանեալ, ատրճանակը ո՞ւր պահած էիք:

Ա.— Սնտուկին մէջն եղած ըլլալու է:

Ն.— Տիկին Շտելբաումի քո՞վն ալ:

Ա.— Սնտուկիս մէջն էր:

Վկայ Շտելբաում.— Ես չեմ տեսած, միայն ձեռքի փոքր սնտուկ մը ունէր:

Ն.— Զարմանալի է որ յաճախ սնտուկը նայած էք եւ ատրաճնակը չէք տեսած:

Վկայ Շտելբաում.— Ձեմ կրնար ըսել թէ սնտուկը յաճախ նայած էի:

Ն.— Տիկին Շտելբաում, այս վկայութիւնը երդման տակ կուտաք. ատրճանակը անգամ մըն ալ չէ՞ք տեսած:

Վկայ Շտելբաում.— Եւ ոչ անգամ մը:

Շտելբաում եւ Դիտման վկաներուն ուրիշ հարցեր ուղղել հարկ չտեսնուեցաւ:

(Շար. – 23)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԸ

— Օ —

ԽՄԲ.— *Պօղոս Նուրիխոմբ* թերթը (Զուիցերիա) փետր. 15ի եւ 23ի իր թիւերուն մէջ երկու երկար եւ շահեկան յօդուածներ հրատարակած է, առաջինը վերոյիշեալ խորագրով: Կուտանք թարգմանաբար, զանց առնելով միայն կարգ մը նախնական ծանօթութիւններ Հայութեան մասին, որոնք շահեկան են առաւելաբար օտարներու համար:

Թերթը իր կողմէ ալ կուտայ հետեւեալ խմբագրական ծանօթութիւնը.— «Անգարայի կառավարութիւնը ծանօթ սաստկութեամբ կը միջամտէ Կիպրոսի մէջ, թուրք փոքրամասնութեան շահերուն ի խնդիր, մինչ իր իսկ երկրին մէջ իրեն կը պակսի փոքրամասնութեանց հանդէպ որեւէ հասկացողութիւն: Թրքական բազմազգ պետութեան մէջ ի միջի այլոց կայ 50.000 հաշուող Հայերու խումբ մը, մնացորդը՝ այս երկրին մէջ դարաւոր, բայց հիմա մոռցուած Հայութեան:

60 տարիներ առաջ այս ազգին պատկանող մէկ ու կէս միլիոն այրեր, կիներ ու մանուկներ ջարդուեցան Թուրքիոյ մէջ: Այլեւս ո՞վ գիտէ այս պատմութիւնը: Պատմութեան գիրքերը մեծ մասամբ լուռ են այս ցեղասպանութեան վրայ որ կրնայ բաղդատուիլ միայն նացի գազանութիւններուն հետ: Տասը հատորնոց Պատմութեան նոր գրքի մը մէջ ոչ մէկ բառ կայ այս ոճիրին մասին: Հայաստանը այնտեղ կը յայտնուի միայն իբրեւ աշխարհագրական անուն մը: Ա. Հիթլէր իրաւունք ունէր, երբ հրապարակային կերպով կ'արտասանէր իր սինիք նախադասութիւնը Սլավներու եւ Հրեաներու հաւաքական սպանութիւններուն առընչութեամբ. «Ո՞վ կը խօսի հիմա Հայերու բնաջնջումին մասին Թուրքիոյ մէջ»: Մէն Տօշ այցելած է Թուրքիոյ Հայութեան եւ կը գրէ այս փոքրամասնութեան ողբալի վիճակին մասին»: (*Պօղոս Նուրիխոմբ*)

ՄԷԿ ՈՏՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Ներկայ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ, 60 տարիներ առաջ մէկ ու կէս միլիոն Հայեր ջարդուեցան: Պատմութեան գիրքերուն մէջ այս ողբերգութիւնը կը յիշուի – երբ որ յիշուի անշուշտ – իբրեւ պարզ դէպք մը Համաշխարհային Ա. Պատերազմի ընթացքին: Ի տարբերութիւն Հիթլէրեան Գերմանիոյ հակահրեայ ոճիրներուն, այս ցեղասպանութիւնը մուտք չէ գործած Պատմութեան խիղճէն ներս: Ի տարբերութիւն նաեւ Դաշնակցային Գերմանիոյ ղեկավարներուն, հայկական հաւաքական ջարդերու հեղինակներուն յաջորդները շատ հեռու են այս ոճիրները ընդունելէ եւ ըստ այժմ զանոնք դատապարտելէ: Հայերը «ազգային օճախ» մը վերջապէս գտած են Սովետական Հայաստանի մէջ

Թուրքիոյ մէջ այսօր մօտաւորապէս 50.000 Հայեր կ'ապրին, մեծ մասամբ Պոլիս: Անոնց թիւը օր ըստ օրէ կը նուազի: Ի՞նչ է կացութիւնը 1915–ի ջարդերէն 60 տարի վերջ մնացող այս փոքրամասնութեան: Ի՞նչ «լուծում» գտած է Հայկական Հարցը:

Վերջերս առիթը ունեցայ Պոլիս այցելելու, եւ զրոյցներ ունենալու որոնց ընթացքին ինծի կ'ընկերանար լեզուաբան-թարգմանիչ մը հաւասարապէս տիրապետող հայերէնին ու թրքերէնին: Խօսակցութիւններ ունեցայ կղերականներու, բանուորներու, բժիշկներու, դասախօսներու, ուսանողներու, վաճառականներու, շարժավարներու հետ, ինչպէս նաեւ Անատոլուէն եկող Հայերու՝ որոնք վտարուած էին իրենց հայրենի հողէն: Զրոյցներս եզրափակող հաշուեկշիռը սա է. «Այստեղէն կարելի եղածին չափ շուտ արտասահման անցնիլ: Մեր վիճակը օրէ օր կը վատթարանայ: Այլեւս կորսնցուցած ենք Իսթանպուլի մէջ Թուրքերու հետ ապրիլ կարենալու յոյսը եւ կը սպասենք այս երկրէն դուրս ելլելու պահին»: Տեղը չէ այստեղ Հայոց եւ Հայաստանի պատմութիւնը գրելու: Քանի մը թուականներ գրուած են այս էջի վերի մասին մէջ: Կը բաւականանք յիշատակելով որ Հայութեան կէս–մաքրագործումէն 60 տարիներ վերջ միշտ նոյն վախը կը յայտնուի. սարսափ Ֆիզիքական ոչնչացման եւ – թերեւս աւելի զօրաւոր – սարսափ «պաղ մաքրագործման» որ կը սպառնայ երկրին մէջ մնացողներուն, անոնց որոնք չեն ուզեր «թրքանալ» եւ ենթակայ են ամէն տեսակ դատական նենգութեանց, մշակութապէս ոչնչացուելու համար:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱՆԿԻՒՆԸ

Սեղմումները, որոնց կ'ենթարկուին Պոլսոյ Հայերը, կը ճնշեն նախ դպրոցներուն վրայ: Քաղաքի ամբողջ տարածութեան վրայ կան 32 նախակրթարաններ, 8 երկրորդական եւ 5 բարձրագոյն վարժարաններ: Նախակրթարան մը կ'այցելենք, դպրոց մը որ ներկայացուցչական արժէք ունի: Աչքի կը զարնէ շէնքին ողբալի վիճակը. փլելու մօտ է անիկա, որովհետեւ տասնամեակներէ ի վեր նորոգութիւն չէ եղած: Տեսչութեան սենեակի ճամբուն վրայ կը հանդիպինք Աթաթիւրքի «սրբավայրին» որ, ի հարկ է, ոչ մէկ դպրոցի մէջ բացակայ կրնայ ըլլալ: «Խորան» մըն է անիկա, Քեմալ փաշայի անդրիով, ուր կան նաեւ «Թուրքերու հօր» կեանքէն տեսարաններ: Այս տեսակի «Աստուծոյ անկիւններ», առնուազն աւելի պզտիկ չափով, մարդ կը գտնէ բոլոր սրահներուն եւ սենեակներու մէջ: Տեսչութիւնը զանազան տեղեկութիւններ կուտայ Պոլսոյ հայ վարժարաններու կացութեան մասին: Յայտնի կ'ըլլայ, որ շէնքը կարելի չէ նորոգել, նոյնիսկ երբ նորոգութեան յատկացուելիք գումարը պատրաստ է: Պարագան նոյնն է եկեղեցիներուն: Նուազագոյն նորոգութեան, փոփոխութեան համար պէտք է արտօնութիւն առնել. իսկ արտօնութիւնը կա՛մ չի գար – հակառակ անոր որ ոչ մէկ օրէնք կայ այս ուղղութեամբ – կա՛մ ալ տրուած արտօնութեան, կը կցուին անիմաստ պարտադրանքներ, այսինքն՝ սենեակի նոր ծեփը պէտք է ունենայ նախկինին գոյնը, կամ նոր տախտակամածը պէտք է ըլլայ յար ու նման հինին: Ուրիշ պարտադրանքներ ալ կան. այսպէս փոխ տնօրէնը ինչպէս ուսուցիչներու թիւին մէկ տոկոսը պէտք է թուրք ըլլան. պատմութեան դասերը պէտք է թուրքի մը կողմէ դասաւանդուին: Իսկ հայերէնի շաբաթական դասաւանդումը յաջորդաբար կ'իջնէ 9 ժամէն 7ի եւ հիմա միայն 4–ի: Մանուկները ամէն օր անդադար կը պատրաստուին թուրք – ազգայնապաշտ գաղափարախօսութեան ուղղութեամբ: Առաւօտները կը հաւաքուին բակին մէջ եւ կ'երգեն. «Թուրք եմ ես: Աշխատասէր եմ ես: Որքան երջանիկ եմ ես թուրք ըլլալուս համար»: Իրենց լեզուով որեւէ ճառ, ընդհակառակն, բացարձակապէս արգիլուած է: Իսկ հայ գիտակցութեան մը զարգացման կարելիութիւնը գրեթէ գոյութիւն չունի կարելի է ըսել: Ուսուցիչները արդէն կը խուսափին Հայոց պատմութեան ու ասոր հետեւանքներուն ակնարկելէ. հակառակը կրնայ խնդրոյ առարկայ դարձնել ամբողջ դպրոցին գոյութիւնը:

Այժմ ուսուցիչներու պատրաստութիւնը իր կարգին վտանգուած է: Նախապէս մարդիկ կրնային, հայկական բարձրագոյն վարժարան մը աւարտելէ վերջ, ուսուցչական պատրաստութիւն ստանալ: Հիմա թրքական «Սեմինարէ» ելած թեկնածուներ կրնան միայն ընդունուիլ հայկական վարժարաններէ ներս: Ուրիշ տեսակի ճնշում է հետեւեալը. հայկական վարժարան կրնան յաճախել միայն այն մանուկները, որոնք արդէն կը տիրապետեն հայերէնին, մաքուր հայերէնին եւ ոչ որեւէ հայերէն բարբառի: Անատոլուէն գաղթած մարդոց զաւակները չեն լեցներ այս պայմանը, անոր համար որ այնտեղ չկայ հայկական դպրոց: Բայց այսքանը բաւական չէ: Նոր օրէնք մը կը ստիպէ, որ մանուկները յաճախեն այն թաղի դպրոցը, ուր անոնք կը բնակին. հետեւաբար չեն կրնար այլեւս դպրոցի կառքով, օթոպիւսով երթալ ուրիշ թաղի մը դպրոցը: Արդ՝ Հայերը – Հրեաներու պարագան հակառակն է – ցրուած են քաղաքի ամբողջ տարածութեան վրայ. բնակչութեան թիւի նուազումով՝ դպրոցներու գոյութիւնը այսպէս կը վտանգուի: Եթէ այս պարտադրանքը չըլլար, մարդ կրնար դպրոցներու թիւը նուազեցնել եւ մնացածները բարելաւել: Հայերը բաժան բաժան ընելու արուեստական ձեւ մըն է երախայի անձնաթուղթին մէջ գտնուող անորոշութիւն մը: Երբ «կրօնք»ին դիմաց «ուղղափառ»կը գտնուի, մանուկը կը դառնայ «Ցոյն», որովհետեւ հայ քրիստոնեայի ճշգրիտ յատկանշումն է «լուսաւորչական»ը:

Կ'արժէ յիշել թրքական հաստատութիւն մը, որ կը կոչուի «վաքըֆ»: Վաքըֆը պետական հսկողութեան տակ գտնուող հաստատութիւն մըն է, հիմնուած կրօնական ու պաշտամունքային գործերու համար եւ որուն պիւտճէն կը գոյանայ բոլոր կրօնական ընկերակցութիւններու նպաստներով. հայկականն ալ կը մտէ այնտեղ, բայց շատ տարօրինակ ձեւով: Օրինակ մը. Վոսփորի նոր կամուրջի շինութեան ատեն պէտք կ'ըլլայ քանդել հայկական որբանոց մը: Վնասուց հատուցումը կը վճարուի, բայց ոչ տէրերուն, ո՛չ, այլ Վաքըֆին, ուր դրամը կը մնայ անշարժացած: Եւ ոչինչ կարելի է ընել:

ՄԷՆ ՏՕՇ

(Շար. 1)

...թեան բացայայտումը» յօդուածին մէջ ընդգծելէ ետք, թէ «առանձին սովետական հեղինակներ իրենց աշխատութիւններում առաջադրեցին դրոյթներ, որոնք հակասում են կուսակցութեան ծրագրին եւ ՍՄԿԿ համագումարներում ընդունուած որոշումներին» աւելցնելէ ետք, թէ «այդ սխալ ընկալումները վերաբերում են ազգերի մերձեցման եւ ազգային պետականութեան զարգացման հեռանկարների, սովետական ժողովուրդի ընդհանրութեան էութեան, բովանդակութեան բնութագրմանը», յստակ դիտել տուած է հետեւեալը.— «Այդ հեղինակները անտեսում շրջանցում են Վ. Ի. Լենինի՝ «Ձախութեան մանկական հիւանդութիւնը կոմունիզմի մէջ» աշխատութիւնում սպրուած հիմնական դրոյթն այն մասին, որ ազգային եւ պետական տարբերութիւնները դեռ երկար կը մնան անգամ համաշխարհային կոմունիզմի յաղթանակից յետոյ էլ, որ «ցնորք» է խօսել այսօր կամ առաջադրել ազգերի վերացման կամ ձուլման խնդիրը» («Սով. Հայաստան», 1973 Նոյեմբեր 15):

Ժ. Մ.

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ՌՈՏԻՊՈՒԱՆ

Իրաւ ալ դուռը իր ծխնիներուն վրայ դառնալուն պէս, երեւցող դէմքը տղուն ըրած բաղդատութիւնը կրնար կատարելապէս արդարացնել:

Պարոն Մաթու, որ կարծես ափ մը գամով սանտրուած էր, որ աչքերուն վրայ, քթին ու բերնին մէջ մազեր ունէր, եւ գլխուն երկու ծայրերը նաշեհով այնքան թանձրացած էին, որ յիշեալ կենդանիին ժանիքներուն կրնային նմանիլ, իրաւ ալ հրապուրիչ չէր:

Սակայն իր բիրտ ձայնը քիչ մը մեղմացաւ:

— Ա՛հ, դո՞ւք էք, տիկին:

— Ըսել է ինծի կը սպասէի՞ք...

— Այո, տիկին, Պ. Ժողովրդապետը ըսաւ ինծի թէ պիտի գաք...

Ժաքօ բերանաբաց մտիկ կ'ընէր՝ ըլլալիք խօսակցութենէն բառ մը չկորսնցնելու համար:

Պարոն Մաթուն նշմարեց ասիկա, իր դէմքը յանկարծ վայրի կերպարանք մը առաւ, եւ ձեռքը վերցնելով ու իր Մէտիւզի մազերը ցնցելով՝

— Կը կորսուի՞ս ասկէ թէ ոչ, չարաճճի, գոչեց բարձր ձայնով մը:

Եւ միեւնոյն ատեն, ճանապարհորդուհիին ձեռքէն բռնելով, զայն ներս կը քաշէր եւ դուռը ուժգին կը փակէր մանչուն երեսին:

Իսկ ասիկա առանց այլայլելու, կռուփը ցուցուց դոց դրան:

— Գիտե՞ս որ գիշեր մը քեզ պիտի խեղդեն, պառաւ չատուկ: Այն ատեն ուղածիդ չափ պոռա, տե՛ս, տեղէս կը շարժի՞մ...

— Ըսել է Պ. Ժողովրդապետը ստիպուեցաւ բացակայիլ, կը հարցնէր ճանապարհորդուհին:

— Այո, տիկին:

— Բայց ուրիշ անձ մըն ալ պիտի գտնուէր հոս:

— Ա՛, չեմ գիտեր, բայց տեսնենք, չխաբլինք, դո՞ւք էք տիկին Տին... Տան:

— Տանկլար...

— Ճիշդ, որովհետեւ, ի՞նչ ընեմ, ձեռագիրը լաւ չեմ կրնար կարդալ...

Այս ըսելով՝ գրպանէն թուղթ մը կը հանէր:

— Ինծի համար նամա՞կ մը ունիք, գոչեց Տիկին Տանկլար:

— Այո, եթէ ձեր անունն այս է...

— Ահա այցաքարտս, ըսաւ սրտնեղութեամբ եւ քառակուսի թուղթ մը հանելով պայուսակէն:

Միւսը հատիկ հատիկ հեգեց փորագրըուած տառերը: Յետոյ.

— Ճիշդ այս է... ըսել է ձեզի համար է: Ուրեմն ահա նամակը: Կ'ուզէ՞ք տաքնալու համար բան մը խմել: Հէ՞: Այո... Խոհանոց երթամ ու բերեմ...

Արդարեւ Տիկին Տանկլար պատասխան չէր տուած այս հիւրասիրական առաջարկութեան:

Անճապարանքով խզած էր նամակին կնիքը եւ ուշադրութեամբ կը կարդար.

— «Տիկին, գրուած էր անոր մէջ, անակնկալ պարագայ մը վերջին դիմում մը մեծերուս կը պարտաւորէ զիս ճամբորդութիւնս օր մը յետաձգել: Վաղը պիտի կրնամ Պօսէ հասնիլ, կը յուսամ որ խոստումնիդ կատարելու կարող պիտի ըլլաք: Ես ալ իմ կողմէս կատարեցի բոլոր այն պարտականութիւնները որ դրած էիք մեր վրայ, մինչեւ իսկ Թուլոնի թիարանը մտնելու համար ձեր ունեցած տարօրինակ փափաքին նկատմամբ: Ահա այս նամակին մէջ ուրիշ նամակ մըն ալ կայ նաւահանգստի վերատեսչին ուղղուած: Հանգիստ եղէք, ձեր խնդիրը կատարելապէս պիտի ընդունուի: Դուք ալ ձեր խոստումը յիշեցէք: Պօսէի ժողովրդապետը բացակայ ըլլալով, իր տունը ձեր տրամադրութեան տակ է: Բարեհաճեցէք ուրեմն Թուլոնէն վերադարձած ատեննիդ հոն գալ եւ սպասել ինծի. առաւօտուն կուգամ: Ձեր եղբայրն ի Քրիստոս Յիսուս»:

Ինչպէս որ ըսուած էր, այս նամակին միացած էր նաւահանգիստի վերատեսչին հասցէն կրող տոմսակ մը:

Պարոն Մաթուն խոհանոցէն դուրս կ'ելլէր, ափսէով մը ծխաշունչ բան մը բերելով, որուն ինչ ըլլալը Փարիզուհի մը դժուարութիւն պիտի կրէր հասկնալու:

— Տիկին, ըսաւ Տիկին Տանկլար, գիտէ՞ք որ գիշերը հոս պիտի անցընեմ...

— Այո, այո, ըսին ինծի: Ո՛հ, ձեր տանը պէս հանգիստ պիտի ըլլաք: Այս տունը հանդարտ տուն է, ժամը եօթին ամէն մարդ կը պառկի: Եւ անկէ վերջ եթէ թնդանօթ արձակես, ոչ ոք կ'արթննայ...

— Բայց գոնէ տունը ապահո՞վ է, հարցուց Տիկին Տանկլար տեսակ մը անհանգստութեամբ:

— Ո՛հ, սիրելի տիկինս միթէ կը վախնա՞ք, դուք որ Փարիզուհի մըն էք:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Մարկրիթ Գրիգորեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իր հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(ծնած Զօրլու, մեռած Պուլկարիա)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Այրի Տիկին Լուսաբեր Շտոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ Մարտ 23 Ծաղկազարդի կիրակի օրը Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ՇՏՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խանթէմուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր, մեծ-մօր եւ քրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

(ծնեալ Թէքիրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ (Մարտ 23) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս տխուր առթիւ ողբացեալին զաւակները (Տէրտէրեան եւ Խանթէմուրեան ընտանիքներ) հետեւեալ նուէրները բրած են.— Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին, Իսիի եկեղեցիին, Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ռափայէլեան Միութեան, Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին, Հայ Արիներուն եւ «Յառաջ»ին 200ական ֆր.:

×

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին կը նուիրեն.— Սամուէլ Մուրատ վարժարանին, Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան, Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, Իսիի եկեղեցիին 100ական:

Տիկին Մարինոս Ղուկասեան կը նուիրէ 100 ֆր. Իսիի եկեղեցիին եւ Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին 100 «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իրենց ընկերոջ Լեւոն Ժամկոչեանի մահուան առթիւ, իր ընտանիքին եւ զաւակներուն եւ բոլոր Ժամկոչեան եւ Թէրզեան ընտանիքներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Աւետիս Տօնէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Պետրոս Գաբրիէլեան 10, Զարեհ Տապանեան, Հայկ Վարժապետեան 20ական, Ոստանիկ Եուսուֆեան 10 եւ ողբ. Սարգիս Գրիգորեանի մահուան առթիւ այրի Տիկ. Գրիգորեան 30, Գրիգորեան Կարօ, Գազանճեան, Գրիգոր 20ական, Գազանճեան Եդուարդ 10:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Պ. Լեւոն Ճէզիրեան 100 ֆրանք կը նուիրէ:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, ՄԱՐՏ 22, յիշատակ յարութեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 23, Ծաղկազարդ սկիզբ ժարերգութեան ժամը 8.15ին, պատարագ՝ 10, Դռնբացէք՝ 16:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, առաւօտեան ժամերգութիւն անդաստան, պատարագ 7.45 – 12, երեկոյ Դռնբացէքի արարողութիւն 17ին:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

ՍԷՆԹ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ՇԱԲԱԹ, կիրակնամուտք, իրիկուան ժամերգութիւն «Լոյս զուարթ»ի ժամը 5ին

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան եւ ապա անդաստան 8, պատարագ 10, Դռնբացէք 17:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեանց 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյեան Դռնբացէք 5ին:

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Կիրակի առաւօտ, Ծաղկազարդի տօնին առթիւ պատարագ կը մատուցուի: Յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն բազում ազգակիցներու յիշատակին:

Կէսօրէ ետք Դռնբացէքի արարողութիւն ժամը 4.30ին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեանց 9.30, պատարագ՝ 10.45, երեկոյեան Դռնբացէք՝ 17.30:

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՍԷՆ ԼՈՒ և ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ

ՍԷՆ ԼՈՒ — Պատարագ ժամը 9ին: Դռնբացէք ժամը 17ին:

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Դռնբացէք ժամը 16ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, ողբ. Տիկ. Վարդուհի Նաճարեանի մահուան տարելիցին առթիւ.— Նաճարեան, Երէցեան, Աստուրեան եւ Թութլեան ընտանիքներէն (դպրոցին) 100 ֆր. եւ Մարի Կէօյօղլանեանէ 25:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (Մարտ 22) երեկոյեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 9.30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ՀԱՅԿ. ԿՐՕՆՔ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Կը մասնակցին.— Ալէն Քիւնի, Փիէր Սեկերս, Ռուբէն Մելիք եւ Լիւք - Անտրէ Մարսէլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբ. Յակոբ Շահինեանի թաղման առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.—

Տէր եւ Տիկ. Արամ Տէրտէրեան 20 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Սերոբ Քինոսեան, Տէր եւ Տիկ. Օհաննէս Տէր-Պօղոսեան 10ական, Պ. Սահակ Շահինեան 100, Տէր եւ Տիկ. Փասքալ Շամչոյեան 50, Տէր եւ Տիկ. Մէքճեան 200, Պ. Տիգրան Ղազարեան, այրի Տիկ. Քիւփէլեան 20ական, Պ. Հայկ Մարգարեան 10, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Նաճարեան 150, Տէր եւ Տիկ. Աղապապ Նաճարեան, Տէր եւ Տիկ. Նշան Քէհեաեան, Տիկին Ճնտէեան, Տէր եւ Տիկ. Մեքիքեան, Պ. Աբրահամ Լուսիկեան, Պ. Թորոս Քիւրքէլեան 20ական ֆր.:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Մարտ 22 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20.30ին Հայ Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Ընկերահամակրական խնճոյք - պարահանդէսով, մասնակցութեամբ Սայաթ - Նովա նուագախումբին:

Ընտանեկան տաք մթնոլորտ, առատ կերուխում:

ՓԱԿՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁԱՏԿՈՒԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Մեկնում Մարտ 24

Արձանագրուող մանուկներու ծնողներէն կը խնդրուիլ ժամադրուիլ ժամը 12ին

GARE SAINT LAZARE
devant le Monument aux Morts

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Ովսաննա Յակոբեան իր որդւոյն Լեւոն Յակոբեանի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընէ. Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին, Կապ. Խաչի Պէլֆոնթէնի կայանին, Տէսինի Մըշակոյթի Տան նորոգութեան 100ական ֆր. «Յառաջ»ին 50 ֆր.:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE DAUNOU — 9, Rue Daunou — Métro : OPERA
Մարտ 27, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20.45ին
կը ներկայացուի
Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով

ՀՆԱՐՔԸ

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ

Դերակատարներ

Զարուհի Անտոնեան — Միհրան Անտոնեան — Փիէռ Թէրզեան
Լիւսի Թօփալեան — Նուրհան Մարգարեան — Անիթա Պէրպէրեան — Կարօ Թօսունեան — Յովի. Գառնիկեան

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.—
M. M. ANDONIAN, Tél. 738-21-18 — P. TERZIAN, Tél. 202-87-20
Alimentation MASSIS : 21 Rue Saulnier (9e) — Tél. 770-16-88
Aliment. CHIRAG : 26 Rue de Trévise (9e) — Tél. 770-38-63
Restaurants L'ARCHE DE NOE : 42, Rue Descartes (5e) — Tél. 326-31-37
CAPPADOCE : 3, Rue Marivaux — — Tél. 742-83-65
Agence VOYAGE EN GRECE (Mlle Mayda Berberian) 6, rue de l'Echelle (1er)
Tél. 260.30-20
Prix : 40, 30, 20 et 10 F.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամուն: Կը յանձնարարուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ
1975 ՄԱՐՏ 22 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ
Salle Voltaire, rue Voltaire
(Ալֆորվիլ)
Նախագահութեամբ Երեսփոխան – Քաղաքապետ՝
ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ
Գեղարուեստական Բաժին
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ՁԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

SPÉCIAL - CHARTER

Մարտ 2էն 9
Մարտ 23էն 30
Մարտ 23էն Ապրիլ 6
Մարտ 30էն Ապրիլ 6

850Ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
22
SAMEDI
22 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.255 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 51e ANNÉE — No 13.255

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 19)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ

Այժմ Հայաստան ունի չորս հրատարակչական՝ «Հայաստան», «Լոյս» «Միտք» եւ Գիտութիւններու Ակադեմիային:

Ակադեմիայի հրատարակչութիւնը իր հիմնադրութեան տարին՝ 1943ին տպագրած է 43 գիրք, իսկ տասնամեակ մը ետք՝ 1952ին՝ 100 գիրք: 1962ին հրատարակած է 183, իսկ 1973ին՝ 101 գիրք:

Տակաւին 1944ին հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած էր Ակադ. Մ. Աբեղեանի «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւնը»: Տարի մը ետք լոյս ընծայած է Ց. Մանանդեանի «Քննական տեսութիւն հայ ժողովուրդի պատմութեան» եռահատոր աշխատութեան Ա. հատորը:

1952ին սկսած են լոյս տեսնել Հր. Աճառեանի «Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի, համեմատութեամբ 562 լեզուների» աշխատութեան հատորները: 40ական թուականներէն սկսեալ հրատարակուած են Խ. Աբովեանի երկերուն լիակատար հաւաքածոյին 10 հատորները, Մ. Նալբանդեանի երկերուն չորս հատորները, Գ. Սունդուկեանի, Ց. Թումանեանի ստեղծագործութիւնները:

Հրատարակուած են Սայաթ – Նովայի, Յովհաննէս Թլկուրանցիի, Նաղաշ Յովնաթանի, Բաղդասար Դպիրի, Խաչատուր Կեչառեցիի, Յովհաննէս Երզնկացիի, Կոստանդին Երզնկացիի, Մարտիրոս Ղրիմեցիի եւ միջնադարեան այլ տաղերգուներու քննական բնագիրները՝ ընդարձակ ուսումնասիրութիւններով:

Գիտական մարզի մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն Ակադ. Վ. Համբարձումեանի երկու մեծածաւալ հատորները՝ «Գիտական աշխատութիւնները»: Արժէքաւոր հրատարակութիւններ են Ակադ. Ց. Մաղաքեանի «Հազուագիւտ մետաղներ» եւ «Մետաղային հանքավայրեր» մենագրութիւնները, Ս. Մկրտչեանի՝ «Հայկական ՍՍՀ Զանգեզուրի հանքաբեր մարզը» եւ այլ աշխատութիւններ: Հայոց պատմութեան վերաբերեալ հատորներ ալ լոյս տեսած են: Հայ ժողովուրդի պատմութեան ութ հատորներէն հինգը արդէն լոյս տեսած է, իսկ միւս երեքը՝ խմբագրուելու վրայ է:

«Նիւթեր հայ ժողովրդի պատմութեան» մատենաշարով տպուած են Ակադ. Լեւոն Խաչիկեանի կազմած ԺԴ.–ԺԵ. դարերու հայերէն յիշատակարաններու երեք ստուարածաւալ գիրքերը, Վ. Յակոբեանի կազմած նոր ժամանակագրութիւնները եւ այլ աշխատութիւններ:

Լոյս տեսած են Եղիշէի, Կիրակոս Գանձակեցիի, Արիստակէս Լաստիվերցիի աշխատութիւններու բնագիրները, որոնք պատրաստուած են բազմաթիւ ձեռագիրներու օրինակներու համեմատութեամբ:

Աւարտելու վրայ է հայ նոր գրականութեան պատմութեան հինգ հատորնոց աշխատութեան հրատարակութիւնը: Շարունակուելու վրայ է «Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարան»ին հրատարակութիւնը: Չորս հատորնոց այդ բառարանը կ'ընդգրկէ արեւելահայ եւ արեւմտահայ գրական հայերէնին յատուկ այն բոլոր բառերը, որոնք օգտագործուած են մեր գրականութեան մէջ, Աբովեանէն ցայսօր: Երեք հատորները արդէն հրապարակի վրայ են: Խմբագրուելու վրայ է վերջինը՝ չորրորդը:

«Գրական յուշարձաններ» մատենաշարով լոյս տեսած են Շոթա Ռուսթավելիի «Ընձենաւորը», Տանթէի «Աստուածային կատակերգութիւնը», Քսենոփոնի «Անաբասիսը», Շէյքսփիրի «Քրոնիկները»՝ երկու հատորով: Բոլորն ալ թարգմանուած են իրենց բնագիրներէն:

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺԻ ՍՏՈՒԳՈՒՄ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի երկրաբանութեան եւ ճարտարապետական շարժի գիտահետազօտական հիմնարկութեան մէջ սկսած են փորձեր կատարուիլ, ստուգելու համար թէ հիւլէական ելեկտրակայանի սարքերը որչափով կը դիմանան երկրաշարժներուն:

— «Արուեստական երկրաշարժի» միջոցաւ կը ստուգուին կայանին ելեկտրական բոլոր սարքերը, յայտարարած է հիմնարկութեան տնօրէնը՝ Ս. Բաղալեան: 50 թոն բեռ վերցնող զօրաւոր հարթակը, որուն վրայ կը զետեղուին սարքերը, մէկէն մինչեւ 45 հերց շարժի կ'ենթարկուի: Հիւլէական ելեկտրակայանին մէջ վերջնական ձեւով կը տեղաւորուին միայն այն սարքերը, որոնք դիմացած են «արուեստական շարժ»ին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ՏԵՂ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— o —

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԵՐԺԵՑԻՆ ԺԸՆԵՒ ԵՐԹԱԼ

— o —

Կիպրոսի երկու համայնքներու միջեւ բանակցութիւնները պիտի վերսկսէին Ապրիլ 21ին, Ժընեւ, եթէ Թուրք Կիպրացիները չմերժէին այդ ընտրութիւնը եւ փոխարէն չառաջարկէին Թեհրան երթալ: Այս անգամ ալ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար՝ Վալտհայմն է որ չէր համաձայներ առարկելով որ ինք պէտք է Ժընեւ ըլլայ Մայիս 5ին հիւլէական զէնքերու ոչ–տարածման ժողովին բացման եւ յարմար չէ իրեն Մայիս 1էն 6 Թեհրան ըլլալ:

Անդին սակայն Թուրքիա միշտ կառավարութիւն կազմելու հոգն ունի: Ինչպէս գրած էինք Քորութիւրք Տէմիրէլի յանձնած էր նոր դահլիճ կազմելու պաշտօնը բայց Տէմիրէլ պարագլուխն է Արդարութեան կուսակցութեան... կազմուած անցեալ Յունուարին աջակողմեան չորս կուսակցութիւններով, բացի Դեմոկրատիք կուսակցութենէն եւ որու գլխաւոր տեսակէտն այն է որ «պէտք է վերջապէս վերջ դնել կառավարութիւն մը կազմելու փորձերուն առանց Ազգ. ժողովին օժանդակութեան»:

Հանրապետութեան նախագահն ալ կը վարանի նոյն կառավարութիւն մը մէջտեղ հանելէ, տրուած ըլլալով որ մթնոլորտը արդէն բաւական ծանր է: Քորութիւրքի ուզածը այն է որ Ատալէթին գործակցի Հալքը, բայց Էճէվիտ (որ Լոնտոն գնաց Հինդշարթի) կ'ուզէ քաշքշել որպէսզի իր դիրքը ամրապնդուի:

Եթէ Տէմիրէլ ձախողի, կը մնայ միակ լուծումը թեկնոքրաթներով կազմել կառավարութիւն մը քանի Տէմիրէլ 1973էն ի վեր արդէն երկու անգամ ձախողած է, այս անգամ ալ իր ճակատագիրը կախում ունի առաւելաբար Դեմոքրաթիքներու դիրքէն: Տէմիրէլ պարզած է իր նպատակը — կազմել կառավարութիւն մը՝ կառավարելու համար:

ՅՈՅՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՏՔ ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ԳՐԳՌԵՆ ԵՂԵՐ...

ԻՆՉԵ՞Ր Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Կիւնայտըն կը գրէ.— Աթէնքի թերթերը կը շարունակեն Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ լայն հրատարակութիւններ ընել, քրքրելով նիւթ մը, որուն հաւատքը ունին: Հելլէնները մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կու տային Հայկական Հարցին հանդէպ, հիմա ալ սկսած են Քիւրտերը գրգռել ընդդէմ Թուրքիոյ: Զայն կ'ամբաստանեն եւ Քիւրտերու ի նպաստ գրութիւններ կը հրատարակեն: Թօ Վիմա այս մասին կը գրէ.— Քրտական հարցը տեւական վտանգ մըն է Անգարայի համար: Քիւրտերը միմիայն Իրաքի եւ Իրանի մէջ չեն ապրիր, Խորհ. Միութեան մէջ հարիւր հազարաւոր, Թուրքիոյ մէջ ալ միլիոնաւոր Քիւրտեր կան: Հակառակ ասոր, Թուրքերը տարօրինակ մտայնութիւն մը ունին եւ կ'ուրանան «Քրտական Հարցը»: Ըստ Անգարայի, Քիւրտերը լեռնաբնակ Թուրքեր են պարզապէս: Նիհատ Էրիմ 1971ին երբ վարչապետ էր, այս մասին պարզած էր թրքական տեսակէտը եւ ըսած.— Մենք Թուրքիոյ մէջ Թուրք ազգին գոյութենէն զատ տարբեր բան մը չենք ճանչնար:

«Քիւրտ ցեղը զարմանալի պատմութիւն մը ունի: Առաջին դարերուն կրցած են անկախ ըլլալ, յետոյ կորսնցուցած են իրենց անկախութիւնը: Քիւրտերու պատկանող նահանգներէն մէկը այսօր Իրանի, ուրիշ երկու նահանգներ Թուրքիոյ մէջ կը գտնուին: Քիւրտերու իրաւունքները կը յենուն Սեւրի դաշնագրին, որ ազգերու իրաւունք կու տար իրենք զիրենք տնօրինելու:

«Վերջերս գործերը աւելի խառնակեցան: 1967էն օրէնքէ դուրս կազմուեցաւ Տէմոքրաթ Քիւրտ կուսակցութիւն մը որ սերտ կապ հաստատեց Թիւրքեյէ Իշճի կուսակցութեան հետ: Աւելի վերջ, 1970ին, Պաղտատ ինչ–ինչ շնորհներ ըրաւ Քիւրտերուն: 1971ին երբ Թուրքիոյ մէջ բանակը ձեռք առաւ իշխանութիւնը, Պաշարման վիճակ հռչակուեցաւ Սղերթ եւ Տիյարպաքըր նահանգներուն մէջ, որոնք քիւրտով հարուստ են: Կասկածելի է որ քրտական հարցը այսօր արդիւնքի մը յանգի, Անգարայի մէջ քաղաքական հաւասարակշռութիւնը խախտած է եւ այս պարագան արգելք մըն է այդ խնդրին լուծումին:

«Թուրքիոյ Քիւրտերուն ձայնը դիւրաւ չի լսուիր, որովհետեւ Թուրքիոյ հետ անոնց ունեցած կապերը շատ հին շրջաններէ կը սկսին եւ իրենց ապրած գօտիներուն մէջ քարիւղ կայ: Մնաց որ չունին պատշաճ ղեկավարներ, զիրենք մէկտեղելու համար: Այժմ Պաղտատ կը կռուի Քիւրտերու դէմ, եւ այս բախումն ալ Անգարայի համար տարբեր կնճռոտութիւն մըն է»:

ՏԽՐՈՒՆԻ.- ՅՈՎՍԷՓ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Թեհրանի մէջ Մարտ 10ին մեռած է մեր վեթերան ընկերներէն Յովսէփ Յովհաննիսեան:

Ողբացեալ ընկերը եղած է հայ ազատագրական պայքարի նուիրեալներէն, 1914ին Պարսկաստանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմին կողմէ պատգամաւոր ընտրուած եւ մասնակցած է Կարնոյ Հ. Յ. Դ. Ընդհանուր Ժողովին:

1943ին խմբագրած է Թեհրանի «Ալիք»ը եւ յետագային հրատարակած է «Եփրեմ» խորագիրով հատորը՝ նուիրուած Եփրեմ Խանի կեանքին եւ մղած կռիւներուն Պարսկաստանի սահմանադրական կռիւներու ժամանակ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 12ին: Դամբանականներ խօսած են Թեհրանի Թեմի առաջնորդը Արտակ Արք., «Ալիք» օրաթերթի կողմէ ընկեր Մանուէլ Մարութեան եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պարսկաստանի կազմին կողմէ ընկ. Օննիկ Սահակեան:

ԱՐԱՐԱՏ–ՓԱՅԵՐՆ ՀԱՆԴՈՒԳՈՒՄԸ

— o —

Քանի մը օրէն Երեւանի հեռատեսիլը կու տայ Արարատ – Պայէրն մրցումին մանրամասնութիւնները. մինչ այդ, տանք ֆրանսական մամուլին տուած տեղեկութիւնները:

Էքիփի համար, Արարատի յարձակողականները զսպած է Պայէրնի բերդապահը՝ Մայէր, որ շատ փայլուն խաղ մը ցուցաբերած է: Մրցումը տեղի ունեցած է 70 հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան, ելեկտրականացած մթնոլորտի մը մէջ:

Առաջին վայրկեաններէն, կը գրէ մարզական օրաթերթը, Հայերը կը պահէին գնդակը բայց Մայէրի բերդը վտանգուած չէր: 34րդ վայրկեանին Արզաղի Անդրէասեան գլխով կ'առնէր Ղազարեանի «կեդրոն» մը եւ կը նշանակէր հանդիպումին միակ կէտը: Հակառակ բազմաթիւ յարձակողականներու եւ Հայերու տիրապետութեան Եւրոպայի ախոյեաններու պաշտպանողականը այլեւս պիտի չձգէր որ գնդակը անցնի:

Ֆրանս – Սուար նոյն ձեւով կը նկարագրէ մրցումը, ինք ալ գովելով գերման բերդապահը: Կը թուի թէ Երեւանի մէջ Մայէր եղած է գերմանական խումբին համար, ինչ որ Աբրահամեան եղաւ «Արարատ»ի համար, Մինխի:

Քանի մը տողով

ՀԱՆՈՅԻ ուժերը կը շարունակեն յառաջանալ եւ երկու օրուան մէջ, 100 քիլոմեթր կտրած են հիւսիսային ճակատին վրայ: Մեռեալներու, վիրաւորներու եւ գաղթականներու թիւը կը մեծնայ, մինչ ան որ խաղաղութեան Նոպէլեան մրցանակի արժանացաւ Վիէթնամ հաստատած իր «խաղաղութեան» համար, ներկայիս ալ Մերձաւոր Արեւելք խաղաղութիւն հաստատելով զբաղած է:

ՌՈՆ–ՓՈՒԼԷՆՔ գործատունը հաւանաբար իր դուռները չորս շաբաթ փակէ, նոր գործազուրկներ ստեղծելով:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՈՐԴԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

- ՄԱՅՔԸԼ Ճ. ԱՐԼԷՆ -

Նիւ Եորքի հանրածանօթ գրական շաբաթական հանդէսին Տիք Նիւ Եորքըրի փետր. 3, 10 եւ 17 թուականներուն մէջ հրատարակուեցաւ երեք երկար յօդուածներու շարք մը: Այդ յօդուածները այս ամառ պիտի հրատարակուին առանձին գիրքի մը մէջ, «Ճամբորդութիւն դէպի Արարատ» վերնագրով. առաջին մասին վերնագիրն է «Դէմքը պատուհանին առջեւ». երկրորդը՝ «Ձայներ» եւ երրորդը՝ «Դեղին ծաղիկներու դաշտը»:

Հեղինակն է, 45 տարեկան ամերիկացի գրագէտ մը, ծնած Անգլիա: Հայրը ծագումով Պուլկարահայ ծնած Անգլիա, Տիգրան Գույումճեան կրթուած եւ ուսանած Անգլիա: 21 տարեկանին կը փոխէ իր անունը եւ կը դառնայ Մայքըլ Արլէն, իսկ մայրը ծագումով Յոյն, Ամերիկացի մըն է:

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ (հայրը)

«Քսանական» թուականներուն (1920 – 1930) անգլիացի վիպասաններուն ամէնէն նշանաւորներէն մին է: Այդ թուականներուն կը հրատարակէ շատ մը վէպեր, որոնցմէ ամէնէն ծանօթն է «Կանանչ գլխարկը», որ լոյս կը տեսնէ 1924ին. հեղինակին գլուխ գործոցն է, եւ Մայքըլ Արլէն, կը դառնայ նշանաւոր անգլիացի գրագէտ մը. իր վէպը կը թարգմանուի շատ մը լեզուներու. հռչակը մեծ է. ժամանակի առաջին դէմքերէն մէկը կը դառնայ Լոնտոնի մէջ: Շշուկներ եւ յետոյ լուրեր կը տարածուին թէ ծագումով Հայ է, սակայն ինք կը խուսափի որեւէ յարաբերութենէ՝ Հայութեան հետ:

1939–1945 պատերազմի վերջաւորութեան իր ամբողջ ընտանիքով կը փոխադրուի Նիւ Եորք, կը քաշուի գրական ասպարէզէն, հեղինակութիւնները կը դադրին եւ 1956ին կը մեռնի 60 տարեկանին:

Ամերիկա ապրած ժամանակ հազուադէպ են իր շփումները Հայութեան հետ, եւ սակայն կը հանդիպի, կը ճանչնայ եւ կը բարեկամանայ ծագումով Հայ, Ամերիկացի հռչակաւոր գրագէտ Ուիլեամ Սարոյեանի հետ:

ՄԱՅՔԸԼ Ճ. ԱՐԼԷՆ (որդին)

Երիտասարդ Մայքըլը կը լսէ եւ գիտէ թէ իր հայրը ծագումով Հայ է, եւ սակայն իր պատանեկութենէն ի վեր, հայրը միշտ կը խուսափի այս մասին լուսաբանութիւններ տալէ, տեսակ մը «արգիլուած» նիւթ է Հայութեան մասին խօսիլ, իսկ մայրը իր հարցումներուն միշտ միեւնոյն պատասխանը կուտայ.— հայրն ալ Անգլիացի է, ինքն ալ, եւ երբ փաստ կան «Անգլիացիի» անձնագիրները եւ ուրիշ վաւերաթուղթեր...:

Երիտասարդ Մայքըլ 21 տարեկանին կը դառնայ ամերիկեան քաղաքացի, ինք – զինքը կը զգայ Ամերիկացի. աւելի ճիշդ՝ «կէս Ամերիկացի եւ կէս Անգլիացի» բայց միշտ գիտակից է թէ «բան մը կը պակսի իրեն, կամ կ՚աւելնայ իր վրայ, որ կը հետեւի իր անձին շուքի մը նման» եւ այդ է «Հայ ըլլալու հանգամանքը»:

Նիւ Եորքի մէջ Հայերը շատ են թիւով եւ Մայքըլ շատ աւելի առիթներ ունի լսելու անոնց մասին:

Եւ օր մը Արժանթինի իր հօրեղբայրը կուգայ Ամերիկա տեսնելու իր եղբայրը եւ ընտանիքը. չի հասկնար պատճառը իր հօր դայրոյթին այս այցելութեան առթիւ եւ կ՚ըսէ.— «Ինչո՞ւ Հայերը աւելի պարզ չեն փարուիր ամէն բանի մէջ...»:

Հօրեղբայրը կուգայ, շատ համակրելի անձնաւորութիւն մը: հրաշալի անգլերէն կը խօսի. կը խօսի հայերէն իր եղբօրորդիին հետ, եւ կը յանդիմանէ իր կրտսեր եղբայրը, թէ ինչո՞ւ հայերէն չէ սորվեցուցած իր տղուն:

— Հայերէնը դժուար լեզու է, կ՚ըսէ հայրը:

— Ա՛խ, Տիգրան, կ՚ըլլայ միակ պատասխանը իր մեծ եղբօր:

Երիտասարդ Մայքըլ լաւագոյն յիշատակներու մէջ է: «Ոսկեղջիւր» հայկական ճաշարանն է Նիւ Եորքի մէջ, միակ վայրը ուր հայրը կը յաճախէ երբեմն, եւ այդ հայկական մթնոլորտին մէջ իր Հայութիւնը կէս մը կ՚ընդունի, բայց իր զաւակին բոլոր ջանքերը հօրմէն աւելի բացատրութիւններ առնելու, միշտ ապարդիւն են Հայութեան մասին:

«Անոյշ ժողովուրդ է, կ՚ըսէ օր մը, բայց պէտք չէ որ ձգես որ (անոնք) շատ մօտ մնան քեզի»...

Ի հարկէ Մայքըլ կը ջանայ գաղափար մը կազմել Հայութեան մասին: Լսած է տեղահանութեանց, ջարդերուն եւ սովերուն մասին, բայց կ՚ուզէ աւելին գիտնալ, մանաւանդ թէ ի՞նչ է իր հօր հեռացման եւ մանաւանդ անտարբերութեան պատճառը:

Որովհետեւ կը սիրէ իր հայրը, զգայուն եւ խորունկ զգացումներով գաղտնապահ անձ մը, շատ բարի իր որդիին հանդէպ, բայց տղան միշտ տեսակ մը վախ ունի իր հօր հանդէպ, եւ «երկուքին մէջ լուռ ու անհասկնալի բան մը գոյութիւն ունի, տեսակ մը օտարութիւն իրարու հանդէպ»:

Իր հօրը մահը 1956ին. եւ սակայն մեծ ցնցում մըն է Մայքըլի համար:

Ինքն ալ գրագէտ է, բայց ոչ վիպասան: կը գրէ գիրք մը իր հօրը մասին, ստեղծելու եւ պահելու համար կապ մը:

Կը յիշէ իր հօր յուղարկաւորութիւնը յունական եկեղեցիի մը մէջ, եւ կը զարմանայ իր մօր բացատրութենէն թէ ինչո՞ւ հայկական եկեղեցիի մէջ չէ արարողութիւնը:

«Իր ամբողջ կեանքին ընթացքին, հայրը միշտ փափաքած էր ազատ ըլլալ Հայերէն»...:

Եւ շատ անգամներ իր երազներուն մէջ կը տեսնէ հայրը, բայց ան միշտ հեռու կը մնայ իրմէ, եւ չի լսեր իր խօսքերը. հօրը պակասը զգալի է, բայց միեւնոյն ժամանակ ինքզինքը ազատած կը զգայ: Տարիները կ՚անցնին, մայրն ալ կը մեռնի: Մայքըլ 40 տարեկան Ամերիկացի մըն է, ընդգրկած գրական ասպարէզը, կինը Ամերիկացի է, ունի զաւակներ, եւ տիպար ամերիկացի ընտանիք մըն է:

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՊԸ

Բայց Նիւ Եորքի մէջ Հայերը կը ճանչնան զինքը: Եւ երեկոյ մը կը հրաւիրուի հայկական խմբակցութեան մը կողմէ, խօսելու գրականութեան մասին՝ հայկական եկեղեցիին սրահին մէջ: Առաջին անգամն է որ այդքան Հայ կը տեսնէ միասին: Միջակ տարիքով այրեր եւ կիներ, ոմանք թուխ, ոմանք աւելի ամերիկեան տիպար, բոլորն ալ հետաքրքիր, եւ Միքայէլ կը զգայ թէ «իր աչքերը կ՚ըսէին թէ այս ժողովուրդը շատ տարբեր է իրմէ, բայց ինք գիտակից էր թէ այնքան ալ տարբեր չէին իրմէ»: Ունկնդիրները ցաւ կը յայտնեն իր հայրը ճանչցած չըլլալնուն: «Ձեմ կարծեր թէ հայրս ինքզինքը Հայ կը նկատէր», կը պատասխանէ Մայքըլ, բայց շատ լաւ կը զգայ թէ իր պատասխանը ճիշդ չէ: Եւ կը խոստանայ դարձեալ գալ այս տեսակ հաւաքոյթներու. գիտակից է թէ «նոր ճամբորդութիւն մը սկսած է իրեն համար»:

Եւ կը մխրճի Հայոց պատմութեան մէջ: Կը կարդայ բոլոր գիրքերը գրուած Հայութեան մասին: Նայիրի Թագաւորներէն եւ Ուրարտուէն սկսեալ: Իր աղբիւրները լուրջ եւ ստոյգ, ամէն բանէ առաջ իր փափաքն է հմուտ ըլլալ հայկական պատմութեան:

Կը հրաւիրուի Հայ ընտանիքներու մօտ, զանազան դասակարգերէ. հարուստներ, աւելի համեստ անձնաւորութիւններ, Ամերիկա ծնած երիտասարդներ, տարեցներ, եւ գրեթէ բոլորը կը խօսին մանաւանդ Թուրքերուն վայրագութեանց մասին. ջարդերը, տեղահանութիւնները, սպանութիւնները: Ամէն տուն իր ողբերգութիւնը ունի: Մայքըլ կը խորհի օրեր վերջ.— Հայաստանը չի կրնար միայն այսպէս ըլլալ — արցունք, գէշ օրերու պատմութիւններ, ողբերգութիւն եւ ողբութիւն»:

Իսկ իր կինը, մխիթարելու համար զինքը, կը հետաքրքրուի մասնաւորաբար ծագումով Հայ «նշանաւոր անձնաւորութիւններով» որոնց ցանկը երկար է... Երբեմն ալ կը մտածէ թէ ի՛նչ կապ կայ Նայիրի Թագաւորներուն եւ այս ներկայ ապրող Հայերուն միջեւ...

Եւ կը շարունակէ կարդալ, պրպտել Հայոց պատմութիւնը. կը ճամբորդէ դէպի Ֆրէզնօ, Քալիֆորնիա, դէպի հայ կեդրոններ եւ Քալիֆորնիոյ մէջ կը ծանօթանայ Հայերու հետ, որոնք տարիներէ ի վեր կը մշակեն հողը եւ հայկական ձեռնարկներով կը զբաղին:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ֆրէզնոյի մէջ կը հանդիպի Ուիլեըմ Սարոյեանի: Հանդիպումը շատ համակրելի է եւ Սարոյեան կը հմայէ Մայքըլը, կը խօսի իր նշանաւոր «Արամ» հօրեղբօր մասին, առոյգ եւ կայտառ յառաջացած տարիքին մէջ:

Եւ Մայքըլ կ՚ըսէ. «Հայրս վաթսուն տարեկանին մեռաւ. հիմա 70 տարեկան պիտի ըլլար. կը խօսի իր հօր վայելչութեան եւ դիւրաբեկութեան մասին, որքա՜ն տարբեր անձնաւորութիւն մըն էր...

— Գիտես, քու հայրդ շատ անոյշ անձնաւորութիւն մըն էր, կ՚ըսէ Սարոյեան, գուշակելով Մայքըլի մտածումները:

— Իբր Հա՞յ կը յիշես զինքը...

— Ի հարկէ, կը պատասխանէ Սարոյեան. Հայ մը երբեք չի կրնար «ոչ-Հայ» մը դառնալ, բայց քու հօրդ ձեւը տարբեր էր. կը խորհիմ թէ իր մտքին մէջ տարբեր գաղափարներ ունէր:

Եւ Սարոյեան կը պատմէ իր մտերմութեան մասին, հօրը հետ, Մայքըլ կը յիշէ այն լուսանկարը Նիւ Եորքի Ոսկեղջիւր ճաշարանին մէջ, ուր երկու գրագէտները նկարուած են թեւ–թեւի, ժպտուն: Եւ Սարոյեան կ՚աւելցնէ.

— Եթէ կ՚ուզես Հայերը ճանչնալ, պէտք է երթաս Հայաստան, կամ աւելի ճիշդ, ինչ որ մնացած է Հայաստանէն: Պէտք է երթաս Երեւան, Խորհրդային Հայաստան: Սարոյեան կը պատմէ թէ ինք երկու անգամ գացած է Հայաստան 1935ին եւ 1960ին եւ կը պատմէ իր տպաւորութիւնները: «Գտայ Հայաստան մը, որ գոյութիւն ունի, ի հարկէ չէր այն, ինչ որ եղած էր, բայց գոյութիւն ունի այս ալ բան մըն է»:

Ամբողջ օրը կ՚անցընէ Սարոյեանի տունը, կը շրջագային դաշտերը, գերեզմանատունը, այգիները. հարուստ է իրենց խօսակցութիւնը, եւ միշտ մէջբերումներ Մայքըլ Արլէնի հօրը մասին: Բաժանումը սիրալիր է:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Վկայ Լոլա Բայլընզոն, ճարտարար – ուեստի վարժուհի, Պերլին, 21 տարեկան: (Երդումէն ետքը):

Նախագահ.— Դուք ամբաստանեալին լեզուի դաս կուտայի՞ք:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Իր բարք ու վարքի մասին բան մը կրնա՞ք պատմել:

Վ.— Յունուար 18էն սկսեալ իրեն դաս կուտայի. ի սկզբան շատ լաւ կը սորվէր, բայց վերջը ցրուած էր:

Ն.— Ըսա՞ծ է ձեզի թէ հիւանդ էր եւ բժիշկի գացած էր:

Վ.— Վերջերս պատմեց թէ Փրոֆ. Կասիրէի գացած էր, որ դեղ մը պատուիրած էր, եւ թէ աշխատիլը դժուար կուգար. դասի մը միջոցին նկատեցի նոյնիսկ թէ այլեւս չէր կրնար կարդալ, ի՛նչ գրած ըլլալը չէր գիտեր. յայտնի կը տեսնուէր թէ հիւանդ էր, եւ ես ըսի իրեն թէ դասերը շարունակելը աննպատակ էր, ասոր վրայ ընդմիջուեցան դասերը:

Ն.— Մօտաւորապէս ե՞րբ էր:

Վ.— Փետրուարին:

Ն.— Յունուար 18ին սկսած է, ե՞րբ դադրեցուց:

Վ.— Փետրուար 20ին մօտաւորապէս, ամէն պարագայի մէջ Փետրուարի վերջին կէսին:

Ն.— Վերջէն դարձեալ սկսա՞ւ:

Վ.— Վերջէն անգամ մըն ալ եկաւ եւ ըսաւ թէ ինքզինքը լաւ չէր զգար, եւ արդէն կը տեսնուէր որ հոգեկան վիշտ մը ունէր, միշտ տխրադէմ էր:

Ն.— Այս տխրութեան վրայ կը խօսէ՞ր:

Վ.— Անգամ մը միայն, երբ իր հայրենիքի մասին հարցուցի: Ըսաւ թէ ինքը այլեւս հայրենիք չունէր, իր բոլոր ազգականները սպաննուած էին: Տառապանքն այնքան բացայայտ կ՚արտացոլար այս պատասխանին մէջ, որ աւելին չուզեցի հարցնել:

Ն.— Աւելին չհարցուցի՞ք:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Անկէ ետքը յաճախ տեսա՞ծ էք զինքը:

Վ.— Այո, Փետրուար 27ին կամ 28ին անգամ մըն ալ եկաւ:

Ն.— Ամբաստանեալը ի՞նչպէս կը սորվէր:

Վ.— Սկիզբները շատ լաւ կը սորվէր, բայց վերջերը շատ ցրուած էր. ինքն ալ կ՚ըսէր արդէն. «Բան մը չեմ հասկնար»:

Ն.— Չի կրնա՞ր ըլլալ որ դասերը Մարտի սկիզբն ընդմիջած ըլլան:

Վ.— Կրնայ ըլլալ:

Ն.— Գուցէ Մարտ 5էն քիչ առաջ, բնակարանը փոխելէն ետքը:

Վ.— Նոր բնակարանէն այլեւս չէր գար, միայն Աուգսբուրգեր փողոցէն կուգար:

Ն.— Կ՚երեւայ թէ իրապէս պատճառ մը կար, որ զինքը ստիպած է բնակարանը փոխելու եւ դասերը դադրեցնելու:

Վ.— Ձեմ գիտեր: Մարտին, գուցէ զէպքէն շաբաթ մը առաջ, ճիշդ ժամանակը չեմ կրնար ըսել, հեռաձայնով լուր տուաւ ինծի թէ բնակարանը փոխած էր եւ թէ դասը վերստին պիտի սկսէր, երբ ինքզինքը լաւ զգար:

Ն.— Ուրեմն Փետրուարի վերջը դասը դադրեցուցած ըլլալու է:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Ամբաստանեալ, արդեօք տեսիլը ունենալէ՞ն ետքը դասը դադրեցուցած էք թէ ասոր ուրիշ պատճառներ կային:

Ամբաստանեալ.— Հիւանդ եւ տկար ըլլալուս համար դասը դադրեցուցի, եւ բնակարանս փոխելէն ետքը հեռաձայնեցի թէ դասերը վերստին սկսելու միտք ունիմ, երբ առողջական վիճակս բարւոքուի:

Ն.— Ուրեմն դասի ընդմիջումը տեսիլքին հետ կապ չունի՞:

Ա.— Պատճառը միայն առողջական վիճակս էր:

Ն.— Տիկին Դիտմանի քով բնակած ժամանակ չէի՞ք ձանձրանար:

Ա.— Ինչո՞ւ պիտի ձանձրանայի:

Ն.— Քանի որ այլեւս դաս չունէիք:

Ա.— Դասերը ինծի մասնաւոր հաճոյք մը չէին պատճառեր:

Ն.— Բայց եթէ դաս առնէիք, փոփոխութիւն մը ունեցած պիտի ըլլայիք: Ուրեմն տիկին Դիտմանի քով ինչո՞վ կը զբաղէիք:

Ա.— Շատ անգամ հայրենակիցներուս կ՚երթայի:

Ն.— Գերմաներէնի մէջ վարժուելու փորձեր կ՚ընէի՞ք:

Ա.— Առաւօտ ելլելէս ետքը կը կարդայի:

Ն.— Ընթերցուածի գիրք էր. գերմաներէն ուրիշ գիրք ալ ունէի՞ք:

Ա.— Անկէ զատ չունէի:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Այնչափ յառաջացա՞ծ էիք արդեօք, որ, կոր օրինակ ամբաստանագիրը թէեւ քիչ մը դժուարաւ, կարդալ եւ հասկնալ կարենայիք:

Ա.— Ձեռագիրը շատ դժուարաւ կը կարդամ, տպագիրն աւելի սահուն:

(Բայլընզոն վկային ուրիշ հարցեր չեն ուղղուիր):

(Շար. – 24)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԸ

— Օ —

Բ.

Այս բոլոր ճնշումներուն, դատական հենդութեանց նպատակը յստակ է. հալեցնել, ջնջել Պոլսոյ Հայութիւնը դանդաղ ու պզտիկ քայլերու քաղաքականութեամբ. նորոգութիւնները չեն արտօնուիր, որպէսզի չէնքը փլի. որպէսզի 5 դար անցեալ ունեցող հայ գաղութը, Յոյներու հետ–որոնց թիւը միայն 10.000ի կը հասնի – երկրէն դուրս դրուի: Ճնշումներուն նպատակը յստակ է նաեւ ամէն մէկ Հայու համար. մեծամասնութեան փափաքն է կարելի եղածին չափ շուտ արտասահման մեկնիլ, ինչ որ կը համապատասխանէ Թուրքերու ցանկութեան:

Որքան յստակ է նպատակը, այնքան մութ ու անորոշ կը թուի պատճառը փոքրամասնութեանց նման ահռելի քաղաքականութեան. Ի՞նչ կրնան ընել 50.000 Հայեր 30 միլիոննոց ժողովուրդի մը մէջ: Մարդ չի կրնար լրջօրէն քաղաքական վըտանգ նկատել այս խեղճ պզտիկ փոքրամասնութիւնը: Վրէժի մը համար — 1915-ի ջարդի իբրեւ հակազդեցութիւն, 3.000 տարուան պատմութենէ մը յետոյ – փոքրամասնութիւնը նորէն շատ փոքր է: Իսկ հայ պետականութեան մը հաստատումին յոյսը ինչպէս պատահեցաւ առիկա Ա. Համաշխարհային Պատերազմէն յետոյ՝ յաղթական պետութիւններու կողմէ ճանչցուած, քանդուած է արդէն նոյնիսկ յետին իւթոփիստին համար: Ազգային միութիւն եւ ամբողջականութիւն: Բայց առիկա չի կրնար բուն մը Հայերու եւ Յոյներու կողմէ վտանգուիլ, առանց նըկատի առնելու որ այսօրուան Թուրքիան արդէն կազմուած է բազմաթիւ ազգերու խառնիճաղանճով: Շատ աւելի զօրաւոր փոքրամասնութիւն մըն են Քիւրտերը, Թուրքերու մէջ մտած իբրեւ «լեռնական Թուրքեր» ինչպէս կ'ըսուի պաշտօնական ձեւով:

Փոքրամասնութեանց թրքական քաղաքականութեան ամէնէն խորունկ ու պահուած պատճառը կը գտնուի այլ տեղ: Հայուհի մը՝ բնական Գիտութիւններ ուսանած, նախկին տնօրէնուհի եւ անգամ մըն ալ անգամ Երեսփոխանական Ժողովին – հիմա պաշտօնազրկուած, առանց որեւէ բացատրութեան – հարցը կը դնէ պարզ ու միակ տարազի մը մէջ. «Մարդ կ'ատէ ամէնէն շատ անոնք որոնց հանդէպ ամէնէն շատ անարդար եղած է»: Տարազը հայկական կացութեան սահմաններուն մէջ կը նշանակէ սա. Թուրքերը անչափելի անարդարութիւն են ըրած Հայերուն, իրագործած ջարդ մը՝ որ կրնայ միայն Երրորդ Կայսրութեան ոճիրներուն հետ բաղդատուիլ: Միեւնոյն ատեն որեւէ փորձ չեն ըրած Հայերը սիրաշահելու, «կրկին բարեգործութիւն» ընելու, ինչպէս որ յանցագործութեան որեւէ նշան չէ յայտնուած անոնց գիտակցութեան մէջ: Այս անկիւնէն դիտուած՝ կարելի է բացատրել այն խորունկ ժխտական մղումը դէպի հայ քաղաքացին իբրեւ յուսահատական փորձ մը պատմութիւնը ետ մղելու: Առաջին դիծի վրայ կուգայ բնականաբար դարաւոր քրիստոնեայ – մահմետական պայքարին բեռը, ինչ որ խօսքի նիւթ է Կիպրոսի տագնապին առիթով. այս տագնապը կը սրէ նորէն հայ ու Թուրք յարաբերութիւնները, հակառակ անոր որ Հայերը ոչ մէկ ձեւով կապ ունին հարցին հետ: Բայց այն միա՛կ իրողութիւնը որ Հայերը քրիստոնեաներ են ու կը պատկանին յոյն թշնամիի կրօնքին, պատճառ է որ անոնք նոյնացուին Յոյներուն ու յարձակման թիրախ ծառայեն: Ինչպէս Հայ մը կը պատմէր, անցեալ տարուան Կիպրոսի պատերազմին ընթացքին իր բնակած թաղը, ուր կ'ապրէին նաեւ բազմաթիւ ազգակիցներ, պաշտպանուած էր ոստիկանական միաւորէ մը: Իշխանութիւնները կը վախնային արիւնալի յարձակումներէն ատելի քրիստոնեաներուն դէմ: Նոր ջարդ մը, աշխարհի աչքին առջեւ, նըպաստաւոր չէ պետութեան շահերուն, հակառակ փոքրամասնութեանց դէմ գոյութիւն ունեցող ամբողջ ատելութեան: Հիմա՛ պետութիւնը շատ աւելի նուրբ կերպով կը գործէ:

ՆԱԽԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

Ուրիշ երեւոյթ մը նաեւ կը բացատրէ Հայերուն դէմ ատելութիւնը: Պոլսոյ մէջ Հայերը բարեկեցութեան ու յաջողութեան պատկերը կը ներկայացնեն ու ուրեմն՝ նախանձ կը շարժեն: Հայ շարժավար մը, երկար ճամբորդութեան մը ընթացքին, մեզի կը պատմէր բաներ որոնք կրնան խորհրդանշան նկատուիլ երկու ազգերու համակեցութեան մասին: Մարդը շատ կ'աշխատի եւ նիւթապէս բարեկեցիկ վիճակ մը կը վայելէ: Բայց արդէն սկսած է դրամ հաւաքել արտասահման անցնելու համար, որովհետեւ հոգեկան ճնշումը անտանելի է եղած: Հակառակ իր շատ յարաբերական բարեկեցիկ վիճակին, աշխատակիցներ կը նախանձին իրմէ եւ չեն ուզեր ընդունիլ, որ իր բարեկեցութիւնը կը պարտի միայն իր աշխատանքին: Շարժավարը, որ իր յաճախորդներուն մեծ մասին համար Թուրք էր, կը խօսէր իր գործէն որ զինք կը դնէ զանազան տեսակի մարդոց հետ շփման մէջ եւ կը պահէ զինք «ժողովուրդի հոգեբանութեան» մօտիկ: «Ինչո՞ւ չենք սպաններ այս մարդիկը եւ չենք առներ անոնց ունեցածը». կը հնչէ հարցումը, զոր ան իբրեւ Հայ յաճախ կը լսէ: Նոյն մարդատեաց մտայնութիւնն է ասիկա, որ օր մը իր գագաթնակէտին հասած՝ հազարաւոր մարդիկ նետեց Սուրիոյ անապատներուն մէջ, բարձեց ուրիշներ փոխադրական նաւերու վըրայ ու թափեց զանոնք իբրեւ աղբ, Սեւ ծով: Նոյն մտայնութիւնն է որ 1922ին հասաւ Իզմիրի ողբերգութեան, երբ «Թուրքերու Հայր» Քեմալ փաշան քաղաքին հայ եւ յոյն մեծամասնութիւնը բացէ բաց ծով թափեց: Նոյն մտայնութիւնը զոր Ֆրանց Վէրֆէլ իր Մուսա Տաղին Քառասուն Օրերը գրքին 5րդ. գլուխին մէջ – գիրքը արգիլուած է Թուրքիոյ մէջ – կը պատկերացնէ երկախօսութեան մը ընթացքին, երբեմնի պատերազմի աստուած եւ ջարդերու գլխաւոր պատասխանատու Էնվէր փաշայի ու գերմանացի Պատուելի Լեփսիուսի միջեւ: Միշտ նախկին ըմբռնումն է «Շուն քրիստոնեայի», որ դեռ անտրամաբանական կերպով, իբրեւ օրինազանցութիւն չէ լուսաբանուած: Մտայնութիւնը՝ որ մէկ կողմէ ազգային մեծամոլութիւն մը կը ցոլացնէ եւ միեւնոյն ատեն, արտայայտութիւնն է յարձակողական ստորակայութեան բարդոյթի մը:

2. — ՈՉ ՈՔ ԿԸ ԽՕՍԻ ՎՐԷԺԻ ՄԱՍԻՆ

— Բացառիկ ու այլանդակ ձեւեր կ'առնէ զսպումը Թուրքիոյ խորերը, Անատոլուի մէջ, ուր տակաւին կ'ապրին հայ առանձին խումբեր, մարդիկ որ մասամբ «սխալմունքով» ազատած են 1915ի ջարդերէն: (Այս յօդուածին մէջ կը վերլուծուի հայ Ուղղափառ եկեղեցւոյ դերը եւ կը լուսաբանուի Հայութեան հիմնական մեղքը՝ անմխանականութիւնը):

Պոլսոյ մէջ թշնամութիւնը կը սահմանափակուի Հայերը դուրս նետելուն մէջ, մինչ կեանք ու սեփական կալուածներ, ոստիկանութեան ուժին տակ, պաշտպանուած են: Բայց տարբեր է պատկերը Անատոլուի մէջ ուր Հայերը առարկայօրէն «անօրէն»ներ, կը նկատուին: Իրիկուն մը զրոյց մը կ'ունենանք հայ «փախըստականներուն» հետ: Այցելած ենք հին եկեղեցիի մը մէջ հաստատուած գաւառացիներու ընդունելութեան կեդրոնը:

Անատոլուի Հայերը, որոնց թիւը ոչ ոք յստակօրէն գիտէ, կ'ապրին առանձնացուած՝ գիւղերուն ու քաղաքներուն մէջ այս հսկայ երկրին: Շատ մը ծերունիներ ազատած են ջարդերէն «սխալմունքով»: Անոնցմէ մէկը կը պատմէ, թէ ինչպէս իր ծնողքներն ու ինք, ինչպէս հազուաթիւ ուրիշներ կը կարծէին ըլլալ միակ վերապրողները 1915-ին, եւ թէ զարմացած էին Պոլիս ժամանումին, տեսնելով որ հայ պատրիարք մը, հայ եկեղեցիներ ու դըպրոցներ կան: Ուրիշ մը իր կալուածներն ու ունեցածները ձգած էր, որովհետեւ Թուրքերն ու Քիւրտերը զինք նետեր էին հոս: Բոլորովին անիմաստ էր Պետութեան կալուածատոմարէն հատուցում պահանջել, որովհետեւ Հայերը՝ Թրքական անուններ կրող, այնտեղ արձանագրուած են իրենց նախկին անուններով: Մարդը սակայն մինչեւ հիմա կը յուսար Հայերու վերածնունդը...: Կը պատմէր կնոջ մը մասին, որուն ամուսինն ու աներհայրը սպաննուած էին, կալուածատէր ըլլալնուն համար: Ոճրագործը դատուած էր ձեւականօրէն, բայց երկու ամիս վերջ ազատ արձակուած: Դատաւորը մահուան սպառնալիքի տակ տեղի էր տուած: Ուրիշներէ ալ նման մանրամասնութիւններ կը քաղենք: Դատաւորը ուրիշ ո՛չ մէկ կարելիութիւն ունէր եւ չէր կրնար արդար վըճիռ արձակել Հայու մը պարագային: Այս մարդիկը կը վախնային բողոքելէ, որովհետեւ իրենք ամէն տեղ, ամէն գիւղի մէջ փոքրամասնութիւն կը կազմէին:

ՄԻՆ ՏՕՆ

(Շար. 2)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՅԱՋՈՂ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նիսէն ետք Լիոնի հայ գաղութը հաճոյքն ունեցաւ ներկայ գտնուելու Ալիս Շահմիրեանի երգահանդէսին, Մոլիէր սրահը, Մարտ 9ին: Եթէ Նիսի գաղութը համեմատաբար իր թիւէն հարիւրէ աւելի ունկնդիրներով քաջալերած էր երգչուհին, Լիոնի տասը հազարի համրանք ունեցող գաղութը համապատասխան թիւով չէր ներկայացած սրահ: Սրահը չէր լեցուած:

Օր. Ալիս Շահմիրեանի երգացանկը բաղկացած էր հայ հեղինակներու ստեղծագործութիւններէ: Փափաքելի պիտի ըլլար, որ երգչուհին իր երգացանկին մէջ մտցնէ նաեւ ստեղծագործութիւններ Վ. Սարգսեանէ, Գ. Մ. Ալէմշահէ, Մեսումենցէ, Պարթեւեանէ:

«Անոյշ»ի խեղկատակութեան բաժնին մէջ երգչուհին իր բացառիկ արժանիքները ցոյց տուաւ: Երգին ելեւէջներուն, տրամադրութիւններուն հարազատ մնացին իր շարժուձեւերը, դէմքի արտայայտութիւնները: Այսպէս վարժ դերասանուհիի մը շնորհքները ի յայտ բերաւ իր գեղեցիկ ձայնին առընթեր: Ունի մարզուած ձայն, կ'երգէ սահուն կերպով եւ լաւ առոգանութեամբ, զգայուն է եւ իր ապրումները կը փոխանցէ ունկնդիրներուն:

Վստահ ենք, թէ յարատեւ աշխատանքով նորանոր նուաճումներ պիտի արձանագրէ:

Մ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 9ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ընկերներ եւ համակիրներ հաւաքուած էին «Ահարոնեան» ակումբը, Փետր. 18ի տարեդարձին առթիւ: Վեց ժամ տեւեց խընջոյքը. եղան երգեր, խմբերգներ, որոնց քլարինէթով ընկերացաւ Ս. Եանըքեան:

Բանախօսն էր ընկ. Գէորգ Քիրէճեան, որ բացատրեց օրուան իմաստը, անդրադառնալով համաժողովրդական ապստամբութեան դրդապատճառներուն եւ իրագործութիւններուն: Նուիրատուութիւններէ գոյացաւ 1150 ֆրանք:

ՄԵՍՐՈՊ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ԲՈՏԻՊՈՒԱՆ

— Ըսածս այդ չէ: Բայց կ'ուզէի գիտնալ թէ...

— Թողէ՛ք, թողէ՛ք: Քառասուն տարի է որ ամէն իրիկուն, Պ. Ժողովրդապետին տունը, Զիթաստանը կը պառկիմ, ինչպէս որ կը կոչեն, եւ ամէն մարդ կրնայ վկայել թէ բնաւ դէպք մը պատահած չէ:

— Կը հաճի՞ք ինծի սահմանուած տեղը տանիլ զիս:

— Անմիջապէս, եւ պիտի տեսնէք թէ ճշմարիտ բոյն մըն է:

Յիշեալ բոյնը, ինչպէս ըսինք, առաջին յարկն էր եւ ամենեւին արժանի չէր այս բանաստեղծական տիտղոսին: Ընդարձակ եւ մերկ սենեակ մը, անկողինով եւ քանի մը անգործածելի կարասիներով զարդարուած, բայց Տիկին Տանկլար այս մանրամասնութիւններուն չէր նայեր:

Անմիջապէս վառարանին քով դարան մը տեսաւ եւ բացաւ զայն:

Յետոյ բանալին դարձուց կղպանքին մէջ:

— Աղէկ կը գոցուի, այնպէս չէ՞:

— Արքեպիսկոպոսին սնտուկին պէս:

— Լաւ, այս հարցումը ընելուս պատճառն այն է որ, վարը, կառքի սնտուկին մէջ, քիչ մը թանկարժէք բաներ ունիմ... քանի մը գոհարեղէններ, ըսաւ աշխուժով, եւ կ'ուզեմ որ ապահովութեան մէջ ըլլան...

— Լաւ ուրեմն, ասոր մէջ դրէք... գոցեցէք եւ բանալին առէք: Այսպէսով կըրնաք հանգիստ քնանալ...

— Սենեակին դուռն ալ բանալիով կը գոցուի՞:

Պառաւ Մաթու կը սկսէր սրտնեղիլ: Այս ի՞նչ է, միթէ իրմէ կը կասկածէի՞ն: Ասոր համար խիստ չոր կերպով հաստատական պատասխան մը տուաւ:

Տիկին Տանկլար ամենեւին ուշադրութիւն չըրաւ այս բանին: Ինք անձամբ քննած ու հասկցած էր որ կղպանքը ամուր էր: Այն ատեն խնդրեց պառաւ Մաթուէն որ քանի մը վայրկեան սպասէ եւ պանդոկ վերադարձաւ:

Կառքը արդէն պատրաստ էր մեկնելու:

Տիկին Տանկլար պայուսակէն բանալի մը հանեց, կառքին սնտուկին մէջ, ներքին նստարանին տակ շինուած արկղը բացաւ եւ հանեց անկէ կաղնիէ տուփ մը, որ խիստ ծանր կ'երեւէր իր ձեռքերուն համար: Սակայն պողպատեայ բռնիչէն բռնելով եւ կրած դժուարութիւնը ծածկելով վերցուց զայն: Յետոյ աճապարանքով դէպի մատուռը գնաց:

— Աս ի՞նչ է, տիկինը իր ծանրութեամբը բեռ կը տանի, ըսաւ կառապանը Ժաքոյի:

— Հէ՞, արդեօք մէջը ոսկի՞ է...

— Ո՛հ, այնքան ծանրութիւն չի կրնար վերցնել... Զե՞ս գիտեր որ հարիւր հազար ոսկի ֆրանքի պարկ մը վաթսուն սաչափ լիվրա կը կշռէ...

— Բայց հարիւր հազար ֆրանքն ալ... քիչ բան չէ, գոչեց Ժաքօ:

Տիկին Տանկլար նորէն իր սենեակը մըտած էր:

Պառաւ Մաթու, որ վիրաւորուած էր եւ չէր ուզեր անճահ համարուիլ, ետեւէն չգնաց, այնպէս որ սեղանաւորին կինը կարողացաւ սնտուկը ուզածին պէս տեղաւորել դարանին մէջ, որուն կղպանքը, որ շատ հաստատուն էր, վստահութիւն կը ներշնչէր իրեն:

Սակայն դարանին դուռը չգոցած՝ չարժեց այն զսպանակը, որով գոցած էր սընտուկը, որուն կափարիչը բացուեցաւ:

Օտար մը ուրիշ բան պիտի չտեսնէր անոր մէջ բայց եթէ թուղթի փոքրիկ ծրարներ: Անոնցմէ մէկը վեր առաւ, մատներուն ներքեւ գլանաձեւ մարմին մը զգաց, առաւ եւ իր պայուսակին մէջ դըրաւ զայն:

Յետոյ, նախ դարանը եւ վերջն ալ դուռը խնամքով գոցեց ու վար իջաւ, այս տան մէջ տիրող հանդարտութիւնը, ինչպէս նաեւ կիսաբաց դռնէն ծերունի ժողովրդապետին սենեակին մէջ նշմարած Քրիստոսի պատկերը վստահութիւն կը ներշնչէին իրեն:

Հասկնալով որ պառաւ Մաթու ոխ պահած էր իրեն, քանի մը անուշ խօսք ըսաւ անոր, որոնք անոր խոժոռ դէմքը զուարթացուցին:

— Այս իրիկուն, ուրեմն, ըսաւ անոր: Կը յուսամ որ ժամը հինգին ատենները կը վերադառնամ:

— Լաւ, Տիկին, կը սպասեմ ձեզի, բայց նայեցէք որ չուշանաք:

— Հանգիստ եղէք, չեմ ուզեր ձեզի անհանգիստ ընել...

— Ո՛, ես այս խօսքը ինծի համար չեմ ըսեր. բայց հիւսիսային արեւմտեան հովը պիտի սկսի. եւ փոթորիկի ատեն դիւրին չէ Օլիուլի կիրճերէն անցնիլ...

— Շնորհակալ եմ, պիտի աճապարեմ:

Վայրկեան մը վերջը նորէն իր կառքը կը նստէր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Այրի Տիկին Շուշանիկ Արիստակէսեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Պաղտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ցոնիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ցովհ. Ցակոբեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԱՂԱՄԻ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 20ին, 80 տարեկանին, Քորանթէն–Սելթոն հիւանդանոցը:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Սէն – Պրինօ մատուռը, 14, Ռիւ տը լ'Էկալիթէ, Իսի լէ Մուլինօ, Երկուշաբթի, Մարտ 24, ժամը 14ին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Իսիի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Aux Amateurs d'Art

DER GOUKASSIAN Gérard
ARTISTE PEINTRE

Fait sur commande des tableaux, paysages, portraits et reproductions des tableaux de maîtres, notamment des tableaux du MONT ARARAT et VARTAN MAMIGONIAN. (Prix raisonnables).

Tél. Sam., Dim. Lundi 843-47-13 ou Ecrire à Der Goukassian 28, Rue Ramponneau, 75020 Paris

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 ter, Rue Charlot — Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23, Ծաղկազարդ ժամը 11ին Ս. պատարագ, անդաստան ուսօրհնէք:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 29, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 30, Զատիկ, ժամը 11ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 31, օր Մեռելոց ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի, Մարտ 23, ժամը 9.30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

ՀԱՅԿ. ԿՐՕՆՔ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

կը մասնակցին.— Ալէն Քիւնի, Փիէր Սեկերս, Ռուբէն Մելիք եւ Լիւք – Անտրէ Մարսէլ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Զարուհի Պետրոսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Օպոն) 100 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

Նոյն տխուր առթիւ, Պորտոյէն հայ ընտանիք մը 100 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Լ Ի Ո Ն

ՄԱՐՏ 23ԷՆ 30

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

կազմակերպուած
Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ
մասնակցութեամբ
Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն–Մորիսի, Վալանսի, Սէնթ – Էթիէնի եւ Սէն–Շամոնի խումբերուն:

Պատուոյ նախագահութեամբ
Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON

SEMAINE ARMENIENNE
du 23 au 30 Mars
Sous la Présidence d'honneur
Louis MERMAZ
Député-Maire de Vienne

DIMANCHE, 23 Mars, Salle Rameau à 15 heures GALA ARTISTIQUE
Avec la participation des troupes de danses NAIRI et NAVASART
Groupe instrumental SAYAT-NOVA de Paris et la cantatrice ALICE CHAMIRIAN

JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915
La Question Arménienne en 1975

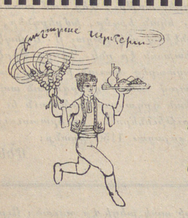
Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf, Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théâtrale
LA RUSE
par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures
GRANDE NUITEE DANSANTE
avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :
- VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
- VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
- GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
- ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
- ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

chez Harout

au restaurant ARMENIA
on cuisine à l'Arménienne

22, RUE MOUFFETARD — PARIS (5e)
Tél. : 899-16-32
Ouvert tous les jours
Réservation de 10 à 17 h., Dimanche de 10 à 12 h., sauf Lundi

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Ի ՆՊԱՍՏ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ
1975 ՄԱՐՏ 22 ՇԱԲԱԹ ՕՐ
ԺԱՄԸ 20ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՇ ԳԻՇԵՐ
Salle Voltaire, rue Voltaire
(Ալֆորվիլ)
Նախագահութեամբ Երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՉԵՍՔԻԻ
Գեղարուեստական Բաժին
ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ **Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ**

CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

կազմակերպած է Ուիք–էնտ մը, դահուկի Զատկուան առթիւ Զուիցերիա՝

CRANS S/SIERRE

Week-End de Ski à Pâques à l'hôtel Carlton. Départ Vendredi soir, 28 Mars, retour Mardi 1er Avril en car-couchettes.

Prix pension complète et voyage 360 F.

Renseignements : UGAB 870-03-18

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

(ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ)

Արձակուրդ կազմակերպած է Մարտ 30էն Ապրիլ 7
ՊԵԼՖՈՆԹԷՆ
(Կապոյտ խաչի կայանը)

Մանրամասնութեանց համար դիմել
Մշակոյթի Տունը, Հայկ Թուֆանեանի, 17 *Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ,*
Հեռ. 824–63–89

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն Ը Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

PRINTEMPS EN ARMÉNIE

du 1er au 15 avril
prix Paris - Paris 2580 F

Logement première classe à EREVAN, hôtel ANI ou ARMENIA, en pension complète et excursions quotidiennes

Renseignements et Inscriptions

A PARIS
Sonia Coumryantz
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-30-64 073-32-64

A LYON
Varoujan Sarkissian
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

A MARSEILLE
Dicran Kazarian
méditaire
6-8 La Cannebière — 13000 MARSEILLE — Tél. 39-72-66 39-67-50
Licence Voyages : A. 721.

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
23
DIMANCHE
23 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.256
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.256

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ծաղկազարդ: Ծառզարդար:

Բանաստեղծական ի՜նչ հրապուրիչ ոճաւորում, խորհրդանշելու համար քրիստոնէական եկեղեցւոյ յուզիչ, ուրախ տօներէն մէկը, — Յիսուսի մուտքը յԵրուսաղէմ, «նստեալ ի վերայ յաւանակի իշոյ» (Յովհ. ԺԲ. 15):

Աստուածորդին ծնած էր՝ Պաղեստինի փոքրիկ մէկ գիւղին՝ Բեթղեհէմի ընտանի կենդանիներու յատուկ անշուք մսուրին մէջ: Ապրած էր խոնարհ կեանք մը, համեստ պայմաններու մէջ: Քարոզած էր անուս, աղէտ, աղքատ ձկնորսներու եւ արհեստաւորներու: Հրաշքներ գործած էր ժողովրդական շրջանակներու մէջ: Ջուրը ընտիր գինիի էր վերածած, քանի մը ձուկով եւ նկանակով հազարներ կերակրած, անդամալոյծներ առողջացուցած, կոյրերու աչքը բացած, նոյնիսկ մեռել յարուցած էր:

Ու փառքի գագաթնակէտին հասած, մնացեր էր նոյն համեստ ու խոնարհ անձը: Նախընտրեր էր կենդանիներու ամէնէն արհամարհուածը՝ Երուսաղէմ երթալու համար:

Ո՛չ մէկ աշխարհակալ թագաւոր կամ անուանի զօրավար կրցեր էր հասնիլ այն պատիւին, որուն արժանացաւ Նազովրեցի Յիսուս ժողովրդական խաւերուն կողմէ՝ ամբողջ ճամբու երկայնքին:

Ձիթենի եւ արմաւենիի ոստերով զինուած՝ ամբոխը ինքնաբուխ կ՚ողջունէր ա՛յն, որ պիտի դառնար մարդկութեան փրկիչը՝ միաբերան երգելով, — «Ովսաննա՛ ի բարձունս, բարեբանեալ եկեալ անուամբ Տեառն»:

Ծաղկազա՛րդ:

Տօն քրիստոնէական, որ կը զուգադիպի բնութեան զարթօնքին: Ա՛յն եղանակին, երբ ծառերը ծաղիկներով կը զարդարուին: Երբ արեւափայլ գարունը կը յաջորդէ ձմրան խստաշունչ օրերուն:

Մեծ Պահքի ապաշխարութեան խստամբեր շաբաթներուն փակ մնացած խորաններու վարագոյրները կը բացուին Ծաղկազարդին, յոյս ու ժպիտ բաշխելով հաւատացեալ ժողովուրդին:

«Դռնբացէք»ի հոգեպարար արարողութիւնը արքայութեան հեռանկարը կը խորհրդանշէ, երբ երիցս կրկնուած «Բա՛ց մեզ, Տէ՛ր, զդուռն արքայութեան» աղերսանքէն ետք կը բացուի վարագոյրը՝ լոյսերով ու ծաղիկներով փողփողուն սեղանին առջեւ:

Վաղորդայն պիտի չունենար սակայն Ծաղկազարդը:

Փառքին ու պատիւին պիտի յաջորդէին Գեթսեմանիի հսկումը («Տէ՛ր, անցո՛ յինէն բաժակս այս»), Յուդայի մատնութիւնը, ձերբակալութիւն, դատավարութիւն, չարչարանք, խաչելութիւն եւ թաղում:

Անո՛նք, որ քանի մը օր առաջ փառաշուք ու յաղթական «ովսաննա»ներով կ՚ողջունէին Ձինքը՝ հիմա «Ի խաչ հա՛ն զդա» կը գոչէին ատեաններու Նախանձոտ աչքերուն առջեւ: Ու Պոնտացի Պիղատոս հրապարակաւ ձեռքերը կը լուար՝ մեղքը դնելով ամբոխի վզին. «Քաւեալ եմ ես յարենէ արդարոյդ այդորիկ, դուք գիտասջիք»:

Որուն կը պատասխանէր «ամենայն ժողովուրդն.— արիւն դորա ի վերայ մեր եւ ի վերայ որդւոց մերոց» (Մատթ. ԻԷ, 24-25):

Տարպեան ժայռը երբեք ա՛յսքան մօտ չէր եղած Կապիտոլին:

Եւ սակայն Ծաղկազարդը կը մնայ միշտ խորհրդանշանը յոյսի ու հաւատքի, նախադուռը հրաշափառ Յարութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 20)

"ԱՐԱՐԱՏ"Ը ՅԱՂԹԵՑ, ԲԱՅՑ...

—— O ——

«Արարատ» Մարտ 19ին 0ի դէմ 1 կէտով յաղթեց «Պայէրն»ի:

Կոլը արձանագրեց Անդրէասեան:

«Հրազդան» մարզադաշտը այդ օր շուրջ հարիւր հազար մարզասէրներ ընդունեց, ինչպէս նաեւ զբօսաշրջիկներ Գերմանիայէ:

Իսկապէս գեղեցիկ, բարձր որակի խաղարկութեան օր մըն էր: Մրցումի նախօրէին Տեդմար Քրամէր, «Պայէրն»ի աւագ մարզիչը, հարցումի մը պատասխանելով ըսած էր, թէ հակառակ այն իրողութեան, որ Միւնիխի մէջ երկու կէտ ապահոված են, սակայն Երեւանի մէջ եւս նոյն ռազմավարութիւնը պէտք է կիրարկեն: Քրամէր ըսած էր՝ «Մենք համոզուած չենք, որ յաղթանակը ապահովուած է, ուստի կը շարունակենք յարձակողական խաղարկութիւնը կիրարկել: Չէ՞, որ, ինչպէս մարզիկները կ՚ըսեն, «գնդակը կլոր է, իսկ դաշտը հարթ», որով ամէն բան կրնայ պատահիլ»:

Իրաւարարին ազդանշանին վրայ, Երեւանցիները, որոնք գնդակի առաջին հարուածը տալու իրաւունքը ձեռք ձգած էին, փոթորկալի յարձակումներու անցան: Գերմանացիները հազիւ կը յաջողէին հեռացնել գնդակը սեփական բերդին քովէն:

Հարիւր տոկոս փոխուած էր այս խումբերուն նախորդ մրցումին պատկերը: Առաջին կիսախաղին «Արարատ»ի տիրապետութիւնը աններեւ էր: Աշխարհի ախոյեան Մայէր անընդհատ կը շարժէր, բազմաթիւ անգամներ իր խումբը փրկեց դժուարին կացութիւններէ: Սակայն 34րդ վայրկեանին ան ի վիճակի չեղաւ ետ մղելու Արարատցիներու գեղեցիկ յարձակումը: Գէորգեանի տուգանքի (փենալթի) հարուածէն ետք Ղազարեան, որ գնդակին տիրացած էր, զայն ուղղեց բերդին առջեւ եւ Անդրէասեան, որ սքանչելի խաղարկութիւն մը երեւան բերաւ ամբողջ մրցումի տեւողութեան, կարողացաւ անթարթի մը մէջ գլխու հարուածով գնդակը բերդէն ներս մղել, հակառակ բարձրահասակ պաշտպաններուն: Կոլը ուրախութեան բուռն ալիք մը ստեղծեց մարզադաշտին մէջ: Երկար տեւեցին ծափերն ու Արարատ բացագանչութիւնները:

Գերմանացիները զգալով, որ կրնան կրկին կոլ մը կորսնցնել, սկսան հետզհետէ աւելի երկար խաղալ դաշտին կեդրոնը, թոյլ տալով, որ իրենց յարձակողները հակայարձակումին անցնին:

Երկրորդ կիսախաղին անոնք յաջողեցան տիրապետել դաշտի կեդրոնին, իսկ Երեւանցիներու յարձակումները, մինչեւ խաղի վերջաւորութեան այլեւս չունէին նախկին թափն ու ուժը:

Այսպէս, ուրեմն, «Պայէրն» յաջողեցաւ ներկայանալ կէս-աւարտական մրցումներուն: Բայց Արարատցիներն ալ ցոյց տուին, որ ի վիճակի են համահաւասար խաղարկութեամբ յաղթել «Պայէրն»ի նման զօրաւոր խումբերու:

ԱՂՕԹՔԻ ՊԷՍ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ոչի՛նչ՝ այս յորդ ճառագայթումն
առաւօտեան՝
Լոյսը դիւրին – աղօթքի պէս սովորական,
Աղօթքի պէս՝ մարդն ուրացող գիր ու
մատեան,
Մարդն ուրացող սուր անուններ
մեքենական,
Եւ մարդկութեան մեքենական յոյսը
դիւրին՝
աղօթքի պէս սովորական:

Եւ սակայն օրն է առաջին արարչութեան,
Զաւանդական քաոսից վերջ զարթումն
սեղ.
— Եղիցի լո՛յս, եւ շառայլում է Արեւելք,
Եւ հեղեղուած լոյսն առաջին հուր է
Արեւան...
Օ Արեւելք:

Ես լսեցի ձայնդ անյուշ,
Գիշերի մէջ անյիշատակ՝
— «Վա՛ղ է այսօրն, եւ վաղն է ո՛ւշ՝
Չիք լիութիւն արեւի տակ»:
Ես լսեցի՛ — և ահա մարդն իմ անհամբեր,
Որ նայում է յետ ու յառաջ,
Իբր թէ կեանքն իր լինէր տարբեր՝
Քան ինչ որ էր վայրկեան առաջ,
Իբրեւ թէ բիւր դարեր անխոնջ
Երկնած լինէր լոկ իր համար
Տիեզերքի անհունն ամբողջ.
Աստղերն արդէն իր գոյութիւնն են
անհամար՝
Խաւաքարտէ ապար ու սուր՝
Աղօթքի պէս սովորական:
Յաւերժութեան հուն ու կամուրջ,
Անհունի մէջ հետքեր յուրթի,
Ուր կբում է անիրական որպէս անուրջ՝
Ծանրութիւնն այս երկրագունդի...

Օ Արեւելք:

×

Աղօթքի պէս սովորական՝
Ահա անցած օրերն են բիւր,
Եւ կեանքս չէ անհատ աղբիւր
Որ դեռ յուսամ աղբերակին
Տասը հազար արշալոյսներ դիտել կրկին:

Եւ կեանքս չէ դալար կաղնի,
Որ դարերի դէմ դիմանայ,
Սերունդների դիմաց կանգնի եւ իմանայ—
Այն որ չե՛մ տեսել երբեք:

Եւ սակայն այս բեղուն ժամին,
Երբ պտղում են խաղող ու նուռ,
Որպէս աշնան ներհուն քամին՝
Ե՛կ, թօթափի՛ր յաւէտ անհաս մտքերը
ծուռ...

Օ, ժամանակ է որ դու գաս
Ու սրտակից լինես ինձ հիւր,
Նստես ինձ մօտ, դէմ յանդիման
Ասես, — եղբա՛յր, ի՞նչպէս անցան օրերը
բիւր,

Ի՞նչ ես արել լաւ ու բարի,
Ի՞նչ ես գործել ու կառուցել՝
Մերձ քառասուն երկու տարի:

— Աւաղ, ես չեմ արժան Դաւիթ՝
Այլ տարագիրն ի Բաբելոն,
Աստանդական ձայն ու տաւիղ, սաղ ու
փեղոն,
Որ արձակուած դարերն ի վեր,
Դառնում է դեռ դէպի անցեալ
Պատգամախօսն աւետաբեր. —
Չի ոչ մի յոյզ, եւ ո՛չ մի սէր,
Ոչ վեհագոյն վայելչութիւնն այս վայրերի
Եւ շռայլուած ոչ մի շնորհ,
Ոչ մի հանգիստ ու ապաստան,
Պիտի յուսան որ մոռանամ քե՛զ իմ կրօն,
Որ ուրանամ քեզ՝ Հայաստան:

×

Արդ, քանզի օրն է տակաւին
արարչութեան,
— Անձկութեան մէջ տաժանակիր՝
Գէթ սէրն այս սուրբ պահել անեղծ,
Թէկուզ նժդեհ ու տարագիր,
Լինել մարդկանց մէջ բանաստեղծ՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:
Մերժել ամէն ճակատագիր,
Ու պայքարի տենդով բորբոք՝
Ապառաժի պէս անզգին
Գեղեցկութեամբ յորդել նորոգ՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:
Կռե՛լ, կոփե՛լ երկաթագիր
Բարբառն հզօր ու տիրական,
Եւ բռնութեանց դէմ հակադիր
Շանթարձակել ռումբ ու ական՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:

Ապա թէ ոչ՝ խօսքերն զուր,
Զէն ու զրահ թատերական,
Խաւաքարտէ ասպար ու սուր՝
Աղօթքի պէս սովորական:

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԻՐԱՔ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Նախարարապետը զբօսաշրջիկութեան շաբաթավերջ մը կ՚անցընէ Սիպերիոյ մէջ եւ վերադարձին, Երկուշաբթի, պիտի խօսի Բրեժնեւի հետ: Հաւանական կը նկատուի որ Շիրաք խօսի նաեւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան դիրքին մասին եւ դժգոհութիւն յայտնէ:

Առաջին խօսակցութիւնները գլխաւորաբար տնտեսական բնոյթ ունեցած են, ֆրանսական պատուիրակութիւնը գլխաւորած է Շիրաք, մինչ Կոսիգին գլուխն էր խորհրդային պատուիրակութեան: Անոնք կը վերաբերին մանաւանդ Փէչինէյի շինելիք գործատուներուն Սիպերիա եւ Նաւթուղիին Թոլիաթթի – Օտեսա հեղուկ ամոնիաքի եւ քարիւղային հետազօտութեանց համար: Խօսուած է նաեւ Կալինինգրատ շինուելիք շաքարի զտարանի մը մասին: Ի նախատեսութիւն 1980ի Ողիմպիական խաղերուն, որոնք տեղի պիտի ունենան Մոսկուա, փարիզեան ընկերութիւններու յանձնուած է նաեւ երեք պանդոկներու կառուցումը եւ օդակայաններու արդիականացումը:

× Շիրաք ծաղկեպսակ մը դրած է Լենինի շիրիմին վրայ:

———

ՌԸՆՕ «Թեքնիք անգործութեան» պիտի դնէ 24 հազար բանուոր, իբրեւ հետեւանք Լը Մանի գործատան մասնակի գործադուլներուն: Միւս կողմէ տնօրէնութիւնը դատարան դիմեց Սէ. Ժէ. Թէ.ի դէմ, վնասուց հատուցում պահանջելով: Ռեժին ցարդ վեց միլիոն կորսնցուցած է չաշխատուած ժամերու հետեւանքով:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՈՐԴԻԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

- ՄԱՅՔԸԼ Ճ. ԱՐԼԷՆ -

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իր կեանքին ընթացքին Մայքըլ Արլէնի համար «Հայերը եւ Հայաստան միշտ մաս կազմած են իր երազներուն, գրեթէ անտեսանելի կամ աղօտ, եւ հիմա ինք կը ճամբորդէ դէպի իր երազը, պիտի տեսնէ ինչ որ տեսանելի է, եւ պիտի գտնէ ինչ որ կարելի է գտնել»:

Եւ ճամբորդութեան ընթացքին, երբ օդանաւը կը թռչի, ամպերէն բարձր դէպի Հայաստան, ինք դարձեալ կ'երազէ հօրը մասին. բաժանումներ եւ սարսափ ճամբորդութեանց ընթացքին, ուր մութին մէջ կը կորսնցնէ իր հայրը, եւ միշտ տեսակ մը վախ եւ վախ...

Եւ առաւօտ կանուխ, առաջին հանդիպումը Արարատի հետ, դիտուած օդանաւէն, մեծ եւ փոքր Մասիսները, աստուածական սլացքով, դաշտէն դէպի երկինք, ձիւնապատ եւ կապոյտ:

Իր կինը կ'ըսէ թէ Արարատը Հայաստանի մէջ չէ հիմա, եւ Մայքըլ կը պատասխանէ բարկացած.

— Ի՛նչպէս այսպէս լեռ մը միայն մէ՛կ կրնայ պատկանիլ...

— Աչքերուդ մէջ արցունք նշմարեցի, կ'աւելցնէ դարձեալ իր կինը, երբ Արարատը տեսար...

— Ո՛չ եւ ո՛չ է Մայքըլի պատասխանը, եւ կ'աւելցնէ. «Ես չեմ պատկանիր վերադարձող զաւակներու խումբերուն»:

Գրագէտին եւ իր կնոջ առաջին տպաւորութիւնները Երեւանէն: Կը հաւատան որ 750.000 բնակիչ ունի քաղաքը: Լայն պողոտաներ, նեղ փողոցներ, համեստ տուներ, նորաշէն բնակելի նոր շէնքեր, վարդագոյն, հազուագիւտ խանութներ բայց բազմաթիւ ժողովուրդ, ամէն տեղ, պարտէզները, փողոցները բազմութիւն մը որ կը շրջապատէ զիրենք, եւ հեղինակը կը նմանցնէ Երեւանը Պալքանեան երկրի մը մայրաքաղաքին — փոշոտ, ոչ շատ հարուստ, ոչ շատ աղքատ: Բայց ժողովուրդը... բոլորն ալ Հայ... Թուխ դէմքերու և սեւ մազերով, սեւ աչքերով... Հայեր...:

Պանդոկին մօտ պզտիկ պարտէզ մը. հագիւ հաստատուած հոն կը մտնեն, տղաք եւ աղջիկներ կը խաղան սեւաչեայ, գուարթ, ժիր... հայ երախաներ... եւ Մայքըլ այլեւս մէկ փափաք ունի՝ համբուրել զանոնք...

Եւ կուգայ պանդոկ իր պաշտօնական թարգման առաջնորդը՝ Սարգիս, նշանակուած Մշակութային Կոմիտէին կողմէ, «համակրելի հիւրերու համար» — Սարգիս անգլերէնի ուսուցիչ է միջնակարգ դպրոցի մը մէջ:

Սարգիս ուսումնասիրած է այցելուին հայրը եւ գործը, եւ կը խօսի հօրը մասին.

— Վստահ եմ թէ սքանչելի հայր մըն էր ձեր հայրը, կ'ըսէ Սարգիս, Հայ մնացէք միշտ հրաշալի հայրեր կը դառնան ամբողջովին նուիրուած իրենց ընտանիքին:

Եւ կը սկսին շրջագայութիւնները առաջնորդութեամբ Սարգիսի, եւ առաջինն ու կարեւորը Յուշարձանն է, հայ մարտիրոսներու սրբատեղին:

Եւ կառքով ճամբայ կ'ելլեն, անցնելով լայն պողոտաներէ, ծառեր ճամբու եզերքներէն դէպի բլուրները, ծաղիկներ ճամբուն եզերքները եւ քանի մը տուներ, իրեն այնպէս կը թուի թէ ուրիշ երկիր մը կը գտնուին, ձգած Պալքանները եւ եւրոպական երկրամաս մը կ'անցնին: Յետոյ կը սկսին չոր դաշտերը, եւ լից քարերով, եւ աւելի հեռուն Արարատը, գագաթը կորսուած ամպերուն մէջ:

— Աշխարհիս բոլոր Հայերը պէտք է այցելեն այս յիշատակարանը եւ զգան մինչեւ իրենց ոսկորները Հայերուն տառապանքները եւ ողբերգութիւնը, եւ դառնալով գրագէտին կնոջ.

— Հայերուն տառապանքը մեծ եւ անհասկնալի եղած է:

«Հայերը երբեք պէտք չէ մոռնան ինչ որ պատահեցաւ իրենց: Ցեղասպանութիւն էր. գիտէ՞ք թէ աշխարհիս առաջին ցեղասպանութիւնն էր...»:

Կը բարձրանան դէպի յուշարձանը: Սարգիս քանի մը ծաղիկ կը քաղէ, որոնք կը նետուին յաւիտենական բոցին մէջ:

Իր պաշտօնական առաջնորդը Վարդան, Հայաստան ծնած է, մինչդեռ Սարգիս գաղթած է Եգիպտոսէն 1947ին, շատ ալ հաճելի չի գար, եւ գրագէտը շատ անգամ կը նախընտրէ առանձին պտըտիլ. կ'այցելեն եկեղեցիները աւերակ կամ կանգուն, Գառնի, Զուարթնոց, Մատենադարան, Փութպոլի մարզադաշտը, եւ օրերու ընթացքին խօսակցութիւնները միշտ անպակաս են Թուրքերուն մասին:

— Մէկ դարէ ի վեր անոնք կը փճացնեն մեր ժողովուրդը:

— Բայց ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ վայրենիներ են անոնք:

Եւ Մայքըլ Արլէն վարժուած է այլեւս լսելու միեւնոյն խօսքերը որոնք կրկնութիւններ կը թուին իրեն:

«Ջարդուեցաւ անմեղ ժողովուրդը. մեզ սպաննեցին, եւ մենք բան մը չէինք ըրած». բայց այդ վայրկեանին շատ ազդուած չէ ինքը, եւ այդ պատճառով, կ'ամչնայ Սարգիսէն անոր առջեւ: Այս բոլորին մէջ, իրեն այնպէս կը թուէր թէ բան մը կը պակսէր:

Բիւրականի այցելութիւն: Աստղագէտ գիտունները բացակայ են. այդ օրը դաշտերուն եւ բլուրներէն մէջտեղ, կը ճանչնայ սթալինեան ժամանակներու տառապանքները:

Եւ գրագէտը կը մտածէ թէ այդ սեւ բունդէն շատեր, տարեցները եւ աւելի երիտասարդներ, որոնց կարելի է հանդիպիլ ամէն օր, փողոցը, սրճարանները, դէպի գործ հանրակառքերուն մէջ, կամ երբ կը վերադառնան աշխատանքէն, գլուխնին բարձր եւ հպարտ: Ոչ միայն ահ ու սարսափէն եւ հալածանքներէն ազատածներ են, այլեւ հիմա ոտքի՝ կը շինեն հսկայ մարզադաշտեր, վարդագոյն քարերէ մեծ բնակարաններ, արձաններ, սառնարաններ, մեքենական գործիքներ, նուրբ եւ գեղեցիկ բարձրահասակ գաւակներ, եւ կը խօսին մօտիկ անցեալին վրայ առանց գունաւոր ողբերու եւ ինքնախղճահարութեան:

Մայքըլ Արլէն կը հրաւիրուի Սարգիսի տունը եւ կը հանդիպի հոն ուրիշներու՝ Արշիլ եւ Գէորգ. առաջինը ուսանող է, երկրորդը գրագէտ կարդացած շատ մը անցեալի Ամերիկացի եւ Անգլիացի գրագէտներ: Կը խօսին գրականութեան մասին եւ Մայքըլ Արլէն խօսակցութիւնները կը բերէ Սոլժենիցինի վրայ, նմանցնելով զայն Թոլսթոյի եւ Տոստոյեւսկիի. եւ Սարգիսն է որ կը պատասխանէ. «Սոլժենիցին ազգային գրագէտ մըն է որ իր տաղանդը իր անձին համար կ'օգտագործէ, եւ երբ գրագէտ մը կ'այպանէ իր հայրենիքը, իրաւունք չունի այլեւս սպասելու պատիւներ իր հայրենիքէն»:

Կը խօսին նաեւ հիփփիներու մասին (Հայաստան զուրկ է, բարեբախտաբար) եւ Գէորգ կը յայտնէ իր փափաքը օր մը Ամերիկա այցելելու. այցելել Հարվարտ Ուիտըննո գրադարանը եւ Նիակարայի ջրվէժը: Գէորգ կը մեկնի եւ Սարգիս դառնալով Արլէնի.

— Պէտք չկար խօսելու Սոլժենիցինի մասին:

— Գիտեմ, սխալ էր. ներեցէք:

Եւ Աշիլ կ'աւելցնէ.

— Չորս ամիս առաջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց իր տղան եւ լուր չունի թէ ուր է: Երիտասարդներ կան, որ շատ մը խենթութիւններ կ'ընեն... Եւ դարձեալ Մայքըլ Արլէն կը հարցնէ Սարգիսի.

— Շատ մը ազգեր եւ անձեր դժբախտութիւններ ըրած են Հայութեան, բայց միայն Թուրքերը կ'ատէք:

— Որովհետեւ անոնք սպաննեցին մեր ժողովուրդին մեծ մասը, — քու ժողովուրդդ, իմ ժողովուրդս:

Եւ Մայքըլ Արլէնի սրտին մէջ տեսակ մը ատելութիւն կը մտնէ Սարգիսի հանդէպ, բայց երեկոյեան մէկ փափաք մը ունի միայն. համբուրել զինքը:

Եւ երկար ժամեր կը մտածէ եւ կը ջանայ եզրակացութեան մը գալ, ու կը խորհի թէ ի հարկէ Հայը իրաւունք ունի ատելու Թուրքը, բայց Թուրքերը երբեք չեն ընդունած այս ատելութիւնը: Եւ ո՛չ ալ իրենց ոճիրները: Գերմանները ընդունեցան իրենց ոճիրները — գործուած հիթլերական ռեժիմէն: Դատեցին յանցաւորները եւ մարդասպանները եւ Հրեաներու բնաջնջողները: Ընդունեցան իրենց մեղքը, իսկ Թուրքե՞րը...

Եւ վերջ ի վերջոյ Մայքըլ Արլէն հարց կուտայ ինքզինքին թէ արդեօք Հայերը չէին ատեր ինքզինքնի՞ն այսքան տառապած ըլլալնուն եւ այսքան անդախտութիւններ ու հալածանքներ կրած ըլլալնուն տարիներու ընթացքին...:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար. 2)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԸ

— Օ —

Գ.

«ԱՐԱՏԸ» ԿԸ ՄՆԱՅ

Ծերուկ մը կը վերյիշէ. «Ինչ որ աչքերս տեսած են, բոլորը չեն տեսած». 13 տարիներ շարունակ պահուած ապրած էր լեռներու մէջ: Ուրիշ մը կը պատմէ իր քրոջ առեւանգումը Թուրքի մը կողմէ: Բայց ոչ ոք Անգարայի կառավարութեան պատասխանատու կը նկատէ այս անարդարութիւններուն, այլ միայն ու միայն ատելաւառ ամբոխը, որ կը շարժի որպէս թէ չկայ արդարութիւն ու իրաւունք, թէ Պետութիւն իսկ գոյութիւն չունի:

Անատոլուի Հայերը կը հաստատեն թէ չունին դպրոց եւ եկեղեցականօրէն կազմակերպուած չեն: Շատեր բռնութեամբ կրօնափոխ եղած են, ուրիշներ պատեհապաշտութեամբ: Բայց հաւատափոխութիւնը չի բուժեր, քանի որ Հայութեան «Արատը» կը մնայ անջնջելի, և ամէն յարաբերութեան մէջ կը դառնայ բեռ մը նոր խոլամի ճակտին: Թրքական անուն մը ունենալու հանգամանքը նոյնպէս չօգներ, ոչ ալ Հայերու յատուկ «եան»ին ջնջումը:

Մտքիս մէջ անմոռնալի կերպով դրոշմուած կը մնայ յիշատակը Անատոլուի գաղթող Հայերու ընդունելութեան կեդրոնին իր քայքայուած եկեղեցիով, իր թշուառութեամբ որ կը յիշեցնէ պաղեստինեան գաղթակայանները:

Կ'այցելենք Պոլսոյ Պատրիարքարանը, որ Թուրքիոյ հայ ուղղափառ քրիստոնեաներու հոգեկան, կրօնական բարձրագոյն կեդրոնն է: Պատրիարքական պաշտօնէութիւնը ծանր տպաւորութիւն կը ձգէ մեր վրայ: Ընդունելութեան սրահին մէջ կախուած կ'իշխէ –հասկնալի է անշուշտ– «Թուրքերու հօր» լուսանկարը, քովը Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի նկարին:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

×

Վկայ Երուանդ Աբէլեան, քարտուղար հայկական ընդհ. հիւպատոսարանի, Պերլին, 23 տարեկան, լուսաւորչական:

(Երդումէն ետքը):

Նախագահ.— Տիկին Շտելբաումի քով, Աուգսբուրգեր փողոց, ամբաստանեալին հետ միասին բնակա՞ծ էք եւ անոր բարեկամացա՞ծ:

Վկայ.— Այո, անցեալ տարի Դեկտեմբերի կէսին բարեկամի մը միջոցաւ ճանչցայ զինքը: Զինքը ինծի ներկայացուցին եւ հարցուցին թէ արդեօք իմ քովս անոր բնակարան մը չէի՞ կրնար ճարել, հայրենակից էր եւ լեզու չէր գիտեր: Կը բաղձար հայրենակիցներու մէջ ըլլալ: Ասոր վրայ տանտիկնոջ հետ խօսեցայ, որ ըսաւ թէ մինչեւ Մայիս մէկ սենեակ մը, որ երբեք վարձու չէր տար, ինծի կը տրամադրէր. այսպէս հասնելէն ետքը յաջորդ օրը ամբաստանեալը եկաւ: Այս Ծնունդէն վերջը Դեկտեմբերին էր. ես այդ ժամանակ պարի վարպետ Ֆրիդրիխէն պարի դաս կ'առնէի, Թէհլիրեանը յորդորեցի որ ինքն ալ գայ: Ընթացքը կը սկսէր Նոյեմբերին, ինքը քիչ մը ուշ մտաւ. ամէն Երեքշաբթի, Ուրբաթ եւ Կիրակի կ'երթայինք՝ Էֆթեանը, Թէհլիրեանը եւ ես. առանձնական դասընթացք էր եւ գրեթէ երեք ամիս տեւեց:

Ն.— Ուրիշ ի՞նչ կ'ընէիք: Դուք հիւպատոսարանի մէջ ձեր գործը կը կատարէի՞ք. ամէն օր դուրս կ'ելլէ՞ք:

Վ.— Իրիկունը:

Ն.— Ամէ՞ն օր ամբաստանեալին հետ էի՞ք:

Վ.— Միասին կը բնակէինք. օր մը իրեն հետ առանձին էի. ըսաւ ինծի թէ կ'ուզէր սորվիլ եւ արուեստագէտ ըլլալ, սաստ աւելի չհետաքրքրուեցայ: Օր մը պարի դասի միջոցին գետին ինկաւ, օգնեցի իրեն, եւ ինքզինքը գտաւ. իր նոպան 5–10 վայրկեան տեւեց, յետոյ ինքնիրեն գալէն ետքը, ուզեց տուն դառնալ:

Ն.— Ուրիշ անգամ ալ այսպիսի անկում մը ունեցա՞ւ:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Բժիշկին երթալու պատճառը այս անկո՞ւմն եղաւ:

Վ.— Այո, Դր. Հակէի գացած էր, որ զինքը քննած էր: Թէ յետոյ ի՞նչ պատահած է, չեմ գիտեր, ներկայ չեմ եղած:

Ն.— Վերոյիշեալ բնոյթով ուրիշ անգամներ ալ հիւանդագին նոպաներ չէ՞ք նկատած բացի այն մէկէն, որ պարի դասի միջոցին պատահած էր:

Վ.— Դեռ զանազան անգամներ եւ անգամ մըն ալ սանդուխին վրայ այսպիսի նոպաներ ունեցած է. բայց ես ներկայ չեմ գտնուած, ինքը կը պատմէր:

Ն.— Գլխու ցաւի վրայ կը գանգատէ՞ր:

Վ.— Այո, կ'ըսէր թէ գլխու ցաւ ունէր եւ անկէ զատ գլխուն վրայ վէրք ալ ունէր, չեմ կրնար ըսել թէ ե՛րբ էր այս. Յունուարին ըլլալու է. պարի դասի միջոցին ունեցած նոպայէն առաջ էր:

Ն.— Ամբաստանեալը ինչո՞վ կը զբաղէր. դասե՞ր կ'առնէր եւայլն...: Յունուարի կէսէն մինչեւ Փետրուարի վերջը Օր. Բայլընզոնէ դաս կ'առնէ՞ր ո՞րչափ ատեն:

Վ.— Կարծեմ շաբաթը երեք անգամ:

Ն.— Տունն ալ կ'աշխատէ՞ր:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Ուրիշ հիւանդագին երեւոյթներ նկատա՞ծ էք, զօրաւոր ջղագրգութիւն, ցրուածութիւն:

Վ.— Այո, շատ զգայուն էր, երբ իրեն մէկ ժխտած բանը հաստատէի, կ'առնուէր բայց ընդհանրապէս իրարու հետ լաւ էինք:

Ն.— Իր նախկին կենաց մասին բան մը գիտէ՞ք. իր գլխէն անցածներուն վրայ ձեզի հետ կը խօսէ՞ր:

Վ.— Այո, պատմած էր թէ իր ազգականները կորսնցուցած էր:

Ն.— Ե՞րբ պատմեց ձեզի:

Վ.— Շատ առաջ էր. ճիշդ չեմ կրնար ըսել թէ երբ:

Ն.— Խօսա՞ծ էք այն մասին թէ իր ազգականներուն կորստեան պատճառը ո՞վ եղած էր:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Թալէաթի Պերլին գտնուելուն վրայ խօսք ըրա՞ծ էր. եւ կամ թէ անոր բան մը ընելու էր:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Տիկին Դիտմանի քով փոխադրուելու դիտաւորութիւնը ձեզի կանխապէս յայտնա՞ծ էր:

Վ.— Ոչ, չէր ըսած թէ ո՛ւր պիտի փոխադրուէր. օր մը սակայն խնդրեց որ Տիկին Շտելբաումի հաղորդեմ թէ ինքը բնակարանէն ելլել կ'ուզէր, որովհետեւ բժիշկն ըսած էր թէ օդային կայը կը վնասէր իրեն:

Ն.— Ուրեմն իր փոխադրուելուն իրրեւ պատճառ ձեզի՞ ալ իր առողջական վիճակը ցոյց տուաւ:

Վ.— Այո՛:

(Շար. – 25)

Շնորհք պատրիարքը այդ օրերուն արտասահման կը գտնուէր: Փոխանորդը որոշ տատանումէ յետոյ տեղեկութիւններ կուտայ մեզի: Դրականը՝ նախ. Եկեղեցիները ունին անսահման կրօնական ազատութիւն: Բայց երբ մարդ ի մտի կը բերէ հայ եկեղեցիին բնոյթը, ուր տակաւին պաշտամունքն ու ծիսակատարութիւնը կ'իյնեն քարոզին վրայ, մարդ չի զարմանար այդ ազատութեան վրայ: Երբ քարոզ մը տրուի, բնականաբար ապաքաղաքական քարոզ մըն է: Այսպէս է որ կը պահպանուի եկեղեցիին ազատութիւնը: Զուտ կրօնական ու ծիսային պաշտօնին մէջ սահմանափակուած՝ ան իրաւունք չունի ոչ մէկ ձեւով, օրինակ, զբաղելու դպրոցներու հարցով: Ոչ մէկ եկեղեցական, ոչ իսկ պատրիարքը անձամբ կրնայ դպրոց մը այցելել. Ժողովուրդին կողմէ ճանչցուած իբրեւ ազգին պետը, պատրիարքի նկար մը դպրոցական սրահի մը մէջ աներեւակայելի բան մըն է: Պատրիարքարանը միայն անպաշտօն կերպով կ'ընդունի գաւառէն գաղթողները: Այս մարդասիրական գործը անգամ կրնայ զլացուիլ անոր:

Ինչպէս կ'ապրին քաղաքի 32 եկեղեցիները, մկրտութիւններէ, ամուսնութիւններէ, թաղումներէ եւ հաւատացեալներու լումաներէն: Կայուն ստացուածքներու, կալուածներու նուիրատուութիւնը, որ շատ հին հայկական աւանդութիւն է, արգիլուած է: Թաղի մը հաւաքականութիւնը իրաւունք չունի հոգալու քահանային նիւթական ծախքերը, թէեւ քահանան պարտաւոր է տուրք վճարելու: Շատ մը թաղային կազմակերպութիւններ կ'ընեն ատիկա եւ կը չարժին պետական որոշումներուն դէմ: Աչքի կը զարնէ կղերականի պակասը: Դպրեվանքը որ կրնար կղերականներ պատրաստել, փակուած է: Անոնց պատրաստութիւնը յանձն առած է պատրիարքը ինք, դասաւանդելով հինգ թեկնածուներու: Քանի մը երիտասարդներ ղրկուած են Պէյրութի դպրեվանքը կամ Երուսաղէմ: Մէկ հոգի կ'ուսանի անգլիքան Աստուածաբանութեան վարժարանը, Լոնտոն: Յոյն ուղղափառ եկեղեցիին հետ յարաբերութիւններ շատ բարեկամական կը նկատուէին, թէեւ շփումները յաճախակի չեն, քանի որ կրնան պետութեան դէմ դաւադրութեան մը նշանը նկատուիլ:

Հայ առաքելական եկեղեցիին ծիսական պաշտօնը ցարդ ապահոված է անոր վերապրումը: Ան ամբողջովին ապաքաղաքական պէտք է ըլլայ ու է: Ասոր համար պաշտամունքի, արարողական մասը հարուստ է: Ներկայ կ'ըլլանք տօնական անվերջանալի արարողութեան մը: Խունկի թանձր մթնոլորտին մէջ տեղի կ'ունենայ Ս. Խորհուրդը: Զանգակներ, քշոցներ կ'ընկերակցին արեւելեան ծէսին: Քարոզ չկայ: Իսկ արարողութիւնը ամէնէն առաջ ծերունիներու համար է: Երիտասարդներն ու բոլոր մտաւորականները, որոնց հետ զրոյցներ ունեցանք, եկեղեցին եւ անոր շքեղ պաշտամունքը կը նկատեն միայն հին, բայց յարգանքի արժանի փոլքլոր մը, որուն մէջ չեն կրնար իրենց ինքնութիւնը գտնել: Ոչ մէկ անգամ կը մտածեն որ եկեղեցին իմաստալից ու աւանդական մէկ հին մասը կը ներկայացնէ Հայութեան, եւ պէտք էր իր այս նուաղումէն, չեղումէն հանել ու դնել իր իսկական ճամբուն մէջ:

ՄԷՆ ՏՕՇ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՀԱՅ ԱՌԱՋԻՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒՀԻՆ

Եւրոպական գրագատութեան գնահատութեան արժանացած անուանի դէմքերէն է Սահակդուխտ Սիւնեցի: Ան աղջիկն էր Դուինի Մայր եկեղեցիի աւագերէց Սահակի, քոյրը՝ թարգմանիչ, փիլիսոփայ, լեզուագէտ, երաժիշտ եւ բանաստեղծ Ստեփանոս Սիւնեցիի:

Ութերորդ դարու այդ բազմաշնորհ կնոջ մասին մատենագրական տուեալներ հաղորդած են պատմագիրներ Մխիթար Այրիվանեցի եւ Ստեփանոս Օրբելեան:

Սահակդուխտ Սիւնեցի փոքր տարիքէն ուսման հետեւած է: Դուինէն գացած է Գառնիի գեղատեսիլ բնութեան գիրկը եւ հոն ապրած ու ստեղծագործած է: Պատմագիրները միաբերան վկայած են թէ Սահակդուխտ Սիւնեցի եղած է անուրանալի տաղանդով, օժտուած բանաստեղծ մը: Գրած է տաղեր, մեղեդիներ եւ կցորդ կոչուած բազմաթիւ քնարական քերթուածներ: Միաժամանակ եղած է երաժիշտ – երգահան: Եղանակաւորած, երգի վերածած է իր բանաստեղծութիւնները, որոնք տեղ գտած են դեռ հին ժամանակներէն գոյութիւն ունեցած «Մանր ուսմունք» կոչուած ձայնագրուած երգարաններու մէջ: Զանազան վայրերէ աշակերտներ գացած են անոր մօտ, որպէսզի ուսանին բանաստեղծութեան արուեստը եւ երգ – երաժշտութիւն: Այս առումով Սահակդուխտ Սիւնեցի նաեւ հայ առաջին մանկավարժուհին եղած է: Սահակդուխտի գրած եւ եղանակաւորած երգերէն մէկուն տուներուն գլուխներու տառերով իր անունը կը կազմուի: Այս տաղին միջոցաւ ներբողած է մայրութիւնը, որ բանաստեղծուհիին կողմէ որակուած է «անդաստան հոգեւոր եւ համապայծառ ծաղիկ, կենդանութիւն տուող, խաղաղութեան միջնորդ եւ կեանքի խորհուրդ»:

Սահակդուխտ Սիւնեցի իր երգերուն մէջ արտայայտած է համամարդկային վսեմ գաղափարներ: Այդ պատճառով ալ արժանի կերպով դասուած է քաղաքակրթութեան պատմութեան հին շրջանէն ծանօթ այն փոքրաթիւ կիներու շարքը, որոնք իրենց շնորհքներով լոյս սփռած են սերունդներուն վրայ եւ անմոռանալի մնացած են անոնց յիշողութեան մատեաններուն մէջ: Իրաւամբ, ան կոչուած է հայ մատենագրութեան Սիբիլլան, գաղափարապաշտ Սաֆօն:

Մեռած եւ թաղուած է Գառնի:

Հայոց հին եւ միջնադարեան գրականութեան լաւատեղեակ Ակադ. Աբեղեան գրած է. «Սահակդուխտ Սիւնեցին, իր եղբօրն արժանաւոր այս կինը, մեր առաջին բանաստեղծուհին ու երաժշտուհին է, որ յիշւում է գրականութեան մէջ»:

Կ. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ »Ի ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ՝ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒԱԾ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Բիւրօն քննութեան առած է «կուսակցութեան Թումանեանի շրջկոմի աշխատանքում եղած լուրջ թերութիւնները»:

Կեդր. Կոմիտէն հաստատած է, ինչպէս հաղորդած է «Սով. Հայաստան» Մարտ 15ի թիւով, թէ կուսակցութեան Շրջ. Կոմիտէն պատշաճ ուշադրութիւն չէ դարձուցած շրջանի տնտեսութեան վրայ: Կարգ մը յաջողութիւններու տարողութիւնը մեծցնելով՝ ինքնագոհ տրամադրութեամբ անտեսած է թերութիւններն ու լուրջ վրիպումները:

Վերջին տարիներուն շրջանի արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան ցուցանիշերը նուազած են: 1974ին, 1970ի համեմատութեամբ, համախառն արտադրութեան ծաւալը հնգամեայ ծրագրով նախատեսուած 42,5 տոկոս աճի փոխարէն նուազած է 1,6 տոկոս:

Բիւրօն յատկապէս նկատի առած է շրջանի գիւղատնտեսութեան ոչ-գոհացուցիչ պատկերը: Վերջին տասը տարիներուն կոլտնտեսութիւններու եւ սովխոզներու արտադրութեան ծաւալը ոչ միայն չէ աւելցած, այլ եւ ընդհակառակն նուազած է 5,4 տոկոս:

«Աշխատանքում ունեցած լուրջ թերութիւնների, ժողովրդա – տնտեսական պլանների կատարումը չապահովելու, գործերի վիճակի նկատմամբ ոչ քննադատական վերաբերմունք ցուցաբերելու համար Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի Բիւրոն ընկ. Բ. Ա. Գէօզալեանին կուսակցական խիստ տոյժ տուեց եւ նրան ազատեց կուսակցութեան Թումանեանի շրջկոմի առաջին քարտուղարի պարտականութիւններից: Կուսակցական տոյժ տրուեց Թումանեան շրջսովետի գործկոմի նախագահ ընկ. Ս. Ռ. Սիմոնեանին»:

Շրջ. Կոմիտէի Ա. քարտուղար նշանակուած է Լ. Ս. Ալավերդեան, որ նախապէս երկրորդ քարտուղարն էր:

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

— O —

«Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակ»ի նպատակը՝ ձեռագիր գործերու, կամ դէթ գիրքի ձեւով լոյս չտեսած երկերու գնահատումն է, զանոնք մրցանակի եւ հրատարակութեան արժանացնելով կամ միայն հրատարակելով:

Մրցանակին կրնան մասնակցիլ բոլոր հայ մտաւորականները, Հայաստանի թէ Սփիւռքի, առանց դաւանական կամ գաղափարական խտրութեան, ներկայացնելով հայերէն կամ օտար լեզուով իրենց այն հեղինակութիւնները որոք կը վերաբերին Հայկական մշակոյթին, գրական, իմաստասիրական, պատմական, եկեղեցագիտական, բանասիրական եւ յարակից այլ կալուածներու մէջ:

Մրցանակի համար գրուած կամ պատրաստուած երկերը պէտք է յղուին Դատակազմին՝ մաքուր, դիւրընթեռնլի ձեռագրով, նախընտրաբար մեքենագրուած, եւ ըստ կարելւոյն երեք օրինակով, մինչեւ Սեպտեմբեր ամսուն վերջը:

Մրցանակը կը տրուի տարին մէկ անգամ եւ կը յայտարարուի Յունուար ամսոյն մէջ:

Մրցանակի տիրացած հեղինակը, անկախ իր գործին տպագրութենէն (նուազագոյն 1000 օրինակ), կը ստանայ 1.000 լիբ. ոսկի պարգեւ մը: Դատակազմը կրնայ գործ մը համարել միայն հրատարակութեան արժանի, առանց նիւթական յաւելեալ պարգեւին:

Մրցանակին արժանի համարուած կամ պարզապէս հրատարակուած գործերու հեղինակները կը ստանան 500 (հինգ հարիւր) օրինակ իրենց գործի հրատարակութենէն, զորս կրնան վաճառել, միշտ պահելով Դատակազմի կողմէ նշանակուած գինը:

1975ի գրական մրցանակին մասնակցութիւնը կ'ընդունուի այս յայտարարութեան հրատարակութեան թուականէն սկսեալ:

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

18 Փետր. 1975
Անթիլիաս

PRIX LITTERAIRE
KEVORK MELIDINETZI
Catholicossat Arménien
Antélias — Liban

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»ը
Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ՄՕՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.Գ.
ՊԱՐՈՆ ԲՈՏԻՊՈՒԱՆ

Օդը չոր, խիստ ու դժնդակ էր:

Երկինքը բացուած էր փոքր սպիտակ ամպեր կը ծածանէին մոխրագոյն երկինքին վրայ:

Տիկին Տանկլար դժուարաւ շունչ կ'առնէր: Քօղը վեր առաւ:

Խե՜ղճ կին: Որքա՜ն չէր նմաներ այն վայելչասէր կնոջ, որ ատենով Պ. Տանկլարի հետ կը վիճէր ամբողջ հարստութիւն մը արժող զոյգ մը ձիու համար, այն նորաձեւութեան թագուհին, որ ամէնէն նորատիներն ու ամէնէն վայելուչները ոչինչ կը համարէր, եւ ապօրինի սիրոյ մէջ կը փնտռէր տակաւին չափազանց բերկրութիւններ:

Եւ երբ անփութօրէն կ'ընթանար իր անստուեր եւ պերճութեամբ լուսաւորուած կեանքին մէջ, յանկարծ արեւը իր ոտքերուն ներքեւ աներեւութացած էր:

Նախ եւ առաջ սոսկալի եւ տաժանելի սնանկութիւնը, որ արքունի պերճութեան մը կորուստէն չէր բաղկանար, այլ եւ անպատուութեամբ խառնուած էր:

Յետոյ իր սիրահարին՝ Տըպրէի լքումը, որ հաշիւները մաքրած էր իրեն հետ իբր պարտատիրոջ մը եւ որ իրեն համար շահած միլիոնը նետեր էր իրեն, ինչպէս ողորմութիւն մը կը նետեն այն ձանձրացուցիչ մուրացկանին, որ կը վռնտեն...

Անկէ վերջն ալ... իր աղջիկը, Էօժէնի, որ մօրը անտարբերութեան վրէժը կ'առնէր վայրկենական փախուստով մը, առանց հրաժեշտի բառ մը իսկ ձգելով ետին:

Վերջապէս, եւ ահա այս էր վշտին վերջը այս կինը որ անարժան ամուսին, թեթեւաբարոյ, մինչեւ իսկ խելագար կրնար համարուիլ, այս կինը կ'իմանար թէ գրեթէ ոճիրի մը մեղսակից գտնուած էր, թէ իրմէ ծնած զաւակը, որ մեռած կարծած էր, ազատած էր եղերերգական սպանութենէ մը, որ նոյնիսկ իր հայրը գործած էր, այս տղան ի՞նչ պարագաներու մէջ երեւան ելած էր:

Յայտնի պատժապարտ, փախստական թիապարտ, մարդասպան, եւ վերջապէս կալանաւոր, ցկեանս կալանաւոր:

Լաւ, այս կինը ոճրագործ չէր:

Այս աղէտը գլխուն գալէն ի վեր, կատարեալ կերպարանափոխութիւն մը տեղի ունեցած էր վրան: Ամէն բան մոռցած, իր նախկին փափաքները, կիրքերը, իր պերճութեան եւ հպարտութեան իղձերը, որոնք ատենով իր ամբողջ կեանքն էին:

Եւ եթէ կարելի ըլլար դարմանել ինչ որ անդարմանելի էր, ամբողջ կեանքը, ամբողջ ապագան կուտար անցեալը դարմանելու համար:

Կարելի եղածը ըրած էր:

Տիկին Տանկլար, որ արքունական անդրանիկ ճիւղի հին ծառաներէն Պ. տը Սերվիէօի աղջիկն էր, կը պատկանէր ընտանիքի մը, որ ոչ միայն օրինաւոր էր, այլ եւ մոլեռանդութեան մօտեցող կրօնական զգացումներով թրծուած մէկն էր:

Համարձակած էր երթալ ծունկի գալ իր ծնողաց առջեւ, որ չէր տեսած այլեւս երբ կը կրէր Տանկլարի, այդ դռեհիկ մարդուն ամօթապարտ անունը:

Խոնարհելով պաղատած էր որ վանքի մը անդունդին մէջ յաւիտեան աներեւութանալով խորասուզուելու միջոցը հայթայթեն իրեն:

Մէկ միլիոն ունէր: Առաջարկեց տալ անոնց:

Բայց երբ դէմ առ դէմ գտնուեցաւ այն մարդոց հետ, որոնք պիտի առաջնորդէին զինքը իր զոհողութեան կատարման մէջ, եւ սոսկալի զոհողութիւն մըն էր իրեն համար իր ագահութեան սովորութիւնները թողուլ — ուզեց իր պայմանները առաջարկել:

Խոստովանելով, ըսաւ թէ Պենետէթթօ իր որդին էր:

Իր որդին. ինչո՞ւ համար այս բառը իր սիրտը տարօրինակ կերպով կը յուզէր. ինչո՞ւ համար արտասանած ատեն այնպիսի զգացում մը կ'իմանար, որ բնաւ զգացած չէր աղջկան՝ Էօժէնիի նկատմամբ:

Պատճառն այն է որ կին մը կը սիրէ այն զաւակը, որուն հայրը սիրած էր:

Սիրած էր Վիլֆորը բուռն սիրով եւ այն եռանդագին հիացումով, որ կը ներշնչեն փառասէրները եւ հզօրները, մինչդեռ ամէն ատեն արհամարհած էր վաշխառու Տանկլարը:

Ա՜հ, եթէ այս որդին ճանչցած ըլլար, իրեն այնպէս կը թուէր թէ իր ամբողջ կեանքը պիտի բարեփոխուէր: Նոյնիսկ առանց կարենալ խոստովանելու թէ իր որդին է, անհուն վայելք մը պիտի զգար անոր վրայ հսկելով եւ խորհրդաւոր կերպով պաշտպանելով այն մարդը, որ կեանքին մէջ պիտի առաջնորդէր, որուն առջեւ ճամբան պիտի յարդարէր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, Ուրբաթ (Մարտ 28) ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒ 2

Մեծ Եղեռնի Ոգեկոչման Կազմակերպիչ Յանձնախումբը, հաճոյքով կը ծանուցանէ որ իր Թիւ 1 հաղորդագրութիւնը սկսած է արձագանգել հայ հոգիներուն մէջ եւ արդէն իսկ առաջին նիւթական նուէրները կը հասնին Կոմիտէին:

Նկատի առնելով որ այս տարի ծրագրուած է բացառիկ պատրաստութեամբ մօտենալ Եղեռնի Վաթսունամեակին, հանդէսով եւ հրատարակութիւններով, ծանօթացնելու եւ դատապարտել տալու համար 60 տարի առաջ հայ ժողովուրդին դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը, Մեծ Եղեռնի Ոգեկոչման Կազմակերպիչ Յանձնախումբը, 1975 Յունուար 28ի նիստով, կազմեց յատուկ մարմին մը որուն պաշտօնն է կեդրոնացնել իր մօտ այս վեհ նպատակին համար կատարուելիք դրամական նուէրները:

Առաքումները կատարել յիշելով միշտ նուիրատուութեան նպատակը՝ այսինքն՝ Եղեռնի 60ամեակ, չէք փոստալով կամ չէք պանքէրով՝ ուղղուած առ

Պ. ԱՐԱՄ ՏԷՏԷԵԱՆ
12, rue des Marais
78220 VIROFLAY

կամ անձամբ յանձնելով Յանձնախումբին կողմէ յատուկ վկայագիրով լիազօրուած հանգանակիչներու:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
29, 30 եւ 31 ՄԱՐՏ

Մեռելոցի օրը, Երկուշաբթի Մարտ 31, օթոքառով այցելութիւն
MONT SAINT MICHEL
եւ

Համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը եւ զոհուած ամերիկահայ զինուորներու շիրիմները:

Ծովու սեղան երեք օրուան ընթացքին Կարմիր հաւկիթ, չէօրէկ, կասկարածձուկ, չամփուրով խորոված եւայլն,

Ուշադրութիւն.— Կայանը մանուկներով եւ պաշտօնէութեամբ լեցուած է: Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին սենեակ ունենալ, մասնակցիլ կայանին ճաշերուն եւ Մոն Սէն Միշէլի ճամբորդութեան, պարտին հեռաձայնել մինչեւ Մարտ 23, 985-36-53: Մարտ 24էն ետք կայանին տնօրէնութեան (16) 31-92-77-63

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ տասը կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16·30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց, պատարագ եւ հաղորդութիւն դպրոցականներու եւ փոքրերու 8 – 11, Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 16·30, կարգ հսկումի, խաւարում 19·45:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 17ին, կարգ Զարչարանաց ժամը 19·30ին:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու ժամը 9ին, ճաշու ժամերգութիւն 11, Ոտնլուայ 17, կարգ խաւարման 20:

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, յիշատակ տասը կուսանաց, ժամը 17ին:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտ սկիզբ ժամեր – գութեան 8·30ին, պատարագ 10·30ին, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19ին:

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ. առաւօտեան ժամերգութիւն 9, յիշատակ տասը կուսանաց 18ին:

ՊՈՒԼՎ. OSSO Ս. ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— յիշատակ տասը կուսանաց, իրիկուան ժամերգութիւն 18·30ին:

CLUB DES JEUNES
DE L'UGAB

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ
ԱԿՈՒՄԲ

Կազմակերպած է Ուիք-էնտ մը, դահուկի Զատկուան առթիւ Զուիցերիա՝
CRANS S/SIERRE

Week-End de Ski à Pâques à l'hôtel Carlton. Départ Vendredi soir, 28 Mars, retour Mardi 1er Avril en car-couchettes. Prix pension complète et voyage 360 F.

Renseignements : UGAB 870-03-18

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

(ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ)

Արձակուրդ կազմակերպած է Մարտ 30էն Ապրիլ 7
ՊԷԼՖՈՆԹԷՆ
(Կապոյտ խաչի կայանը)

Մանրամասնութեանց համար դիմել

Մշակոյթի Տունը, Հայկ Թուֆանեանի,
17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ,
Հեռ. 824-63-89

NANE CARZOU

le voyage en Arménie

(Ed. Flammarion)
postface de J.-M. CARZOU

ԼԻՈՆ

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպուած
Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ
մասնակցութեամբ
Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ - Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն:

Պատուոյ նախագահութեամբ
Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON

SEMAINE ARMENIENNE

Sous la Présidence d'honneur
Louis MERMAZ
Député-Maire de Vienne

JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915

La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf, Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théâtrale
LA RUSE
par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures
GRANDE NUITEE DANSANTE
avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :

VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

10 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ: Գին 2600 փրանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել.—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուզնեանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի:

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն.— Ա) Յուլիս 12-27 (Լենինգրադ – Երեւան, – Մոսկուա): Բ) Օգոստոս 8-21 (Մարսէյլէն) եւ 8-23 (Փարիզէն): Գ) Սեպտեմբեր 12-25 (Մարսէյլէն) եւ 12-27 (Փարիզէն):

Taverne Maubeuge
chez EDDY
KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
25
MARDI
25 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար․ 170 ֆր․ Վեցամսեայ 90 ֆր․
Արտասահման Տար․ 200 ֆր․ Հատը 1 ֆր․

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·257
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.257

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

—— Օ ——

Ե․

« ՔԻՒՐՏ ԸԼԼԱԼՈՒ ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԻՒՆԸ »

Մարտ 6ին Ալժէի մէջ քարիւղ արտադրող երկիրներու վեհաժողովի ընթացքին Իրանի Շահին եւ Իրաքի Յեղափոխական Խորհուրդի փոխ–նախագահ Հիւսէյն Սատտամի հանդիպաւոր ողջագուրումէն ետք, Մարտ 17ին Թեհրանի մէջ երկու երկիրներու Արտաքին նախարարներուն՝ Աբբաս–Ալի Խալաթպարիի եւ Սատտում Համատիի միջեւ ստորագրուեցաւ պաշտօնական համաձայնագիրը, որ վերջ կը դնէ տարիներէ ի վեր շարունակուող սահմանավէճին։ Համաձայնագրին տակ իր ստորագրութիւնը դրաւ նաեւ Ալժերիոյ Արտաքին նախարար Պութէֆլիքա, որ ներկայ էր խօսակցութեանց։

Ինչպէս գրեցինք, համաձայնագրի պայմաններէն մէկն էր Իրանի աջակցութեան դադարեցումը Իրաքի ապստամբ Քիւրտերուն եւ անոնց առջեւ Իրանի սահմաններուն փակուիլը։

Իրանի Շահին դիմումին վրայ Պաղտատի կառավարութիւնը խոստացեր էր անմիջապէս դադրեցնել Քիւրտերուն դէմ Մարտ 7ին սկսած ընդհանուր յարձակողականը։ «Ազատ Քիւրտիստան» ձայնասփիւռին համաձայն, հրադադարը ի զօրու դարձեր է Մարտ 15ին միայն, նոյն օրուան ընթացքին կառավարական զօրքերու կողմէ կատարուած երեք բուռն յարձակումներէ ետք։

Այժմ խաղաղութիւն կը տիրէ հիւսիսային Իրաքի մէջ՝ տարիէ մը ի վեր առաջին անգամ ըլլալով։ Մինչ Պաղտատի ձայնասփիւռը անընդհատ անձնատուութեան կոչ կ'ուղղէ քիւրտ ապստամբներուն, այս վերջինները հաստատ կը մնան իրենց պահանջներուն վրայ։ Միւս կողմէ Թրքական աղբիւրէ կը հաղորդեն, որ հրադադարի շրջանին (որ վերջ կը գտնէ Ապրիլ 1ին) հաւանաբար հանդիպումներ տեղի ունենան Պաղտատի եւ Պարզանիի ներկայացուցիչներուն միջեւ, համաձայնութեան մը յանգելու համար։

Լը Մոնտի Մարտ 19ի թիւին մէջ Անտրէ Ֆոնթէն ստորագրած է երկար գրութիւն մը՝ «Քիւրտ ըլլալու դժբախտութիւնը» խորագրով։ Ըսելէ ետք թէ հակառակ «Տասնաբանեայ պատուիրան»ին, դարերու ընթացքին թագաւորներ ու հանրապետութիւններ յափշտակած են ուրիշներու հողերն ու անոնց բնակիչները, մինչեւ որ շնորհիւ Լոյսի Դարու զարթօնքին, Ֆրանսական Յեղափոխութեան ու կայսրութեան պատերազմներուն, 1917 Հոկտեմբերի յեղափոխութեան եւ երկրորդ աշխարհամարտին, ազգերու ինքնորոշման իրաւունքը արձանագրուեցաւ ՄԱԿի Ուխտին նախաբանին մէջ։

Սակայն դժբախտաբար վերջին տարիներուն Թիպէթցիներէն մինչեւ Պաղեստինցիներ, մէջն ըլլալով Ջեխոսլովաքներն ու Կիպրացիները, զրկուած են այդ իրաւունքէն։ « Գերմանիա, Իրլանտա, Վիէթնամ, Քորէա բաժնուած կը մնան։ Ու հիմա դժբախտ Քիւրտերը, կէս դարու իրենց ազատագրական պայքարէն ետք, կը զոհուին Իրաքի եւ Իրանի հաշտութեան »։

Ֆրանսացի հրապարակագիրը 10–12 միլիոն կը հաշուէ Քիւրտերը, որոնք իրենք զիրենք ժառանգորդները կը նկատեն Հին դարու պատմութեան Մեղացիներուն։

Ջանոնք կը բաղդատէ Լեհերուն հետ, որոնք երկու հարիւր տարուան մէջ չորս անգամ բաժնուեցան Ռուսերուն եւ Գերմաններուն միջեւ։

Հայերու մասին խօսք չըներ հեղինակը, որ կ'ըսէ թէ Քիւրտերու մեծագոյն մասը առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին օսմանեան կայսրութեան լուծին տակ դժնդակ կեանք կը վարէին։ Սխալ է այս հաստատումը։ Քիւրտերը 1914–18ի պատերազմէն առաջ եւ անոր ընթացքին ի պատուի էին Թուրքիոյ մէջ եւ հաւատարմօրէն ծառայեցին օսմանեան կառավարութեան եւ անոր դաւադրական ծրագիրներուն։

Սխալ է նոյնպէս Անտրէ Ֆոնթէնի այն ակնարկութիւնը, որ մեծ դաշնակիցները, առանց Քիւրտերուն հարցնելու, 1914ին հիւսիսային Քիւրտիստանը, ի մէջ այլոց, նուէր տուին Նիկոլա Բ․ին, որպէսզի Ռուսիա պատերազմի մէջ մտնէ։

Նախ ճշդե՛նք, որ օսմանեան կայսրութեան բաժանման Սայքս – Փիքոյ գաղտնի համաձայնագիրը 1916ին էր։ Իսկ Ռուսիա դաշնակիցներու նուէրին չսպասեց Թուրքիոյ դէմ պատերազմի մասնակցելու համար, քանի որ գերման ծովակալ Սուշոն նախայարձակ դարձաւ 1914ի աշնան Սեւաստոփոլը ռմբակոծելով Եավուզ մկրտուած Կէօպէն զրահաւորով եւ Թուրքիա, առանց վերջնագրի, պատերազմ յայտարարեց Ռուսիոյ դէմ։

Սայքս – Փիքոյ համաձայնագրով Քիւրտիստանը չէ, այլ Հայաստանն է, որ կը բաժնուէր — հիւսիսային մասը Ռուսիոյ, հարաւը՝ Ֆրանսայի։

Յետոյ 1920 Օգոստոս 10ի Սեւրի դաշնագիրը «անկախութիւն» չէ, որ կը խոստանար Քիւրտիստանի, այլ «տեղական ինքնավարութիւն» Եփրատի արեւելակողմը եւ Հայաստանի հարաւային սահմանագլուխը, ուր կը տիրապետէ քիւրտ տարրը»։ Ու այս՝ դաշնագրի գործադրութեան դրուելէն վեց ամիս վերջ (յօդուած 62)։ Անկախութիւն կը խոստացուէր՝ 64րդ յօդուածին մէջ յիշուած կարգ մը պայմաններով՝ դաշնագրի վաւերացումէն տարի մը ետք։

Սեւրի դաշնագրի գործադրութիւնը արգիլեց Աթաթիւրք՝ ապստամբելով եւ շատ խոստումներ ըրաւ Քիւրտերուն՝ զանոնք սիրաշահելու համար։ Սակայն երբ 1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրով Քիւրտերու գրեթէ կէսը մտաւ իր իշխանութեան տակ, ուրացաւ անոնց գոյութիւնն իսկ։ Արգիլեց Քիւրտերէն լեզուն, ջարդեց մտաւորականները եւ յետին վայրագութեամբ զսպեց երեք մեծ ապստամբութիւնները՝ 1925ին, 1928ին (1930 ըսել կ'ուզէ) եւ 1937ին, հարիւր հազարաւոր Քիւրտեր սպաննելով։

Անգարայի կառավարութեան համար Քիւրտերը «լեռնական Թուրքեր» են։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՔԻՍԻՆՃԵՐ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

ԳՆԱՑ – ԵԿԱՒ ԳԱՀԻՐԷ, ԹԵԼ–ԱՎԻՎ, ԴԱՄԱՍԿՈՍ, ԲԱՅՑ ՋԵՌՆՈՒՆԱՅՆ ՈՒՍԱՇԻԿԹԸՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Ձախողութեան գլխաւոր պատճառն այն է որ Իսրայէլ տրամադրութիւն յայտնեց պարպելու Սինայի ռազմագիտական բարձունքները եւ քարիւղի հանքերը, բայց փոխարէն կը պահանջէր որ Եգիպտոս ոչ–պատերազմական դաշինք մը ստորագրէ, ինչ որ Սատաթ մերժեց։ Եւ Գահիրէ էնք եղաւ առաջինը ձախողութիւնը յայտարարելու երբ Քիսինճէր Իսրայէլ կը գտնուէր։

Եգիպտացիք սկիզբէն յայտնած էին թէ որեւէ ձեւով ոչ–պատերազմական համաձայնագրի յայտարարութիւն չէն ըներ եւ վերջին օրերու իսրայէլեան պնդումները այդ ուղղութեամբ սկսած էին նոյնիսկ զիրենք ջղայնացնել։ Ամփոփելով դիրքերը, կ'ըսուի թէ Իսրայէլ կ'ուզէր ձեռք ձգել «պուտ մը խաղաղութիւն, պուտ մը հողի փոխարէն», մինչ Եգիպտացիք կ'առաջարկէին «պուտ մը ոչ–պատերազմ, պուտ մը հողամասի փոխարէն»։

Այս պայմաններու մէջ առաջին պարտուողը անշուշտ Քիսինճէրն է որ «հըրաշք–մարդու» ալ համբաւ մը կը վայելէ, յայտնի չէ ինչո՞ւ, քանի խորքին մէջ, ոչ մէկ բան կարգադրած է, սկսելով Վիէթնամէն, որ այսօր ողբերգական պատկեր մը կը ներկայացնէ եւ որ խաղաղութեան մրցանակ մը ապահոված է Քիսինճէրի…

Պարտուած են նաեւ Գահիրէ եւ Թել–Ավիվ։ Առաջինը, որ չուզեց անջատուիլ արաբական միասնականութենէ մը, չի կրնար սակայն Սուէզի Ջրանցքը բանալ, մինչ Թել–Ավիվ մտահոգ է Միացեալ Նահանգներու հետ իր յարաբերութիւններու ապագային մասին։ Վախ ունին որ Ուաշինկթըն դիրքը կը փոխէ Իսրայէլի նկատմամբ եւ նաեւ կը նուազեցնէ զէնքի հայթայթումը։

Հիմա կը մնայ Ժընեւի ժողովը, որու սակայն պաղեստինեան մասնակցութիւնը նոր բարդութիւններ կրնայ ստեղծել։

ՇԻՐԱՔ - ՄԱՐՇԷ

ԲԱՆԱՎԷՃԸ

—— Օ ——

Յայտնի չէ թէ ի՞նչ նպատակ ունէր Շիրաք յայտնելով Ֆրանսայի լրագրողներուն թէ միտք ունի Բրեժնեւի խօսելու Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան դիրքին մասին երկրին պաշտպանութեան հարցերուն մէջ։ Եթէ ոմանք կը փորձեն անպայման « նուրբ դիւանագիտութիւն » մը գտնել հոն, ուրիշներ չեն վարանիր կաֆի մասին խօսելու։ Արդարեւ, առաջին տպաւորութիւնն այ է թէ այս պատմութենէն շահողը Համայնավար կուսակցութիւնն է։ Մառշէ առիթը պիտի չկորսընցնէր անշուշտ իր վրդովումը յայտնելու, զարմանալով որ Շիրաք օտար երկրի մը ղեկավարը կը հրաւիրէ Ֆրանսայի ներքին գործերուն միջամտելու։ Պիտի չեշտէր թէ Համայնավար կուսակցութիւնը անկախ է եւ թէ Մառշէ հեռաձայն չըներ Բրեժնեւի որոշում մը տալէ առաջ, մինչ Ժիսքար Շմիտի անպայման կը հեռաձայնէ։

Շաբաթ օր, մինչ Ժորժ Մառշէ «խմբագրապետն» էր Էռ․ Թէ․ Էլ․ի, փորձ մը կ'ըլլար զինքը հաղորդակցութեան մէջ դնելու Շիրաքի հետ, որ Սիպերիա կը պտըտէր, հազիւ սկսած խօսակցութիւնը կ'ընդմիջուէր գիծը կտրուած ըլլալով։

Երկուշաբթի օր կը սպասուէր, մանաւանդ Մառշէ կը սպասէր, Շիրաք–Բրեժնեւ խօսակցութեանց արդիւնքին, թէեւ շատ հաւանական չէ որ եթէ նոյնիսկ խօսած ըլլան Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան մասին, մանրամասնութիւնները հրապարակուին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ՝ ՀՐԱՆՏ ԵՆԳԻՊԱՐԵԱՆ

—— Օ ——

Մարտ 18ին գումարուած է «աշխատաւորների դեպուտատների 14րդ գումարման Երեւանի քաղաքային սովետի եօթերորդ սեսիան», որու ընթացքին քննուած են «կազմակերպական հարցեր»։

«Սեսիան, կը հաղորդէ «Սով․ Հայաստան» Մարտ 19ի թիւով, դեպուտատ Գ․ Հ․ Հասրաթեանին ազատեց աշխատաւորների դեպուտատների Երեւանի քաղսովետի գործկոմի նախագահի եւ գործկոմի անդամի պարտականութիւններից՝ բնակելի ֆոնդի բաշխման գործում պատշաճ կարգուկանոն չապահովելու, բնակարանների չհիմնաւորուած բաշխման փաստերի կասեցման համար միջոցներ չձեռնարկելու, գործկոմի ապարատում կուսակցական եւ պետական կարգապահութիւնը թուլացնելու համար»։

Երեւանի քաղսովետի գործկոմի նախագահ ընտրուած է Հրանտ Ենգիբարեան։

Քաղսովետի գործկոմի տեղակալի պաշտօնէն « ազատուած » է Հ․ Աւետիսեան եւ անոր փոխարէն այդ պաշտօնին կոչուած է Բենիամին Սարգսեան։

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր․ Կոմիտէի Բիւրօն Փետրուար 22ին, ինչպէս հաղորդած էինք արդէն («Յառաջ» Մարտ 12), «կուսակցական խիստ տոյժ» սահմանած եւ Երեւանի քաղաքային Խորհուրդի գործադիր կոմիտէի նախագահի պաշտօնէն «ազատած» էր Գ․ Հ․ Հասրաթեանը։

Քանի մը տողով

ՎԻԷԹՆԱՄԻ կացութիւնը ահաւոր ողբերգութիւն մըն է, հազարաւորներ ճամբաներուն վրայ կը շարունակեն փախիլ պատերազմէն, մինչ Հիւսիսային Վիէթնամի ուժերը կը շարունակեն յառաջանալ։ Տանանկի բացը 3000 գաղթական փոխադրող նաւ մը ընկղմեցաւ, շատ ծանրաբեռնուած ըլլալով։ Ոչ մէկ վերապրող կայ։

ՍՈՄԱԼԻԻ Ֆրանսայի դեսպանը առեւանգուեցաւ ըմբոստներու կողմէ, որոնք կը պահանջեն երկու Սոմալցիներու ազատ արձակումը։

ԻՐԱՔԻ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէր թէ Իտրիս Պարզանի քաղաքական ապաստան ուզած է Զուիցերիայէն, մինչ այլ աղբիւրէ մը կը հաղորդուէր թէ վերոյիշեալին հայրը՝ քրտական ապստամբութեան պետը՝ Մուսթաֆա Պարզանի լքած է իր կեդրոնատեղին եւ արտասահման գացած (հաւանաբար Ամերիկա) օգնութիւն ուզելու համար։ Ջանազան չհաստատուած լուրեր կը շրջին այս մասին, Պարզանի յայտարարած կ'ըլլայ որ կռիւները դադրած են, քանի ոչ ոք կ'օգնէ իրենց։ Հաստատ է որ Վանի մէջ (Թրքական Քիւրտիստան, կը «ճշդէ» Քոթիտիէն տը Փարին) «Քիւրտիստանի Ձայնը» այլեւս չի լսուիր։

ՕԹԷՕՅԻ մէջ է որ Կիրակի օր տեղի կ'ունենար «Հանրապետութեան Նախագահին» մրցանակը։ Ֆրանսայի մէջ 300 հոգի կայ որ գտած էին ձիերու «երրորդութիւնը» կարգով այսինքն Թիէրսէն, որ պատմական կը նկատուի իր բերած շահով՝ 102·172,50 ֆր․ անոնց որոնք 14–15 եւ 18 խաղացած էին։ Աւելի մեծ գումար մը բերած էր 1957ին, բայց ոչ ոք շահած էր։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՈՐԴԻՒՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

- ՄԱՅՔԸԼ Ճ. ԱՐԼԷՆ -

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կը մօտենայ մեկնումի օրը, եւ Հայաստանէ մեկնելէ առաջ, Մայքըլ Արլէն, իր կնոջ եւ Սարգիսին հետ կ'երթայ Արարատեան դաշտը· իր փափաքով, կառքի մէջ եւ իր կինը բռնած իր ձեռքը· կը փափաքի անգամ մըն ալ անցնիլ դեղին ծաղիկներու դաշտէն· Հեռուն տղաքը կը խաղան, ձայներնին չի լսուիր, եւ հեռուն Արարատը որ կը բարձրանայ տափարակ դաշտերէն· ձիւնը կը փայլի Արարատի գագաթը:

«Արարատ... Ուրարտու... ահա եկանք ամէն բանի կեդրոնը, հոս...»:

Եւ յիշատակարանին առջեւ յիշեցի թէ դեղին ծաղիկ մը ունէր ձեռքին մէջ, որ ինկած էր, բայց ի՛նչ կարեւորութիւն ունի ծաղիկը: Ցանկարծ լուսաւոր զգացում մը, պարզ, բնական «իր տունը եկած է»· ահա իրողութիւնը:

Եւ ահա Մայքըլ կը զգայ հօրը ձեռքը իր ձեռքին մէջ: Կը յիշէ իր մանկութիւնը, երբ իր հայրը ուժգին բռնած զաւակին ձեռքը իր ձեռքին մէջ, կը քաշէր զինքը փողոցին մէջ: Բայց այս անգամ ամէն բան տարբեր է, եւ կը նմանի, ինչպէս տարիներ առաջ, երբ իր հայրը մահամերձ էր եւ ինքը իր ձեռքին մէջ պահած էր հօրը ձեռքը: Կը յիշէր այդ օրուան իր սարսափը, երբ հօրը ձեռքը կը հեռանար եւ կը բաժնուէր իրմէ, ինչպէս ինքը իր հօրմէն:

«Բայց կա՞յ բաժանում հայրիկին եւ զաւակին միջեւ..»:

Մայքըլ կը զգայ թէ դարձեալ գտած է այդ ձեռքը եւ առած իր ձեռքին մէջ, եւ հիմա վստահ է թէ, ինք ձեւով մը բերած է իր հայրը հոս, Արարատեան դաշտը, այստեղ: Չի յիշեր թէ ուրիշ զգացումներ կը գրաւէն իր էութիւնը, բայց արցունքները կը հոսին իր աչքերէն: Վստահ չէ ինչ է իր ճրտասունքին պատճառը, բայց ամէն բան բնական կը գտնէ իրեն համար...:

— Վստահ էի թէ անգամ մը եւս պիտի գայիր հոս, կ'ըսէ Սարգիս, բռնելով զրագէտին ուսը, կ'առնէ զայն իր թեւերուն մէջ եւ ոչ մէկ Հայ կրնայ կենալ հոս առանց յուզումի, առանց յիշելու հայ ժողովուրդին տառապանքը:

— Ծաղիկ ունի՞ս, կը հարցնէ Մայքըլ:

— Ի հարկէ:

Եւ ինքն ու կինը անգամ մը եւս կը նետեն ծաղիկները վառ բոցին մէջ:

Եւ գրագէտը կը մտածէ վայրկեան մը թէ կարելի է այսքան կեանք եւ այսքան մահ քով քովի ըլլան, եւ որքան զարտուղի եղած է ճամբորդութիւնը, զիրենք բոլորը բերելու հոս, աշխարհի միւս ծայրը:

ՄԵԿՆՈՒՄ

Սարգիս կ'ընկերանայ իրեն օդակայանը: Պզտիկ օդակայան մը· զինուած զինուորներ, գորշ հագուած, եւ հայ ճամբորդներ: Խուզարկութիւնը երկար է, բոլորին ալ պայուսակները կը բացուին եւ ամէն բան փռուած է գետինը· պուպրիկները գլխահատ կ'ըլլան, երբեմն կը պատռուին նաեւ պայուսակներուն կախ-րիչները:

Տէր եւ Տիկին Մայքըլ Արլէն Ամերիկացի են· խուզարկութիւն չկայ, եւ սակայն «վերհսկիչ» ռուս սպան իրենց ձեռքէն կ'առնէ երկու անգլերէն գիրքեր — «Ռուսիոյ պատմութիւնը» Սըր Պերնըրտ Բարէսի, եւ «Քսան նամակներ բարեկամի մը» գրուած Սթալինի աղջկան կողմէ, որ իր կինը կը կարդար:

— Այս գիրքերը հոս պիտի պահենք, կ'ըսէ, բայց բախտաւոր կը զգան ինքզինքնին երբ կը տեսնեն ճամբորդները, որոնք կը հաւաքեն կոտրած թափած իրեղէնները գետինէն լեցնելու իրենց զրեթէ խորտակուած պայուսակներուն մէջ...

Եւ օդանաւին մէջ կը հարցնէ իր կինը·

— Տխո՞ւր ես մեկնելուդ:

— Ոչ, կը պատասխանէ Մայքըլ Արլէն, եւ կը յիշէ թէ ինչպէս ողջագուրեց օտար Սարգիսը, իբրեւ ազգական մը, եւ հիմա կը հասկնար շատ մը բաներ իր հօր մասին զորս չէր գիտեր առաջ: Եւ կը յիշէ, վերջին անգամ մը եւս աչքերը Արարատի դարձած, Գէորգի խօսքերը·— «Ջանացէք հասկնալ, այս ձեւով մենք շատ մը նորագոյն առաւելութիւններ ունինք· թերեւս ըսէք թէ տեսակ մը գրաւի եկած ենք աշխարհի հետ, առանց միշտ ըմբռնելու թէ հսկայական սակարկութիւն մըն է»: Եւ Մայքըլ Արլէն կը յիշէ հատուած մը Մանտէլսթամի «Ճամբորդութիւն դէպի Հայաստան»էն.

— «Հայերը կենսունակ, լի բիրտ խանդաղատանքով, ազնիւ հակումով դէպի դժուարին աշխատանք, եւ անբացատրելի խորշում ամէն ինչէ որ վերացական է (մեթաֆիզիք), եւ իրենց սքանչելի մօտեցումը ամէն ինչի որ իրական է...»:

Կ. ՊՈԼԻՍ

Վերադարձի ճամբուն քանի մը օր կը մնան Պոլիս, Նիւ Եորքի օդանաւը առնելէ առաջ: Կը փնտռեն հայ եկեղեցիներ, եւ հակառակ «առաջնորդ»ներուն չկամութեան, կը գտնեն համեստ եկեղեցի մը, կորսուած եւ աղքատ թաղի մը մէջ քիչ մը փլփլած, նորոգութեան կարօտ: Բաւական տատամսումէ վերջ քահանան կ'ընդունի զիրենք, կը հիւրասիրէ սուրճով, բայց կարելի չըլլար բերնէն պատասխան մը առնել թէ «ո՞ւր է իրենց իրավիճակէն»:

Հեռաձայնի գրքին մէջ կը պրպտեն եւ կը գտնեն Տիգրան Գույումճեան անունով Հայու մը հասցէն (միեւնոյն անունը եւ մականունը ինչպէս իր հայրը): Կը հեռաձայնեն, կը հրաւիրուին թէյի: Հաւանաբար հեռաւոր ազգականներ: Ինքը ճարտարապետ, կինը Ֆրանսայէ, Փարիզէն Պոլիս եկած, որովհետեւ իր հայրը կը սիրէր Պոլիսը· ուսանած Անգլիա, իր անդրանիկ տղան նոյնպէս ճարտարապետ, արդէն մեկնած է Աւստրալիա, իրենք ալ կը պատրաստուին մեկնելու... բայց շատ դժուար է ձգել Պոլիսը, եւ գրեթէ մերկ կարելի է արտօնութիւն ստանալ մեկնելու:

Ոչ գոհ են, ոչ ալ դժգոհ Պոլիսէն· կարելի է ապրիլ Թուրքերուն հետ, բայց կը նախընտրէ գաղթել աշխարհի միւս ծայրը, յիսուն տարեկանին:

Եւ տեսնելով քանի մը տասնեակ հազար մնացորդ Հայերը Պոլսոյ մէջ, Մայքըլ Արլէն հարց կուտայ ինքզինքին.— Ի՞նչ կ'ընեն, եւ ինչո՛ւ կը մնան Հայերը հոս... Կը յիշէ Երեւանը իր փոշիով, եւ շատ անգամ վայելչութենէ զուրկ, իր ժայռերով եւ գործարաններու անվերջ սեւ մուխով, վարդագոյն եւ մեծ շէնքերով եւ բնակարաններով, իր ստալինական ժամանակէ մնացած փորագրութիւններով, օդակայանի ոստիկաններով: Ի հարկէ պակաս է Վոսփորի անման վերջալոյսը եւ անոր գեղեցկութիւնը, բայց գոնէ հաստատուն հողի մը վրայ անձնաւորութիւն մըն էք:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Վերադարձ Ամերիկա: Հայ - Ամերիկացի ճամբորդը հարց կուտայ դարձեալ, Հայերուն մէջ ապրելէ յետոյ.

— Ո՞ր կողմն է իր տեղը, հո՞ս թէ հոն:

Եւ ահա պատասխանը.

«Իր կեանքին հիւսուածը ամերիկեան է: Հայերը իր ազգականներն են, երբեմն եղբայր, երբեմն զարմիկներ, նոյնիսկ հեռաւոր զարմիկներ: Երբեմն կը փափաքի աւելի մտերիմ ըլլալ, բայց այդ զգացումը միշտ ալ անկեղծ չէ: Այնքան մտերիմ, որքան կրնայ ըլլալ:

Եւ միշտ կարելի է հարց տալ թէ ի՞նչ է իրականին մէջ Հայ ըլլալը աշխարհիս մէջ, եւ ո՞րն է այն պատգամը զոր Հայութիւնը բերած է աշխարհիս, իր երկար դարերու կեանքի ընթացքին:

«Հայ մշակո՞յթը», ինչ որ կը լսենք շատ մը Հայերէ, — Հաւանաբար ոչ: Կամ (խունկէ) ծխոտ ծանրութի՞ւնը հայ եկեղեցիին կամ թէ «վաճառականական բընա՞զդը...

«Հայերը եղած են միշտ, ազգութենէ առաջ, ներկայութիւն մը շատ աւելի կանուխէն, երբ տակաւին ներկայ իմաստով ազգերը չէին կազմակերպուած:

Ներկայութիւն մը նաեւ հիմա, ցրուած աշխարհիս չորս կողմը, կամ հաւաքուած անգամ մը եւս այդ նեղ սահմաններով Խորհ. Հայաստանի մէջ իբր նախանձախնդրեալ հսկայ եւ փառասէր նոր կայսրութեան մը:

Այս կորովի ժողովուրդը կարող է աւելի հեռուն երթալ քան թէ «ազգութիւն»ը, եթէ ազգ մը ըլլալ կը նշանակէ ունենալ շատ մը հողամասեր, հպարտանալ անով եւ միշտ երազել անկարելի «մեծութիւններ» կամ վայրագութիւն եւ ատելութիւն:

Նիւ Եորք վերադարձած Մայքըլ Արլէն շատ անգամ կը մտածէ իր հօր մասին, բայց երազները զադրած են. կը յիշէ սակայն իր հօր միակ երազը, զոր ան պատմած էր իրեն իր կեանքին վերջին տարուան ընթացքին եւ այդ երազը նոյնպէս իր հօր մասին էր:

« — Կը յիշեմ, կ'ըսէր իր հայրը, տեսայ զինքը երազիս մէջ, ինչպէս երբ պզտիկ տղայ էի, իր մազերը խիտ էին, բայց ճերմկցած, հագած վայելուչ «ռէտէնկոթ» մը, եւ երկաթէ եզրերով ակնոցով մը: Կեցած էր ճամբուն վերջը, կը կանչէր զիս, եւ կը խօսէր հետս, բայց հայերէն կը խօսէր, եւ բառ մը չէի հասկնար»:

Եւ վերջացնելէ առաջ, Մայքըլ Ճ. Արլէն, կը խորհի թէ ժամանակին կորսուած, օղակը դարձեալ չինուած եւ ամբողջացած է: Միեւնոյն ընտանիքն է, ամէն բան կարելի է դարձեալ սկսիլ...:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Շար. 3, մնացեալը յաջորդով)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԸ

— Ջ —

(Դ. եւ վերջին մաս)

«ԱՐԱՏԸ» ԿԸ ՄՆԱՅ

Այստեղ կը սկսի մէկ բացասական կողմը Պոլսոյ մէջ ապրող Հայութեան: Սեղմումները պատճառ չեն եղած, որ այս 50.000նոց փոքրամասնութիւնը միաւորուի: Ո՛չ, «հայկական հիւանդութիւնը», այսինքն՝ անմխասնականութիւնը, կառքակումը – յանկերգ մը՝ այս ժողովուրդի մասին գրուած գրականութեան մէջ – մաս կը կազմէ Պոլսոյ Հայութեան արդէն ողբալի ու քիչ խրախուսիչ կացութեան: Պէտք է յիշել կրօնական հակամարտութիւնները: Հայ առաքելական եկեղեցւոյ կողքին կան բողոքական ու կաթողիկէ եկեղեցիները, կազմակերպութիւններ՝ որոնք դեռ չունին միացեալ ոգին: Առաքելական եկեղեցին անդամ մխանա-

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

×

Ն.— Ձեզի ըսա՞ծ էր թէ Հանդէնբերգ փողոցը բնակարան գտած էր:

Վ.— Ոչ, չէի գիտեր թէ ո՛ւր էր· այդ միջոցին մեր նախկին բարեկամութիւնը ալ չէր մնացած:

Ն.— Ուրիշներու հետ բարեկամութիւն կ'ընէ՞ր· ուրիշները Զօր. Պ. Էֆթեանը իրեն կուգայի՞ն:

Վ.— Այո, շատ անգամ երեքս միասին էինք:

Ն.— Բայց դուք վերջերս իրեն հետ շա՞տ քիչ յարաբերութիւն ունէիք:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Տեղափոխուելէն քիչ առաջ, իր վարքուբարքին մէջ փոփոխութիւն մը նըկատեցի՞ք թէ միշտ նոյնը մնաց:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Երբ ձեզի ըսաւ թէ տեղափոխուիլ կ'ուզէր, առարկութիւն մը չըրի՞ք:

Վ.— Տեղափոխուելուն պատճառը հարցուցի:

Ն.— Եւ առողջական վիճա՞կը պատճառ բերաւ:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Գիտէի՞ք թէ ամբաստանեալը աթրճանակ մը ունէր:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Պայուսա՞կ մը ունէր:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Պայուսակին մէջ նայա՞ծ էք: Ի՞նչ կը կարծէք, ամբաստանեալը Առուգս - բուրգեր փողոցը եղած միջոցին արդէն ատրճանակը ունէ՞ր:

Վ.— Այդ չեմ գիտեր:

Ն.— Երբեք Թալէաթը սպաննելու դիտաւորութեան վրայ չէ՞ խօսած:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Ձեզի չէ՞ր յայտնած թէ Թալէաթը փողոցը տեսած էր:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Սակայն այնչափ յաճախ միասին գտնուած էք:

Վ.— Ցետոյ ատոր վրայ եւ ալ զարմացայ, բայց մենք քաղաքականութեան վըրայ չէինք խօսեր:

Ն.— Կարծեմ հոս քաղաքականութեամբ զբաղելու խօսք չկայ: Գիտէի՞ք որ Թալէաթ փաշա Հարդէնբերգ փողոցը կը բնակէր:

Վ.— Ոչ· արդէն Թէհլիրեան Թալէաթի խօսք չէր ըներ:

Ն.— Ձեզի հետ Թալէաթի վրայ խօսք չէ՞ ըրած:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Ամբաստանեալը ձեզմէ, Էֆթեանէ եւ Թէրզիպաշեանէ զատ ուրիշներու հետ ալ յարաբերութիւն ունէ՞ր:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Ձե՞ք կրնար ըսել թէ ի՞նչպէս ամբաստանեալը գործին առաջնորդուած է եւ կամ նոյնիսկ դէպքին մասին ըսելիք մը չունի՞ք:

Վ.— Ո՛չ:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Երուսաղէմէր փողոցին մէջ ինկած ըլլալը լըսա՞ծ էիք:

Վ.— Այո՛:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ե՞րբ. Ցունուարի՞ն, Դեկտեմբերի՞ն, պարի դասի դէպքէն առա՞ջ թէ ետքը:

Վ.— Կարծեմ Ցունուարին էր:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Թէհլիրեա՞նը պատմեց ձեզի:

Վ.— Այո՛:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ընդհանրապէս արդեօք Հայերու քով սովորութի՞ւն է, հայ ժողովուրդին գլխէն անցած այս զարհուրելի ջարդերու վրայ ամենեւին կամ որչափ կարելի է քիչ խօսիլ:

Վ.— Անոնց վրայ կը խօսին, բայց ոչ առէպ:

Ն.— Այդ դէպքերն արդէն անցեալին կը պատկանին:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ջարդերու վրայ խօսք եղած ժամանակ, ի՞նչ բանի վրայ կը ծանրանար:

Վ.— Մեր գլխէն անցած բաներու վրայ կը խօսէինք:

Ն.— Դուք չէի՞ք գիտեր թէ Թալէաթ հոս էր, եւ ամբաստանեալն ալ չէ՞ր պատմած:

Վ.— Ոչ· իրեն հետ այս բաներուն վրայ ամենեւին չեմ խօսած:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Երբ ձեզի ըսաւ թէ տեղափոխուելու միտք ունէր, իր խօսքերէն կրցա՞ք իմանալ՝ արդէն տեղ վարձա՞ծ էր, թէ պարզապէս ձեզի կը յայտնէր թէ տեղափոխուելու դիտում ունէր:

Վ.— Ըսաւ թէ մինչեւ Շաբաթ օրը կ'ելլեմ բնակարանէ:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Բայց ձեզի չէ ըսած թէ դժգոհ էր եւ անոր համար ալ ելլել կ'ուզէր:

Վ.— Ոչ· այդ չէ ըսած:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Դուք արդեօք այն զգացումը չունեցա՞ք թէ արդէն բնակարան գտած էր, ապա թէ ոչ չէր կրնար այդպէս բացարձակ ըսել թէ մինչեւ Շաբաթ պիտի ելլէր, եւ այդ ըսած է ինքը:

Վ.— Այո՛:

(Շար. – 26)

կան չէ եւ ասիկա անկախ՝ քաղաքական պատճառներէ: Իբրեւ հոգեկան հովիւ ունի Վազգէն Ա. կաթողիկոսը: Բայց իբրեւ «հակապապ» (*) կը ներկայանայ Գէյրութ ապրող ուրիշ կաթողիկոս մը, Խորէն անունով: Հակահամայնավար Հայերը – Պոլիս թէ արտասահմանի մէջ – այս վերջինը կ՚ընդունին իբրեւ իրենց կաթողիկոսը:

Ուրիշ ճեղք մը կը գտնուի համայնքներուն իսկ մէջ. հաւատացեալները, անտարբերներն ու եկեղեցւոյ հակառակորդները: Կոտորակումի արտայայտութիւն է նաեւ այն որ 50·000 Հայեր ունին 2 օրաթերթեր, որոնցմէ մէկը կը յարի Սովետական Հայաստանին, միւսը հակահամայնավար ըմբռնումի մը: Այլապէս ցնցիչ է «հայկական հիւանդութիւնը» որ աղքատ ու հարուստը բաժնող խրամատը կը դարձնէ ակներեւ: Շատ հարուստ Հայեր կան, որոնք հաշտ են տիրողին հետ եւ չեն մտահոգուիր իրենց ազգակիցով: Անոնց Հայութիւնը կը կայանայ Նուիրատուութիւն ընելուն մէջ կամ եկեղեցիով զբաղելուն՝ երբ միայն հարկ է: Ասիկա կը հասնի մինչեւ ազգակիցի մը մատնութեան, մինչ այս մէկը կը ծառայէր միայն բարիքի մը: Այսպէս է որ երիտասարդ Հայ մը ինքզինք ամբողջովին կը լծէ գաւառացի մանուկներու հայցի լուծման գործին, եւ քաղաքէն ներս ու դուրս, անձնական նախաձեռնութեամբ, մանկատուն մը կը հիմնէ: Տիրողին համար բնականաբար անրաղձալի մէկն էր ան եւ այս պատճառով իր ազգակիցներուն կողմէ կը նկատուէր «վտանգաւոր» տարր մը:

Պէտք է սակայն նշել «Բարձր դասուն» պատկանող այս Հայերու մէկ սխրանքը, հիւանդանոցի մը պահպանումը դժուարագոյն պայմաններուն մէջ, հիւանդանոց մը, որ Թուրքիոյ մէջ, ոչ մէկ տեղ իր նմանը ունի: Հիւանդանոցը նոյնպէս ենթակայ է ճնշումի: Ոչինչ կարելի է նորոգել կամ չինել: Քանի մը տարիներ առաջ, երբ նոր բաժին մը պէտք է եղած աւելցնել, շինութիւնը կարելի է եղած միայն ու միայն հսկայ կաշառքով...

Որքա՞ն ժամանակ Պոլսոյ Հայութիւնը կրնայ տակաւին դիմանալ: Այս կրկնուող հարցումին մարդ միշտ նոյն պատասխանը կը ստանայ: Թերեւս 10 տարի, թերեւս 20 տարի, մինչեւ որ Թուրքիան «մաքրուի» Հայերէն: Մեր խօսակիցներէն չատեր յոյս էին դրած վարչապետ Էճէվիտի վրայ: Այդ յոյսը շուտով ի դերեւ է ելած: Փոքրամասնութեանց նման զսպողական քաղաքականութեան պատճառները գորս Թուեցինք հազիւ թէ կը լուսաբանեն Պետութեան վերաբերումը: Արդեօք յետին վա՞խն է հայկական «Ուխտի»ն, նպատակ ունեցող «Հայրերու երկրին» – Հայաստանի, նոյնիսկ հեռաւոր ապագայի մը վերանուաճումը: Արդեօք Թրքական հին վա՞խն է հայկական «սխոնականութեան» մը: Հարցումը չի կրնար պատասխան ստանալ օտարականէ մը: Ամէն պարագայի, ան որ Հայութեան նոյնիսկ չատ քիչ ծանօթ է – ըլլայ անձնական չփու – մով, ըլլայ գրականութեան ընդմէջէն – կրնայ վստահեցնել, որ հակառակ Հայերն ու Հրեաները մօտեցնող հասարակաց գիծերուն, կարելի չէ խօսիլ «Աշխարհակալ Ուխտի» մը մասին. ապացոյց վերոյիշեալ «հայկական հիւանդութիւնը»:

Պոլսոյ Հայերը չունին մրէժխնդրութեան զգացումը. «ինչ որ պատահած է, պատահած է» կ՚ըլլայ այս ուղղութեամբ եղած հարցումին պատասխանը: Ինչ որ անոնք կ՚ուզեն Թրքական մեծամասնութեան կողմէ աւելի մեծ լայնախոհութիւն է: Պահանջը արդար է, որովհետեւ Անգարայի կառավարութիւնը ծանօթ սաստկութեամբ կը միջամտէ ուրիչ փոքրամասնութեան մը համար, այսինքն՝ Կիպրոսի Թուրքերուն: Սակայն իր երկրի փոքրամասնութեան համար բացայայտօրէն իրեն կը պակսի անհրաժեշտ հասկացողութիւնը:

ՄԷՆ ՏՕՇ

(*) ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի.— Հեղինակը իր հասկցած ձեւով կը բացատրէ մեր երկու Աթոռներու գոյութիւնը, ինչ որ անշուշտ չի համապատասխաներ պատմական իրականութեան: Սխալ է նաեւ իր բացատրութիւնը երկու օրաթերթերու մասին:

×

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Երկու յօդուածներուն կ՚ընկերանայ կարճ ճշմար մը Հայոց պատմութեան մասին՝ «Ժողովուրդ առանց Հողի» խորագրին տակ: Կան բազմաթիւ լուսանկարներ. օրինակ Վանի համայնապատկերը, հին քաղաքի փլատակներով, Աղթամարի եկեղեցին, ինչպէս Վազգէն Ա.ի լուսանկարը: Երկրորդ մասին մէջ, զանազան մէջբերումներ կան Հիթլէրէն, Թալաթ փաշայէն, Ֆրանց Վէրֆելէն ինչպէս նաեւ թիւ 40րդ պարբերութիւնը Լօզանի դաշնագրին, նուիրուած փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն:

Լրատու — տեղեկատու

Մարտ 27ին, Հինգշաբթի օր, Ֆրանսայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով պիտի ունկնդրուի Ռուճէրօ Լէոնքավալլոյի «Պոհէմ» օփերան, Մեզոն տը լա Ռատիոյի մէջ: Այս բացառիկ ներկայացման մասնակցելու հրաւէր ստացած են Ֆրանսական Զայնհեռատեսիլէն, Անիթա Թ.էրզեան որ պիտի կատարէ Միւզէթի դերը եւ Եդուարդ Թումաճանեան (Պուքրէշի օփերայէն) որ պիտի ստանձնէ Քոլինի եւ Վիքոնթէ Փաոլոյի դերը, Նուագախումբը պիտի ղեկավարէ իտալացի Պունավոլոնթա, իսկ Միմիի դերը պիտի կատարէ Էտիթ Թրանպլէ:

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ ԴԷՊԻ ԱՄԵՐԻԿԱ

Օ

Հին աշխարհի խոնարհ խաւերն են, որ ընդհանրապէս Նոր Աշխարհ մեկնած են, իրենց հետ տանելով այլազան լեզուներ, կրօնքներ, բարքեր եւ գաղափարներ:

1820էն ի վեր օրական միջին հաշուով 2800 գաղթական մուտք գործած է Մ. Նահանգներ: Տարեկան միջինը եղած է մօտ մէկ միլիոն: 1820էն առաջ պաշտօնական վիճակագրութիւն կամ արձանագրութիւն գոյութիւն ունեցած չէ. այդ թուականէն առաջ անպաշտօն արձանագրութեանց համաձայն միայն 250·000 հոգի գաղթած է Մ. Նահանգներ:

Առաջին գաղթողները եղած են Իրլանտացիները, մինչեւ 1854 տարին մէկ միլիոն գաղթող արձանագրուած է: Այդ թուականէն ետք գաղթականական հոսանքը պահ մը նուազած է երկրին տնտեսական տագնապին եւ ներքին քաղաքացիական պատերազմին հետեւանքով: Պատերազմէն ետք կրկին աւելցած է գաղթողներու թիւը:

Տասնամեակներու ժամանակաշրջանով ներկայացնենք գաղթողներու թիւը մինչեւ 1905:

1821էն 1830՝ կլոր հաշուով՝ 140·000, 1831էն 1840՝ 600·000, 1841էն 1850՝ 1·700·000, 1851էն 1860՝ 2·600·000, 1861էն 1870՝ 2·300·000, 1871էն 1880՝ 2 միլիոն 800·000, 1881էն 1890՝ 5·250·000, 1891էն 1900՝ 3·700·000, 1901էն 1905՝ 3·800·000: Այսպէս, կլոր հաշուով, 1821էն մինչեւ 1905 23·000·000 գաղթական մուտք գործած է Մ. Նահանգներ:

Ուրեմն 85 տարիներու ընթացքին քսաներեք միլիոն օտարականներ հաստատուած են: Միացեալ Նահանգներ ծնած օտարականներուն զաւակներն ալ եթէ հաշուենք, կ՚ունենանք 40 միլիոնի թիւ մը օտարականներու, այլ խօսքով՝ բնակչութեան 46 առ հարիւրը:

Գաղթականական հոսանքը աւելի մեծ թափով չարունակուած է 1905էն ետք. մեծ մասամբ Հրեաներ գաղթած են Ռուսիայէ, Հունգարիայէ եւ Ռումանիայէ, գաղթած են նաեւ Իտալացիներ, Անգլիացիներ, Սկովտացիներ, Գերմանացիներ, Շուէտացիներ, Զինացիներ, Իրլանտացիներ, Աւստրիացիներ, Հունգարացիներ, Ռումանացիներ, Ճափոններ, Յոյներ, Ֆրանսացիներ, Պելժիքացիներ, Հոլանտացիներ, Փորթուկալցիներ, Սպանացիներ, Սկանտինավներ, Ասիացիներ, մէկ խօսքով հազարումէկ ազգութեանց պատկանողներ: Ասոնք ընդհանրապէս կ՚ապրին համախումբ, երկրէն իրենց հետ բերած սովորութիւններով ու բարքերով: 1905էն ցայսօր տարեկան մօտ մէկ միլիոն օտարական գաղթած է: Աւելցուցէք ասոնց վրայ Ափրիկէէն բերուած եւ այժմ տեղացի դարձած 20 միլիոն սեւամորթները, տեղացի Հնդիկները եւ գաղափար մը կազմել Միացեալ Նահանգներու բնակչութեան կազմին վրայ:

Հայերը Միացեալ Նահանգներ գաղթել սկսած են 1860ական թուականներէն սկսեալ, 1895ի ջարդերէն առաջ, թէեւ այդ թուականներուն չատ ցանցառ էին: Այդ ջարդերէն ետքն է, որ գաղթողներու թիւը աւելցած է եւ մինչեւ 1908ի Թրքական Սահմանադրութեան հռչակումը հազարաւոր Հայեր մուտք գործած են Մ. Նահանգները: Քանի մը տարուան դադարէ ետք, պալքանեան պատերազմէն յետոյ կրկին սկսած են գաղթել: Առաջին համաշխարհային պատերազմի զինադադարէն ետք արշաւանք մը ծայր տուած է դէպի Միացեալ Նահանգներ:

Այսօր Միացեալ Նահանգներու Հայերու թիւը 250·000է աւելի է:

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏՆԵՐ

Օ

— Երէկ երեկոյեան կինս եւ ես սաստիկ վիճեցինք: Բայց վերջնական խօսքն իմն է եղել:

— Իսկ դու ի՞նչ ես ասել նրան:

— Համաձայն եմ, գնիր այդ զգեստը:

×

— Երբ կինս մի ծանր աշխատանք է յանձնարարում կամ էլ փող է ուզում իր ծախսերի համար, նա նախապէս ինձ մատուցում է իմ սիրած ճաշերից մէկը, օրինակի համար՝ ուղեղ:

— Հասկանալի է:

×

Տարեց, սակայն վայելչագեղ մի կին մտնում է դեղարան եւ հարցնում.

— Ի՞նչ ունէք ճերմակ մազերի համար:

— Մեծ յարգանք, տիկի՛ն:

×

— Ա՜խ, ինչ յիմարն էի ես, երբ ամուսնացայ քեզ հետ, — ասաց կնոջն ամուսինը ընտանեկան վէճի ժամանակ:

— Ես այդ գիտէի, բայց յոյսով էի, որ խելքի կը գաս, — պատասխանեց կինը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԳ.

ՊԱՐՈՆ ԲՈՏԻՊՈՒԱՆ

Եւ երբ վերջապէս դաղտնիքը յայտնուեցաւ իրեն, երբ այդ զաւկին գոյութիւնը իմացաւ, զայն կորսուած թշուառ, կալանաւոր մը կը գտնէ՜ր...

Գոնէ անոր կեանքը փրկել ուզած էր: Եւ յաջողած ալ էր: Անոր փրկութեանը փոխարէն իր ազատութեան հետ ամբողջ հարստութիւնը կուտար: Աւա՜ղ ի՛նչ փոյթ էր իրեն համար այժմ մահը: Միթէ գործ մը ունէ՞ր կատարելու:

Եւ վիշտն ու յուսահատութիւնը – իրենց ճիրանը դրած էին այս դէմքին վրայ, որ տակաւին քանի մը ամիս առաջ կանացի բոլոր շնորհներով պճնուած էր եւ այսօր հիւծած տժգոյն եւ երկնցած էր: Իր խարտեաշ մազերը, որով այնքան կը հպարտանար, ճերմըկցած էին, աչքերը նուաղկոտ, ճակատը կնճռոտած.

Ջղաձգային սարսուռ մը դրեթէ չարունակ կը յուզէր զայն. ատեն ատեն սիրտը սեղմուելով՝ կը զգար թէ աղէտ մը մօտալուտ էր: Խե՜ղճ կին. միթէ կա՞ր նոր դժբախտութիւն մը, որ կարենար գալ իր գլխուն:

Զէր հաւատար, սակայն կը վախնար. միշտ կը վախնար: Ցերեկ գիշեր ամենափոքր աղմուկէ մը կը դողար:

Ո՜հ, որքան կը ցանկար այն վանական լռութեան, որուն մէջ պիտի ընկղմէր: Հազիւ թէ գիտեր ո՛ւր երթալը. հոն. հեռո՛ւն, Միջերկրականի միւս կողմը, Եւրոպայէն դուրս, լեռներու մէջտեղ:

Այլեւս ոչ մէկը իր անունը պիտի լսէր:

Վաղը զինքը գնողներուն պիտի յանձնէր թէ այն սնտուկը, որ իր հարստութիւնը կը պարունակէր եւ թէ իր ճակատագիրը, որ այլեւս բան մը չէր պարունակէր:

Դիւկ մը պիտի ըլլար անոնց տեսչութեան ներքեւ:

Սակայն մեռելէ մը նուազ երջանիկ, որովհետեւ մեռելները չեն մտածեր...

Մինչդեռ ինք պիտի չկարենար մարել իր յիշողութիւնը, յիշատակները, խղճի խայթերը, եւ — տարտամ հորիզոնէն անդին — միշտ պիտի տեսնէր տառապող եւ անիծող մարդ մը, որ իր որդին էր, փախստական աղջիկ մը, որ բոզ եղած էր եւ որ իր աղջիկն էր:

Թիարան հասանք, տիկին, ըսաւ կառապանը դռնակը բանալով:

Սարսռաց եւ վար իջնելով՝ մրմնջեց:

— Քաջութի՛ւն, պայմանաժամն է...

.

ԺԵ.

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— Տիկինը ե՞րբ մտադիր է Մարսիլիա վերադառնալ. հարցուց կառապանը որ առատ պարգեւ մը կը ստանար:

— Բայց այսօր իսկ. կամ երկու երեք ժամէն:

— Ո՛հ, տիկին, այդ բանը մաքրնուդ հանեցէք, ըսաւ մարդը՝ իր կոր սրունքներուն վրայ տատանելով:

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք. պէտք է որ այնպէս ըլլար.

— Բայց ուրեմն տիկինը հիւսիսային արեւմտեան հովուն ինչ ըլլալը բնաւ չէ՞ գիտցած:

— Գիտեմ...

— Լաւ ուրեմն, դիտեցէք անգամ մը սա երկինքը... ծծեցէք անգամ մը սա օդը: Երկու ժամէն ամէն բան տակն ու վրայ պիտի ըլլայ... եւ սատանան տանի գլխս – ներեցէք — եթէ կարենաք կառապան մը գտնել. որ Օլիուլի կիրճերէն անցնի.

— Ատոնք բոլոր կը նշանակեն թէ յոյսս ձեր վրայ պէտք չէ որ դնեմ:

— Շիտակը ո՛չ, տիկին, չեմ կրնար. գիտեմ որ կառքը ձերն է. բայց կենդանինե՛րը, կառապա՛նը. ասոնք ամենեւին փափաք չեն զգար յարդի շիւղերու նման օդը ելլելու եւ ժայռերուն դէմ ջախջախուիլ: Իրաւ կ՚ըսեմ, անկարելի է:

— Լաւ, ուրիշ կառապան մը եւ ուրիշ ձիեր կը գտնեմ:

— Կարելի է, թէեւ անխոհեմութիւն է. նոյնիսկ ձեզի համար. լաւ խորհուրդ մըն է ձեզ տուածս քանի որ աղէկ կը վճարէք. վերջապէս, ուզածնուդ պէս ըրէք. Արմ տ՚Իթալի պանդոկը պէտք է երթամ, այնպէս չէ՞:

— Այո, այո, գացէք, շնորհակալ եմ ձեր խրատէն, բայց չեմ կրնար անոնց հետեւիլ:

— Կը ցաւիմ, տիկին, կը ցաւիմ:

Տիկին Տանկլար, կարճ կապելով այս ցաւակցութիւնները, որոնք թէեւս չահախնդրական էին, նաւարանի դուռը հասած էր եւ աղաչեր էր որ զինքը վերատեսչին քով տանին:

Անմիջապէս իր խնդիրքը ընդունուած էր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ցիշատակ տասը կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16·30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց, պատարագ եւ հաղորդութիւն դըպ-րոցականներու եւ փոքրերու 8 – 11, Ոտըլուայի արարողութիւն ժամը 16·30, կարգ հսկումի, խաւարում 19·45:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 17ին, կարգ Զարչարանաց ժա-մը 19·30ին:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, հաղորդութիւն ա-շակերտներու եւ փոքրերու ժամը 9ին, ճաշու ժամերգութիւն 11, Ոտնլուայ 17, կարգ խաւարման 20:

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, յիշատակ տասը կուսա-նաց, ժամը17ին:
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտ սկիզբ ժամեր-գութեան 8·30ին, պատարագ 10·30ին, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19ին:

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ. առաւօտեան ժամերգու-թիւն 9, յիշատակ տասը կուսանաց 18ին:

ՊՈՒԼՎ. OSSO Ս. ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.— յիշատակ տասը կուսա-նաց, իրիկուան ժամերգութիւն 18·30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, *Ցիշատակ ընթըր-եաց, մանուկներու հաղորդութիւն ժամը 9ին, ճաշու պատարագ 10ին, երեկոյ Ոտն-լուայ 5ին, Խաւարում 8·30ին*

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ ժամանակա-ցոյցը, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան պատարագէն որ տեղի չունենար:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Դատի յանձնախումբի վարչութիւ-նը կը ծանուցանէ որ հերթապահութիւն մը ստեղծած է.—

Հայ Մշակոյթի Տունը
Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. 824-63-89

զոր կ'ապահովէ Պ. Հայկ Թուֆանեան, ամէն օր (նաեւ Շաբաթ), ժամը 14էն 19, 4րդ յարկը:

Անոնք որոնք կը փափաքին իրենց օ-ժանդակութիւնը բերել Հայ Դատի յանձ-նախումբին, կը հրաւիրուին չփման մէջ մտնել հերթապահութեան հետ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 ter, Rue Charlot — Paris

ՇԱԲԱԹ, *Մարտ 29,* Ճրագալոյց Ս. Զատկի, *ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ:*

ԿԻՐԱԿԻ, *Մարտ 30,* Զատիկ, *ժամը 11ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, *Մարտ 31,* օր Մեռելոց *ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Մարիամ Երեպաքանեան իր ամուսնոյն յիշատակին 30 Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին (ստանալ «Յա-ռաջ»էն) եւ 30 Ֆր. «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կո-միտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, Ուր-բաթ (Մարտ 28) ժամը 20·30ին, Ահա-րոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներ-կայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողբ. Տիկին Վեր-թայ Աղապէկեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.—

Իր տան բնակիչներէն 290 Ֆր. (Պ. Հայկ Աղապէկեանի ձեռամբ), Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան (Լիոն) 100, այրի Տիկին Աղապէկեան (Լը Հավր) 300, Տիկին Ռո-պէր լը Ռուա (Փարիզ) 500 Ֆր.:

×

ՏԷՍԻՆ

Տէր եւ Տիկ. Համազասպ Յովհաննէս-եան 200 Ֆր. կը նուիրեն իրենց զաւկին՝ Արամի մահուան քառասունքին առթիւ դպրոցին, 150 Ֆր. Մշակոյթի Տան շի-նութեան եւ 150 Ֆր. Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան:

Լ Ի Ո Ն
ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

կազմակերպուած
Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ
մասնակցութեամբ
Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ – Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն:
Պատուոյ Նախագահութեամբ
Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON

SEMAINE ARMENIENNE
Sous la Présidence d'honneur
Louis MERMAZ
Député-Maire de Vienne

JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915
La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf, Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théâtrale
LA RUSE
par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures
GRANDE NUITEE DANSANTE
avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :
VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

chez Harout

au restaurant ARMENIA
on cuisine à l'Arménienne

22, RUE MOUFFETARD — PARIS (5e)
Tél. : 899-16-32
Ouvert tous les jours
Réservation de 10 à 17 h., Dimanche de 10 à 12 h., sauf Lundi

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ Դատի Յանձնախումբը կը հաղոր-դէ որ իր բացած ազգ. հանգանակութիւնը Եղեռնի 60ամեակին առթիւ ցայսօր (Մարտ 25) հասած է 80 հազար Ֆրանքի:

«20 հազար ընտանիք 20 Ֆր.» հանգա-նակութիւնը կը շարունակուի եւ յանձնա-խումբը կանոնաւոր կերպով տեղեակ պի-տի պահէ հանրութիւնը հաւաքած գու-մարներուն եւ իր տարած աշխատանք-ներուն մասին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

(ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ)

Արձակուրդ կազմակերպած է Մարտ 30էն Ապրիլ 7
ՊԷԼՖՈՆԹԷՆ
(Կապոյտ խաչի կայանը)
Մանրամասնութեանց համար դիմել
Մշակոյթի Տունը, Հայկ Թուֆանեանի,
17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ,
Հեռ. 824–63–89

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE DAUNOU — 9, Rue Daunou — Métro : OPERA
Մարտ 27, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20·45ին
կը ներկայացուի
Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով

Հ Ն Ա Ր Ք Ը

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ
Դերակատարներ
Զարուհի Անտոնեան — Միհրան Անտոնեան — Փիէռ Թէրզեան
Լիւսի Թօփալեան — Նուրհան Մարգարեան — Անիթա Պէրպէրեան — Կարօ Թօսունեան — Ցովի. Գառնիկեան
Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ
Տոմսերու համար դիմել.—
M. M. ANDONIAN, Tél. 738-21-18 — P. TERZIAN, Tél. 202-87-20
Alimentation MASSIS : 21 Rue Saulnier (9e) — Tél. 770-16-88
Aliment. CHIRAG : 26 Rue de Trévise (9e) — Tél. 770-38-63
Restaurants L'ARCHE DE NOE : 42, Rue Descartes (5e) — Tél. 326-31-37
CAPPADOCE : 3, Rue Marivaux — — Tél. 742-83-65
Agence VOYAGE EN GRECE (Mlle Mayda Berberian) 6, rue de l'Echelle (1er) Tél. 260.30-20
Prix : 40, 30, 20 et 10 F.
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամուն: Կը յանձնուի բարուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
29, 30 եւ 31 ՄԱՐՏ
Մեռելոցի օրը, Երկուշաբթի Մարտ 31, օթոքառով այցելութիւն
MONT SAINT MICHEL
եւ

Համաշխարհային Բ. պատերազմի Նոր-մանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայ-րերը եւ զոհուած ամերիկահայ զինուոր-ներու շիրիմները:

Ծովու սեղան երեք օրուան ընթացքին կարմիր հաւկիթ, չէօրէկ, կասկարած-ճուկ, չամփուրով խորոված եւայլն,

Ուշադրութիւն.— *Կայանը մանուկնե-րով եւ պաշտօնէութեամբ լեցուած է: Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին սենեակ ունենալ, մասնակցիլ կայանին ճաշերուն եւ Մոն Սէն Միշէլի ճամբորդութեան, պարտին հեռաձայնել մինչեւ Մարտ 23, 985–36–53: Մարտ 24էն ետք կայանին տնօրէնութեան (16) 31–92–77–63*

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

CLUB DES JEUNES DE L'UGAB
Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Կազմակերպած է Ուիք-էնտ մը, դահուկի Զատկուան առթիւ Զուիցերիա՝
CRANS S/SIERRE
Week-End de Ski à Pâques à l'hôtel Carlton. Départ Vendredi soir, 28 Mars, retour Mardi 1er Avril en car-couchettes.
Prix pension complète et voyage
360 F.

Renseignements : UGAB 870-03-18

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
26
MERCREDI
26 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.258
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.258

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

— O —

Գ.— Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ ՄԱԿԸ

Անրի Ֆոնթէն կը գրէ թէ Սուրիոյ մէջ կ'ապրին կէս միլիոն Քիւրտեր, որոնք կը նկատուին երկրորդ կարգի քաղաքացիներ: Իրանի, չորս միլիոն Քիւրտերը «արիամերը» — Արիականներու Լոյսը — յորջորջուած Շահին կողմէ կը նկատուին Արիականներ եւ ա՛յնքան մօտիկ են Պարսիկներուն, մանաւանդ իրենց լեզուով, որ պատճառ մը չկայ զանոնք զանազանելու իբրեւ ուրոյն ազգ: Եւ սակայն ո՛չ Ռուսերէն, ոչ ալ Ամերիկացիներէն գրաւուած իրանեան հողաշերտի մը վրայ 1945ին հիմնուեցաւ Մահապատի Քիւրտ Անկախ Ժողովրդական Հանրապետութիւնը, — միակը պատմութեան մէջ: Խորհ. Միութեան օրհնութեամբ:

Հայաստանի հարաւակողմը ապրող շուրջ հարիւր հազար Քիւրտերը շատ լաւ վերաբերումի առարկայ են: Ժամանակակից քրտագիտութիւնը մեծ մասամբ անոնց պարտական է:

Քիւրտերու ազգային զգացումը քաջալերելով, Ստալին կը յուսար նեղել այն աշխարհակալ Պետութիւնները, որոնց ենթակայ հողերուն վրայ բացի Քիւրտերէն քարիւղ կը գտնուէր:

Մոնտի խմբագիրը կը յիշէ պարսկական Ատրպատականի ինքնավարութիւնը՝ Մոսկուայի հովանաւորութեամբ եւ 1946ին Մահապատի Հանրապետութեան հետ անոր ալ հաշուեյարդարի ենթարկուիլը Իրանի բանակին կողմէ: Ատրպատականի ապստամբական շարժումի պետը կախուեցաւ եւ քրտերէն դասագիրքերը այրուեցան: Անկէ ի վեր քիւրտ ազգայնական շարժումը սահմանափակուած է ձախերու շրջանակին մէջ եւ անխնայ կը զսպուի Թեհրանի կառավարութեան կողմէ:

Իրաքի մէջ, ուր ապրող երկու միլիոն Քիւրտերը բնակչութեան գրեթէ մէկ երրորդը կը կազմեն, 1925ին է, որ Քիւրտերը առաջին անգամ ապստամբութեան դրօշ պարզեցին, Թուրքիոյ Քիւրտերուն հետ միաժամանակ եւ ձախողեցան: Նոյնը՝ 1932ին, որուն մասնակցեցաւ Պարզանի, որ 1943ին գլուխը պիտի անցնէր աւելի լայն ատրիճանաչափով ապստամբութեան մը: 1945ի ամրան անգլիական ամրաձիգ օդանաւեր եւ անգլիացի զօրավար Ռէնթընի հրամանատարութեամբ իրաքցի զինուորներ զսպեցին այս շարժումը: Պարզանի ապաստանեցաւ Մահապատ: Ու երբ 1946ին Իրանի զինուորները վերջ տուին «անկախ Քիւրտիստանի Հանրապետութեան», Պարզանի իր 500 հաւատարիմ զինուորներով ապաստանեցաւ Խ. Միութիւն, ուր մնաց տասներկու տարի: 1956ին Իրաքի վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշա, ծպտուելով քիւրտ, ամբաստանեց Մոսկուան, որ Պարզանին եւ իր զինուորները կը մարզէր, նպատակ ունենալով զանոնք ղրկել Իրաք գայն կործանելու համար: Երկու տարի վերջ վարչապետն ու Ֆէյսալ Բ. Թագաւորը սպաննուեցան եւ Հանրապետութիւն հռչակուեցաւ:

1958 Հոկտ. 7ին Պարզանի հանդիսաւորապէս ընդունուեցաւ Պաղտատի մէջ Նախագահ Զօր. Քասէմի կողմէ: Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ճանչցուեցաւ «պաշտօնապէս» եւ քրտերէն թերթեր հրատարակելու արտօնութիւն տրուեցաւ: Բայց Քասէմ կասկածով կը դիտէր Պարզանին, որ կապեր ունէր Խորհ. Միութեան հետ: Քիւրտերու կեանքին բարելաւման համար տրուած խոստումները ջնջուեցան: 1961ին Պարզանի կրկին զէնքի դիմեց: Քասէմ եւ իր քանի մը յաջորդները Պաղտատի մէջ զոհ գացին պետական հարուածներու: Նոր վարչապետները նոր խոստումներ տուին, յետոյ ետ առին զանոնք: Կռիւները դադրեցան, յետոյ վերսկսան:

Մոսկուա սկիզբները բացէ ի բաց աջակցեցաւ Քիւրտերուն եւ քանիցս ազդարարութիւն ուղղեց Իրաքի կառավարութեան: Իր գրգռումով 1963ին Մոնկոլիա առաջարկեց ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի օրակարգին վրայ դնել քրտական հարցը: Սակայն քանի մը շաբաթ վերջ ետ առաւ առաջարկը: 1963 Հոկտ. 7ին Պրաւդա պախարակելով Քիւրտերու ազատագրական շարժումը, ցեղասպանութեամբ կ'ամբաստանէր Իրաքը, մեղսակցութեամբ Թուրքիոյ, Իրանի եւ Սուրիոյ:

Կրեմլին դիրք պիտի փոխէր այն օրը, որ Գահիրէի հետ իր յարաբերութիւնները պիտի վատթարանային եւ պիտի ուզէր կռթնիլ Իրաքի վրայ: Խորհ. Միութիւնը Պաղտատի կառավարութեան հայթայթեց քիւրտ «Փէշմէրկա»ներու դէմ կռուելու համար անհրաժեշտ արդիական զէնքերը: Պարզանի ստիպուեցաւ դիմել Իրանի:

Դէպքերը ցոյց տուին, որ կը սխալէին թէ՛ անոնք, որ Պարզանին «պոլշեւիկեան գործակալ» կ'անուանէին, թէ՛ անոնք որ «աշխարհակալութեան գործակալ» կը նկատէին զայն: Իրականութիւնն այն է, որ կ'ըսէ Անրէ Ֆոնթէն, Քիւրտերը տասնեակ հազարներով զոհ կուտան՝ մինակ կռուելով արդիական զէնքերով սպառազէն Պետութեան մը դէմ, մինչ Մեծերը, — որոնց շարքին Ֆրանսա, — որոնք քարիւղի պէտք ունին, բարեացակամ չէզոքութիւն կը պահեն:

Օտարի կամքէն կախում ունենալը կը ներկայացնէ այն անպատեհութիւնը, որ երբ շահերը փոխուին, քաղաքականութիւնն ալ կը փոխուի: Օրինակ՝ Եթովպիոյ կայսրը եւ Սուտանի Նախագահ Զօր. Նըմէյրի, որոնք մէկը միւսի երկրի ապստամբներուն կ'օգնէին քանի մը տարի առաջ, օրին մէկը յանկարծ լքեցին զանոնք՝ համաձայնութեամբ՝ առանց հոգ ընելու անոնց ենթարկուելիք վիճակին մասին:

Շատոնց Իրան չէր փափաքեր Քիւրտերու յաղթանակը, որ կրնար արձագանգ գտնել Իրանի իրենց ցեղակիցներուն մօտ: Շահ Մոհամմէտ Րըզա Փէհլէվի անցեալ Յունիսին Ֆրանսա այցելութեան նախօրեակին Մոնտի Թղթակցին կը յայտարարէր թէ Շահը «Փէշմէրկա»ներուն կ'օգնէր ա՛յնքան միայն, որ արգիլէ Իրաքցիներուն շահիլ, բայց ոչ այնքան՝ որ անոնք շահին (Լը Մոնտ, 1974 Յունիս 25):

Քիւրտերը խաղաթուղթ մըն էին Իրանի ձեռքը՝ զանոնք օգտագործելու արաբական երկիրներուն հակապարսկական քաղաքականութիւնը վերացնելու եւ իր նաւերուն Շաթ-էլ-Արաբի եւ Պարսից ծոցին մէջ ազատ նաւարկութիւնը ապահովելու համար: Իրան եւ Իրաք պիտի կրնա՞ն այդ շրջանէն հեռացնել ամերիկեան եւ խորհրդային ազդեցութիւնները: Ապագան ցոյց պիտի տայ:

Իրան եւ Իրաք իրենց համաձայնագրով կը խոստանան «առաւելագոյն վեհանձնութեամբ» կարգադրել Քրտական Հարցը: Սակայն Պաղտատի կառավարութիւնը հրապարակը ծանուցանող իր հաղորդագրութեան մէջ «վարձկան քլիք» կ'որակէ քիւրտ ապստամբները: Լաւ նախանշան չէ այս:

Այսպիսի լեզու գործածելով չէ, որ կ'ըսէ Անրէ Ֆոնթէն, Պաղտատի կառավարութիւնը վստահութիւն պիտի ներշնչէ Պարզանիի եւ անոր զինուորներուն՝ իր բարի մտադրութեանց մասին: Ու կը հարցնէ.

«Ի՞նչ պիտի ըլլան Փեշմէրկաներն ու իրաքցի տասնեակ հազարաւոր Քիւրտերը, որոնք Իրան ապաստանած են: Քաղաքային Ներքին իրաւունքի տրամադրութեամբ դատապարտելի է ա՛յն, որ օգնութեան չի փութար վտանգի ենթակայ մարդու մը: Այս օրէնքը այժմ փոխաբերուած է ուրիշներու գործերուն «չմիջամտելու» փարիսեցիական միջազգային իրաւունքով:

Այդ է պատճառը, որ ՄԱԿը երբեք չի զբաղիր Քիւրտերով: «ՄԱԿի «հարիւր երեսունեւեօթը անդամներուն մէջ պիտի չգտնուի՞ միայն մէկը, որ ոգեկոչէ այս ողբերգութիւնը», կը գրէ Անրէ Ֆոնթէն, իբրեւ եզրակացութիւն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ՇԻՐԱՔ վերադարձաւ գոհ եւ կը պարզուի թէ ամէն ինչ լաւ է Մոսկուայի եւ Փարիզի միջեւ: Բրեժնեւ նոյնիսկ ըսած է թէ մեծ վստահութիւն ունի Ժիսքարի նկատմամբ, զոր լուրջ մարդ մը կը նկատէ: Տնտեսական գետնի վրայ երկու երկիրներու համաձայնութիւնը 20 միլիառի շուրջ է, այսինքն Մոսկուա քսան միլիառի ապսպրանք ըրած է Ֆրանսայի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Զատիկէն անմիջապէս ետք գիներու նոր յաւելումներ պիտի ըլլան երկաթուղիի (Ապրիլ 13), հանրակառքերու, մեթրոյի, կազ – ելեկտրականութեան ու նաեւ գինիի գիներուն վրայ:

ԻՐԱՔԻ քրտական ըմբոստութիւնը վերջնական եւ ամբողջական ձեւով քայքայուելու վրայ է: Պաղտատի համաձայն 11.000 Քիւրտեր վերջին օրերուն իրենց զէնքերը յանձնած են Իրաքի բանակին: Այլ աղբիւրներու համաձայն յանձնուողներուն մեծ մասը քաղաքացիներ են. Զօր. Պարզանիի կամաւորները կը նախընտրեն Պարսկաստան ապաստանիլ, փոխանակ անձնատուր ըլլալու Իրաքցիներուն: Որոշ աղբիւրներու համաձայն ալ Զօր. Պարզանիի երկու զաւակները լեռները քաշուած են 9000 արձակազէններով, որպէսզի դէմ դնեն իրաքեան բանակի յարձակումին, Ապրիլի սկիզբը:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական ատեանը դատելու վրայ է այն 271 ենթասպաները, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ «դասալիք»: Այս վերջինները կրնան մէկէն մինչեւ երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուիլ: Ասոնք «դասալիք» եղած են անցեալ ամիս, երբ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն եւ զինուորական կայաններուն մէջ ցոյցեր կատարած էին՝ բողոքելու համար ամսական հատուցումի անբաւարարութեան դէմ, Թօշակէն զատ:

ՀԱՐԱՒ. ՎԻԷԹՆԱՄԸ փաստօրէն երկուքի բաժնուեցաւ, երբ առջի օր Հիւս. Վիէթնամի ուժերը գրաւեցին երկու նահանգներու գլխաւոր քաղաքները՝ Քուանկ Նըկայ եւ Թամ Քի: Գաղթականներու թիւը կ'աւելնայ աստիճանաբար եւ վերջին լուրերու համաձայն 800.000 հոգի այժմ ճամբաներու վրայ կը գտնուին՝ ապաստան փնտռելով երկրին հարաւը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ներքին նախարարը Լոնտոնի մէջ տեսակցեցաւ Անգլիոյ վարչապետին հետ:

ՀԱՅԵՐԸ ՀՈՂ ԶՈՒՆԻՆ ԵՂԵՐ ԹՈՒՐՔԻԱ...

— O —

« ՄԻԼԼԻԷԹ »Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

«Միլլիէթ»ի մէջ, Ապտի Իփէքճի կը գրէ Մարտ 21ին.—

«Այս պահուն համաշխարհային չափանիշով պայքար մը կը պատրաստուի Թուրքիոյ դէմ: Ապրիլի առաջին օրերէն սկսեալ, զանազան երկիրներու մէջ ազգանշան պիտի տրուի,ահարկու քարոզութիւն մը պիտի սկսի գնացքներով, ցոյցերով եւ հրատարակութիւններով: Թուրք հանրային կարծիքը երբ իր ամբողջ շահագրգռութիւնը կեդրոնացուցած է կառավարական տագնապին վրայ, աշխարհի շատ մը անկիւններուն մէջ այս ուղղութեամբ սկսած աշխատանքները փութով առաջ կը տարուին: Անցեալ շաբթու Ջուիցերիա մնացինք 24 ժամ, եւ մեր ուշադրութենէն չվրիպեցաւ այն ծանրակշիռ երեւոյթը՝ որ աւելի քան կարեւոր է Թուրքիոյ համար:

Ըստ երեւոյթին այնպէս կը կարծէք թէ արտասահմանի Հայերը իրենց աւանդական ցոյցը պիտի ընեն Ապրիլին: Ինչպէս գիտենք, Հայերը կը պնդեն թէ 1915ի ըմբոստացման հետեւանքով պատահած դէպքերը ջարդ մըն էին իրենց ազգակիցներուն դէմ: Այս դէպքը կը յիշատակուի ամէն տարի Ապրիլին, եւ աշխարհի զանազան երկիրներուն մէջ Թուրքերը մեղադրող ցոյցեր տեղի կ'ունենան: Լոկ ցոյցերով չեն գոհանար, այլ Թուրքերը նզովող յիշատակարաններ կը կերտեն, եւ մինչեւ իսկ ոճիրներ կը գործեն, օտար երկիրներու մէջ պաշտօնավարող երիտասարդ եւ անմեղ Թուրք դիւանագէտներ մահացնելով:

Արտասահմանի հայկական կազմակերպութիւններն բոլորն ալ այս աստիճան մոլեռանդ չեն անշուշտ: Ոմանք չեն մասնակցիր այդ քինախնդրութիւններու, խորհելով որ վաթսուն տարի առաջ պատահած եւ մոռացութեան տրուած դէպքեր են անոնք: Այս անգամ այդ կազմակերպութիւնները իրարու միացած են սակայն եւ որոշած են ձեռք ձեռքի տալ եւ գործել: Ամերիկա, Եւրոպա, Միջին Արեւելք ապրող ամբողջ Հայերը այժմ այս պատրաստութեանց լծուած են, թէ՛ անհատապէս եւ թէ իրենց կազմակերպութիւններով: Եւ այս անգամ պիտի չբաւականանան ցոյցերով կամ հակաթուրք հրատարակութիւններով, այլ ազդեցիկ ձեռնարկներ պիտի կատարեն պնդելով, որ Թուրքիա իրենց հողերը խլած է եւ Թուրքիոյ մէջ պէտք է անկախ Հայաստան մը հիմնել այդ հողերուն վրայ:

Ոչ մէկ կասկած թէ պէտք չէ լուրջի առնել այդպիսի պահանջ մը: Միայն թէ խնդիրը այդպէս դատելով պէտք չէ ստորագնահատել զայն: Պատճառն այն է որ Հայերը այս անգամ բնական դաշնակիցներ պիտի գտնեն աշխարհի շատ մը տեղերը: Մանաւանդ հիանալի առիթ մըն է Հելլէններուն համար, որոնք Թուրքերը կ'ամբաստանեն իբրեւ ջարդարար եւ ուրիշներուն հողերը բռնագրաւող: Անոնք իրենց ամբողջ կարելիութիւններով ուժ պիտի տան այդ պայքարին:

Խնդիրը այս չէ միմիայն, լսեցինք թէ Քիւրտերն ալ մաս պիտի կազմեն այս շարժումին, որով աշխարհի չորս կողմը տարածուած երեք ցեղ պայքար պիտի բանան Թուրքիոյ դէմ, առանց սակայն թիզ մը հող իսկ խլելու անկէ: Հակառակ ասոր պէտք չէ ստորագնահատենք մեզի դէմ նիւթուած այն թշնամութիւնները, որոնք կը զուգադիպին այն օրերուն, ուր Թուրքիա քաղաքական արտաքին մեծ դատեր ունի: Պէտք է ուշադիր եւ աչալուրջ ըլլանք»:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՈՐԴԻԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

- ՄԱՅՔԸԼ Ճ. ԱՐԼԷՆ -

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ահա ամփոփումը եւ մեր տպաւորութիւնները այս երեք յօդուածներէն, որոնք կը ներկայացնեն գրքի մը աւելի քան 300 էջերը, ինչ որ կարելի չէ մեր փափաքին համաձայն մանրամասնօրէն քննել: Նեղսրտիլ կ'ըլլան ընթերցողները եթէ անկատար է մեր տպաւորութիւնը: Ցիշենք ամէն բանէ առաջ որ այս գրութիւնը հրատարակուած Նիւ Եորքի համբաւաւոր «Նիւ-Եորքըր» գրական շաբաթաթերթին մէջ, որ միլիոնաւոր ընթերցողներ ունի, գրուած է մասնաւորաբար Ամերիկացիներուն համար, Ամերիկացի գրագէտի մը կողմէ, որուն տաղանդը մեծ է, եւ իր ոճը ոչ միայն յստակ, զգայուն եւ վայելուչ է, այլեւ երեւան կը հանէ գրագէտին մեծ ձիրքը, պատմելու եւ բացատրելու Հայութեան եւ Հայաստանի պատմութիւնը, Նայիրիի եւ Ուրարտուի օրէն մինչեւ այսօր, հիմնուած է շատ լուրջ աղբիւրներու վրայ, Մայքըլ Ճ. Արլէն կարդացած է շատ մը պատմարաններու աշխատանքները: Հայութեան պատմութիւնը իր երեք յօդուածներուն վեր ի վերոյ մէկ երրորդը կը ներկայացնէ:

Հեղինակը ջանացած է առարկայական ըլլալ եւ անկողմնակալ, բայց այդ պատմարաններուն մէջ կան քանինե՛ր, որոնք շատ անգամ այնքան ալ համակիր չեն եղած մեզի, եւ իրենց քննադատութիւնները այնքան ալ հաճելի չեն կարդալ մեզի համար:

Բայց ամէն պարագայի տակ անախտութիւնը եւ ինքնագոհութիւնը տեսակ մը աղէտ կը նկատենք Հայութեան պէս պատասխանատու եւ տարեց ազգի մը համար, եւ առանց ընդունելու բոլոր քննադատութիւնները, երբեմն մենք կրնանք աւելի լաւ բացատրել զանոնք:

Ամէն պարագայի տակ ամերիկացի ընթերցողները վստահօրէն աւելի լաւ պիտի ճանչնան Հայութիւնը մեր ներկայ կացութիւնը, եւ, հաւանաբար, աւելի համակրին մեզի:

×

Գրուածքին մէջ մեծ տեղ կը բռնեն նաեւ Մայքըլ Ճ. Արլէնի զգացումները իր հօրը հանդէպ, եւ իրենց փոխ - յարաբերութիւնները, իր երազները եւ յիշողութիւնները երբեմն Շէյքսփիրեան բնոյթ ունին, իր հօրենական զգացումը դերեւում է թէ ինչո՞ւ իր հայրը միշտ գաղտնի պահած է իր ծագումով Հայ ըլլալը (*), եւ ինչու իր զաւակը միշտ հեռու պահած է Հայութենէն:

Հայր ու տղայ զիրար չեն հասկնար: Հայրը միշտ հեռու է իր զաւակէն, եւ երբեմն ատելութեան զգացում մը կը ծնի տղուն սրտին մէջ, որուն կը յաջորդէ նաեւ որդիական սէրը:

Եւ իր հոգին խաղաղութիւն կը գտնէ միայն երբ Արարատեան դաշտին վրայ, Ցուշարձանին բոցին առջեւ իր երեւակայութեամբ կը զգայ թէ իր ձեռքին մէջ բռնած է իր հօրը ձեռքը, եւ անոր հետ միասին կանգնած են հայ մարտիրոսներուն յիշատակարանին առջեւ: Եւ վերջապէս բերած է իր հայրը հոն, Մասիսի դիմաց եւ հայ ժողովուրդին մէջ:

×

Ի հարկէ Հայաստան իր այցելութիւնը մեծապէս տպաւորած է զինք: Ձի փնտռեր եւ չերթար պաշտօնական ընդունելութեանց, չէ այցելած Էջմիածին (այդ մասին չի խօսիր իր գրութեան մէջ), ոչ ալ որեւէ նախարարութեան, կամ մասնագիտական «Մօրհաուզ»ներու:

Իր նպատակն է լսել հայերէն, դիտել ժողովուրդը որ կ'ապրի իր Հայ, իր հողին վրայ, երախաները, գեղեցիկ եւ ժիր, որ կը խաղան պարտէզներուն մէջ, ողջագուրել զանոնք եւ վերջապէս հասկնալ թէ ի՛նչ կը նշանակէ «Հայութիւն»:

×

Իր ամերիկացի կնոջ դերը մեծ է նաեւ այս ճամբորդութեան ընթացքին: Ան է որ կը կռահէ իր ամուսնոյն յուզումները, վիշտերը. կը հասկնայ եւ կը հանդարտեցնէ իր ամուսինը, եւ կ'ըսէ ինչ որ իր ամուսինը չուզեր արտայայտել: Եւ գրագէտին կինը առաջինն է որ կը հասկնայ իր ամուսնոյն «վերադարձ»ին պատճառը:

×

Ճամբորդութեան ընթացքին Երեւանի մէջ իր լաւագոյն բարեկամները երկու «առաջնորդ»ներն են — Սարգիս, անպաշտօն եւ Արամ, պաշտօնական: Անոնց խօսակցութիւններէն կը հասկնայ Հայաստանի բնակիչներուն մտայնութիւնը եւ մանաւանդ անոնց անվերջանալի ոխը Թուրքերուն հանդէպ:

Եւ իր մեկնումին վերջին նկարը Սարգիսն է, որ օդակայանին մէջ, ոստիկաններու շարքին ետեւէն կը շարժէ իր ձեռքերը, ցտեսութիւն պսալով:

×

Հայկական պատմութիւնը ուսումնասիրելէ վերջ գրագէտը հարց կուտայ եւ կը պատասխանէ ինքը.— հայ Ազգութիւն մը եղա՞ծ է (հաւանաբար Տէրութիւն ըսել կ'ուզէ):

Բայց մենք կը պատասխանենք: Այո՛, որքան որ մեր պատմութիւնը բեկեալ գիծ մը կը ներկայացնէ, շարունակութիւն մը կայ միշտ: Թիւերնիս քիչ էր եւ չկրցանք անկախ եւ մեծ Պետութիւն մը պահել: Եւ ինչպէս ինքն ալ կ'ըսէ. «Ո՞ւր մնացին Հայերու ժամանակակից մեծ իշխանութիւնները, բոլորն ալ կորսուեցան»:

Այո՛, մենք ներկայ ենք, եւ հոս է որ կը կրկնենք գրագէտին հետ. «Հայկ. ներկայութիւնը» միշտ եղած է եւ կայ:

Ո՛չ, հայ եկեղեցին միակ խունկի մուխի եւ «ծանրութեան» կամ տխրութեան պատկեր մը չէ որ կը ներկայացնէ: Մեր եկեղեցին տարբեր է միւս ազգերու եկեղեցիներէն: Ան տառապած է մեզի հետ, մեր շատ մը կղերականները նահատակուած են ժողովուրդին հետ, եւ Հայութեան գոյութիւնը կը պարտինք նաեւ մեր եկեղեցիին:

ՎԵՐՋԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

Եւ ահա, սիրելի Մայքըլ Ճ. Արլէն, կը վերադառնաք դէպի Հայութիւն, իմաստուն որդիի մը նման, երկար տարիներու փնտռտուքներէ եւ հակասական զգացումներէ ետք:

Բարի գալուստ, մեր մէջ: Եկէք բաժնելու մեր վիշտերը, յիշատակները, հիասթափութիւնները եւ յոյսերը: Ձեր մեծ տաղանդը, զգայնութիւնը եւ անկեղծութիւնը շատ կարեւոր են մեզի համար: Բայց կը կարծեմ որ ձեր «Ճամբորդութիւնը» ամբողջացնելու համար, պէտք է երկրորդ մը կատարէք նաեւ Հայութեան միւս կէսին, հաւասար թիւով, Հայաստանի բնակչութեան հետ, Հայաստանէն դուրս ցրուած ամէն երկիրներ, դարձած այդ երկիրներուն կատարեալ քաղաքացիները, պաշտպանելով անոնց իտէալը կը ջանան նոյնպէս պահել մեր երեսուն դարերու ժառանգութիւնը, եւ նոյնիսկ ծաղկեցնել զայն:

Եւ պիտի տեսնէք այն ժամանակ որ վերջացած են լացերը, բայց զօրացած «արդարութեան պահանջին զգացումները»: Տոկալ, փրկել մեր սքանչելի Արեւմտահայերէնը, ամէն երկրի մէջ ուր կ'ապրինք, մեծ թիւով ընտրանիներ ունենալ, (ինչպէս է արդէն ամէն մարզի մէջ) եւ այն ժամանակ վստահ եղէք թէ «մեթաֆիզիք»ն ալ դարձեալ պիտի հետաքրքրէ մեզ:

Սիրելի ամերիկացի գրագէտ, շնորհիւ ձեր զգայնութեան, գտաք ձեր Հայութիւնն ալ, մեծ ուրախութիւն է մեզի համար ձեր վերադարձը. բարի գալուստ անգամ մը եւս: Եւ վերջացնելէ առաջ կը յայտնեմ ձեզ մեծ փափաք մը: Ինչպէս Սարոյեանը Քալիֆորնիոյ մէջ, ինչպէս Սարգիսը, Համեստ Սարգիսը, Երեւանի մէջ, մենք ալ ամբողջ սրտով կ'ուզէինք ողջագուրել ձեզ օր մը, ըսելով ձեզ.

— Հայր եւ տղայ, կը հասկնանք ձեզ, եւ կը սիրենք ձեզ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

(*) ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»Ի.— Այս «հին պատմութեան մասին, բանի մը օրէն պիտի տանք «Յառաջ»ի մէկ տեսակցութիւնը Մայքըլ Արլէնի (հօրը) հետ եւ իր նամակը «Յառաջ»ին 1930 Մարտին, ճիշդ 45 տարի առաջ, իր մէկ գրութեան առթիւ, ուր Զօպանեան եւ ուրիշներ նախատական գտած էին որոշ կարծիքներ Հայութեան մասին: Այլապէս շահեկան են այս «հին էջերը»:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՀԱՅԱԳԷՏ ԳՐԱԳԱՏԸ

———O———

Մինչեւ Ի դար եւրոպացի մտաւորականներ հետաքրքրուած են առաւելապէս հայկական մշակոյթով եւ պատմութեամբ: Անոնցմէ քիչեր զբաղած են հայ նոր գրականութեան հարցերով: Այդ քիչերէն եղած է գերմանացի գրագատ Արթուր Լայսթ:

Ծնած է 1852ին, Պրեսլաւ: Երկար ժամանակ Լեհաստանի մէջ զբաղած է մանկավարժութեամբ: Այնուհետեւ, շուրջ 12 տարի, նուիրուած է հայերէնի եւ վրացերէնի ուսումնասիրութեան, ծանօթացած է երկու դրացի ազգերու հին ու նոր գրականութեան: 80ական թուականներուն արդէն լոյս տեսած են հայ գրականութեան նուիրուած անոր հետազօտութիւնները: Առաջինը Գ. Սունդուկեանի թատերգութեան նուիրուած «Հայ թատերագիր մը» յօդուածն է, որ լոյս տեսած է Լայփցիկ գերման գրագէտներու ընկերութեան գրական շաբաթաթերթին մէջ: Այս յօդուածը 1883ին թարգմանուած է հայերէն եւ տպագրուած է «Արձագանք» շաբաթաթերթին մէջ (Թիւ 26): Տարի մը ետք Լայսթ այցելած է Թիֆլիս եւ հինգ տարի շրջագայած է Անդրկովկաս: 1886ին առիթ ունեցած է Թիֆլիսի մէջ դիտելու Գ. Ադամեանի խաղը եւ ծանօթութիւն հաստատելու դերասանին հետ ու յետագային՝ այս վերջինին մահէն ետք, իր «Երեք շիրիմ» յօդուածով գրած է. «Ադամեան - Համլէթին տեսնողը կարծում էր, որ նա Համլէթի հոգին իւր մէջ է փոխադրել, բեմի վրայ կսկիծով եւ ոգեւորութեամբ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

×

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Տիկին Դիտման, երբ ամբաստանեալը ձեր քովը բնակարան վարձեց, այդ բնակարանը արդէն զատա՞րկ էր. միեւնոյն օ՞րն եկաւ թէ քանի մը օր վերջը:

Վկայ Տիկին Դիտման.— Կիրակի առաւօտ, վարձելէն քանի մը օր ետքն էր, մօտաւորապէս 3–4 օր, վասնզի սենեակը դեռ ազատ չէր:

Նախագահ.— (Թարգմանին) Ըսէք ամբաստանեալին, որ Պ. Աբէլեան կը վկայէ թէ երեք անկումներու մասին լսած է եւ թէ ինքը Պ. Աբէլեանին Աուգսբուրգեր փողոցէն տեղափոխուելուն պատճառ բերած է իր առողջական վիճակը: (Կը թարգմանուի):

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Պարի զասին քանի՞ հոգի էիք:

Վկայ Աբէլեան.— Գրեթէ 60–70 հոգի:

Պաշտպան Դր. ֆոն Գորդոն.— Օրիորդներուն հետ խօսիլ կը փորձէ՞ր. քաշուա՞ծ էր թէ համարձակ էր:

Վ.— Ընդհանրապէս համարձակ չէր, որոշ օրիորդի մը հետ չէր պարեր. այլ զանազան. անոնց հետ կը խօսակցէր, վասնզի կը յուսար թէ աւով գերմաներէնի մէջ պիտի բացուէր:

Դր. Վիպման.— Ձեզի իբրեւ շատ զօց, լռակեաց մարդ զարմանալի չէ՞ր երեւար:

Վ.— Լուռ ու մունջ էր եւ ուրիշներուն պէս ալ զուարթ եւ ազատ չէր:

Դր. Լիպման.— Շատ զարմանալի է որ կ'ըսէք ջարդերու վրայ բնաւ չէիք խօսեր. ինքը որ այնչափ խոր մասնակցութիւն մը ունեցած է, ի՞նչպէս անոնց խօսքը չէր ըներ:

Վ.— Օր մը մեր խօսակցութեան ժամանակ Լեփսիուսի Հայաստանի վրայ գրած գիրքը կը կարդայինք, յանկարծ գիրքը ձեռքէս խլեց եւ ըսաւ. «Ձգէ հին վէրքերը չբանանք»:

Դր. Լիպման.— Ուրեմն խոյս կուտար եւ չէր ուզեր զանոնք վերյիշել:

Վ.— Գիրքը ձեռքէս առաւ եւ ըսաւ. «մէկդի դնենք գիրքը եւ զուարճանանք»:

Պրոֆ. Դր. Կասիրէր.— Անդեօք ծանօթ է ձեզի, պարի դասի ժամանակ պատահած անկումը մասնաւոր պատճառ մը ունէ՞ր:

Վ.— Ոչ. միայն ըսաւ թէ լաւ չէր զգար ինքզինքը ու կ'ուզէր տուն դառնալ:

Պրոֆ. Դր. Կասիրէր.— Անկման միջոցին եղածը ճի՞չ թէ հեծծանք էր. եւ արդեօք հեծծանքին հետ բառեր ալ արտասանե՞ց:

Վ.— Ոչ, ճիչ չէր, հեծծանք էր:

Պրոֆ. Դր. Կասիրէր.— Ամբաստանեալը կը դողա՞ր:

Վ.— Այո, բերանը կը փրփրէր:

Պրոֆ. Դր. Կասիրէր.— Փրփուրը գունաւո՞ր էր:

Վ.— Ո՛չ:

Պրոֆ. Դր. Կասիրէր.— Դողը ո՞րչափ տեւեց:

Վ.— Գրեթէ 10 վայրկեան:

Պրոֆ. Դր. Կասիրէր.— Ցետոյ անմիջապէս արթնցա՞ւ:

Վ.— Այո՛:

Իրագէկ Պրոֆ. Դր. Ֆորստէր.— Կ'ըսէք թէ նոպայի մասնաւոր պատճառ մը չկար. կարելի չէ՞ որ առանց ձեր գիտութեան ամբաստանեալը անկէ քիչ առաջ որեւէ պատճառով վերյիշած ըլլար ջարդերը:

Ն.— Նոպաները քանի մը անգամ կրկնուած են:

Պրոֆ. Դր. Կասիրէր.— Վկան կ'ըսէր թէ պատճառ մը չի դիտեր, բայց որոշ պատճառի մը գոյութեան հնարաւորութիւնը միշտ կը մնայ. կարելի չէ՞ արդեօք որ ամբաստանեալը քիչ առաջ իր չորս դին դիակներ տեսած ըլլայ եւ անով ջարդերը վերյիշած. այդ մասին բան մը ծանօ՞թ է ձեզի:

Վ.— Ոչ. բայց ինծի ըսած էր առաջ թէ նոպաները ունենալէ առաջ հոտ մը կ'առնէ եւ այնուհետեւ գետին կ'իյնայ:

Իրագէկ Դր. Շտէօրմէր.— Կրնա՞մ ձեզի յիշեցնել որ հայկական հիւպատոսարանի մէջ ինծի ըսած էիք թէ անկումը կը սկսէր բարձր սուր ճիչով մը:

Վ.— Ձեմ կրնար ըսել՝ ճի՞չ թէ հեծծանք էր, ամէն պարագայի մէջ չորս դին կը շօշափէր ու կ'իյնար. աւելի չեմ կրնար ըսել:

×

Վկայ Լեւոն Էֆթեան, Պերլին, 21 տարեկան, կաթոլիկ: (Երդումէն ետքը):

Նախագահ.— Փարիզէն ե՞րբ Պերլին եկաք:

Վկայ.— 1920 Փետրուարին:

Ն.— Անկէ ի վեր ձեր ազգականներու քո՞վ կը բնակիք:

Վ.— Փեսայիս՝ Թէրզիպաշեանի քով, որ Օրանիէն փողոց Թիւ 75 կը բնակի:

Ն.— Ծխավաճառի խանո՞ւթ մը ունի հոն:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Անոր կինը՝ ձեր քոյրն ալ հո՞ն կը բնակի:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Ձեր քոյրն ալ Երզնկայէ՞ն է:

Վ.— Ոչ. Կարնեցի է:

(Շար. - 27)

արտաշնչելու համար: Այս մինչեւ մատների ծայրը արուեստագէտը նոյնպէս բանաստեղծ էր և յատկապէս՝ նկարիչ: Նա առհասարակ մի զանազանատարր բնաւորութիւն էր եւ չէր կարողանում, ինչպէս բոլոր հանճարեղ անձինք, մի նեղ գծուած գործունէութեան մէջ սահմանափակուել » («Արձագանգ», 1883): Այս յօդուածը գրած է Կ. Պոլիս, Աղամեանի, Դուրեանի եւ Պէշիկթաշլեանի շիրիմները այցելելէ ետք: «Ես տեսայ, գրած է նոյն յօդուածին մէջ, այն հրաշալի աշխարհն, որի ճառագայթները եւ գունագեղ տեսարանները Պէշիկթաշլեանի շատ երգերի փափուկ յատակն են կազմում և նրանց այն մեղմ ու ցնորական–միպական դրոշմն են տալիս, որ միայն Շէյքսփիրի «Ամառային գիշերուայ ցնորքների» ու Սփենսէրի «Ցաւերժահարսների Թագուհու» մէջ կարելի է գտնել»: Լայսթ հերքած է ժամանակին յայտնուած այն միտքը, թէ Պէշիկթաշլեան իր քնարերգութեամբ հարազատ է Ալֆրէտ տը Միւսէի: Անոր կարծիքով, հայ բանաստեղծը «աւելի Հայնէին է յիշեցնում իր ռոմանթիկ շընչով, զգացումների քնքոյշ արտայայտութեամբ եւ «հէքեաթայնութեամբ»: Իսկ բընութեան հանդէպ տածած սիրով ան աւելի մօտ է անգլիացի բանաստեղծ Շելլիի»: Պէշիկթաշլեանի երգերը «կարող էին Հայնրիխ Հայնէի «Երգոց գրքում» գրուել եւ ընթերցողը չէր ճանաչի դրանց օտար»: Իր բանաստեղծական բարձր յատկանիշներուն շնորհիւ է, որ «սարաֆների եւ միլլիոնատէրերի քաղաքում բանաստեղծը դեռ շատերի սրտում վառ է»:

1889ին Լայփցիկի մէջ Արթուր Յովհաննիսեանի հետ հրատարակած եւ խմբագրած է «Հայկական գրադարան» խորագիրով պրակները: Նպատակն է եղած, ինչպէս գրած է Շիրվանզադէ «Գերմանիային ծանօթացնել հայ փիլիսոփայութիւնն ու բանաստեղծութիւնը»: Տասնեւմէկ ծաւալուն պրակներ լոյս ընծայելէ ետք, նիւթական նեղ կացութեան պատճառով, շարքին հրատարակութիւնը դադրած է: Սակայն արդիւնքը արդէն մեծ եղած է: Լայսթի եւ Յովհաննիսեանի ջանքերով գերմաներէն լոյս տեսած էին կարեւոր նմոյշներ Աբովեանի, Րաֆֆիի, Սունդուկեանի, Պռոշեանի երկերէն: Հայ բանաստեղծներէ կատարած իր թարգմանութիւնները ամփոփած է առանձին գիրքի մը մէջ՝ «Հայ բանաստեղծական ձայներ»: Հոն տեղ գտած են Սայաթ – Նովայի, Հ. Ղ. Ալիշանի, Պատկանեանի կարգ մը բանաստեղծութիւնները, «Կռունկ», «Ծիծեռնակ» եւ այլ ծանօթ երգեր:

«Հայկական գրադարան» շարքով լոյս տեսած Լայսթի «Գրական էսքիզներ» աշխատութեան (1892) մէջ առանձին գըլուխներով անդրադարձած է Սայաթ – Նովայի, Աբովեանի, Մխիթարեաններու, Հ. Ղ. Ալիշանի, Խրիմեան Հայրիկի, Գ. Այվազեանի, Պատկանեանի, Պէշիկթաշլեանի եւ Սունդուկեանի կեանքին ու գործունէութեան: Աշխատութեան մէջ առանձին գլուխ կազմած է հայ պարբերական մամուլի տեսութիւնը, ուր Լայսթ յատկապէս քննած է «Ազդարար», «Բազմավէպ» եւ « Արշալոյս Արարատեան » հանդէսները, անդրադարձած է հայ անուանի լրագրողներու գործունէութեան:

Լայսթի կարգ մը յօդուածները հրատարակուած են նաեւ հայ մամուլի, յատկապէս «Արձագանգ»ի մէջ: Ռափայէլ Պատկանեանի մասին հետեւեալը գրած է. « Նրա քնարական բանաստեղծութիւնները հրապուրիչ են իրենց վսեմ թռիչքով, շողշողուն գոյների պերճութեամբ, գեղարուեստական ձեւով եւ ըստ մեծի մասին՝ բուն արեւելեան երանգով: Հայաստանի բնական գեղեցկութիւնները վառվռուն գոյներով են առաջ գալիս նորա երգերի մէջ, եւ բանաստեղծն արդարեւ յափշտակում է մեզ հարաւային պերճ դաշտանկարի եւ Արարատի վսեմութեան հոյակապ պատկերներով» («Արձագանգ», 1885):

« Գրական էսքիզներ »ու մէջ վերստին անդրադառնալով Պատկանեանի նկատել տուած է, թէ «Երիտասարդական տարիներին այս բանաստեղծը իսկապէս գտնըւում էր գերմանական ռոմանտիզմի ազդեցութեան տակ, որի ապացոյցն է այն ժամանակուայ նրա բանաստեղծութիւնների սենտիմենտալ շունչը: Աւելի ուշ, երբ նա աւելի խոր թափանցեց իր ժողովրդի ոգու մէջ եւ նրա կեանքում ճանաչեց որոշ ստուերոտ կողմերը, նա թողեց ռոմանտիզմը եւ յարեց դիդակտիկ – երգիծական ուղղութեանը»: Անշուշտ, վիճելի է այս տեսակէտը, քանի որ Պատկանեան իր կեանքի երկրորդ շրջանին ալ մնաց վիպապաշտ, բայց անոր միտքը հետաքրքրական է:

Ուշագրաւ է նաեւ Լայսթի տեսակէտը Հ. Ղ. Ալիշանի մասին. «Ամենից առաջ նկատելի է, որ Ալիշանը աւելի մեծ բանաստեղծ կը լինէր, եթէ մնար կեանքի յորձանուտներում եւ ոչ թէ մտնէր վանականի խուցը: Չնայած դրան, նա նշանակալից զգացմունքներով լի բանաստեղծ է, որի երգերը պատկանում են հայ նոր բանաստեղծութեան գեղեցկագոյն կոթողների թւին»: Յատկանշական է, որ Հ. Ղ. Ալիշանի մասին նոյնպիսի տեսակէտ յայտնած է նաեւ Մ. Նալբանդեան:

Լայսթ ջերմ պաշտպան եղած է իրապաշտ դպրոցին եւ շատ գնահատած է Սունդուկեանի թատերագրութիւնը: Լայսթի կարծիքով Սունդուկեան յաջողած է թափանցել «նիւթական կեանքի խաւար կողմերը» եւ զննել ու դատափետել «այն կենցաղը, որի վերջնական նպատակը շահն է»: Յօդուածին մէջ Լայսթ բացայայտած է թատերագիրին մէկ առանձնայատկութիւնը.՝ « Սունդուկեանի բոլոր գրուածների մէջ նկատւում է, որ հնարաւոր է նիւթական կեանքի խաւար կողմերին գեղարուեստական կերպարանք տալ, եւ հեղինակն էլ այնքան ռէալիստ է, որ կարող է իւր խաղերը իրականութեան համաձայն վերջացնել: Մահը եւ սպանութիւնը նորա համար շատ խիստ պատիժներ են, եւ նա նախապատւում է իր հերոսներին նիւթական զրկանքների ենթարկել եւ ժամանակ տալ ուղղուելու»:

Իր «Բնութիւն», «Վրաստան», «Բարքեր եւ բնակիչներ» աշխատութիւններուն եւ կարգ մը յօդուածներուն մէջ անդրադարձած է նաեւ հայ ազգի պատմութեան, ներքին կեանքին, սովորութիւններուն եւայլն: Մեծ ակնածանքով խօսած է մեր ազգին մասին, որ անցեալին, անոր բառերով «իր փառքի եւ զօրութեան միջոցներում պատուով իշխում էր Փոքր Ասիոյ վերայ, եւ այն ժամանակից յետոյ շատ փոթորիկներ են անցել այդ թշուառ երկրի գլխով, Պարսիկները, Արաբները եւ Թուրքերը յաջորդաբար աւերել են այդ երկիրը»: Սակայն, Լայսթի կարծիքով, դարաւոր լուծը չէ ընկճած Հայերու ստեղծագործ ոգին, ուստի, «ժամանակակից քաղաքակրթութեան մէջ Հայերը այլեւս նորեկներ չեն եւ տասնեակ տարիներով արդէն ունին այն ամէնը, առանց որոնց այսօրուան օրս քաղաքակրթուած կեանք չի կարող գոյութիւն ունենալ»:

Հ. ԲԱԽՉԻՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Օ

Մարտ 4–5ին, Լենինականի մէջ տեղի ունեցած է «երիտասարդ գրողների հանրապետական 6րդ խորհրդակցութիւնը», որուն բացումը կատարած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղարը՝ Եդ. Թօփչեան:

Երիտասարդական արձակի վերջին տարիներու արձանագրած յաջողութիւններուն մասին զեկուցած է արձակագիր Կարէն Սիմոնեան: Ան ըսած է, թէ երկու խորհրդակցութիւններու միջեւ տարածուող ժամանակաշրջանին գրականութեան ասպարէզ մուտք գործած երիտասարդ արձակագիրները իրենց արժանի տեղը գրաւած են նախորդ սերունդին կողքին: Երիտասարդ արձակագիրները շարունակած են աւագներու լաւագոյն աւանդութիւնները եւ աշխատած են մերօրեայ մարդոց, անոնց ապրումներուն ու խոհերուն համապատասխան արտայայտութեան նոր միջոցներ գտնել: Կարելի է ըսել, թէ այդ սերունդին առաւել աչքի զարնող ներկայացուցիչները ստեղծած են գործեր, որոնք հայ արձակին վերջին տարիներու նուաճումներէն են:

Ալ. Թօփչեան զեկուցած է երիտասարդական չափածոյին եւ արդիականութեան մասին: Դիտել տուած է, թէ բանաստեղծներու նոր սերունդը դժուարութեամբ մուտք գործած է գրականութեան ասպարէզ: Այս երեւոյթը պէտք է բացատրել այն իրողութեամբ, որ բանաստեղծներու նոր սերունդը նոր ըսելիքներ ունէր եւ զանոնք կ'ուզէր արտայայտել նոր եղանակներով: Սակայն, այդ սերունդի լաւագոյն ներկայացուցիչները հայ դասական չափածոյին լաւագոյն աւանդութիւնները շարունակած են, անոնք որ ստեղծուած են միջնադարուն եւ բարձր մակարդակի հասած են Չարենցի, Վարուժանի, Սիամանթոյի եւ այլ դասականներու ստեղծագործութիւններով: Հակառակ ասոր, այս սերունդին առաջին քայլերը բաւական յախուռն եղած են, որովհետեւ կրած են անհատականութեան ակներեւ ճիգ մը: Հիմա անցած են շատ տարիներ, շատ կիրքեր հանդարտած են եւ երիտասարդ բանաստեղծները գտած են իրենց արժանի տեղը հայ բանաստեղծութեան մէջ: Աւելի յստակ դարձած է անոնց ըսածը, պայծառացած են արտայայտութեան եղանակները, լեզուն: Այնուամենայնիւ, այդ սերունդին պատկանող շատ բանաստեղծներ կարգ մը խմբագրութիւններու եւ, մասնաւորապէս, հրատարակչութիւններու մօտ նկատելի դժուարութեանց կը հանդիպին: Ասոնցմէ շատերուն անդրանիկ գիրքերը տարիներով կը մնան հրատարակչութեանց դարակներուն մէջ: Այս երեւոյթը, անշուշտ, կ'ազդէ բանաստեղծ այդ սերունդին ստեղծագործական աճին վրայ: Այսուհանդերձ, ուրախութեամբ պէտք է հաստատել, թէ այս երիտասարդները առանց վհատելու կը շարունակեն ստեղծագործել, եւ երթալով անոնց շօշափած նիւթերը կը մօտենան իրական կեանքին, կ'արտացոլեն մեր ժողովուրդին առօրեան: Կարելի չէ անտեսել նաեւ այն իրողութիւնը, որ այս սերունդին «աշխարհագրութիւնը» երթալով կ'ընդարձակուի եւ կ'ընդգրկէ Հանրապետութեան տարբեր քաղաքներն ու հեռաւոր բնակավայրերը: Եթէ մինչեւ վերջերս այդ սերունդին գրեթէ բոլոր հեղինակները կ'ապրէին եւ կը ստեղծագործէին Երեւան, ապա այժմ կարելի է յիշատակել շատ բանաստեղծներու անուններ, որոնք կը բնակին եւ կը ստեղծագործեն մայրաքաղաքէն հեռու՝ Կիրովական, Լենինական, Նոյեմբերեան եւ այլուր:

Անշուշտ, երիտասարդ բանաստեղծներու ստեղծագործութիւններուն մէջ թերութիւններ կան: Անոնք դեռ շատ ընելիք ունին իրենց գործերուն մէջ նկատուող թերիները յաղթահարելու համար: Սակայն նկատի առնելով անոնց ստեղծագործական ակներեւ աճը, կարելի է յոյս յայտնել, որ Հայաստանի բանաստեղծներու երէց եւ միջին սերունդները կ'ունենան իրենց արժանի յաջորդները:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԵ.

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Բայց երբ դունէն ներս մտաւ, երբ տեսաւ մութ տեսքով շէնքերը, երբ մանաւանդ նշմարեց ոճրի սոսկալի համազգեստը հագնող թշուառները այնքան ուժով սկսաւ դողալ, որ կարծեց թէ այլեւս պիտի չկարենար քալել:

Բայց դիմադրեց այս տպաւորութեան: Վերջին ճիգ մըն էր ասիկա, որ կը պահանջէր իր քաջասրտութենէն:

Իր իրական կեանքին վախճանն էր, սոսկման եւ վշտի դունէն դուրս կ'ելլէր այդ կեանքէն:

Վերատեսչին գրասենեակը տարուեցաւ: Վերատեսուչը բացակայ էր, խնդրեցին որ քանի մը վայրկեան սպասէ: Այս յետաձգումէնէն օգուտ քաղեց՝ քիչ մը ինքզինքը գտնելու համար:

Վերատեսուչը եկաւ:

Իր նկարագրութիւնը կարեւորութիւն չունի: Պաշտօնեայ մըն էր: Ասկէ ամէն բան կը հասկցուի: Պաշտօնեայ մը իր պաշտօնը կը կատարէ եւ պիտի կատարէ միշտ: Աւելի կամ պակաս խղճոտած անիւ մըն է սա, որ կ'ատամնաւորի ուրիշ անիւներու մէջ, որոնցմէ ոմանք կը ճռընչեն:

Այս մարդը ամէնէն աղէկ խղճոտուածներէն էր: Քաղաքավարութեան մէջ չափազանց, իշխանութեանը մէջ մարդասէր եւ պաշտօնին մէջ հանդարտ էր, երբեք անոր բարկանալը տեսնուած չէր. եւ ամենակատարեալ — ամենավարչական — հանդարտութեամբ մը՝ քանի մը վայրկեան առաջ կալանաւոր մը գաւազանի յիսուն հարուած ընդունելու դատապարտած էր:

Այս մարդիկը եթէ դահիճ չեն ըլլար, պատճառը նախապաշարումն է, որ ըսպաննիչը կ'անարգէ և չարչարողը կը յարգէ:

Ասկէ զատ բարձրագոյն իշխանութիւնը շատ կը յարգէր: Ո՛հ, բացարձակապէս կը հնազանդէր բարձր տեղէ եկած հրամանի մը: Բայց եթէ այդ հրամանը չըլլար, լիրբ էր կախաղանի մը նման, որուն կապուելու արժանի էր:

Արդ, Տիկին Տանկլար տակաւին բերանը չբացած, վերատեսուչը գոչեց.

— Դարձեա՛լ դիմում. շիտակը թիարանը երթալով նախարարի մը նախասենեակ կը դառնայ:

Տիկին Տանկլար — ճշմարիտ Փարիզուհի մը — Պ. վերատեսչին երեսը նայեցաւ եւ յետոյ առանց բառ մը ըսելու, քովի նամակը անոր տուաւ:

Պաշտօնեան քրթմնջելով առաւ զայն ու կնիքը բացաւ:

Քանի կը կարդար գրուած տողերը, իր դէմքը կը պայծառանար, կ'անուշնար, ժպիտ մը կը բացուէր իր կարմիր շըրթունքներուն վրայ: Յետոյ արժանապատուութեամբ լի յարգանքով խոնարհեցաւ:

— Տիկին, ըսաւ, ձեր տրամադրութեան ներքեւ գտնուող ազդեցութիւնը շատ հզօր ըլլալու է որ, թիարանի օրէնքները զանց կ'առնեմ: Բայց երջանիկ եմ հնազանդելուս:

Տիկին Տանկլար նամակին պարունակութիւնը չէր գիտեր, բայց զգուշացաւ հարցում մը ընելէ:

— Ըսել է հոս գտնուող կալանաւորներէն մէկուն հետ մասնաւոր տեսակցութիւն մը կ'ուզէք ունենալ:

— Այո, պարոն:

— Գիտէք թէ, ինչպէս որ գրուած է այս նամակին մէջ, այս տեսակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ ներկայութեանը թիարանի քահանային:

Տիկին Տանկլար քիչ մնաց որ զարմացման ճիչ մը արձակէր: Բայց յաջողեցաւ անվրդով մնալ:

Խեղճ մայրը յոյս ունէր թէ պիտի թողուն որ ազատութեամբ խօսի իր զաւկին հետ: Տակաւին ականջին կը հնչէր սա անուշ բառը.— Մայր, սիրելի մայրս, որ արտասանած էր Պենետէթթոյի կեղծաւոր ձայնը:

Բայց իրմէ կը կասկածէին: Եւ այն մարդիկը որոնց ձեռքն էր իր ճակատագիրը, ամենազօր էին: Հնազանդիլ միայն կը մնար իրեն:

— Տիկին, յարեց վերատեսուչը, տեսակցութիւնը հոս, իմ գրասենեակիս մէջ տեղի պիտի ունենայ: Երթամ քահանային իմաց տամ:

— Շնորհակալ եմ, պարոն:

— Եւ հաւատացէք թէ բոլորովին մասնաւոր շնորհ մըն է այս: Որովհետեւ դեռ երէկ նախարարական թոյլտուութեամբ ուրիշ անձեր ալ եկան եւ ներկայութեանը նաւահանգիստի պահակներուն միայն կրցան տեսնել այդ Պենետէթթօն:

— Ի՞նչ, գոչեց Տիկին Տանկլար, կ'ըսէք թէ երէկ... անխոհեմութի՞ւն է արդեօք հարցնել ձեզի թէ որոնք էին այդ անձերը:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ֆրեմիս եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ե. Մերակիւլեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, քեռայրին՝

ՄԱՍԻՍ ՍԱՅԼԱՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 24ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Մարտ 28) առաւօտ ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէոնի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Բարեպաշտ տիկին մը 10, Տիկ. Ռոզա Տօրումեան 20, Բարեպաշտ Տիկին մը 10, Պոմոնի Նոր Սերունդ 100, Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Բարադամեան 20ական։

Ողբ. Երուանդ Տէր-Եղիայեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ եղած նուէրներ.— Վալանսէն Պր. Լեւոն Տէր-Սարգիսեան 50, Տիկին Քիւրտեան, Տէր եւ Տիկ. Յար. Քիւրտօղլեան 10ական, այրի Տիկ. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկ. Մարաշլեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան Գասպարեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Մուշեղ Եղիայեան 500 Փր.։

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԶԱՏԻԿԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏՈՎԵԶԵՐԵԱՑ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

29, 30 եւ 31 ՄԱՐՏ

Մեռելոցի օրը, Երկուշաբթի Մարտ 31, օթոբիւսով այցելութիւն

MONT SAINT MICHEL

եւ

Համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը եւ զոհուած ամերիկահայ զինուորներու շիրիմները։

Ծոխ սեղան երեք օրուան ընթացքին կարմիր հաւկիթ, չէօրէկ, կասկարածձուկ, չամփուրով խորոված եւայլն,

Ուշադրութիւն.— Կայանը մանուկներով եւ պաշտօնէութեամբ լեցուած է։ Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին սենեակ ունենալ, մասնակցիլ կայանին ճաշերուն եւ Մոն Սէն Միշէլի ճամբորդութեան, պարտին հեռաձայնել կայանին տնօրէնութեան (16) 31-92-77-63

CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Կազմակերպած է Ուիք-էնտ մը, դահուկի Զատկուան առթիւ Զուիցերիա՝

CRANS S/SIERRE

Week-End de Ski à Pâques à l'hôtel Carlton. Départ Vendredi soir, 28 Mars, retour Mardi 1er Avril en car-couchettes.

Prix pension complète et voyage 360 F.

Renseignements : UGAB 870-03-18

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, ընթրեաց պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում՝ 19·30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց, պատարագ եւ հաղորդութիւն ղըպրոցականներու եւ փոքրերու 8 – 11, Ոտըլուայի արարողութիւն ժամը 16·30, կարգ հսկման, խաւարում 19·45։

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, առաւօտ ժամերգութիւն 8·40, Թաղում 17։

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 17ին, կարգ Զարչարանաց ժամը 19·30ին։

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, կարգ Թաղման ժամը 18ին։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու ժամը 9ին, ճաշու ժամերգութիւն 11, Ոտնլուայ 17, կարգ խաւարման 20։

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան ժամը 17ին։

ՊՈՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան 8·30ին, պատարագ 10·30ին, Ոտնլուայ 16, Խաւարում 19ին։

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ Թաղման ժամը 17ին։

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտեան ժամերգութիւն 8ին, պատարագ ժամը 12ին, Ոտնլուայ 18ին, Խաւարում 20·30ին։

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղման արարողութիւն ժամը 18ին։

ՊՈՒԼՎ. OSSO Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20ին։

ՍԷՆ-ԼՈՒ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, պատարագ եւ հաղորդութիւն մանուկներու ժամը 9ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 20·30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յիշատակ ընթրեաց, մանուկներու հաղորդութիւն ժամը 9ին, ճաշու պատարագ 10ին, երեկոյ Ոտնլուայ 5ին, Խաւարում 8·30ին

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան պատարագէն որ տեղի չունենար։

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԱԻԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին։ Ոտնլուայ, կէսօրէ ետք 4ին, Խաւարում երեկոյեան 8ին։

ԱԻԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղման արարողութիւն, կէսօրէ ետք ժամը 6ին։

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյցի արարողութիւն ժամը 4ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, պատարագ։ Սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին։

Taverne Maubeuge

chez EDDY

KOP|ARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9

Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 ter, Rue Charlot — Paris

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 29, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 30, Զատիկ, ժամը 11ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 31, օր Մեռելոց ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, Ուրբաթ (Մարտ 28) ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

(ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ)

Արձակուրդ կազմակերպած է Մարտ 30էն Ապրիլ 7

ՊԸԼՖՈՆԹԷՆ

(Կապոյտ խաչի կայանը)

Մանրամասնութեանց համար դիմել

Մշակոյթի Տունը, Հայկ Թուֆանեանի, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ, Հեռ. 824-63-89

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեանէ 100 Փր. փոխան ծաղկեպսակի, նորոք հանգուցեալ այրի Տիկին Զարուհի Պետրոսեանի յիշատակին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լը Հավրէն Պ. Գասպարեան 30 Փր. կը նուիրէ, Փարիզէն Պ. Զիլինկիրեան 30 Փ.։

×

Լիոնէն՝ Պ. Արման Ուզունեան իր քրոջ Շաքէ Ագըլեանի (ծնեալ Ուզունեան) յիշատակին 100 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան իրենց սիրելի ծնողաց յիշատակին համար կը նուիրեն 50ական Փր. Փարիզի եկեղեցւոյ, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, Ուսանողներու Օգն. Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին։

ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ժան-Մարի Գառզու (որու գիրքը՝ Օրինակելի ցեղասպանութիւն մը, լոյս կը տեսնէ Ապրիլի վերջ) կը մասնակցի այս շաբաթ (ժամը 9էն 11ի ընթացքին) Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանի յայտագրին՝ ժամանակակից աշխարհը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Ազնիւ Տօնիկեանէ 50 Փր. իր ամուսնոյն մահուան 8րդ տարելիցին առթիւ։ Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Մեսրոպեանէ 50 Փր. իրենց տղուն ամուսնութեան առթիւ։

Imprimé sur les Presses DU JOURNAL «HARATCH» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

10 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի սպասարկութիւն Երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ։ Բազմաթիւ շրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ։ Գին 2600 ֆրանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել.—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենանի, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18։

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի։

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն.— Ա) Յուլիս 12-27 (Լենինգրադ - Երեւան - Մոսկուա)։ Բ) Օգոստոս 8–21 (Մարսէյլէն) եւ 8-23 (Փարիզէն)։ Գ) Սեպտեմբեր 12–25 (Մարսէյլէն) եւ 12–27 (Փարիզէն)։

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

THEATRE DAUNOU — 9, Rue Daunou — Métro : OPERA

Մարտ 27, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20·45ին

կը ներկայացուի

Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով

ՀՆԱՐՔԸ

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ

Դերակատարներ

Զարուհի Անտոնեան — Միհրան Անտոնեան — Փիէռ Թէրզեան Լիւսի Թօփալեան — Նուրհան Մարգարեան — Անիթա Պէրպէրեան — Կարօ Թօսունեան — Յովհ. Գառնիկեան

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.—

M. M. ANDONIAN, Tél. 738-21-18 — P. TERZIAN, Tél. 202-87-20

Alimentation MASSIS : 21 Rue Saulnier (9e) — Tél. 770-16-88

Aliment. CHIRAG : 26 Rue de Trévise (9e) — Tél. 770-38-63

Restaurants L'ARCHE DE NOE : 42, Rue Descartes (5e) — Tél. 326-31-37

CAPPADOCE : 3, Rue Marivaux — — Tél. 742-83-65

Agence VOYAGE EN GRECE (Mlle Mayda Berberian) 6, rue de l'Echelle (1er) Tél. 260.30-20

Prix : 40, 30, 20 et 10 F.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամուն։ Կը յանձնարարուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
27
JEUDI
27 MARS
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 170 ֆր· Վեցամսեայ 90 ֆր·
Արտասահման Տար· 200 ֆր· Հատը 1 ֆր·

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·259
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.259

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԱՅՍԱԼԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ

ՈՒՐԱԽ Է՝ ԻՍՐԱՅԵԼ

Մահմետական նուիրական տօնի օրն է որ Սաուտական Արաբիոյ Թագաւորը՝ Ֆայսալ սպաննուեցաւ իր եղբօր զաւկին կողմէ, Ֆայսալ Պէն Սաատ Պէն Ապտուլ Ազիզ, որ անհաւասարակշիռ մէկը կը նկատուէր: Անմիջապէս Թագաւոր հռչակուեցաւ Ֆայսալի եղբայրը՝ Խալէտ Իպն Ապտուլ Ազիզ, որ վատառողջ իշխան մըն է եւ հաւանական կը նկատուի որ իր տեղը շուտով տայ իր եղբօրը, որ արդէն իսկ գահաժառանգ հռչակուեցաւ, իշխան Ֆահտ: Ներկայիս Ներքին Նախարար է եւ շատ աւելի տարուած հանրային գործերով քան այսօրուան Թագաւորը, որու գլխաւոր սէրերն են՝ ուղտի մրցումները եւ բազէի որսորդութիւնը: Դեռ վերջերս ալ բաց սրտի գործողութեան մը ենթարկուած է եւ հարկ եղածին չափ առոյգ չէ ստանձնելու համար դժուար ժառանգութիւն մը:

Արդարեւ Ֆայսալ, 71 տարեկան, բացառիկ անհատականութիւն ունեցող մէկն էր, որ ուղղակի կ'ատէր Իսրայէլը:

Խստակեաց, Վահապիթներու աղանդի պետ, երդում ըրած էր որ մեռնելէն առաջ Երուսաղէմ պիտի երթայ աղօթելու: Իսրայէլի դէմ այս ատելութիւնը պատճառ չէր սակայն որ Ֆայսալ կորսնցնէ իր իրատեսութիւնը եւ որոշ վերապահութիւն մը չպահէ պաղեստինեան դիմադրութեան կարգ մը շարժումներու յեղափոխական սկզբունքներուն դէմ: Չէր սիրեր նաեւ իր զարմիկը՝ Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորը, բայց եւ այնպէս կը քաջալերէր այս վերջինոյն վճռակամութիւնը Արաֆաթի նկատմամբ:

Վերջապէս Ֆայսալ «Ամերիկացիներուն մարդն էր» եւ իր մահը, առաւելաբար հարուած մըն է Ուաշինկթընի համար: Իր երկիրը քարիւղի աշխարհի պահեստներուն շուրջ մէկ հինգերորդն ունի:

× Ֆայսալի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր Զորեքշաբթի օր, ի ներկայութեան շուրջ 15 պետական ղեկավարներու: Արաբական բոլոր երկիրները ազգ· սուգ հռչակած են 10էն 40 օր:

× Իսրայէլ ուրախ է եւ դէտերու համաձայն 1953էն ի վեր, Սթալինի մահը, նման ուրախութիւն չէ տեսնուած Հրեաներու մօտ: Քաղաքական շրջանակներու համար սակայն Ֆայսալի սպանութիւնը երեք հետեւանք ունի.— Ա) Զրի յաղթանակ մըն է Խորհ· Միութեան համար, որու համար ոչ միայն կատաղի հակահամայնավար մը կ'անհետանայ, այլեւ մարդ մը որ կրնար հրահրել Խորհ· ասիական Հանրապետութեանց մահմետական ազգայնականութիւնը: Բ) Նոր ձախողութիւն մը Քիսինկըրի քաղաքականութեան համար: Գ) Եւ վերջապէս ծանր հարուած մը Սատաթի համար:

× Ոճրագործը՝ Պէն Սաատ ինքնագլուխ գործած է եւ այդ մասին հասած սակաւաթիւ լուրերը կը հաստատեն միայն թէ անհաւասարակշիռ մըն էր, որ նաեւ Թմրեցուցիչի գործածութեան համար ձերբակալուած էր Ամերիկա:

ԺԻՍՔԱՐ ՄԵԾ ԲԱՆ ՉԸՍԱՒ

—o—

Նախագահ Ժիսքար, կրակը կողքին («վերջին անգամ ըլլալով», ճշդեց) մեծ նորութիւն մը չըսաւ առջի իրիկուն: Հաստատեց թէ եթէ տնտեսական իր քաղաքականութեան մէջ ժիսճարտիէն է, Ազգ· պաշտպանութեան համար Կօլիստ է: Ֆրանսա, կ'ըսէ Ժիսքար, խաղաղութեան համար կ'աշխատի քանի խաղաղասէր է, բայց պահպանելու համար այդ խաղաղութիւնը պէտք է ինք ստանձնէ իր պաշտպանութիւնը, այսինքն անկախ քաղաքականութիւն մը վարէ այդ մարզին մէջ: Դժմ է արհեստի բանակի մը բայց չի խորհիր թէ ներկայիս կարելի է զինուորական ծառայութիւնը 12 ամիսէն ալ աւելի վար իջեցնել:

Տնտեսական գետնի վրայ, կը փորձէ իրատես լաւատեսութիւն մը պահել, յայտնելով թէ Ֆրանսա կրցած է զեղչել դրամահոսութիւնը եւ գիներու յաւելումը, 1975ին, ամսական մէկ առ հարիւրէն վար պահել:

Հակազդեցութիւնները չեն փոխուիր, ըստ կողմերու: Սեկիի համար, Նախագահը ըսած է «Թնդանօթ կ'ունենանք, բայց ոչ՝ կարագ»: Տըպրէ գոհ է քանի Ժիսքար «Կօլիստ» յայտարարութիւններ ըրած է, համայնավարներուն համար, Ժիսքարի ճառը «ողորմելի խեղճութիւն» մըն է:

Բանի մը տողով

ՌԸՆՈՅԻ 42 հազար բանուորները թեքնիք անգործութեան ենթարկուեցան Երկուշաբթիէն ի վեր:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ վարչապետը ամբաստանեց Եգիպտոսը, որ մերժած է իսրայելեան բոլոր առաջարկները, այս ձեւով «տագնապ մը ստեղծած է, որուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Եգիպտոսի վրայ»: Քիսինկէր Ուաշինկթընի մէջ Նախագահ Ֆորտին դիտել տուած է, թէ անհաւանական չի նկատեր, որ նոր պատերազմ մը ծագի Մերձ· Արեւելքի մէջ: Համաձայն ամերիկեան աղբիւրներու, Մ· Նահանգներու Արտաքին Նախարարը իր առաքելութեան ձախողութիւնը վերագրած է Իսրայելացիներուն, որոնք ըստ իրեն «կարճատես» եղած են «ժամանակը ի նպաստ Իսրայէլի չի բաներ, եւ տարի մը ետք կրնան զղջալ, որ այս առիթը կորսնցուցած են», դիտել տուած է Քիսինկէր լրագրողներու, Ուաշինկթըն վերադարձի ճամբուն վրայ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Մեհալլա էլ Քուպրայի հիւսուածեղէնի գործատան բանուորներ ապրուստի սղութեան դէմ բողոքի ցոյց կատարած են: 35 ցուցարարներ ձերբակալուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազուրկներու թիւը մէկ միլիոն 200 հազարի կը հասնի Յունիսի վերջ, եւ մէկ միլիոն 400 հազարի Սեպտեմբերին: Ձախ սենտիքաներուն համար այս թիւը աւելի մեծ է:

ԹՐՔԱԿԱՆ օդուժը կրակ բացած է յունական օդանաւի մը վրայ, որ «բռնաբարեր է թրքական օդային սահմանները», ըստ թրքական աղբիւրներու: Անգարա մերժած է յունական բողոքագիրը: Յուլիսէն (Կիպրոսի նուաճում Թուրքերու կողմէ), ի վեր առաջին լուրջ միջադէպը կը նկատուի Ատլանտեան երկու անդամներու միջեւ: Անգարա մերժած է նաեւ յունական երկրորդ բողոքագիր մը, որով Աթէնք կը յայտնէր թէ թրքական օդանաւեր թռած են յունական Սամոս կըղզիին վրայ:

«ՔՐՏԱԿԱՆ ապստամբութիւնը ոչ մեռած է, ոչ ալ թաղուած» յայտարարեց Ժընեւի մէջ Շէրիֆ, քրտական յեղափոխութեան պատուիրակը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, աւելցնելով թէ Պաղտատի «սուտ լուրեր» են յուսալքելու համար քիւրտ ռազմիկները:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 20)

ԱՐՓԻՆԷ ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանահայ հանրածանօթ երգչուհի Արփինէ Փեհլիվանեան առաջին արուեստագիտուհին եղաւ Սփիւռքէն, որ մասնակցեցաւ «Դաւիթ Բեկ» օփերայի ներկայացումին, ղեկավարութեամբ խմբավար Գասպար Թորիկեանի: Երգչուհին ստանձնեց Շուշանի դերը եւ արժանացաւ ունկնդիրներու ջերմ գնահատանքին:

Արուեստագիտուհիին խաղընկերներն էին Միհրան Երկաթ, Դաւիթ Պօղոսեան, Աւագ Պետրոսեան, Օլգա Գարայեան, Յար· Քարաջեան, Յովհ· Ղավազեան եւ ուրիշներ:

— Մենք Արփինէ Փեհլիվանեանին հանդիպած ենք առաջին անգամ տասը տարի առաջ, յայտարարեցին «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին Ա· Պետրոսեան եւ Դ· Պօղոսեան: 1965ին օփերայի բեմին վրայ մեր խաղընկերն էր «Անոյշ»ի մէջ եւ ըստանձնած էր գլխաւոր հերոսուհիին դերը: Դեռ այն ժամանակ պարզ դարձաւ մեզի համար, որ երգչուհին ունի հասուն, վառ անհատականութիւն, գրաւիչ ձայն եւ իր դերը անձնաւորելու մեծ ձիրք: Այս անգամ եւս նոյն արժանիքները ի յայտ բերաւ»:

Երեւանի մէջ Ա· Փեհլիվանեան առաջին անգամ հանդէս եկաւ 1965ի աշնան: Շուրջ երեք ամիս երգահանդէսներ տուաւ Երեւան, Լենինական եւ Կիրովական՝ երգելով եւրոպական եւ հայկական դասական երգեր:

Երգչուհին երկրորդ անգամ հայրենիք այցելեց 1968ին, ուր մասնակցեցաւ Երեւանի 2750ամեակի նուիրուած հանդիսութիւններու, տօնական համերգներուն եւ «Անոյշ»ի ներկայացումին:

×

ԱՒ· ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՌՈՒՍԵՐԷՆ «ՀԱՏԸՆՏԻՐ»Ը

Աւ· Իսահակեանի ծննդեան 100ամեակին առթիւ «Հայաստան» հրատարակչականը ռուսերէն լոյս ընծայեց բանաստեղծին ստեղծագործութիւններուն փոքրածաւալ «Հատընտիր»ը: «Գրպանի գիրքը» կը կը բացուի Ալ· Դիմշիցի յառաջաբանով: Գիրքին մէջ տեղ գտած են Իսահակեանի բանաստեղծութիւնները, պալլադները՝ Ա· Բլոկի, Վալերի Բրիւսովի, Բորիս Պաստերնակի, Վեգա Զվիագինցեվայի, Աննա Ախմատովայի եւ ուրիշներու թարգմանութեամբ:

×

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՊ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Երեւանի մէջ բանակցութիւններ տեղի ունեցան Հունգարիոյ եւ Հայաստանի միջեւ զբօսաշրջիկներու փոխանակումը ընդլայնելու համար:

Որոշուեցաւ, որ այս տարի Հունգարիայէն Հայաստան կրնան գալ մօտ երկու հազար զբօսաշրջիկներ: Հաստատուեցան հետեւեալ երթուղիները՝ Փեշտա – Կիեւ – Թիֆլիս – Երեւան, Փեշտա – Երեւան – Բաքու – Թիֆլիս, Փեշտա – Երեւան – Մոսկուա:

×

ԴԱՒԻԹ ԴԱՒԹԵԱՆ ԿՐԿԻՆ «ՀԻԱՆԱԼԻ ՏԱՍՆԵԱԿ»ԻՆ ՇԱՐՔԻՆ ՄԷՋ

Խորհ· Միութեան պատքէթպոլի Դաշնակցութիւնը հրապարակեց երկրին տասը լաւագոյն խաղացողներուն ցանկը:

13րդ անգամ ըլլալով ցանկին մէջ կը գտնուի Երեւանցի Դաւիթ Դաւթեան, որ խաղարարի պաշտօնը վարած է 1974ին, Փորթօ–Ռիքոյի աշխարհի ախոյենութեան մրցումներուն:

×

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻԾԵՐ

84 քիլոմեթր երկարութեամբ բարձրավոլթ ելեկտրական լարը, որուն հաստատման ձեռնամուխ եղած են շինարարները, Հայաստանի հիւլէական ելեկտրակայանի ելեկտրականութիւնը պիտի հասցնէ Արարատի ձեռնարկութիւններուն: Ընթացիկ տարուան չորրորդ եռամսեային աւարտած պիտի ըլլայ գիծին հաստատումը:

Շինարարները մինչեւ տարեվերջ կ'աւարտեն նաեւ 33 քիլոմեթր երկարութեամբ նոր գիծի մը հաստատումը հիւլէական ելեկտրակայանին եւ Շահումեանի գործատան միջեւ:

Հանրապետութեան մէջ կառուցուած են 510 քիլոմեթր ընդհանուր երկարութեամբ բարձրավոլթ ելեկտրալարեր: Ասոնցմէ ամէնէն երկարը 62 քիլոմեթր է:

×

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 21–24)

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Խորհ· Միութեան բաժակի 1/16րդ եզրափակիչ մրցումները սկսան եւ «Արարատ» իր առաջին մրցումին համար մըրցակից ունեցաւ Կոյբիշեւի «Կռիլյա Սովետով» խումբը: Մրցումը տեղի ունեցաւ «Հրազդան»ի մէջ, Մարտ 23ին: Երեւանցիք 1ի դէմ 4 կէտով յաղթեցին:

Առաջին կիսախաղին տեսնուեցաւ, որ Արարատցիները մեծ ճիգ թափած ըլլալով «Պայէրն»ի դէմ, գերման խումբին յաղթելու համար, դեռ չէին կրցած հանգստանալ անհրաժեշտ չափով, այլ խօսքով՝ յոգնած էին: Միւս կողմէ կազմէն կը բացակայէր Յովհ· Զանազանեան, որ վիրաւորուած էր: Կոյբիշեւի մարզիկները լաւ վիճակի մէջ կը գտնուէին եւ ձգտեցան օգտուիլ այդ առիթէն: Սակայն առաջին կիսախաղին ոչ ոք յաջողեցաւ կէտ մը նշանակել:

Երկրորդ կիսախաղի առաջին վայրկեաններուն «Արարատ»ի մրցակիցները կոլ մը արձանագրեցին (Կուպրիյանով): Ատկէ ետք Երեւանցիները, որ մինչ այդ հանդարտ խաղարկութիւն մը ցոյց կու տային, բուռն յարձակումի անցան եւ Ղազարեան իր խումբին առաջին կոլը նշանակեց: Հայ մարզիկներուն յարձակումները աւելի վտանգաւոր դարձան եւ վեց վայրկեանի ընթացքին երեք կոլ եւս նշանակեցին: Այս կոլերէն երկուքը նշանակեց Անդրէասեան, իսկ երրորդը՝ կրկին Ղազարեան:

«Արարատ» պիտի շարունակէ մրցիլ: Յաջորդ փուլին՝ 1/8 եզրափակիչ խաղերը պիտի սկսին Ապրիլ 6ին:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ՍԻՒՆԵԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ՓԱՌՔԵՐԷՆ՝ ՏԱԹԵՒԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆԸ

Հինգերորդ դարէն իսկ կրթական ու դաստիարակչական կեանքով հռչականուն Սիւնեաց աշխարհը՝ իններորդ դարու վերջին տասնամեակին (ուրեմն 890ական տարիներուն) Տաթեւի մէջ հաստատած է մտաւոր ու հոգեկան մշակոյթի նահանգային իր կեդրոնը, իբրեւ «զմայր եկեղեցեաց եւ մայրաքաղաք ամենայն աշխարհին Սիւնեաց», ինչպէս կը վկայէ Սիւնեաց 13րդ. դարու պատմիչը՝ Ստեփանոս Օրպէլեան:

Ցաճախակի աւերումները, յարձակումներն ու հալածանքները՝ որոնց առարկայ կը դառնար մեր ժողովուրդը միջնադարեան իր կեանքին մէջ՝ ստեղծած էին հարկադրանքը աշխարհագրականօրէն ապահով վայրերու մէջ հաստատելու վանական կեդրոնները: — Հաղորդակցութեան մայր ճամբաներէ հեռու, անառիկ գիրքերու վրայ, աշխարհային կեանքի յարաբերական անպատեհութիւններէն զերծ՝ դաստիարակչական այդ օջախները համեմատօրէն շատ աւելի արդիւնաւոր հերկ ու ցանք կը կատարէին:

Տաթեւը մէկն էր անոնցմէ: Ստեփանոս Օրպէլեանի բացատրութեամբ՝ «գլուխ ամենեցունց վաճօրէից եւ աղբիւր շնորհաբաշխութեան»...

Սիւնեաց աշխարհի պատմիչին «չափազանցութիւն»ներ վերագրուած են առհասարակ, անոր տոհմական եւ տեղացիական զգացումները պատճառ ցոյց տալով պաշտամունքի հասնող այն հիացումին, որով կը խօսի ան իր բնօրրանին մասին: Սակայն Տաթեւի վարդապետարանին վաստակն ու հռչակը՝ ո՛չ միայն իր, այլեւ յետագայ բոլոր դարերու պատմիչներուն, բանասէրներուն, պատմագէտ եւ ակադեմական դէմքերուն անվերապահ համաձայնութեամբ վաւերականութիւն ստացած պատմական իրողութիւն է:

895 Թուականին կառուցուած Տաթեւայ մեծ եկեղեցիին, վանական - միաբանական եւ ուսանողական յարակից շէնքերու կառուցման մասին գոյութիւն ունեցող հնագոյն արձանագրութեանց ու մինչեւ մեր օրերը հասնող բազմաթիւ աշխատասիրութեանց համաձայն՝ Հայոց միջնադարու մտաւոր եւ հոգեկան դաստիարակութեան մայր հնձաններէն մէկն է եղած Տաթեւի վարդապետարանը, որ դրիչէ գրիչ ու դարէ դար կը կոչուի նաեւ Տաթեւի «համալսարան», «լսարան», «վարժարան», «ուսումնարան» կամ «բարձր տիպի դպրոց»:

Նախընտրութիւնը կուտանք «վարդապետարան»ին (որով Տաթեւի ուսումնադաստիարակչական դերը բնորոշած է նաև Մանուկ Աբեղեան), նկատի ունենալով մասնագիտական տարողութիւնը եւ նկարագիրը այն կրթութեան՝ որով կ՚օժտուէր այդ յարկին տակ ներքին թէ արտաքին ուսումներու հետեւող ուսանողութիւնը: (Պիտի անդրադառնանք կարգ մը մանրամասնութիւններու՝ առանձնապէս):

Իններորդ դարու վերջերուն իսկ, բայց մասնաւորաբար 10րդ – 12րդ. դարերուն իր ամենափայլուն շրջանը ապրած է վարդապետարանը՝ որուն վանական - միաբանական անդամներուն, վարդապետներուն (ուսուցիչներու) եւ ուսանողներուն թիւը տատանած է միջա 500էն 600ի միջեւ: (Օրպէլեան մինչեւ 1000ի կը հասցնէ անոնց համրանքը):

Աւերիչ յարձակումներու եւ քաղաքական անապահովութեան օրերուն՝ իրենց քայքայման ու անկումի շրջանը ապրող բազմաթիւ այլ ամրոցներու կարգին նուաղած է նաեւ Տաթեւի ուսանողութեան թիւը, վտանգուած է վարդապետարանը 12րդ. դարու վերջերուն («ի՛ն աթոռն ամերեալ եւ ապականեալ»՝ կ՚ըսէ Օրպէլեան) եւ փոխադրուած Նորավանք: Սակայն 13րդ. դարու վերջերուն վերաշինուած է ու ծաղկած, նոր համբաւի եւ հռչակի հասնելու համար 14րդ. դարու կէսերուն՝ երբ վարդապետարանը կ՚օժտուի իր «Թագ պարծանաց» ուսուցչապետով՝ Յովհաննէս Որոտնեցիով:

Պիտի վերադառնանք այս անունին, ինչպէս նոյնքան մեծահռչակ իր աշակերտին՝ Գրիգոր Տաթեւացիի, երբ ընենք նաեւ մնացեալը՝ կրթական մեր դարաւոր փառքերէն այս ամրոցին մասին:

Մ. Թ.

ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԵՎԻԶԼԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ (*)

Թերեւս հազար տարուան էր, թերեւս ալ աւելի: Մարդ չի գիտեր այս հսկայ տաճարին տարիքը: Մէկը այսպէս կ՚ըսէ, մէկը՝ այնպէս: Ճէվիզլին ալ, անունէն յայտնի, ընկուզենիներու գիւղ մըն է: Ընկոյզները Մայիս ամսուան մէջ աչքի կ՚իյնան: Սալորներ, խնձորներ, մանրիկ ծիրաններ, նուրբ ուռենիներ...

Մարդ հեռուներէն երբ կը նայի, չի կրնար զատորոշել այս հսկայ շէնքը այնքան հոծ կանանչութիւններուն մէջ: Իսկ թէ ո՞րքան մեծ է, կրնաս հասկնալ միայն եթէ մօտենաս, մէջը մտնես ու վեր նայիս: Հին քաղաքակրթութենէն մնացորդ մը, հիներուն, որոնք ալ չեն ապրիր այն տեղերը, հաւատքէն մնացած կոթող մը, անարհամարհելի չափով վիթխարի, աղուոր եկեղեցի մը: Սակայն չեն ապրեցուցեր: Նեղմտութիւնն ու նախանձը գիւղացիներուն մէջ չէ որ միայն կայ: Կարդացած, զարգացած անձերուն մէջ ալ կայ: Հիմա չուրջը քարի, կիրի կոյտեր միայն կ՚երեւին: Գմբէթ մը, պատ մը, երկու ալ սիւներ մնացած են, ուրիշ ոչինչ: Վարը անոնք ալ, կը նայիս, չկան: Այդքանով իսկ դեռ շատ տպաւորիչ է Ճէվիզլիի եկեղեցին:

«...Շատ տկուն շէնք է եղեր, լաւ դիմացաւ: Նահանգապետ մը կար, անունը հարկաւոր չէ, ուղիղ վաթսուն ուժանակ զետեղել տուաւ հիմերուն պատերուն մէջ, ոչ միայն չկրցաւ քանդել, այլեւ չկրցաւ շարժել իսկ:

Վաթսուն ուժանակ... այն ալ նահանգապետի տնօրէնութիւնով... ո՞ր շէնքը կը դիմանայ, ո՞ր շէնքը քար ու քանդ չըլլար: Մեր ժողովուրդը ափի մէջ մնացող ոչխարի պէս է. «քանդէ՛» երբ կ՚ըսես, կը հնազանդի, կը քանդէ: Գիւղաքաղաքին մէջ ոստիկան - զօրաց հրամանատարին բնակարան մը շինել հարկ կ՚ըլլայ: Անշուշտ հրամանատարի բնակարանը հասարակ քարերով շինել վայել չէ, կոփուած, կանոնաւոր քարեր կ՚ուզէ: Այսպիսի քարեր ալ չուկայի, խանութի մէջ չեն: Ճէվիզլիի եկեղեցին ո՞ր օրուան կը սպասէ: Զայն շնորհքով քանդել, քարերը մէկիկ կրել... լաւագոյն լուծում մըն է: Ցետոյ, եկեղեցին ի՞նչ գործ ունի այս տեղերը: Պատմական հնութիւնները պահպանելու օրէնք, մօրէնք... թեթեւ խօսքեր են: Եկեղեցին ի՞նչ աղերս ունի մեր պատմութեան հետ, ամէն օր «կեավուրին» փա՞ռքը պահպանենք կենանք: Ամէն մէկը երկու երեք մարդու հասակ բարձրութիւնով սուրբերու յաղթական, աչքառու նկարներ կան հոս ու հոն դեռ մինչեւ այսօր: Անոնց մէջ աւելի խոշոր մէկը կայ, Միքէլանժի «Մովսէս»ին պէս, «Մըտածող մարդ»ուն արձանին պէս, դէպի առաջ ծռած, ի ձեռին գիրք մը ունի, երեւի յայտնի մէկն է, միւսները յարգալիր շարուած են անոր շուրջը, անոնք ալ ի ձեռին մէկ մէկ գիրք ունին: Լուրջ կեցած են, անընկճելի հպարտութիւն մը, սիգութիւն մը կը վազէ անոնց աչքերէն, երեսներէն...: Գիտութիւնով սնած սիգութիւն մըն է ասիկա: Ո՞վ գիտէ ի՞նչ տեսակ ներկով գործուած էին անոնք որ գունատած գիծ մը, եղծուած երանգ մը չունին: Կանգուն, ողջ – առողջ կը մնան, դեռ ոտքի մնալ յամառող պատին վրայ: Սուրբերու գլուխներուն վերեւ թռչնաձեւ թեւաբաց թիթեռնիկներ կան: Նաեւ կէսը մարդու, կէսը անասունի ձեւով աղուոր աղջիկ մը կայ: Այս մէկը ծանօթ «Թամարա»ն է եղեր: Դեռ ուրիշ ինչե՛ր կային, ո՞վ գիտէ: Մօտ օրէն անոնք ալ կը չքնանան:

«... Վաթսուն հատ ուժանակ պայթեցուցին ու չքանդուեցաւ, յետոյ քիչ մըն ալ պայթեցուցին, դժուար քանդեցին... հրահանգեցին, քանդեցինք...»

Կանգուն մնացած մասերը մուրերու մէջ են: «Նկարները եղծելու համար ներսը չոր խոտ վառեցին, եթէ երկար սանդուխ ըլլար, կը բարձրանային, կը փորէին, չոր խոտ վառելով հազիւ այսքան կրցան խանգարել: Քանդուելէ առաջ տեսնելու էին անոր աղուորութիւնը, անոր վեհութիւնը, ... մատդ բերանդ կը մնար»:

Դիտելու համար երբ ներս կը մտնես, քաղցր զովութիւն մը կը պարուրէ քեզ: «Սա տեղը աւանդատուն է» կ՚ըսեն: Աւանդատան տանող ամէն ճամբայ ու դուռ քարերով, խիճերով խափանուած է: «Հոն աւազին տակառներ կային գինիի, ամէն մէկը երկու հարիւր լիտրէն քիչ տարողութիւնով: Ես անձիս համար պեղեցի եօթը տակառ հանեցի, հիմա իմ տանս մէջ են անոնք: Այնքան խոշոր են որ մէջը մտիր, ձեռքերդ վեր բարձրացուր, մատներուդ ծայրը չերեւիր: Անոնք ի՞նչպէս շինեցիք դուք, ի՞նչպէս տեղէ տեղ տարիք... Այնքան ալ տկուն են որ, պապուկէր թոռան, թոռնէն թոռան կը մնան կ՚երթան: Ցետոյ, այս տակառները լեցնելու չափ գինին ո՞ւրկէ գտաք դուք... Հիմա Ճէվիզլիի մէջ, Ճէվիզլիի մօտ ողկոյզ մը խաղող չի հասնիր»:

Միակտուր քարեր, մարդու հասակէն աւելի բարձր, լայնարձակ, տափարակ քարեր...: Ամբողջ տաճարը այսպէս կանոնաւոր քարերով է շինուած, փայտի խեփոր մը իսկ չէ գործածուած: Հսկայ գմբէթներէն զատ նաեւ շատ մը մանր մունր գմբէթներ կան, բոլորը չափուած ձեւուած, տկուն...:

«Սա տեղը քահանաներու սենեակն է, հոն խոստովանելու տեղ» կ՚ըսեն, ականատեսի պէս մանրամասնօրէն կը պատմեն, յետոյ ծափ կը զարնեն ու կ՚ըսեն «Այսքան խոշոր քարերը այսքան բարձրերը ի՞նչպէս հանեցիք դուք»: Կը բացատրէին թէ այն հիները տեղեակ էին ծանրաբարձի, լծակի, բայց իրենք որովհետեւ ծանրաբարձ, լծակ չեն տեսած, չեն հասկնար:

ՖԱՔԻՐ ԲԱՅՔՈՒՐԹ

(Մնացեալը յաջորդով)

Հայացուց՝ ԱՐՍԷՆ ՃԱՆԵԱՆ

(*) Այս եկեղեցին, որ յունական է, կը գտնուի Գատը-Քէօյի մէջ եւ դիմացած է 1955ի Սեպտեմբերեան ծանօթ դէպքի...

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

X

Ն.— Ստո՞յգ է, Պերլինի մէջ ամբաստանեալին հետ սերտ յարաբերութիւն ունեցա՞ծ էք:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Իրեն հետ պարի վարպետ Ֆրիդրիխի քով պարի դասի հետեւա՞ծ էք:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Իր բնակարանին մէջ, Աուգսբուրգեր փողոցը, իրեն այցելա՞ծ էք:

Վ.— Երկու կամ երեք անգամ:

Ն.— Ամբաստանեալը Օրանիէն փողոցը ձեր ազգականներուն կուգա՞ր:

Վ.— Ամէն շաբաթ գոնէ անգամ մը կուգար:

Ն.— Հոն ձեր ազգականներուն հետ կը խօսակցէ՞ր:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Իր վրայ նոպաներ եւ հիւանդութիւններ նկատա՞ծ էք:

Վ.— Ինքը կը պատմէր միշտ թէ ջղային հիւանդութիւն մը ունէր. միշտ տխուր էր:

Ն.— Ի՞նչ բանէ կը գանգատէր, հիւանդութիւնը ի՞նչ բանի մէջ կ՚երեւար. դէմքէ՞ն կ՚երեւար արդեօք որ ցրուած, մելամաղձոտ եւ տխուր էր:

Վ.— Տխուր էր:

Ն.— Պարի դասին ամենէն ուրախ չէ՞ր եղած:

Վ.— Արդէն գլխաւորաբար անոր համար զինքը հոն առաջնորդեցինք, մէկ կողմանէ ալ գերմաներէն սորվելու համար:

Ն.— Ինչո՞ւ տխուր էր, իր բնաւորութեա՞ն պատճառով:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Իր անցեալ տխուր յիշատակներուն՝ ծնողաց եւ եղբայր ու քոյրերու կորուստեան, ջարդերու վրայ կը խօսէ՞ր:

Վ.— Քոյրս շատ անգամ խօսք կը բանար, բայց ինքը չէր ուզեր:

Ն.— Ձեր քոյրը ե՞րբ վերադարձած է:

Վ.— Տարի մը առաջ:

Ն.— Դուք ջարդերու մէջ բազմաթիւ ազգականներ կորսնցուցա՞ծ էք:

Վ.— Իմ ծնողքս ալ ջարդերու մէջ սպաննուած են: Ես 1912ին Պոլիս եկայ եւ երեք տարի, մինչեւ 1915 դպրոց կը յաճախէի: Ցետոյ պատերազմը ծագեցաւ եւ ես չկրցայ հայրենիք դառնալ, բայց իմացանք որ տեղահանութիւնները արդէն սկսած էին. վերջէն միայն լուր առի թէ այս ջարդերու մէջ իմ ծնողքս եւ ազգականներս մեռած էին եւ թէ միայն երկու եղբայր եւ քոյրս ազատած էին:

Ն.— Ո՞ր ջարդերու ժամանակ սպաննուած են ձեր ծնողքը:

Վ.— Կարնոյ:

Ն.— Ե՞րբ պատահած են այդ ջարդերը:

Վ.— 1915-1916, ճիշդ ժամանակը չեմ գիտեր:

Ն.— Դուք այս ձեր եղբայրներէ՞ն եւ քրոջմէ՞ն լսած էք:

Վ.— Քոյրս լաւ գիտէ, ինքը Կարին էր:

Ն.— Ամբաստանեալին հիւանդութեան եւ վերնոտութեան մասին բան մը չէ՞ք գիտեր:

Վ.— Լսած եմ, բայց ներկայ եղած չեմ. լսած եմ նաեւ որ մելամաղձոտ էր:

Ն.— Պարի դասի միջոցին պատահած դէպքէն զատ, ուրիշ անգամ չէ՞ք տեսած:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Կը պատմէ՞ր թէ սերտ այսպիսի նոպաներ կ՚ունենար:

Վ.— Այո, կ՚ըսէր թէ սկար էր: Նոյնիսկ իրմէ լսած եմ փողոցի վրայ ունեցած անկումներուն մանրամասնութիւնները, և թէ ինչպէս ինկած էր:

Ն.— Գիտէի՞ք որ տիկին Շտելբաումի քովէն ելլել կ՚ուզէր:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Այդ յանկարծական տեղափոխութիւնը ձեզ չզարմացո՞ւց. ձեր հայրենակցին՝ Արքէլեանի քով կը բնակէր:

Վ.— Կ՚ըսէր թէ ելլել կ՚ուզէր, վասնզի ելեկտրական լոյս չկար հոն:

Ն.— Ե՞րբ ըսաւ այս ձեզի, կը յիշէ՞ք:

Վ.— Տեղափոխուելէն քիչ առաջ:

Ն.— Ասոր վրայ անմիջապէս տեղափոխուեցա՞ւ:

Վ.— Ամիս մը ետքը:

Ն.— Մարտի սկիզբը Հարդէնբերգ փողոցը անցած է, ուրեմն ե՞րբ խօսած էր ձեզի այդ մասին:

Վ.— Փետրուարի սկիզբը:

Ն.— Թէ տեղափոխուի՞լ կ՚ուզէր:

Վ.— Կ՚ըսէր թէ տեղափոխուիլ կ՚ուզէր:

Ն.— Դէպքի մասին բան մը գիտէ՞ք:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Գիտէի՞ք որ Թալէաթ փաշա Պերլին էր:

Վ.— Մտքէս չէր անցներ:

Ն.— Եթէ երբեք չէիք ալ գիտեր՝ ուրիշ ջաղ պրոյցներէն իմացած կրնայի՞ք ըլլալ:

Վ.— Կ. Պոլիս այնպէս կ՚ըսէին:

Ն.— Դուք 1920 Յունուարի վերջերը Պոլիսէն Պերլին եկած էք, անկէ ի վեր միշտ Պերլի՞ն մնացիք:

Վ.— 1918ի զինադադարին արդէն կ՚ըսուէր թէ Թալէաթ փաշա Պերլին կը գտնուէր, բայց ստոյգ չէր գիտցուեր:

(Շար. – 28)

1-0-Ն ՉԲԱՒԱՐԱՐԵՑ...

— o —

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան» օրաթերթի մարզական թղթակիցները՝ Խ. Բաղալեան եւ Ռ. Նազարեան խօսելով «Պայէրն»–«Արարատ»ի Մարտ 19ի մրցումին մասին, անդրադարձած են նոյն խումբերու Մարտ 5ի մրցումին, Միւնիխ: «Սով. Հայաստան»ի Մարտ 20ի թիւին մէջ Խ. Բաղալեան եւ Ռ. Նազարեան կը քննադատեն Միւնիխի մէջ «Արարատ»ի կիրարկած ծայր աստիճանի պաշտպանողական խաղարկութիւնը՝ խումբին աւագ մարզիչին Մասլովի որոշումով: Կը քննադատեն նաեւ այն հոգեվիճակը, որ տիրական դարձած է մարզական շրջանակներու մէջ, Հայաստան, ըստ որուն «Արարատ» պիտի ջախջախէ «Պայէրն»ը: Ստորեւ «Սովետական Հայաստան»ի յօդուածը.—

×

Այո՛, այնուամենայնիւ, Երեւանի «Արարատ»ը յաղթեց մեծն «Բայէրն»ին: Բայց, ցաւօք, 1–0 հաշիւը չբաւարարեց, որպէսզի մեր ֆուտբոլիստները շարունակեն պայքարը Եւրոպայի չեմպիոն թիմերի գաւաթի համար: Այս անգամ մենք տեսանք խսկական «Արարատ»ին (թէեւ ոչ լրիւ մարտունակութեամբ) ու կրկին համոզուեցինք, որ Միւնխենում թիմն, խրօք դուրս էր եկել իր հարազատ տարերքից: Ոչ մի արդարացում չի կարող գտնել տակտիկական այն սխալ ընտրութիւնը, որ թիմին առաջադրել էին մարզիչները: Այնտեղ մեր մարզիկները գրեթէ 90 րոպէ միայն խոր պաշտպանութեամբ էին զբաղուած: Մինչդեռ «Արարատ»ը ճանաչուած է որպէս գրոհային նախասիրութիւն ունեցող թիմ, որի պաշտպանները նոյնիսկ դժգոհութեամբ են մնում իրենց գօտում:

Անշուշտ, «Բաւարեան» այն թիմն է, որի հետ մրցելիս անպայման պէտք է լրջօրէն մտահոգուել պաշտպանութեան մասին: Բայց պաշտպանութիւն էլ կայ, պաշտպանութիւն էլ: Ուժեղ մրցակցին յաղթելու նպատակ ունեցող կոլեկտիվը յաջողութեան կարող է հասնել ոչ միայն սեփական դարպասը անառիկ պահելու միջոցով, այլեւ իր հերթին նրա դիրքերին սպառնալով: Դրա լաւագոյն ապացոյցը երէկուայ խաղի երկրորդ կէսում հիւրերի գործողութիւններն էին, երբ «Բաւարիան» յուսալի պաշտպանութիւն ստեղծեց հէնց գրոհների միջոցով:

Միւնխենում 0–2 հաշուով կրած ցաւալի պարտութիւնը, հոգեբանական այն առաւելութիւնը, որ այնտեղ գերազանց խաղով ստացաւ «Բաւարիան», «Արարատ»ի երկրպագուների մօտ քիչ յոյսեր էին թողել պատասխան հանդիպումում լիարժէք յաջողութեան հասնելու հարցում: Բայց մեր ֆուտբոլիստներն իրենց մէջ ուժ գտան ոչ միայն թիմի սասանուած հեղինակութիւնը վերականգնելու, այլեւ մարտական խաղ ցուցադրելու համար:

— «Արարատ»ը մեզ շատ էր «սեղմել» եւ կարող էր խլացնել ղոլային հնարաւորութիւնների 70 տոկոսը: Նա շատ լաւ խաղաց իր հոյակապ սեփական դաշտում, — ժուռնալիստների հետ ունեցած հանդիպման ժամանակ յայտարարեց «Բաւարիայի» մարզիչ Կրամէրը: Իսկ մեր այն հարցին, թէ արդեօք Միւնխենեան մրցավէճի արդիւնքն այլ կը լինէ՞ր, եթէ «Արարատ»ը չեշտուած պաշտպանողական տակտիկա չընտրէր, նա ասաց, որ դա իր պարտականութիւններին չի վերաբերում: Նոյն հարցին «Արարատ»ի աւագ մարզիչ Մասլովը պատասխանեց, որ այդ մասին մանրամասն գրուած է «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» թերթում: Խօսքը վերաբերում էր այն հարցազրոյցին, որտեղ նա ամբողջ մեղքը բարդում է ֆուտբոլիստների վրայ եւ իրեն իսկ հակասող այլ պատճառաբանութիւններ անում: Սակայն գաղտնիք չէ, որ «բետոնի» տակտիկան նախապատրաստւում էր վաղուց եւ, որ դրա արդիւնքը ոչ միայն այս պարտութիւնը եղաւ, այլեւ այն, որ համեմատաբար վատ մարզավիճակ ընկան գրոհայիններ Ղազարեանը, Ն. Պետրոսեանը, Պօղոսեանը՝ ստուգողական խաղերին գրեթէ չմասնակցելով:

Խաղային տակտիկան իր հերթին, բարձրակարգ մրցակցի հետ հանդիպմանը նախորդում են նաեւ հոգեբանական բազմակողմանի պատրաստականութիւնը, նրա մասին ճիշդ ինֆորմացիա ստանալը եւ շատ այլ հանգամանքներ: Այս հարցում էլ «Բաւարիան» գերազանցեց մեր թիմին: Բանը հասաւ այնտեղ որ որոշ թերթեր ինֆորմացիաներ էին արտատպում այն մասին, թէ «Բեկենբաուէրը վախենում է «Արարատ»ից, որ «Միւլլէրը սկսել է խաղալ պաշտպանողական գծում» եւն.: Այնպիսի տպաւորութիւն էր ստեղծուել, որ «Արարատ»ը այս է, ջախջախելու է Եւրոպայի չեմպիոնների գաւաթակրին եւ մտնելու է կիսաեզրափակիչ: Այս ամէնը քիչ չազդեցին նաեւ մեր ֆուտբոլիստների հոգեբանական պատրաստութեան վրայ, որոնք յանկարծ «... հիւծուած, Գերմանիոյ Ֆեդերատիվ Հանրապետութեան առաջնութեան 14րդ տեղում ընթացող թիմին» տեսան միանգամայն առողջ ու մարտական վիճակում:

Սակայն վերադառնանք երէկուայ հանդիպմանը, որը բաւական ուրախութիւն պատճառեց «Արարատ»ի երկրպագուներին:

Գոլն աշխարհի չեմպիոն Մայէրի պաշտպանած դարպասն անցկացրեց իրեն գերազանց դրսեւորած Անդրէասեանը, որին գնդակը փոխանցել էր Ղազարեանը:

Թիմերի կազմերը. «ԱՐԱՐԱՏ»՝ Աբրահամեան, Գէորգեան, Սարգսեան, Միրզոյեան, Մեսրոպեան, Անդրէասեան, Բոնդարենկօ, Զանազանեան (Յովհաննիսեան):

«ԲԱՒԱՐԻԱ»՝ Մայէր, Հանսէն, Անդերսոն, Շվարցենբէկ, Բեկենբաուէր, Դիւրնբերգեր, Տորստենսոն, Կապելման, Միւլլէր, Հէօնէս, Վունդեր (Ռումենինգէաէ):

Խաղը բարձր մակարդակով վարեցին հոլանտացի մրցավարները՝ Բոտսենի ղեկավարութեամբ:

բուն: Շահեկան է այս գրութիւնը քանի Թրքութեան մասին խօսողը, այս անգամ Թուրք մըն է, ծանօթ գրագէտ որ մաս կը կազմէ ժամանակակից մտաւորական ընտրանիին:

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԻՐԵՆՑ ԵՐԱԽՏԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆԵՆ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Կիրակի իրիկուն, Մարտ 23ին, Փարիզ «Հելլենական համայնք»ը կոչունք մը կազմակերպած էր Էնթէր – Քոնթինանթալ պանդոկի Քոնկորտ սրահին մէջ, ոգեկոչելու համար Յունաստանի անկախութեան տօնը (1821 Մարտ 25): Այս առթիւ, ի երախտագիտութիւն «Յառաջ»ի բացած հանգանակութեան Կիպրոսի գաղթականներուն ի նպաստ (Օգոստ.–Սեպտ. 1974, ընդհ. գումար՝ 64.640 Ֆր. կամ 6 միլիոն 464.000), հրաւիրուած էր նաեւ թերթիս տնօրէնուհին որու տեղ վերապահուած էր պատուոյ սեղանը:

Այս առթիւ թէ՛ յոյն մետրոպոլիտը՝ Մելեթիոս Եպիսկ. եւ թէ Յունաստանի ընդհ. հիւպատոսը եւ Կիպրոսի դեսպանը իրենց խորին շնորհակալութիւնը յայտնեցին մինչ հրապարակային իրենց ելոյթներուն մէջ ալ մետրոպոլիտը եւ կազմակերպիչները մասնաւորաբար յիշատակեցին Ֆրանսահայ գաղութին աջակցութիւնը եւ ողջունեցին թերթիս տնօրէնուհիին ներկայութիւնը, ընդհ. ծափահարութեանց մէջ, ինչ որ համակրանքի արտայայտութիւն մըն էր Հայութեան հանդէպ:

Յոյներէն զատ, խօսք առաւ նաեւ Իճէի (Էսոն) քաղաքապետը՝ Պ. Սանուլէ, որ Ֆրանսացիի յատուկ սրամտութեամբ յայտնեց թէ իր գիւղը կ'ապրին բազմաթիւ Յոյներ, նաեւ Հայեր (վերջերս վախճանած է հայ կաթողիկէ քահանան) ու նաեւ... Ֆրանսացիներ եւ այս ամբողջը կատարեալ համերաշխութեան մէջ: Ինք ուրեմն չի կրնար հասկնալ թէ ինչո՞ւ ջարդ, սպանութիւն, կոտորած կայ Կիպրոս եւ հոն ալ կարելի չէ ստեղծել նոյն համերաշխութիւնը, ի՞նչ պատճառ կայ, կ'ըսէ Սանուլէ որ ինչ որ կարելի է Իճէի մէջ, կարելի չէ Կիպրոսի մէջ, ուր Ֆրանսացին կուտայ նաեւ իր հարցումին պատասխանը՝ «Իճէի մէջ Ամերիկացի չկայ...»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Մարտ 20ին իր մահկանացուն կնքած է Մարտիրոս Գօչ, աւագ խմբագիր «Ժամանակ» օրաթերթին: Ողբացեալը, ծնած էր 1900ին, Գումգաբու եւ անդրանիկ զաւակն էր «Ժամանակ»ի հիմնադիրներէն՝ Սարգիս Գօչունեանի: Աւարտած էր Գումգաբուի մայր վարժարանը եւ Հինդլեան, յետոյ յաճախած է Ռոպերթ–Քոլէճ, որու փայլուն շրջանաւարտներէն եղած է: Լրագրական ասպարէզէն զատ, Մ. Գօչ ունեցած է նաեւ բանասիրական աշխատութիւններ: Թ. Ազատեանի հետ պատրաստած է «Արմաղան»ը: Աշխատակցած է նաեւ Թուրք մամուլին եւ խմբագիր եղած «Սոն փոսթայի»: Յանկարծամահ եղած է «Ժամանակ»ի խմբագրատան իր սեղանին առջեւ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Մարտ 19ին մեռած է Փրոֆ. Վահրամ Զէրչեան: Ողբացեալը երկար տարիներ ուսուցչական պաշտօններ վարած է Կեդրոնականի, Դպրեվանքի, Մայր Վարժարանին եւ Ռոպերթ–Քոլէժի մէջ: Տարիներ անդամակցած է Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան եւ ատենապետն է եղած Գուրուչէշմէի Թաղական Խորհուրդին: Աշխատակցած է Պոլսոյ հայ մամուլին:

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔ

Մարսէյլի մէջ, Ժօզէֆ Քոմիթի անձամբ յանձնած է Անրի Աթթարեանի, Երիտասարդութեան եւ Մարզանքի մեդալը եւ վկայականը որ կը նուիրագործէ ամբողջ կեանք մը, նուիրուած մարզական կեանքի: Արդարեւ 1924էն սկսեալ է որ Աթթարեան սկսած է իր մարզական գործունէութիւնը եւ Իւ. Ժէ. Ա.ի նախագահ եղած 1926էն 1932: Ապա, եղած է նաեւ ֆութպոլի պաշտօնական իրաւարար, բատացած մարմնամարզի եւ լողալու մետալներ, եւն., եւն.:

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակի Դատակազմը, անցնող տարուան՝ 1974ի ընթացքին ստացած ձեռագիրներէն հրատարակութեան արժանի գտաւ բանաստեղծ Արմանի «Շէնք մերկութիւն» քերթուածներու հատորը, ինչպէս նաեւ որոշեց հրատարակել մեծանուն գրագէտ Կոստան Զարեանի Անցորդը եւ իր ճամբան, Քաղաքներ եւ Արեւմուտք գործերը, առուար հատորի մը մէջ:

Վերոյիշեալ երկու գիրքերը լոյս պիտի տեսնեն, կարելի փութով, 1975 տարուան ընթացքին:

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄ
18 Փետր. 1975, Անթիլիաս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԵ.

— Պատճառ մը չունիմ անոնց անունը ձեզ ծածկելու: Օրիորդ Վալանթին տը Վիլֆորն էր:

— Վիլֆոր, ըսաւ Տիկին Տանկլար ցընցուելով:

— Այո, նախկին արքունի դատախազին աղջիկը, որ մեռեր էր:

Տիկ. Տանկլար հեղձամղձուկ աղաղակ մը արձակեց.

— Պ. տը Վիլֆոր մեռեր է...

— Այո, Տիկին, Փարիզի մէկ յիմարանոցին մէջ:

Տիկին Տանկլար ճակատը ձեռքերուն միջ ծածկեց:

Մարդասպան հայրը իր պարտքը վճարած էր, ան որ, հպարտութենէն, հոգիին կարծրութենէն, մերժած էր դատապարտութեան մը ամօթէն փրկել այն մարդը, որուն իր որդին ըլլալը գիտէր:

— Կ'երեւի թէ այս մահը մեծ ցաւ կը պատճառէ ձեզի, տիկին: Անշուշտ լաւ կը ճանչնայիք Պ. տը Վիլֆորը:

— Այո, շատ լաւ. բայց, պարոն, պիտի ներէք համբերութեանս, կը փափաքիմ ժամ առաջ ես ալ տեսնել հոս եղող մարդը:

— Պատրաստ եմ ձեր հրամանին, տիկին:

Պաշտօնեան բանալիով գոցուող թղթթապանակի մը մէջ խնամքով պահեց ընդունուած նամակը, որ ապագայ երախտագիտութեան մը խրաւունք կուտար իրեն, եւ դուրս ելաւ խնդրելով Տիկին Տանկլարէն որ վայրկեան մը համբերէ:

Բաւական երկար միջոց մը անցաւ:

Դուրսէն կը լսուէր փոթորիկին ձայնը, որ կը սկսէր փչել: Կարծես այս վշտի եւ ամօթի վայրէն դուրս ելլող տխուր ձայն մը, ողբ մըն էր:

Վերջապէս դուռը բացուեցաւ եւ քահանան երեւցաւ:

— Տիկին, ըսաւ այցելուհիին, որ յարգանքով ոտքի ելած էր, այս առաւօտ նամակ մը առի, որ ձեր այցելութիւնը կը ծանուցանէր ինծ: Գիտեմ — եւ այս բառը շեշտեց, — գիտեմ թէ ո՛ր աստիճան հոգածութիւն ունիք այս բանտարկեալին հանդէպ:

— Ի՞նչէն գիտէք...

— Ո՛հ, մի վախնաք: Մեզի յանձնուած գաղտնիքները խոստովանութեան գաղտնիքները նուիրական են: Ես ձեր տեսակցութիւնը պիտի չխանգարեմ, հնազանդելու համար այն անձին, որ գիտէք, պէտք է ներկայ գտնուիմ, բայց պիտի յաջողիմ բան մը տեսնել, բան մը չլսել:

Եւ երբ Տիկին Տանկլար արցունքով լեցուն նայուածքով մը շնորհակալ կ'ըլլար անոր, Պենետէթթօն եկաւ խումբ մը պահակներէ շրջապատուած:

Տպաւորութիւններ կան, որոնք երեւակայութիւնը անկարող է ստեղծելու եւ միայն զգացողները կրնան հասկնալ:

Երբ Պենետէթթօ — իր դեղին ու կարմիր բաճկոնակով, կանաչ գդակով եւ գլուխէն մինչեւ մէջքը շղթայ մը անցած երեւցաւ խեղճ կնոջ, ցաւէն ու սոսկումէն այնպէս մը դողաց որ, քիչ մնաց պիտի իյնար:

Մինչեւ գրասեղանը ընկրկեցաւ, եւ հոն, երկու ձեռքը ետին տանելով ու կառչելով՝ խելագարի նման մեծաբաց աչքերով կը նայէր:

Պենետէթթոյի նկատմամբ ի՞նչ կը յիշէր: Տեսած էր զայն դահլիճներուն մէջ, լիրբ իր վայրի գեղեցկութեամբ, սեթեւեթեալ ըլլալու չափ վայելուչ, երբ արձակ համարձակ իր տեղը կը բռնէր այն երիտասարդներուն միջեւ, որոնք կը ձեւացնէին այն ժամանակուան փարիզեան վայելուչ երիտասարդութեան ընտրելագոյն մասը:

Յետոյ երբ, իր աչքերուն առջեւ, կանգնած էր ան եղեռնադատ ատեանի նստարանին վրայ եւ իր վրիժառու յայտնութիւններով շանթահարած էր Վիլֆորը, խեղճ կինը նուաղած էր, որովհետեւ հրեշտակին դժոխային զօրութիւնը եկած էր այս մարդուն վրայ, որ իր որդին էր:

Եւ բոլոր ասոնցմէ ի՞նչ կը մնար: Գարշելի եւ ահռելի էակ մը, կենդանի ամօթ մը:

Կերպարանափոխութիւնը սոսկալի եւ իրեն համար գրեթէ անակնկալ էր:

Ոչ, արդարեւ բնաւ մտաբերած չէր ասիկա: Իր յիշողութեան մէջ Քավալքանթի իշխանը մնացած էր եւ յանկարծ թիարանի ուրուականին հետ դէմ առ դէմ կը գտնուէր:

Սակայն բանտապահները մէկդի քաշուեր եւ վարչական գրասենեակին դրան առջեւ կայներ էին: Քահանան Պենետէթթոյի մօտեցաւ, եւ դուռը անոր առջեւ գոցելով՝

— Զաւակս, ըսաւ իր ծանր ձայնով, յիշեցէք որ Աստուած կը գթայ բոլոր զղջացողներուն:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ֆրեվիս եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ե. Մերակլիւեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, քեռայրին՝

ՄԱՍԻՍ ՍԱՅԼԱՆՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 24ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Մարտ 28) առաւօտ ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօնի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Համեստուհի Սահակեան, զաւակներն ու թոռները, Ռենիէ, Երանոսեան, Շուքատարեան, Տէր-Արսէնեան եւ Ուղուրլեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Զատիկ, Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր ազգականին, խնամիին՝

ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ
(Սեբաստացի)

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

ՊՐՈՆ.— Այրի Տիկին Վիքթորիա Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Լափերուզ, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Գալուստ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւագեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Առաքելեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մարտ 31, Մեռելոց, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 ter, Rue Charlot — Paris

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 29, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 30, Զատիկ, ժամը 11ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 31, օր Մեռելոց ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը, Ուրբաթ (Մարտ 28) ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՖՐԱՆՍ. ՋԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Ժան-Մարի Գառզու (որու գիրքը՝ Օրինակելի ցեղասպանութիւն մը, լոյս կը տեսնէ Ապրիլի վերջ) կը մասնակցի այս շաբաթ (ժամը 9էն 11ի ընթացքին) Ֆրանս-Քիւլթիւռ կայանի յայտագրին՝ ժամանակակից աշխարհը։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Դատի յանձնախումբի վարչութիւնը կը ծանուցանէ որ հերթապահութիւն մը սահղծած է.—

Հայ Մշակոյթի Տունը
Maison de la Culture Arménienne
17, Rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. 824-63-89

զոր կ'ապահովէ Պ. Հայկ Թուֆանեան, ամէն օր (նաեւ Շաբաթ), ժամը 14էն 19, 4րդ յարկը։

Անոնք որոնք կը փափաքին իրենց օժանդակութիւնը բերել Հայ Դատի յանձնախումբին, կը հրաւիրուին չփման մէջ մտնել հերթապահութեան հետ։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, յարութիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ է Մեռելոց։ Պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.40, երեկոյ ընթերցուածք և պատարագ Ճրագալոյցի 16–18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ ժամերգութիւն, նախատօնակ եւ անդաստան 7.40, զատկական հանդիսաւոր պատարագ 9.40, ընթերցում Հայրապետական շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11.15։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց Ս. Զատկի, սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 9.40։

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն ժամը 15.30, պատարագ 16.30։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարգ 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու 16.30, Խթումի պատարագ 18։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, հայրապետական քարոզ 11։

ՊՈՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, առաւօտ, սկիզբ ժամերգութեանց 9, երեկոյ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան 16, պատարագ 17.30։

ԿԻՐԱԿԻ, յիշատակ յարութեան, առաւօտ, սկիզբ ժամերգութեանց 9, պատարագ 10.30, քարոզ 11։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեանց 9, պատարգ 10։

Վերեւ ծանուցուած բոլոր արարողութեանց պիտի նախագահէ եւ պատարագները պիտի մատուցանէ Թաղիս հոգեւոր հովիւ, Մակար Քհնյ. Նաճարեան։ Երկուշաբթի, Մեռելոցի օրը, Տէր Հայրը պիտի գտնուի գերեզմանատուն, ուր ժամը 14էն 16 պիտի կատարէ գերեզմանատան վերի մասի եւ 16էն 18՝ վարի մասի գերեզմանօրհնէքները։

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց 9, Խթման արարողութիւն 17։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեանց 8, պատարագ 10, ժամերգութիւն 18։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեանց 9, պատարագ 10։

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ

ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց, խաչելութեան եւ Թաղման Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16.30ին, Սէն Լու ժամը 18ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, Սէն Լու պատարագ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, Սէն Լու, պատարագ ժամը 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ Մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին։

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար։

Լ Ի Ո Ն
ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

Կազմակերպուած
Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ
մասնակցութեամբ
Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընոպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն։

Պատուոյ նախագահութեամբ
Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝
ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

A LYON

SEMAINE ARMENIENNE

Sous la Présidence d'honneur

Louis MERMAZ

Député-Maire de Vienne

JEUDI 27 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Table Ronde sur le thème

Le Génocide Arménien de 1915
La Question Arménienne en 1975

Participent. — Louis Mermaz, Maître Jules Wolf. Dr. Yves Ternon, Jean-Marie Carzou, CDCA

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théâtrale
LA RUSE
par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures
GRANDE NUITEE DANSANTE
avec l'orchestre RYT'M

Pour tous renseignements complémentaires et réservation s'adresser aux sections locales du Nor Séround.

Pour le Gala du 23 Mars, service gratuit de car. Départ de :
VALENCE — 124 Bd. d Alsace, 12 h.
VIENNE — Gare SNCF, 13 h. 30
GRENOBLE — Gare SNCF, 12 h.
ST. ETIENNE — Rue Chavanel, 13 h. 30
ST. CHAMOND — Café Continental 14 h.

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Կիրակի, Ապրիլ 6 ժամը 17–24
Մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ նուագախումբին
Գեղարուեստական բաժին

Մուտք 60 ֆրանք

Տեղերը նախապէս ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Ա. Թորոսեանի 793–53–71, Ա. Մարտիկեանի 033–34–77 եւ Պարոն Վ. Ասլանեանի 357–42–71

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց, Թաղում 17։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, իրիկուան ժամերգութիւն 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեանց 8.30ին, պատարագ 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 9.45ին, հոգեհանգիստ 11.10ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, յիշատակ չարչարանաց, Թաղման կարգ 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք 17ին, պատարագ 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8.30, պատարագ 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ Մեռելոց, առաւօտ ժամերգութիւն 8.30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան պատարագէն որ տեղի չունենար։

Պատարագներու երգեցողութիւնները կը կատարէ Իսիի նորակազմ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Աճէմեանի։

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին։ Ոտնլուայ, կէսօրէ ետք 4ին, Խաւարում երեկոյեան 8ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղման արարողութիւն, կէսօրէ ետք ժամը 6ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյցի արարողութիւն ժամը 4ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, պատարագ։ Սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յիշատակ ընթրեաց, պատարագ 10.30ին, Ոտնլուայ 15.30, Խաւարում 20.30։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում 17.30ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեանց 17ին, պատարագ 17.45ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ 9.30, պատարագ 11։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ նորակազմ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վազգէն Փէշտիմալճեանի։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
28
VENDREDI
28 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 փր. Վեցամսեայ 90 փր.
Արտասահման Տար. 200 փր. Հատը 1 փր.

LE NUMERO 1 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.260

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — No 13.260

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՆՈՐ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

—— Օ ——

Է.

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՎԱԽՃԱՆ

Վերջին օրերուն քրտական ճակատէն հասած լուրերը մխիթարական չեն:

Զրկուած արտաքին օժանդակութենէ՝ Մուսթաֆա Պարզանիի հաւատարիմ մնացած կամաւորները կարելին փորձեցին դիմադրելու համար իրաքեան բանակի ընդհանուր յարձակողականին:

Անհաւասար կռիւ:

Փէշմէրկաները օրհասական պայքար մղեցին Մարտ 7էն սկսեալ: Սակայն մէկ շաբթուան կռիւները ցոյց տուին, որ հնարաւոր չէր շարունակել ազատագրական պայքարը անհամեմատօրէն գերակշիռ եւ գերարդիական զէնքերով սպառազէն պետական բանակին դէմ:

Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահ եւ ապստամբական շարժման վարիչ Պարզանի հեռագրով դիմեց Պաղտատի կառավարութեան, առաջարկելով անմիջապէս բանակցութեանց սկսիլ, գտնելու համար մնայուն եւ տրամաբանական լուծում մը կողմերը բաժնող վէճին:

Ցուսահատական այս դիմումը նախաբանն էր անփառունակ վախճանին, որուն կը յանգի այժմ Իրաքի Քիւրտերուն ազատագրական շարժումը: ՄԱԿը եւ Համբային կարծիքը ո՛չ մէկ օգտակարութիւն ունեցան ապստամբներուն, որոնք Մարտ 6ի իրանեւիրաքեան ծանօթ համաձայնագրէն ի վեր բոլորովին կտրուած արտաքին աշխարհէն եւ ամէն կարգի օտար օժանդակութենէ՝ ստիպուեցան գլուխ ծռել եւ ի վերջոյ վար դնել զէնքերը՝ համակերպելով Պաղտատի կառավարութեան «կեդրոնաձիգ ինքնավարութեան» ծրագրին:

Իրաքի կառավարութեան նախագահ Ահմէտ Հասան ալ-Պաքր Մարտ 19ին քիւրտ վարիչներուն իր ուղղած պատասխանին մէջ կը շեշտէր, որ այլեւս, ո՛չ մէկ վստահութիւն ունի իրենց վրայ եւ կարելի չէ բանակցիլ: Նոր արիւնահեղութենէ խուսափելու միակ միջոցն է, կ'ըսէր, օգտուիլ ընդհանուր ներումէն, որուն պայմանաժամը կը լրանայ Ապրիլ 1ին: Ու կ'աւելցնէր—

«Վճռած ենք մեր հայրենիքը մաքրագործել այն դաւաճաններէն, որոնց մեզի պատճառած ա՛յնքան վնասները չենք կրնար երբեք մոռնալ»:

« Ֆրանսա – Քիւրտիստան » Ընկերակցութեան անդամ խումբ մը ձախակողմեան մտաւորականներ հրատարակած էին կոչ մը (Լը Մոնտ, 21 Մարտ), որով կը հաստատէին Քիւրտերու ինքնորոշման իրաւունքը եւ կը մեղադրէին Իրաքի կառավարութիւնը, որ կ'ուզէ հաշուեյարդարի ենթարկել անոնց ազատագրական շարժումը: Ու կը հրաւիրէին «միջազգային կազմակերպութիւններն ու ժողովրդավարական ուժերը, որ միջամտեն՝ արգիլելու համար ջարդ մը»:

Կոչին հեղինակները կը յայտնէին, որ կացութիւնը Քիւրտիստանի մէջ ողբերգական դարձուածք մըն է առացած: 1972 Ապրիլին Խորհ. Միութեան եւ Իրաքի միջեւ կնքուած դաշնագիրը քաղաքական կարեւոր նեցուկ մը կը զրկէր Քիւրտերը: Իսկ անցեալ ամառ Պաղտատի եւ Անգարայի կառավարութեանց միջեւստորագրուած համաձայնագրով Թուրքիա խըստիւ կը փակէր իր սահմանները Քիւրտերու առջեւ: Այժէ Մարտ 6ի համաձայագիրը բոլորովին մեկուսացուց այս վերջինները, փակելով Իրանի դուռները, վերջին ապաստանը:

Ըստ կոչին, Քիւրտերը կը կռուին՝ որովհետեւ կը մերժեն Պաղտատի «արաբականացման» քաղաքականութիւնը եւ Քիւրտիստանի կէսին, ամէնէն հարուստ մասին գրաւումը:

Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի անցեալ շաբաթ անգլիացի եւ ամերիկացի լրագրողներուն յայտարարած է, որ «պատերազմը վերջացաւ: Մինակ ենք, բարեկամ չունինք: Ամերիկացիները ոչ մէկ օգնութիւն ընծայեցին: Տխուր օրեր կը սպասեն մեզի»:

Լուրեր կան, որ Պարզանի կ'ուզէ Ամերիկա ապաստանիլ: Սակայն « Ուաշինկթըն Փոստ »ի Թղթակից Ճիմ Հոկլէնտի համաձայն, անիկա կը պատրաստուի այս օրերս Իրան ապաստանիլ իր ընտանիքի անդամներուն եւ մօտիկ գործակիցներուն հետ: Իր բանակատեղին՝ Շուման՝ Իրանի սահմանէն 32 քիլոմեթր արեւմուտք, գրեթէ պարպուած է: Քիւրտ Դեմոկրատ կուսակցութեան կեդր. գրասենեակը Իրան փոխադրուած է՝ խնամատարական մարմնի անդամներուն հետ: Տասնեակ հազարաւոր գաղթականներ կառքերով կամ հետիոտն կ'ուղղուին դէպի Իրանի սահմանագլուխը: Հազարաւոր Փէշմէրկաներ Հաճ-Օմրան սահմանային քաղաքին մէջ իրենց զէնքերը յանձնելով Իրան կ'անցնին: Տասնեակ հազարաւոր քիւրտ գաղթականներ անօթութենէ կը տառապին:

Հակասական լուրեր կը հասնին ռազմաճակատէն: Մինչ ոմանք կը հաստատեն թէ քիւրտ ապստամբները յուսահատ բոլորն ալ անձնատուր կ'ըլլան, անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն, որ 17 զօրաբաժիններէն երեքը, շուրջ ինը հազար հոգի կը մերժեն յանձնուիլ Իրաքի զինուորական իշխանութեանց:

Քիւրտ հայրենասէրներու տարիներու զոհողութիւնը այսպիսի անփառունակ վախճանի՞ մը պիտի յանգէր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՏԽՐՈՒՆԻ.-

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Ա. ԽԱՏԻՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ յետ երկարատեւ հիւանդութեան Մոնմորանսիի հիւանդանոցին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝ Ալեքսանդր Խատիսեանի այրին:

Ողբացեալը ծնած էր Թիֆլիս 1894 Օգոստոսին: Հոն է որ պիտի ծանօթանար իր ապագայ ամուսնոյն, որու քարտուղարուհին էր երբ Խատիսեան քաղաքապետ էր Թիֆլիսի, ուր եւ պիտի ամուսնանային:

Տիկին Խատիսեան, Փարիզի մէջ եղած է այն հազուագիւտ օտար կիներէն (Ռուս էր) որ միշտ իր ամուսնոյն կողքին, իր մասնակցութիւնը բերած է հայկական կեանքին:

Անդամ զանազան կազմակերպութեանց ինչպէս՝ Ռուսահայ Տիկնանց Միութեան, Պրեմոն Մըցանակի կոմիտէին, Նանսէնեան յանձնախումբին եւայլն, իր ազնիւ բնաւորութեամբ, հաղորդական խառնուածքով, վայելած է գաղութիս խոր համակրանքը: «Մեծ Տիկին» մըն էր, վայելուչ եւ ազնուական, բայց եւ այնպէս պարզ ու անկեղծ:

Իր յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի առտու, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւկի՝ Ժորժ Խատիսեանի:

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԳԸ ՁԵ'ՐՆ Է, ՏՂԱՔ (*)

——Օ——

Ամէն սերունդ պիտի ունենայ կամաւորներ, ծառայելու համար իր ժողովուրդին եւ անոր միջոցաւ՝ ընդհանուր մարդկութեան:

Բնութիւնը այլազան շնորհներ տուած է բոլորին: Մնացեալը կը լրացնէ մարդը ինք՝ հաւատքով ու աշխատանքով:

Առանց այս հիմնական դաւանանքին ոեւէ մտաւորականութիւն պիտի դառնար ամբոխին մէկ մասը: Թերեւս ամէնէն անպիտանը:

Եւ ամէն սերունդ միշտ քայլ մը յառաջ պիտի նետուի, նոր արժէքներու հետապնդումով:

Իր նայուածքը պիտի ըլլայ վճիտ: Միտքը սուր: Սիրտը տաք:

Բնականաբար պիտի ջանայ պաշար ալ ամբարել, չահելու համար գերազանցութեան պայքարը նախորդին վրայ: Գոնէ լրացնելու համար անոր պակասները:

Ճիտի պարտք մըն է այս եւ օրէ օր աւելի կը ծանրանայ, օտարութեան տառապանքին հետ:

Եւ սակայն պիտի դիմանանք, ինչպէս դիմացան յաջորդական սերունդներ, արժեցնելով իրենց գոյութիւնը իբրեւ միտք, իբրեւ ձայն եւ իբրեւ բազուկ: Մէկ խօսքով՝ իբրեւ աշխատանք եւ ստեղծագործութիւն:

Ի՞նչն է որ կը պակսի նորերուն, հո՞ղը:

Այդ ալ ունինք, հոգ չէ թէ ոչ ամբողջական:

Ինչ որ երգ էր երէկ, իրականութիւն է այսօր, որքան ալ երազը կիսակատար մնացած ըլլայ, սաստկացնելով կարօտը:

Միայն այդ կարօտը աշխարհ մը Սաղմոս կ'արժէ:

Մեր Խորենացին ինչո՞վ ետ կը մնայ հրէական Թալմուտէն:

Անոնք մաշեցուցին իրենց մէկ հատիկ Լացի Պատին քարերը:

Մեր բիւրաւոր Լացի Պատերը, թէեւ անհետ կորսուած, լոյս կը 'ցանեն մեր ճամբաներուն վրայ: Այստեղ եւ ամէն տեղ:

Սերունդներու պարտականութիւնն է փնտռել գտնել այդ լոյսերը եւ ճոխացնել, յաւերժացնելու համար Հայկազանց Բոցը:

Օտարութեան մէջ անգամ, ինչո՞վ ետ կը մնանք «քանց մեզ աղէկ»ներու տաղանդէն ու արժանիքէն:

Ո՞ր ասպարէզին, գրականութեան, արուեստի եւ գիտութեան ո՞ր ճիւղին մէջ սեւ տախտակը անցած ենք, հայրենիքէն մինչեւ ակնախտիղ պողոտաները:

Սեւ մենք մեր ձեռքով քսած պիտի ըլլանք մեր ճակտին, եթէ մոռնանք ծառայել այս անտէր ժողովուրդին: Եթէ մեր արժանիքները, մեր ամբարած պաշարը, մեր աշխատանքը չտրամադրենք անոր փրկութեան, բարօրութեան եւ յաւիտենական փառքին:

Կարգը ձե՛րն է, տղաք:

Տարեդարձները կուգան ու կ'անցնին իբրեւ յիշատակ, եթէ նոր ուժեր չհասնին, արծարծելու համար Անշէջ Բոցը: Արդէն կիսուեր է այն սերունդը որ իր երակները քամեց, որպէս հանդրուանի մը հասցնելու համար տարագիր բազմութիւնները:

Երէկ ոժգոյն եւ նկուն, այսօր բոցավառ եւ հասակադեղ, դո՛ւն, երիտասարդութիւն Հայոց, աչքերդ ուղղէ դէպի հայրենի Տուն:

Ոչ թէ անոր չորս պատերուն մէջ կծկըւելու, այլ նոր հորիզոն փնտռելու եւ պարպուած գիրքերը գրաւելու համար:

«Եաթաղան»ը արեան գետեր հոսեցուց, բայց Հայկազանց ոգին մնաց անեղծ, սաւառնելով հորիզոնէ հորիզոն:

Թող մի' տաք, տղաք, որ օտարութեան գոլորշիները ծծեն այդ ոգին, ձեր եռին ձգելով միայն դարաւոր պատմութեան մը կմախքը:

Շ.

(*) Նոր Սերունդի երեսնամեակին առթիւ:

ՎԻԷԹՆԱՄ ԻՐ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՄԲ

Երկու տարի առաջ, Փարիզի մէջ, «շնորհիւ» Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին, վերջ կը գտնէր, թուղթի վրայ, Վիէթնամի պատերազմը: Այս « խաղաղութիւնը » պատճառ կ'ըլլար նաեւ որ Քիսինկէր Նոպելեան խաղաղութեան մրցանակը ստանայ:

Այսօր, երկու տարի ետք, ո՞ւր է այդ խաղաղութիւնը: Տեղահանութիւն, մահ, սով, ամբողջ բնակչութիւններ որոնք կը փախին, ապաստան փնտռելով: Երկրին կայսերական նախկին մայրաքաղաքը Հիւէ ինկած է համայնավարներու ձեռքը, մինչ Տա Նանկի բնակչութիւնը քաղաքը կը պարպէ, փախելով ուր որ կրնայ եւ Ֆիկառօի հրատարակած նկարը աւելի քան խօսուն է. ան կը ներկայացնէ ընտանիք մը, կախուած ձկնորսական նաւու մը ցիցին, որ կը փորձէ ողջ մնալ եւ պուտ մը հող գտնել, ապրելու համար: Եւ այս ամբողջ ողբերգութիւնը յանուն ինչի՞ եւ ի շահ որո՞ւ: Ամէն պարագայի ոչ ի շահ ժողովուրդի մը, որու անունով կը ճառեն բոլոր մեծերը: Շուրջ մէկ միլիոն դաղթական ճամբաներուն վրայ եւ կառավարական բանակ մը, որ ըստ երեւոյթին, չի կռուիր այլեւս եւ կը նահանջէ, առանց մեծ պատերի: Ընդհանուր պատասխանատու կը նկատուի Թիէօ, որու քաշուիլը կը պահանջեն Սայկոնի մէջ, մինչ ինք անգամ մը եւս Ամերիկան օգնութեան կը կանչէ, Ամերիկան, որ հաւանաբար եթէ չատ չխառնուէի ուրիշներու գործերուն, աշխարհ աւելի լաւ կ'ըլլայ: Վերջին ողբերգական պատկերը՝ Կիպրոսն է:

Բանի մը տողով

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտին Արտաքին Ցարաբերութիւններու Կոմիտէն 7ի դէմ 9 ձայնով քուէարկեց ծերակուտական Հ. Սքոթի ներկայացուցած բանաձեւը, որ վերջ կը դնէ Թուրքիոյ զէնք ղրկելու արգելքին: Նախագահ Ֆորտ ամէն ամիս պէտք է Քոնկրէսը տեղեակ պահէ Կիպրոսի հարցին լուծման համար արձանագրուած յաջողութիւններէն: Բանաձեւը պիտի ներկայացուի Ծերակոյտին:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ դահլիճը պաշարման վիճակ հռչակեց Թուրք – իրաքեան սահմանամերձ շրջաններուն մէջ, որովհետեւ, անպաշտօն լուրերու համաձայն, հազարաւոր Քիւրտեր հիւսիսային Իրաքէն Թուրքիա կ'ուզեն անցնիլ: Անգարա չուզեր, որ Քիւրտեր Թուրքիա մտնեն: Հաւանական է, որ Թրքական Ազգ. Ժողովը վաւերացնէ դահլիճին որոշումը, քանի մը օրէն:

ԱՅԳԵԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ցոյցերը Սէթէն Պեզիէ տարածուեցան եւ բախումները ծանր բնոյթ առին Զորեքշաբթի գիշեր: 3000 այգեգործներ ենթանահանգապետարանի վրայ յարձակեցան եւ 10 քաղաքապահներ վիրաւորուեցան բախումներու ընթացքին: Ցուցարարները կ'ուզեն որ բոլորովին դադրի օտար գինիներու ներածումը:

ՄԵՐ ՈՐԲ ԳԻՐՔԵՐԸ

— Օ —

Առեն է որ առանց եղերական զեղումներու, առարկայօրէն, փորձը կատարենք ստուգելու թէ մեր գրական պարբերականները, քերթողական ու արձակ ստեղծագործութիւնները եւ առհասարակ արուեստի ու մշակոյթի մարզերուն պատկանող հրատարակութիւններ ինչո՛ւ սպառում չունին:

Վերջին քանի մը տարիներուն մեզի ուղղուած նամակներէ, գրութիւններէ եւ անհատական վկայութիւններէ կը պարզուի որ մօտաւոր հաշուով մէկուկէս միլիոն համրանք ունեցող Հայկական Սփիւռքը առաւելագոյն երկու հազար հոգի կը պարփակէ՝ գրական գործերու գնման թեկնածու. տարբեր խօսքով, բացառի՛կ երեւոյթ է տեսնել որ քերթողական, վիպային կամ արձակաշունչ որեւէ հատոր 1000–1500էն աւելի «յաճախորդ» գտնէ:

Մեր կողմէ կատարուած քննութիւնները իրաւունք կուտան մեզի ենթադրելու թէ «երկու հազար»ը չափազանցուած թիւ մըն է, իսկ 1000 1500ը՝ հրատարակուած գործերէ հազիւ 2 կամ 3 առ 100ին վերապահուած բախտ մը: Եթէ 1973 եւ 1974 տարիներուն մօտաւոր հաշուով եւ տեսակաւոր 150 անուն հատոր է հրապարակուած՝ անոնց սպառումը, գիրք գլուխ, տարուբերած է 100–800ի միջեւ, ա՛յն ալ «հրմշտուքով»... Հեղինակին, հրատարակչին, բարեկամներու եւ գրասէր մարդոց մասնաւոր ճիգերով:

Կը յիշենք Ֆրանսահայ գրագէտ Զարեհ Որբունիի սրտակեղեք բայց քաղցր պոռթկումը, անցեալ տարի, իր «Ասֆալթը» անուն վէպի գառն ճակատագրին առիթով.

— «Երկո՛ւ օրինակ միայն»՝ կ'ըսէր սպառում...

Եթէ «աւանդութիւն» մըն էր հայ գրքին հանդէպ հինէ՛ն ի վեր ի յայտ բերուած կէս կամ քառորդ հետաքրքրութիւնը, այսօր անհամեմատօրէն ողբալի է սակայն ցո՛յց տրուած կեցուածքը:

Եւ անիմա՛ստ է, արուեստական ու անարդար «պատճառաբանութիւն» է առաջ քշուած այն բացատրութիւնը թէ տաղանդներ ու արժէքներ չունինք, սո՛վ կայ իրենք զիրենք պարտադրող գործերու, կամ տիրող կացութեան պատճառը սպառման գործի անկազմակերպ վիճակն է, նըշանակուած գիներու սղութիւնը, եւա՛յլն...

Իրաւունք չենք զգար պնդելու թէ վերջին երկու տարիներու ի լոյս ընծայուած բոլոր գործերն ալ որակի վաւերականութեամբ մը կը յատկանշուին: Կրնանք ըսել, ընդհակառակն, որ 150 գործերու 50ը կամ 60ը վարժութիւններ ըլլալու սահմաններէն անդին չեն անցնիր: Բայց այս իրողութիւնը պատճառ մը չէ արգար ու բնական նկատելու այն ընդհանուր ամայութիւնը, որ կը տիրէ այսպէ՛ս կոչուած « ընթերցող », «գրասէր», կամ «արուեստասէր» Հայութեան խաւերուն մէջ: Մեր կարծիքով՝ ընթերցասէր ռեւէ ժողովուրդ մղուած է փնտռելու, գնելու ամէ՛ն հրատարակութիւն որ կ'ընծայուի իրեն: Գնելու արարքը միակ փաստն է մտաւոր հետաքրքրութեան ու պահանջի, եւ այդ արարքէն վերջ է միայն որ արժեւորումի հարց կը ծագի:

Զյանձնուինք արդար կամ անտեղի պատճառաբանութիւններու՝ հայ գրքի որբացման մէջ պատասխանատուութիւնը բեռցնելու համար գրողին կամ հրատարակուած գործերու «ապարժէք»ութեան: Եթէ վերջին ախտաճանաչումը պիտի ընենք, պիտի ընդունինք որ ամէն առենէ աւելի ծաւալուն բնոյթ ստացած է անտարբերութիւնը հանդէպ գրականութեան եւ որեւէ ժամանակէ աւելի նուազած է հայ գրքի սպառումը հայկական Սփիւռքի մէջ:

Եւ եթէ պիտի գտնենք անպայման պատճառ մը՝ պիտի կեդրոնանանք քանի մը կէտերու վրայ.

Ա.— Կեանքի այն ընդհանուր պատկերը, որ կը պարզուի աշխարհի բոլոր մասերուն եւ բոլոր ժողովուրդներու կեանքին մէջ, կը մղէ մեզ հաստատելու թէ ընթերցումը դադրած է պահանջ մը ըլլալէ մարդոց ջախջախիչ մեծամասնութեան համար: Համեմատութիւնները կրնան տարբերիլ ազգէ ազգ, երկրէ երկիր, միջավայրէ միջավայր: Սակայն երեւոյթը չի դադրիր ընդհանրական ըլլալէ:

Բ.— Եթէ ձայնասփիւռը, հեռապատկերը, շարժանկարը, առօրեայ մամուլը եւ խայտաբղէտ հրատարակութիւններ ժամանակ չեն թողուր տարբեր զբաղումներու եւ ընթերցումներու, կամ արդի կեանքի առօրեան հեւասպառ վազքի մէջ կը պահէ անհատը, տագնապին բուն պատճառը լոկ այս ժխտական ազդակները չեն: Խօսելով մասնաւորաբար հայ մարդուն մասին՝ պիտի ուզենք հաստատել որ Սփիւռքը մեզ օրէ օր կը դարձնէ աշխարհաքաղաքացի, — առաջնահերթ պահանջի եւ ձգտումի վերածելով նիւթական բարօրութիւնը, թեթեւ հաճոյքները, մարմնին ծարաւներն ու անձնական տենչերը.

Գ.— Ճարտարարուեստ, մեքենայացում եւ թեքնոլոժիք յառաջդիմութիւն՝ ժողովրդային լայն խաւերու առօրեային վրայ իրենց անդրադարձով՝ մտաւոր ու հոգեկան ներքին ծարաւները խեղդած են մեծ չափով: Արդի մարդը առհասարակ չի տոկար կեդրոնացումի, ուղեղային ճիգի, թելադրական ուժ ունեցող՝ հետեւաբար ներանձնական սուզումի կարօտ որեւէ գործի:

Դրամատիրական երկիրներու մէջ մասնաւորաբար՝ տարասփիւռ մեր համրանքը ե՛ւ ներազգային մթնոլորտի ու պայմաններու գծով ե՛ւ յարաբերական եւ արտաքին իրականութեան պատշաճելու իր սոփիղութիւններով՝ օրը օրին ապրելու, ֆիզիքական իր հեւքին ու սպառումին հետ նաե՛ւ հոգեպէս ընկճուելու, հետեւաբար թեթե՛ւ ու ժամանցային պահանջներու տրամադիր հաւաքականութեան մը վերածուելու ճամբուն մէջ է:

Հետեւանքներէն մէ՛կն է միայն՝ գրականութենէ, գիր ու գիրքէ խուսափելու երեւոյթը...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԿՈՏԷԿԱԽԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

— Օ —

Միսաք Միրզէ՝ խանդավառուած Կարօ Մխիթարի վերադարձէն «Յառաջ»ի գիրկը, երկար տարիներու լռութենէ մը ետք, հարց կուտար, թէ «Ի՞նչ կը բանին Խրալեանները»:

Այո, 1925էն սկսեալ մնայուն աշխատակից էի դարձած մեր սիրելի թերթին: Շ. Միսաքեանի քաջալերութեամբ յօդուածներ կը ղրկէի թերթին եւ սիկա հոգեկան սնունդ մըն էր ինծի համար: Բայց, աւա՛ղ, 1963էն ի վեր տարուան չորս ամիսները տունը, իսկ ութ ամիսներն ալ բուժարանը կ'անցընեմ կեանքս: Իսկ, այսօր, 79ամեակիս առթիւ, ահա կը վերյիշեմ աւանդութիւն մը մեր օրրանէն՝ խօսքս՝ Կոտէկախի մասին է:

... Նոր Տարուան իրիկունը, երբ մութը կ'իջնէր մեր գիւղին վրայ, գեղացի պատանիներն ու երիտասարդները գուլպաներու ծայրին երկար չուաններ կապած կը շրջէին տանիքներու վրայ, բացուած լուսամուտերէն կը կախէին գուլպաները, որպէսզի տանտիկինը յօժարութեամբ ափով չամիչ, նուշ, ընկոյզ, կաղին, պաստեղ եւ զանազան միրգեր տեղաւորէ անոնց մէջ: Եւ, այսպէս, տունէ տուն իրենց կաղանդչէքը կը ստանային:

Ո՞ւրկէ ուր այս սովորութիւնը. հիները հետեւեալ աւանդավէպը կը պատմէին.

— Դարեր, դարեր առաջ Հռոմի գահին վրայ բազմած էր Յուլիանոս կայսրը, այն որ չար Յուլիանոս մակդիրը ստացած էր, իր անգութ նկարագրին համար:

Այդ թուականներուն քրիստոնէութիւնը նոր սկսած էր կազմաւորուիլ կայսրութեան սահմաններուն մէջ, այն ալ գաղտնի, թաքուն ճամբով: Հայ քրիստոնեայ ժողովուրդին միակ հովուապետն էր այդ օրերուն Յակոբ Մծբնայ Հայրապետը, որ լսելով Յուլիանոսի գազանութիւններուն եւ վայրագութիւններուն պատմութիւնները, գեղեցիկ գաղափարը կը յղանայ նուէրներ ղրկելու կայսրին՝ անոր գահակալութեան տասնամեակին առթիւ, իբրեւ շնորհաւորութիւն: Իր թեմին ենթակայ Հայերը այլազան նուէրներ կ'ընեն՝ ոսկի, ադամանդ, կերպասեղէն եւայլն: Յակոբ Մծբնայ Հայրապետն ալ խաչափայտի մը վրայ նշխար մը կը զետեղէ ու յաջորդ օր յատուկ պատուիրակութիւնը նուէրներով ու խաչափայտով կ'ուղղուի դէպի Հռոմ: Կայսրը ուրախութեամբ կ'ընդունի նուէրները, սակայն ի տես Քրիստոսի խաչելութիւնը խորհրդանշող խաչափայտին՝ կը զայրանայ: Յուլիանոս իր ստացած նուէրներուն փոխարէն չոր խոտի դէզ մը կը ղրկէ Հայոց առաջինի հայրապետին:

Այս վերջինը այպանելու համար կայսրին անվայել ընթացքը նամակով մը կը գրէ. «Ո՛վ մեծ եւ հզօր կայսր, ես իմ կերածէս ղրկեցի քեզ եւ շնորհաւորեցի տասնամեայ գահակալութիւնդ, իսկ դուն քու կերածդ ղրկեցիր ինծի»: Կայսրը կը զայրանայ եւ կը սպառնայ հայ ժողովուրդը դարհուրելի չարչարանքներու ենթարկել, մեռցնել, եթէ նոր նուէրներ չղրկեն իրեն:

Հայրապետը կը կանչէ հայ աւագանին եւ կը խնդրէ, որ ամէն մարդ նուէր մը ընէ: Ամբողջ սենեակ մը կը լեցուի զանազան նուէրներով: Բայց ո՛վ նախախնամութիւն, պատգամաւորութիւնը ճամբայ չելած լուր կը հասնի, թէ կայսրը մեռած է:

Իսկ հաւաքուած նուէրնե՞րը, ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս բաժնել իրենց տէրերուն. մէկ կը յիշէ, թէ ի՛նչ տուած է, մնաց որ բոլոր նուէրներն ալ սենեակի մը մէջ լեցուած են, խառնիխուռն: Ու կը ծագի միտք մը. կէս գիշերին, խոր մութին, ամէն պատանի եւ երիտասարդ գուլպայ մը պիտի կախէ լուսամուտէն եւ սենեակին մէջ տեղ գրաւած տանտիկինը զանոնք պիտի լեցնէ նուէրներով:

Ահաւասիկ Կոտէկախի կամ կաղանդչէքի պատմութիւնը:

Մ. ԽՐԱԼԵԱՆ

ՑՏԱՑԱՆՔ

— Օ —

ԿՌՈՒՆԿ ՈՒՍՏԻ՞ ԿՈՒԳԱՍ, գրեց Յակոբ Մնձուրի, Մատենաշար Մարմարա, Պոլիս 1974:

«ՅՈՅՍԻ ՆՇՈՅԼՆԵՐ», քերթուածներ (1957–74), գրեց Գէորգ Ս. Ճինիվիզեան, Երուսաղէմ, 1974:

«ԱՆՄԱՀՆԵՐԻ ԵՐԹԸ», թատերգութիւն (վեց արար եւ 60 պատկեր), գրեց Երուանդ Հայրապետեան, Հրատարակութիւն Հայկ Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակի (Թիւ 6), Համազգայինի Վահէ Սէթեան տպարան, Պէյրութ, 1974:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

×

Ն.— (Թարգմանին) Ըսէք ամբաստանեալին. վկան կ'ըսէ թէ ինքը ամբաստանեալին անկումները չէ տեսած, թէ ամէն չարաթ անոր կ'այցելէր եւ ջարդերու վըրայ ընդհանրապէս չէր խօսեր: (Կը թարգմանէ):

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— (Վկային), ձեր շրջանակներուն մէջ հայկական աղէտներուն Թալէաթ փաշան միակ պատասխանատո՞ւն կը համարուէր: Ձեմ կրնար ըմբռնել թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ կասկածը ըլլալէն ետքը Հայերէն եւ ոչ մէկը աշխատած է հոս ստուգելու թէ արդեօք հայկական այս ջարդերուն հեղինակը, Թալէաթ փաշան Պերլի՞ն է: Մէկուն ալ փոյթը չէ՞ր. բայց այս ձեզ մեծապէս շահագրգռելու էր: Թալէաթ փաշայի Պերլին գտնուելուն գրոյցը վերջերս ալ կը շրջէր. դուք այս մասին մի՞այն Կ. Պոլիս լսած էիք:

Վ.— Ես չէի գիտեր թէ Թալէաթ փաշա Պերլին էր:

Ա.— Ես ալ չէի գիտեր:

Ն.— Ամբաստանեալ, բայց դուք Թալէաթի հանդիպած էիք. ինչո՞ւ այս հանդիպումէն ետքը ձեր հայրենակիցներուն այդ կարեւոր դէպքը չէք պատմած:

Ա.— Կը վախնայի, որ վրաս պիտի ծիծաղէին:

Ն.— Ի՞նչպէս, չէ՞ որ Թալէաթը առհասարակ ջարդերու հեղինակը կը նկատուէր: Թէրզիպաշեան միշտ անոր վրայ կ'ուզէ եղեր խօսիլ, ինչո՞ւ անոր չիմացուցիք:

Ա.— Անոր վրայ չխօսեցայ:

Ն.— Ինչո՞ւ գաղտնի պահեցիք:

Ա.— Զէի շահագրգռուեր:

Ն.— Բայց մենք կը շահագրգռուինք:

Ա.— Եթէ անոր վրայ խօսէի, շատ մը հարցումներ պիտի ուղղէին:

Ն.— Ուրեմն չէի՞ք ուզեր որ ձեր հայրենակիցները անհանգիստ ըլլային եւ ձեզ հետաքրքիր հարցերով նեղէին:

Ա.— Այնպիսի վիճակի մէջ էի որ չէի ուզեր որ այդ մասին խօսուի:

×

Առեննակոչ կ'ըլլայ վկայ դատական գաղտնի խորհրդական Շուլցէ:

Վկայ Շուլցէ.— Արդեօք կարեւորութիւն կը տրուի՞ որ այսօր հոս բոլորովին բացայայտ երեւան բերուի թէ ամբաստանեալը նախապէս առաջին հարցաքննութեան ի՛նչ ըսած էր: Պիտի առաջարկէի հրաժարիլ ադկէ:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Հաւան ենք:

Դատախազ.— Կը խնդրեմ որ խորհրդական Շուլցէն լսուի:

(Առեանը կը վճռէ լսել):

Վկայ դատական գաղտնի խորհրդական Շուլցէ, Շարլոտենբուրգի դատարանէն, 53 տարեկան, բողոքական:

(Երդումէն ետքը):

Նախագահ.— Դուք ժամանակին ամբաստանեալին առաջին պատասխանատու հարցաքննութիւնը կատարած էք. կը խընդրեմ անոր մասին տեղեկութիւն տուէք:

Վկայ.— Ամբաստանեալին պատասխանները դեռ բաւական որոշ կը յիշեմ: Անոնց դժուարութեան խոստովանեցաւ թէ Թալէաթը գիտակցութեամբ եւ դիտմամբ սպաննած էր: Իսկ երբ պատճառը հարցուցի ըսաւ թէ Թալէաթ այն մարդն է, որուն հրամանին վրայ իր ազգականները կամ գոնէ ազգականներուն մէկ մասը Հայաստանի մէջ սպաննուած են, անոր համար ալ որոշած էր իր ազգականներու վրէժը լուծել եւ այս նպատակով ալ Գերմանիա՝ Պերլին եկած էր:

Ն.— Այդ որոշումն ե՞րբ տուած էր:

Վ.— Հայրենիքը. ատրճանակ մը հոգացած է եւ աշխատած է Թալէաթի բնակարանը գտնել. անդամ մը որ յաջողած է գտնել, անոր բնակարանին դէմ առ դէմ սենեակ մը վարձած է դիտելու եւ հսկելու համար: Պատուհանէն հսկած է եւ երբ դէպքին օրը Թալէաթի դուրս ելլելը տեսած է, ատրճանակը առած անոր հետեւած է:

Որեւէ սխալմունքէն զերծ ըլլալու համար՝ Թալէաթի քովէն անցած, յետոյ ետ դառնալով դէմ առ դէմ եկած՝ անգամ մըն ալ ուղղակի աչքերուն նայած է եւ համոզուելէն ետքը որ Թալէաթ ինքն է, ատրճանակը կրակած է ետեւէն: Ասոնք են իր ըսածները:

Ն.— Այս հարցաքննութեան միջոցին անհասկացողութեան առաջքը առնելու համար ամէն փոյթ տարուա՞ծ է:

Վ.— Այո՛:

Ն.— Ի՞նչ կ'ըսէ այս մասին թարգմանը, ըսուածները ճշմարի՞տ են:

Թարգման Գալուստեան.— Այո, սակայն այն միջոցին ամբաստանեալն ի վիճակի չէր մտածելու:

Ն.— Հարցաքննութիւնը Մարտ 16ին կատարուած է:

Թարգման.— Գլուխը տակաւին կապուած էր:

Ն.— Պ. խորհրդական, ձեր հիմա բանը կը համապատասխանէ Մարտ 16ի արձանագրութեան:

(Շար. – 29)

ԹՈՒՐՔ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԵՎԻԶԼԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

— O —

(Բ. եւ վերջ)

Գմբէթներու վրան քարերով տանիքաձեւ ծածկած են, տափակ ու լայն քարերով: Գիւղացիք անոնց «Թաշփէտավրա» կ'ըսեն: Քարերը իրարու ագուցած, անոնց միացած տեղերը քարէ կափարիչներով գոցած են: Իրենց երկայնքին կիսուած փառարանի խողովակներու պէս բարակ, երկար քարեր, որոնք իրարու երկաթէ կեռերով կապուած են:

Քարերը, փայտէ նուրբ առարկայ մը պատրաստելու պէս, իրենց բանելու վարպետութիւնը ակներեւ է: Ասոնք ո՞վ կոփեց այսքան նուրբ, այսքան աղուոր:

Ամէն հարցնողի կը փոխանցեն այն զոր իրենց պապերուն պապերէն իմացած են: «Զօրս ժամուան ճամբայ անդին Քարաքէօյի մէջ անուանի քարակոփ վարպետներ կան եղեր, քարի գլխաւոր հանքն ալ հոն է եղեր: Տաճարին վարպետը կը չափէ, կը ձեւէ, կը հաշուէ, ապա ճամբան ափ կ'առնէ ու կը հասնի Քարաքէօյ, — սա չափ լայն, սա չափ երկար սա քան քար սա քան ժամանակի մէջ կ'ուզեմ կ'ըսէ: Քարտաշները գործի կը լծուին. երբ կը վերջացնեն, վարպետին լուր կ'ուղարկեն: Քարերը կրելու համար մարդիկ կուգան, իրարմէ մէկական քայլ հեռու կը շարուին, քարերը ձեռքէ ձեռք տալով կը փոխադրեն: Երբ կ'աւարտեն, — Քար մը պակաս է — կ'ըսէ վարպետը: Կը նային, մացառներուն մէջ քար մը կայ: Մէկը կը յոգնի ու թող կուտայ քարը հոն: Տեսա՞ր հիմա վարպետը, նկատի առ բարեկամ, դեռ հիմը դնելէ առաջ, թէ ի՞նչ ձեւով պիտի ըլլայ, թէ քանի՞ քար հարկ պիտի ըլլայ, ժամացոյցի պէս ճշգրիտ ցոյց կուտայ մարդը»: Դարձեալ ծափ կը զարնէ, կը զարմանայ:

Քանդուած տաճարին գեղեցիկ քարերը կրելով չեն կրնար հատցնել հիմա: Ոստիկան - զօրաց պետին բնակարանէն զատ այն քարերով դպրոց, նոյնիսկ կ'ըսեն թէ Ճեվիզլին մզկիթ ալ կը շինեն:

Դուրս կուգանք, կը դիտենք դիմացէն, տանիքին վրայ ամէն չափ ու հասակի թուփեր բուսած են: Ծառեր իրենց արմատներով կը ջանան ծակել հիմերը: Բարձրկեկ մնացորդի մը վրայ խոյի արձան մը կայ առջեւի երկու ոտքերուն ծունկի ինկած, գլուխը առաջ երկարած՝ կարծես ջուրի մէջ կը լողայ, հեռու, հեռաւոր անորոշ կէտի մը կը նայի խոյը... Տարօրինակ ոճ մը ունի, քիչ մը մաշած է, այնուհանդերձ բան մը, բաներ կը պատմէ:

Աւանդատունը, կ'ըսեն թէ, գետնին տակէն պարտէզին մինչեւ կէս տեղը կ'երկարի: Գիւղին նախակրթարանը տաճարին շատ մօտիկ է: Մարդ ակամայ հեղ մը տաճարին, հեղ մը դպրոցին կը նայի, կը բաղդատէ: Նախակրթարանին պէտքարանը Տաճարին կից է: Զատ փոս մը բանալու եւ զայն ամէն տարի մաքրելու յոգնութիւն յանձն առնելու տեղ, ծակ մը ծակած... աւանդատան կցած են: Ընդամէնը հիւղակ մը շինած են որպէս պէտքարան:

Քաղաքակրթութիւնը դէպի առա՞ջ թէ դէպի ետ կը յառաջանայ, այս կարգի վիճարանութիւններ մեզ շատ կը հետաքրքրեն: Գուցէ այս տաճարին ալ քարերը, Եգիպտոսի բուրգերու քարերուն պէս գերիներուն կռնակէն անցան, կառուցուելու ժամանակ գուցէ անխօս, անլեզու, հարիւրաւոր մարդիկ հաշմ դարձան, ճզմուեցան, բայց երեւակայեցէք երբեմն հեռու, ծովեզրներէ հեռու, բազմամարդ կեդրոններէ հեռու երկրին այս մէկ խորշին քանդուած եկեղեցին:

Անոր մօտիկ ու հեռու հին ու նոր բոլոր գիւղական տուները, գիւղական ճամբաները, աղբիւրները, կամուրջները, դպրոցները երեւակայեցէք: Տեսէք, Ճեվիզլիի դպրոցը 1930ին շինուած է, այսօր փուլ կուգայ: «Տղոց գլխուն փլչելէ առաջ, ճար մը խորհինք, դիմենք, աղաչենք կառավարութեան, կամ միջնորդ ճարենք մեզի քիչ մը չեն օգներ, կ'ըսէք»: Տխուր, մտախոհ կ'արտայայտուի գիւղապետը:

ՖԱՔԻՐ ՊԱՅՔՈՒՐԹ

Հայացուց՝ ԱՐՍԷՆ ՃԱՆԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԺՊԻՏ

Երկու դասընկերներ տարիներ ետք իրարու կը հանդիպին. մէկը ամուսնացած է, միւսը միշտ ամուրի: «Ինչ որ տխուր է, կ'ըսէ ամուսնացածը, այն է որ ամուրի մը, ոչ ոք ունի բաժնելու համար իր հոգերը»:

— «Բայց ինչո՞ւ կ'ուզես որ ամուրի մը հոգ ունենայ», կը պատասխանէ միւսը:

×

Մեքսիքական գիւղի մը մէջ, կառախումբերը երբեք չեն յարգեր ժամանակացոյցը եւ կ'երթեւեկեն ըստ իրենց քմահաճոյքին: Օր մը, ճամբորդ մը կայարան կը հասնի եւ կը տեսնէ որ կառախումբը կայարան կը մտնէ ճիշդ ժամէն քանի մը վայրկեան առաջ. կը մօտենայ վարողին եւ խանդավառ կ'ըսէ. «Կեցցե՛ս, առ այս գլանիկը եւ շնորհաւորութիւններս, տասը տարի է առաջին անգամն է որ կառախումբ մը յապաղում չունի»:

— «Ձեզի պահեցէք ձեր գլանիկը, կը պատասխանէ վարողը, ասիկա անցեալ շաբթուան կառախումբն է»:

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ - ԳԱՂՈՒԹ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ.— Տիթրոյթի մէջ եւս կազմուած է Միացեալ Յանձնախումբ մը՝ մասնակցութեամբ գաղութին կազմակերպութիւններուն:

Միացեալ Յանձնախումբը ծրագրած է կազմակերպել քաղաքական բնոյթի հաւաքոյթ մը, մասնակցութեամբ նախաձեռնարկ երեք հայ քաղաքական կուսակցութեանց՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւն եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւն:

Հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 20ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Տիրպորնի Ֆէրլէյն ակումբը. կը նախատեսուի ունենալ 3000–5000 հոգի: Այս ձեռնարկը պիտի ըլլայ հայկական ամէնէն բազմամարդ ձեռնարկը Տիթրոյթի հայ գաղութի պատմութեան մէջ:

Տիրպորն քաղաքի, Միչիկըն նահանգի եւ Մ. Նահանգներու զանազան շրջաններէն պետական պատասխանատու ներկայացուցիչներ հրաւիրուած են ներկայ գտնուելու:

×

60ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՏՈՒԿ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ԱՄՓՈՓ ՊԱՏԿԵՐԸ

Եղեռնի 60ամեակի Ոգեկոչման Միացեալ Յանձնախումբը ներկայացուցած է յատուկ ձեռնարկներու ամփոփ պատկերը, Մ. Նահանգներու մէջ:

ՊՈՍԹԸՆ.— Ապրիլ 12, Շաբաթ, ժողովրդային ցոյց: Ապրիլ 13, Կիրակի, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթի հրապարակային հանդէս:

ՏԻԹՐՈՅԹ.— Ապրիլ 20, Կիրակի, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթի հրապարակային հանդէս:

ՓՐՈՎԻՏԵՆՍ.— Ապրիլ 20, Կիրակի, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթի հրապարակային հանդէս:

ՈՒՍՏՐ.— Ապրիլ 20, Կիրակի, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթի հրապարակային հանդէս:

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱ.— Ապրիլ 25, Ուրբաթ, ժողովրդային ցոյց եւ տողանցք:

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Ապրիլ 24, Հինգշաբթի, ցոյց եւ տողանցք:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ.— Ապրիլ 23, Չորեքշաբթի, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթի հրապարակային հանդէս: Ապրիլ 24, Հինգշաբթի, ժողովրդային ցոյց:

ՍՓՐԻՆԿՖԻԼՏ.— Ապրիլ 20, Կիրակի, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթի հանդէս: Ապրիլ 18 եւ 19, Ուրբաթ եւ Շաբաթ, երիտասարդական սեմինարներ:

ՇԻՔԱԿՕ.— Ապրիլ 24–27, Հինգշաբթի-Կիրակի, Նահատակներու յիշատակին՝ համերգ, ցոյցեր եւ ոգեկոչում ու քաղաքական բնոյթով հրապարակային հանդէս:

ՀԱՐԹՖԸՐԹ – ՆԻՒ ԲՐԻԹԸՆ.— Ապրիլ 27, Կիրակի, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթով հրապարակային հանդէս:

ՔԱՆԱՏԱ.— Ապրիլ 20, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթի հրապարակային հանդէս Թորոնթոյի մէջ:

Ապրիլ 25, Ուրբաթ, ոգեկոչում եւ քաղաքական բնոյթի հրապարակային հանդէս Մոնթրէալի մէջ:

Ապրիլ 25, Ուրբաթ, արեան արշաւ՝ Թորոնթոյի մէջ:

Ապրիլ 26, Շաբաթ, ժողովրդային ցոյց՝ Օթաուայի մէջ:

×

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Քոնքորտիա համալսարանի (նախկին Սըր Ճորճ Ուիլեըմս) հայ ուսանողները, ընդառաջելով Եղեռնի 60ամեակի Միացեալ Յանձնախումբի յանձնարարութիւններուն, Մարտ 11ին, համալսարանի գլխաւոր մուտքի բաժնին մէջ լուսապատկերներով ցուցադրած են հայկական ճարտարապետութեան, արուեստի, եւ թրքական ցեղասպանութեան հետ կապ ունեցող նկարներ, միաժամանակ Հայոց պատմութեան եւ Հայ Դատի էութեան մասին ծանօթութիւններ տուող թերթիկներ ցրուած են համալսարանի ուսանողութեան եւ ուսուցիչներուն:

Մարտ 18ին, դարձեալ Միացեալ Յանձնախումբի հրաւէրով եւ կազմակերպութեամբ, նոյն համալսարանի ուսանողութեան համար դասախօսած է ընկ. Լեօ Սարգիսեան, Պոսթընէն, թրքական ցեղասպանութեան եւ մեր հողային իրաւունքներու մասին: Դասախօսութեան ներկայ գտնուած են հայ եւ օտար ուսանողներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԵ.

Ոչ ինք եւ ոչ ալ Տիկին Տանկլար չտեսան այն թեթեւ ժպիտը, որ Թշուառականին շրթունքներուն վրայէն անցաւ, երբ գդակը ձեռքին գլուխը կը խոնարհէր եւ ծունկը կը կքէր:

Քահանան պատուհանին որմածակին մէջ կայնելով դուրս կը նայէր. յետոյ աղօթագիրքը հանեց գրպանէն եւ սկսաւ կարդալ: Խօսքը կը բռնէր, թէեւ ներկայ էր, Տիկին Տանկլար եւ կալանաւորը առանձին կը համարուէին:

Խեղճ կինը բուռն ճիգ մը ըրաւ ինքզինքին վրայ: Կարծես յենելով իր մայրութեան, զոր վերստին ձեռք բերած էր, եւ կալանաւորին ածիլեալ գլուխը երկու ձեռքերովը բռնելով ճակատէն համբուրեց զայն:

Եւ իր կեղեքուած սրտէն խոյս տուող սա բառերը մրմնջեց հեծեծալէն.

— Որդեա՛կ իմ, խե՜ղճ զաւակս:

Կ'արտասուէր ջղաձգօրէն, տաք ու ծանր արցունքներով, որոնք Թիապարտին դէմքին վրայ կ'իյնային:

— Ո՛հ, ո՛րքան բարի էք, պատասխանեց Պենետէթթօ: Ո՛հ, ես լաւ գիտէի թէ ձեր խոստումը պիտի չմոռնայիք: Շնորհակալ եմ որ եկաք:

— Ըսել է, յարեց Տիկին Տանկլար, ճշմարիտ է որ ներեցիք ինծի:

— Ներե՜լ. միթէ ես երբեք ձեզ ամբաստանեցի՞: Իբր շնորհ մը կը խնդրեմ ձենէ որ մոռնաք այն յիմարական խօսքերը, որ ըսի հոն, այն բանտին մէջ, ուր նետեր էին զիս՝ ամէն յոյս կորզելով ինձմէ: Միթէ խենթենալու բան չէ՞ այս: Այն ատեն անիրաւ ու անգութ եղայ: բայց չէ՞ք յիշեր, երբ դատարանին մէջ հօրս, զիս սպաննել ուզողին դէմ սոսկալի ամբաստանութիւն մը ըրի, միթէ մայրս ալ կ'ամբաստանէի՞:

— Ոչ, ոչ, կը յիշեմ: Ո՛հ, այնքան տառապեցայ, որ ամէն գթութեան արժանի եմ...

— Այո, դուք, բայց միայն դուք: Իսկ ինքը... ո՛հ... ո՛չ...

— Ինքը... բայց չե՞ս գիտեր ուրեմն թէ մեռաւ...

— Գիտեմ: Սոսկալի հեղնութեամբ մը ... վերջին լուտանքով մը ուզեր է թըշուառութիւնս նախատել:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես...

— Հօս ղրկեր է այն աղջիկը, որ իր անունը կը կրէ... իր աղջիկը, որ իմ քոյրս է. այո, քոյրս, եւ որ ինծի յոյսի եւ ներողութեան խօսքեր ըսելու պատրուակով նախատեց զիս: Այո, կը կրկնեմ ըսածս, որովհետեւ ինձմէ կը վախնար ու կը սոսկար. ձեռք չկարկառեց ինծի, — Եղբայր իմ, կոչելով:

— Պենետէթթօ, ըսաւ Տիկին Տանկլար սրտաշարժ վեղումով, գիտես որ յաւիտեան պիտի բաժնուինք... Լաւ ուրեմն, կը պաղատիմ քեզի որ այս գերագոյն ժամուն ամէն ատելութիւն եւ ամէն վրէժխնդրութիւն ջնջենք մեր մտքէն: Կը տառապիս, տակաւին պիտի տառապիս: Իսկ ես աշխարհէ հեռու կ'երթամ թաղուիլ այնպիսի մենութեան մը մէջ, ուր անցեալէն ոչ մէկ արձագանդ պիտի կարենայ հնչել: Թող իմ յիշատակս քեզի հետ մնայ, ինչպէս քու յիշատակդ պիտի մնայ սրտիս մէջ: Ներէ, զաւակս, կ'աղերսեմ քեզի. ներէ ինծի...

Պենետէթթօ գլուխը վեր առաւ եւ դողդոջուն ձեռքերը տարածելով դէպի մայրը.

— Պարտաւոր եմ հնազանդիլ ձեզի, մայր իմ: Այո, ձեր անունով կը ներեմ...

Պահ մը երկուքն ալ լռեցին: Անամօթ դերասանը խեղճ կնոջ հոգւոյն մէջ անծանօթ բերկրութիւններ կը լեցնէր աստորէն: Իսկ ան բան մը չէր գուշակեր, բնաւ կասկած մը չունէր: Այս Թշուառականին որդիական սիրոյն հաւատալով ինքզինքը երջանիկ կը զգար: Պենետէթթօ յարեց.

— Ուրեմն ճշմարիտ է, պիտի մեկնիք. վերջնապէս պիտի մեկնիք:

— Վաղը, այս ժամուս, նաւ պիտի նստիմ եւ Եւրոպայէն պիտի հեռանամ...

— Բայց կը յուսամ թէ գոնէ առանձին չէք մեկնիր...: Ո՛հ, այս հարցումներն ընելուս թողութիւն ըրէք, բայց ձեզի համար կը վախնամ... այնքան երկար ճամբորդութիւն մը: Եթէ վտանգի մը մէջ իյնա՛ք...

— Հաւատի եղիր, սուրբ կանանց հետ կը մեկնիմ, որոնք կրնան պաշտպանել զիս...

— Այո, կը յիշեմ, անոնց հետ, որոնց թողուցիք ձեր հարստութիւնը. այդ պաշտպանութիւնը քիչ մը սուղ գնեցիք, յարեց տխրութեամբ ժպտելով:

— Զափազանց սուղ, գոչեց Տիկին Տանկլար, մոռցա՞ր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Տար.)

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Խատխեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԽԱՏԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Մարտ 25ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի Ապրիլ 1, առաւօտեան ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ-Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տօնական օրերու առթիւ, Տիկին Սիրարփի Սանթուրճեան 50ական ֆր. կը նուիրէ հետեւեալ կազմակերպութիւններուն, թերթերուն, ի յիշատակ իր սիրելի եղբօր՝ Վրոյրի, քրոջ՝ Էօժէնի Հալէպլեանի.—

Սեւրի Մխիթարեան վարժարան, Դըպրոցասէր, Կարմիր Խաչ, Կապոյտ Խաչ, Անարատ Յղութեան Քոյրեր, Աղքատախնամի մատուռի շինութիւն, Որբերու Օգն. Միութիւն, Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութիւն, «Յառաջ», «Աշխարհ» թերթեր։ (Ստանալ «Յառաջ»էն՝ Աղքատախնամի, Կապոյտ Խաչի, Որբերու Օգն. Մարմնի եւ Հայ Ուսանողներու Օգն. Մարմնի գումարները)։

×

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան 100 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օգափ. կայանին, Տիկին Անայիս Արապեանի (ծնեալ Սերճանեան) մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 ter, Rue Charlot — Paris

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 29, Ճրագալոյց Ս. Զատկի, ժամը 17ին ժամերգութիւն եւ հանդիսաւոր պատարագ։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 30, Զատիկ, ժամը 11ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 31, օր Մեռելոց ժամը 11ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ։

ԻՍԻԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

նուիրուած

Հայոց պատմութեան, հայկական ճարտարապետութեան, հայկ. մանրանկարչութեան, հայկ. տարազներուն...

Բաց է եւ կը տեւէ մինչեւ Ապրիլ 6

Կարելի է այցելել ամէն օր ժամը 15–20,

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տուն,

45, Ռիւ տը լա Տէֆանս

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մամուրեանէ 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարժապետեանէ (Մարսէյլ) 50, Յակոբ Մամուրեանի մահուան տխուր առթիւ։ Նաեւ Պր. Այվազեանէ իր մօրեղբօր Աւետիս Տիւյմէճեանի մահուան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեանէ Յովհաննէս Զպուքճեանի (Պէյրութ), Վարսենիկ Ղազարեանի (Ժուան լէ Փէն) մահուան տխուր առթիւ 50 ֆր.։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, յարութիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ (Կաթող. Պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի)։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յիշատակ է Մեռելոց։ Պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·40, երեկոյ ընթերցուածք և պատարագ Ճրագալոյցի 16–18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ ժամերգութիւն, նախատօնակ եւ անդաստան 7·40, զատկական հանդիսաւոր պատարագ 9·40, ընթերցում Հայրապետական շնորհաւորագրին եւ քարոզ 11·15։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց Ս. Զատկի, սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 9·40։

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

ՇԱԲԱԹ, ժամերգութիւն ժամը 15·30, պատարագ 16·30։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, ժամերգութիւն ժամը 8ին, պատարգ 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, պատարագ ժամը 10ին։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու 16·30, Խթումի պատարագ 18։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեան 8, պատարագ 10, հայրապետական քարոզ 11։

ՊՕՄՈՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, առաւօտ, սկիզբ ժամերգութեանց 9, երեկոյ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեան 16, պատարագ 17·30։

ԿԻՐԱԿԻ, յիշատակ յարութեան, առաւօտ, սկիզբ ժամերգութեանց 9, պատարագ 10·30, քարոզ 11։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեանց 9, պատարգ 10։

ՎԱԼԱՆՍ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, սկիզբ ժամերգութեանց 9, Խթման արարողութիւն 17։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեանց 8, պատարագ 10, ժամերգութիւն 18։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեանց 9, պատարագ 10։

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԵՒ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, Սէն Լու պատարագ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, Սէն Լու, պատարագ ժամը 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ Մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10ին։

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար։

ԼԻՈՆ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

կազմակերպուած

Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ

մասնակցութեամբ

Լիոնի, Տէսինի, Վիէնի, Կրընօպլի, Սէն-Մօրիսի, Վալանսի, Սէնթ-Էթիէնի եւ Սէն-Շամոնի խումբերուն։

Պատուոյ նախագահութեամբ

Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝

ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶԻ

VENDREDI 28 MARS, Salle Molière à 20 h. 30 Soirée Théârale

LA RUSE

par la troupe Pémassiratz

SAMEDI 29 MARS, Casino Charbonnières à 21 heures

GRANDE NUITEE DANSANTE

avec l'orchestre RYT'M

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 60ԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեան ատենապետ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ Երիտ. յանձնախումբին, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

Կիրակի Ապրիլ, 6, ժամը 16·30էն կէս գիշեր

SALON SPLENDIDE

31, Bd. d'Athènes

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՍԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Կը մասնակցի Քոչարի նուագախումբը, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, Հայկ. ջերմ մթնոլորտ։

Կը հրաւիրուին յարանուանութիւնները, կուսակցութիւնները եւ հայկ. բոլոր կազմակերպութիւնները։

Հանդէսէն ետք՝ ճաշ ժամը 20ին

Սեղանները ապահովել.— Կրասեան 93-32-18, Պապայեան 66-01-21, Պանտիկեան 66-17-46

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

chez Harout

au restaurant ARMENIA

on cuisine à l'Arménienne

22, RUE MOUFFETARD — PARIS (5e)

Tél. : 899-16-32

Ouvert tous les jours

Réservation de 10 à 17 h., Dimanche de 10 à 12 h., sauf Lundi

ՊՈՒԼՎ. OSSO Ս. ՅԱԿՈԲ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, իրիկուան ժամերգութիւն 17ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ ժամերգութեանց 8·30ին, պատարագ 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 9·45ին, հոգեհանգիստ 11·10ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԷՆ ԺԵՌՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք 17ին, պատարագ 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30, պատարագ 10ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յիշատակ Մեռելոց, առաւօտ ժամերգութիւն 8·30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց։

ՇԱԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան պատարագէն որ տեղի չունենար։

Պատարագներու երգեցողութիւնները կը կատարէ Իսիի Նորակազմ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Աճէմեանի։

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղման արարողութիւն, կէսօրէ ետք ժամը 6ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյցի արարողութիւն ժամը 4ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, պատարագ։ Սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Թաղում 17·30ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Ճրագալոյց Զատկի, սկիզբ ժամերգութեանց 17ին, պատարագ 17·45ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ԶԱՏԻԿ, սկիզբ 9·30, պատարագ 11։

Երգեցողութիւնը կը կատարէ նորակազմ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վազգէն Փէշտիմալճեանի։

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

GRAND HOTEL DU PAVILLON

36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)

Կիրակի, Ապրիլ 6 ժամը 17–24

Մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ նուագախումբին

Գեղարուեստական բաժին

Մուտք 60 ֆրանք

Տեղերը նախապէս ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Ա. Թորոսեանի 793-53-71, Ա. Մարտիկեանի 033-34-77 եւ Պարոն Վ. Ասլանեանի 357-42-71

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
29
SAMEDI
29 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.261 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 51e ANNÉE — No 13.261

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՐԱՒՈՎԸ՝ ԱՌԱՒՕՏ ԼՈՒՍՈՅԻ

—— O ——

Եկեղեցի: Մամուլ: Դպրոց: Ասոնք կը կորսնցնեն այլեւս իրենց ընթացիկ իմաստը, երբ անոնց կցենք, պարզապէս, ածական մը՝ հայկական:

Արդարեւ եկեղեցին հայկական, մամուլը՝ հայկական, ու մանաւա՛նդ վարժարանը հայկական տարբեր են արմատախիլ ժողովուրդի մը համար, որ զըրկուած իր հեռաւոր հայրենիքէն, պապենական հողերու տաք բոյրէն, արեւմուտքի մայթերուն վրայ կը տանի կեանքի իր պայքարը:

Մեր « Struggle for life »ը տարբեր է: Եւ այդ իսկ պատճառով տարբեր են մե՛ր եկեղեցին, մե՛ր մամուլը, մե՛ր դպրոցը: Ֆրանսացին, որ իր մեղքերուն քաւութիւնը կը փնտռէ կիրակիէ կիրակի, Սենթ՚Օնոռէ տ՚Էյլօ կամ Սէն – Լուի–ան ՚Իլ, պէտք չունի հոն գտնելու ինչ որ մենք կը փնտռենք մեր «Սուրբ Գրիգոր-Լուսաւորիչ»ներու կամ «Ս. Խաչ»երու կամարներուն տակ: «Հայր Մեր»էն անդին բան մը, վասնզի «Եկեղեցին հայկական բարձր բերդն է հաւատքին մեր պապերուն :»

Ու ֆրանսացի քաղքենին, որ իր ամէնօրեայ զարգացումը կը քաղէ Ֆիկառօի էջերէն չի կրնար հասկնալ թէ Հայուն համար տարբեր է հայերէն թերթը, որ իր հայութեան ապրումն իսկ է, կապը ցըրուած իր ժողովուրդին հետ, գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք, հայրենիքէն Սփիւռք:

Ու դպրոցը՝ հայկական: Հոնկէ պիտի սկսի ամէն ինչ, քանի հոն է որ երախան այբուբէն սերտելով, պիտի լսէ նախ թէ Մաշտոց ունեցած է, ապա սիրէ լեզուն, որ Մեծարենց տուած է, որպէսզի իր կարգին, լսէ օր մը՝ «Տո՛ւր ինծի, Տէր, ուրախութիւնն անանձնական»:

Եթէ ծրագիրդ մէկ տարուան համար է, կ՚ըսէ չինական իմաստութիւնը, բրինձ ցա՛նէ, եթէ ծրագիրդ տասը տարուան համար է, ծառ տնկէ՛, իսկ եթէ ծրագիրդ հարիւր տարուան համար է, սերունդ դաստիարակէ:

Մեզի համար այլեւս բրինձ ցանելու եւ ծառ տնկելու ժամանակը անցած է, քանի մեր ծրագիրը տեւելու ծրագիր է, տոկալու ծրագիր է:

Սփիւռքի ժխտող օրերը կը պարտադրեն մեզի որ չօրօրուինք խաբուսիկ երեւոյթներով ու մեր ոտքը գետնէն չկտրի ի տես «Հոգիով Հայ» երիտասարդներու, որոնք Ռասին սերտելով Վարուժան պիտի ապրեցնեն, Մոն-Պլանը դիտելով Արարատ պիտի պահանջեն եւ Օսթերլից փառաբանելով Սարդարապատ պիտի երազեն: Հայ երիտասարդութիւնը պէտք է գիտակցի թէ երբ կը մերժէ որեւէ ճիգ իր լեզուն սորվելու, իր մշակոյթին ծանօթանալու արդէն խոստովանած կ՚ըլլայ թէ չէ հասկցած ի՛ր իսկ տարած դասը, որ միայն բանադրուած հողեր չեն: Ու թող յանուն «իրատեսութեան» ամէնէն առաջ հայրերը անձնատուր չըլլան եւ մեզի ալ չթելադրեն ֆրանսերէն մնայուն սիւնակներ բանալ այս թերթին մէջ, որու հիմնադիրը տարբեր կոչում տուած է անոր ու տարբեր առաքելութիւն բեռցուցած մեր ուսերուն:

Մենք եկեղեցի չենք երթար միայն մոմ վառելու, այլ մանաւա՛նդ ծարաւելով մեր «Առաւօտ Լուսոյին»:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է ՄԵՐՁ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Եգիպտական թէ իսրայելեան ուժերը կազմ ու պատրաստ են Քիսինկըրի ձախողութենէն ետք: Յորդանանեան թերթի մը համաձայն նոյնիսկ Թել-Ավիվ գաղտնի կերպով ընդհանուր զօրակոչ հռչակած է եւ իսրայելեան ուժեր համախմբուած են սուրիական եւ լիբանանեան սահմանները:

Ուաշինկթընի մէջ Քիսինկըրի առաքելութեան ձախողութիւնը առաւելապէս կը վերագրուի Իսրայէլի եւ Ամերիկացիք կը փորձեն փոխել իրենց քաղաքականութիւնը: Նախագահ Ֆորտ գիր մը ղրկած է Սատաթի, մինչ միւս կողմէ Ամերիկացիք պատրաստակամութիւն յայտնեցին մասնակցելու Ժընեւի ժողովին:

× Հանրապետական ծերակուտական մը Ճէմս Հելմս պահանջած է Քիսինկըրի հրաժարականը, շեշտելով «իր քաղաքականութիւնը աւերակի վերածուած է, թէ Իսրայելացիք եւ թէ Արաբները այլեւս հաւատք չունին վրան: Պարզ է որ նոր նախաձեռնութիւն մը պէտք է ձեռք առնուի մէկուն կողմէ որ թէ՛ կողմերու և թէ ամերիկացի ժողովուրդին վստահութիւնը վայելէ:

Բանի մը տողով

ԻՏԱԼԻՈՅ ձմեռնային գիւղաքաղաքի մը մէջ, Տոմոտոսոլայի մօտ՝ Սանթա Մաrիա Մաճճիորէ պանդոկ մը կրակ առած է: 16 զբօսաշրջիկ (ֆրանսացի) մեռած է, եւ 30 վիրաւոր կայ: Կը կարծուի որ արկած չէ:

ՔԱՐԻՒՂԱՅԻՆ կարդ մը ապրանքներ, փիւէլ եւ կազ-օյլ պիտի աժաննան Ապրիլ մէկէն, շուրջ 3 առ հարիւր համեմատութեամբ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Տէյլի Միրրըր օրաթերթը (չորս միլիոն տպաքանակ) դադրեցուց իր հրատարակութիւնը տնօրէնութեան եւ տպարանի սենտիքային միջեւ ծագած տարակարծութեան մը պատճառով: 1750 աշխատող անգործութեան դատապարտուեցան մէկ օրէն միւսը: Թերթը Աշխատաւորական ուղղութիւն ունէր:

ՖՐԱՆՍԱ 0ի դէմ 2 կէտով պարտութեան մատնեց Հունգարիոյ ֆութպոլի խումբը, ինչ որ 40 տարիէ չէր պատահած:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ կացութիւնը օրէ օր աւելի եղերական բնոյթ կ՚առնէ եւ ինչպէս միշտ չեն պակսիր այն ապարարոյ մարդիկը որ առիթէն կ՚օգտուին դրամ շահելու համար, տարաբախտ գաղթականութիւն մը շահագործելով: Օդանաւի տոմսեր կը ծախուին սեւ շուկայ եւ ուրեմն հարուստները աւելի արագ կը մեկնին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Ըրմաք յայտարարած է թէ «քիւրտ գաղթականներու հարցը վտանգ մը կը ներկայացնէ Թուրքիոյ հարաւ – արեւելեան ապահովութեան համար»: Այս մտահոգութեամբ է որ Թուրքիա պատերազմական վիճակ հըռչակած է Իրաքի սահմանամերձ 4 գիւղերու մէջ, քանի Անգարայի կարծիքն այն է որ երկրին 4 միլիոն Քիւրտերը զօրավիգ կեցած են քրտական ապստամբութեան զէնք եւ պարենաւորում հասցնելով Պարզանիի ուժերուն:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մարտ 24)

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԱՐԶԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Արարատ» – «Պայէրն» մրցումին օրը Երեւանի գրախանութներուն մէջ ծախու հանուած են Ռոլան Ասատրեանի եւ Լեւոն Զախմախչեանի «Ֆուտբոլիստներ, գնդակներ, խաղեր» գիրքը, ուր ներկայացուած է յետպատերազմեան շրջանի ոտնագնդակի պատմութիւնը Հայաստանի մէջ:

Կարեւոր թուական մը եղած է 1949 Ապրիլ 17ը հայկական ոտնագնդակի տարեգրութեան մէջ: Այդ օրը Երեւանի «Դինամօ»ն մրցում մը ունեցած է Լենինգրադի «Զենիթ»ին հետ, ճարտարապետ Կ. Յակոբեանի նախագծով կառուցուած «Դինամօ» մարզադաշտին վրայ, Երեւան:

Երեւանցիները առաջին անգամ ըլլալով է որ կը խաղային բարձրագոյն լիկայի դասին մէջ, հետեւեալ կազմով՝ Քելեջեան, Կարմիրեան, Գալւակեան, Սարգսեան, Ասատրեան, Դուրգարեան, Զալիկեան, Մերկուլով, Մկրտչեան, Մխոյեան, Բեգլարեան: Երեւանի խումբը պարտուած է:

Գիրքին մէջ առանձին գլուխներ յատկացուած են Երեւանի «Դինամօ», յետագային՝ «Սպարտակ» և «Արարատ» խումբի աւելի քան 27 տարուան պատմութեան զանազան էջերուն:

Մինչեւ 1974 հայկական խումբը 120 միջազգային մրցումներու մասնակցած է եւրոպական, ասիական, ափրիկեան եւ ամերիկեան երեք տասնեակ խումբերու հետ: 84 անգամ յաղթած են, 20 անգամ հաւասար արդիւնք ձեռք ձգած են եւ միայն 16 անգամ պարտուած են:

Խորհ. Միութեան ախոյենական մըրցումներուն հայ մարզիկները 536 կոլ արձանագրած են: Ասոնցմէ 50ը կը պատկանի Յովհ. Զանազանեանի, 49ը՝ Նիկոլայ Ղազարեանի, 32ը՝ Արկադի Անդրէասեանի, 30ը՝ Ֆելիքս Յարութիւնեանի, 29ը՝ Սարգիս Հովիւեանի, 26ը՝ Եդուարդ Մարգարովի, եւայլն:

Գիրքին մէջ կան մրցումներու լուսանկարներ, ծաղրանկարներ (ծաղրանկարիչ Գէորգ Եարալեան):

×

ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

Երեւանի ոչ բանուկ փողոցներէն մէկուն մէջ կը գտնուի տուփակերտ շէնք մը: Հոնկէ ամէնօրեայ հաղորդումներ կը կատարուին ձեռնարկութիւններու, օդանաւորդներու, դաշտերու վրայ աշխատողներուն: Երեւանի «Եղանակի Բիւրօ» օդերեւութաբանական ճիւղին գլխաւոր բաժիններէն մէկն է: Երեք ժամը մէկ տեղեկութիւններ կը ստանան հոս Հանրապետութեան օդերեւութաբանական կայաններէն: Միաժամանակ կը մշակուին Խորհ. Միութեան եւրոպական շրջաններէն, ինչպէս նաեւ արտասահմանեան երկիրներէ ստացուած տեղեկութիւնները՝ եղանակին վերաբերեալ: Ասոնց հիման վրայ կը կազմուին եղանակին նախատեսութիւնները թէ՛ կարճ, թէ՛ երկար ժամանակի համար:

Հայաստանի մէջ օդերեւութաբանական առաջին կայանը հաստատուած է 1925ին, վեց հոգինոց անձնակազմով: Այսօր այս ճիւղին մէջ կ՚աշխատին 1600 որակեալ մասնագէտներ: Ցանցը կազմուած է 66 կայաններէ եւ մօտ 200 օդերեւութաբանական դիտարաններէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՈԿՏ. ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

—— O ——

Երեւանի մէջ, Մարտ 22ին, մեռած է ականաւոր գրագատ, բանասիրական գիտութիւններու դոկտոր Արամ Ինճիկեան: Ողբացեալը 65 տարեկան էր:

Արամ Ինճիկեան միջնակարգ կրթութիւնը ստանալէ ետք իր ծննդավայրին՝ Ախալցխայի մէջ, 23 տարեկանին ընդունուած է Երեւանի պետական համալսարանի լեզուի եւ գրականութեան ճիւղը: Համալսարանը աւարտած է 1937ին եւ երկու տարի ետք զօրակոչի ենթարկուած է կռուելու համար ֆինլանտական ռազմաճակատը: Պատերազմը հազիւ աւարտած կրկին ռազմաճակատ ղրկուած է, այս անգամ համաշխարհային Բ. պատերազմին հետեւանքով:

Ա. Ինճիկեանի բանասիրական բեղնաւոր գործունէութիւնը սկսած է 1946ին, երբ աշխատանքի լծուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Մ. Աբեղեան» գրականութեան հիմնարկութիւնը: 1946ի վերջերն է, որ ներկայացուցած է իր աւարտաճառը՝ «Արա Գեղեցիկի առասպելը, եւ նրա գրական մշակումները» (հրատարակուած 1967ին), որուն համար ստացած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուի աստիճան:

Ա. Ինճիկեանի լոյս ընծայած առաջին երկու գիրքերը եղած են «Ծատուրեանի կեանքը» եւ «Աւ. Իսահակեան» (երկուքն ալ՝ 1940ին: Այնուհետեւ հրատարակած է բազմաթիւ չահեկան ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս «Ազգային-ազատագրական շարժման արտացոլումը Պէշիկթաշլեանի երկերում», «Լերմոնտովը եւ հայ վաթսունականները», «Բելինսկին հայ գրականութեան մէջ»:

1954ին լոյս ընծայած է մօտ 15 տարուան քրտնաջան աշխատանքի արդիւնք հանդիսացող «Միքայէլ Նալբանդեանի կեանքի եւ գործունէութեան տարեգրութիւնը» աշխատութիւնը: 1967ին հրապարակ հանած է «Մտերիմներ եւ մտորումներ» խորագիրով հատորը, ուր տեղ գտած են գրագատական բնոյթի իր կարեւոր գրութիւնները: 1969ի ալ լոյս ընծայած է «Յովհ. Թումանեան — կեանքի և ստեղծագործութեան պատմութիւնը», որուն համար 1970ին ստացած է բանասիրական գիտութիւններու դոկտորի աստիճան:

Արամ Ինճիկեան մեծ աշխատանք կատարած է հայ դրագէտներու ամբողջական գործերու հրատարակութեան մէջ, հիմնուած բնագիրներու լուրջ ուսումնասիրութեան վրայ: Արդէն 1958ին իր նախաձեռնութեամբ և Գրականութեան Հիմնարկութեան ջանքերով ստեղծուած է բնագիրներու (տեքստաբանութեան) բաժին մը, որուն վարիչը եղած է: Այս պատասխանատու պաշտօնը յանձնուած է իրեն, որովհետեւ 1937ին հրատարակութեան համար պատրաստած է Ա. Ծատուրեանի բանաստեղծութիւններու ամբողջական հաւաքածոն՝ իր յառաջաբանով եւ ծանօթագրութիւններով: 1941ին հրատարակած է Ս. Շահազիզի ստեղծագործութիւններու հաւաքածոն, իսկ 1947ին լոյս ընծայած է Պէշիկթաշլեանի «Տաղերը»: Իր ղեկավարութեան տակ բնագիրներու բաժինը լոյս ընծայած է Թումանեանի երկերուն վեց հատորները (աւարտած է 1959), Յ. Պարոնեանի երկերը (1962), Աւ. Իսահակեանի ստեղծագործութիւններու հաւաքածոն եւայլն:

ԵՐԲ ԵՍ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

«ԶԱՀԱՒՈՐԵԱԼ ԻԲՐԵՒ ԶԱՐԵԳԱԿՆ Ի ՄԷՋ ԱՍՏԵՂԱՑ»...

— O —

Սիւնեաց աշխարհի պատմիչը՝ Ստեփանոս (արք.) Օրպէլեան, իր վկայութիւններուն մէջ խօսելով Տաթեւի վարդապետարանին 9 – 15րդ. դարերու դաստիարակչական եւ մշակութային դերակատարութեան, շրջանէ շրջան իր յարկին տակ ամփոփած գիտնական դէմքերու, ուսանողներու եւ հոգեւորականներու ոգեւոր աշխատանքին, ինչպէս նաեւ վանական հաստատութեան ու յարակից շէնքերու կառուցային մանրամասնութեանց մասին, քերթողի իր տաղանդը (*) կ'արժեւորէ նկարագրական բնոյթ ունեցող պատկերացումներով:

Պատմիչը կը պարզէ Տաթեւի դաստիարակչական փեթակին մէջ տիրող եռուզեռը՝ բնորոշիչ հետեւեալ տողերով.

— Զահաւորեալ իբրեւ զարեգակն ի մէջ աստեղաց՝ երեւելի էր ի մէջ ամենայնի, ո՛չ միայն շինուածովք այլեւ պայծառանայր քահանայական եւ կրօնաւորական դասուք ի չափ 500 եղբարց...

...«Լի էր եւ ծովամասոյց փիլիսոփայիւք երաժշտական երգոց, ճոխ էր եւ վարժարան դպրոցացն վարդապետական կրթութեամբ, նաեւ արուեստաւորք նրկարչացն եւ գրողաց անհամեմատք»:

Ինչպէս գիտել տուած ենք արդէն՝ Տաթեւը Սիւնեաց նահանգի հոգեւոր կեդրոն կը դառնայ իններորդ դարու վերջաւորութեան (895էն սկսեալ)), իբրեւ շարունակութիւնը հինգերորդ դարուն իսկ գոյութիւն ունեցող Սիւնեաց վարդապետարանին՝ որուն հիմնադրութեան սկզբնական վայրն է եղած Ծղուկ գաւառի Շաղատ գիւղաքաղաքը:

Նոր կեդրոնը գեղատեսիլ դիրք ունէր, օդասուն ու բարձրադիր, շրջապատուած լեռներով, ու ճակատէն՝ անդնդային ձորի մը հայող, ուրկէ որոտաձայն կը հոսէր Որոտան գետը:

Օրպէլեան, նկարագրելով Տաթեւի ընդհանուր պատկերը, Որոտանի մասին կը գրէ. «Եւ ձորն այն՝ լի այգեստանօք եւ դրախտացեալ զանազան բուրաստանօք»...

Բնութեան բոլոր շնորհներով օժտուած այս մշակութային կեդրոնին մէջ է որ հայ դաստիարակչական շարժումը կ'արձանագրէ իր պատմական նուաճումները:

Միաբանական հոյլը քանակապէս թէ որակապէս եղած է հարուստ. նիւթական առումով թէ կազմակերպականօ՛րէն անհամեմատօրէն 'բարելաւ' քան գոյութիւն ունեցող այլ վանական կեդրոններ: Սկզբնապէս կառուցուած եկեղեցիին շուրջ «բազում տունս»՝ այսինքն դպրեվանք, հիւրանոց, դպրոց, ուխտաւորներու յատուկ կացարաններ, դաստուն, լարան, եւայլն:

Օրպէլեան կը մանրամասնէ իր նկարագրութիւնները այս մասին, գիտել տալով որ Տաթեւի ծաղկման առաջին շրջանին իսկ կառուցուած են «զաղտանցս գետնափորս ի ներքոյ վանիցն ծածուկ երկրաւ, բազում տունս եւ դարանս ի պէտս եկեղեցւոյն. եւ հարթեալ հաւասարեալ զվայրըն՝ շինէ եւ սրբաշէն տրապէզս եւ գործատունս, համբարանոցս եւ փռատունս»...

Տաթեւի քարեղէն թէ աննիւթական էութեան, այսինքն արտաքին պատկերին թէ ներքին բովանդակութեան մասին պատմիչին յատուկ վկայութիւններէն կը պարզուի անժխտելիօրէն՝ թէ դաստիարակչական այս ամրոցը ո՛չ միայն մտքի ու գրչի մարդիկ, այլեւ արուեստի եւ արհեստի մշակներ կ'ամփոփէր իր երդիքին տակ,– երաժիշտներ եւ նկարիչներ, բնական եւ արտաքին գիտութիւններու նուիրուած ուժեր:

Ուշագրաւ է այն հաստատումը որ աւանդապաշտական ու տոհմիկ ուղղութեան բծախնդրօրէն հաւատարիմ մնալով հանդերձ՝ Տաթեւականները լայնախոհական ու պատամիտ կեցուածք ցոյց տուած են նաեւ հելլենական իմաստասիրական եւ գիտական ուսումներու հանդէպ, — ուսողութիւն, բնական գիտութիւններ, աստղաբաշխութիւն, մարդակազմութիւն, երկրչափութիւն, եւայլն:

×

Քանի մը խօսք ալ ուսումնական եւ ուսուցչական կարգուսարքի մասին՝ ներկայացնելու համար ապա տիտանեան երկու դէմքերը, Յովհան Որոտնեցին (ուսուցիչը) եւ Գրիգոր Տաթեւացին (աշակերտը), շրջանի սերնդակերտ դաստիարակները:

Մ. Թ.

(*) Միջնադարու մշակութային վերազարթումին սեւեռող մեր նշմարներէն վերջինը յատկացուցած էինք Ստեփանոս արք. Օրպէլեանի կեանքին ու գործին, ներկայացնելով Պատմիչը ու դիտել տալով որ ան նաեւ գրական առումով յիշատակելի վաստակ մը ունի՝ իբրեւ Քերթող:

Երբ կարենանք աւարտել նաեւ դաստիարակչական շարժումին նուիրուած մեր այս նշմարներու շարքը՝ կ'առաջադրենք ներկայացնել միջնադարու եւ մինչեւ 17րդ դարերու հայ բանաստեղծութիւնն ու տաղերգութիւնը եւս: Այնտեղ միայն պիտի ուզենք խօսիլ Օրպէլեան Քերթողին մասին՝ որուն «ՈՂԲ» անունով յայտնի երկարաշունչ բանաստեղծութիւնը, գրի առնուած 1300 թուականին, պատմողական-այլաբանական ստեղծագործութիւն մըն է Հայ. եկեղեցւոյ ողբալի կացութեան մասին, աւերումի դարերուն, ու նաեւ հայրենաշունչ գեղում մը՝ վերանորոգ կեանքի եւ վերազարթումի հաւատքով օծուն:

Մ. Թ.

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ (ՀԱՅՐԸ) ԵՒ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Մայքըլ Արլէն Որդիի գրութեան առթիւ «Ճամբորդութիւն դէպի Արարատ» (Փէսէյճ թու Արարատ), ըսած էինք թէ հին էջեր քրքրելով շահեկան նիւթեր գտած էինք իր հօր մասին, լոյս տեսած «Յառաջ»ի մէջ, 30ական թուականներուն: Այդ օրերուն եւ առաջին առթիւ Փետրուարին մեծ իրարանցում մը ծագած է Մայքըլ Արլէնի մէկ գրութեան առթիւ «Քսանեւմէկ Տարեկան էի» (Էնտ այ ուազ 21) լոյս տեսած Նէշըն'զ Մէկըզինի մէջ, (1929, Սեպտեմբերին) անգլիական պարբերական մը, եւ որու մէկ հատուածը այնքան վրդոված է Հայութիւնը որքան պիտի չվրդովուէր Պապը եթէ մէկը Ս. Պետրոսը նախատէր: Բայց մենք չափազանց դիւրագրգիռ ժողովուրդ ենք եւ չենք հանդուրժեր որեւէ բացասական մանրանշումի մեր մասին, ոչ իսկ հասկնալի գրական պոռթկումներու, նոյնիսկ երբ գրողը ինքն ալ Հայ է...: Ուրեմն 1930 Փետրուար 2ին, «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած է նախ խնդրոյ առարկայ հատուածը, ապա թարգմանաբար տրուած է ամբողջ վիպակը (Փետր. 15էն 28) եւ յաջորդաբար այս մասին տեսակցութիւն մը Մայքըլ Արլէնի հետ, զոր «Յառաջ»ի կողմէ ունեցած է Հրանտ-Սամուէլ (Մարտ 23) եւ վերջապէս միշտ նոյն նիւթին շուրջ Մայքըլ Արլէնի նամակը «Յառաջ»ի խմբագրութեան (Մարտ 30):

Ստորեւ կուտանք նախ խնդրոյ առարկայ հատուածը, եւ յաջորդաբար «Յառաջ»ի տեսակցութիւնը եւ Մայքըլ Արլէնի նամակը: Յետագային մտադիր ենք նաեւ ամբողջութեամբ տալու անգլիագիր գրագէտին «Քսանեւմէկ Տարեկան էի» վիպակը, տրուած ըլլալով որ ամբողջութիւն մը միայն կրնայ ամբողջական գաղափար մը տալ, մանաւանդ որ տարբերութիւններ ալ կան երկուքին միջեւ: Արդէն «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կ'ընէ հետեւեալ ամբողջական գրութեան գլուխը.—

«Ամբողջական թարգմանութիւնն է այս Մայքըլ Արլէնի (Տիգրան Գույումճեան) այն վիպակին որ հրատարակուած է անգլիական Նաշըն'զ Մէկըզինի 1929 Սեպտեմբերի թիւին մէջ, եւ որու մէկ հատուածը այնքան իրարանցում պատճառեց կարգ մը շրջանակներու, իբրեւ «լուտանք» հայ ցեղին դէմ: Կարդալով ամբողջութիւնը կարելի է գաղափար կազմել թէ ստորացած հայ գրագէտը կը հայհոյէ՞ իր ծագումին դէմ թէ դառնութեան հզօր ճիչ մը կ'արձակէ» (Յառաջ 1930, Փետր. 15):

×

Անկարող ազգի մը զաւակը, վտարուած ժողովուրդի մը ամպոտ երեկոյին ծնած, դարերով ստորին փախուստներու եւ անպատիւ մարտիրոսութիւններու ժառանգորդը, ի՞նչ բանի կրնայի հանդիլ, եթէ ոչ մտահոգ եւ անօգնական միայնութեանը ծառայի մը որուն պէտք չունինի:

Ի՞նչ արուեստ կրնար գալ Հայաստանէն: Ի՞նչ մեծութիւն, նոյնիսկ ի՞նչ արժանիք:

Ո՜հ, Հայաստան, ո՜հ անհաճոյ պերճագին (քուրթիզան) որ ինքզինքդ կը ստորնացնես մերթ այս մերթ այն յաղթականին առջեւ, ինչո՞ւ չմեռար արժանիքով, ինչո՞ւ չմեռար Նինուէի, Կարկեմիշի, Բաբելոնի հետ:

Յետոյ Ճինկիզ Խան մոռացութեան մատնեց քեզ. այդ ալ ձգեցիր: Եթէ մեռած ըլլայիր, գոնէ հնութիւններու պատմագիրները կը շահագրգռէիր. պատմաբանները պիտի ըսէին՝ «Ժողովուրդը Հայաստանի զոր հիմա «Արմենիա» կը կոչենք, երբեմն պատերազմիկ ազգ մըն էր: Հա՞րկ է սակայն աւելցնել, որ անոնց այսօրուան ստրկացած եւ այլասերած յաջորդները, որեւէ նշան չեն տար իրենց ցեղին սկզբնական մեծութենէն»: Այո, եթէ մեռած ըլլայիր, դիակդ բաւական շահագրգռական պիտի ըլլար: Բայց կենդանի՝ դուն տաղտուկ մըն ես ամէնուն եւ բեռ մը զաւակներուդ համար:

Հրեաները իրենց հանճարին շնորհիւ, ծառայելով արեւմտեան ժողովուրդներուն, աշխարհը ժառանգեցին:

Դուն, անկարող ո՛րեւէ բանի մէջ յաջողելու, ոչ նոյնիսկ իրարու հանդէպ ներդաշնակութեան, ոչ իսկ միութեան, ոչ իսկ նախանձէ ազատութեան, ոչ իսկ մոռացութեան՝ սողացիր, չափազանց տաղտկալի մարտիրոսութեան մը մէջ, պատմութեան կրօնքներուն եւեւէն կրբելով ճամբադ դէպի քաներորդ դարը:

Խե՛ղճ արարած, դուն չես ուզեր մեռնիլ, այդպէ՞ս է: Աստուած քեզի կեանք տուաւ, եւ դուն դեռ կը պաշտես զՀաւատքդ առ Աստուած, ինչպէս որ պաշտեցիր զայն Պայազիտի եւ Լէնկթիմուրի դէմ:

Բայց ան քեզ չի սիրեր, ընդհակառակն:

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄ

×

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Դատապարտեալը այդ միջոցին ջերմ ունէ՞ր:

Վկայ Շուլցէ.— Կ'ըսէր թէ ամբոխը զինքն խոշտանգած է եւ գլխուն վրայ վէրք մը ունի. սակայն բոլորովին հանդարտ տպաւորութիւն կը թողուր:

Ն.— Ամբաստանեալ, Մարտ 16ին ըսած էք որ 1915 թուին Երզնկայէն փախած առենէն ի վեր որոշում տուած էք Թալէաթը սպաննել:

Ամբաստանեալ.— Այդպիսի բան մը ըսած ըլլալս չեմ յիշեր:

Ն.— Ուրեմն չէ՞ք խոստովանած թէ այս գործողութիւնը երկար առենէ ի վեր արդէն ծրագրուած էր:

Ա.— Ո՛չ, ի՞նչպէս կրնայի այդ ըսել:

Ն.— Այն առեն որոշ ըսուած ըլլալու է այս, հարցաքննութիւնը թարգմանի միջոցով եղած է:

Ա.— Գուցէ այդպէս բան մը ըսած ըլլամ, վասնզի գլուխս վիրաւոր եւ կապուած էր:

Ն.— Ուրեմն ըսել կ'ուզէք թէ հաւանական է, վասնզի գլուխնիդ վիրաւորուած էր. սակայն հիմնական տարբերութիւն կայ 14 օր առաջ որոշում մը տալուն եւ տարիներէ ի վեր եղած որոշման մը՝ այդ նպատակով Պերլին գալուն եւ տարիներ առաջ ատրճանակ մը ճարելուն մէջ: Այս հիմնական տարբերութիւն է: Գիտակից չէ՞ք ձեր ըսածներուն նշանակութեանը:

Ա.— Այդ օրն ըսածներուս մասին բան չեմ գիտեր այլեւս, պարզապէս ըսած եմ:

Ն.— Պ. գաղտնի խորհրդական Շուլցէ, արդեօք ամբաստանեալին այս իմաստով հարցեր ուղղուա՞ծ են եւ ան անոնց այս պատասխանները տուած է:

Վկայ Շուլցէ.— Ոչ, ոչ, ամբաստանեալը ինքն իրմէ ըսաւ այս բոլորը եւ յայտնի խոստովանեցաւ որ Թալէաթ փաշայի բնակարանին դէմ առ դէմ սենեակ վարձած էր, անկէ զայն դիտելու եւ հըսկելու յարմարութիւն ունենալու համար:

Ն.— Ամբաստանեալը այդ այսօր ալ կ'ըսէ, բայց չընդունիր այդ գործը տարիներ առաջ իր մտքին մէջ ունենալը, ու պատրաստելը:

Վկայ Շուլցէ.— Ինչպէս ատենագրութեան մէջ յիշուած է, այն միջոցին ըսաւ ամբաստանեալը թէ որչափ ուսման, նոյնչափ ալ իր վրէժը փոհացնելու համար Պերլին եկած էր:

Ն.— Ատենագրութիւնը կարդալ հարկ կա՞յ:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Հարկ չկայ: Կ'ուզէի հարցնել ամբաստանեալին թէ արդեօք ինքը այն ատեն իր ըրած գործէն բաւարարութիւն զգալով ըսած է. «Ըրած եմ այս, անշուշտ ըրած եմ, վասնզի երդում ըրած էի»: Թերեւս այս ներքին բաւարարութիւնը գեղուն կերպո՞վ արտայայտած էք եւ երբ այս դէպքի մասին խօսք եղած է, ամէն բանի «այո» ըսած էք: Ըսած էք որ «այս գործը տարիներով հետապնդած եմ եւ ըրած ըլլալուս համար գոհ եմ»: —

Ա.— Չեմ գիտեր:

Պաշտպան Դր. Նիմայէր.— Հարցաքննութիւնը թարգմանի միջոցով եղած է. այսպիսի հարցաքննութիւն մը շատ այլազան կերպով կրնայ ըլլալ. կամ հարցաքննողին թոյլ կը տրուի որ ազատօրէն խօսի, եւ յետոյ թարգմանը կապակցեալ կը պատմէ ամբողջութեամբ, եւ կամ կտրուկ, ճշգրիտ հարցեր կը բանաձեւուին եւ թարգմանին միջոցով կ'ուղղուին ամբաստանեալին, եւ անոնց պատասխանը դարձեալ թարգմանին միջոցով կը տրուի: Այսօր հոս առջեւնիս ունինք այսպիսի ինքնայատուկ թարգմանի միջոցով հարցաքննութեան մը օրինակը: Բայց այստեղ շնորհիւ թարգմանին ճարպիկութեան ամէն բան այն աստիճան արագ կ'ընթանայ որ մարդ կը կարծէ թէ ամբաստանեալն ինքնին կը պատասխանէ: Պ. Զաքարեանց խօսքերը ամբաստանեալին բերնէն կ'առնէ. ցարդ այսպիսի ճարպիկութիւն թարգմաններու քով հազի՜ւ թէ տեսած ըլլամ: Ընդհանրապէս քայլ առ քայլ, կ'ընթանան: Կ'ուզէի գիտնալ թէ այն միջոցին թարգմանի ձեռքով հարցաքննութիւնը ի՛նչպէս կատարուած է:

Վկայ Շուլցէ.— Որչափ կը յիշեմ թոյլ տուի որ ամբաստանեալը հանդարտ խօսի եւ պատմէ դէպքերն ինչպէս պատահած ըլլալը, յետոյ միայն գուցէ մանրամասն հարցեր ուղղած ըլլամ: Ընդհանրապէս այսպէս կատարուած է հարցաքննութիւնը, մանրամասնութիւնները չեմ յիշեր, ամէն պարագայի մէջ թող տուի որ հանդարտ խօսի, եւ թարգմանին յանձնեցի որ ինքն ուղղէ հարցումները ու պատասխանները ինծի հաղորդէ: Շարժառիթներու մասին ալ հարցուցի անոր:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Կարելի՞ է հարցնել, Պ. Թարգմանը շատ յոգնուա՞ծ էր. կը յիշէ՞ք այս պարագան:

Վկայ Շուլցէ.— Թարգմանը իր գործին մէջ շատ հաճելի եկաւ ինծի:

(Շար. – 30)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Դուն չա՛տ ապրի՛ր, տղա՛յ

ԼԻՈՆ.— Դպարին՝ Սալ Ռամոյի մուտքին, անցքերուն ու սրահներուն մէջ, հանդիսականները լսելի դառնալու ճիգով մը, իրենց գոհունակութեամբ լի տպաւորութիւնները կը փոխանակէին: Յայտագրին Ա. մասը իր լրջութեամբ, կանոնաւորութեամբ, ինքնատպութեամբ, հայկ. երաժշտութեամբ առլցուն իր բնոյթեամբ կարծիքներու փոխանակումի ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած էր:

Կիրակի Մարտ 23, յետ միջօրէին, Նոր Սերունդի Կեդրոնական Ֆրանսայի վարչութիւնն ու յանձնախումբը ինքզինքնին լիովին վարձատրուած կը զգային հաւանաբար: Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 30ամեակի առիթով կազմակերպուած «Հայկական Շաբաթ»ը բացման Կալային, այդ հսկայ սրահը կենդանացած՝ կ'եռեւեփէր: Ի՜նչ բազմութիւն. սերունդները հոն ժամադրուած էին. Լիոնէն ու շրջակայքէն, Տէսինէն, Սէն-Մօրիսէն, Վիէնէն, Սէնթ-Էթիէնէն, Կրընոպլէն, Վալանսէն, քիչ մը ամէն տեղէ: Ներկաներուն մէջ կային նաեւ օտար պաշտօնական շրջանակէ հիւրեր:

Այս շատ սիրելի միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երեսնամեակի այս ցերեկոյթին մեծ բացական Հիմնադիրն էր, Շաւարշ Միսաքեան, սակայն անոր ոգին սրահէն ներս իր «ներկայութեամբը» կը խայտա՞ր:

Յայտագրի առաջին բաժնով «Սայաթ-Նովա» Փարիզի նուագախումբը, իր տոհմիկ աշուղական լարային նուագարաններուն եւ սրինգին մելանոյշ երաժշտական հնչիւններով, երգչուհին՝ Սիլանոյշ Հուրտաճեանը Սայաթ Նովայի հարուստ խմացական ու զգացական Թովիչ աշխարհը կը վերակենդանացնէին:

Հոն էր կրկին, Ֆրանսահայութեան համար հետզհետէ աւելի փայլող աստղ՝ երգչուհի Ալիս Շահմիրեանը, որ յաջողեցաւ սքանչելի կերպով մեկնաբանել մեր անմահանուն երաժշտագէտներէն՝ Կոմիտաս վարդապետի հայրենաբաղձ «Կռունկ»ը, Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն «Աստւմ են ուռին»ը, ինչպէս նաեւ հայրենի երիտասարդ երգահաններէն երգեր:

Երկրորդ բաժինը ջերմ խնդութեամբ համակեց հանդիսատեսի հոգին, երբ ե-րեւցան կայտառ երկսեռ պարողները: Հայկական պարերգներու կշռոյթներուն ներդաշնակօրէն հետեւող այս մանչերն ու աղջիկները եղան մերթ քնքոյշ, նազանի, ազնուական, մերթ հրաբորբոք, յաղթական ձիաւոր պատերազմիկներ, մերթ սիրուն ծաղկեփունջ, քնատ ու արթուն լեռնական հովիւներ, ու մերթ կատակող չարաճճի տղաք՝ ամչկոտ գեղջկուհի, բարի աղջկան սիրտը շահելու իրենց անմեղունակ փորձերով, արժանացան խելայեղ ծափերու, պռավօներու եւ պրիքներու: Մին միւսը գերազանցող այս եւ միւս պարերուն հմայքին դեղեցիկ նուէրը հանդիսատեսին բերին Փարիզի «Նաւասարդ» և «Նայիրի» պարախումբերուն յոգնիլ չգիտցող տղաքը, քրտնած, ուշիմ, ճարտար եւ տաղանդաւոր տղաք: Այս խանդոտ ներկայացուցիչները Ֆրանսայի նոր սերունդին, իրենց քոյր-եղբայրներուն ազգային վերանորոգուող դիտակցութիւնն ու հպարտութիւնը լաւապէս դրսեւորեցին:

Աղնի՛ւ տղաք, աղւո՛ր ու քա՛ջ տղաք, ո՞ւր, ի՞նչպէս եւ ե՞րբ սորվեցաք այս պարերը, կը զարմանանք: Հապա դո՞ւք, ե՞րբ եւ ի՞նչ ձեւով կրցաք պատրաստել այս հայկ. գեղարուեստը հարազատօրէն արտայայտող այս ճոխ ու գեղեցիկ յայտագիրը: Ձեր վարձքը կատա՛ր. դուք շատ ապրի՛ք. ձեզի միացուցէք ձեր շուրջ գտնուող քոյր - եղբայրները. Թող ձեր քանակն ու ոգին մանաւանդ, միշտ զարգանան:

Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 30ամեակի հանդիսաւոր Հայկական Շաբաթի յայտագրի գործադրութիւնը կը տեւէ մինչեւ Զատիկ:

Անկարելի է վերապատկերացնել այս Փառատօն - Հանդիսութիւնը. ներկաները լսեցին ու տեսան, տեսան ամէն բան, չա՜տ բարեկամ - ծանօթներ: Զգացին, ամէն բան չկրցան զգալ, իւրաքանչիւրը ի՛նք ապրեցաւ պահը:

Զգացինք սակայն որ հոս հայրենասէր սերունդ մը կայ, որ սիրոյ ուշադրութեան եւ գուրգուրանքի կը կարօտի, որ կազմակերպուելու պէտքը կը զգայ...

Ո՞վ տեսաւ բեմին առջեւ պարողներու ձեւը փորձող այդ աղջնակը: Ո՞վ տեսաւ երջանկախառն արտասուքով փայլող դէմքեր...:

Ներկաները՝ չահեցա՛ն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Աստուած զօրաւոր հաւատացող մըն է քաներորդ դարու քաղաքական օրէնքներուն եւ 20րդ դարու քաղաքական օրէնքները կ'ուզեն որ դժոխքին բաժին դառնաս:

Կարդա՛, հին Կտակարանը, բարեկամս, եւ տես թէ կը հաւնի՞ս: Դուն հոն պիտի տեսնես որ Աստուած աւելի Պիմարքին կը նմանի, քան Տօքթ. Նանսէնի: Դուն՝ Թուրքերուն դէմ, դաշնակիցներուն հե՞տ կը պատերազմիս, զաւակներդ կը մեռնի՞ն ազատութեան համար, եւ արիւնդ պատերազմին մէջ կը հոսի՞:

Հանդարտէ՛, ոչ մէկուն հոգն է թէ ո-րու համար կը կռուիս, քու վաստկելիք միակ ազատութիւնդ պիտի ըլլայ, ինքզինքդ մէկուն սեմէն միւսը քաշկռտել:

Դուն կը յուսաս որ, անոնք քու տառապանքնե՞րդ մեղքնան:

Դուն, ճամբուն եզերքը ինկած քրիստոնեայ մը, որուխայնդ դուրս Թափած, օգնութի՞ւն կը սպասես:

Գոհացիր բարեկամս, ազատական քաղաքագէտներու եւ ամերիկեան միսիոնարներու հոյակապ, բայց անարիւն համակրութեամբը:

Դաշնակիցներուն համա՞ր կը կռուիս, այո՞:

Ազատութեա՞ն համար, չատ լաւ, փոխարէն պիտի ստանաս միջակ զասակարգի Անգլիացիներու նետած հին տարատները:

Ձե՞ս կրնար տեսնել, ինչո՞ւ:

Արեւմուտքի ժողովուրդները այլեւս չեն կրնար հաճոյք զգալ քեզի մեղքնալով:

Անոնք ձանձրացած են քրիստոնէութենէն, քու ջարդերէդ, քու բողքներէդ, քու գոյութենէդ:

Եւ քու զաւակներդ միայն Թափթփուք եւ փողոցի մնորտուք են աշխարհիս երեսին վրայ:

ՄԱՑՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

(Ես 21 Տարեկան էի)

EN MARGE

du 60e Anniversaire du Génocide du Peuple Arménien

Le 24 AVRIL 1975 sera commémoré le 60e anniversaire du DEUIL NATIONAL ARMENIEN.

La Nation arménienne il y a soixante ans a perdu un tiers de sa population.

C'était le premier génocide du siècle, tragiquement il y en eut d'autres depuis qui ont frappé diverses communautés.

Certains Arméniens ont réussi à fuir, apatrides, brisés par la perte de leurs familles et de leurs villages ils sont venus nombreux dans nos régions.

La plupart étaient ruraux, ils sont devenus très souvent travailleurs en usines, dans les briqueteries de BOLLENE, par exemple.

Les Socialistes ont toujours dénoncé les crimes contre l'humanité et les atteintes aux libertés civiques et individuelles.

Dans le passé Jaurès, plus récemment Louis Mermaz, député-Maire de Vienne ont porté témoignage contre le génocide arménien.

Dans le département de Vaucluse où vivent tant de descendants d'Arméniens il convient de montrer notre respect devant les souffrances anciennes.

A l'occasion du 60e anniversaire du 24 Avril 1915, je saisirai le Conseil Général du Vaucluse d'un vœu pour qu'une stèle commémorative du Deuil National Arménien soit érigée dans le canton de BOLLENE.

GUY PENNE

Président de la Commission Nationale des Conflits du Parti Socialiste, Maire - Adjoint de Ste Cécile-les-Vignes (Vaucluse)

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ ՄԷՋ

— Օ —

Ամէնօրեայ վարժարանը.— Ծնողքներու հաւաքոյթի մը ընթացքին, որուն ներկայ են մօտ 250 ծնողքներ, Օր. Վանուհի Խաչանեան, տնօրէնուհին Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ ամէնօրեայ վարժարանին եւ ՀՕՄի ծաղկոցին, շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդած է վերոյիշեալ կրթարանին մասին. «1973 Սեպտեմբերին, երբ հիմը կը դնէինք մեր գաղութին երազը եղած ամէնօրեայ վարժարանին ծաղկոցի բաժնին, 45 աշակերտներու նախատեսութեամբ, հաճելի անակնկալը կ'ունենայինք 60 փոքրիկներ ընդունելու, եւ տեղ չըլլալուն պատճառով, ցաւ ի սիրտ կը մերժէինք շատերը: 1974 Սեպտեմբերէն ի վեր, վարձուած այս շէնքին մէջ մեր խնամքին եւ հոգածութեան յանձնուած են 130 փոքրիկներ... Վարժարանը ունի վեց դասարան, փոքրիկներու տարիքին համապատասխան բաժանումով: Կը սորվին հայերէն եւ ֆրանսերէն եւ 1975 - 1976 տարեշրջանին նախակրթարանի երկրորդ կարգին պիտի դասաւանդուի նաեւ անգլերէնը: Առ ի հետաքրքրութիւն ըսենք, թէ ամէնօրեայ վարժարանը կը յաճախեն նաեւ խառն ամուսնութեան ծնունդ 27 փոքրիկներ եւ զուտ Քէպէքցի - Ֆրանսացի երեք փոքրիկներ, որոնք սկսած են արդէն հայերէն խօսիլ»:

Ձայն - պատկերասփիւռ.— Յունուար 15ին եւ Փետրուար 1ին, ամէնօրեայ վարժարանի տնօրէնուհին գաղութին զոյգ վարժարանները հետաքրքրող հարցերու շուրջ հարցազրոյց մը ունեցած է Համագայինի ձայնասփիւռի կայանի խօսնակ Տիկին Վանիկ Գապասագալեանի եւ հեռատեսիլի Թիւ 9 կայանի հայկական բաժնի վարիչ Դոկտ. Գէորգ Պաղճեանի հետ: Փետրուար 8ին, Վարդանանց տօնին առթիւ, հեռատեսիլի նոյն այս կայանէն ամէնօրեայ եւ միօրեայ վարժարաններու փոքրիկները խնամուած եւ օրուան տօնին յարմար յայտագիր մը ներկայացուցած են: Դոկտ. Այգունի հայերէն եւ ֆրանսերէն բացատրած է Վարդանանց պատերազմին տուն տուող քաղաքական եւ կրօնական պատճառները:

Հ.Մ.Ը.Մ. - ԿԱՄՔ.— Արիներու ընդհանուր հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է Մարտ 2ին, «Ահարոնեան» ակումբը: Տեղեկագիրէն պարզուած է, որ Մոնթրէալի մէջ սկաուտական շարժումին հիմը դրած են 1959ին Պերճ Աճէմեան եւ Խաչիկ Սեւտայեան, 10 արիներով միայն: Ներկայիս սկաուտական կազմը բաղկացած է 176 արիներէ, 20 պատասխանատուներէ, մէկ աւագ խմբապետէ եւ սկաուտական Խորհուրդի 11 անդամներէ, ընդամէնը՝ 219 հոգի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԵ.

Կանգ առաւ, որովհետեւ մտածումները կը խեղդէին զինքը: Եւ իր նայուածքը դարձաւ կալանաւորին վզին վրայ, եւ այս նայուածքը այնքան նշանակալից էր որ, Պէնետէթթօ ձեռքը հոն տարաւ՝ ակամայ. Տիկին Տանկլար այս սոսկալի ակնարկութիւնը ընելուն զղջալով՝ շարունակեց.

— Կեանքդ գնեցի, քեզի փրկեցի: Ա՛հ, գիտնայիր թէ ես, որ կեանք տուած եմ քեզի, որքան երջանիկ եղայ այդ կեանքը դահիճներուդ ձեռքէն կորզելով:

Այս տեսարանը արդարեւ տարօրինակ բան մըն էր:

Մէկ կողմէ հաւատք, սէր, զղջում՝ բովանդակ զեղումով:

Միւս կողմէ սոսկալի, պաղ եւ հաշուուած կեղծաւորութիւն մը:

Պէնետէթթօյի ամէն մէկ շարժումը, ձայնին ամէն մէկ շեշտը կշռուած, չափուած, ուսումնասիրուած էր: Իր նպատակը սա էր:

«Դուք միլիոն մը ունիք: Ըսիք ինծի թէ Փետրուար 25ին պիտի յանձնէք զայն: Այսօր 24ն է, միլիոնը ո՞ւր է: Տուի՞ք թէ տակաւին ձեր քովն է»:

Եւ այս հարցումին շուրջը կը դեգերէր՝ ինչպէս վագրը այն որսին շուրջը, որ կը գիտէ տենչանքով եւ որուն վրայ չի համարձակիր յարձակիլ:

Յանկարծ ըսաւ.

— Իրաւունք ունիք, մայր իմ: Սակայն կը խոստովանիմ որ, յիշելով այն կացութիւնը, որ ունիք ընկերութեան մէջ...

— Զօր ունէի: Չէ՞ք գիտեր որ Պ. Տանկլար, սնանկանալով եւ անպատուուելով, աներեւոյթ եղաւ:

— Այդ եղելութիւնը այնքան բնական էր որ, անկարելի էր չգուշակել, ըսաւ Պէնետէթթօ վայելուչ շարժումով մը: Դուք ձեզի անարժան անձի մը հետ ամուսնացած էիք, մայր իմ: Անցնինք: Այսպէս ուրեմն տակաւին շատերու հետ յարաբերութիւններ ունիք: Յուսացի որ պիտի կարենաք ազատել զիս:

— Ո՛հ, որդեակ իմ, չկայ կեանքիս մէջ վայրկեան մը, որ այդ նպատակին նուիրուած չըլլայ: Ապահով եղիր: Միշտ կը մտածեմ այդ բանը... միշտ:

— Մտիկ ըրէք, մայր իմ: Սրտիս խորէն շնորհակալ եմ, բոլոր այն բաներուն համար, որ ըրիք եւ պիտի ընէք ինծի համար: Բայց ափսո՛ս, պէտք է խոստովանիլ թէ անկարող էք սակէ վերջ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

Անոնք որոնք իրենց աջակցութիւնը խոստացան ձեզի, շահէ զրկուած էին, այնպէս չէ՞:

— Այո:

— Լաւ ուրեմն, քանի որ բոլոր ունեցածնիդ անոնց Թողուցիք:

— Ո՛չ, ո՛չ տակաւին, գոչեց Տիկին Տանկլար, խե՛ղճ մեղաւոր հոգի, խե՛ղճ կին, որ կիրքի յափշտակութիւնները զգացած էր: Միթէ կրնա՞ր գուշակել թէ այն էակը — որ գիտէր թէ իր զաւակն էր, որ իր որդին կը կոչէր — վատ հաշուով մը պատասխան մը կ'ակնկալէր, կը ջանար Թռիչ մը, սրտի զեղում մը տալ իրեն:

Ոչ, ոչ, ըսած էր: Այս բառերը իրեն համար կը նշանակէին «տակաւին կրնամ մաքառիլ, եւ ո՞վ գիտէ, Թերեւս քու ազատութիւնդ ձեռք ձգել: Ո՛ զաւակս»:

Իսկ իրեն՝ Քավալքանթիի համար, — որ անյագ անասուն մըն էր — այս խօսքը կը նշանակէր «Ստակը դեռ քովն է: Միլիոնը դեռ քովն է»:

— Ոչ տակաւին, ըսած էր Տիկին Տանկլար՝ անգիտակից եռանդով մը:

Պէնետէթթօ կանգնեցաւ եւ անոր երկու ձեռքերէն բռնելով՝

— Ի՛նչ, մայր իմ: Այդ գումարը, որուն Թիւը չեմ յիշեր, դեռ ձեր ձե՞ռքն է:

— Այո, վաղը պիտի յանձնեմ:

— Բայց խօսք տուած էք յանձնելու...

— Իրաւ է, սակայն լաւ կը ճանչնամ այն մարդոց ուղղամտութիւնը որոնց կը դիմեմ, եւ անոնց աջակցութենէն չեմ տարակուսիր, մանաւանդ երբ խոստովանեցայ իրենց:

— Ճշմարտութիւնն ըսի՞ք:

— Այո:

Պէնետէթթօ երկու ձեռքը ճակտին տարաւ: Ո՛վ գիտէ, ճակատագիրը անանկ հրաշքներ կրնայ գործել որ, Թերեւս իր արտեւանունքներուն տակ արցունք մը եբեւար:

— Զիս մտիկ ըրէք, մայր իմ, ըսաւ: Զիս կը ճանչնաք. գիտէք թէ ինչ խեղճ մանկութիւն մը ունեցայ: Տեսակ մը աւազակ՝ Պերթուչչիօ՝ զիս առեւանգեց, Թափառաշրջիկներու մէջ մեծցայ: Յանցանքը իմս չէ՝ եթէ չար եղայ: Ա՛, եթէ սրտիս խորը կարենայիք կարդալ...

Եւ այն վայրկեանին՝ կուշտէն կախուած շղթան բռնեց, եւ անգիտակցաբար — մայրը այնպէս կը կարծէր — երկաթը կուրծքին վրայ սեղմեց:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Շուշանիկ Արիստակէսեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Պաղտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ցոնիկ Մկրտիչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Յակոբեան եւ զաւակները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԱՂԱՄԻ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը, իր կոչումի ձայնին անսալով, որոշած է, յաւէտ մեզմէ բաժնուած ամբասիր մտաւորական եւ տաղանդաւոր բանաստեղծ – նկարիչ Բիւզանդ Թօփալեանի գերեզմանին վրայ դամբարան մը կանգնել՝ «Երկրի մէկ խորշին վրայ իր հողակոյտը աննշան» չթողելու եւ «յիշատակն ալ չթառամեցնելու» եղբայրական զգացումներէ տարուած լոկ:

Որպէսզի հնար ըլլայ մօտ 10.000 Ֆ.ի կարօտ այս ձեռնարկը գլուխ հանել, Գրողներու Ընկերակցութիւնը այսօրուընէ սկսեալ հանգանակութիւն մը կը բանայ, անհետացող մտաւորականը սիրող եւ յարգող գրասէրներու նիւթական օժանդակութիւնը, յաջողութեան կանխայայտ գրաւական մը համարելու վստահութեամբ:

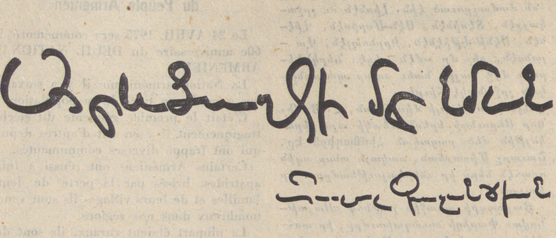
Դրամական առաքումները կատարել ընկերակցութեան գանձապահին՝ Պր. Յակոբ Վէզիրեանի հասցէով՝

84, Rue Adolphe Guyot

92 Bois-Colombes

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ "ՅԱՌԱՋ" 1975

Սահմանափակ տպաքանակ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՑԱՆԿ Է.

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէ (Վիէն) 2000, Եր. Տէր Եղիայեանի յիշատակին՝ Տէր եւ Տիկին Հայկ Պօղոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր–Վարդանեան 100, Պ. Յակոբ Ղազարեան (Լիոն), Շալճեան ընտանիք 50ական, Օր. Մարի Սազըրեան 30, Տիկին Գոհարեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճառայեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 50ական: Սարգիս Մէգճեանի յիշատակին՝ Պր. Ժ. Մէգճեան 200, Տիկին Եսթեր Գրիգորեան 100, Պր. Գրիգոր Մէգճեան, Պր. Յովհ. Թօփալեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Փ. Շամչոյեան 30, Տէր եւ Տիկին Ս. Գինոսեան 20, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէրտէրեան 30: Դ. Սրապեանի յիշատակին՝ այրի Տիկին Ռստիք Սրապեան 250: Ժորժ Լուսարարեանի յիշատակին՝ այրի Տիկին Թէրզիպաշեան 50: Գումար 3660, նախկին գումար 78450, ընդհ. գումար 82.110

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ – Սէն Ժեռոմի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Աննիկ Գարատիլեանի իր եղբօր Կարպիս Խուպէսէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Այվազեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վահան Յակոբեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Գեւոն Յակոբեանի իրենց մօր, կեսուրին մեծ–մօր, կնքամօր այրի Եաղկիւլ Այվազեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Զ. Եարճանեան – Համբարձումեան Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակին առթիւ, 300 Ֆր. կը նուիրէ Հայ Դատի յանձնախումբին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 300 Ֆր. «Յառաջ»ի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Ապրիլ 4) ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը:

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի Վրացեան խումբի ընկերները Ուրբաթ, Ապրիլ 4, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20.30ին Իփէկեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 15 տոլար Տիկին Տէր–Մանուէլեանէ (Պոսթըն) Հրանտ Սամուէլի ապաքինման առթիւ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 60ԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեան ատենապետ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ Երիտ. յանձնախումբին, մասնակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

Կիրակի Ապրիլ, 6, ժամը 16.30էն կէս գիշեր

SALON SPLENDIDE

31, Bd. d'Athènes

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՈՅԵԱՆ

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՍՏԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Բռչարի նուագախումբը, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, Հայկ. Ջերմ մթնոլորտ:

Կը հրաւիրուին յարանուանութիւնները, կուսակցութիւնները եւ հայկ. բոլոր կազմակերպութիւնները:

Հանդէսէն ետք՝ ճաշ ժամը 20ին

Սեղանները ապահովել.— Կրասեան 93-32-18, Պապայեան 66-01-21, Պանտիկեան 66-17-46

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԵՐ

COURS DE LANGUE ARMENIENNE
Tous les Lundis à 20 h. 30
au nouveau Centre Culturel de
de l'Association Sainte Croix
10 bis, Rue Thouin
à partir du Lundi 10 Mars, tous les Lundis
Les cours sont donnés par le
R. P. BEZDIKIAN
Tous peuvent y participer.

ԻՍԻԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նուիրուած

Հայոց պատմութեան, հայկական ճարտարապետութեան, հայկ. մանրանկարչութեան, հայկ. տարազներուն...

Բաց է եւ կը տեւէ մինչեւ Ապրիլ 6

Կարելի է այցելել ամէն օր ժամը 15-20,

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տուն,

45, Ռիւ տը լա Տէֆանս

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ՋԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

SPÉCIAL - CHARTER

850 Ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՅՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Կիրակի, Ապրիլ 6 ժամը 17–24
Մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ նուագախումբին
Գեղարուեստական բաժին

Մուտք եւ ճաշ 60 փրանք

Տեղերը նախապէս ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Ա. Թորոսեանի 793-53-71, Ա. Մարտիկեանի 033-34-77 եւ Պարոն Վ. Ասլանեանի 357-42-71

Taverne Maubeuge
chez EDDY
KOPARANIAN
EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales
6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47
(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)
ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԷՏՏԻ
ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
30
DIMANCHE
30 MARS
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1 F.

51րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.262

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51e ANNÉE — N° 13.262

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԶԱՏԿԻ ՔԱՐՈԶԸ

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԱԾ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

(30 ՄԱՐՏ 1975)

ՅԱՆՈՒՆ ՀՕՐ ԵՒ ՈՐԴՒՈՅ ԵՒ ՀՈԳՒՈՅՆ ՍՐԲՈՅ. ԱՄԷՆ
«ՏՈՒՐ ՄԵԶ ՏԷՐ, ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ»

Սիրելի հաւատացեալներ,

Սուրբ Յարութեան ուրախութիւնը բոլորը առաւ խմբաւոր կանանց եւ առաջին այցելու առաքեալների սրտերում, Քրիստոսի դատարկ գերեզմանի առաջ:

Նրանց հոգիներում է, որ առաջին անգամ փայլատակեց մեծագոյն ուրախութիւնը աշխարհի բոլոր ուրախութիւնների: Վճռական էր այդ պահը, Մեծ Վարդապետի աստուածութեան համար, Նոր Ուխտի յաղթանակի համար, պատմութեան համար: Արդարեւ, յարութեան ուրախութիւնը՝ լոյսի արագութեամբ վերածուեց ամենայաղթ մի զգացումի, որ բոցավառեց ու պայծառացրեց բոլոր հոգիները Յիսուսի աշակերտների եւ նրանց հետեւող բազմութիւնների:

Բոլոր ժամանակների մարդը բնորոշւում է մահից յետոյ ապրելու յոյսով: Յիսուս իր քարոզութեամբ ու դատարկ գերեզմանով մանաւանդ, աշխարհի սրտի վրայ վառեց անմար կրակը յաւէտ ապրելու յոյսի, կրակը յարութեան ուրախութեան:

Յիսուսի յարութիւնից յիսուն օր յետոյ, վերնատան մէջ այդ ուրախութիւնը պըսակուեց Սուրբ Հոգւոյ շողակաթումով: Այդ ուրախութեամբ բիւրեղացաւ հաւատոյ նոր հանգանակը և հիմը դրուեց Ս. Եկեղեցու, խորհրդաւոր մարմինը յարուցեալ Փրկչին Քրիստոսի:

Ի լուր յարութեան աւետիսի, անմահութեան ծարաւի հոգիները մարդկանց, երկրից երկիր, սերունդէ սերունդ, բոլորը, բոլորը իրենց խնկոտած (?) ձեռքերը դէպի երկինք կարկառած աղաղակեցին՝ «Տուր մեզ Տէր, ուրախութիւնը յարութեան»:

Յարութեան ուրախութեամբ նահատակուեց առաջին մարտիրոսը՝ Սուրբ Ստեփանոս, որին հետեւեցին չարան–չարան, դարեր շարունակ, անձնուրաց վկաներն ու խոստովանողները Քրիստոսի, որոնք իրենց արիւնով գոյակերտեցին այնտեղ, հեռուն՝ ոգեկանութեան աշխարհի բարձունքների վրայ՝ փառքը յաղթական եկեղեցու:

Մեծ աւետիսով, Յիսուսի յարութեան լոյսը իջաւ նաեւ Հայոց աշխարհի վրայ: Մեր ազգը առաջիններից եղաւ որ կարողացաւ իր հոգու ուժերով բարձրանալ մինչեւ կատարները յարութեան գաղափարականի ու ապրել ստեղծագործ կերպով ուրախութիւնը անմահութեան:

Այդ օրուանից, Հայերը եւ պատմութիւնը նրանց, հեղնեցին մահը եւ յաղթեցին իսկ մահուան, քանզի նրանց աղօթքի ու պայքարի դրօշի վրայ գրուած եղաւ միշտ՝ «Տուր մեզ Տէր, ուրախութիւնը յարութեան»:

Այո, յարութեան ուրախութեամբ մեր ժողովրդի զաւակները դարեր շարունակ մաքառեցին խաւարի ու բարբարոսութեան դէմ, ու չսակարկեցին իրենց արիւնը, որովհետեւ հաւատացին՝ թէ զոհաբերումը արդարութեան ու ազատութեան սեղանի վրայ, բաց է անում ճանապարհը անմահութեան: Ճշմարիտ է Եղիշէ պատմիչի վկայութիւնը թէ՝ նրանք «ի մահ համարեալ էին, եւ մահ իւրեանց կեանք»: Միայն այդպէս կարելի է բացատրել պատմական հրաշքը հայ ժողովրդի գոյատեւման:

Բուն պատմական Հայաստանի հողամասի վրայ, Անիի թագաւորութեան անկումից յետոյ, մօտ հազար տարի տեւապէս հայ ազգաբնակչութիւնը հարստահարուեց, հալածուեց, բռնագաղթուեց ու անխնայ կոտորուեց, մինչեւ մեր դարի իսկ սկզբին, երբ 1915 թուին, Արեւմըտեան Հայաստանում, նա զոհը դարձաւ իր դէմ գործուած մի անօրինակ ցեղասպանութեան, որ խլեց կեանքը մօտ երկու միլիոն Հայերի:

Բայց մեր հաւատաւոր ժողովրդին վերբըստին վիճակուեց մահուամբ մահը յաղթել՝ «իւր քաջ որդւոյց սուրբ արիւնով» եւ մի նոր կեանքի լուսաբացը ողջունել, քաղաքական երջանիկ իրադրութեան մէջ: Հայկական նոր Պետութեան ստեղծումով սովետական մեծ եղբայրութեան դրօշի տակ, մեր ազգին վերջապէս արդարութիւն եղաւ: Հայ ժողովուրդը ազատ շունչ քաշեց եւ խաղաղութեան ու ապահովութեան պայմանների մէջ, ըմբոշխնեց երազ թուացող ուրախութիւնը իր փրկութեան, իր յարութեան:

Այսօր, Սուրբ Զատկի օրով, երբ ներշնչուած ենք մահուան եւ յարութեան անճառ խորհրդովը խաչեալ Աստուածորդւոյն, երբ խօսում ենք մշտանորոգ կեանքի ուժերի ու արդարութեան յաղթութեան մասին ընդդէմ չարիքի ու մահուան, երբ խօսում ենք յարութեան ուրախութեան մասին, չենք կարող չյիշել պատմութեան բոլոր ժամանակների այն աշխարհակործան աղէտը, որ սանձազերծեց հիտլերեան Գերմանիան 1939 թուից սկսեալ, հրոյ ճարակ դարձնելով բազմաթիւ երկրներ, բնաջինջ անելով հարիւրաւոր, հազարաւոր շէն քաղաքներ, կործանելով անհամար հոյակերտ յուշարձաններ ու մշակութային արժէքներ, կոտորելով տասնեակ միլիոնաւոր անմեղ մարդկանց: Հիտլերեան յարձակումը մի համաշխարհային ցեղասպանութիւն էր, գործուած տասնեակ ազգութիւնների դէմ, ի մասնաւորի ռուս ժողովրդի դէմ: Ուրիշ ազգութիւններին ստրկացնելու միեւնոյն բռնակալ կիրքը, կայսերապաշտական միեւնոյն անբարոյական ախորժակները, ինչպէս Վիլհելմեան Գերմանիոյ եւ Օսմանեան կայսրութեան պարագային, առաջին համաշխարհային պատերազմին:

Խորհրդանշական է, որ այս տարի, երբ հայ ժողովուրդը Հայաստանում եւ արտասահմանում ոգեկոչում է վաթսունամեայ տխուր յիշատակը Ապրիլեան Եղեռնի, մեր օրերի ամբողջ աշխարհը, բայց մանաւանդ Սովետական Միութեան ժողովուրդները՝ խոր երկիւղածութեամբ խոնարհւում են իրենց բազմամիլիոն զոհերի յիշատակի առաջ, երախտագիտութեամբ յիշում են իրենց անթիւ անհամար հերոս զաւակների սխրագործութիւնները եւ տօնախմբում են պատմական յաղթանակը հայրենական մեծ պատերազմի:

Սովետական ժողովուրդների այս մեծ յաղթանակի երեսնամեակին սեմին, Մենք, իբրեւ Հայոց Հայրապետ, մխիթարուած ենք խորապէս այն իրողութեամբ, որ մեր փոքր ժողովուրդն էլ իր եղբայր ժողովուրդների կողքին, հաւասար քաջութեամբ կռուեց հայրենիքի թշնամիների դէմ, հաւասար հերոսութեամբ զոհեր տուեց հայրենիքի փրկութեան ի խնդիր, ու արժանի դարձաւ գալիք սերունդների երախտագիտութեան: Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը, գլխաւորութեամբ երջանկայիշատակ Գէորգ Զ. հայրենասէր կաթողիկոսի, բոլոր ուժերով իր մասնակցութիւնը բերեց հայրենական պատերազմին, ամրապնդելով Հայաստանցի ժողովուրդի միասնութիւնը և կռուելու կամքը՝ յանուն արդար յաղթանակի եւ ապահովելով բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը արտասահմանի Հայութեան, որով հնարաւոր դարձաւ սովետական բանակին նուիրաբերել «Սասունցի Դաւիթ» տանկային շարասիւնը, որը խորհրդանշեց համայն հայ ժողովրդի սէրն ու նուիրումը դէպի սովետական հայրենիքը:

Ահարկու էին թշնամու ուժերը, ամենուր մահ ուսարսափ սփռող: Սովետական երկրում պահեր եղան, երբ կարծէք աշխարհի վերջն էր մօտենում: Սակայն իրենց ժողովուրդների կեանքի ու ազատութեան համար մարտնչող զինուորների առասպելական հերոսութիւնը, նահատակուող ազգաբնակչութեան անհաւատալի տոկունութիւնը եւ մահն իսկ յաղթելու պողպատեայ ոգին, ճեղքեցին հիտլերական դժոխքը եւ ջախջախեցին գլուխները բոլոր վիշապների: Ստրկացուած ազգերը մէկը միւսի ետեւից ազատագրուեցին Նացիզմի ու Ֆաշիզմի ճիրաններից, ազատագրուեց նաեւ գերմանացի ժողովուրդը ինքը, որովհետեւ ազատ չէ այն ժողովուրդը, որը խափանում է ազատութիւնը այլ ժողովուրդների:

Արեւելքից արեւմուտք, հիւսիսից հարաւ, աշխարհը ամբողջ ցնծութեան մէջ էր: Բոլոր հորիզոններից շեփորւում էր յաղթանակ, յաղթանակ: Յաղթանակը արդարութեան ու ազատութեան ուժերի, յաղթանակը մարդկանց եւ ազգութիւնների հաւասարութեան գաղափարի, յաղթանակը մեծ ու փոքր ազգութիւնների խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքի: 1945 թուականի Մայիսի 9ին, աշխարհի, պատմութեան ճակատին արձանագրուեց վկայութիւնը մեծագոյն յաղթանակի, վկայութիւնը մեծագոյն ուրախութեան: Աւելինաքամ եղած սովետական ժողովուրդների համար ու նաեւ մեր փոքր ազգի համար, Մայիսեան յաղթանակը հանդիսացաւ սկիզբը բոլոր ուրախութիւնների, սկիզբը նոր ու խաղաղ նուաճումների:

Այսօր, երբ բազմադարեան այս Սուրբ Տաճարի մէջ, հաւաքուած Փրկչի Իջման Սեղանի շուրջ, ոգեկոչում ենք մեծ խորհուրդը Քրիստոսի դատարկ գերեզմանի, մեր սրտերը լի հրաշալի յարութեան ուրախութեամբ, արդար է, որ յիշենք ու փառաբանենք պատմական մեծ յաղթանակը եւ նոր կեանքի արշալոյսը Սովետական Միութեան եղբայրացած ազգութիւնների, արդար է նաեւ ,որ ուխտենք սուրբ պահել յիշատակը Ապրիլեան Եղեռնի մեր նահատակների, ու երբեք չմոռանալ մեր կեանքում՝ հաւատարիմ մնալու նրանց ազնիւ երազանքներին եւ արդար է, որ անհուն հրճուանքով ողջունենք լուսաշող վերածնունդը մեր մայր երկրի ու ոսկի ապագան՝ մահուամբ մահը միշտ յաղթող մեր անմահ ժողովրդի:

Յիշենք մեռելներին, պանծացնենք հերոսներին: Փառք տանք յաղթութեան: Հաւատանք մանաւանդ սուրբ յարութեան հրաշքին եւ աղօթենք, որ նրա բարեխօսութեամբ (?) շնորհներով, աստուածատուր սիրոյ պայծառ արեւը յաղթականօրէն ճառագայթի բոլոր մարդկանց, բոլոր ժողովուրդների հոգիներից ներս եւ խաղաղութեան ու արդարութեան ձայնը հզօրապէս հնչի հորիզոնից հորիզոն մարդկային աշխարհի ու պատմութեան մէջ, այժմ և յաւիտեան:

«Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց. մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբ իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց» ամէն:

Քանի մը տողով

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Խորհրդարանը ի վերջոյ մերժեց Իրաքի սահմանամերձ չորս գաւառներու մէջ, պատերազմական վիճակ հաստատող օրինագիծը զոր առաջարկած էր Էրմաք, առաջքն առնելու համար Քիւրտերու ներխուժումին: Առաջին առթիւ, երբ պարզուած էր որ Հալքը եւ արեւելեան գաւառներու երեսփոխանները դէմ կը քուէարկեն, պահպանողական եւ աջ երեսփոխանները ձգած ելած էին, անկարելի դարձնելով քուէարկութիւնը: Յաջորդ նիստին սակայն, խուսափում չկար եւ օրինագիծը մերժուեցաւ 56ի դէմ 350 ձայնով, Ատալէթն ալ Հալքին միացած ըլլալով: Ատալէթ չէր ուզեր որ Հալք ժողովրդականութիւն շահի արեւելեան գաւառներու մէջ, առանձին:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ծանօթ քաղաքը՝ Տա Նանկ համայնավարներու ձեռքն ինկաւ Ուրբաթ գիշեր: Քաղաքը եղերական պատկեր մը կը պարզէ, եւ թալանն ու կողոպուտը չեն պակսիր: Հարիւր հազարաւոր գաղթականներ աւելցած են հարիւր հազարաւոր բնակիչներու վրայ:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կառավարական տագնապը կրնայ լուծուիլ այս շաբթու, շնորհիւ ինը երեսփոխաններու որոնք Դեմոկրաթիք կուսակցութեան կը պատկանէին եւ որոշեցին այլեւս անկախ ըլլալ բայց անկարելի չի նկատուիր որ Ատալէթին միանան: Այդ պարագային Տէմիրէլ, որ 450ի վրայ 218 կողմնակից ունի արդէն Ազգ. Ժողովի մէջ, կրնայ համախմբական դահլիճը կազմել: Տէմիրէլ յայտարարած է թէ կառավարութիւն մը պիտի կազմէ որ ժողովուրդին ծառայէ եւ ոչ թէ ընտրական կառավարութիւն մը: Ըսել կ'ուզէ թէ մերձաւոր ընտրութիւններու գաղափարը պէտք է հեռացնել:

ՖՐԱՆՍԱ մինչեւ Ապրիլ 28 գինի պիտի չներածէ Իտալիայէն, որոշ գոհացում տալու համար այգեգործներուն:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ Մակարիոս յայտարարած է թէ երկու համայնքներու միջեւ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Զորեքշաբթի, ինչ կը վերաբերի մարդասիրական հարցերուն եւ կը յուսայ որ ի մօտոյ կը սկսին նաեւ խօսակցութիւնները կղզիին քաղաքական եւ սահմանադրական ապագային մասին:

ՄՈՍԿՈՒԱ այլեւս իր վիճակին կը ձգէ Լոն Նոլը եւ իշխան Սիհանուքը կը ճանչնայ իբրեւ միակ օրինաւոր ներկայացուցիչը Քամպոճի: Սիհանուք Փեքին ապաստանած է: Կրեմլինը սպասեց որ վարչակարգը տապալի որպէսզի դիրքը փոխէ: Երանի՜ փոքր ժողովուրդներուն, որոնք Վիէթնամէն Քամպոճ եւ Կիպրոս հաւատք ունին մեծերուն, Ուաշինկթընէն Մոսկուա:

ՀԱՅԸ պիտի սղէ գալ շաբթու: Պակէթի գինը 5 սանթիմ յաւելում կը կրէ եւ խոշոր հացին քիլօն ալ՝ 10 սանթիմ, թէեւ նախարարութիւնը կը ճշդէ թէ այս յաւելումը անմիջական չէ:

ԶԱՏԿՈՒԱՆ տօնին առթիւ «Յառաջ» Երուկաշաբթի (Երեքշաբթիի թիւ) լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 2:

ԾԱՌԱՅ՝ ՀԱՅ ԳԻՐԻՆ ՈՒ ԳՐՈՒԹԵԱՆ

— O —

Մասնաւորաբար մեր օրերուն է, որ առաւել եւս ակներեւ կը դառնայ հայ հրապարակագրին կարեւոր դերը սփիւռքեան մեր իրականութեան մէջ: Որովհետեւ ամէնէն աւելի այսօր է, որ տարասփիւռ հայ զանգուածները պէտք ունին «ուղղութիւններ»ու սահմանումին, ճըշդումին, մատնանշումին: Անշուշտ, չենք անտեսեր այն անվիճելի իրողութիւնը, թէ բախտորոշ դեր կատարած են մի՛շտ հայ լրագրութեան անխոնջ մշակները հանրային կարծիքը սրելու, ուղղելու, զայն օգտակար մտասեւեռումներու վրայ բեւեռել տալու ուղղութեամբ: Այլ սակայն այսօր, երբ մեր կեանքը իր ճարճատումի նշանները ցոյց կու տայ, երբ մարդիկ շատ աւելի կը կլանուին առօրեայի տաղտուկով, եւ անտարբերութեան ախտը կը հիւծէ մեր հանրային կեանքին բոլոր երեսներն ալ անխտիր, աստիճան մը աւելի կը շեշտուի առաքելութիւնը գրչի մշակին:

Երէկ՝ բազմաթիւ էին այդ մշակները: Եւ շնորհներն ալ այլազան էին: Էր երբեմն, երբ սփիւռքեան հայ մամուլին էջերը կը վխտային պատկառանք ազդող եւ կշիռ ունեցող անձերու ստորագրութեամբ: Կը բաւէ թղթատել միայն կարգ մը թերթերու հին հաւաքածոները՝ հաստատելու համար տեղատուութեան աստիճանը...

Մինաս Թէօլէօլեան, «Հայրենիք»ի խմբագրապետը 1960էն ցայսօր, միշտ պատնէշի վրայ է, ինչպէս սովոր ենք ըսել ընդհանրապէս բոլոր անոնց համար, որոնք տասնամեակներէ ի վեր կը շարունակեն անխախտ մնալ իրենց հանրային դիրքերուն վրայ եւ նուիրումով ծառայել տարագիր զանգուածներու հոգեմտաւոր զարթօնքին, անոնց իմացական վերելքին, ազգային, ընկերային գիծով:

«Հայրենիք»ի խմբագրապետին մօտ հրապարակագրութիւնը կոչում մըն է: Առաքելութիւն մը ստանձնած ըլլալու վառ գիտակցութիւն մըն է: Եւ այդ ճամբուն վրայ Թէօլէօլեան ընկրկում չճանչցաւ: Արդարեւ, Պոլսէն Հալէպ, Գահիրէ թէ Պոսթըն, տասնամեակներու ընթացքին, անոր գրչին արգասիքը հանդիսացող գրութիւնները՝ խմբագրականներ, նշմարներ, յօդուածներ եւայլն, հատորներ կըրնան լեցնել՝ առանց ճապաղ կրկնութիւններու տպաւորութիւնը ձգելու ընթերցողին վրայ: Եւ, ինչ որ յատկանիշն է անոր գրչին՝ հայ կեանքին ստուերոտ երեսները բացայայտելու, զանոնք պարսաւելու ու խարանելու աներկբայ ձըգտումն է: Հայ կեանքէն ներս նշմարուող, արձանագրուող ամէն վրէպ եւ թերութիւն՝ իր գրչին հատու հարուածին կ'արժանանան: Թերիներու մատնանշումը կը ծաւալի ամէն մարզի վրայ՝ Հայրենիքէն Սփիւռք, Մայրենիքէն մինչեւ Սահմանադրական կարգերու անտեսումը, կղերամոլութենէն մինչեւ կղերապետական տրամադրութեանց արտայայտութիւնը, եւ դեռ ոմանց մօտ ի յայտ եկող անտարբեր կեցուածքը մեր ազգային ցաւերուն եւ ձգտումներուն հանդէպ:

Եւ արդէն այս է հրապարակագրին առաջին կոչումը՝ դատափետել հանրային կեանքին ստուերոտ երեսները, հայ մարդը հրաւիրել հանրանուէր աշխատանքի՝ օգտակար ու շինարար:

Բայց Թէօլէօլեան գիտէ նոյնպէս, թէ անհրաժեշտ է նաեւ իրատես եւ շրջահայեաց մօտեցումով մը մատնանշել աշխատանքի այն կարելիութիւններն ու միջոցները, որոնց ճամբով եւ իրագործումով ազգային կեանքը կը թաւալի իր բնականոն հունին մէջ, հին, աւանդական արժէքները նոր միջավայրերու մէջ նոր կշիռ կը ստանան, հայ մարդուն առջեւ կը պարզուին կենսատու հորիզոններ եւ, վերջապէս, կը մատնանշուին հայ մարդուն պարտականութիւններն ու իրաւունքները իր հայրենիքին եւ ժողովուրդին հանդէպ:

Թէօլէօլեանի գրիչը եթէ հատու նկարագիր ունի յոռի գիծերու մատնանշումին մէջ, կենսատու աւիշ ներարկելու ընդունակութիւնն ալ ունի ընթերցողներուն մօտ: Որովհետեւ, ինչպէս կը ճշդէ առիթով մը, մեր կեանքը գոյամարտ մըն է ո՛չ միայն ապրելու, այլեւ տեւելու իբրեւ ինքնորոշ ազգ եւ ինքնավար Պետութիւն ու Հայրենիք: Ուրեմն, անհրաժեշտ է վառ պահել ազգային առողջ ըմբռնումները, բանաձեւել մեր ներկան ապահովող եւ մեր ապագան սահմանող ուղիներն ու ձգտումները, հանգամանքները՝ ըլլա՛ն անոնք ազգային, ընկերային թէ քաղաքական. զանոնք դարձնել մտասեւեռումի հիմնական առանցքը մեր մտաւորականութեան, ժողովրդային խաւերուն եւ, յատկապէս, նորահաս սերունդներուն:

Մ. Թէօլէօլեան համահայկական հարցերուն եւ երեւոյթներուն կ'անդրադառնայ ազգային հին թէ նոր արժէքներու խոր ճանաչումով: Այսպէս, Հայոց անցեալը իբրեւ պատմութիւն եւ մշակոյթ, մեր ժողովուրդին ներկան իր այլազան երեսներով ու աւելի խորքով՝ լաւ ծանօթ են իրեն: Ասկէ նաեւ հարցերու եւ երեւոյթներու քննութիւնը հիմնաւորուած անցեալի — հին թէ մօտաւոր — իրադարձութեամբ: Կը հետեւի ուրեմն, թէ Թէօլէօլեանի խմբագրականներն ու յօդուածները, նշմարներն ու այլ բնոյթի գրութիւնները ուսանելի են իրենց հայեացքներով, պատմական կամ ժամանակակից անցքերու եւ դէմքերու մատնանշումով, գրական, մշակութային երեսներով, ինչպէս նաեւ իրենց հրապարակագրական խըրայատուկ լեզուով ու ոճով: Ահա՛ թէ ինչու անոնք հայ լրագրութեան օրինակելի էջերը կը կազմեն:

Մ. Թէօլէօլեան իր գրական, բանասիրական, հանրային եւ հրապարակագրական աւելի քան քառասնամեայ (1934—75) վաստակով, այսօր, իր ժողովուրդին կը ներկայանայ հայ հրապարակագրի վաւերական դիմագիծով:

Եւ, սակայն անկասկած, մեծ արժանիք մըն է:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԵՓՐԱՏԻ ԵՒ ՍԷՆԻ ՄԻՋԵՒ

— O —

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ – ՏՆՕՐԷՆԻՍ՝
Մ. ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆԻՆ

(Ի յարգանս իր 40ամեայ վաստակին)

— O —

Հոգեկան զեղումի վայրկեաններ կան, երբ կեանքը կը դառնայ համակ ապրում, խինդ ու երջանկութիւն: Զգացումները կը գունաւորուին գեղեցիկ երազներով: Մըտածումները թռիչք կ'առնեն դէպի նոր հորիզոններու փնտռտուքը, կ'այլափոխուի ենթական՝ ի տես նոր արշալոյսի ծագումին: Հանդրուանէ հանդրուան փոխանցման այս թափը յաճախ կը դառնայ դարձակէտ՝ մարդակերտումին, նորին, լաւին, բարձրին, լաւագոյնին: Կը մէկտեղուի ճիգը մշակին՝ անմշակ հողին հետ: Քրտինքը կ'ողողէ նորաբաց ակօսները լոյսին. կը ցանէ ան, անխոնջ ու հաւատքով, վաղուան յոյսով, նոր մարդուն համար, հա՛յ պատանիին, զայն առաջնորդելու «դէպի աղբիւրը լոյսին»:

Աւելի քան քառորդ դար անցած է ապրումներու մեր երա՛զ օրերէն, երբ դեռ պատանի, կարճ տափատներով, մուտք կը գործէինք Եփրատէն քիչ հեռու, Սուրիոյ, Հալէպ քաղաքի ազգ. «Քարէն Եփփէ» ճեմարանի յարկէն ներս՝ որպէս աշակերտ: Քանի մը տասնեակ հայորդիներ, ամրան կիզիչ արեւէն խանձած դէմքերով, մանկութեան յիշատակներուն կը յանձնէինք խաղ ու վազք, դառնալու համար արժանի՝ «Ճեմարանական»ի կոչումին, մեծնալու եւ թրծուելու նորաբաց լոյսի օճախին մէջ:

Իր հիմնադրութեան երրորդ տարին, Ճեմարանը մեզ կը դիմաւորէր գրկաբաց, որբանոցի մը կիսաքանդ փլատակներով: Համեստ, պարզ, անպաճոյճ մի քանի դասարաններ՝ ընդարձակ ճեմավայրի մը շուրջ՝ դիմացը, աջին՝ սենեակ մը, միակ արձանագրութեամբ՝ Տնօրէնութիւն: Արդիական ո՛չ մէկ յարմարութիւն: Երկրորդական վարժարան ըլլալու ո՛չ մէկ գըրաւիչ տեսարան: Այլ՝ ափ մը նուիրեալներ, թուով մի քանի, միակ հաւատքով, հայո՛ւ կամքով եւ նուիրուածներ:

1949ը, Հոկտեմբեր եւ անդրանիկ շաբաթ:

Երկուշաբթի է: Շուրջ երեք տասնեակ շրջանաւարտներ, նոր աշխարհի մը մէջ հաւաքուած, Հալէպի եւ Սուրիոյ միւս քաղաքներէն, կը սպասենք...: Վայրկեանները, մեզի կը թուէր թէ, ժամերու դանդաղութեամբ կը յառաջանային, ու մենք, անհամբեր, լարուած ականջներով ու խմբակներ կազմած, մերթ կը ծանօթանայինք իրարու, ու մերթ՝ կը փորձէինք լսել կոչ մը, ձայն մը, հրահանգ մը...: Կը հնչէ զանգը: Սրտերը կը տրոփեն. շարքերը կը կազմուին Ա. Բ. և Գ. տարիներու դասաւորումով, ու կը դառնանք նոյն կոչումով դասարաններ:

Արեւելքին յատուկ ջերմ կապոյտ երկինքը կը ժպտի մեզի: Արեւը, իր այրող ներկայութեամբ, կը փորձէ դեռ երէկուան խաղընկերի հոգին խռովել: Փորձութեան ճգնաժամային երկվայրկեաններ. պզզա՞լ, խօյս տա՞լ, յուզուի՞լ թէ... մեծնա՞լ: Կը լսուի ձայն մը հնչեղ ու բարձր: «Տնօրէնն է, Պ. Մինաս Թէօլէօլեան», կը փսփսան հիները: Քանի մը խօսք՝ բարի գալուստի:

Ու կեանքը կը ստանայ նոր թափ:

×

Սերունդներ կան, որոնք հպարտ կը զգան իրենք–զիրենք ու երջանիկ, նոյնիսկ քառորդ դարէ ետք, ի լուր՝ դէմքի մը կամ անունի: Անոնցմէ եղանք մենք, Ճեմարանականներս. ձեւով մը՝ «Բախտաւորներ»: Տարօրինակ զգացում մը, այսօր եւս, մեզ կը կապէ այդ օրերուն, նոյն ջերմութեամբ ու սիրով, երբ պահ մը առիթ կը ստեղծուի վերարծարծելու յիշատակներու ընդմէջէն, բոց մը «հին օրերէն»: Տարիները ետ կը նահանջեն. օրերը կ'ըլլան երազային. դէմքերը կ'երիտասարդանան ու մենքզմեզ կը գտնենք շրջապատուած դէմքերով, որոնք մեր պատանեկութիւնը զարդարեցին: Կը ժըպտինք անձկութեամբ, կը խօսինք լուռ, կ'երեւակայենք ու կ'ապրինք դէպք մը, որ իր դրոշմը ձգած է մեր վրայ: Կը տեսնենք երջանկայիշատակ վեհափառը Զարեհ (այդ օրերուն դեռ Սրբազան եւ Բերիոյ Թեմի առաջնորդ), իր պարթեւ հասակով, թուխ եւ տիրական, բարի հօր մը խնամքներով ու գուրգուրանքներով օժտուած, երբ երկու խօսք կը փոխանակէր բակին մէջ աշակերտներուն հետ: Քիչ ետք՝ բանաստեղծ Պ. Արմէն Անուշ (դասատու՝ Հայոց պատմութեան եւ աշխարհագրութեան. այժմ մեռած), ու Տիկին Գոհար Թէօլէօլեան (դասատու՝ կենդանաբանութեան եւ հայերէն լեզուի շարադրութեան եւ քերականութեան), եւ մանաւանդ ինքը, Տնօէնը, Պ. Մինաս Թէօլէօլ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

×

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ամբաստանեալի մասին ոգեւորուած կերպով չէ՞ր խօսեր, խնդրեմ նկարագրեցէք այդ անգամ մը:

Վկայ.— Թարգմանը բոլորովին հանդարտ էր, բայց ամբաստանեալին համար շատ մը քաղցրեղէններ, շաքարեղէն բերած էր, եւ խնդրեց որ առնէ: Ես հարցուցի. «Ի՞նչ, մարդասպանին քաղցրեղէննե՞ր ալ կու տաք»: Ասոր վրայ պատասխանեց. «Ի՛նչ, մարդասպա՛ն, ան մեծ մարդ մըն է, որու վրայ ամէնքս ալ կը զարմանանք»:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Այս խօսքը շատ կարեւոր է:

Նախագահ.— Վկաներէն տակաւին հարցաքննուելիք մնացին Տէր եւ Տիկին Թէրզիպաշեանը եւ երկու թարգմանները, ուրեմն ընդամէնը չորս վկայ միայն, եթէ Պ. պաշտպանները ուրիշ վկայութիւններէ հրաժարիլ ուզեն:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Կը ցաւիմ որ այսօր այդ մասին որոշում չենք կրնար տալ. ամբաստանեալի շահը նկատելով այդ անհնարին կը համարենք, այդ մասին վաղը առաւօտ կը խորհրդակցինք:

Իրազեկ Դր. Շտէօրմէր.— Բժշկական ժողովի փոխ նախագահէն բաց նամակ մը ստացած եմ թէ վաղը ժողովի մը ներկայ պէտք եմ գտնուիլ, խնդրեմ այս նկատի առէք, վաղը առտու ժամը տասին ասկէ պիտի երթամ: Բայց սաստ ծանր ջղացաւ մը ունիմ որ դարձեալ զգալի կը դառնայ, միւս ունիմ նախապէս բժիշկի երթալ ներարկում մը ընել տալու, որպէսզի ցաւերէս ազատիմ, ապա թէ ոչ այսօր այլեւս չեմ կրնար նստիլ. վաղը իմ գալս խնդրական է:

Նախագահ.— Կ'առաջարկեմ մնացեալ հարցաքննութիւնները յետաձգել մինչեւ որ տեսնենք թէ ի՛նչ տպաւորութիւն պիտի ստանանք չորս յետագայ վկաներէն:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ուրիշ փաստեր պահանջելը մեզի պիտի վերապահենք, թէեւ պիտի ջանանք որ դատական բոլոր միջոցներով վճիռը չարգիլուի:

Պաշտպան Դր. Նիմայեր.— Կարելի չէ թոյլ տալ որ Պ. խորհրդական Շտէօրմէրը առանձինն ընդարձակօրէն տայ իր տեսութիւնը. այլ բժշկական տեսութիւնները պէտք են յաջորդաբար տրուիլ, որպէսզի միապէս երեւան գայ թէ հինգ իրազեկները ամբաստանեալին անձին վրայ ի՛նչ կը մտածեն:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— Ասոր համար աւելի թարմ պէտք ենք ըլլալ, վասնզի Պ. իրազեկներն անշուշտ մեզի երկար տեսութիւններ պիտի ընեն:

Նախագահ.— Պարոն բժշկական խորհրդական, կարելի՞ է այսպէս ընել:

Խորհրդական Դր. Շտէօրմէր.— Քանի որ հոս եմ, իմ պարտքս կը կատարեմ. թէ վաղը ի վիճակի պիտի ըլլա՞մ, չեմ գիտեր:

Ասոր վրայ դատավարութիւնը կէս ժամ կ'ընդհատուի:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԷՍՕՐՈՒԱՆ ԴԱԴԱՐԷՆ ՎԵՐՋ

Վկայ՝ Թարգման Վահան Զաքարեանց, Պերլին, Վիլմէրսդորֆ, 38 տարեկան, լուսաւորչական, վաճառական. ամբաստանեալին ոչ արիւնակից եւ ոչ ալ խնամի:

Վկայէն երդում կ'առնուի:

Ն.— Դուք Գերմանահայ Ընկերութեան վարչութեան անդամ էք եւ ամբաստանեալին ծանօթացած էք երբ ան հայկական հիւպատոսարան եկաւ:

Վ.— Ոչ, պարսկական հիւպատոսարան: Պատերազմին սկիզբը պաշտօնեայ էի պարսկական հիւպատոսարանի մէջ: Երբ հոն օր մը Պ. Ցանձնակատարին հետ կը խօսէի, հիւպատոսարանի քարտուղարը մօտեցաւ եւ ըսաւ, մարդ մը եկած է, որ իր անցագրին համար «վիզա» կը խընդրէ. թէ արդեօք կը հաճի՞մ ստուգել թէ ինչ է խնդիրը: Անցագիրը ձեռքս առի եւ տեսայ որ մարդը հայ մըն էր: Ան ըսաւ որ Գերմանիա բնակելու թոյլտուութեան համար՝ անցագրին «վիզա» կը խնդրէ: Առ այս, ըսի իրեն, որ պէտք է անպատճառ ոստիկանութեան դիմել, որուն վրայ Պ. քարտուղարը զինքը հեռախօսով ոստիկանութեան հետ յարաբերութեան դըրաւ:

Ն.— Դուք ալ օգնեցի՞ք:

Վ.— Ո՛չ:

Ն.— Ուրիշ առթիւ յետոյ անգամ մըն ալ հետը խօսեցա՞ք:

Վ.— Այո, հասցէս առած էր:

Ն.— Ամբաստանեալը Աուգսբուրգեր փողո՞ցը կը բնակէր:

Վ.— Բնակավայրը չէի գիտեր, վասնզի իրեն երբեք չէի այցելած: Կը պատմէր, որ հիւանդ է եւ ջղաբուժի մը կը կարօտի: Բժիշկի մը գացած է, բայց պրոֆեսէօր մը կ'ուզէ:

Ն.— Հետեւաբար անոր հետ Պրոֆ. Կասիրէրի՞ գացիք: Ե՞րբ:

Վ.— Ձեմ գիտեր ճիշդ: Կ'ենթադրեմ, որ Պրոֆ. Կասիրէր գիտէ:

(Շար. - 31)

եան (դասատու՝ Հայերէն լեզուի եւ գրականութեան)։ Դէմքերն ու դասաժամերը կը միախառնուին իրարու. կը թեւածենք խօսքերու ընդմէջէն ու յանկարծ, կ'արձագանգէ մեր ականջին վեհափառ հօր խօսքը.— «Ցո՛յց պիտի տանք սփիւռքի Հայութեան, որ այս փլատակներով Հայը կրնայ հրաշքներ գործել, սերունդներ առաջնորդել «լոյսի աղբիւրին», եւ վաղուան մարդը կերտել»։ Ակամայ կը թրջուին բոլորիս աչքերը. յուզո՛ւմ ու կարօ՛տ կը ճմլէ մեր սրտերը ու կ'երդնունք, լո՛ւռ եւ մտովի, քալել հրաշքի այդ ճամբով։

Քիչ ետք՝ բանաստեղծը կը խօսի, Պ. Արմէն Անուշ, Հայոց աշխարհի բնութեան, աշխարհագրութեան ու «Անի»ի ե՛ւ անցեալի փառքերուն ե՛ւ աւերակներու մասին՝ պատմութեան ճամբով։ Կ'արձագանգեն բառեր նոյն ուժգնութեամբ.— «Դարեհ Վշտասպեանէն մինչեւ Դարեհ Կոթոմանոս երկարաձգուող ժամանակամիջոցին...» եւ կամ «...դեռ պեղումները պիտի խօսին», երբ կ'անդրադառնար հայ ժողովուրդի արձանագրած նուաճումներուն՝ դարերու ընթացքին։

Յանկարծ կը փոխադրուինք այլուր, հայերէն լեզուի եւ գրականութեան պահերուն ու կը գտնենք բոլորիս համար անխտիր սիրուած ու սպասուած դասատուն՝ Պ. Մինաս Թէօլէօլեանը։ Ժամերը կը սահին անզգալաբար։ Արտասանութիւն, ուղղագրական կանոններ, ընթերցանութիւն կը յաջորդեն իրարու։ Ու քիչ ետք կը լսենք.— «Խաչատուր Աբովեանն երազեց մեր յեղափոխութիւնը. Րաֆֆին՝ կազմակերպեց զայն. իսկ Ահարոնեան՝ ապրեցաւ»։ Գրականութեան պահն է։ Զարթօնքէն մինչեւ յետ պատերազմեան շրջան ու խորհրդահայ գրականութիւն, կը գծեն պատկերը, շուրջ «Դար մը գրականութեան» ու պատմութեան։ Կը խօսի դասատուն, մշտահոս աղբիւրի մը պէս, յստակ, տպաւորիչ ու ընդլայնուած ձեւով։ Կախարդիչ է ձայնը, լեզուն տպաւորիչ եւ մտքերը պարզ։ Իրեն հետ, մեր պատանի մտածումները կը սաւառնին հեռուները, տասնամեակներու ընդմէջէն, հայ ժողովուրդի հանճարին ու մեծութեան։ Վարուժան, Սիամանթօ, Զօհրապ, Մեծարենց, Թէքէեան, Տէրեան, Զարեան ու դեռ անուններ ու անուններ կը տողանցեն մեր աչքերուն առջեւէն, կենդանի պատկերներու նման, ու մենք կը կրկնենք.— «...Ու ես կ'երթամ դէպի աղբիւրը լոյսին», եւ կամ՝ «Յուշիկ փախչող իրիկուան ծիրանի լոյսն է զուարթ», աւելի ետք՝ «Եկեղեցին հայկական ծննդավայրն է հոգւոյս»..., վերջացնելու համար՝ «Ո՛վ Հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է» պատգամով։

Որքա՛ն գրաւիչ են ու թիւթական վայրկեանները հայ մշակոյթի անդաստանին ու դրոշմը՝ անմոռանալի ու տեւական։ Այսօր, աւելի քան երկուքուկէս տասնամեակ անցած է երա՛զ օրերէն։ Կեանքի յորձանքը մեզ նետած է պայքարի ալիքներուն մէջ, ու մենք, դեռ «հին օրերու բախտաւորներս», նոյն քաղցրութեամբ ու կարօտով կ'երազենք ու կ'ապրինք մեր «Սրբազան մշակներու» ներկայութիւնը, եւ զիրենք կը գտնենք մեր սրտերուն մէջ։

Գաղթականի ցուպը մեր ձեռին, Եփրատէն մինչեւ Սէնի ափերուն, եւ կամ ազատութեան արձանի փէշերուն տարածուած, մեզի հետ են անոնք՝ մէկ-մէկ մասնիկները մեր իսկ էութեան, մեզի հետ շաղախուած մտածումով, հոգիով ու նկարագրով։

Անդրադառնալ անոնցմէ իւրաքանչիւրի ազգ. գրական վաստակին, գծել պատկերը շրջանի մը կամ դէմքի մը ե՛ւ պատմութեան ե՛ւ բերած նպաստին, աւելին. տալ, խօսիլ, ընդգծել բեղուն աշխատանքը անոնց՝ ազգօգուտ նուէր որպէս, ըստ մեզի, վիրաւորել պիտի ըլլար «Քիչերէն մեծերու» համեստութիւնը։ Սակայն սերունդի մը հայադրոշմ կերտումը, ինքնին խօսուն գործ է՝ Պ. Մինաս Թէօլէօլեանի, տարիներով թափած յորդահոս քրտինքէն արգասիք որպէս։

Եթէ «գրիչը պատասխանատուութիւն է» (ինչպէս կը սիրէր պատգամել ինքը Պ. Մինաս Թէօլէօլեան) մեր կարգին, երախտագիտութեան զգացումներով կ'ըսենք.— Մարդակերտ դաստիարակ մշակը յաւիտենական է իր իսկ թրծած գործին մէջ։

Ա. ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԵՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆԻ ՀԵՏ

o

«ԵԹԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՄ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ ԳՐԵՄ, ԻՆԾԻ ԴԷՄ ԳՐԱԾ Կ'ԸԼԼԱՄ»

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՐ ԱՆԳԼԵՐԷՆ ՍԿՍԱԾ ԷՐ, ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

×

...Հիմա որ «պսակաւոր»ն ու հետեւորդները վերջացուցին իրենց ըսելիքը՝ խոստովանելու քաջութիւնն ունենալու, աջուձախ լղրճելով, առանց իրենց սխալը պարզենք ճշմարտութիւնը, քաղելով բուն աղբիւրէն։

×

Նախապէս տրուած ժամադրութեան մը վրայ, «Յառաջ»ի կողմէ, կ'երթամ տեսնելու Մայքըլ Արլէնը։

Հայազգի գրագէտը Նոյեմբերէն ի վեր կը բնակի Փարիզի մէջ, ուր պիտի մնայ մէկ տարի։ Իր բնակարանը – մասնաւոր ապարանք մը – կը գտնուի Փարիզի խաղաղ մէկ փողոցին մէջ, ամէն ժխորէ հեռու։ Իդէալ անկիւն մը՝ գրական խաղաղ աշխատանքի նուիրուելու համար։

Դռնապանը կը յայտնէ թէ Պ. Արլէն կը սպասէ արդէն։ Բակին ծայրը բացուող լայն աստիճաններէն վեր կ'ելլեմ դէպի իր աշխատանքի սենեակը, ուր կ'առաջնորդէ սպասեակ մը։ Ընդարձակ սրահին մէջ, որ գեղեցիկ կարասիներով զարդարուած է, հազիւ կրնաս նշմարել երիտասարդ գրագէտը, որ պարտէզին վրայ նայող պատուհանի մը առջեւ թաղուած է թիկնաթոռի մը մէջ եւ գիր կը գրէ։

Տեսնելով «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը, կը ձգէ աշխատանքը եւ ժպիտով մը, որ անմիջապէս համակրանք կը ստեղծէ իրեն, հանդէպ, կը սկսի խօսակցութիւնը, անգլիերէն լեզուով։

Ժամանակ չեմ կորսնցներ, բուն նիւթին անցնելու համար։ Տեղեկութիւններ կ'ուզէ «Յառաջ»ի մասին – ո՛րքան կը սպառի, կը շահի՞ թէ կը վնասէ։ Գիտէ թէ անիկա Փրանսահայ ամէնէն կարեւոր եւ շատ սպառած թերթն է։ Ուրիշ հայ թերթերու մասին ալ հարցումներ կ'ընէ։

— Գիտէ՞ք թէ, կ'ըսեմ, այս օրերս հայ թերթերը շատ կը խօսին ձեր մէկ վիպակին մասին։

— Այո՛, եղբայրս Ռուբէն պատմեց թէ Պ. Զօպանեան ինծի դէմ յարձակողական յօդուածներ հրատարակած է...

— Ձեր վիպակը բացի Նէշ'զ Մէկըզինէ, ուրիշ տեղ ալ հրատարակուա՞ծ է։

— Անշուշտ։ Նէշ'զ Մէկըզինը համառօտելով արտատպած է իմ վերջին գիրքիս «Թիը պէպս ին թիը վուտ»ի առաջին վիպակը՝ «Է Նէչըրլայզըտ ինկլիշմէն»ը, վերնագիրն ալ դարձնելով «Էնտ այ ուազ 21»։

Եւ կը փութայ բերել «Թիը պէպս ին վուտ» գիրքը՝ Ամերիկա տպուած՝ որուն 56–58 էջերուն մէջէն կը կարդայ այն հատուածը, որ կը վերաբերի Հայաստանի եւ Հայերու։ Անմիջապէս կը բաղդատեմ զայն «Յառաջ»ի առաջին թարգմանութեան հետ (Փետրուար 2) եւ կը տեսնեմ որ բառ առ բառ ճիշդ է։ Այսպէս՝

«Խե՛ղճ արարած, դուն չես ուզեր մեռնիլ, այդպէ՞ս է։ Աստուած քեզի կեանք տուաւ, եւ դուն դեռ կը պաշտես քու հաւատքդ առ Աստուած, ինչպէս որ պաշտեցիր զայն Պայազիտի և Լէնկթիմուրի դէմ։ Բայց ան չի սիրեր քեզ, ընդհակառակն։ Աստուած զօրաւոր հաւատացող մըն է 20րդ դարու քաղաքական օրէնքներուն եւ 20րդ դարու օրէնքները կ'ուզեն որ դժոխքին բաժին ըլլաս – եւն, եւայլն։

(Կ'արտատպեմ այնպէս ինչպէս ղրկած էր պատահական թղթակիցը, երբ դեռ բնագիրը չունէինք)։

Խօսակցութիւնը, որ մինչեւ հոս անգլիերէնով տեղի ունեցած էր, յանկարծ կը դառնայ հայերէնի, մեծ զարմանք պատճառելով ինծի։

— Դժբախտաբար, կ'ըսէ, հայերէն կարդալ եւ գրել չեմ գիտեր, բայց լաւ կը խօսիմ, մօրս եւ եղբօրս հետ միշտ հայերէն կը խօսիմ. եթէ հայկական շրջանակի մէջ գտնուէի, անշուշտ աւելի լաւ պիտի կրնայի արտայայտուիլ մայրենի լեզուովս։

— Ձեզ կը մեղադրեն թէ խնդրոյ առարկայ վիպակին մէջ Հայաստանը «պոռնիկ» անուաներ էք, եւ դռեհիկ յարձակումներ կ'ընեն ձեր վրայ։

— Հայաստանը պոռնի՞կ։ Ես երբեք այդպէս բան չեմ գրած։ Քուրթիզանը «պոռնիկ» չէ, այլ քծնող, «դարպասող», ինչպէս շատ ճիշդ թարգմանած է «Յառաջ»։ Եթէ պոռնիկ կամ բոզ ըսել ուզէի, անգլերէն ուոռ պիտի գրէի։ Եւ յետոյ ի՞նչպէս կրնամ Հայաստանի կամ Հայու դէմ նախատական բան գրել, չէ՞ որ ինքզինքս նախատած կ'ըլլամ։ Որովհետեւ միշտ ըսած եմ ամէն տեղ ու կը կրկնեմ թէ ես Հայ եմ ամբողջ հոգիովս։ Բոլոր վէպերուս մէջ գովեստով խօսած եմ Հայերու մասին։ Շարունակ աշխատած եմ Հայը ներկայացնել իբրեւ հերոսական ժողովուրդ մը, որ գիտէ կռուիլ իր ազատութեան համար եւ ոչ թէ ջարդուիլ սորուկի պէս։ Հայ հայրենասէրի ոգին ամէն տեղ երեւան կուգայ գրութիւններուս մէջ։ Յետոյ, միշտ կրկած եմ Հայ ըլլալս եւ գիրքերուս մէջ անգամ դրել կուտամ թէ իսկական անունս է Տիգրան Գույումճեան։ Կը ցաւիմ որ գրութեանս ոգին չեն կրցած հասկնալ եւ ինծի վերագրած են այնպիսի բաներ, որոնք միտքէս անգամ չեն անցնիր։ 21 տարեկանին կեանքի կռուին մէջ նետուած հայ երիտասարդս այնքան դառնութիւններ եմ տեսած որ պարզապէս պոռթկում մը ունեցած եմ հայրենիքիս եւ ազգիս ենթարկուած այդ դժբախտ վիճակին համար, տեսակ մը զայրոյթ ճակատագրին դէմ։ Ո՛չ մէկ անարգական ակնարկ կամ նկատում ցեղիս հանդէպ։ Հակառակը պնդողները կամ անգլիերէն չեն գիտեր եւ կամ չեն հասկնար իրենց կարդացածը։

Մայքըլ Արլէն կը խօսէր այնպիսի անկեղծ շեշտով մը, որ անկարելի է ամենադոյզն տարակոյս մը իսկ ունենալ իր մասին։ Խօսակցութեան ընթացքին աւելցուց նաեւ թէ՝ առջի տարի երբ ամուսնացաւ, յատկապէս հայ քահանայ մը կանչել տուաւ Նիս՝ պսակի համար...

— Քանի՞ գիրք հրատարակած էք մինչեւ հիմա։

— Տասը։ Գրականութիւն կ'ընեմ 16 տարիէ ի վեր, հիմա 34 տարեկան եմ։

— Ի՞նչ է ձեր գրականութեան ձգտումը։

— Ես պատմութիւն գրող եմ (Սթորի Թէլըր)։ Կը ներկայացնեմ աշխարհի մարդոց կեանքը այնպէս ինչպէս կը տեսնեմ։ Ո՛չ մէկ քաղաքական հոսանքի կը պատկանիմ եւ գրականութեանս մէջ երբեք քաղաքականութիւն չեմ ըներ։ Կը գրեմ Անգլիացիին, Փրանսացիին, Ամերիկացիին, Հունգարին եւայլնին վրայ, առանց նկատի առնելու անոնց քաղաքական հանգամանքը։ Պարզ պատմող մըն եմ։

— Ո՞րն է ձեր նախընտրած գիրքը։

— «Կանաչ Գլխարկը»։

— Գիտէ՞ք թէ հայերէնի թարգմանուած է ատիկա։

— Ի՞նչ կ'ըսէք։ Հաճելի յայտնութիւն մը կ'ընէք ինծի։ Հիմա մօրս ուրախութեան չափ ու սահման պիտի չըլլայ։ Խեղճը ա՛յնքան կը փափաքի կարդալ իմ գործերս, սակայն հայերէնէ զատ ուրիշ լեզու չի գիտեր, իսկ իմ գրքերս ալ եւրոպական բոլոր լեզուներու թարգմանուած են, բայց ոչ հայերէնի։ Շատ երախտապարտ կը թողուք՝ եթէ օրինակ մը ղրկէք մօրս համար։

Քովընտի սրահը կ'առաջնորդէ զիս ու ցոյց կուտայ Ամերիկայէն նոր հասած տասը հատորներ – բոլորն ալ իր գործերը – շքեղ տպագրութեամբ եւ գեղարուեստական միօրինակ կազմով. իր հրատարակիչը ուզած էր գեղեցիկ անակնկալ մը ընել իրեն։ Քիչ անդին մատենադարան մը՝ վերէն վար լեցուած իր տասը հատորներու զանազան լեզուներու – ֆրանսերէն, գերմաներէն, հունգարերէն, ռուսերէն եւն – թարգմանութիւններով։

Աշխատութեան սեղանին վրայ դիզուած են ձեռագիրներ։ Նոր գիրք մը աւարտելու վրայ է։

— Ի՞նչ է անունը։

— Դեռ չեմ որոշած։ Միշտ այսպէս կ'ընեմ. գիրքը վերջացնելէս ետքն է որ անունը կը դնեմ։

— Այդպէս աւելի լաւ է։

Միասին դուրս կ'ելլենք, ընկերակցութեամբ իր ազնուական տիկնոջ։ Ու կառքին մէջէն կը բաժնուինք, կրկին տեսնուելու խոստումով։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(1930, Մարտ 23, «Յառաջ»)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

ԺԵ.

— Պիտի գիտնայիք թէ բարի եւ պարկեշտ էի, այո, յանցանքներ գործեցի, ոճրագործ եւ անուանարկ եղայ, բայց բնութիւնս կը զայրանար այն ճակատագրին դէմ, որուն ենթարկած էր զիս ծնունդս՝ երբ աղէտի դրոշմ մը։

Տիկին Տանկլար հառաչ մը արձակեց։

— Ձեզ չեմ ամբաստաներ, մայր իմ։ Ի՞նչ ընենք. մենք մեր կամքէն գերիվեր զօրութեան մը խաղալիքն ենք. բայց այսօր մարդ եմ, խղճիս ու կամքիս տէր եմ լիովին։ Եւ կ'ուզեմ, կը լսէ՞ք, կ'ուզեմ պարկեշտ մարդ ըլլալ։

Կալանաւորը գեղեցիկ էր։ Թիապարտ Պենետէթթօ ոտքի կանգնած, կանաչ գլխարկը ձեռքին, անիծեալ գլուխը վեր բարձրացուցած, զինք անուանարկութեան դամող շղթան ցնցած ատեն՝ դիւցազներգական մեծութիւն մը ունէր։

— Պարկե՛շտ մարդ, կրկնեց։ Ա՛հ, գիտնայիք թէ այս բառը շրթունքներուս վրայէն անցած ատեն ի՛նչ համ ունի։ Ա՛հ, սոսկալի գիշերներուս մէջ կ'երազեմ որ փոքր տան մէջ, սիրեցեալ ընկերուհիի մը քով խաղաղ ու հանդարտ նստած եմ շուրջս ունենալով պաշտելի զաւակներ։ Կը տեսնեմ որ ամէն օր կ'աշխատիմ ու կը մաքառիմ ամէնօրեայ հացը ճարելու համար, եւ ինքնիրենս կ'ըսեմ.— Ա՛հ, թշուառական, չափազանց ուշ է։

— Չափազանց ո՛ւշ, ո՛չ, այդպէս մի՛ ըսեր, գոչեց մայրը։

— Այո, չափազանց ուշ։ Ես ինքնիրենս ի՛նչ կրնամ ընել. ոչինչ։ Զղջումս եւ հնազանդութիւնս կրնան վիճակս մեղմացնել։ Արդէն կրկին շղթայէն ազատեցայ, բայց ներո՛ւմ, ազատութի՛ւն։ Ա՛հ, կրնա՞մ այդ բաները մտածել։

Տիկին Տանկլար գլուխը ձեռքերուն մէջ առած էր։

Կը մտածէր։ Ա՛հ, եթէ իրաւցնէ կարենար փրկել այս սիրեցեալ որդին։

Յանկարծ անոր խօսքը ընդմիջեց.

— Բայց ըսէ, բացատրէ, ի՞նչ կրնամ ընել. կ'ուզես ամէն բան գիտնալ, այո, միլիոն մը ունիմ. կը լսե՞ս, մէկ միլիոն ոսկի. եւ Անգլիոյ դրամատան պանքնօթներ. առանց վարանելու կուտամ զանոնք... բայց քեզ փրկե՛լ, քեզ փրկել միայն։

Քահանան շարժում մը չէր ըներ։ Իր աղօթագիրքը կը կարդար։

Պենետէթթօ այս միլիոն բառը լսած ատեն — միլիոն մը որ գոյութիւն ունէր, կենդանի էր — այնպէս մը սարսռացեր էր որ, ամբողջ մարմինը ցնցուեցաւ։

— Այո, կուտամ, կը գոչէր դարձեալ Տիկին Տանկլար, բայց ստակն ի՞նչ է. կեանքս, հոգիս, յաւիտենական փրկութիւնս կուտամ...

Պենետէթթօ իրեն քաշեց զայն եւ այնքան մօտ, որ խեղճ կինը երկաթի շղթային կարծր բախումը զգաց կուրծքին վրայ։

— Մա՛յր, մա՛յր, ըսաւ այնքան անուշ ձայնով մը, որ նորատի կնոջ ամէնէն նուրբ ջիղերը շարժեց, կարելի է որ տակաւին կրնաս բան մը ընել։

— Ո՛հ, խօսէ՛, խօսէ, զաւակս, պաշտեցեալ զաւակս։

Պենետէթթօ դժոխային ճարպիկութեամբ մը հաշուած էր իր ընելիք տպաւորութիւնները։

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վիքթորիա Կոստանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ապրիլ 6ին Կիրակի օր Ս. Յակոբ եկեղեցին (Լիոն) իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԱԼԻՔՍԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. Տիկին Էլիզ Սէպուհեանի (Պարտիզակցի) մահ-ուան առթիւ Պ. Յարութիւն Պօղոսեանէ 100 Ֆր, Տէր եւ Տիկին Աստուր Պաղ-տասարեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Յարու-թիւն Ղուկասեանէ 50, Պ. Կարապետ Պա-յըրլեանէ 10: Եղիսաբէթ Պիւլպիւլեանի մահուան առթիւ Տիկին Հռիփսիմէ Տէ-միրճեան 50 Ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Մարթայեան 200 Ֆ. Իսիի եկեղեցւոյ կառուցման, Պ. Սերճիվան Շէրպէթճեան 50 Ֆ. Իսիի եկե-ղեցւոյ:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ Ա. ՑԱՆԿԸ

Պ. Գէորգ Պագըրճեան 1000 Ֆր. Գրող-ներու Ընկերակցութիւն 250, Պ. Գ. Քէ-րէսթէճեան, Ս. Ք. Զանղու, Զ. Զաքմըշ-եան, Հ. Գույումճեան, Մ. Մավիեան, Կ. Ունճեան, Ա. Ալիքսանեան 50ական (Գումար՝ 1600)

Դրամական առաքումները կատարել ըն-կերակցութեան գանձապահին՝ Պր. Յակոբ Վէզիրեանի հասցէով՝

84, Rue Adolphe Guyot
92 Bois-Colombes

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԵՕԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Միութեան ատենապետ՝ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ
Նախաձեռնութեամբ Կեդր. Վարչութեան եւ Երիտ. յանձնախումբին, մաս-նակցութեամբ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն

Կիրակի Ապրիլ, 6, ժամը 16.30էն կէս գիշեր
SALON SPLENDIDE
31, Bd. d'Athènes

Կը նախագահէ Պ. ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՈՅԵԱՆ
Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Քոչարի նուագախումբը, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն, Հայկ. ջերմ մթնոլորտ:

Կը հրաւիրուին յարանուանութիւնները, կուսակցութիւնները եւ հայկ. բոլոր կազմակերպութիւնները:

Հանդէսէն ետք՝ ճաշ ժամը 20ին

Սեղանները ապահովել.— Կրասեան 93-32-18, Պապայեան 66-01-21, Պանտիկ-եան 66-17-46

ԳԻՆ 30 ՖՐ.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

GEORGE V
Ապրիլ 13 Կիրակի, ժամը 15-24
Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ
Կը նախագահէ ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

PHILYPHORM et son ensemble FRANCO - AMERICAIN
avec son guitariste HARRY HOUGASSIAN

Projection d'un magnifique film en couleur : V. TCHILINGUIRIAN et K. KEVORKIAN présentent « DIX JOURS EN ARMENIE » Séance de projection de 15 h. 30 à 17 h. 30

ELECTION MISS CROIX ROUGE
et
LA CHORALE NAIRI sous la direction de K. YANBEGUIAN

Սեղանները ապահովելու համար հեռաձայնել ժամը 15էն վերջ 990-66-28
Տոմսերը կը ծախուին
Ets. K. Bakerdjian, 35 rue de Trévise — 75009 Paris
Մուտք 25 ֆրանք Ուսանողներու 15 ֆրանք

ՊԱՏԱՐԱԳ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ Ս. Յարութեան - Զա-տիկ - տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատա-րագ կը մատուցանէ տեղւոյս հոգեւոր հո-վիւ՝ Գարեգին վրդ. Պեքճեան: Պատա-րագը կը կատարուի 7 Ապրիլ Կարտանի Ֆրանսական եկեղեցւոյ մէջ, նախաձեռ-նութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ. Կարտանի մասնա-ճիւղին եւ օժանդակութեամբ Ս. Անթուան Քամփ. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան:

Երգեցողութիւնները կը կատարուին Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ դպրաց դասուն կողմէ:

Ս Պատարագը կը սկսի ժամը 9.30ին:

Ս. Պատարագին յաջորդող օրերուն կը կատարուի նաեւ տնօրհնէք եւ գերեզ-մանօրհնէք հոգեւոր հովիւին կողմէ:

ԷՔՍ-ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ Ս. Յարու-թեան - Զատիկ - տօնին առթիւ հանդիսա-ւոր պատարագ կը մատուցանէ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Գարեգին վրդ. Պեքճեան: Ս. Պատարագը տեղի կ'ունենայ 6 Ապրիլ ՍԷՆԹ-Քաթրին տը Սիէնն, 20 ռիւ Մինեէ, Էքս-Ան-Փրովանս:

Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ժողովը այս Հինգշաբթի, Ապրիլ 3, ժամը 20.30ին Իսիի մշակոյթի տունը: Կարե-ւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայու-թիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թէհլիր-եան խումբի ժողովը Ուրբաթ (Ապրիլ 4) ժամը 21ին Հայ Մշակոյթի Տունը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի-տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի Վրացեան խումբի ընկերները Ուրբաթ, Ապրիլ 4, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8.30ին, սովորա-կան հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւո-րիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ըն-կերական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 20.30ին Իփէկեան ակումբը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները Շաբաթ, Ապրիլ 5, ժամը 21ին Ահարոնեան ակում-բը: Ներկայ կ'ըլլայ Կեդր. Կոմիտէի ներ-կայացուցիչը:

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — Paris (10e)
Կիրակի, Ապրիլ 6 ժամը 17-24
Մասնակցութեամբ ՊԵՏԻԿԻ նուագախումբին
Գեղարուեստական բաժին

Մուտք եւ ճաշ 60 ֆրանք

Տեղերը նախապէս ապահովելու համար հեռաձայնել Տիկիններ Ա. Թորոսեանի 793-53-71, Ա. Մարտիկեանի 033-34-77 եւ Պարոն Վ. Ասլանեանի 357-42-71

chez Harout

au restaurant ARMENIA
on cuisine à l'Arménienne

22, RUE MOUFFETARD — PARIS (5e)
Tél. : 899-16-32
Ouvert tous les jours
Réservation de 10 à 17 h., Dimanche de 10 à 12 h., sauf Lundi

NANE CARZOU

le voyage en Arménie

(Ed. Flammarion)
postface de J.-M. CARZOU

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE

Agence des Invalides
2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, անհա-տական թէ հաւաքական,

մի' վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի